
BIU Cujas

10,314

Vocabularius Juris

1292

BIU Cujas

BIU Cujas

Quoniã iuri operam daturũ prius nosse oportet: vnde nomen iuris descendat. ff. de iust. & iur. l. i. i pn. Etiã vt ait pbus primo ethicoꝝ: qui virtutes vocabulorum ignorant de facili paralogizant. idest. decipiũt. Nisi enim nomẽ rei sciens cognitio rerũ perit: scõm Jsi. Turpe etiam videtur patricio & nobili viro & causas perorãtibus in quo versat ignorare. ff. de or. iur. l. ij. §. mucij auditores. Nisi nam cum dixissem. & de here. cuꝫ ex nunccio. xxxviij. di. sedulo. Ex quibus oĩbus habetur q̃ nemo debet ignorare scientiã in qua versat. Quod attendens legislator vulpian⁹ dicit. Nec ne est prudẽtiꝫ ad verborꝝ interpretationẽ peruenias pauca de ipsius significatõe tituli referre. ff. si cer. pe. l. i. Jdcirco quorũdã terminorꝝ q̃ in iure vtroq; maxime frequẽtant necessariũ fore duxi descriptiones & significationes clarius exponere taꝫ in summis azo. & gof. q̃ alibinde collectoꝝ propter iuuenes maxime iuris vtriusq; alumnos. Et hoc breui alphabeti ordine vt eo melius memorie cõmendẽtur. & tanto citius iuuenant perstrugẽdo. etiã cum allegationibus in locis suis vt in iure modicum perfecti per ignota minime pcedentes. His cognitis principijs & terminorꝝ significationibus accessium facilioꝛẽ habeãt ad vtriusq; iuris noticiã: quia omniũ habere memoriã & in nullo penitus errare potius est diuinitatis q̃ humanitatis. C. de ve. iure. enuc. l. ij. §. siquid aũt. Nisi. quia omniũ. Et not. beri. de rescrip. c. cũ adeo. in glo. i. de cõfir. vti. vel inuti. ca. pozrecta. in glo. ij. Et si lectoꝛ aliq̃ vocabula occurrerit quoꝝ expositio hic nõ inueniat: de hoc nõ miretur: qz nec omniũ memoria potuit occurrere. Et primo.

A Quando facit sepationẽ & q̃ icludit & q̃ excludit: no. Joan. ð pbẽ. c. statutũ li. vi. & arch de elect. c. i. eõ. lib. Et a & ab in simili no. arch. xxxi. dis. aliter. Et de a in. c. potuit de do. & contu. Et etiam a & ab denotant sepationẽ. C. de nupti. l. a caligato. & ibi per Ly. i glo. iij. l. ordinata. ff. de duo. re. & l. si ex duobus. vbi tex. cũ glo. ff. de act. emp. l. ij. §. fi. Jtẽ a vel ab est dictio significatiua primi termini a quo: sicut dictio vsq; terminũ ad quẽ. Hunc autẽ terminũ a quo significat exclusiue vel inclusiue. de quo bar. in l. patron⁹. ff. de lega. iij. vide a vel ab significat exclusiue dicẽdo in statuto. a pulsu campane de sero nullus vadat per vicos sub pena tali. Nam hoc statutũ intelligit pulsata campana. Jdeo si quis vadat q̃n pulsat nõ incidit in pena: inclusiue significat ibi a pulsu campane. de mane quisq; põt domu exire. quia statuẽs sic videt intellexisse &c. Et vide plenius de istis dictionib⁹ per Jo. de ferra. in sua practica i forma capituli q̃n testes.

pducunt ad eternam rei memoriam.

¶ Abauus est pater proauꝰ vel proaue sicut proauꝰ est pater auꝰ vel aue.

¶ Abauia est mater proauꝰ vel proaue sicut proaua est mater auꝰ vel aue. scõz Jsi. ix. li. ethimo. & plenꝰ. ff. de gra. l. iuris cõsul. §. quarto gradu. & §. tercio gradu.

¶ Abauũculꝰ est frater abauꝰ scõm Jsi.

¶ Abamita est sozoꝛ abauꝰ. ff. de gra. l. prealle. §. auũculus

¶ Abmatertera est sozoꝛ abauꝰ De his terminis vide inst. de gra. §. tercio gradu.

¶ Abnepos ẽ filiꝰ nepotis sicut nepos filiꝰ filij vel filie: scõm Jsi. ix. li. ethi.

¶ Abneptis ẽ filia nepotis vel neptis sicut neptis filij vl filie filia. scõz Jsi. vbi s̃

¶ Abigere est a se expellere vel crumen abigeatus exercere vt sequitur.

¶ Abactoꝛ scõm Jsi. li. x. ethi. est fur iumentoꝝ vel pecudũ quẽ vulgo vocamus abigeũ. Taz abigeus est q̃ crumẽ abigea-

BIU Cujas

tus cōmittit. ꝛ ypzie ille q̄ pecoza alcui⁹ a paſcuis ꝛ armētis ſubducit abigēdi ſtudio. ꝛ hanc artē exercēs vt p alioꝝ ſignū qđ facit ipſa animalia fugiāt ſeparentur ꝛ diſpergātur: ꝛ ea ſic recipiat ſcz cū pāno rubeo vel alias oues quaſdā ad nemora fugādo vt alius accipiat ꝛ dep̄detur. Et eſt abigeatus crimen capitale. C. de abigeis. l. vnica. ꝛ maxim⁹ oꝛatoꝛ apud grecos demoſthenes differentiā ponit inter furē ꝛ abigeū dicēs: q̄ ille q̄ vnā ſolā pecudē ſurripit fur eſt: ꝛ vt fur cohercebit. ſz qui totū gregem ſubtrahit abigeus eſt: et crimine abigeatus tenebitur.

¶ Abinteſtato. id eſt ſine teſtamēto. inſti. de hered. q̄ ab inte. defe. in rubꝛo ꝛ in nigro

¶ Abduci eſt a veritate ſepari. vñ aplus. Nolite abduci doctrinis variis ꝛ extraneis. xi. diſ. nolite. ꝛ ad hebꝛ. c. xiij.

¶ Abolitio. eſt accuſatōis inſtitute peremptio vel abſolutio q̄ q̄s nomen alicui⁹ accuſauit cū oīi inſcriptiōe iam facta in totū abolet remiſſa neceſſitate accuſandi ꝛ hz impetrari a p̄ncipe vel iudice ab illo ſcz q̄ aliquaz accuſationē inſtituerat ꝛ in ea ſe inſcripſerat. talis enī citra infamiaz deſiſtere nō p̄t niſi abſolutionē impetrauerit. Sed q̄n talis impetrat q̄ deſiſtat ꝛ q̄ illud qđ per accuſationē inchoatū erat deleat rite fit. Et eſt duplex abolitio. ſcz generalis ꝛ ſp̄alis. de generali habet. C. de aboli. ge. l. vlti. etiā. ff. de abolu. l. abolitio. Et p hanc exuit reus q̄ nō incidit in turpilianū ſi nō deferat accuſatū. ff. de abol. cri. l. ſi interuenēte. Et ſi infra. xxx. dies poſt abolitionē generalē cauſa propoſita nō p̄t probari ad eam redire non poteſt. C. de abol. ge. l. i.

¶ Aboꝛtiuus eſt puer vel alter fetus āteqū debitū tēpus natus. ꝛ dī ideo ſic q̄ nō oriatur ſz aboꝛiat ꝛ excidatur ſcōm Iſi. li. x. Et mulier q̄ ſic aboꝛtitur dī homicida occaſionaliter. xxxij. q. ij. qđ vero. ꝛ. ca. moyſes ꝛ. lxxxvij. diſ. ſi expoſitus. Et paulus noīat ſe aboꝛtiuū. i. tbi. i. ꝛ. xxiij. d. vi. in p̄ſenti. de ecle. miſ. c. cum marthe. vbi. ſanc. aliasnō eſt homicida q̄ aboꝛtiuū p̄ocreat anteq̄ animā acceꝑit coꝛpoꝛi infuſam vt eſt embꝛio. xxxij. q. ij. c. qđ vo nō formatum. et de homi. c. ſi aliq̄s. nec talis ꝛbit irregularitatē quo ad p̄motionē niſi interfaciat hominē iam animatū. de homi. c. ſicut ex litteraꝝ

¶ Aboꝛſus. reqꝛe. j. ſub lr̄a. b. c. ſi aliq̄s.

¶ Abpatru⁹ eſt frater abaui vel abame.

¶ Abre. id eſt. ſine cauſa vt habet in. l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. C. de fur. ꝛ de iudi. l. cōſentaneum.

¶ Abꝛogare eſt deſtruere vel delere in toto. vnde dī lex abꝛogata q̄n in toto eſt ſublata vel deſtructa. Sed derogatur ei q̄n in parte tollitur vel ei detrahit. ff. de ver. ſig. l. derogare. Et etiā abꝛogare interdū eſt addere aliquid. Et ſeptē de cauſis aliquid abꝛogat: vt no. diſ. iij. §. hoc ꝛ ſi legibus. Primo ꝓtraria ꝓſuetudinē que nota eſt p̄incipi. diſ. iij. leges. ꝛ. ff. de legi. ꝛ ſenatuſ. l. de quibus. Scdo ꝓtraria ꝓſtitutione. diſ. xxxi. ante triennū. Tercio cauſe ceſſatione. diſ. lxi. c. neofitus. Quarto locoꝝ varietate. diſ. xxxi. aliter. Quinto nimio rigoꝛe canonis. xxxij. diſ. fraternitatis. Sexto ſi p̄cab⁹ occaſionē malignandi habeat. xvi. q. i. legi. Septimo p̄opter malū inde ſequēs. diſ. lxij. verū Sz an abꝛogata lex poſſit allegari. vide glo. verſi. quicūq̄. c. nouit. de iudi. Et qualiter populus poſſit abꝛogare canonē quē condere nō p̄t. Solutio per expreſſum conſenſum pape de p̄ben. c. cū iam dudū. vel dicitur ꝓſuetudo rationalis ꝛ p̄ſcripta etiā tollit. de ꝓſuetud. c. fi. etiā ſine ſcietia p̄ncipis. quia difficile eſſet eū oīes ꝓſuetudines ſcire. vt in glo. verſi. abꝛogare. ca. iuſtis. diſ. iij.

¶ Abſentia eſt q̄ntuplex ꝛ q̄n q̄s obtētu abſentiaꝝ in integrū reſtituat. vide glo. l. fi. ff. de in integ. reſti. Itē abſentiaꝝ alia neceſſaria. alia p̄babilis. alia honeſta ſiue voluntaria. Neceſſaria vt cauſa reipublice vel de mandato p̄ncipis p̄ficiſcen ſubuenit per integrū reſtitutionē. ff. ex qui.

BIU Cujas

cau.ma.l.i.ꝛ.l.necnō. Absentia,pbabilis vt causa studioꝝ vel mercature:vel voluntaria vl̄ peregrinationis si ꝓcuratorē nō dimisit absens nō ita facile subuenitur ei. vt.l.necnon ꝓcall. Sed absens ꝓtumaciter non auditur. vt.C.quo ap.nō rec.l.i.

¶ Absens,pprie dī qui est extra,puncta. vt.C. de bon.au.iudi. possi.l.fi.§.vlti. Tñ qñq; accipit ꝓ eo qui pñs nō est eo loco vbi petit.ff.de ver.sig.l.absentē. Unde absens multis capit modis. Primo ille dicitur absens q̄ aliū audire ꝛ intelligere non pōt:sic capit ibi cū dī.stipulatio nō pōt fieri inter absentes.instī.de inutī.stipu.§.itē verboꝝ. Secō absens dī q̄ nō est in cadez puncta vt.C.de long.temp.l.fi. Tercio absens dī vt hic sequitur.testiū,ꝓductio nō pōt fieri pte absente si velit adesse. Et sic dī absens q̄ nō videt,ꝓducere vel iurare testes. vt.l.si qñ.C.de testi. Quarto absens est q̄ nō est in domo:seu respectu cui? nūciandū est nouū opus.ff.de no.op.nūc.l.de pupillo.§.siq̄s. Quīto dī ille absens q̄ faciliter nō pōt ꝓuenīri.vt qz pñte ꝑncipali fideiussoꝛ nō pōt ꝓuenīri.ꝛ ita absente pōt ꝓuenīri. C.ō fideiuss.ꝛ mā.auct.pñte. Sic etiā accipit in.l.pñs.ff.ō ꝓcur.vbi dī pñs ē q̄ in ortis est.i.q̄ faciliter pōt ꝓuenīri. Sexto absens dī q̄ ad lucrādas distributōes materiales ꝑsentiaꝝ abest scz q̄ nō est in choꝛo hoꝛa determinata.ꝛ ita licz sit in ecclesia tñ extra choꝝ in certis hoꝛis dī absens.

¶ Absolutio dī a reuocatōe: naz absolutio fit a sentētia excoīcationis.suspēsiōis vl̄ interdicti iuxta formā eccl̄ie cū baculo dicēdo psalmū. Miserere.ꝛ Deꝛofūdis ꝛ fit cū solēnitate. Sed reuocatio est sententia ꝛbalis sine solēnitate. Etiā absolutio fit si excoīcatio tenuit ꝛ si nō tenuit fit reuocatio. Itē absolutio reddit qd excoīcatio intulit ꝓterq̄ fruct? quos excōicat? iuste pdidit:qz p absolutionē tales nō recupat.vt in auct.vt cū.de ap.cog.§.generalē. ꝛsi.si ꝛo post.coll.viij. Et absolutio ex falsa cā sup nota ipetrata nō tenet ꝛ est nulla.vt no.in ca.qd sup his.de fi.instru. Sed licz excoīcatio lata sit ex fal a cā tñ bñ tenet.xi.q.iij.c.i.ꝛ ō offi.ord. ex pte in glo. Et an pecūa possit peti vl̄ dari,p absolutione de ſimo.ad aures.c. dilectus.ꝛ i.q.nullus epiſcopus.

¶ Absq; est ꝓuatiuū.vt in.l.mu?.C.de acq̄.pos.ꝛ qñ pomt excluſiue.ꝛ oñ incluſiue noīat arcb.de,pcura.q̄ generalr.li.vi.

De Ac

¶ Acceptilatio est liberatio p mutuā interrogationē q̄ vtriſq; ꝓtingit ab eo nexu absolutio.i.diſſolutio.ff.eo.ti.l. pluribus ꝛ.l.i. Unde acceptifero acceptitulo acceptitulatū.verbū cōpositū a quo venit acceptilatio:ꝛ est imaginaria solutio que simulat debitoꝛē suū sibi soluiſſe qd̄ nō solut idq; facit anīo remittēdi: qz illa ꝛba dicēdo q̄cq̄d tibi p stipulationē,promiſi:vel ex stipulatu debui.habes ne acceptū ꝛ tu rñdeas.habeo.acceptūq; fero.q̄si dicas. ꝓinde bēo ac si accepiſſem a te p verā ſolutionē. Et sic sicut vera solutione liberatus esſes:ita hac acceptilatiōe liberaris: vt.C.eo.ti.l.i.in glo.i. Item acceptilatio inutilis dicitur ratione acceptationis:vt tractatur.ff.eo.ti.l.an inutilis.in glo.i.

¶ Accesſio dī aliquid adiacēs alteri:vel oñe id qd̄ est accesſoꝛiū ꝛ necessariū in ꝑncipali vt capiſtrū equo vel veſtis ſeruo.vt ff.depoſi.l.i.§.q̄ in depoſitis. Si cui ſeruū emeris:ꝛ veſtē in q̄ tradit acq̄ris:ꝛ si de ea mēto nō sit facta. Et accesſiones cuiles vt vſure nō veniūt in ꝓtractū ſtricti iuris:etiā post lit.ꝓtes.C. de ꝓdi.inde.l.i.in glo.ꝛ.ff.de vſur.l.moꝛa.in glo.verſi.difficilis.ꝛ in.c.venerabiles de excep.

¶ Accesſoꝛiū.idē est qd̄ accesſio:ꝛ sequit natura sui ꝑncipalis.instī.de re.diu.§.q̄ si parti.ff.si q̄s cau.l.si cū.§.q̄ inuriaꝝ.ꝛ in regula accesſoꝛiū.de reg.iur.li.vi. ꝛ q̄ accesſoꝛiū venit officio iudicis mercenario.tunc sublato ꝑncipali tollitur ꝛ accesſoꝛiū.C.depo.l.uij. Secus q̄ accesſoꝛiū venit officio iudicis nobili ff.de ꝓdi.inde. l.fi.§.luci?.in glo. alias regulariter nō tenet accesſoꝛiū.vbi nō tenet ꝑncipale.cum

BIU Cujas

saltem non accedat principali: vt in. c. si diligenti. de fo. compe. Fallit tñ in casibus. Primo in. c. debitores. de iureiur. vbi accessoriū scilz iuramentū de soluendis vsuris factū tenet p̄ncipali tñ. scz obligatione debitoris ad vsuras sublato qz ad vsuras soluēdas nulla ē obligatō de iure canoico ⁊ ciuili. ⁊ tamē iuramentū factū de his soluendis est seruandū. Sed regulare ꝯtrarium intelligitur quādo accessoriū ⁊ principale regulatur eadem ratione: eodē tpe nō mutato respectu persone. Sed illa non seruātur in promissione ⁊ iuramēto: quia ꝓmissio fit parti: sed iuramētū deo. ⁊ dixit Lodo. de Roma se ꝯsuluisse ꝙ accessoriuz etiā preciosi⁹ p̄ncipali sibi tñ accedit. ff. de aur. ⁊ argē. leg. l. ⁊ si nō sicut. §. ꝑueniam⁹ ⁊. l. cum aurū. ꝟsi. fi. eo. ti. Et facit ad questionem. Si lego mulieri vestes quas sibi feci. ꝙ etiā in legato veniūt ornamēta aurea vel argentea vestium.

¶ Acor ⁊ mucor: sunt vicia vini ⁊ panis quando accesit ⁊ mucessit.

¶ Actus est q̄daz seruitus qua is cui ea debet hz ius ꝙ pōt ꝑ fundū i quo sibi hec seruit⁹ debet ducere iumētū vel vehiculū suū scz vt nō solū possit ambulare ꝑ se sed etiā iumētū ⁊ quadrigā secū ducere. ff. de ser. rus. p̄di. l. i. ꝟsi. act⁹. ⁊. l. inter act. ⁊ insti. eo. ti. §. actus. Aliter capit actus pro operatiōe dū dr. Act⁹ actiuoꝝ sunt in patiēte p̄disposito. scdo de anīa. ⁊. i. q. i. per Isaia. ff. si quad. pau. fe. dic. l. i. §. cū arietes. ⁊. ff. ad. l. acq̄l. l. si ex plagijs. §. tabernari⁹. de pe. dis. i. qz dīnitatj. ⁊. c. medicīa.

¶ Acta dicunt publice scripture negociorꝝ q̄ in iudicio agūtur: ordinē eoꝝ modū ⁊ figurā ꝯtinētes. Vel etiā sūt ꝓcessus siue gesta curie. ⁊ sūt coīa. C. de iudi. l. vlti. ff. de re iudi. l. actoꝝ verba. ⁊. l. paulus. q̄ ꝑdita p̄nt ꝓbari ꝑ testes. C. de fi. instru. l. emancipatiōe. nec valent nisi testiū amminiculo fulciantur. c. cū a nobis. de testi. debēt ergo scribi ꝑ ꝑsonā publicā. aut duos viros idoneos. c. qm̄ ꝯtra. de ꝓba. vbi acta originalia debēt remanere apud scriptores. ⁊ q̄ ea temere violauerit non pōt postmodū ea i pugnare. c. cū olim de offi. dele. Sūt aūt acta triplicia. ff. iudi. sol. l. ij. nā. Quedā sunt acta iudicij ordinatiua q̄ valēt ad ordinationē iudicij: vt est libelli oblatio lit. cōt. Quedā valēt ad veritatis indagationē: ⁊ dicūtur indagatiua veritatis ⁊ depositio testiū: editio instrumētoꝝ: ⁊ ꝯfessio partiū. Et quedā litis decisiua q̄ valēt ad decisionē cause. De his dicit Ja. de are. in. d. l. ij. ff. iudica. sol. Et acta a iudice p̄sumūtur oīa rite celebrata: de elec. bone. i. de renūc. c. in p̄ntia. Item acta facta corā sacerdote in foro penitētiali faciūt fidē corā iudice seculari vt in auctē. hoc ius porrectū. C de epis. ⁊ cle. Et in. l. si q̄s in hoc gen⁹. C. eo. ti. Et acta q̄ debēt fieri corā iudice: si fiant corā notario nō valēt: vt no. in glo. l. fi. C. de lib. cā. ⁊ glo. in. l. hac cōsultissima. C. de test. Itē acta etiā qñqz dicim⁹ locū in quo residet iudex instruct⁹ de cā cognoscēs: vbi acta detegūt: vt q̄libet factū suū audiat seu videat: ⁊ suū ꝯseq̄t meritū: q̄ loc⁹ alr etiā ius appellat. ff. d iusti. ⁊ iur. l. pe. §. fi

¶ Actor est q̄ agit ⁊ pulsat aliū: rem aliquā ab ipso petes in iudicio. ff. de iudi. l. in tribus. ff. fi. regun. l. iudicium. Nam in cōib⁹ iudicijs q̄ritur q̄s auctor sit. Est ergo ille qui suo nomīe agit vel q̄ ꝯstituitur ad agēdū vel defendendū cas vniuersitatis vel alteri⁹. ff. ꝙ cuiusqz vniuersi. l. itē ꝟboꝝ. §. decuriōes Vl dr cui ꝯstituit a tutore vel curatore ante lit. ꝯtes. C. de ꝓcur. l. neqz tutores. C. de act. ⁊ tuto. ⁊ cura. dan. in rubr. ⁊ nigr. Et ē regulare ꝙ actore nō ꝓbāte reus absoluit: in. l. q̄ accusar. C. de eden. vbi dicit tex. Actore enī non ꝓbate q̄ ꝯuenit. ⁊ si nichil ipse p̄stiterit obtineat: glo. accur. i. absoluat. vi. q. vlt. actor vt eccle. bñfi. vt nr̄m. ⁊. C. de ꝓba. l. actor. Fallit enī hoc i casibus admin⁹ q̄ndecim: quib⁹ actore nō ꝓbāte re⁹ nō absoluitur. Hos casus vide in glo. p̄all. c. vt nostrū. ⁊ actor seq̄dz foꝝ rei. c. si clericus. ⁊. c. cū sit generale de foro competenti.

BIU Cujas

¶ Actio significat tripliciter: stricte: late ⁊ latissime. Stricte significat ius ꝓsequẽdi: qđ ortur ex oblig. atõe. Late significat dũ significat iurisdictionẽ iudicẽ: ⁊ ita nedũ significat ꝓsonales ꝫ etiã reales actiones: Latissime cũ etiã significat officiũ iudicis: ⁊ hoc modo q̃rela in offi. testa. dr̃ actio. ff. de lega. 1. l. cũ filius. in ꝑn. facit. l. actionis verbo. de verb. sig. ff. ⁊ l. actiõis ꝯbo. de act. ⁊ ob. Et hoc verbũ actio significat bñ sil'us ⁊ factũ: nec est inõuenies

¶ Actio ergo significat officiũ. i. ius ꝓsequendi liz officiũ sit factũ. Et ponat dr̃a inẽ iurisdictionẽ ⁊ officiũ. Est enĩ actio ius ꝓsequẽdi in iudicio qđ sibi debet: insti. de act. in ꝑn. Et addunt quidã. qđ suũ est vel alienũ: ita vt illa diffinitio includat oñez actionẽ tam in rem q̃ in ꝓsonã: sed illa diffinitio ꝑmissa solũ cõprehendit actionẽ ꝓsonalẽ: illud autẽ qđ tuũ est tibi debet. Si vero qđ nõ tuũ est ⁊ quicquid ẽ in iudicio debz includi diuersimode quo petit ⁊ cõcludit in actione realꝰ ⁊ ꝓsonali: qz in ꝓsonali petꝰ mihi debitũ. In realꝰ ꝯo actione petꝰ aliquid vt meũ. quare hoc verbuz actio sumit aliter ⁊ aliter: vt premissũ est.

¶ Et nota q̃ ꝫ verbũ debet q̃nq; largissime sumit: vt cũ dr̃: q̃cq̃d in iudicio tibi debet. i. res quã petis. vt rẽ tuã siue rei vẽdicatõe actõe cõmodati siue depositi scdz Azo. in sum. ti. de edcn. circa ꝓncipiũ. Olim dicebatur actio ꝓceptio ꝯbor formata a magistratib'. l. ij. §. deinde ex his. ff. de orig. iur. vnde dicebat formula vulgaris. ff. de fur. l. si seruus nauem. Hodie autẽ fit sine impetratione ⁊ ꝓceptione verboꝝ solemnium. C. de formu. ⁊ impe. acti. subla. p totũ Nec hodie est aliq̃ differẽtia inter interdicta ⁊ actiones cuz interdictũ nichil aliud sit q̃ actio ꝓtoria. Dicitur ergo actio ius cuiusle vel ꝓsequendi quo debitũ a te exigere possum vel petere rem mihi restitui: scdz Azo. ⁊ Hos. de iudi. dilecti. ⁊ est actio in iure cuiuli. instit. de iur. na. gen. ⁊ ci. §. ius aũt. Et scdm canones actio dr̃ cã. c. forus de ver. sig. Et scdm leges actio dr̃ poni in causa: quia nemo sine actione expitur. ff. de neg. ges. si pupilli. i fi. ⁊ c. examinata. de iudi. phibẽtur tñ attenti' minus subtiles actionũ intẽtiones. vt i. c. dilecti. de iudi.

¶ Actionũ vero quedã sunt in rem ⁊ quedam in personam. Actio in rem dicit' vendicatio rei q̃ scz dicit aliquis rem de qua agitur suã: ⁊ aduersarius dicit eam suam. Quãdo ergo petis rem aliquã vt tuaz rei vendicationẽ: tunc agis actione in rem. Actione vero in personã petis ab aduersario aliquid tibi dari vel fieri. Itẽ actiones quedã bone fidei dicũtur. quedã stricti iuris. Actiões bonefidei dicũtur: non ideo qz in eis dz seruari bona fides: quia etiã bona fides seruatur in actionib' stricti iuris: sed dicũtur bonefidei ideo: quia maxime eruberare dz bona fides inter cõtrahentes in eis. Et vltra id etiã veniunt oia accessoria: ⁊ ea de quib' michil est excogitatũ: vt in actõe emp. vl' ptractu vẽdi. Venit etiã id qđ exp̃sse nõ est actũ: videlz a tpe more q̃ alteri non reddit illud ad qđ tenet de natura ꝯractus. veniũt dãna ⁊ interesse: q̃ debet restitui. ⁊ sic in eis multũ exuberat officiũ iudicis pugnã' q̃ in actione stricti iuris. Sunt aut actiões bonefidei xvij. q̃ cumerãtur instit. de acti. §. actionũ ⁊ ponũtur in glo. de excep. c. cũ venerabil' ⁊ ptinent in his ꝯsib'. Empti: ꝯducti: mãdati: depositiq;. Pignoratitia: cisciide: cõmunĩ p socioq;: Dotis. ⁊ hereditib': tutele: cõmoda gestor: Prescpt' ꝯbis: cũ extimat: atq; pmutat. Iste bonefidei sunt: stricti autem iuris. Alie ꝯo dicũt actiões stricti iuris vt actio ex mutuo: ex stipulatu: ex arbitrio ⁊ ꝓsiles. Et in istis nõ venit accessoriũ: nec ea de qb' nõ est cogitatũ: vt no. bar. in glo. pal. Nec in is a tpe more q̃ alteri nõ reddit illud ad qđ tenet ꝺ natura ꝯct'. veniũt dãna ⁊ interesse q̃ dicunt restitui. Itẽ actionũ realiũ alie ꝓpetũt p reb' corporeis. ⁊ sic hz locũ reivẽdicatio. alie p incorpalib' ⁊ pro seruitutib' acquirẽdis seruiendi ⁊ defendẽdi ⁊ sic competũt due actões quarũ vna vocatur ꝓfessoria alia negatoria.

BIU Cujas

¶ Item nota q̄ actiones p̄sonales vsq̄ metas.xxx.annoꝝ extendūtur.vt.C. de cōsti.pecu.l.ij.ꝛ ibi nota tex.q̄ possibile est om̄es res in pecuniā ꝯuerti. C.de p̄scrip. xxx.an.l.sicut in rem. Reales autē vsq̄ ad metas.xl.annoꝝ.vt.C.de ven.pig.l.i.ꝛ in glo.de vtroq̄ casu. Est ergo vt clarius dicat̄ actio realis q̄ obligatū eū ꝯtra quē dirigit̄ nō supponit. Sed ideo cōpetit:quia quis ꝯtēdit restituere ꝯtra quā talis actō dirigit̄.ꝟbi gr̄a. Intrasti domū meā violenter:ego peto possessionē meā quā occupas:tu nullo iure michi obligatus es. Nec aliquid michi ꝓmisisti nec tecū ꝯtraxi sed tm̄ te ꝯuenio:q̄ res mea apud te est. Sed p̄sonalis actio presupponit debitorem ꝯtra quē dirigit̄ obligatū ex ꝯtractu vel maleficio seu ex varijs causarū figur] Et ista datur etiaꝫ ad rem:sed p̄supponit obligationē p̄sone:vt vendidisti michi librū vel locasti domū:tu michi obligaris ex ꝯtractu:licꝫ agam ad rem. scꝫ librū vel domum.

¶ Actio ad exhibendū datur ꝯtra possessorem vel aduersus eū qui dolo malo possidet:vt rem exhibeat.i. in publicū deducat:vt fiat aduersario copia vendicandi. scd̄m azo.in sum. ti.ad exhiben. in princi. Naꝫ exhibere est rem in publicū deducere ꝛ videndi tangēdiq̄ cōprehēdendi rei facultatē prebere ꝛ ostēdere: vt aduersari⁹ copiā habeat rem suā esse ꝯtēdendi:vt cū q̄s dicit;hec res est mea:q̄ tacta seu visa ab eo sibi sua videt̄.vt.ff. ad exhibendū.l. ij.cū ibi no. Et si erat instrumentū res ip̄a exhibēda dꝫ fieri facultas legēdi ꝛ etiam trāscribēdi.ff.quēad.testa.api.l.i.ꝛ.iij.§. stipulari Et sic exhibere dr̄ ꝓprie q̄si extra secretū h̄re. Et scd̄m Place.quasi extra se habere sicut redhibere quasi retro h̄re dr̄. ff.de edil.edic.l. redhibere. in p̄ncipio.

¶ Actio arboꝝ furti cesaꝝ hꝫ ꝯdenationem aduersum eū qui arbores furtim cedit inscio ꝛ inuito dn̄o. Et cōpetit contra ipsuꝫ damnū dantē ad duplū damni dati in quo casu etiam cōpetit huic actio legis acquilie:ita tm̄ vt deducere possit a ꝯdemnatione q̄ actor ꝯsecut⁹ est altera actiōe. vt.ff.arboꝝ furtim cesa.l.i. Et appellatione arboꝝ etiā vites ꝯtinent̄. ff.de arbo.ceden.l.i.§.arboris. Itē ꝯtinētur edera que improprie dr̄ arbor ex interp̄tatione ꝛ plerūq̄ arborib⁹ heret.ff.arbo.furtim cesaꝝ. l.vitē.ꝛ in glo. Etiā ꝛ arundo nō male dicet̄ arbor: ꝛ idem de salicto q̄n iam radices immisit.vt eadem.l.vitem.iūcta glo.

¶ Actio caluisiana est per quā reuocātur ea que in fraudem creditorē patroni libertus alienauit:vbi etiā locū hꝫ actio fauiana.ff.de iure patrona.l.si liberat⁹ scd̄ꝫ pla.

¶ Actio fauiana ꝛ pauliana sic dicta sūt ab autoribus ꝛ earū inuētorib⁹.et hn̄t locū q̄n debitor in fraudē creditoris alienauit ea que alienata fuerūt creditori:vt reuocet̄ ipsa alienatio. Datur etiā actio fauiana patrono ad reuocādū alienata p libertū vel per debitores in fraudē patroni vel creditoris in q̄ veniūt fruct⁹ etiā post lit.ꝯtes.p̄cepti:vt no. ff.si q̄d ī frau.patro. l.ij.ꝛ ibi p totū. Sed pauliana datur proprie creditori ad reuocāda alienata ī fraudem p debitorē.de qua.ff. q̄ in frau.credi. l.i.§.fi.ꝛ.l.hoc factū.in q̄ etiā veniūt fructus.vt eo.ti.l.p̄tor ait.§.hāc.ꝛ.§.p̄terea. q̄d intellige iuxta.l.fi.§.nō solū.eo.ti.de q̄bus ambab⁹.ff. de vsuca.l.videam⁹.§.in fauiana.ꝛ insti.de actio.ite siq̄s ī fraudē.

¶ Actiōes ciuiles q̄ sint ꝛ quot.req̄re in spe.ti.de actio.ꝛ excep.ꝓponē.§. postrēo. Et nota q̄ q̄nq̄ distinguit̄ actio ciuilis ꝯ criminalē.ꝛ tūc idē est q̄d actio intētata p aliquo interesse. Q̄nq̄ distinguitur ꝯtra pretoriā:tunc idem est q̄d actio saffiria directa in re. Pretoria aūt dr̄ que datur officio iudicis:vt infra actiones pretorie.

¶ Actio cōmodati est triplex.scꝫ directa. vtilis ꝛ ꝯtraria. Unde directa cōpetit ei qui rem aliquā cōmodauit ꝯtra cōmodatariū ad repetendū ipsam rem vt ei res ꝛ ei⁹ accessiones restituātur facto ꝛ expleto vsu ꝓpter quē cōmodata est.ff.cōmoda.l.i scd̄m Pla. Actio cōmodati ctraria ei com

petit qui cõmodatũ accepit in eum qui cõ
modauit: ⁊ impensas in re cõmodata fa
ctas veluti si egrum' seruũ curauit qõ no
mine cibariorꝫ impendit nõ repetit. ff. cõ
mo. l. in rebus. §. possum. cum. §. sequenti
Actio cõmodati vtilis scõm ꝓla. cõpetit
vbi nõ est vere cõmodatũ sed interꝑtatiue
vt si amicus ex ꝓfidentia rem amici ex pro
pria auctoritate accepit. Et pone melꝰ exẽ
plũ p. l. i. §. fi. cũ. l. ij. ⁊. iij. in ꝓn. ff. cõmo.

¶ Actio cõfessoria est q̃ cõpetit ei: qui di
cit se habere ius vl̃ seruitutẽ per fũdũ viaꝫ
eundi vel agendi vl̃ altius edes' suas leuã
di vel quẽ cũqꝫ aliaꝫ seruitutẽ in re ipsius
etiam inuito eo: hec autem actio in rem di
citur vel realis: qz rem tuã corpalez. s. ius
eũdi per fũdum petis quãus ipsa seruit?
sit incorporalis: vt. ff. si serui. vendi. l. ij. in
ꝓn. Et dicitur ꝓfessoria: quia verbis affir
matiuis constituitur. ⁊ eis ꝓtraria ꝗbis
negatiuis ꝓponit: que dicitur actio nega
toria scõm ꝓla. ff. si serui. vendi. l. si qñqꝫ
§. cũ in domo. ⁊ ibi no. Vnde actio nega
toria cõpetit ei q̃ dicit aliquẽ non hꝫe ius
vel seruitutẽ ad aliq̃d qõ facere volebat al
ter ⁊ ipm p hãc actionẽ ꝓhibet: vt qñ dñs
fundi intẽdat aduersus te solutũ ire p fun
duz suũ dicẽs. Non est tibi ius ire p fundũ
meũ: ⁊ hec actio silr in rem dr. qz dñs fũdi
vẽdicat libertatẽ dũ ipam intẽdit verbis
negatiuis: dicẽs q̃ alter nõ hꝫ ius eũdi vl̃
agendi p fundũ suũ nec altꝰ edificãdi edes
ne luminibꝰ suis noceat: ⁊ sic p hanc dñs
fundi ad hoc agit vt fundus suus declare
tur liber: ⁊ alter desistat ⁊ ꝓhibeat ne eiꝫ
de cetero inꝺetat. ff. si ser. ven. l. ij. ⁊. l. loci
corpus. §. cõpetit. ⁊ insti. de acti. §. ecõtra
Et actio nõ cõpetit de dño: sed de iure ꝓ
dioꝝ sicut ⁊ ꝓfessoria. vt in pall'. l. ij. in ꝓn.
Et licꝫ scõꝫ ꝓla. dicat̃ ideo negatoria qz
ꝗbis negatiuis intẽtatur. Tñ ꝓtrariũ no.
in. l. ij. ⁊. §. econtra. ẽ. alleg. Nam quelibet
earꝫ. scz actio ꝓfessoria ⁊ negatoria põt da
ri per ꝗba affirmatiua: ⁊ etiã p negatiua.
Non ergo sumunt differentiã p formã ver
boꝝ: sed differũt rõne materie. vnde breui
ter ꝓcludendo siue per affirmationẽ sine' p
negationẽ dentur: tñ in hoc differũt qz cõ
fessoria datur ad tuendã sibi seruitutẽ de
bitam ⁊ negatoria datur ad tuendã sibi li
bertatẽ suam. Et notãt doct. exẽpla in qui
bus ꝓfessoria intẽtantur ꝗbis negatiuis
⁊ negatoria ꝗbis affirmatiuis in. c. cũ ec
clesia sutrina. de eau. pos. ⁊ ppꝛie. vbi bo
na glo. de his. ⁊ de iudi. in. c. examinata. ⁊
in dicta. l. ij. ff. si serui. vendi.

¶ Actio cõmunidiuidendo inter eos datꝫ
qui sine societate: nec ex cã hereditaria ali
quid cõmune hñt vt id diuidat̃ scõꝫ ꝓla.
⁊ Azo. hꝫ ergo locũ ⁊ hec actio inter eos
ad quos res aliq̃ cõmunis ptinet nõ p so
cietatẽ nec p hereditatẽ ad hoc q̃ res illa
diuidatur. Itẽ si ex ꝓtractu societatis res
illa sit cõmunis habet locum hec actio. ff.
cõmo. l. i. Et de ista actione. ff. de iudi. l. in
tribus.

¶ Actio ꝓducti competit ei q̃ ꝓdurit a lo
cante vel locatore fundũ vel prædium vel
domũ: ⁊ cõpetit ei: ad hoc q̃ liceat sibi in
habitare vel in vsu hꝫe rem ꝓductã etiam
competit ꝓtra locatorẽ si aliquas expen
sas vtiles vel necessarias ibi fecerat

¶ Actio directa est q̃ aliq̃d directe petit̃
i ius: vt ex cõmodato vl̃ depositio. ⁊ hmõi.

¶ Actio vtilis est q̃ datur non ex iure ali
quo directo sed vtiliter ⁊ ex equitate cõpe
tit: vt in publiciana: ⁊ hmõi scõm ꝓla. et
Azo. De ista actione vtili habetur ⁊ nota
tur. ff. de neg. ges. l. actio. ⁊. ff. si q̃dru. pau
pe. di. l. penl'. Et nota q̃ actio directa ⁊ vti
lis eiusdẽ sunt effectus: vt in. l. actio p̃alle.
⁊ in. l. differũt. licꝫ scõm quosdã differant:
vt no. in. l. ex legato. C. de legi. ⁊ plene per
Ly. l. i. C. de act. ⁊ obl. vnde directa datur
scõm verba ⁊ mentẽ: ⁊ interdictũ vnde vi
directũ datur tñ ꝓtra spoliantẽ vel man
dantẽ seu ratam habentẽ spoliationẽ suo
noĩe factã: qz verba ⁊ intentio p̃toris hoc
volunt in hoc interdicto: sed idem interdi
ctum vtile datur ex mente tñ de equitate
quadã nõ virtute verboꝝ. Datur etiã con
tra eiꝫ qui alias ex iusta causa rẽ possidet

BIU Cujas

nō tñ ꝑ dictis tribus modis. ſꝫ forte poſſeſſionem vacuā intrauit vel rez in domo ſua manere credēs eſſe ſuā: de quo in. c. cuz ad ſedem de reſti. ſpo. Et dicit angelus q̄ habens uas vtile et intentans directū male libellat. et quando in principio detecta fuit ineptitudo ſuccumbere debet.

¶ Actio depoſiti ē duplex. ſ. directa⁊ contraria. actio depoſiti directa competit depoſitori ad repetendū depoſitū⁊ acceſſiones eius et cōpetit in ſimplū niſi forte res ſint icēdio ruina naufragio depoſite. Hoc enim caſu qui depoſitū ſic recepit ſi negauerit: et inficietur: et de hoc cōuincatur in duplo ꝓdēnabit. hec ꝓbant. ff. ōpoſiti. l. i. §. ait prētor. Sed actio depoſiti contraria cōpetit ei penes quem res depoſita eſt ad petendū impēſas ſi quas circa rē ipēderit et illas repetit vel damnum datum per ſeruum depoſitum ſcōm Pla. De illa cōtraria actione habet. ff. depoſi. l. apud. in pn. ⁊. l. actione.

¶ Actio de dolo competit michi quando damnū dolo malo a cuius eſt michi datuz vel ſi quis aduerſus me verſetur doloſe cōſulendo vel malicioſe negocia mea adminiſtrando nec ſupereſt aliqua alia actio q̄ poſſiuz experiri. ff. de dolo. l. i. §. verba. ſed non datur niſi duos aureos excedat. Hec autem non datur liberis cōtra patres: rō: qz odioſa eſt et in ea ꝓdemnatus infamis efficitur. Nec datur libertis contra patronos ſed loco eius datur actio in factū verbis ſic temperandis in cōditione libelli in qua nulla eſt faciendā mentio doli hec ꝓbantur. ff. de dolo. l. ſi olcum. §. fi. cum. l. ſequenti.

¶ Actio de dolo et furto eorum qui in miniſterio cauponum ſtabulariorum vel nauez exercēt datur aduerſus ſtabulario⁊ nautas qui q̄ officio maloꝝ hoīm vtuntur in duplo ſeu in duplū tenentur: quo dolo vel furtū cōmiſſū eſt i his reb⁹ q̄s ſaluas fore recepeꝛ. ff. ſi. aduer. nau. cau. ſtabu. l. i. ⁊ infra actio in actum.

¶ Actio de conſtituta pecunia cōpetit aduerſus eum qui ſine ſtipulatione cōſtituit pro ſe vel pro alio ſoluere. C. de ꝓſtitu. pecu. l. ij. nam omnia conſtituere eſt debitorem ſe facere ſecundum Placen.

¶ Actio in rē verſo dat aduerſus dñm vel patrē ſi ſeruus vel filiꝰ pecuniaz in rē ꝑtis vel dñi ipēdit quā mutuo accepit. ff. ō in rē ver. l. i. in princi.

¶ Actio ō tigno iūcto dat ei cuius tignū alieno edificio iniunctū eſt ab eo qui eſtimabat ſuū tignū eſſe. Si vero ſciens alienum id doloſe fecerit id tenet de tigno immiſſo et furti: et actione ad exhibendū: non q̄ tignum cogatur eximere. ſed q̄ interſit preſtare. Et hec ꝓbantur. ff. de tig. iunum. l. i. ⁊. ff. de. rei vendicatio. l. in rem. §. i. cum ibi not.

¶ Actio de rebus eccleſiaſticis venditis cuſtodibus earū datur aduerſus eos qui ſacras res emerunt circa formā nulla eis actione relicta cōtra ſacroſanctas eccleſias de precio quod dederunt repetendo. hec autem actio datur in factum cum res in aliam rem eſt mutata: vt ex phiola factus eſt ſciphus. Si vero in forma ſua ſit rei vendicatio locuz habet ſi alienetur qō ex lege datur.

¶ Actio de pauperie ꝓpetit aduerſus eū cuius aīal damnū dedit contra naturā ſui gñeris verbi gratia. vt ſi equus nō ex loci anguſtia vel nō inſtigatus calce percutiat vel bos cornu petat ex naturali feritate. Secus tamen ſi inſtigatus vel ex loci anguſtia dānū dederit in huiuſmodi actionis ꝓdēnatione venit dāni reſarcio aut. i ſolutō evenit ex. l. xij. ta. noxe deditoꝛ dñs cū noxali iudicio ſeruū ſuū noīe cōuent⁹: ſeruū actoꝛe noxe dedēdo liberat. inſti. de noxa. act. §. i. ⁊ ſi aīalia noxe dedā ꝓficiūt reo ad liberationē inſti. ſi q̄ pau. fe. di. Et vtrū malit aut ſoluēdo dānū ſufferat aut alias pro noxa det aīal hoc p eū ſtat. Et ꝓbant hec. ff. ſi q̄ pau. fe. di. l. i. in pn. ⁊ inſti. co. n. §. i. Et noxia ſignat delictū ſed delinquēs vocat noxa. inſti. de noxa. i glo. ver. noxa vñ verſus

Noxia delictū deliquēs noxa vocat. Et tñ sepe vnum pro reliquo dicitur seu accipitur vt ibidem dicitur.

¶ Actio de opposito vel suspēso quo iter est vulgo cui⁹ casus nocere poterit. datur aduersus eum qui in sub grunda ꝓtectione habet id appositum vel suspensū quod nocere potuit cuius condemnatio est decem solidorum. ff. de his qui deie. et effu. l. si vero. §. ait pretor

¶ Actio de effusis ⁊ eiectis dat aduersus eū ex cui⁹ habitatōe vl habitaculo aliquid effusū vel eiectū est ꝯ iter publicū. vñ damnū datū alicui trascūdi restaurādū ē in duplū. ⁊ si liber hō inde ꝑisse dicat in quinq̄ginta aureos hec dat actio. Si ꝟo nociturum est libero homini datur quantum videtur iudici ex bono et equo compēsatis impensis factis et operibus quibus ē cariturus inutiliter. ff. d̄ his qui deicere: vel effu. l. i. in princi.

¶ Actio edilicia competit mltis moīs Et primo si res vēdita sit redibita ꝓpt viciuz siue morbū: nec tñ a vēditore restituit p̄ciū ēptori cū actionibus ⁊ aliis q̄ ediles inhibet. ⁊ in hoc casu ē ꝑpetua de hac habet. ff de edi. edic. l. ediles i p̄n. §. i. ⁊ fi. ⁊. l. istud. ij. rñso. ⁊. l. redibitoria. eo. ti. Secūdo ꝯpetit qñ fit vt si res vendita nō placet vt reddat. ⁊ tūc ē tꝑalis vsq̄ ad. lx. dies: vt. ff. e. ti l. ꝙ si nolit. §. si q̄d ita venerit. Tercio cōpetit si vēditor nō vult tradere seruū vl maci piū vel iumētū cū ornamēto cū quo oñderat tꝑe vēditionis ꝓ ip̄o ornamēto vel vt fiat redibitio rei p̄ncipalis ꝓpter accessoria ⁊ tūc ꝯpetit etia vsq̄ ad. lx. dies. ff. eo. ti. l. ediles. i p̄n. §. vēdēdi. Quarto vero ꝯpetit qñ eo loco quo iter ē vulgo hz q̄s canez lupū. vrsū aprū. verrē. pāterē. leonem. ⁊c. vel aīal aliud q̄d nocere posset siue sit ligatuz siue solutum. ff. eo. titu. l. hi enim. §. deinde autē vide de his Guil. in spec. in tractatu libel. de emptio. et venditio. §. nunc dicendum est.

¶ Actio de superficie in rē cōpetit ei q̄ superficiem habet in alieno solo nomine cōducti ad repetendum superficiem si possederat. ff. de superfici. l. i. §. qui superficiem in fi. ⁊. §. ait pretor. ver. et sanc.

¶ Actio empti competit emptori ad rem repetendam quam emerat in qua venit cōmodum quod accessit. Et si quid in speciali pacto comprehenditur in hac actione attenditur pro vt quisq̄ sibi paciscitur. ff. de actio. emp. l. emptori i princi. et institu. de mp. et ven. §. sed nostra in fi. huius contraria est actio venditi que competit venditori ad petendum precium et interesse et vsuras tempore more prout inter partes conuentum seu contractum est. De ista habetur in. l. iulianus. §. ex vendito. eo. titu. ⁊ de empti. et vendi. institu. in. §. prealle. sed nostra.

¶ Actio ex stipulatu nascitur cum de re certa in genere. sed incerta in specie fit stipulatio vt insti. de verbo. obli. in prin. Naz si res esset simpliciter icerta stipulatio nō valeret. ff. eo. titu. l. ita stipulatus in princ. Et postulatio est concepta: vt cum respondes dare seruum: vel spondes te facturuz domum. Et pertinet hec ad actiones in ꝑsonam que oriuntur ex contractu verborum: et hec colliguntur. ff. de actio. l. i. §. i. et. l. actionum genera. §. in personam. et institu. de obli. §. fi. et de actio: §. i. et versi. nāq̄ cum similibus. Et nota ꝙ actio descendens ex stipulatione non habet dilationez anni sicut actio de dote. l. i. §. ex actor. C. de re. vx. act. et. §. cum autem de hoc Bar. i. l. si diuortium. ff. de. ver. obli.

¶ Actiones ex contractu sicut de actionibus in personam insti. de actio. §. i. que nascitur ex pacto siue obligatio surgit ex reuocatione conditio certi: de numerata pecunia: conditio certitudinaria. Conditio ob causam actio commodati: depositi: pignoraticia: de quibus omnibus suo loco dicetur siue etiam consurgit obligatio ex verbis sicut in actione ex stipulatu quando res certa in stipulationibus deducta est.

BIU Cujas

Siue etiam oriatur obligatio ex litteris de quibus conditio odio desidie datur in eum qui cuz spe future numerationis scribit se debere quod ei non est numeratum. Numeratione autē non secuta infra biennium nō repetit cyrograuū. Et est introducta ⁊ exclusa exceptione nō numerate pecunie cum minime cogatur soluere qd̄ scripsit se habere siue etiam oriatur obligatio ex ꝯsensu veluti: empti: venditi: locati: conducti: pro socio: mādati: p̄scriptis verbis: ⁊ actio ꝯstituta pecuniaria. Nec non actio in factū: de iureiur. Et de his actionib⁹ in ꝓprijs locis scd̄m ordinē patebit. Et iste sunt species actionū in personā que oriūtur ex cōtractu siue re: verbis litteris: aut ꝯsensu: obligatio oriatur. De quib⁹ vide ff. de actio. ⁊ obli. l. i. ⁊. ij.. ⁊ insti. de oblig. §. i. cum. §. ⁊ ti. se. vsqz ad ti. de oblig. q̄ ex quasi contrac. nas.

¶ Actiones ex quasi ꝯtractu sunt de actionibus in personā. insti. de actio. §. i. cum ibi no. que neqz ex pacto neqz ex maleficio oriuntur: sed tñ maiorē hñt ꝯuenientiā et affinitatē cum pactis q̄ cum maleficijs: ⁊ sunt iste. scz conditio indebiti. conditio libere actionis.

¶ Actio negocioꝝ gestoꝝ: tute ⁊ subsidiaria: cōmuni diuidundo: finium regundoꝝ: familie herciscūde: petitio hereditatis directa: ⁊ vtilis possessoria: fideicōmissaria ⁊ actio ex testamēto. De his oībus. ff. de actio. ⁊ oblig. l. de maleficijs. §. siquis sequētis. ⁊. §. seq̄n. ⁊ insti. de obli. que ex q̄si ꝯtrac. nas. cum ibidem no.

¶ Actō de peculio: ⁊ qd̄ iussu: ⁊ de in rem verso: actio tributoria: institoria: exercitoria: actio funeraria: ad exhibendum: de tigno iniūcto: actio in factum de rei vendicatione: actio de pauperie. interdictum quoꝝ bonoꝝ: vti possidetis. vtrobi. interdictum saluianū. De q̄bus oībus require in loco suo.

¶ Actiones vel obligatiōes ex maleficio sunt actiōes in personā. insti. de actio. §. i. cum ibi notatis. Quibus delicta hominū cohercētur qd̄ publice vtilitatis interest. ff. de fideiusso. l. si aureo. §. fi. ⁊. ff. ad. l. acquili. l. ita vulneratus: cum similibus: vt est cōditio rei furtiue. Actio arboꝝ furtim cesaꝝ: actio furti: actio vi bonoꝝ raptoꝝ: actio. l. acquilie: actio iniuriarū: quod metus causa: de dolo: actio serui corrupti: actio rerum amotarū: conditio ob turpem causam: interdictū vnde vi: interdictuz qd̄ vi aut clam: interdictū de libero homīe exhibendo: de vxore ducenda: de liberis exhibendis: interdictum quoꝝ legatoꝝ: interdictū prohibitoꝝ ne quid in flumine ripa ve publica: interdictū de itinere actuqz priuato. De quibus omnibus require de J. loco suo

¶ Actiones vel obligatiōes ex quasi maleficio sunt actiones in personam: insti. de actio. §. i. que neqz ad pacta accedūt neqz ad maleficia. sunt tamen similiores maleficijs q̄ pactis: vt actio in factum aduersus iudicē qui litem fecit suam: et actio in factum de eiectis ⁊ effusis. Et actio in factum de dolo ⁊ furto eoꝝ qui ministerium cauponū: aut stabulariū: aut nauem exercent. ff. de actio. ⁊ obliga. l. ex maleficijs. §. si iudex: vsqz ad finem. ⁊ insti. de oblig. que ex quasi male. nas. per totum.

¶ Actio exercitatoria scd̄m Azo. in sum. eodē titulo datur ꝯtrahentibus cum magistro nauis propter nauigandi necessitatem contra excitatorem nauis qui magistrum naui preposuit quem equum fuit teneri vt tenetur qui institorem taberne vel negocio preposuit. ff. de exerci. actio. l. i. Hec ergo actio non datur contra magistrum nauis: sed contra eum qui magistrū nauis preposuit in eam causam in quam prepositus est expresse vel tacite: vt in eadem. l. i. §. non autem. ⁊. §. prepositio igitur. Est autem magister cui totius nauis anchora ⁊ cura mandata est. l. i. §. magistrum nauis: qui in vulgari Lombardorum ⁊ prouincialiū comitus dicitur. et in theotonico ⁊ in alamanico styerman dicitur. Nec distinguitur: an iste magister sit li

ber vel ſeruus maio: vel mīnoꝛ. Et ſibi īm
putat qui cū ꝓpoſiut: vt.l.i. ꝓallegata. §.
cuiꝰ aūt ꝯditiois. Sed exercitatoꝛ dꝫ is
ad quē obuētōes quotidiane aut reddit
queſtus ⁊ vtilitates nauis quemūt ⁊ ꝓ
uenient: vt ea.l.§. exercitatoꝛē ſiue ver dñs
nauis ſit ſiue dño nauis ꝓduxerit ad tem
pus vel in perpetuū. vt dicit ibidem.

¶ Actō eſtimatoꝛia vl extimatoꝛia. id eſt
actio ꝓſcriptis verbis ſic cognominata:
eſt actio q̄ eſtimato ꝓponitur gꝫa dubita
tionis tollende qñ res eſtimata vendēda
datur. Dubitatū eni eſt: an ex vendito ſit
actio: an ex locato: an ex ꝓducto: an man
dati: vt ſi rem meā tibi do: ⁊ eſtimo vt eaꝫ
vendas ꝓ decē: ⁊ inde decē reddas mi
chi aut rem: vt no. ff. de eſti. act. in rubꝛo.
⁊.l.i. ⁊ inſti. de actio. §. actionum.

¶ Actio ex teſtameto: nō ſolū ſcripto he
redi cōpetit ad petendū hereditatē. Sed
etiā ꝓtra herede ſcriptū legatarijs ⁊ fidei
cōmiſſarijs. C. coīa de le. ⁊ fideicōmiſſ. l. i.
Et ſapit natura actiōis bonefidei. l. in mi
noꝛ. C. ex q̄. ca. in intg. reſti. nō eſt neceſ.
Īn dicit Bar. q̄ re vera ē ſtricti iuris cū
nō numeret inter actiōes bonefidei in. §.
actionū. inſti. de acti. vt no. ipſe in. l. hiuſ
modi. §. edes. ff. de leg. i.

¶ Actio familieherciſcūde inter eos cō
petit q̄ cōmune hñt hereditatē diuidendā.
ff. fa. herciſ. l. i. ⁊. ij. Et dꝫ familieherciſcū
de. id eſt. hereditatis diuidēde. ſcōm aꝫo.
in ſum. vt no. ff. co. ti. in rubꝛo. ¶ Nomen aūt
familia q̄ñq; ponit ꝓ cognatiōe: vt cuꝫ
dꝫ: illi ſunt de familia Pꝛiami. Et q̄ñq; ꝓ
ſeruitute ⁊ ptāte: vt cu dꝫ: pater familias:
filius familias: hic tñ ꝓ ſubſtantia ⁊ he
reditate: vt. C. de verb. ſig. l. fi. Sed herci
ſco eſt verbum grecū id eſt q̄ diuido. unde
herciſcūde. id eſt diuidende. no. glo. ff. co.
ti. in rubꝛica. Et vtimur hoc ꝛbo ſicut re
perim⁹ apud antiquos: q̄ gerundia ſua p
nunciabat in vndo: vt legundo: audūdo:
diuidūdo: herciſcundo ſcōm Aꝫo. in ſum.
ſua. Et ita eam hodie dicere poſſim⁹ fa
mulieherciſcunde ꝓ familieherciſcende

¶ Actio familiana ⁊ pauliana habite ſunt
ſupꝛa circa actionem calui ſianam.

¶ Actio finium regundoꝛ cōpetit finib⁹
ad diſtinguendū vl ad iudicandū. ff. co. ti.
l. i. §. iudici. l. ſe. inter eos qui agros con fi
nes hñt vel prędia. inſti. de actio. §. Item
finium regundoꝛ. ⁊ habꝫ locū in ruſticis
prędijs tm. ff. co. ti. l. ij. ⁊ nō in vꝛbanis: qꝛ
vꝛbana prędia nō ſunt cōfinia ſed vicina.
quia parietib⁹ diſtinguī ꝓſueuere: ſed cōfi
nia dicim⁹ q̄ adeo ſunt prima vt null⁹ pa
ries in medio interponatur. ff. eo. ti. l. ſꝫ ⁊
ſi loci. §. in iudicio cū ibi nota. Urbana p̄
dia dicūtur oīa prędia que hñt edificia
etiā ſi ſint in villa: quia vꝛbanū prędiū nō
facit locus ſed materia habitādi cauſa fa
cta. Unde ſi in vꝛbe edificiū cauſa non ha
bitādi: ſed gꝫa reponēdoꝛ fructuū fiat: di
cetur prędiū ruſticū. Sed ⁊ hoꝛti in edifi
cijs cōſtituti niſi plurimū ſint redditus vi
neary forte: ⁊ ſic alitoꝛie ꝓtinent appella
tōne vꝛbanoꝛ prędioꝛ. ff. de verb. ſig. l. vꝛ
bana. Ruſtica aūt prędia vocant agri nō
hñtes edificia. Et ſi inter te ⁊ me cōtra quē
ago finiū regundoꝛ via publica vel publi
cum uter venit nō hꝫ locū hec actio qꝛ cōfi
niū nō intelligit. ſecus ſi ruuus ꝓmat⁹ in
terueneriit: quia finiū regūdoꝛ agi pōt cō
tra oēm ruu. ff. co. ti. l. ſed ⁊ loci. §. fi. cū. l.
ſeq̄n. et ibi no. Eſt aūt hec actio duplex: qꝛ
vterq; eſt actoꝛ et reus. de ꝓba. ex lr̄is. ff.
co. ti. l. iudiciū. ſ. cōmuni diuidūdo et fami
lieherciſcūde. et. l. inter coheredes. §. ſi fa
milie. ff. eo. Item eſt mixta: quia eſt in rem
et in ꝑſonā. inſti. de actio. §. quedā ergo. §
et item finium regundoꝛ.

¶ Actio fimeraria ꝓtra heredē bonoꝛ vl
poſſeſſoꝛē datur. ff. de reli. et ſump. fune. l.
et ſi quis. §. fi. et datur ei qui funeraut: vt
non hęres defunctū: ſed cā pietatis. ff. eo.
ti. l. ſed interdū. et. §. ſi q̄s cū ibi no. p hāc
eni actionē venūt reficiēde expenſe ibidē
a funeratoꝛe facte.

¶ Actio furti manifeſti ſcōm Aꝫo. locum
habet qñ fur rem tenens viſus vel depre
henſus fuerit ſiue in publico ſiue in ꝓpria

BIU Cujas

to vel a dño vel alio anteq̃ pueniat ad lo
cum quo pferre rem destinauit. Si talis
deprehẽdatur vel cum reuideat: et ad euz
dep̃hendendũ occursuz sit ei licet abiecto
furto aufugerit furti manifesti tenetur. l.
si quis. §. census. ff. eo. ti. nisi surripientis
mutet status vt tu michi surripuisti in ser-
uitute ⁊ manumissus furto dep̃henderis
cum re furtiua. vel si tu ptuleris quo desti
nabas teneris furti nõ manifesti: tunc enĩ
deprehẽderis cuz re furtiua priusq̃ eo lo-
co ptuleris quo destinaueras illo die ma
nere cuz furto tũc fur es manifestus. Hec
oĩa dicunt. ff. de fur. ⁊ de pe. dis. i. c. vulga
ris vtrũ q̇ partẽ acerui frumẽti furat toti⁹
acerui furtum faciat. ⁊ datur actio furti
manifesti in quadruplũ. insti. de obli. que
ex male. §. pena manifesti.

¶ Actio furti nõ manifesti ꝯpetit qñcũq̃z
p̃dictis modis furtuz nõ manifestũ ꝓbat.
ff. eo. ti. l. manifestũ. insti. de obli. q̃ ex ma.
na. §. nec manifestũ. Et etiã si vidisti furtũ
fieri: te tñ abscõdisti cũ furtũ faceret ne te
occideret nõ est manifestũ. ff. eo. ti. l. si q̇s
in seruitute. §. ceterũ. Et dat̃ h̃ actio in du
plũ. insti. de obl. q̃ ex ma. nas. §. pena. p̃all.

¶ Actiões hereditarie dicũtur q̃ trasẽut
ad heredes vel ꝯtra heredes: scd̃m Azo.
Item q̃ ab heredib⁹ incipiũt vel ꝯtra here
des. Ut aũt plene sciatur q̃ transeũt ad he
redes vel nõ: distingue aut nascit actio ex
maleficio vel q̃si. aut ex ꝯtractu vel q̃si: ꝓ
ut ꝓseq̇tur azo. in sum. eo. ti. ⁊ scd̃m pla. in
sum. sua eo. ti. his actionib⁹ cõueniunt hi
qui succedunt in ius et non hi qui succe-
dunt in rem: vt donatarij vel legatarij.

¶ Actio in factũ aduersus iudicẽ qui litẽ
fecit suã datur aduersus iudicẽ q̇ p impe-
ritiã male iudicauit inq̃ntuz iudicat religi
onem videbit esse ex q̃si maleficio. insti. de
obli. q̃ ex q̃si ma. nas. in p̃n. ⁊. ff. de va. ⁊ ex
traor. cog. l. fi. Si vero dolo malo iudica-
uit vere est ex maleficio obligat⁹ actiõe in
factũ vel actiõe de dolo ad om̃e interesse
ei quẽ lesit et infamis est. Itẽ tenet crimĩe
falsi q̇ penã deportationis vel vltimi sup-
plicij ꝯtinet: scd̃z azo. ꝓbant hec. C. de pe.
iudi. qui male iudi. l. ij. ⁊ ibi no. in glo. fi.
iũcta auctẽ. nouo iure ibidẽ posita. ⁊. l. si fi
liusfamilias. ff. de iudi. Iudex aũt ecclesia
sticus male induct⁹ p grãz vel p sordes ab
executione officij p annũ est suspensus ad
estimationẽ parti quã lesit nichilomin⁹ cõ
demnãdus. Et si durãte suspensione se di-
uinis ingesserit irregularis est: nec cuz eo
nisi per sedem aplicam poterit dispensari
vt in. c. cum eterni. de re iudi. li. vi.

¶ Actio in factũ de eo qd̃ certo loco dicit
vbi aliq̇d est ꝓmissum dari certo loco si iu
diciũ in illo loco ꝯstitui nõ possit. introdu
cta tñ est quedã actio arbitraria vt possit
etiã in alio loco agi. Pretor enĩ iniquum
esse arbitrat nõ posse ꝯuenire debitorẽ in
alio loco q̃ in loco destinato solutioni. et
hec actio arbitraria ex sui natura est stri-
cti iuris in q̃ habita ꝯsideratiõe aliaꝝ a-
ctionũ stricti iuris q̇cq̇d esset omissum de
beret hr̃i omissuz: tñ in illa venit etiã q̇cq̇d
equũ ⁊ iustũ visuz fuerit religioni iudicã-
tis: ⁊ propter hoc appellat hec actio arbi
traria irregularis: qꝛ ꝯtra naturã aliaruz
actionũ stricti iuris est. et hoc est qd̃ dicit
glo. in rubrica. ff. de eo qd̃ certo loco. quid
sit actio irregularis.

¶ Actio in factũ ex edicto p̃toris de alie-
natione iudicij mutãdi causa facta datur
ei in cui⁹ fraudẽ ⁊ illusionẽ facta est alie-
natio ⁊ suis heredib⁹ aduersus eũ q̇ rem
alienauit quẽ ad interesse cõuenit q̃nti in-
terest actoris corã ordiario vel delegato:
de q̃ Gof. in sum. de alie. iudi. mu. ca. fac.
⁊. c. i. eo. ti. in glo.

¶ Actio ĩ factũ de dolo ⁊ furto eoꝝ quo-
rũ ministerio q̇s cauponẽ aut nauẽ vl̃ sta
bulũ exercet dat̃ aduersus eos qui p̃sunt
cauponi aut naui vel stabulo q̇ qm̃ officio
maloꝝ hoĩuz vtũtur ĩ duplo tenẽtur q̃ do
lo aut furto eoꝝ cõmissum est in his reb⁹
q̃s saluas fore receperũt. ff. nau. cau. sta. l.
i. in p̃n. ⁊. §. idẽ põpon⁹ ⁊. l. ⁊ ita. §. idẽ. ⁊
§. ait p̃tor. iũcta. l. fi. §. hec actio. eo. ti. ⁊. ff
fur. aduer. nau. cau. sta. l. i. ⁊ insti. de obli.

BIU Cujas

que ex mal. nas. §. item exercitor.

¶ Actio in psonaz dicitur ꝯditio qñ ꝯtendis aliquē dare aut facere tibi oportere. Qñ vero agis vt restituat tibi res tua: ⁊ spale nomen accipit ⁊ in deposito dr̄ simpliciter actio psonalis ⁊ non ꝯditio. Hoc aūt nomē ꝯditio inde descēdebat: qꝛ olim iudicia erat ordinaria: ⁊ certa verba: ⁊ q̄ oportuit cōdici. id est. sil' dici: vt si q̄s caderet a sillaba caderet a tota causa. Sed postea ille solemnitates in dissuetudinē abierūt: attamē nomē remasit vt adhuc: ⁊ psonales octiōes q̄ solēnib⁹ verbis interpretabant ꝯditiōes vocētur. ⁊ hec colligunt insti. de act. §. appellam⁹. cū ibi nota. ⁊. ff. eo. ti. l. actionū genera. Et haꝝ actionum genera: quedam nascuntur ex contractu. quedam ex quasi ꝯtractu: queda ex maleficio ⁊ q̄si male. instit. de obli. §. sequēs. et de act. §. omnū. Require scz de omnibus his supra actiones ex ꝯtractu.

¶ Actio in rem: dr̄ vēdicatio rei. scz qñ dicis rem de q̄ agitur tuā esse: ⁊ aduersari⁹ dicit vel oñdit ipam rē esse suā. ff. de act. ⁊ obli. l. actionū genera. ⁊ insti. eo. ti. §. appellam⁹ preall. Et haꝝ actionuz alia est directa in rem actio: vt rei vēdicatio: actio ꝯfessoria et negatoria. Alia est actio in rē vtilis q̄ sunt actiones de dominio nō directe sz vtiles q̄ ex eq̄tate dant: qñqꝫ ñ dñis: vt sunt publiciane q̄ ex aduersis causis cōpetūt. Et actio ꝑ quā q̄ritur an actor iurauit: et actio in rē de supficie et actio fauiana et pauliana et caluisiana. et actio in rē q̄ cōpetit inter dñm tabule ⁊ pictorē. Sūt et alie in rē actōes in q̄b⁹ nō de dñio sz de pignore agit sicut seruiana ⁊ q̄si seruiana de quib⁹ vide loco suo. Et nota ꝙ actio psonalis nō sequit fundū. ff. de ꝯhen. emp. ⁊ vēdi. l. manus. §. lutius titius. ff. ad trebel. l. i. §. si odio. ff. de iudi. l. fideicōmissuz §. tractatū. C. de ser. l. ij. §. proinde. ⁊. ff. de ali. iud. mu. cau. fact. l. iij. §. opus. in glo. ꝑ Dy. in. l. fi. ff. de no. ope. nūc. Itē actio psonalis est ita affixa ossibus creditoris ꝙ in alium transferre nō pōt nisi fictione iuris. ff. de pecu. l. siquis ergo.

¶ Actio iniuriaꝝ ꝯpetit ei q̄ iniuriā passus est: vt no. insti. de iniur. in rubrica ꝯtra euz qui intulit in iniuriā: vel inferri ꝓcurauit. insti. eo. ti. §. nō solū. ⁊ pulsauit vel verberauit vel famosuz carmē ad alteri⁹ ꝯtumeliam scripsit vel quoquomodo iniuria aliquē affecit. insti. eo. ti. §. iniuria. In qua iudex ꝯdēnauit quāti actor iurauerit se nolle illa iniuriā sustinuisse p̄missa tñ iudicis taxatione. insti. eo. ti. §. pena. ff. eo. ti. l. institutionib⁹. Quida enī dicūt ꝙ iurare debet poti⁹ de suo ꝑdidisse tantū vel tantum q̄ talem iniuriā sustinuisse. Et hoc videt appbare. Hostien. in sum. de iniur. ⁊ dam. dato. ⁊. Spec. eo. ti. Alij dicūt ꝙ sufficiat euz iurare sic. ꝙ nollet lucrari tantū vl' tātū ꝓ eo ꝙ talē iniuriaz sustineret vel sustinuisset. Primū tñ videt veri⁹ ⁊ actio iniuriarū ex pacto nō nascit: sed ex ꝯtumelia. l. si vn⁹. §. sed si pactū. ff. eo. ti. vbi tex. inq̄t illa non enī ex pacto iniuriaꝝ nascit actio: sed ex cōtumelia ⁊ ex bono ⁊ equo ⁊ dissimulatiōe aboleť. Naz siq̄s iniuria reliq̄rit hoc est s. statim passus ad animū nō reuocauerit postea ex penitētia remissam iniuriam nō poterit recolere. l. nō solum. §. i. ff de iniuri. ⁊ neqꝫ in heredem neqꝫ in heredibus datur. l. iniuriarū actio. ff. eo. titu.

¶ Actio institutoria scdm azo. datur ei q̄ cum aliquo ꝯtraxit in illa negociatione in qua prepositus est ꝯtra eum qui preposuit aliqua stationem vel negociationem gerendo de ꝯtrahentibus cum prepositio siue prepositus sit expressus siue tacitus. ff. de insti. act. l. i. ⁊. ij. ⁊. l. ait. §. nō tamen cum ibi nota. ⁊ dicitur institoria ab institore preposito tanq̄ exercitatoria nominet a preponēte. institu. quod cū eo. §. exercitoria. ⁊. §. se. Nam īstitor dictus e ex eo ꝙ negocio gerendo instet nec refert an tabernis sit prepositus vel cuiqꝫ alteri negotiationi. vt. ff. e. ti. l. quicumqꝫ. ⁊. l. institor. ⁊ institor dicitur ille qui tabernis vinis vendendis vel alicui alteri negociationi prepositus est.

BIU Cujas

¶ Actio legis aquilie duo cõtinet capita vel tria: licz vnũ nõ sit in vsu. vt. ff. co. ti. l. si seruus seruũ. §. hui⁹ legis. et insti. eo. ti. Primũ caput est de seruis occisis vl qua drupedib⁹: qui numero pecudum ptinẽtur vt in. l. aquilia. ff. eo. ti. vbi dõ de aialibus que gregatim habent et pascuntur: sicut oues capre et equi muli: et boues et asini. Et scõm labeonẽ sues: sed non canes. Et longe mui⁹ bestie fere vrsi t leones tc. sed elephantes t cameli quasi mixti sunt. Et ideo pmo capite cos ptineri oportet quo casu tanti fit ꝺdẽnatio quanti plurimi ipa res valuit anno ptento: vt in. ꝺ. l. aquilia. ff. eo. ti. t insti. eo. ti. in pn. Scõz caput qõ nõ est in vsu: hoc nõ ponit. vt. ff. eo. l. si seruus. in. §. hui⁹. preall: vbi dõ hui⁹ legis secundũ quidẽ caput in desuetudinẽ abijt. Sed tercũ caput hui⁹ legis est de eis vulneratis feris bestijs occisis ceterisqz rebus ruptis: vt veste vase t silib⁹. Quo casu quo ꝺdẽnatur q̃ damnũ dedit quãti res fuit triginta diebus retro rei preciũ t valorem estimãdo: vt dicta. l. si seruus seruũ §. tercio aũt capite. t insti. eo. §. capite tercio. cum. §. sequẽ. Et in hac actõne si quis damnũ se dedisse inficiat. id est. negat. cõdemnatur in duplũ. ff. eo. l. i. §. i. Dicit aũt lex aq̃lia ab Aquilio plebis tribuno. scõz Isi. li. v. qui ipam in monte Auentino tpe discoꝛdie populi t plebis ꝓstituit. ff. eo. l. i t postmodũ cõcoꝛdia facta vice legis est habita.

¶ Actio mandati directa ꝓpetit mandatoꝛi t ei⁹ heredi. ff. eo. ti. l. si vero. §. fi. t. l. si mãdato titi primo rñso. et. §. i. Contra mãdatariũ vel procuratorẽ post mandatuz susceptũ. ff. eo. l. si remunerãdi. §. i. Et inquantũ interest id factũ esse qõ mandauit puta mãdauit vt fundũ emeres si mea interesset: emi: teneberis post mãdatũ susceptum: tñ si eundẽ fundum ego ipse emo vl alius michi: neqz interest aliud: cessabit ꝺ actio scõm Azo. ff. eo. ti. l. si procuratorẽ. §. mandati actio.

¶ Actio mandati ꝓtraria: cõpetit mãdatario. ff. eo. ti. l. si vero non remunerãdi. §. Scio. vel procuratoꝛi ad expensas aduersus mandatoꝛem quatenus fines non est egressus. Si vero aliquid erogauerit vtiliter in eo nõ habet mãdati iudiciũ: sed tñ negocioꝝ gestoꝝ: scõm mar. licz Jo. t Accur. ꝓtra, put legi. et no. insti. eo. ti. §. is q̃. t. ff. e. l. §. pculus. cũ. l. seqn. in pn. t. C. de neg. gest. l. fi. in glo. vlti. Si vero mãdauerim tibi vt michi fundũ emeres etiã si non dum preciũ solueris ages mecũ mandati vt suscipiã obligationẽ qua teneris vendi toꝛi. Nam t ego agere possũ vt cedas michi actionẽ empti. ff. e. ti. l. si mãdato meo. pmo rñso. Competit ergo breuiter actio mãdati directa ꝓtra illũ qui mandatuz suscepit adimplendũ cũ pmo cogi nõ posset q̃ susciperet mandatũ inquantũ interfuit mandatoꝛis factũ fuisse qõ mãdatur. Et rursus ipsi mandatario q̃ mandatũ suscepit cõpetit actio mãdati ꝓtraria ad impẽsas si quas fecit rõne mãdati suscepti si fines mãdati nõ excessit: sed si mandatũ excessisset in expẽsis factis nõ repetet ipsas p huiusmodi actionem.

¶ Actio negatoꝛia. require. s. actio confessoꝛia.

¶ Actio negotioꝝ gestoꝝ duplex est. s. directa t ꝓtraria. vnde actio negociorꝝ gestoꝝ directa est q̃ agit dñs rei geste cõtra cũ qui negocia ei⁹ gessit vt administrationis rationẽ reddat: vtputa si ego fui absens t negocia mea ceperũt esse deserta t male se habebãt: tu hoc videns absqz mãdato a me recepto mei ꝓtẽplationẽ ex amicicia quã ad me habes gerebas negocia mea: michi datur hec actio negociorꝝ gestoꝝ directa ad hoc vt reddas michi rationem administratõis: vt. ff. de neg. gest. l. ij. t insti. de ob. q̃ ex q̃si cõ. na. §. i. t. §. si cui.

¶ Actio negociorꝝ gestoꝝ ꝓtraria competit illi q̃ sine mãdato se immiscuit alienis negocijs gerẽdis aduersus dñm negociorꝝ ad repetẽdũ expẽsas negociorꝝ gestantõe factas. Et veniũt omnia q̃ expendit de suo necessario vel vtiliter nõ tñ voluptuose. t

BIU Cujas

hec colliguntur.ff.eo.ti.l.ij. cum ibi nota.
¶ Actio de peculio vel peculiotenus cõpetit ei qui cũ filiofamilias vel seruo peculiũ hñtibus ꝯtraxit.ff.qđ cũ eo.l.i.cũ se. Que post mortẽ filij vel serui est annalis ⁊ nõ post emancipationẽ manumissionẽ vel alienationẽ.ff.qñ actio.de pe.est anná.l.i.§.q̃diu.vbi dr̃. Quãdiu filiꝰ vel seruus in ꝑtate est de peculio actio ꝑpetua est.post mortẽ autẽ eius vel postq̃ emancipatus manumissus alienatus ve fuerit tꝑalis esse incipit.i.annalis ⁊ cõpetit hec actio aduersus dñm vel patrẽ:vt no.ff.de pecu. l.i.§. verba.
¶ Actio noxalis scđm Azo.dicitur actio que nascitur vel oritur ex delictis seruoꝝ. ff.eo.ti.l.i.⁊ insti.eo.ti.in ꝑn. Et dicit̃ noxalis a noxia qđ significat ipm delictũ.vl̃ a noxa qđ dicitur ipse delinquẽs. Versus Noxia delictũ delinquẽs noxa vocatur
¶ Actio pignoraticia directa cõpetit debitori ꝯtra creditorẽ. insti.q̇.mo. re ꝯtra. obliga.§.fi.vel ꝯtra eiꝰ tutorẽ vel curatorem si pignora acceperũt.ff.eo.ti.l.si solutum.§.fi.⁊ habet locũ soluto debito ⁊ aliter satisfacto:quẽadmodũ voluit creditor licꝫ nõ sit solutum:vt si pignora alia data sunt creditori vt a ꝑmis recedat:vel fideiussores siue res alias:vel preciũ vel etiã nuda ꝯuentio sine ꝑcio vel pacto. Quotiens eñ vult creditor recedere a pignore videtur satisfactũ si vt ipse velit vel voluit cautũ est.lꝫ in hoc decepꝰ sit sui facilitate scđꝫ azo.vt.ff.eo.ti.l.si rem.§.emens.⁊.l.i necessarias.§.si vnꝰ. Per hãc ergo actionem debitor repetit expẽsas si q̃s fecit in re pignorata obligata nisi eadem res sit ampla ⁊ ad modicũ etiã fuerit alij pignorata quasi in nullo captus sit qui pignora secundo loco accepit
¶ Actio pignoraticia ꝯtraria datur creditori ꝯtra debitorem.⁊ datur ad multa. Si eñ decipiat̃ a debitore vel ipsa re vel eius ꝓposito:quia obligauit rem alienam vel alij pignoratã. ff.eo.ti.l.tutor.§.ꝯria iuncta.l.si quis in pignore.§.fi. Et si debitor maliciose versatꝰ sit obligando es vel stagnũ pro auro vel argẽto .ff.eo.ti.l.i.§. siquis.⁊ in.§.ꝑalle.l.siquis in pignore.ij. rñso.vel si obligauit seruũ per que damnũ datũ est:puta furtũ:vel aliud hmõi.⁊ hoc si sciuit tenet̃ in solidũ.id est.in totũ.secus si ignorauit:quia tũc liberabitur noxe deditione:scꝫ dando seruũ pro noxa. In his competit hec actio scđm azo.⁊ alios. Hec ꝓbantur.ff.eo.ti.l.si seruus pignori. Item scđꝫ azo.agit creditor actõe pignoraticia si seruos pignoratos artificijs instruxit. si inceperant in breui anteq̃ pignorarent̃ vel debitoris volũtate creditor eos instruxit. Sed si nichil hoꝝ intercessit si quid artificijs necessarijs eos instruxit. scđꝫ azo. erit actio ꝯtraria.ff.eo.ti.l.si seruus.
¶ Actio aũt pignoraticia vtilis scđꝫ pla. datur ei qui impignorauit rem aliena sine ꝯsensu dñi:⁊ postea dñ pignoris est.ff. eo.ti.l.rem alienã.⁊.ff.de pigno .l.i.§.i.et l.si ticio.cũ seq.⁊ tam directa q̃ illa dãtur ꝑncipali ⁊ suis heredibꝰ:⁊ cõtra heredes creditoris:vt põt probari instit̃.de perpe. ⁊ tem.act.§.nõ autẽ iũcta.l.ex ꝯtractu.ff. de act.⁊ oblig.⁊.l.i.§.creditor.⁊ insti.q̇bꝰ mo.recontra. obli.§.fi.
¶ Actio per quã queritur an actor iurauerit scđm quosdã datur ei qui cũ peteret rem suã delato sibi iureiurando ab aduersario eam suaꝫ esse iurauit. Ab eo eñ rem suam petit actione in factũ qui iurauit suam esse.ff. de iureiur.l. nã postea.§.i.⁊.§. fi. Si vero rem suam sibi traditã postea amisit:⁊ ille qui detulit iuramentũ eã nactꝰ sit aduersus cũ publiciana cõpetit actio ex li.feu.de publi.act.l.eum qui.§. petẽti. vbi dicitur. Si michi petenti rem iuramẽtum detuleris:iurauerocꝫ rem meam esse cõpetit michi publiciana aduersus te tñ. quõ hoc debeat intelligi.ibi no.plene ⁊ solet iusiurãdũ referri ei qui detulit.C.de re. credi.l.generaliter.§.omẽ.versi. sed iuramento.
¶ Actiones preiudiciales in rem esse dicuntur per quas queritur an quis liber sit

BIU Cujas

an libertus: ⁊ in partu agnoscendo. vt in §. p̄iudiciales. insti. de actio. Sed illa per quā querit: an aliquis sit liber: partim ciuilem causam obtinet: partim prętoriam. Ciuilem autē scōm formā domunj qua in ea directe agitur. Et prętoriā scōm formā ⁊ modū petendi: quia tuum a teipso non ab alio petit possessore. Cetere vero due formā capiunt ex prętoria iurisdictione: ⁊ in rem dicuntur esse ad instar actionū de seruitute: quia in hac de iure patronat⁹ in re: in illo ꝓprietatis iure agitur: ⁊ p̄iudiciales dicūtur: quia quēadmodū exceptiones actionibus apponūtur: ⁊ ante pmaz questionē terminātur. Si autē quare non exceptiōes sed actiōes dicātur quis querat hanc causam accipiat: quia non est exceptio nisi sit actionis exclusio. De vero p̄iudiciales nullā actionem excludunt sed non competere dicuntur: ⁊ ideo actiones dicuntur ⁊ nō exceptiones. verbi gratia. Preiudiciales actiones pro tanto dici possiunt ꝙ in ipis tractatur de magno prę iudicio vel qz questioni mote preiudicant vt agis contra me ⁊ aliquid petis oppono tibi questionē status dicendo ꝙ es filius meus vel seru⁹ in potestate mea constitutus aut liber⁹. ⁊ sic de cōsimilibus. Et p̄iudicabit actiom tue contra me mote Sunt ⁊ alie in rem actiones in quib⁹ non dicitur de dominio sed de iure pignoris agitur vt seruiana ⁊ quasi seruiana. Require in loco suo.

¶ Actio p̄scriptis verbis ex ꝓtractib⁹ innoiatis descēdat vbi scz ciuilis causa subest sufficiens ad actionē introducendā et cum negociū nō cadit in certum ⁊ speciale nomen cōtractus: nec causa huiusmodi actionis exp̄mitur. cetere huiusmodi: actiones exp̄munt sic. do vt des: facio vt facias: do vt facis: facio vt des. Ex quib⁹ nascitur actio p̄scriptis verbis noiata alias ciuilis. Qñ mihi aliquid adest vel abest vl' affuturum est nec tibi adest. nec affuturum est aut michi nō abest. nec tibi adest. aut si nec tibi adsit: nec michi absit ⁊ cesses implere qō ꝓuenit inter nos. ego autem feci in subsidiū intentatur actio de dolo. Nam vbi vnus cessat implere ꝙ in se est qō promisit altero implente. locum habet hec actio.

¶ Actiones p̄torie que sunt ⁊ quot requirre in specu. ti. de act. sen peti. ꝓpo. §. postremo. Dicuntur aūt prętorie scōm azo. quia a prętore sūt inducte. vt insti. de act. in summa scōm eundem

¶ Actio pro socio que ex vtraqz parte directa est competit ab vsufructu quē solus alter socioꝝ percipit vel si dolum cōmisit in rebus cōmunibus. Nam locum habet quādo duo ineunt contractum societatis ita ꝙ tam lucrum q̄ damnū inter eos cōmune est. Et si aliquis socioꝝ male ⁊ dolose versēt tūc alteri ꝺ eū datur hec actio. Est aūt societas scōm azo. duoꝝ vel plurium conuentio contracta ob cōmodiorē vsum ⁊ vberiorē questum. Que diffinitio scōm ꝙ ipse dicit non est in legibus: sed in Marco tulio reperitur. Nascitur aūt hec actio demum societate finita: que finitur pluribus modis: prout prosequitur ipse azo in summa eo. ti.

¶ Actio publiciana ex equitate: datur ei qui rem bona fide emit a non domio: ⁊ rē sibi traditam bona fide cepit credēs vendente tempore venditionis ⁊ traditionis dominū esse. ff. de publi. ⁊ si res. §. vlti. et sufficit emptori habuisse bonam fidem licet venditor malam fidem habuerit ⁊ callido consilio vendiderit: vt ea. l. §. prętor ait. Hinc aūt videtur cōtradicere auctē. C. de p̄scrip. lon. tem. malefidei possessore alienate cessabit longi temporis prescriptio. Solo habetur in glo. in. c. abbate. de iudi. li. vi. Si ergo talis emptor anteq̄ vsucapiat: vel ante completā vsucationez a possessione cadit petat rem a possessore iure quasi dominj. Et appellatur actō publiciana a Publicio auctore qui eā inuenit. insti. de actio. §. alie. Ad hoc vt actor obtineat oportet istum ꝓbare iustuz titulum ⁊ rem sibi fuisse traditam ⁊ bonam

BIU Cujas

fidem habuisse tẽpore emptionis ⁊ venditionis ⁊ qđ presumuntur nisi ꝓtrariũ probetur: ⁊ q credat modo venditore vel donante tẽpore ꝓtractus dñm nõ fuisse alias publiciana nõ cõpeteret. Remittitur autẽ tali venditiõe ac si vsucepisset vẽdicare nisi forte verus dñs possideat vt quidam dicũt: qz exceptio veri domunj publicianam excludit. Si autẽ post vsucaptionem a possessione cadat: tunc non competit publiciana: sed cuius actio vel rei vendicatio scõm quosdam vtilis: scõm quosdaz directa. ff. de publi. l. i. de hac materia vide no. per. Jo. an. de sen. ⁊ re. iudi. abbate sanc. li. vi. in glo. vbi in fi. dicit. q rei vẽdicatio et publiciana nõ sunt cõtraria sed diuersa cum ad eundem finem tendunt: sed cius cum tendunt ad fines diuersos.

¶ Actio publiciana rescissoria datur ei cui? res quam a non dño emit credẽs cuz dñm vt supza cum absens erat causa rei publice vel studij: vel peregrinatiõis: vel legationis ciuitatis: vel causa appellationis prosequende: vel testimonj ferendi: vel quia in captiuitate fuit vel alia causa necessaria fuit absens: ⁊ talis res sua: cũ esset absens vsucapta est: licz ei propter necessaria absentia infra annũ postq̃ reuersus est rescindere vsucaptionem: vt dicat aduersariũ nõ vsucepisse qui vsucepit per auxilium pretoris hoc remedium sibi datur. Si autẽ vere fuit domin? rei tunc competit ei vendicatio rescissoria. Si vero res talis erat pignori obligata competit etiam hypothecaria rescissoria: ⁊ ẽ in realibus actionibus. In actione autez personali cõditio rescissoria. De hac materia vide Guil. in specul. de i ̃nte. resti. in tractatu libellor? super verbo: sed scias ⁊ sequenti. ⁊ glo. optima in verbo domunj vel quasi circa mediũ in. c. abbate sanc. de regu. iur. li. vi.

¶ Actio quanti minoris quedam est pretoria: quedam ciuilis. Pretoria locuz habet cum quis emit animal vel seruũ morbosum seu viciosum qui propter morbum vel vicium min? valet q̃ emptus sit ⁊ datur ad petendum id quo minus valet: puta si res non esset viciosa vel morbosa valeret. xx. nunc autẽ valet. xv. proponit hec actio ad petendum quanti minoris interesit emptoris. Hoc autem scias q de vicio nunq̃ tenetur venditor nisi in tribus casibus. Prim? est quãdo nominatim promisit: ⁊ tunc agetur ex stipulatu. Secundus est quando sciebat seruum habere vicium ⁊ emptorẽ non ammonuit: ⁊ tunc tenetur ex empto: vel qđ redibeatur vel qđ admittere teneatur. Tercio si in vicio animi sit admixtum vicium corporis: datur autem infra annũ vtilem. Sed ciuilis actio quãti minoris competit quãdo libr̃ũ vel aliaz rem viciosam vel morbosaz emit propter qđ res minus valet: ⁊ agitur quanti minoris esset empturus. de hac actione nichil dicitur in arbore actionũ: sed de pretoria soluz. Vide simliter de hac materia in specul. ti. de emp. ⁊ vendi. §. nunc dicendum. versi. est ⁊ alia actio.

¶ Actio qđ iussu perpetuo datur contra patrem vel domunũ: quoz iussu cum filio vel seruo aliquis contraxit siue videatur iussus ad contrahentẽ siue ad seruũ. Nec est in ea opus verbis aut scriptura. vel vt distinguatur scõm Azo. an videat iussus vel iussio specialiter in vno ꝓtractu an generaliter. Vt ita q volens cum seruo meo gerere. videoz enĩ omia iussisse nisi lex certa. id est. conditio vel pactum contrariuz prohibebat. Habet ergo locum actio q̃ iussu quãdo domino viuẽte vel patre: seruus vel fili? ꝓtraxit qz hac dns vel pater eo q iussit tenebitur.

¶ Actio q metus causa datur ei qui probabili vel iusto metu coactus rem suam vendidit: tradidit vel promisit aduersus eum qui metum fecit sed infra annum erit quadrupli: propter contumaciam nolentis rem restituere iussu iudicis ante lit. cõtes. Post annum vero simpli. vt in. l. si cuz emptore. ꝑmo responso. ⁊. §. post annum ff. qđ me. cau.

BIU Cujas

¶ Actio rei venditionis est quando dicis rem corporalē esse tuā: vt hunc seruū: hunc equū: hanc vestem. Alia dicitur vendicatio quā legiste non habent que datur pro re incorporali: vt no. per docto. in. ca. examinata. de iudi.

¶ Actio rescissoria triplex est. vt supra de publiciana rescis.

¶ Actio redibitoria datur emptori cōtra venditorē: vt seruū vel aīal morbosum recipiat ⁊ preciū restituat ⁊ datur infra sex menses vtiles q̄ hec actio tm̄ sex mensib⁹ durat: vt. ff. de edil. edict. l. i. verbi gr̄a. Si vendis michi aīal morbosum latentē morbum habens: vel aliam rem viciosam tali vicio qd̄ viciū si sciuissem nullo modo emissem: michi datur actio contra te ad hoc ꝙ preciū receptū restituas infra sex menses: ⁊ rem tuam morbidā vel viciosam reassumas Sed pactū legis cōmissorie habz fieri si vendo rem meā tibi sub illa cōditione si soluas decē pro ea infra certū terminū: qd̄ si nō solueris sit res inempta ⁊ mea sicut prius erat. vide infra. lex cōmissoria.

¶ Actio rerum amotaꝝ competit marito aduersus vxorē de rebus constante matrimonio causa diuortij ablatis. Datur autē post diuorciū ⁊ ꝯtinet rei ꝑsecutionē. Sz si pendente iudicio reintegretur matrimoniū. soluitur iudiciū rerum amotaꝝ ⁊ si reintegrato matrimonio iterū fiat diuortiū remanebit actio rerū amotaꝝ ob res amotas prioris diuortij causa. Et in quo casu actio furti daretur cōtra extraneū. In eodem casu actio rerū amotaꝝ locum habet dummodo illa cōcurrant: sed vt res mariti dolo malo amoueant ⁊ ecōtra. Item ꝙ fiat amotio constante matrimonio vel aliquid qd̄ pro amotione habeat. Item ꝙ fiat causa diuortij. Datur etiam hec actio ꝯtra patrē filio vel filie quatenꝰ ex ea re locupletior est factus ⁊ dolo malo eiꝰ factum est quo minꝰ fieret. De hac materia vide nota. per azo. in sum. eo. ti.

¶ Actio rei vxo. vel vxoraticie sublata est in cuiꝰ locum surrogata est actio ex stipulatu que datur marito vel eiꝰ patri vt dos tradatur. Si eīm a datione dos incipiet h̄ actio locū nō h̄re. licz quidā dicant ꝯtrarium. vt dicit Azo. in sum. eo. ti.

¶ Actio seruiana dn̄o fundi vel domꝰ cōpetit ad ꝑsequēdas res ꝯductoris ꝓmercede domus quasi res pignoratas q̄uis nō cōuentione pignorētur tm̄ iuris ꝯstitutione obligatur tacite pro locatione iure pignoris in vrbanis predijs inuecta ⁊ illata. in rusticis vero predijs fructus tm̄. De h̄ in. §. seruiana materia. insti. de act.

¶ Actio quasi seruiana que etiā hypothecaria dicitur p̄toria est per quā rem mobilem vel immobilē tibi pignori obligatam quā possidet aliquis siue sit debitor siue alius poteris ab eo euocare seu petere. et est actio in rē vtilis. ⁊ datur creditori ad ꝑsequendū pignus hypothecarie. id est. rem mobilem obligatam. vide de hoc insti. de act. §. quasi seruiana.

¶ Actio serui corrupti cōpetit non solum aduersus eum cuiꝰ hortatu vel ꝯsilio seruus corruptus vel deterioratꝰ est: sed etiā contra eum noua lex datur. qui solicitauit seruum licz bonos mores eius corrūpere non potuerit. Hec autē actio in duplu habet condemnationē sed quanti deterioratus est seruus quāti ve res fuerit a seruo solicitato ⁊ tenetur qui corrumpit. siue ex bono malū. siue ex malo deteriorē fecerit. De hoc in. l. si qui seruo alieno suaserit. C. de fur. vbi casus de hoc

¶ Actio stricti iuris req̄re. s̄. actionū vero quedā. ⁊ de excep. in. c. cū venerabilis. vide insti. de act. §. sed ⁊ stricti iuris.

¶ Actio subsidiaria dicitur quia in subsidiū ⁊ auxiliū alteriusque inefficax facta est datur. vt si tutor res pupilli alienauerit vel male administrauerit. ⁊ ipse tutor ⁊ eius heres non sunt soluēdo. id est. non sufficiētes ad soluēdū pupillo datur actio cōtra illum in quē res eius alienate sunt.

¶ Actio tutele subsidiaria competit pupillo quando nec tutor nec heres soluere habz ꝯtra eum cui iura tradita sunt a pu-

BIU Cujas

pillo. vt cautionem exigat a tutore de indemnitate pupilli. quando vel nullam vel parum idoneam admisit cautionem.

¶ Actio tutele directa datur aduersus tutorem ipsi pupillo. inquantū conuenit si tutor in rebus pupillarib⁹ damnū dedit dolo vel culpa ipsi pupillo.

¶ Actio tutele contraria competit tutori aduersus pupillum si in rem eius aliquid de suo impendit vel pro eo fideiussit aut rem propriā impignorauit vel obligauit pro pupillo.

¶ Actio venditi cōpetit venditori ad petendum preciū ⁊ vsuras ex tempore more Et si aliquid speciali pacto ꝯprehenditur prout is sibi paciscitur vl' inter partes cōuentū est. Et hui⁹ cōtraria est actio empti. quam vide supra.

¶ Actio vi bonoꝝ raptoꝝ de rebus mobilibus vi surreptis datur ei cui res mobiles per violentiā sunt ablate. ⁊ competit restitutio infra annū ad quadruplū ita ꝙ in quadruplo contineatur ei restitutio. ⁊ hec est vis ablatiua.

¶ Actio hypothecaria. vide supra actio quasi seruiana. Et hec actio aduocat nudam possessionē. ff. de euic. l. si cum venditor. §. i. dicitur tantū iudiciū pretoriū ⁊c. Et tantū de actionibus.

¶ Accipere ⁊ capere differunt. Nam qui capit rem suam facit: sed qui accipit nō facit suam. Et qualiter intelligatur hoc verbum accipit vide de acquir. re. do. l. in laqueū. in glo. i. ⁊. ij. ⁊. ff. de fur. l. qui vas in glo. ij. ⁊. l. naturali. §. turbatio. vbi dicitur qui accipit furtum cōmittit.

¶ Accola est qui colit terram non propriam. Unde. Accola nō propria: propriam colit incola terram. ⁊ dicitur ab ad ⁊ colo quasi qui aduenienꝫ colit terram

¶ Acephalus. id est. sine capite. ab a qđ est sine ⁊ cephas caput. xxiiij. dis. nulla. in auctē. de ap. §. generalem.

¶ Accersitus est collectus vocatus vel circa se situs. lxiij. dis. quia igitur. xiij. q. ij. quoniā preposterū.

¶ Accoliti grece dicuntur ceroferarij vel accendentes latine. ⁊ a deportandis cereis quando legendum est euangeliū aut sacrificiū offerendū. tunc enim accendunt luminaria ⁊ portant licꝫ sol eodem tempore rutilet ad signum tamē leticie ad demōstrandum vt cypho luminis corporalis ostendatur ista lux. De qua Iohis. i. ca. Erat lux vera ⁊c. vt inquit tex. in. c. cler⁹. ad fi. xxi. dis.

¶ Acrimonia est proprie acerbitas: sed sc̄dm legistas est pena que infligitur sacrilegis. sicut incarceratio vel exilij relegatio. C. de sacrosanc. eccle. l. placet. que est canonizata. xvi. q. i. c. placet. sub. §. nouaꝝ vbi etiam dicitur de hoc.

¶ Accōmode. id est. muluū commode. de elec. vbi periculū. li. vi.

¶ Accusator est ille qui aliquem coram iudice accusat ⁊ criminalē sibi mouet questionem. Et dicitur accusator quia ad causam vocat eum quem appellat. vt in. c. forus de verbo. sig. post mediū. Et ibidē dicitur etiam delator: accusator: denūciator ⁊ inquisitor possunt eligi ordinari ⁊ eis p̄bende conferri. Et accusatio testimoniuꝫ ⁊ ordo pari passu ambulant. vt. ij. q. vij. c. ipsi apostoli. in glo. super verbo esse. Et admittitur ad accusanduꝫ qui in peccato mortali est. Nemo tamen sine accusatione damnari debet.

¶ Accurate. id est. diligenter studiose curialiter vel composite.

De Ad

¶ Ad ponitur pro iuxta. ff. de serui. vrba. predi. l. quidā hiberius. De hac dictione no. archi. đ rescp̄. si gratiose. li. vi. ⁊. lxxviij dis. presbyter. Et quomodo differant ad ⁊ in. vide. ff. de iniur. l. item apud labeonē. §. cum vicium. quod nota pro statutis dicentibus ꝙ aliquid fiat ad domum vel in domo.

¶ Adempta legata dicim⁹ illa que testator adimit a legatario cui primo legauerit mutata prima sua voluntate.

¶ Aderatio dicitur quasi eris punitio vl'

BIU Cujas

aderata predia dicebantur ex quibus es puniebatur vt habetur ex.l.i.C. de comi. re mili.τ.C.de colla.dona.re.aut transla. seu adera.l.i.li.x.

¶ Admodū.est idem qđ valde. Et ponit glo.concordantias de iureiur.c. romani. versi. nos itaqz. in cle.τ de cen.c. grauis. de corpo.vici. c.i.

¶ Admittere est recipere:vt.ff. de inoffi. testa.l.contra.§.siquis impuberi.vt si dicatur iste est admittendus.id est recipiendus.vel est incitare ad currendū.inde admissarius.i.velox.

¶ Adoptiuus filius est quē aliquis adoptat vel accipit datum a patre. Et ecōtra pater adoptiu⁹ est qui filiū adoptat.insti. de adop.§.i.τ.ij. Et sunt damnati heretici:qui dixerunt christum non propriū sed adoptiuū filium dei. xxiiij. q.iij. quidam verbo nosiani.τ in.c.quadaz. de cele.mis.

¶ Adoptio est gratuita quedam electio qua quis aliquē sibi eligit in filium:τ hoc faciunt plerumqz hi qui filios habere nō possunt ad ipsoꝝ solacium. Et talis qui sic recipitur in filium dicitur adoptiuus q̄ a patre legitimo sic ei datur. et ille qui sic eum adoptat dicitur adoptiuus pater. et que sit differētia inter adoptionē τ arrogationem.vide infra arrogare. τ insti.de adop. in prin.

¶ Aduena dicitur eo q̄ aliunde adueniat.scđm Isido.lib.x.ethimo. argum̄.ff.de iudi.l.heres absens.

¶ Aduocatus est qui alio nomine quasi legatus seu patronus vocatur qui in forensibus seu extraneis negocijs p̄eminentibus prebet litigantib⁹ suum patrociniū cui⁹ precium oneraria vocatur sub antiquo nomine. Et inde venit verbum aduocare:qđ est postulare pro opponēte:τ desideriū eius coram iudice exponere τ patrociniū in causa prestare. Et aduocatus non potest esse notarius in eadem causa: vt notat.in.l. vniuersas. Accur. de decurio. li.x.

¶ Aduocatus fisci dicitur qui patrocinium prestat in causa fisci.

¶ Adductus.i.ꝯuictus vel sentēciatus.

¶ Adeo.i.intantū media correpta:vt de rescrip.cum adeo.

¶ Adultus dicitur qui.xxv. annos cōpleuit.vel qui a.xiiij.annis vsqz ad.xxv.procedit. Nam adolere in vno significato est crescere:in alio cremare vel vrere. Et adolescēs dicitur tribus modis.vt no.archi. xxvi.q.vi. alligātur.

¶ Adeodatus est nomē dauid:qui datus fuit a deo ad liberationē israel.

¶ Ad quid.i.quare.de censi.ꝑuenit.

¶ Adulter dicitur qui nuptias violat.

¶ Adulterium dicitur quasi ad alterius thoꝝ accessus.vel ad alterum:qꝛ ex adulterio ab vno ꝯceptus ad alteri⁹ hereditatem nascitur. Et scđm Lodo.de roma.pro adulterio statute sunt quatuor pene de iure hodierno. Prima est separatio thori. Scđa est pena detrusionis in monasteriū vt ibi lachrymis lauet peccatū qđ est pudor fateri. Tercia est q̄ scindūtur in pannis τ capillis ante τ retro. Quarta est excōicatio q̄ est maior om̄i pena in iure canonico licz pena adulterij de iure ciuili sit pena capitis.vt.ff.ad.l.iul.de adult.l. cohercende.sed padue est pena.lx.ducatoꝝ: τ hoc in viro:sz in muliere est pena detrusionis in claustrū:vt no.in.l.mancipia.C. de ser.fugi.

¶ Adulterin⁹ est de adulterio ꝯcept⁹ seu genitus:vnde adulterina moneta vel sigillum dr̄ falsa moneta vel falsum sigillū ad instar vere vel veri facta vel factū

De Aff

¶ Afficere tria significat.vnde afficit informat punit cupit hec tria signat. Itē dr̄ affect⁹ nō sufficit nisi sequatur effect⁹:vbi ex necessitate opus est facto:vt.c. vlti.de spon.τ de eo q̄ mit.in pos.c.i.

¶ Affatim.i.generalr̄ vel abundāter τ sic est media breuis:sz media longa.i.facūde vnde si dicas affatim tūc significabis abūde.affatim dicens facūde significabis:vt habetur in.c.vnico.de reli.do.li.vi.in glo.

BIU Cujas

ꝛ.xxiij.dis.preterea.

¶ Affinis est qui hꝫ ꝯsanguineā alterius in vxorem: vel ecōtra q̄ hꝫ ꝯsanguineū alterius in maritū.

¶ Affinitas est ꝓximitas ꝑsonaꝝ ex coitu ꝓueniēs omī carens parētela. ꝛ hoc de iure canonico: ꝛ sic ꝯtrahitur affinitas tam per coitū legitimū q̄ꝫ per fornicariū. Silr dicit Gof. Affinitas est attinētia personarum ex copula proueniēs. Naꝫ qñ vir carnaliter ꝯiūgitur vxori: omnes ꝯsanguinei vxoris efficiūtur affines viro ꝛ econtra. Sed inter cognatos vtriusq̄ nulla nascit attinentia. de ꝯsang. ꝛ affi. c. qđ super his ꝛ impedit matrimoniū ꝯtrahentiū ꝛ dirimit iam ꝯtractū. Dicūtur aūt affines quasi ad alterius fines accedentes. vel ex eo q̄ due cognationes q̄ inter se diuerse sunt ꝓpter nuptias vel coituꝫ copulantur ꝛ alter ad alteri⁹ cognationis finem accedit scđm hosti. Sed scđm leges affinitas est regularitas personaꝝ ex nuptijs ꝯiunctarum omī carens parentela. vt. C. de nup. l liberi. ꝛ tamē scđm glo. l. ꝯtrahitur etiam affinitas per ꝯcubinaꝫ. vt. xxxv. q. iij. c. de incestu. ꝛ ibi no. ꝛ. ff. de ꝯcu. l. i. Etiam per coitum incestuosū vel fornicariū. vt in. c. discretioni. ꝛ. c. tue. de eo qui cog. ꝯsang. vxo. sue. ꝛ. xxxv. q. ij. nec eam. Alij tñ reputant absurdū q̄ tale vinculū legitimū oriatur ex coitu damnato cū ex nuptijs proueniat. ff. de gra. l. nō facile. §. affines. ꝛ. § sciendū. Oritur tñ publice honestatis iusticia scđm Gof. in ti. de eo qui cog. ꝯsan. vxo. sue. Ubi dicit etiā q̄ affinitas ꝑ fornicariū coitum ꝯtracta nō dirimit matrimoniū sed exactionē debiti interdicit. vt in dicto. c. discretioni.

¶ Affidare est fidem dare

¶ Affirmatio exponit qñq̄ per negatiuā vt in. c. veniēs. de testi. vbi dr̄. In ore duorum vel triū: scꝫ ꝛ nō paucoꝝ. qñq̄ ecōuerso. vt dis. i. ius naturale. vbi dr̄ trāsire per agrū alienū non tuū phas est. iure autem nature omīa sunt coīa. c. quo iure. viij. dis.

¶ Affictus penes vulgare lombardoꝝ ꝛ tuschanoꝝ. scđm Pe. de samp. ꝛ abba. dr̄ census qui datur rōne prediorꝝ prout videtur velle in spe. de lo. ꝛ ꝯdu. §. sequitur. in prin. inde affictare ꝛ est locare ad fictū ꝛ ad firmū. vt in. c. pisanis. de resti. spo.

De Ag

¶ Agazo dr̄ custos equoꝝ. ꝛ idē dicitur equitus ꝓprie tamē agazo dicitur custos vel pastor azinoꝝ. Juxta illud greciste. asinoꝝ pastor agazo. ꝛ habetur in. l. agazo. ff. si quadru. pau. fe. di.

¶ Agentes in rebus sunt illi quibus cura euictionū mandat. ꝛ erant olim plures diuerse diuisi per diuersos numeros: ꝛ q̄libet numerus habebat propriū. C. de of. magi. of. l. i. ꝛ tales dicebātur ꝑncipes.

¶ Agere est generale ad omīa que fiunt tam re q̄ꝫ verbis tam inter viuos q̄ꝫ in vltima voluntate. Nam faciens testamentū dicitur agere sicut ꝛ emens: vendens: locans ꝛc. Sed gerere cōprehēdit tm̄ illud qđ fit re ꝛ nō verbis. ꝛ sic faciēs testamētum non dr̄ gerere. ff. de verb. obli. l. verba contraxerunt.

¶ Ager appellatur area vel cāpus in rure vel locus scꝫ vacuus qui sine villa est. vt in. l. ager. ff. de verb. sig. sed ager cū edificio appellatur fundus. vel predium vrbanum. ꝛ ager nudus vel area nuda sine edificio dicitur rusticū predium vel ager rusticus.

¶ Ager vectigalis. respice infra vectigal

¶ Ager emphithe otic⁹. respice infra emphitheota

¶ Agon est certamen. inde agonista ꝛ agoniculus ꝛ est ille qui pugnat vel certat vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. fi. §. magistrati.

¶ Agonete sunt ꝑncipes ludi. vt. ff. de alea. l. i. §. in eum. vbi no. accur. in glo.

¶ Agricola dr̄ q̄si agrū vel agros colēs. ꝛ est nomen dñe ad oēs agricolas. Sed noīa spālia agricolaꝝ sunt illa: qꝛ agricolaꝝ quidā sunt ascꝑticij. quidā censiti. alij ꝑpetui. aliqui coloni ꝯditionales. alij inq̄lini. alij origenarij. alij simplr̄ coloni nūcupant. de q̄b⁹ oībus. ꝑ locis suis dicetur.

BIU Cujas

¶ Agricole ⁊ censiti prout quidā dicunt sunt duo nomina substantiua ꝑ endiadim talē figurā copulata: vt sit sensus de agricolis ⁊ censitis. i. de agricl̄a cēsitis q̄si cēsu alib⁹ ⁊ hr̄ sile. ff. de tutel̄. l. p̄ma. vbi dr̄ ꝙ tutela est vis ⁊ potestas. ⁊ exponit̄. i. violenta potestas. ita exponat̄ agricole ⁊ censiti id est. agricole censuales. Unde versus. Uteris endiade si dixeris arma virumq̄. id est. armatū virum. scd̄m virgiliū ⁊ grecistam. Dicūtur autē censiti quasi censibus ascripti: ⁊ constituūtur eo modo quo ascripticij. Ueruntamen inter censitum ⁊ ascripticium est differentia sed non certa. Quidam dicunt ꝙ censitus sit ille qui nascitur ex ascripticio. Alij dicunt ꝙ illa sit differentia quia censitus est ille qui rei certe annuatim prestande obligatus est ascripticius autē est obligatus ad rem incertam: puta ad terciam vel quartam partem fructuū ex fundo prouenientiū. aliqn̄ tamē etiam censitus capitur large vt etiā ascripticiū comprehendat. quandoq̄ proprie ⁊ stricte. quidā tamen dicunt ꝙ hi nō possunt testari inter suos cum alienis tamen dimittuntur. Jo. an. autē dicit ꝙ pn̄t testari inter suos sed nō inter alienos. possunt enī inter eos qui sunt de familia. scd̄z Johannē ⁊ Accur.

¶ Agricole perpetui vocabantur illi qui validi erant in corpore miseramq̄ inerciā similantes ⁊ ea q̄ veris miseris erant assignata ad sustentationē ex publico percipienda diminuētes quos proditor studiosus etiaz diligens detegens ad perpetuū coronatum redigit si erant liberi. Si vero serui qui talia fingebant domin⁹ eis carebat ⁊ ꝓditori assignabantur licet quidam dicant ꝙ hoc sit correctū per auctenticum de questore. alij tamen dicunt ꝙ non. De alijs speciebus ⁊ differētijs agricolaz inuenies loco suo infra ascriptici⁹ ⁊ colon⁹.

¶ Agrimessor est qui agros mensurat et metitur: ⁊ fines ꝑ debitam mensurā distinguit. Dictus quasi agros metens. ⁊ alibi vocatur libripēs Qui si dolose falsum fecerit vel fines male distinxerit: tenet̄ actione in factū: vide de hoc de prescrip. c. quia iudicante in glo.

¶ Aggeribus nili nō rumpendis dicūtur quia in egypto nō pluit sed nilus egredit̄ ⁊ inundat agros: vnde qui rumpit ibi aggeres incurrit crimen quasi lese maiestatis. Et pena eius est vt in eodem loco vbi ruperat aggeres ⁊ vsurpauerit valles nili fluentis fluminis de ꝓprijs ⁊ vetustis vsibus in duodecim cubitoꝝ flāma comburatur ⁊ consocij ⁊ participes sceleris deportātur ⁊ eoꝝ bona publicātur. C. de nili agge. non rūpen. l. vnica.

¶ Agapen. id est. stipa: vt dis. xlij. siquis. Etiā agapa dicit̄ ꝯuiuiū pauperū in eodē significato: vt in. c. siquis. preall̄.

¶ Ago agonis grece est labor latine: qꝛ qui laborat agit. Unde xp̄s dicit̄ fuisse in agone: inde agri ⁊ fundi agonetici qui dabantur certantib⁹ in agone vel cū agone. id est. labore ad fertilitatē sunt producti. vt. C. de fun. patrimo. l. fi. li. xi.

¶ Agnati dicunt̄ qui per virilis sexus lineam ꝯiuncti sunt in ꝯsanguinitate: ideo sic dicti ꝙ accedunt ⁊ quasi nascūtur pro natis dum scz desunt admittūtur cognati Unde cognati cōmuniter vocātur omnes siue per virilem sexum vel femineū in cognatiōe sunt ꝯiūcti hoc de veteri iure. Hodie vero inter agnatos ⁊ cognatos parua est differētia per iura auctēticoꝝ.

¶ Agnominatio idem est ꝙ agnomen: quādoq̄ etiā dicitur fedus coniugale.

De Al

¶ Album pretoris: est quedam tabula de albata que ponebat̄ in curia vel turri p̄toris in loco cōmuni: in quo scribebantur ⁊ ponebātur nomina vocatoꝝ ad iudiciū ⁊ ad cui⁹ instantiā quilibet citatus esset. Et ibi etiam proponebantur statuta ⁊ edicta pretoris in grossa littera: ita ꝙ ab omnibus legi possent. Et erat certa pena ꝯtra illum qui delebat istud albuz: quod modo est sublatum. De hoc in clem̄. i. de iudi. in auctē. de litigiosis. §. omnem. coll̄. viij. in

BIU Cujas

spe. de do. ⁊ cōtu. §. restat. in p̄n. de citato §. seq̄tur. versi. ⁊ nota. Et dicit ꝙ loco huiusmodi sunt modo quaterni ⁊ qui corrūpebat vel delebat puniebatur in quinqua ginta aureis. per edictum de albo corrūpen. C. li. xi. Est album pretoris triplex. Unū in quo scribūtur edicta pretoris vel lex ciuilis: vt in. l. siquis. ff. de iuris. om. iu. Aliud est in quo scribuntur citationes. vt in. §. preall. in auctē. de liti. coll. viij. Tercium est in quo scribūtur nomina decurionum. vt. ff. de albo scriben. per totū titulū.

¶ Albergarie sunt census seu pactiones que debētur pro comestionib⁹. de hoc per gl. in. c. preterea. de iurepa.

¶ Allegare est argumētari ad probationes vel ꝯclusiones ad cōem iudicē pro cō modo sue cause: ⁊ proprie pertinet ad aduocatos.

¶ Allodiū est curia vel prediū vrbanū.

¶ Albogaria sunt ꝓcurationes quas certe ville debēt dn̄is suis ad eas veniētib⁹. de rescrip. ad audientiā.

¶ Alimentoꝝ appellatione ꝯtinētur calciamenta: vestimēta ⁊ habitatio: vt in. l. legatis. ⁊. l. fi. ff. de ali. ⁊ ciba. leg.

¶ Alba est vestis sacra: vel nomē oppidi in lombardia. Un̄ ꝟgil. albaniq; prēs. ⁊c p̄mo enei. ⁊ dicit̄ Urbs alba: vestitur presbyter alba. scd̄m Jo. an. in cle. ne in agro. de statu monachoꝝ.

¶ Alluuio est latēs incrementū veluti cū paulatim aquis abluendo arenaꝫ ex fundo meo vel vicini mei in fundū tuū aliq̄d ita accrescit vt facile modus nō possit apprehendi qua hora sit ablatū: vel hec augmentatio facta. Sed intrusatio est patēs incrementū. vide insti. de re. di. §. p̄terea.

¶ Aleator est qui ludit in alea. Etiam ille qui quasi scolam illam tenet. ⁊ si talis clericus fuerit repelletur a ꝓmotiōe: vt de exces. prela. c. inter dilectos.

¶ Alienigena quasi aliene regionis vel aliena gente natus vel genitus. scd̄m Jsi. li. x. ethimo.

¶ Allibrati dicūtur qui descripti sunt in libro ciuiū vl' ꝯmunitatis alicui⁹ ciuitatis

¶ Altercationes sunt certamina verboꝝ scd̄m Jo. an. in ꝓhemio cle.

¶ Alias. hec dictio significat ꝯditionalr̄ quādoq; alterationē vt ꝓmittis dare fundum alias. x. nomine pene. ff. de iureiur. l. alias. vbi re ꝑempta iuratur. alias non. i. si nō sit perempta. Secūdo alias ponitur pro alio loco. l. adeo. §. insula. ꝟ. ꝙ si toto alueo naturali derelicto flumine. flumen alias fluere ceperit. id est. in loco alio. ff. de acqui. re. do. Tercio. id est. alia vice vel alio tēpore: vt in. l. diem. ff. de arbi. vbi dicitur alias est agitatū. id est alia vice vel alia questiōe. Quarto. i. alio casu: vt in. l. q̄ testamēto. §. mulier. ff. de testa. vbi mulier in testamēto testis esse non pōt alias pōt. id est. in alio casu q̄ testamenti. Quinto alias. id est. alio modo. l. i. §. illud tm̄. ff. d̄ aqua plu. arcen. Et breuiter hec dictio alias significat alterationem diuersimode sed in casu particulari eo modo tm̄ scd̄m quem subiecta materia declarat alias applicata casui significat alterationē eius qd̄ est in oratione p̄cedenti.

¶ Alueus dicitur venter fluuioꝝ vel vas in quo lauant̄ pedes. scd̄m glo. in. c. dudū de sepul. in cle.

¶ Alius alia aliud denotant diuersitatē ⁊ īplicāt. l. q̄dā relegat⁹. ff. de re du. Etiaꝫ alius. id est. ꝯtrarius. xi. q. c. iij. xi. d. quis nesciat. vbi dicitur. nullus alius q̄ petr⁹ predicasse in italia: gallia: hispania ⁊ ceteris ꝓuincijs. Item alius ⁊ aliter sunt precedentibus implicatiue qualitatis precedentiū. vt. l. si donationē. C. de his que vi. me. cau. l. fi. lꝫ glo. ibi velit ꝙ implicet qualitatē ꝯtractus. Aliter est denotatiuū qualitatis. non autem substantie. ff. de verbo. obli. l. si quis cum aliter. C. de testi. l. etiaꝫ ⁊ qd̄ ibi notat glo. ⁊ etiam denotat diuersitatem non in substantia sed in qualitate. vt no. do. Fran. in. l. si certos nūmos. ff. de verbo. oblig.

¶ Alioquin dr̄ vel significat conditionaliter coniunctiue ⁊ aduersatiue. Conditio

BIU Cujas

naliter vt ꝓmitto fūdū dare alioquin cētuꝫ noīe pene.ff.d̄ dam.ifec.l.si finita. §.ex dā. infec. Aduersatiue in.l.fluminum.§.idem seruus e.ti.significat ergo simpliciter scd̄ꝫ ꝙ subiecta materia declarat

¶ Alumn⁹ est qui alit aliquē vel qui alitur ab eo vel est fili⁹ ex cōcubina.vt in.l.alumnus.C.q̄ res pig. obli.possit ⁊ ibi glo. Et sunt quinqꝫ noīa que significāt indifferent̄ actionē et passionem. vnde Hospes zelotipus cōuiua vector alumnus. Actū siue pati sub eodem nomine signant

¶ Alienare est proprie rē aliquā in dn̄iuꝫ alterius trāsferre inde alienatio est omīs pactio ꝑ quā trassertur dn̄iū de rebus ec. nō alie.c.nulli.C.de fur.l.i. Item alienatio sumit̄ dupliciter. Unomō pro dictione significante translationeꝫ rei vel iuris vt in.l. alienationis.ff.de ver.sig. Alio modo sumitur alienatio pro ip̄o facto quo rei vl̄ iuris fit translatio. Tale enī factū quo fit trāslatio est alienatio. Et hoc factū alienatio significat. Nā factis qn̄qꝫ sicut verbis declaratur voluntas in.l.de quib⁹.ff.de legi. Diuersimode ergo significat ꝓut ex eius medio ⁊ circūstantijs adiacentib⁹ infert. Verbi gratia testator legauit stichū quē si alienauit necessitate: legatū nō extinguit̄.si alienauit voluntate: legatū extinguitur.l. fideicōmissa.§.si rem.ff.de le.iij. Ratio quia qn̄ testator ex necessitate alienauit: non videtur ꝑ hoc voluntatē mutasse. Secus qn̄ ex voluntate alienauit legatū: tunc.n.velle videt̄ ꝙ alius q̄ legatari⁹ illud habeat. finaliter ꝟbū alienatio vel alienare significat qd̄ ei⁹ impositio vel aliud ꝓbabile medium declarat significare. Et factū alienationis reuocationē dispositionis significat: si voluntate alienātis est reuocabilis ⁊ ipsum factum ex se vel ex quauis circunstantia hoc probat.

¶ Alienare causaꝫ mutādi iudiciū d̄r qui credēs se ab aliquo cōueniēdū reali actione vel ꝑsonali que in iure scripta sunt alienat rē dolo malo causa iudicij futuri mutādi.i.vitandi in qua actione alienator tenet̄ actione in factū ex hoc edicto cōtra ipsum ꝓposita.⁊ intentione ꝓbata ad interesse cōdemnet̄ saluis nichilomin⁹ pristinis actionibus aduersus nouos possessores qꝛ solam possessionē alienās tenet̄ hac actione. Quicūqꝫ ergo metuēs ꝯtrouersiā rē dolo in aliū transfert.vt iudiciū mutet et euitet: dicit̄ alienare causa iudicij mutādi.vt ī ti. de alie.iudi.mu.cau.fac. Et nota ꝙ noīe alienationis continentur questiones seruitutum predialium et vsucapio. Vix est enī vt non videatur alienare qui patitur vsucapi.l. alienationis verbo.ff.de ꝟbo.signi.

¶ Alternatiua est cōiuntio alternatiue significans.s.quādo significat alteꝝ de coniunctis esse seu orationē factā ꝑ hanc coniunctionē in altero verificari. Et qn̄qꝫ variatur significatū vel ex cōiunctionis natura subiecta materia seu quauis alia circunstantia. Verbi gratia lego stichuꝫ vel pamphilum significat vtrunqꝫ esse in obligatione sed alteꝝ tm̄ in solutione. vt alteꝝ soluēdo debitor liberet̄.ff.de ꝟbo.obli.l.si duo ī fi.⁊ effect⁹ alt̄natiue est: ꝙ vterqꝫ est ī obligatione quia vno mortuo alter qui supest remanet in obligatione. Est aūt alternatiua quadruplex. Quedā reꝝ ī qua electio ē debitoris.l.plerūqꝫ.§.fi.ff.de iur.doti.⁊.l. arbitraria.§.sceuola.ff.de eo qd̄ cer.lo.facit.c.in alternatiuis.de reg.iur.li.vi. Secūda est locorum respectu solutionis fiende quia et in illa iterum debitoris est electio ante lit.cōtesta.vt in.§.sceuola preal. Tertia locorum quantum ad iudicium inchoandum in quo loco debeat cōueniri in qua electio est actoris.§.predicto. Quarta alternatiua est personarum quando stipulatio est apposita de soluendo.in illa iterum est electio debitoris.vt in.§.item Julianus l.arbitraria preal. Alij dicunt ꝙ alternatiua legis significat vt eam lex ratio vel subiecta materia significare declarat. Sed alternatiua hominis significat vt proferentem significare verba velle vel subiecta materia vel queuis alia coniectura probabilis concludens declarat. Et de istis alter-

BIU Cujas

natiuis seu aut vel Re. loco suo.

De Am

¶ Amita est soror patris

¶ Amita magna est soror aui.

¶ Amitinus est qui ex ea generatur. s. amite filius. vt. xxxv. q. v. capitulo vltimo.

¶ Ambagies est dubia locutio vel effugatio sermonis extra propositum.

¶ Ambiguum est vbi opiniones sunt et iura varia videnť de sen. exc. inter alia de iudi. c. i. li. vi. Et ius ambiguū est p̄ summus pontificē declarandum. c. per venerabilez ꝯ. rationib⁹ qui fi. sint legi. de rescrip. super litteris de offi. dele. super. de cā poss. pastoralis. de p̄eben. quia sepe li. vi. scōz archi. Et de triplici ambiguitate. s. iuris facti et persone. nota. xxxiij. di. c. fi. scōm Joh. an. in prohemio cle. super verbo. ambiguitatis.

¶ Ambasiator est legatus principis i arduis negocijs: et ambasiata est huiusmodi legatio consiliorum vel p̄incipū in causis suis.

¶ Amministrator siue administrator rerū publicarum est qui tēporalia gerit: sed magistratus: quia iurisdictionem exercet scōz Azo. C. de admi. reip. li. xi. in rubro.

De An

¶ Anathema vnomodo est substantiuum et est damnatio eterne mortis: et non nisi p̄ mortali crimine debet impon̄i. Et in illis qui aliter non patiuntur cozrigi. xi. q. iij. Nemo episcoporum in fi. Vel est excommunicatio seu suprema maledictio Et dicitur ab ana id est iursum et thema figura: quia olim imprimebatur figura frontibus damnatorum. De hoc no. Joh. an. de iudi. cum non ab homine. vbi post excommunicationem incozrigibilis anathematis mucrone feritur id est punitur. i. solenni excommunicatione. cum. xij. episcopis candelas in terram proijcientibus et conculcantibus: vt i. c. deb et. xi. q. iij. Et anathema tale vl' maledictio solebat fieri per prelatos. Vel dicitur ab ana quod est rectum et themus diuisio quasi recta diuisio damnatorū a deo et a plebe. Alio modo anathema est adiectiuum omnis generis indeclinabile et dicitur excommunicatus maledictus separatus vl' damnatus. vnde Qui frangit rapit ac vrit ferit est anathema. Frangit scilicet ecclesias: rapit res alienas: vrit etiam ecclesias: ferit personas ecclesiasticas. Jnō etiam anathematizare idest damnare vel excommunicare maledicere vel separare vt supra.

¶ Anathematizatus dicitur qui tanq̄m impius a deo separatus est: et ponitur p̄o excommunicato. vt. xxiij. q. iij. certum est.

¶ Annalis actio est que certo tempore finienda est: puta anno vt iniuriarum vel minorum.

¶ Annona scōm azo. dicitur salarium qd̄ cuiq̄ p̄o capite suo remunerationis causa datur. vnde est titulus. C. de anno. et capi. admini. l. capite scōm azo. id ē captione Sicut enim scōm eum captio dicitur tributum quod datur p̄o capite: ideo hic captio de capite ponitur p̄o eo quod datur magistratibus causa salarij p̄o remunerādo labore. Et dicitur captio ō capite: quia est p̄recium debitum capiti idest dignitati. Et erant hec p̄recia que singulorum magistratuum descriptionibus cartis ligabantur.

¶ Annone militares dicuntur quas milites singulis diebus consequebātur. vt. C. de anno mili. l. vlti. vbi dicitur q̄ ipsi annonas et capitia singulis consequebantur diebus.

¶ Annone ciuiles sunt que publice dabātur iudicantibus ciuitatibus vel omnibus tempore necessitatis per singulos dies: vt C. de anno. et tribu. l. ij. li. x. Etiam annona est seges vel frumentum vnius anni.

¶ Annotatio sacra est conscriptio bonoꝝ vel corum conuocatio seu consignatio veluti cum aliquis cuiuscunq̄ criminis reus si absentat se vocatus ad iudiciū: patietur bonoꝝ annotationē: vt si infra annuꝫ venerit ꝛ se purgauerit bona sua recuperet. Si aūt nō venerit tūc fisco applicent. Et qua

liter fiat annotatio ponit spe. in ti. de acti. §. fi. ꝟ. sed qualr. Dicens ꝙ preses siue iudex veniet cum tabellione ad domũ accusati. ⁊ inquiret quot domus quot predia rustica quot iugera terre habeat in bonis eius. Et oĩa bona illius qui nõ venit citatus ponit in banno fisci: nisi venerit infra annũ. ff. d̃ requi. reis. l. i. i. §. Ab hac tñ sententia ꝯditionali poterit appellari de appel. preterea. Et describũtur bona que tñ fiscus de facto nõ occupat nisi post annũ. Post hoc iterum per edicta requiret accusatus ⁊ citans mittit lr̃as suas iudici vel rectori loci in quo deget accusatus vt per illum citato innotescat se accusatũ vel citatum ⁊ bona eius esse annotata. Inde venit verbũ annotare vel econtra ab hoc verbo ipsum nomen

¶ Annotatio sacra dicit̃ rescriptum illud quod imperator proprio motu mentis indulget alicui cõstituens scd̃m preces eius seu illius aliquid fieri vel nõ fieri. C. de diuer. rescrip. l. fi. ⁊ ibi in glo. Et notat cardinalis sabor. in. c. super litteris de rescri. differentiã inter annotationẽ ⁊ pragmaticam sanctoꝝ.

¶ Anima: no. Jo. an. in. c. vnico. §. scire d̃ sacra vnctione.

¶ Ante significat ante rem factam sed bene inchoatã. ff. si cer. pe. l. ij. §. item mutuũ vbi de hoc. ⁊. ff. de ver. obli. l. qui ante. ⁊. l. eum qui ita. §. quesitam

¶ Ann⁹ quot dies ⁊ menses habeat: no. glo. in. c. si propter. de rescrip. li. vi. ⁊. c. cuz sit. de elec. Nam annus continet. ccclxv. dies. vt in. l. cum heres. §. stichus. ff. de sta. lib̃. ⁊ quãdo ann⁹ incept⁹ pro cõpleto habetur. Vide Inno. in. c. generalẽ. de eta. ⁊ quali. ⁊ archi. in. c. si annũ. de iudi. li. vi. ⁊ in. l. cuz bisextus. ff. de ver. sig. Itẽ quidaz computant annũ ab incarnatione dñi: vt xxxiij. dis. in nomine dñi. in prin. Alij a natiuitate dñi. De hoc glo. in. §. forma. ij. q. vi. ⁊ ĩ spe. de instru. edi. in p̃n. in p̃ma colũ.

¶ Annus iubileus dicitur annus remissionis. qꝛ eo ãno debita remittebãtur. Serui hebrei dimittebãtur liberi: ⁊ oĩa reuertebant̃ in pristinũ statũ. ⁊ est ann⁹ quinquagesim⁹: vt in. c. iubileo. de pe. dis. i.

¶ Annu⁹ vl̃ annuatim ex ꝓprio significato significat multiplicatione simplr̃ siue indeterminate: sed qñ applicat̃ casib⁹ significat diuersimode ꝓut ex diuersificatiõe materie cõcludit̃ ꝓferentẽ intellexisse. Ut pacto seu stipulatiõe ꝓmittitis. x. ticia annua vel annuatim significat multiplicationẽ ꝑpetuã: qꝛ significat ꝓmissaz summa deberi ei cui ꝓmittit̃ eius heredi ⁊ heredis heredi: ⁊ sic in infinitũ. Ideo dicit̃ in. l. stipulatio. ff. de ꝟ. obli. ꝙ stipulatio annua est ꝑptua. Et nota ꝙ annuũ legatũ pro p̃mo anno est purũ: ⁊ ꝑ alijs annis est ꝯditionale: qꝛ pro quolibet anno debet̃ legatario si tunc viuit. Si vero mortuus est tunc non debetur nec si deportatus est quia talis ciuilit er mortuus est et no habet ius capiendi ex testamento quod est ciuile. l. cũ in singulos. de an. lega. vbi dr̃ ꝙ ꝑ singulos ius inspicit̃. Sed ibi ꝓmitto tibi. x. annua: vt sis ꝓcurator meus in parlamẽto significat̃ multiplicatio tꝑalis ex causa q̃ apponitur d̃ essendo ꝓcuratorẽ: qꝛ morte finietur sic ⁊ obligatio q̃ ex h̃ inducitur De hoc vide. l. annua. §. fi. ⁊ totũ ti. ff. de an. leg.

¶ Angaria penultima longa est iniusta exactio vel cõpulsio. Nã angarie dicũtur ꝑsonalia obsequia ꝓprijs sumptib⁹ p̃stita c. nõ min⁹. de immu. ec. Sũt ergo quedam ꝑsonales p̃statões q̃ a vulgo dñr captões Sz ꝑangarie penult. longa. vide. j. de per.

¶ Ansa est nodus cursilis ⁊ facilis ad soluendũ ita factus ꝙ si recte trahitur caput fili oĩno solut⁹ est: vt no. ber. in. c. cum olim. de ver. sig. vbi dicitur in tex. dum ansum soluim⁹ nondũ dicim⁹ ligauisse.

¶ Antapoca siue ãticopa siue antecopa: qd̃ idẽ est scd̃z aliquos. ⁊ scd̃z azo. in sum. de fi. instru. ꝟ. d̃ antapocis vocat̃ cirographũ qd̃ facit debitor creditori ĩ quo ꝯfitet̃ se soluisse tñ. ⁊ sic ẽ d̃ solut. ⁊ fit a debitore ĩ hũc modũ. ꝯfiteor me tñ vsuraꝝ noĩe l̃

pensionis soluisse et datur creditori. Et sic non dicit ab anti quod est cōtra sed ab ante scdz Jo. qz fit ante apocā. vel ab anti qd est ad. quia est inducta ad securitatē creditoris ⁊ fit etiā ante apocam. qui em̄ alieno noīe possedit et pensionē soluit. vel qui creditori vsuras repsentauit si qñ dicat se suo noīe possedisse. et ita demū factū vel p̄scriptione liberatum contēdit ius agentis facit vacillare nisi dñs vel creditor vsuras vl' pēsiones preteriti tp̄is sibi solutas cōprobat ꝓbat autē per antipocaz debitoris. C. de fi. instru. vbi glo. dat tres modos dicēdi. Vl' vt alij dicunt antapoca est scriptura quam facit debitor obligādo se et in qua fatetur se debere. et fit contra apocam dicendo. cōfiteor me dbere ⁊c. et sic dz ab anti quod ē cōtra. Apoca aūt scdz om̄s ē scriptura creditoris cōfitentis sibi a debitore solutum et sic. apoca est de receptis et fit a creditore. puta cōfiteor me recepisse tm̄. ff. de ꝯdi. indebi. l. fi. §. titius. ff. de fur. l. qui tabulas §. apoca. et d acce. l. acceptiliato. §. i. Plane aūt cōsulitur creditori vel dño vt dādo apocā debitori vel colono vt exēplar retineat cū subscriptōe debitor] vel colon. Vl' creditor det colono apocam: ⁊ recipiat ab eo anticopā scdm azo. Dicūt ergo tertij vt Jac. d arena. ꝙ creditor scribat duas apocas et det eas debitori: vt vnā sibi retineat et in alia se subscribat: et reddat eā creditori. Qd non placet Accur. vt in glo. prealle. l. plures. Itē Hostiē. de fi. instru. §. quid si antipoca. vbi addit v̄sum. Apoca sit dant] antipoca suscipientis. Alij tamē dicunt ꝙ apocas ⁊ antipocas hodie generaliter vocamus oīa documēta et signa que solēt fieri: siue in scriptis sint cōfecta. siue ī vtrum culis virgaꝝ: quas quidā dicas vocāt. Hodie frequēter fieri solent inter superiores ⁊ inferiores dispēsatores in domib⁹ dñorū siue diuitum. Et etiā inter creditores q̄ retinent sibi famā: et debitores qui recipiunt ibi minorē quantitatē virgc: vel dice in signum solutionis faciende. Differt tm̄ cyrographū ab antipocā vel apocā. quia cyrographum dz cum duo paciscentes faciunt duas scripturas: et sub eadē forma v̄boꝝ conficiunt et mutuo tradunt.

¶ Animaduersio dz pena: quia aīaduertere est punire. vñ dicit aīaduertenduz est in facinorosos hoīes Item aīaduersio dz cuiuslibet operis determiatio: scdz quā quis pro mercede sua suscipit certū opus. et determiatū suis impensis faciendū: vt terraz colendā vel domū ꝯstruendā. Etiam aīaduersio est cōsideratio qua quis puniēdus sit: et qua pena: qualiter et quomō in parrochijs ⁊ circumstācijs cōuersetur. Hinc etiā significatio verbi animaduertere considerari potest suo modo.

¶ Anceps est aliquid seu aliquis huc et illuc fluctuans et dubius: an istud vel illud rapiat: et anxius in quam partem declinet scdm Jsido. li. x. ethimo.

¶ Anthidota ponit pro ꝯ dono vel pro cōtra dato. Et solet dici qd dat cōtra venenū et sic ponit pro medicina: vt in. c. ceterū de iura. calū. inde āthitodari⁹. ⁊ ē liber ī medicina. d iureiurā. c. i. in clemē. vbi glo.

¶ Anthidoꝝ est etiam ꝯria donatio: ita exponit glo. sup v̄. anthidora. in. l. sed et si lege. §. consulit in fi. ff. de peti. here. ⁊. viij. q. ij. illud et de testa. cum in officijs.

¶ Antistes dictus est sacerdos: eo ꝙ ante stat. c. cleros. xxi dis. cōiter tm̄ sumit ꝓ episcopo scdz glo. in clemē. dudū. de sepul.

¶ Anthithesis est figura q̄ ponit casum ꝓ casu ⁊c. di. ix. c. ego solus eis scriptorum. i. scriptoribus: vbi ponit genitiuus ꝓ datio de figuris vide. c. forus. de. v̄bo. sig. ī glo.

De Ap

¶ Apparitores dicunt qui citāt partes ⁊ eas apparere faciūt in iudicio: hoc nomen inde trahētes. Vel dicunt iō appitores q̄si appitores qz ipsi appēt ī iudicio. Itē dicūt catholicam q̄si cōiter et vulgarit seruiētes vt pedelli ad iudiciū. Itē dicunt officiales scdm Azo. Vel scdm Jsido. appitor dz ille eo ꝙ appareat ⁊ videatur vt p̄sto sit ad obsequiū vel aliquid audies teneat. Et no. ꝙ regulariter scdm leges ante li. conte. cōtra

BIU Cujas

absentem nō proceditur ad diffinitiuā sententiam nisi excepto vno casu ꝯ appitores i. nuncios generales dum ipsi deliquerunt in officio suo. Secus si aliter delinquerent vt no. in glo. sum. iij. q. ix. Et d̄ apparitore habetur in. c. tua. de homi. et glosa magna in. c. veritatis. de dolo et contu.

¶ Apes vel apis est auis volatilis de cōse. di. v. nunq̄ de deci. nuncius. Et hz apiū in genitiuo plurali. vt instit. d̄ re. di. §. apiū materia. ⁊ hq̄n in noiatiuo hz apes: lz scd̄z Alex. hz vm in gtio tñ apis hz in noiatiuo vñ versus. Um tibi dat apis: sed apes dat ium in genitiuo.

¶ Apex est sūmitas honoris vel distinctionis nota. Nā quod in sūma distat a pedib⁹ vel infimis. Et hec sūmitas respicit tpalia vt in. c. solite. de ma. et obe. Etiā sumit̄ pro littera: vt dixit xp̄s: minimus apex nō peribit. Item sumitur pro subtilitate dum dicimus de apicibus iuris non disputandum ff. manda. l. si fideiussor. §. quedam.

¶ Appellatio scd̄m Azo. est a minore iudice per inuocationem maioris iudicis pretextu iniquitatis prime late sententie recissio. ff. de mino. l. prefecti. Item est de minore iudice ad maiorē ꝓuocatio scd̄m summistas de consue. c. ij. li. vi. in glo. iiij. Vel aliter scd̄m Hosti. Appellatio est iurisdictionis prioris iudicis per inuocationē supioris iudicis rite facta suspensio. et hec diffinitio scd̄m eum cōpetit tam scd̄m leges q̄ scd̄m canones. et hoc de offi. dele. §. preterea. Vel sic appellatio est ab audientia minoris iudicis ad maiorē ꝓpter grauamen illatū vl̄ cōminatum prouocatio de appella. vt debitus. ⁊ c. cū cessante. ⁊ si extra iudiciū appellatur. tūc est superioris inuocatio seu ꝓtectio ab iniuria vel grauamine irrogando. c. cū sit romana. e. ti. de appel. rela. et recu. Et appellatio et recusatio sunt paria. de appel. super eo. ij. rñso. et h̄ quo ad modū sicut nō admittit̄ frustratoria appellatio ita nec recusatio. Differunt tamē qz recuso si nō grauor. nō tñ appello a iudice in quē consensi nisi grauer. ⁊c. vt de offi. delec. c. si contra. in glo. fi. li. vi. Et nota aliquos casus in quib⁹ nō appellat̄. Unde appellare vetant. scelus excellentia pacta Contēptus p̄ris: et interdictio facta. Arbitriū res que perit. est si lōgius acta. Scelus qz in notorio delicto nō appellatur. c. cum sit romana. §. preterea. de appel. ⁊ c. consuluit e. ti. Item excellentia iudicis vetat appellari. qz a papa p̄ricipe senatuscōsulto prefecto p̄torio non appellatur scd̄z Gof. in sum. Pacta qz si paciscantur partes ne appellēt nō poterunt appellare. ff. a quib⁹ app. nō licet. l. i. Contempt⁹ patris qz ꝯtumax nō auditur appellans. xxiiij. q. iij. de illicita. nisi veniat adhuc iudice sedēte ꝓ tribunali. ff. de in inte. resti. l. vl. Vel nisi esset ꝯtumax ī exibendo. l. creditor. §. missus. ff. eo. ti. Interdictio facta qz quādo inhibet̄ a papa appellatio appellari nō pōt nisi expressa cā ꝓbabili ⁊ probata coraz eodem iudice a quo appellatur. Arbitriū qz ab arbitrio nō appellat̄. C. de arbi. l. i. Sz petitur reductio. l. penu. C. e. ti. ⁊ ī sū. Gof. res que perit. nā si res ex dilatione pateretur detrimentū sic q̄ esset peritura non admitteretur appellatio in cā. Si longi⁹ acta Nā annus datur a iure ad ꝓsequendū appellationē ⁊ decenniū ad appellandū a tēpore sentētie vel monitionis de app. romana li. vi. de tes. significauerit. ij. q. vi. āteriorz.

¶ Appellare est a minore iudice ad maiorem prouocare. Et licet scd̄z leges regulariter solummō appelletur a snīa: et sic in iudicio tñ scd̄m cañ. appellat̄ etiā extra iudiciū. ij. q. vi. oīs oppressus. ⁊ tūc passim. i. sine assignatione grauamīs admittit̄ seu ꝑmittitur quis appellare. c. cuz romana. §. si vero eo. ti. Secus si appellatur ī iudicio c. vt debit⁹. eo. ti. Et est inductum appellare scd̄m leges vt iniquitas vel imperitia iudicantium corrigatur. licet nonnunq̄ benelatas sententias supior in penis reformet de appe. cuz specialis. §. porro. vbi dicitur appellationis remedium non ad defensionem iniquitatis sed ad presidium innocentie institutum: vel ideo vt homines oppres-

BIU Cujas

si releuentur.ij.q.vi.ad romanos.ij.⁊ quis possit appellare a quo: ad quem: quando: qualiter: quotiens: infra quod tempus: et aqua snia. vide.ij.q.vi.per totū.⁊ Gof.i.sū.

¶ Apostoli scdz Hosti. dicunt littere testimoniales qꝛ testificant de appellatione ⁊ scdm eūdē ⁊ Spe.i.iiij pte i tractatu libel. §.seqtur.v.apli. Ibi vid qd sint apli. vñ dicant et de q̄druplici eoꝝ spē: ⁊ eoꝝ formis. Nā alij sūt apli cōuētionales scz qñ ps admittit appellationē siue i iudicio iudice refutāte siue tacēte. vel extra iudiciū: vt.c.sepe.ij.req.⁊ oblate.de appe. Alij sunt testimoniales testificantes de appellatione facta vt s. Alij dimissorij p quos appet ꝙ iudex detulit appellatiōi. Alij refutatorij p quos appet ꝙ iudex nō defert appellatōi Alij reuerendi vel reuerentiales .s.qñ ob reuerentiam supioris appellationi defert vt.c.i.de ap. li.vi.in glo. Et cuius expēsis apli sint tradēdi cōius seruat ꝙ i expēsis appellātis: lz in ꝯriū facit cle. q̄uis d ap. dū dicit ablatos. et ibi bona glo. de h. Sz d aplis xpi qñ fuerūt ꝯsecrati: vide di.xxi. c.in nouo testamēto in glo.ij.in fi.⁊.c.vnico.de reliqui.et vene.sancto.li.vi.

¶ Apolides dicuntur qui sunt sine ciuitate ab a quod est sine et polis ciuitas.

¶ Apostata scdm Hosti. temerarie cedēs statu fidei. obediētie vel religiōi quā quis pfessus ē.xxvi.q.vij.nō obseruetis vbi de apostasia. Et dz quasi retrostās ab apos qd est retro ⁊ status Vel dr ab apos qd est apus ⁊ stas q̄si apte stans ad regnū dei p antifrasim: qꝛ non est aptus regno mittēs manū ad aratrū dei ⁊ respiciēs retro.c.magne.de vo. ⁊ voti redē. Et monach⁹ nō apostatat q̄ de vno ordine trāsfert se ad alium sed qui ad seculum redit post professionez c.ex parte de tem.et qua.or.in glo.

¶ Apocrisarij sūt nūcij dñi pape q̄si secretarij: vt di.xvi.c.septuagita. Nā crisis dz secretū auꝝ vel iudiciū.c. significasti.d ele.i glo.i.vñ auꝝ secretū dat iudiciū tibi crisis

¶ Apocrifa vel apocrifuz dz occultū vl secretū ab apos.i.d ⁊ crisis secretū.ide dicit apocrifus.i.liber secret⁹ ⁊ occultus cui⁹ auctor ignorat: vl de cui⁹ veritate dubitat: nō tñ ab eccl̄ia recipit: sz reprobat: q̄si diceres nō in eccl̄ia sz remote ⁊ lōge ab eccl̄ia sit legend⁹. Vñ dz apocrifa grece.i.secreta latine ⁊ qꝛ i cameris solēt virgines abscōdi ⁊ icludi scdz Gof. Hic ē ꝙ virgo i hebreo alma i greco apocrifa ⁊ latio dz secreta d apocrifis.xvi.di.canones q̄ vbi glo.dicit ꝙ sapiētia solōis lib Jesu filij syrach qui dz ecclesiastes. liber thobie machabeorum ⁊ iob.⁊c.apocrifi dicuntur: et tamen legunt sed forte generaliter non.

¶ Apotheca ē archa vl loc⁹ i quo aliquid ponit custodiēdi cā vel i quo publice ⁊ cōit merces vēdunt. ⁊ spālit medicinales Qui loc⁹ ⁊ alio noīe statio vocat: ide apothecarius.i.stationarius qui stat ad vendendū maxime medicinas.

¶ Applūbatio ē diuersaꝝ matiaꝝ cōsolidatio: vt auri argēti auricalci plūbi stagni ⁊c.⁊ eaꝝ matiaꝝ ꝯiūctio dz applōbatura

¶ Appulsus pecoris ad aquaz est ius adducendi pecus vel gregem ad aquā fontis alieni vel riuum ad aquandum.

De Aq

¶ Aqua cottidiana et estiua aqua pluuiali arcenda: et aqua de castello educenda. Re.j.interdictum de illis

¶ Aqueduct⁹ ē ius ducēdi aquā p funduz vel agꝝ alienū ad irrigādū agrū meū vl alterius iure seruitutis ꝯstitute. Aliter dz p̄uilegiū qd dat illis q̄ p̄ficiunt ad custodiā formaꝝ p q̄s ducit vl p quoꝝ fines formarum meatus transeunt: et quomō purgant formā vel ductus aquarum.l.i.C.de aque duc.li.xi.⁊.l.decernimus eo.ti.⁊.l.ij.

¶ Aquehaust⁹ ē ius hauriēdi aquā ⁊ portādi p agrū fundū seu p̄diū alteri⁹ rōe seruitutis. Et differt. Nā aq̄duct⁹ fit i fistulis et meatib⁹ terraneis. Sz aq̄haustus fit p aīalia portādo: vt.l.si prius.§.i.⁊.ij.ff.de aq̄ plu.arcen.vbi dz ꝙ non dz ille cui debetur seruitus aqueductus lapidibus sed fistulis ordinare. qꝛ vsus dñi plus incōmodat ff.de contrahē.emp.l.si aqueductus.

BIU Cujas

¶ Aquilie actō. Re. s. actio legis aquilie

¶ Aquiliana stipulatio est ꝓmissio que nouat oēm contractū. Dr̄ autē hoc noīe ab inuentore hoc statuente q̄ vocabat̄ aquilius Et habet fieri hoc modo. Si dicā sic debitori meo. Quecūq; michi debes ex quacūq; causa illa michi promites aīo nouandi et dicat michi; ꝓmitto: tūc postea ꝑ acceptilationē tolletur obligatio. Ad cui⁹ euidētiam nota q̄ sic hz fieri acceptilatio ⁊ aquiliana stipulatio: ⁊ ē quidā circuit⁹ sicut qñq; qd̄ quis ꝑ se īmediate facere non potest facit per aliū: ita et hic. Unde supponēduz est q̄ si michi tenearis in centū libris quas tibi mutuaui. hec est obligatio naturalis ⁊ re cōtracta modo īmediate ꝑ ciuilē obligationē que verbis cōtrahit̄ tolli non pōt: qꝛ ciuilis rō ciuilia iura tollere potest: naturalia ꝟo nō: tūc si fiet q̄ illa naturalis re cōtracta in ciuilē mutabit̄ ꝑ nouationē: vt dicendo sic. Istud qd̄ ego mutuaui tibi ꝓmittis si tu dicas ꝓmitto. tūc obligatio illa prima efficit̄ ciuilis et ꝟbis ꝯtrahit̄ per aquilianā stipulationē et nouationez. post si te dicente michi sic: id qd̄ ego ꝓmisi tibi acceptum ne habes acceptūq; feres. Respōdeam acceptū habeo acceptūq; fero. i. teneo ꝑ me propagato. Isto em̄ modo tollit̄ obligatio per acceptilationez. Et sic patz qualiter habet fieri aquilia stipulatio et acceptilatio. De qua visum est. s. acceptilatio.

De Ar

¶ Ara est altare si primo ꝓducitur: vel stabulum porcorum si prima corripitur: vnde versus. Est ara porcorum breuis. et non ara deorum

¶ Artanum est idem quod aratruz: ⁊ ascēdendo dicitur scissum

¶ Ars qñq; dr̄ cura aīarum: vt in. c. qꝛ epi de eta. et quali. cū sit ars artiū cura animarum et rōem dat ibi glo. i. Item scd̄z archi. ars dr̄ actus dānatus: vt in. c. vnico. d̄ vi. et hone. cle. li. vi. ibi si ꝑ annuz artem istam ignominiosam. facit ad hoc qd̄ de vsu. dicitur. xliiij. di. sicut hi. Interduz etiam vsure arte iniquissima ex auro auꝝ nascit̄. Etiaz balistarij dicuntur exercere artē: d̄ sagit. e. i. et magi dicunt̄ exercere artē de conse. di. v. ne tales. Et qualiter nimiū inherētes artibus sophisticis etiā liberalib⁹ redarguūtur: habes in. c. nonne. et legim⁹. xxxvij. di. vbi quatuor gña hoīm redarguunt̄ vel reprehendunt̄. Primo dyaletici qui cottidie in sua garrulitate torquent̄. Secūdo phisici qui oculos trans celū leuāt. Tercio versificatores. Quarto cupidi auari qui diuitias ꝑ phas et nephas acquirunt. Etiam ibi reprehendunt̄ a btō Hieronimo qui filios et nepotes faciunt legere comedias et poetica carmina ꝑ que ad turpia cōuertūtur: qui puniēdi sunt sicut heli. qui cecidit de sella supin⁹ et mortuus est. qꝛ filios non correxit vt in. c. lz heli. de sim. Sūt aūt quatuor artes paupertatis. scz grāmatica que est principiuz: sed census claudit hostium Dyaletica q̄ verū et falsum instruit sed sepe seu sepius in ꝑsona rediculū facit. Arismetrica que docet numeꝝ sed nummoꝝ nescit ꝯpositum. Et geometria que mensurā terre narrat sed nūmo ꝑuato exulat: ⁊ sunt quattuor sciētie pre ceteris discēde. s. theologia que ē aīe pabulū: leges que sunt egenis remediū: Decreta sublimatio humiliū Et phisica morbi subsidiū. vnd̄ Esurit ars decreta tumēt: lex lucra ministrat. Pontifex moyses thalamos medicina subintrat Dat galienus opes: et sanctio iustiniana. Ex alijs paleas: ex istis collige grana.

¶ Arbiter est qui etiā cōpromissarius appellatur. Et est ille qui ex cōpromisso. i. ex cōsensu ꝑtium. et ex litigantiū electione de causa cognoscit qui nullā hz iurisdictionē ꝓpriā seu delegatā. ff. de arbi. l. i. Sed electus est partib⁹ discordantib⁹ ad earū litez sua sñia dirimendā. Et ergo ab ipso nō appellatur cum ipso iure nō teneat sñia eius sed metu penestatur ei. Et qd̄ non tenet rescindi non potest. hoc veꝝ in arbitro compromissario secus in arbitro. iuris. xi. q. i. ꝑuenit. C. de iudi. l. vlt. de offi. dele. suspitionis de app. cuz speciali. ⁊. cle. i. e. ti. in glo. i. ⁊. c. ab arbitrio. de offi. del. li. vi. vbi glo.

BIU Cujas

Item arbiter ponitur quandoqꝫ pro teste vt in Gen̄.c.iij. Accidit vt Joseph operis quippiā absqꝫ arbitro nō faceret. Et est differentia inter arbitrum ⁊ arbitratorē ⁊ amicabilē compositorē. Nam arbiter ⁊ arbitrator possunt eligi cū pena sed differenter. Quia arbiter dicit̄ iudex ꝑ ꝯsensum litigantiū elect⁹ qui iudicis partes suscipit ⁊ finē cōtrouersijs sua sentētia se pollicet̄ impositurū. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse Et a sentētia talis nō pōt appellari. ff. de arbi. l. diē ꝓferre. §. stari. ⁊. l. i. C. e. ti. Sed arbitrator est in quē aliq̄ cōpromittunt tali forma vt possit cognoscere ⁊ etiā iudicare alte ⁊ basse: ⁊ qui etiā dici possit amicabilis compositor: ⁊ a sentētia talis etiaꝫ nō appellat̄. Sed si fuerit lata cōtra ius cōstitutionis irrita est ipso iure. C. qñ ꝓuo. nō est ne. l. ij. Sed si lata est ꝯtra ius litigatoris valet: redigitur tñ ad arbitriū boni viri. l. si societatē arbitroꝝ. ff. ꝓ socio. Debet eñ arbiter obseruare iuris ordinē tanq̄ iudex ordinari⁹: ⁊ sentētia eius siue iusta siue iniusta semp̄ est tenenda si pena fuerit apposita. ij. q. vij. a iudicibus. Sed arbitrator non tenet̄ seruare iudiciariū ordinem. Sed si profert iniustā sententiā remittit̄ ad audientiā superioris vel ad arbitriū boni viri. Et amicabilis cōpositor est sine pena qui tētat ⁊ experit̄ an litigatores patiātur ꝯtrouersiā suo ꝯsilio vl̄ auctoritate discuti. §. qđ siquis. in p̄alleg. l. si de meis. Alias dr̄ias multas vide ꝑ doc. plene. in. c. quintauallis. de iureiur̄. ⁊ arbiter esse pōt qui nō ꝓhibet̄ a iure vt liber hō: paterfamilias etiā filiusfamilias ⁊ libertus: sꝫ nō seru⁹. Arbitroꝝ duo sunt genera. scꝫ cōpromissarij q̄ ꝓprie dicūtur arbitri qui eliguntur: vt iudices vt vꝫ. ꝓcedāt seruato in sub̄alib⁹ ordine iudiciario Et dantur ad cognoscendū ⁊ diffiniendū: vt si petis a me domū ⁊ ego denego: ⁊ fiet cōpromissio in aliquē: ille est ver⁹ arbiter qꝛ eligitur vt cognoscat ⁊ diffiniat cui⁹ sit dom⁹. Scđi sunt arbitratores q̄ nō eligūtur: vt iudices a partib⁹ vl̄ sup̄ re litigiosa sꝫ vt ꝯponēdo vl̄ diuidēdo int̄ ꝑtes tm̄ diffiniāt vt si duo socij res societatis diuidere velint ad arbitrium petri: petr⁹ erit arbitrator ar. ff. pro socio. l. si societatem.

¶ Arbitriū est actus certarū ꝑsonaꝝ exequentiū cōpromissum scđm azo. Nam arbiter exeq̄tur veritatē inquirēdo vt iudex. xxx. q. v. iudicantē. Nam actor vult vt obtineat: ⁊ re⁹ vt absoluat̄. vel actor ad amplificandaꝫ cām: reus ad diminuendā eam. Sūt ergo in actu arbitri tres ꝑsone. scꝫ arbiter: actor ⁊ reus. Ideo alij dicūt. Arbitriū est act⁹ triū ꝑsonaꝝ sup̄ ciuili qōne q̄si in iudicio ꝯtendentiū. Vel scđm hosti. Arbitriū est ꝑtās aliena volūtarie tradita et recepta ad ꝓnunciandū in lite prout arbitrio suo visum fuerit aliqñ certa pena vallata ⁊ certis termis limitata. Sed cōpromissum est ꝑtās arbitris data: quoꝝ arbitriū est sentētia arbitralis: q̄ etiā laudū dr̄ Et arbitriū seu arbitrat⁹ suo ꝓprio significato significat libertatē arbitrādi ⁊ volūtate rōne regulatā. Et vbi act⁹ ponit̄ in arbitrio seu arbitratu significat ꝑ modū ꝯditionis: vt ꝙ actus valeat si arbitrio decernat̄. et hoc diuersimode scđm diuersitatē materie subiecte. ꝟbi gr̄a. Promitto tibi equū arbitratu ticij ticio nō arbitrāte: qꝛ nō vult vel nō pōt arbitrare nulla est promissio nec recurrit̄ ad arbitriū boni viri. l. siq̄s arbitratu. ff. de ꝟ. ob. Rō qꝛ ꝯtrahēs đ arbitrio illi⁹ tm̄ intellexit qꝛ h̄ ꝟba īportant. vbi aūt stat ꝑ illū cui ꝓmittit̄ ꝯditio. statī deficit nec ꝓmissor de certo ex illa ꝓmissione pōt obligari: vt. l. siq̄s p̄all̄. Ecōtrario si ꝑ ꝓmissorē steterit ꝯditio statī habebit̄ ꝓ īpleta. ar. l. iure ciuili. ff. de ꝯdi. ⁊ demō. vt ꝓmissio sit efficax siue ille arbitretur siue nō. Sed boni viri arbitriū ad qđ tunc recurrit̄. ⁊ hoc ideo ne sit in ꝑtāte debitoris se liberare a ꝓmissiōe.

¶ Arbitriū tutele. i. actio tutele est q̄ dat̄ pupillo ⁊ ei⁹ heredi ꝯ̄ tutorē ⁊ ei⁹ heredē finita tutela: vt iob̄es sui actus efficiat et pupillo reddat. de hoc s̄. actio tutele

¶ Arbores furtī cedere est scindere vel in

BIU Cujas

tidere arbores inscio ⁊ inuito dño. Et cõ
petit ꝓtra ipm damnũ dantem ad duplum
damni dati. Etiã cõpetit huic actio legis
aquilie. De quibus supra loco suo.

¶ Archicancellari⁹. Re. ſ. cancellarius.

¶ Archiepiscop⁹ est ꝑnceps episcopoꝝ.
xxi. dis. cleros.

¶ Archisynagog⁹ est ꝑnceps synagoge.

¶ Archidiacon⁹ est ꝑnceps diaconoꝝ q̃
impat subdiaconib⁹ ⁊ leuitis. vel est ocu
lus epi ad ꝓspiciendũ: corrigendũ ⁊ emen
dandũ p epatuꝫ exceptis arduis. Et dꝫ au
dire turgia singuloꝝ. ⁊ hẽ curã ⁊ solicitu
dinẽ in ecclesijs ⁊ de clericis. vt in. c. ad b̃
de offi. archiđ. Inde venit archidiacona
tus: ⁊ qñ fit p electionẽ tunc est dignitas.
Si ꝙ habit⁹ sit p collocationẽ nõ est di
gnitas: vt no. in. c. decernim⁹. de iudi.

¶ Archipresbyt̃ ꝗsi ꝑnceps p̃s byteroꝝ:
q̃ tñ subest archidiacono: cui⁹ mũsteriuꝫ
⁊ officiũ cum officio archidiacon ponit.
xxv. dis. perlectis.

¶ Archimadrita est pastor ouiũ. vñ. Ar
chimadrita sit ouiũ tibi pastor. Et ponit
ꝓ ep̃o. i. q. vij. dispensationes ꝗsi ꝑnceps
ouiũ ab archi. i. ꝑnceps. ⁊ mãdros grece
quod est ouis latine.

¶ Archiuũ publicũ. i. armariũ publicũ. ſ.
vbi libri ponunt seu instr̃a seu acta. Et ha
betur. C. de fi. instru. in auctẽ. ad b̃. ⁊ not.
xxx. q. i. quemt. Et derivat ab archa. dicit
eñ hieronim⁹ in prologo helster. se ipsum
librũ leuasse de archiuis hebreoꝝ.

¶ Archarius est q̃ suscepit aurũ ⁊ argen
tũ publicũ a possessionib⁹ scõm Accur. in
glo. C. đ pon. auri. l. i. li. x. vel dꝫ custos ar
che. vel qui facit archas. Et fuerunt tres
arche in tribus tpibus. Unde. Tpib⁹ tres
esse tribus cognouimus archas. Prima
noe: moysi fuit altera: tercia xp̃i. Lege ca
rens: sub lege manẽs: a lege soluta. Hanc
pelagus tulit: hãc moyses: hãc spũssanct⁹

¶ Archiatri dicunt summi medici ab ar
chos. i. ꝑnceps ꝙ accur. C. đ comi. ⁊ arch.
li. xij. in rubrica.

¶ Arca est fundus nudus vbi nõ est edi
ficiũ. C. de solu. ⁊ liber. l. q̃ res. ſ. area.

¶ Arcus ẽ pons lapide⁹: nec appellatio
ne arcus venit pons ligneus. ff. de aqua
plu. arcen. l. ſ. iter.

¶ Architect⁹ seu architector est ꝑnceps
artificũ: vt fuit zorobabel. vel principalis
edificator: vel domoꝝ rector.

¶ Arenga est apta ⁊ ꝓcors ꝙboꝝ sẽten
tia que ponitur post salutationẽ in prin
legijs arduoꝝ negotioꝝ.

¶ Aropagus est villa virtutis. vel est vi
cus in athenis. vbi fuit oli⁹ summũ studiũ.

¶ Arreptici⁹. i. possessus a demone.

¶ Argentarij sunt quasi cãpsores vel ar
gentarie mense exercitores q̃ singuloꝝ so
lebant rõnes. i. calculos ⁊ instr̃a ꝓficere
scribẽtes accepta ⁊ data: ita q̃ ex scriptis
eoꝝ q̃ crãt coĩa doceãt ⁊ sciatur quantuꝫ
datũ sit: ⁊ quantũ acceptũ q̃ alias dicunt
nummularij: vt infra de. ff.

¶ Argentifodine: aurifodine: sulfurifodi
ne: lapifodine: arenefodine: sunt loca in q̃
bus hmõi res ⁊ metalla fodiuntur.

¶ Argutus est seu dꝫ vm Jsi. q̃ cito inuenit
argumentũ in loquendo. i. subtilis ⁊ astut⁹

¶ Argumentũ est rõ rei dubie faciẽs fidẽ
de hereſ. cũ ex iniucto. Et dꝫ q̃si arguens
mentẽ vel q̃si argute inuentũ. vt no. Ber.
in. c. fozus. de ꝙ. sig. ⁊ notat ꝓbationẽ na
turalẽ. Nam argumẽtis res plerũq̃ nosci
tur ⁊ cõprobat. facit. l. i. §. idẽ cornelio. ff.
de questi. ⁊ argumẽtis est ꝓbãdũ q̃ liq̃do
ꝓbari nõ põt. ff. de re mili. l. nõ oẽs. §. ab
arboꝝ. Et sunt multiplicia argumẽta in
ure. Unũ a ꝓpio sensu qđ valet. ff. de offi.
ei⁹ cui mã. est uris. l. i. §. hui⁹. xxv. dis. q̃lis
Aliud argumentũ ab illusiõe vocabuli: et
valet b̃ negatiue. ff. si cer. pe. l. ij. §. appel
lata ⁊ instr̃. đ testa. tute. q̃d si nepotes. §. i
Terciũ argumẽtũ ab auctoritate. ff. si cer.
pe. l. ij. Quartũ argu. ab ab surdo. C. đ tẽ
po. in inte. resti. l. fi. ff. de bo. lib. l. nã ab sur
dũ. de ure euict. q̃ admodũ. de homi. c. ij.
li. vi. Quintũ argum̃. a fortiori. ſ. sic. Si id
qđ magis videt messe non mest: nec id qđ
min⁹: ⁊ ecõtra. C. de sa. sanc. ec. auctẽ. mul

BIU Cujas

tomagis.⁊.c.cū marthe.§.ceterū. de cele. mis. Sextū argu.a minori: vt si id qd̄ min⁹ videt̄ inesse mest.⁊ id qd̄ magl.c. si in laic. xxxviij.dis. Septimū argu.a sufficiēti partiū enumeratiōe.ff.de lib.⁊ post.l.filius a pr̄e.§.i.in glo.ff.de his q̄ sunt sui vel alie. iur.pr̄e furioso. Silr̄ argumentū a sufficienti diuisiōe valet.c.si vir ⁊ mlier.de cog. spiri. Octauū argu.a supiori ad inferius valz affirmatiue nō loquēdo: tñ in genere ⁊ specie. Nonū argu.a p̄uatiōe ad habitū valet.l.q̄ pōt.ff.d̄ re iudi.l. manumissiōes de iusti.⁊ iur̄.⁊.l.decē.ff.de ꝟ.obl̄. vbi per Bar. Decimū a toto ad partē valet negatiue.de offi.delega. prudentiā.in glo. verbi circa formam. ⁊ sic de alijs.

¶ Armentū est magnoꝝ aīaliū: vt equoꝝ ⁊ boū. Grex ꝟo minoꝝ: vt porcoꝝ capraꝝ ⁊ ouiū. licz etiā large sumat̄ ꝓ maiorib⁹. ff de abigeis.l.i.in fi.⁊ cle.i.de deci. Naz armenta ꝓprie dicūtur pecora gregis. inde armētarius.i. armētoꝝ custos.

¶ Armētariū vl̄ armētoriū est locus vbi arma ponuntur.

¶ Arma sunt defensoria. Et noīe armoꝝ veniūt: fustes lapides: ferrum: ⁊ omne illud qd̄ manu ⁊ arcu mittit̄: ꝓut no.ber.in c.sicut dignū.de homi. Et sic tela cōprehēdūtur: licz arma ꝓprie sint quib⁹ defendimur. Et sic tela q̄bus īpugnam⁹. instit̄.de publ̄.iudi.§.lex cornelia.⁊ no. in cle. ne in agro.de sta.mo.in glo.sup ꝟ.arma.⁊.l.armoꝝ.ff.de ꝟ.sig. Et no.ꝙ insult⁹ armoruz ponitur: lz arma nō exhātur: ac si extracta fuissent.l.iij.§.armis.C.q̄ accusari.ff.d̄ vi ⁊ vi ar. Itē expilans aliquē capill̄ vel trahens barbā: nō tñ sanguis exeat tenetur pena.x.libraꝝ parti applicandaꝝ.⁊.xx.fisco.vt est tex.in.c.i.§.siquis aliū.de pa.te. in vsu feu. hoc ꝟm Lud.de roma in singularibus suis.

¶ Arma clericoꝝ sunt lachryme ⁊ orationes.xxiij.q.viij.clerici.⁊.c.quibuscunqz.⁊ c. ꝯuenior.

¶ Arenatores dicūtur qui in arenis deiecta ⁊ collapsa solent extrahere.⁊ dicuntur humiles ꝑsone.vt.C.de incestu.nup.l. humilem.

¶ Arra dicūtur in emptione ⁊ venditiōe id qd̄ datur in testimoniū vel signū venditionis.⁊ est ita de iure ꝙ si ille q̄ dedit arram peniteat de ꝯctu inito amittit arram. Si ꝟo venditor peniteat duplicata arraz dz refūdere.s.restituere qd̄ recepit: ⁊ tm̄ d̄ suo. Est aūt arraꝝ datio: argumentū emptionis ⁊ venditionis ꝯcte: ⁊ qd̄ datū est sub noīe arraꝝ p̄cio datur. vide de h̄.l.ij. C.qñ li.ab ep̄.rece.tex.⁊ doc.

¶ Arre sponsalie vel spōsalicie ꝟm hosti. in sum.de spō.⁊ ma.§.vñ dicātur.ꝟ. sz qr arre.dicūtur donaria data inter sponsum ⁊ sponsam in signū matrimonij ꝯhendi.⁊ remunerādi ꝯsentiētes: ⁊ fit hoc ꝑ ꝟba affirmatiua scz do tibi arras istas vt cuz filio meo ꝯhas.et he arre dicūtur subanuli qr fiūt ꝑ īmissionē anuli. Iuxta illud. Anulo suo subarrauit me.vt patet per eundez in.§.ꝙ sunt species.

¶ Arrestare est aliquē vel bona sua per mandatū iudicis impedire ne moueātur a loco donec ꝯquerēti respondeat.vt.c.ij. de cri.fal.⁊.l.relegatoꝝ. ff.de interdict̄.⁊ rele.

¶ Arrogare est aliquē q̄ sui iuris est in filiū recipe: inde arrogat⁹ fili⁹ d̄r ille q̄ sic assumit̄ in filiū: ⁊ sic arrogator est pr̄ q̄ accipit aliquē h̄ mō in filiū. Et est dr̄ia int̄ arrogationē ⁊ adoptionē: qr ille adoptat̄ q̄ ñ ē sui iuris sz alteri⁹ ptāti subiect⁹.vt s̄ visum est adoptatio. Sz arrogat̄ ille q̄ p̄mo sui iuris ē ⁊ ꝑ arrogationē trāsit ī ptātem pr̄is.s.arrogatoris. Vñ arrogo q̄ su⁹ ē: sz hz me⁹ esse necesse. Pr̄is adopto suū: sed pr̄is ꝑmanet idē. De h̄ de cog.le.c.vnico. in glo.i. Itē arrogare ī alia significatōe.i. ascribere. Vñ d̄r arrogās q̄si oīa sibi ascribens.inde arrogātia.i.supbia. Differunt tñ qr supbia est inanis gl̄ia de eo qd̄ q̄s hz vt sunt ꝑhi.legiste ⁊ alij sufficiētes in arte sua. Sed arrogantia est inanis gl̄ia de eo qd̄ quis nō habz: vt cum quis credit ea se scire que tamen nescit.

BIU Cujas

¶ Articulus est pars intētiōis ꝯtinens il
lud qđ actor ꝓbare intēdit. facit. c. veniēs
ij. de testi. ⁊ glo. in. c. p̄sentiū. §. testes. eo.
ti. li. vi. Et articuli dicūtur capl̄a ī iudicio
ꝓbanda. eo. ti. ꝑ tuas. ⁊ qñq; dicūtur intē
tiones ⁊ qñq; assertiōes. c. ex ꝑte A. in fi.
de testi. ⁊. vi. q. vlti. actor. ⁊ no. Pau. in. c.
cum dilectus. de fi. instru.

De As

¶ As đr tota hereditas vel quicq̄d in. xij
ꝑtes diuidi pōt. In asse aūt ꝯtinētur certe
ꝑtes scz quaꝝ. xij. q̄libet hz ꝓpriū vocabu
lum. Sūt em̄ ista noīa. xij. partiū assis: vn
cia: sescūs. ⁊ est vncia cū semi vncia sextās
qꝛ sextā partē significat. i. duas vncias q̄
drans tres vncias significat. Triens sunt
q̄tuor vncie. Quincunx: q̄nq;: semis: sep
cūs: bes: dodrās: dextrās: deuns: as. De
q̄bus oībus Re. loco suo. Et insti. đ here.
insti. §. hereditas. ⁊ in glo. ꝟbi triēs. As
tñ aliter in pōderib⁹ idē est ꝙ vnū. Etiam
ponit̄ pro obolo. Unde. As obolus pon
dus: as est possessio tota.

¶ Assolatus. i. ad terram redact⁹: ⁊ inue
nitur in Natan ꝓpheta.

¶ Assertio scđm Azo. in sum. de assertiōe
tollenda erat quoddā vanū ⁊ friuolū iudi
ciū quorūdā qui dicebātur assertores: eo
ꝙ asserebāt eū liberū qui erat seruus.

¶ Astafiscalis est vēditio q̄ fit a fisco sub
astatione: Qñq; aūt fiebat astatio cū dice
batur ꝑ preconē q̄ plus dederit infra men
sem ille rē habebit: licz ergo infra mensem
aliter venderet̄: tñ admittebat̄ adiectio in
fra certū tēpus. vt. C. de fi. instru. Iurisdi
ctione astefiscalis. ⁊ de adiectiōibus. l. i.
⁊. l. ep̄o. li. xij. Si aūt cū emptore cōductū
esset ⁊ posset dare plus offerēti essz pactū
in diē adiectiōis: vt ibidē in glo. l. si tpa.

¶ Astruere est affirmare vel asserere assi
milare: đ cā pos. ⁊ ꝓprie. cum eccl̄ia. ⁊ etiā
ē ꝓbare de here. cum ex iniuncto.

¶ Assisteriū est locus vel dom⁹ sanctimo
nialiū: sic monasteriū monachoꝝ in quo
seruiūt deo. vt est tex. in auctē. nouo iure.
C. de custo. reo. Item assisteria est illa que
preest assisterio: qꝛ ipsa cure aliaꝝ assistit
p̄ncipalr̄. Et scđz quosdā Azo. videtur ex
ponere assisterias. i. femīaꝝ debiliū insta
trices in sum. C. de epis. ⁊ cle. §. nūc de or
phanatrofis. Uel assisteria. i. reclusa ab
assistēdo: qꝛ quotidie assistit orationi. Itē
assisterium apud grecos est locus in quo
vn⁹ sacerdos quiq; accoliti quinq; mulie
res q̄ assisterie dicūtur sunt manentes. vt
xxvij. q. ij. si quis rapuerit in glo.

¶ Assistrix. i. ancilla dño assistens ad ser
uiendum.

¶ Ascripticiꝰ glebe đr ille q̄ ascriptus est
glebe fundo: siue solo terre. ⁊ astrictus ꝑ
scripturā in qua ꝓmittit dño soli se nunq̄
a solo discedere. Et ex illa scriptura ascri
pticiꝰ cōstituitur: sed tñ ꝑ eam solū non ꝓ
batur. īmo scđm azo. ⁊ hosti. aliqñ scriptu
ra est necessaria in q̄ ꝯfiteatur se esse ascri
pticiū. Et a gleba quā colit nec volens re
cedere ꝑmittit̄. nec inuit⁹ pōt cōpelli ad re
cedēdū: nec sine gleba pōt alienari. Et sic
idem sunt ascripticius ⁊ partiari⁹. Inter
ascp̄ticios glebe ⁊ origenarios colōios
quidā hanc dicūt esse differentiā: qꝛ ascri
pticij inherēt glebe vt sine gleba nō trans
ferentur. Sed coloni origenarij nō sic in
herent predijs qui qñq; sine predijs dñs
fundi possit eos mutare: ⁊ transferre ab
vno predio in aliud. Itē inter seruos ⁊ a
scripticios scđm azo. ⁊ hosti. pene nulla ē
differētia. C. de agrico. ⁊ censi. l. ne diuti⁹.
li. xi. Ideo aūt dicit̄ notāter: pene: qꝛ seru⁹
pōt vēdi sine peculio: sed ascripticiꝰ nunq̄
sine solo. Item ascripticij in p̄dijs quib⁹
ascripti sunt ꝯtra dñi voluntatē ordinari
p̄ñt ⁊ matrimoniū ꝯ̄here: vt in aucten. de
sanc. epis. §. ascripticiꝰ. coll. ix. Serui ꝟo
nō. C. de epis. ⁊ cle. l. iubem⁹. instit̄. de iur.
ꝑsonaꝝ. §. i. ⁊ ibi glo. in ꝟbo. aut seruo. lz
scđm canones si ꝯtrahāt: matrimoniū te
net. Et ascripticij qꝛ tenentur colere terrā
dicūtur coloni. Et qꝛ ascripti deputati sūt
ad h̄ faciēda: ex ꝯditiōe sua dicūtur ascri
pticij. Et qꝛ ex sui origine vel patrū vel a
uoꝝ suoꝝ: ita adherēt glebe vt sine gleba

BIU Cujas

vendi nō possint: nec gleba sine illis: ideo dñr origenarij. Re. agricola: ⁊. j. colonus.
¶ Assignare fit nudis ꝟbis testamēto vl' codicillis. ff. de ꝟ. sig. l. assignare. ⁊. ff. de assig. lib. l. i. §. assignare. Et no. Jo. an. in c. appellatio. de app. li. vi. in glo. fi.
¶ Assignatiuus liber. Req̄re. j. libertus.
¶ Assecla. i. seruus. eo ꝙ sequat' aliquē causa lucri. ſm Jsido. li. x. ethimo.
¶ Assessor dr quasi assidens iudici in cognitione causaꝝ suū prebens ꝯsilium iudici qui alio noīe dicit' officialis iudicis ⁊ consiliari⁹. Item dr domesticus iudicis: de hoc vide azo. in sum. C. eo. ti. Qui videtur ponere differentiā inter assessorē ⁊ domesticū iudicis ⁊ causidicū. ⁊ Accur. C. de domesti. ⁊ ꝓtec. in rubrica. li. xij.
¶ Assidei sunt iudei qui semꝑ cultui diuino insidebant.
¶ Assellare est opus nature facere: vt dr dum assellaret emisit intestina.

De At

¶ Athlethe scdm Accur. dicūtur qui sine mercede gratia virtutū pugnabāt: vt. ff. d infa. l. athlethas. ⁊. C. de athle. in p̄n. li. x.
¶ Attauus est pater abaui. ⁊ attauia est mater abauie.
¶ Atnepos ⁊ atneptis est filius vel filia abnepotis vel abneptis. Unde. Est auus est proauus: abauus attauus tritauusq̄. Et sic inde venit nepos. pro. ab. at. tri. suscipit hec vox.
¶ Attritus est afflictus consumptus exhaustus imbecillis vel fessus.
¶ Attilian⁹ tutor dr ſm Azo. in sum. insti. co. ti. quia olim ex lege attilia. Rome committebat' datio tutoris pretori vrbano et maiori parti tribunoꝝ plebis. In ꝓuīcijs p̄sidentibus eoꝝ ex lege iulia ⁊ ticia: vt ibi vide.
¶ Atornati dñr ꝓcuratores apd acta cōstituti. i. c. vnico. de sta. mo. li. vi. i. §. porro
¶ Atrox. i. imiſicors vl' crudelis q̄si acrissit moribus ſm Jsi. li. x.
¶ Atriarij sunt serui siue custodes atrij. ⁊ inde dicuntur etiam atrienses.
¶ Attestationes sunt dicta testiū vel testimonia ordine iuris in scriptis redacta.
¶ Attollitus media breuis est eleuatus: vel quasi quodā pauore concussus.
¶ Atqui ponitur ꝓ certe: vel atquin ꝓ sed certe. insti. de fidu. tu. circa mediū. ff. de offi. p̄tor. l. barbari⁹. ꝟ. atquin verū est.

De Au

¶ Auarus appellat' cecus ⁊ ambiciosus c. quorundā. de elec. li. vi. qr excecatur ei⁹ anim⁹: vt agenda nō videat. ⁊ a ꝓhibitis nō declinet. lvij. dis. virū. ⁊. c. sicut hi. ⁊ differentia inter auarū largū ⁊ ꝓdigū habet' de ꝯsue. ex parte.
¶ Auctoritas ⁊ ꝯsensus tutoꝝ ⁊ curatorum. Require. j. tutor ⁊ curator.
¶ Auctoritas prestanda. no. ſm Azo. in sum. C. de aucto. prestan. Auctoritatē prestare est cū quis dicat se approbare id qd agitur: hoc est auctorem fieri. Prestare auctoritatē pōt quilibz tutor in rebus minoris ad quē spectat periculū administrationis. Et sic auctoritas videtur idem qd consensus legitimoꝝ tutoꝝ ⁊ curatoꝝ. Et differētiā inter auctoritatē ⁊ ptātem vide per hosti. in sum. de sacra vnc. §. refert aūt Itē de auctoritate doctoꝝ sanctoꝝ habet' dis. xv. c. vlt. ⁊ glo. in. c. sicut veterū. dis. ix. vbi dr ꝙ inter istos tres. Augustinū. Hieronimū ⁊ Gregoriū. Augustīo magis credendū est in dispositionib⁹. Hieronimo in historijs ⁊ translationib⁹: Et gregorio in moralib⁹: qr nō oēs in oīb⁹: sed certi ꝓ certa ⁊c. C. de vete. iur. enuc. l. i. ꝟ. quia non.
¶ Auctorizare est cingulo militē aut ordinib⁹ clericū decorare vel ordinare.
¶ Audax dicit' qui meruit. ⁊ sumit' ꝓprie pro arrogāte. Et ita dicūtur audaces faciētes ꝯ ius. in auct. de admi. tu. circa p̄n. coll. viij. Qñq̄ sumit' in bona ꝑte. viij. q. i. audacter. in p̄n. xxxij. q. v. si paul⁹. ꝟ. caue queso.
¶ Audacia idem est qd temeritas. ⁊ accipitur in malo. c. ij. de cen. li. vi. di. iiij. facte sunt. Et no. archi. c. ij. p̄alle. in glo. ij.
¶ Auditoriū est forus causaꝝ. vel locus

BIU Cujas

in quo cause audiūtur. Sz tñ recte pōt dici auditoriū magistroꝝ vbi disputāt ⁊ nō magistri forus sed iudicis cuz sic in curia pape vocetur ⁊ dicitur ab audiēdo.

¶ Audientia licz etiā aliter capiatur. proprie tñ magis dicit̄ esse facultas ⁊ ptās loquēdi coraz superiore alicui ꝯcessa prout dicim⁹. data est illi audiētia vel denegata est ei cōmunis audiētia. Et denegatur audientia in quattuor casibus. vt est glo. in versi. audientia. xxiij. dis. in noīe dñi.

¶ Auditor in curia pape vocatur qui vice iudicis alicui⁹ causaz vel causas audit in cle. auditor. de rescrip.

¶ Auditor camere pape dicitur qui audit negocia super thesauro pape ⁊ super his que ad cameram pape pertinent.

¶ Auditor ꝯtradictoriaꝝ dicitur in curia pape qui audit impetrātes rescripta ad lites vel aliter ad ius cōe ꝑtinētes gratias

¶ Aucipiū dicitur locus aptus ad capiendū aues vel rhete vel virga viscata vel tuguriū ad hoc preparatū. An aucupare liceat in fundo alieno. ff. d̄ ser. rusti. pre. l. diuus. ⁊ insti. de re. diui. §. fere.

¶ Auscultare est obedire attendere ⁊ audire mandatū cum effectu. vt in. c. illud de ma. ⁊ obe. in glo.

¶ Auspiciū iuris: idem est ꝙ exordiū lit. ꝟm ber. in. c. pastoralis. de cā pos. ⁊ ꝓprie. in glo. i. Sz ꝟm alber. ⁊ alios. auspiciū. i. auguriū quasi auis garriū. vt. xxvi. q. iiij. c. i. Quia sicut ille qui se cōmittit augurio. id est diuinationi q̄ fit in garritu auiū dubius est: ita ille dubius est qui se cōmittit liti. Quare dixit dñs. Cato. i. l. ij. C. de bo. pos. ꝟm tabulas ꝙ melior lex que sit in corpore iuris est illa. Cauete a litigando saltem pro vobis: quia dubi⁹ est litis euētus pro alijs autez litigare sepe iocundū ⁊ lucrosum est.

¶ Aurū coronantiū dicebat̄ qd̄ ꝯferebat̄ ad coronationes p̄ncipū vel qd̄ coronarū faciēdarū noīe prestabat̄. que in tēplo pēdentes a tyto ⁊ vespasiano sublate sunt. Alij dicūt coronatoꝝ est illud qd̄ dabatur athletis ꝓut no. azo. d̄ auro corōat. C. li. x.

¶ Aurū publicū est qd̄ ꝑtinet ad erariū fisci. C. de au. pub. ꝑse. i. detectorib⁹. li. x.

¶ Auia est mater parentū. ⁊ auus est pater parentum.

¶ Auunculus est frater matris. ⁊ auūculus magn⁹ est frater auie. inde ꝓauūculus frater ꝓauie. ⁊ abauūcul⁹ frater abauie.

¶ Auruspex est inspector momentoꝝ vel horaꝝ quo puncto aliquid sit inchoandū. ⁊ dicit̄ ab auis ⁊ inspicio. ita dicit glo. in l. nullus auruspex. C. de male. ⁊ math. Sz verius est aure inspector ab aura ⁊ inspicio. Nam augur dicitur qui garritu auium p̄nosticare presumit. Et ariolus qui aris id est. altarib⁹ demonū deseruit. vt est glo. in. l. nemo. co. ti. vbi de incātatorib⁹ vatibus caldeis ⁊ magicis oībusq̄ maleficis dicit̄. Sileat oībus ꝑpetuo diuinādi curiositas etenī suppliciū capit̄ feret gladio vltore ꝓstratus. Et dicit ibi glo. ꝙ cremabitur vel dētib⁹ feraꝝ dabit̄ dilacerādus. Sed iniuriaꝝ nō tenet̄ qui aliquē dixit furem in diuinādo. ff. de iniur. l. itē apud labeonem. §. si quis astrologus. Nam dicit ibi text. siquis astrologus. vel qui aliquā illicitā diuinationē pollicet̄ ꝯsult⁹ aliquē furem dixisset qui nō erat: iniuriaꝝ agi cū eo nō pōt. Ratio glo. ibidē: qꝛ nō dolo sed artis sue causa facit.

¶ Autenticū est liber iuris ciuilis excerptus quasi quedā summula ex alijs legalibus libris ꝯtinēs. ix. collatiōes ⁊. ix. ꝑtes p̄ncipales. Sz autētica autētice est lex vl̄ §. incorporat⁹ in libro. C. ⁊ ergo sp̄ allegatur autētica. C. ti. tali vel tali. vt. C. de epi. ⁊ cle. autētica generalr. ⁊ sic addit̄ ti. sed non additur numerus coll̄.

¶ Aut qñq̄ ponit̄ disiūctiue vt qñ altero posito necesse est alterū tolli: vt cū dr̄ dies aut nox. Qñq̄ etiā ponit̄ copulatiue ꝓ ⁊. Nam qñq̄ sum⁹ in materia in qua requiritur vtrūq̄ extremoꝝ per talem disiūctiuā ꝯiūctoꝝ: vt in. c. si p⁹ prestitū. de ꝯfes. li. vi. De hac dictione habes in autē. si quando C. de constit. pecu. ⁊. l. cum quidam. ff. de

BIU Cujas

verbo.sig.⁊ cle.sepe:eo.ti.ij.q.v. omnib⁹. in glo.ij.xx.q.i.monachus.⁊.c. cū virum. de regu.l.vlt.ff.de ver.sig.sed autē aduersatur in facto ⁊ iure.ffide neg.ges.si aūt ⁊ qualr accipiat aut.vide p bar.⁊ doc.i.l.h amplius.§.de his.ff.de dam.infec.⁊ qualiter capiatur aut.vide archi.xlvij.dis.c.i.

¶ Auellere est auferre violenter vel extirpare vt.ff.de incen.rui.nau.l.iij.§.nō solū

¶ Aurifodina est locus vbi foditur aurū Sed aurificina est locus in quo fabricat aurum.

¶ Aurifex est qui operatur aliquid de auro sicut aurifaber.

¶ Auriculari⁹ est consiliarius vel secretarius cui solent secreta dñi committi.

¶ Auxaria secreta nemoris dicta sunt eo ꝙ ibi frequentāt aues ſm Isi.xvij.li.ethi.c.vi. Inde venit impensatio auxaria.C.de fun.patri.l.ij.li.xi.

¶ Auxiliū iuris est suffragiū ⁊ beneficiū iuris ꝓut dr ꝯtra hec ꝓdita sunt iuris auxilia.vide de hoc.ff.ad sille.l.cū dñs.Frustra auxiliū legis inuocat qui cōmittit in legem.ff.de mino.l.auxiliū. de vsu.c.frustra.

Et tantū de littera A.

De Ba.

Baburtus vel babosus idem est ꝙ stultus vel ebes.et babigor idem

¶ Baiulare idē ē qd portare

¶ Balluta est publica vtilitas vel ē vas luteū.C.de metal.li.ix. ſm Accur.

¶ Ballui⁹ est officiū dñi tpalis.vt de sen.excō.ex dilecto.⁊ in cle.i. de pe.

¶ Balbus dicit balbutiēs vel titubans qui verba nō explicat sed frāgit:ab albando dictus.Sed blesus dicit qui lr̄as imꝑfecte ꝓfert.

¶ Bannū ſm vulgare gallicoꝝ ⁊ lombardoꝝ videt esse edictū publicū:iuxta illud qd dicit Ray.c.qd clericis de fo.cōpe. ꝙ preco parisiensis nunciat bannū nomine episcopi a rege.

¶ Bannire ſm dicta vulgariū videt idez esse qd ꝓscribere.⁊ dr bannit⁹ q̄si ꝓscptus de ciuitate.vt in ꝓhemio.ffoꝝ.

¶ Bannitoriū est locus causarum alias panditorium.

¶ Bastangarij ſm quosdam dicūtur q̄si bestie angarie:eo ꝙ rusticos angariabāt id est.angebant ad quintā bestiam prestādam.vt.C. de muri.l.qd ad presens.li.xi. ⁊ ſm Accur.bastangarij sunt de domo ꝑncipis quasi bestigarij primo modo vl qua si festatores animaliū:secundo modo alias bestatores.

¶ Bariana.i.filius columbe:ita dictus fuit sanctus petrus.dis.ix.ita dominus.⁊ mathei.xvi.

¶ Bariles dicunt vasa sicut in alpibus solent haberi.

De Be

¶ Bellum iustum quid sit innuitur.xxiiij q.ij.per Archid. in sum.⁊.c. iustū bellum Iustum videlicz illud qd fit ꝑcepto principis de rebus repetendis vel propter iniuriam repellendā.Sunt autē septem genera belloꝝ.Primū est bellum Romanoruz ꝯtra infideles.de here. excōmunicam⁹.ij Et dicitur romanū:quia romana ecclesia est caput fidei.xxiiij.q.i.hec est fides. Secundū est iudiciale qd fit auctoritate iudicis habētis merū imperiū. de sen.excō.c. dilecto.li.vi..ff.de rei vendi.l.qui restituere.Terciū est presumptuosum qd faciunt inobedientes iudici.de pe.dis.vi. ad finē. Quartū est licitū qd fit auctoritate iuris: quo ad illum qui cōceditur.de resti.spol. olim.de senten.excō.si vero.C.vnde vi.l.i. Quintum temerariū contra illos qui se iuste defendunt.Sextum voluntarium quo moderni principes vtuntur.c.noli.xxiiij. q.i.Septimū est iustum ⁊ necessarium qd fit se ⁊ sua defendendo. Et in iusto bello morientes salui fiunt ceteris paribus. xxxiij.q.v.omniū rerum rex homicidiū. et ea.q.viij.omni timore.Sed qui sine iussu principis bellum dicit tenetur.l.iulia.maiesta. ff.ad.l. iul. maiesta.l.iij.⁊ in auten. de armis colla.vi. Et in auten. de man. princi.colla.iij.

BIU Cujas

Necessitate tñ imminente sufficit licentia magistri officioꝝ ꝟm hosti. C. d̄ fab. l. fi. li. xi. de bello. vide archi. in rosario. xxiij. q. ij. c. iustū. vbi ponit hec septē genera.

Beneficiū sumitur latissime pro omni libertate. Minus late pro libertate principis. ⁊ sic sumptū significat large ⁊ stricte. Large vt ꝯtineat bñficiū stricte sumptū. ⁊ cū hoc rescriptū ⁊ priuilegiū. Stricte dicitur bñficiū p̄ncipis ꝯcessio fctā a p̄ncipe de aliqua re vel iure qd̄ est p̄ncipis cōcedentis. Et ꝑ hoc differt a rescripto vel priuilegio. ⁊ lz ita stricte sumat̄ tñ ei⁹ interp̄tatio latissima est. l. fi. ff. de ꝯsti. p̄nci. c. cuz dilecti. in fi. de dona. ⁊ de ꝟbo. sig. olim significato sumpto ex natura p̄ncipis cui⁹ est esse liberalē in his q̄ sua sunt. ꝟbi gr̄a. Princeps alicui cōcedit domū aliquā delatam ipsi p̄ncipi cū integro ei⁹ statu. Hec verba sumunt̄ latissime scz cū his q̄ insunt ⁊ adiacentibus ⁊ oī iure suo. l. si qñ cū ibi no. C. de bo. vacā. li. x. Sed pone p̄nceps cōcedit domū nō apponēdo cū integro ei⁹ statu: certe sola dom⁹ cōcessa videtur: qꝛ verbū dom⁹ ab illa nō pōt extēdi videlicz curiam viridariū ⁊ adiacētia facit. l. si qñ preall̄. nisi aliūde sumeret̄ scientia ꝙ princeps de illis intellexerit. Nam sola libertas nō est sufficiēs significatū: nisi aliud significatū cōcurrat: qꝛ alias sequeretur ꝙ concedēdo vnam rem videretur aliam concedere.

¶ Beneficiū iuris est id qd̄ a iure cōceditur vel indulgetur. Et hoꝝ bñficioꝝ iuris quedā sunt ordinaria quedā extraordinaria: vt illa q̄ ex spāli p̄uilegio q̄busdā specialiter indulgētur sicut beneficiū restitutionis in integrū ecclie vel minori. xxv. annoꝝ cōcessum facit de in integ. resti. c. i. ⁊ ff. de consti. princi. l. vlti.

¶ Beneficiū epistola diui adriani. Req̄re infra in epistola.

¶ Beneficiū noue cōstitutionis de fideiussore. Require infra fideiussor.

¶ Beneficiū noue ꝯstitutionis de duob⁹ reis stipulandi: vel ꝓmittēdi est ꝑ qd̄ subuenitur duob⁹ reis debēdi vel ꝓmittendi. ⁊ per ipsum postulare possunt se nō insolidum. sed pro parte posse ꝯueniri nisi se obligauerint: ⁊ huic bñficio renūcietur. ⁊ b̄ adiecta noua ꝯstitutione in actiōe de duobus reis ꝓmittēdi ⁊ stipulandi. qꝛ vt dicit Azo. in sum. C. eo. ti. olim effectus duoruz rerū ꝓmissionis hic fuit. vt si duo vel plēs eandē pecuniā ꝓmiserunt aut stipulati fuerunt ipso iure in singulis insolidū debebatur ⁊ singuli debebāt Poterat ergo ab vno eoꝝ insolidū peti: qꝛ vnusquisqz eoꝝ insolidū erat obligatus.

¶ Beneficiū cedēdaꝝ actionū. Require infra cedēdaꝝ actio. Quō aūt renūcietur his iustrumētis ⁊ bñficijs. Require infra renunciatio. ⁊ de hoc in Spe. ti. de renū. §. finitis partiū. versi. sed nota.

¶ Beneficiū feudoꝝ federici ⁊ beneficiū femine. hec duo Require in li. feu.

¶ Beneficiū ecclesiasticū datur ratione officij de preben. cum scd̄m apostolū. lxxxi dis. Si quis ammodo. Et ergo beneficiū tale non cōfertur excōmunicato. c. cum bone. de eta. ⁊ quali. qui officiari non potest nec fructus percipit scd̄m Gof. de cleri. excom. minis. §. si tamen queris.

¶ Bephotranus scd̄m Azo. in sum. C. de epis. ⁊ cleri. §. nunc de orphanotranis est idem qd̄ gubernator infantiū pauperum. ⁊ orphanoꝝ.

Bepotrophiū est domus in qua aluntur paupes infantes. de hoc vide. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ orpha. ⁊ po.

¶ Begardus ⁊ begina vel begutta sunt viri ⁊ mlieres tercij ordinis. Et dicit Jo. an. ꝙ beginarū genus perniciosuz est: nec de facili alios q̄ religiosos admittunt a quibus omnibus modis est cauendum. xviij. q. ij. diffinim⁹. et. c. perniciosam. De his vide cle. i. de relig. domi. vbi Hostien. idem dicit. Et vide cle. ad nostram de here. vbi damnatur secta talium begardorū ⁊ beginarū. Item. c. cuz ex ea. de excess. prela. li. vi. ⁊ cle. cum ex ea. de sen. excom.

BIU Cujas

¶ Biarcha vel biarchas dr̄ princeps.xl. militū a bis.xx.⁊ archos p̄nceps dict⁹:vt colligitur.C.de offi.q̄sto.vbi apparet q̄ biarcha est minor dignitate q̄ centracha cui est potestas centenarij qr dux centū militū

¶ Bigam⁹ s̄z Hosti.dr̄ qui diuersis tp̄ib⁹ et successiue duas legitimas habuit vxores. Sz large⁊ īterpretatiue dr̄ qui ꝯtraxit cuz corrupta vel vidua vel q̄ duas vxores habuit añ baptismū: vel vnā añ baptismū et aliā post: vel q̄ castitatē ꝓmissaz violauit vt subdiacon⁹ vel monach⁹ q̄ ꝯ̄hit de facto cū de iure nō possit vel q̄ vnā de iure alterā de facto: vl' qui de facto duas ducit vxores vel q̄ vxorē adulterā postea scienter cognoscit. Nā non pōt ꝓmoueri ad sacros cuius vxor adulterata ē etiā si eā virginē duxerit dū post adulteriū eā cognouit alias secus xxx.q.iiij.di.si cui⁹ vxorē. Secūdū quosdaz autē īdistincte bigam⁹ cēsetur etiā si ignorāter cognoscat eā sicut q̄ publicā penitentiā egit. Dr̄ aūt bigam⁹ s̄m Inno.iuxta vulgar̄ ꝓuincialiū q̄si bis gam⁹.i.stult⁹ vel fatuus qr ibi stult⁹ dr̄ gam⁹. Vel dr̄ bigamus a bis qd̄ ē binū: ⁊ gama qd̄ ē mulier: q̄si hō bine mulieris vel bini cōiugij. Et lz bigam⁹ ad sacerdotiū ꝓmoueri n̄ possit.c.i.de biga.qr ꝓhibent̄ bigami nō ꝓpt̄ culpā sed ꝓpter sacramēti defectū.c.sup.et.c.debituz.e.ti. Tñ de necessitate bigam⁹ ordinat̄ in subdiaconū.xxxiiij.distin.subdiacon⁹. Et bigam⁹ nō est ille qui ꝯ̄hit cum vidua si est incognita. c.debitum: prealle. Nec est bigamus ꝯ̄hēs cum vnica et virgine.de cle.coniu.c.sane.

¶ Bigamia triplex ē: vna vz qñ q̄s duas vel plēs hz vxores. Alia cū q̄s ꝯ̄hit cū corrupta. Tertia q̄ castitatē ꝓmissā ꝑ votū solenne violat vel q̄ sciēter cognoscit vxorem adulterā: et cū ta lib⁹ nō dispensat̄: ⁊ qui tales ordinat priuat̄ officio ⁊ potestate ordinandi. Et similiter ordinatus tali ordine priuatur: vt no.eo.ti.c.ij.

¶ Bifaria idest bis nupta.

Bisse sunt due partes assis et ꝯtinēt octo vncias: nec dr̄ ad respectū totius cū nec duplicatus reddit suū totum et alias dr̄ bes: vide supra as.

¶ Bisextus habet dies.ccclxvi.vt no.i.l. cū bisextus.ff.de v̄bo.signi.vbi glo.de nonis calēdis ⁊c. Et vnde dicatur no. Ber. in.c.que sunt de verbo.sig.et no.ff.de statu liber.in.l.cum heres.§.stichus

De Bo

¶ Boeti legistaruz: adiutores eoꝝ sunt q̄ rōnes publicas discutiunt. Et inde Boetius nom̄ accepit. Boete.n.grece latīe dr̄ adiutor s̄z Accur.C.d̄ tab.scrip.⁊ poe.li.x.

¶ Bolida vl' bolidis est massa plūbi quā mittunt naute ad mare ad experiendum ꝓfunditatem. vnde Per bolidā plumbi: dic massam significari. Per quam naute solēt maris explorare profundum.

¶ Bona eorum qui sibijpsis mortē constituunt seu infligūt s̄m Azo. in sum.C.d̄ bo. mor.sibi cōst. Si hoc faciūt ex īpatiētia dolor: vl' ob pudorē eris alieni tūc nō auferūt̄ bona heredib⁹. Si autē faciūt ex ꝯscientia delicti.s.si aliq̄s īfligit sibi mortē.iō qr erat delictū vel crimē ob qd̄ non erāt bona publicanda: puta furtū homicidiū vel huiusmodi tūc auferunt̄ bona heredibus. Itez si erat crimē cuius accusatio poterat īchoari post mortē vel repetundaꝝ peculiatus et lese maiestatis: tunc etiā auferuntur bona heredibus. Si autem accusatio non poterit inchoari post mortem non auferuntur sibi bona: nisi adiudicauerit sibi mortez postq̄ fuerit in scelere deprehensus.ff. de bo.eoꝝ qui ante sen:mor.sibi constitue.

¶ Bona libertoꝝ: patron⁹ succedit in bonis liberti in tertia parte addita locupletate hereditat̄ liberti vel ab vno ex heredib⁹ ⁊ nō relictis filijs a liberto vel etiam relictis sed ingratis vt non possint arguere testamenta suoꝝ parentum inofficiosa. Locuples aūt hereditatis vocat̄ si maior cētū aureis vt dic̄ Azo ī sū.C.d̄ bo.lib̄.⁊ iur̄ pa.

¶ Bona materna et materni generis sūt illa que ex matre vel auia debentur filijsfamilias vel emancipatis deferūtur. Et quādoq̄ pro nepotibus: puta res auie ipsoꝝ

¶ Bona ciuitatis abusiue publica dicta

BIU Cujas

sunt. Sola enī publica sunt: que populi romani sunt: vt. l. bona. ff. de ver. signi.

¶ Bona dicunt̄ sic a beando eo q̄ beat id est beatos faciūt vel ꝓsunt. Naz beare idē est quod ꝓdesse. ⁊ qd̄ ꝓdest beat. l. bonoruz ff. de verbo. sig. Sumit̄ autē hec dictio pro omni bono vtili delectabili vel hōesto spirituali vel tp̄ali. vt. i. de aīa. In iure autem hec dictio bona in plurali et neutraliter significat res nr̄as que sunt in dominio nr̄o vel quasi in dicta. l. bonoruz: ⁊ ipsas res ex suo ꝓprio significato cōmuniter accepto: significat deducto ere alieno. Qñq̄z autez nō duducto significare ꝯcludit̄. verbi gr̄a. Testator legat alicui certā partē bonorum et ibi bona dicunt̄ ere deducto alieno. l. cū aūt. ff. dele. ij. Nā sensus est q̄ per heredez deducto omni ere alieno de hereditate legatarius habeat quartā in bonis q̄ super sunt: id est quotā sibi legatam: ⁊ sine onere creditoris vt in. l. p̄all̄. Sed ibi testator herede instituto legat titio oīa bona vel ꝑ fideicōmissuz vult restitui: significat es alienū nō deduci īmo trāsire ad legatariū vl̄ fideicōmissariū. Et ita idē significat qd̄ hereditas. l. nāq̄z. §. fi. cū. l. se. ff. ad trebel. finaliter ergo hec dictio bona. significat latissime oē qd̄ quouis mō pōt ꝓdesse. Et ꝓut in iure recipitur i cōi significato: significat q̄ sunt in nr̄o dñio vel quasi: deducto ere alieno. Etiā significat hereditatē qñ ꝓbabile mediū cōmodi⁹ hic declarat. Et sic bonoꝝ appositio aut est ciuilis aut nat̄alis. Ciuiliter em̄ significat sicut lex: ⁊ eius significatū se adaptat et in bonis annumeratur si q̄dem in actionibus petitionibus ꝓsecutionibus. l. bono. ff. de verbo. signi.

¶ Bonoꝝ possessor dr̄ ille q̄ de iure pretorio alteri succedit qr̄ bonoꝝ possessiones a pretore sunt inuēte. Et est dr̄a inter bonoꝝ possessorem ⁊ heredem qr̄ bonoꝝ possessor de iure pretorio succedit. īsti. de bo. pos. §. i. ⁊. ff. e. ti. ꝑ to. ⁊ est nomē iuris vt no. ber. de cau. pos. ⁊ proprie in glo. iiij. ⁊. ff. d̄ ver. sig. l. hereditas. Aliud est possessor bonoꝝ due dictiōes nō nomē cōpositū significās factū et nō ius sz heres succedit d̄ iur̄ ciuili

¶ Bonoruz possessio ponitur pro vna dictione s̄m Azo. et significat ius recipiendi prosequendiq̄z ⁊ retinēdi illud qd̄ in bonis illius erat cui succedit de iure pretorio et differt a petitione hereditatis que est de iure ciuili. vt insti. ⁊. ff. prealle. Itē est ius qd̄ prosequimur et in hoc differt ab actiōe hereditatis vniuersali scz possessorie hereditatis petitione. Et quādo ponitur pro vna dictione vt bonorū possessio significat hoc ius. Si autē dr̄ possessio bonoꝝ tunc significat factum. Diuiditur autē bonorum possessio quia alia est ordinaria: alia est extraordinaria. Alij diuidūt bonoruz possessionem in has duas species. s. bonoruz possessionem s̄m tabulas testamenti quā pretor dat liberis a patre in testamēto iniuste preteritis. et bonorum possessionem contra tabulas testamenti. vt infra dicetur

¶ Bonoꝝ possessiones ex̄ordinarie sunt due ex testamēto. s. s̄m tabulas ⁊ cōtra tabulas. Et quattuor ab ītestato. s. bonoruz possessio vnde liberi. bonoruz possessio vnde cognati: bonorum possessio vnde agnati: ⁊ bonorū possessio vñ vir ⁊ vxor. Quarum descriptiones subijcientur.

¶ Bonoruz possessio ex̄ordinaria dr̄ duobus mōis. Vel qr̄ nō est stabilita certa ꝑte edicti. s. ex testamēto tm̄. vel ab ītestato tm̄ sz vt vaga: qñq̄z ex testamēto qñq̄z ab intestato defert̄: et ꝯpetit tm̄ his qui vocant̄ ex nouis legib⁹: vt ecce mater alijs ītestamēto institutis. postea in puerperio decessit ⁊ filiū quē gestabat i vtero p̄terijt. Presumit̄ em̄ filius h̄ institut⁹ ⁊ hz bonoꝝ possessionē s̄m tabulas ⁊ septimā partē ex̄ordinariam. Cui⁹ bonū est exēplū secundū legē corneliā tam ex testamēto q̄ ab intestato q̄ fingit cū qui morit̄ in captiuitate decessisse ipsa hora captiuitatis. Et iō quilibet pōt ei noua lege cornelia ex testamento ⁊ ab ītestato succedere vt insti. de bo. pos. §. sūt etiaz. Dicitur aūt ex̄ordinaria possessio quia ius non tribuit: vt carbonianū ⁊ que datur ventri et que datur gratia litis aguoscēde

BIU Cujas

vñ et ex ordinaria datur sine cognitione q̄ in ordinarijs. qꝛ omne ius tribuit quātum est. Item bonorū possessio aliter diuiditur qꝛ alia dicitur bonoruꝫ possessio edictalis vt que ex dicto pretoris mortui decernitur Alia vero bonoꝝ possessio decretalis que a viuo pretore decernitur. Vl qꝛ hodie nō est necessarium eam decerni vel dari. Dicitur eniꝫ decretalis a iudicis presentia que in eius cognitione exigitur: quia ſm Azo. posset et illud dici: vnam esse bonoruꝫ possessionem edictalem et eandem appellari decretalem vel iudicialē ex eo ꝙ accipit efficaciam ex presentia iudicis. Nec est differentia inter decretuꝫ et decretalē. lꝫ quidē dicunt contrarium.

¶ Bonorum possessio ſm tabulas est ordinaria ex testamento. Et dicitur esse ex testamento ſm Azo. nō qꝛ iuuatur ex voluntate defuncti sed quia non habet locum nisi existente testamento et datur scriptis heredibus et eis deficientibus vocantur substituti. Et inde substitutis deficiētibus vocantur substituti eis. Petuntur autem ex originalibus tabulis tantum non exēplo. Item si fiat questio de tabulis debet probari cuiuscunqꝫ intentio per septem testes et non per duos tantum ſm azo. licet quidam dixerunt contrarium. Si autem testator non facit testamentum in scriptis sꝫ in verbis vel nuncupatione rerum vel hominum datur bonorum possessio ſm nuncupationem testamenti.

¶ Bonorum possessio ꝯtra tabulas quā pretor liberis pollicetur scd̄m Spe. in tractatu de libello. ti. de testa. §. sequitur videre. vbi dicit. Est alia bonorum possessio cōtra tabulas que datur filio vel nepoti preterito contra testamentum patris vel aui qui filium vel nepotem in testamento suo vel vita preterijt. et talium in tabulis si filio vel nepoti legauit ipse tamen legatum non agnouit. et scd̄m Azo. in sum. eo. ti. defertur liberis naturalibus et legitimis tātum puta adoptiuis. Item natis et nascituris. Item emancipatis precipue: ⁊ his qui erāt in ptāte defuncti ⁊ dat̄ ex illis ex q̄bus potuit aut hereditas aut bonoꝝ possessio peti de iure cōi. Datur aūt a pr̄e naturali. ⁊ in adoptiōe nō habet locū hec bonorū possessio nisi istituant̄ ab eo heredes ⁊ alius eis ꝯmittat edictū. Itē alia est bonorū possessio ꝯ tabulas ſm Spe. ibidē q̄ dat̄ patri vel matri auo vel ꝓauo si sint p̄teriti ex testamēto filij vel nepotis emācipati gratis ⁊ sine pecunia cū quo nō ē factuꝫ pactū: ne pat̄ vel auus inq̄etaret sua iudicia nec receptū est ab eo quantū satis est: q̄ etiā nec miles nec in militia decessit. Item ſm eundē ibidē. Est ⁊ alia bonoꝝ possessio ꝯtra tabulas q̄ datur patrono p̄terito contra testamentū liberti. si sit maior centenario ad recipiendū per patronū tertiā partem sibi debitā de iure et datur patrono si sit p̄teritus oīno. Vel etiā si sit sibi minus tertia parte legatū ⁊ tūc datur pro supplemento vsqꝫ ad terciā ptē. Et differt in h̄ ſm Azo. a bonoꝝ possessione que dat̄ liberis: qꝛ tūc h̄ demū datur si hereditas liberti sit addita saltē ex vno de heredibus. Sed illa que datur liberis satis ē ꝙ quis potuit eē heres licet nō potuit petere ſꝫ tabulas bonorū possessionē. Itez notandū ꝙ querela inofficiosi testamēti fere hoc idē operatur qd̄ bonoꝝ possessio cōtra tabulas: quia testamentuꝫ rescindit de facto. Sed Specu. dicit ꝙ de iure scissum et irritum est. Sꝫ in hoc differunt: qꝛ bonorū possessiones oēs pretorie actiones sunt vel edicta pretoria: querela autē inofficiosi testamēti ciuilis ē Et premisse bonoꝝ possessiōes ordinarie sunt ⁊ ꝯpetunt ex testamento. Alie bonoꝝ possessiones competunt ab intestato.

¶ Bonorum possessio vnde liberi. scd̄m Spe. vbi supra. §. viso datur filio emancipato quando pater decedit ab intestato: ⁊ est ordinaria: et eam non habent liberi in linea materna. l. quotiens. ff. de suis et legi. here.

¶ Bonoꝝ possessio vnde agnati vel vnde legitimi ordinaria est. Et scd̄ꝫ Spe. ibidem datur proximis cognatis coniunc-

BIU Cujas

tis per virilem sexuz post liberos ab itesta
to. Et nota q bonoꝝ possessio vnde legiti-
mi nō est caput speciale sed gñale ꝯcurrēs
cū alijs specialibus bonorū possessionib⁹
scilicet cum vnde liberi vnde agnati vnde
cognati vnde ex lege et senatusconsulto.
¶ Bonoꝝ possessio vñ cognati silr ordia-
ria ē. ⁊ ꝟm Spe. dat̄ his ab itestato q̄ ꝑ fe-
mineū sexū ꝯiuncti sūt vt si neqꝫ liberi neqꝫ
legitimi existant, primi cognati succedant.
¶ Bonoꝝ possessio vñ vir ⁊ vxor silr ordi
naria ē. Et dat̄ viro muliere ab itestato de
cedente: agnatis vel cognat̄ nō existētib⁹
vel ecōtra dat̄ mulieri viro ab itestato de-
cedente agnatis ⁊ cognatis nō existētib⁹.
Et he omnes ordinarie quattor bonorum
possessiones competunt ab intestato. Alie
vero que sequuntur sunt extraordinarie
¶ Bonoꝝ possessio ex̄ordinarie ē q̄ noīe
caret ꝟm Spe. ibidē ⁊ ꝯpetit his qui ex le-
ge ⁊ iuriscōsulto ⁊ ꝯstitutionib⁹ principuz
tā ex testamēto q̄ ab intestato veniunt. s. vt
cum aliq̄s vult succedere patri suo quē ab
intestato decessisse. inuenit cū ab hostib⁹ re-
dit vel cū a captiuitate fuerit emancipat⁹:
⁊ sic iure ciuili cū cognat̄ ī successiōe iuris
postliminij petit sibi hāc bonorum posses-
sonem concedi.
¶ Bonoꝝ possessio ex lege cornelia eodē
modo datur filio emancipato de iure ciui-
li incognito cum vult succedere patri dece
dēti ab itestato apd̄ hostes in captiuitate.
¶ Bonoꝝ possessio ex̄ordinaria septima
datur. vno mō patrono volēti succedere li
berto ab itestato decedēti sine liberis Alio
mō filio volenti succedere ī bonis matris
vel ecōuerso. Et dat̄ alio modo infanti vel
curatori eius volenti succedere ex testamē
to matris q̄ testamētū narrare non potuit
preuenta morte cū in puerperio decessit: et
alios filos coheredes istituit. Dat̄ autē b̄
bonoꝝ possessio filio adoptiuo vel arroga
to volēte succedere patri adoptiuo vel ar-
rogato ab itestato decedēti. Oēs autez bo
noruz possessiones premisse ius tribuūt: sz
que sequuntur ius non tribuūt lz facti sint.
¶ Bonoꝝ possessio carboniana ē illa per
quā fili⁹ impubes volēs succedere in bonis
patris ab intestato tanq̄ primior vel rūpe
re testamētū ꝑ cōtra tabulas vel dicere ip-
sum nullū ipo iure cū fuerit preterit⁹: et cū
obijciatur sibi ꝯtrouersia bonoꝝ ⁊ filiatio
nis vl̄ mouet̄ sibi questio status puta q sit
seruus petit ꝑ carbonianū possessor istitui
ꝑ ꝯtrouersiā motā de bonis: ⁊ filiationē ⁊
q̄stionē status vsqꝫ ad tempora pubertat̄
sue deferri. Et datur solum cognitione lu-
minaria. Require infra carbonianum.
¶ Bonoꝝ possessio noīe vētris datur mu
lieri pregnāti ī bonis mariti ī q̄b⁹ ꝟz digni
tatē suā sibi ⁊ familie sue alimēta ꝯstituūt̄.
¶ Bonoꝝ possessio ex edicto diui adriani
tollendo datur alicui volenti succedere in
bonis alicuius ex testamēto in quo institu
tus vel inscript⁹ est, ex eo q ostēdit testamē
tum nō cancellatū nec abolitū nec ī aliqua
parte sua abrasum ꝟm alber. Et datur vo-
lenti succedere ab intestato scd̄m gof. qd̄ ꝓ
bat secūda pars rubri. que dicit descripto
herede. Sed ratio gof. dicit cōtra. sū. Hoc
tñ notandū ꝟm Spe. de bonoꝝ pos. qd̄ bo-
noꝝ possessiōes oliz fuerūt vtiles sz hodie
sūt inutiles ꝑterq̄ in quiqꝫ casib⁹. Primus
qñ viuo testatore posthum⁹ preteritus de-
cessit q̄si videatur testamētū ruptū iuris so
lennitate: cū nichilominꝰ heres scriptus ex
isto testamento petit bonorū possessionem
vt in. l. posthumus. ff. de inius. rup. ⁊ irri. te
sta. Secundus est in. l. filius eo. ti. Tertius
insti. qui mo. testa. infir. §. ij. Quartus in. l.
heres. ff. de decre. ab or. fa. Quintus in. l.
eq̄ssimū. §. ij. e. ti. ⁊ l. fili⁹. C. de inoffi. testa.
¶ Bonorū possessio ex testamento militis
ī militia decedent̄ non datur patri vel auo
vel proauo vl̄ econtra ꝯtra tabulas. vt. C.
de testa. mili. l. ne quidem. et. l. milites.
¶ Bona vacare ē ipsa dñm non habere
¶ Bonefidei possessor est qui credit se ali
quam rem iuste retinere. sed malefidei pos-
sessor est qui iniuste scit se aliquā rem possi
dere vt in reg. possessor. de re. iur. li. vi. et in
sti. de vsuca. per totum.

BIU Cujas

¶ Bone fidei ẽptor dr̃ q̃ ignorauit rẽ alienam esse vel putauit venditorem habere ius vendendi scilicet eẽ procuratorẽ vel tutorem. ff. de ver. si. l. bonefidei.

¶ Bos cornupeta est bos qui facile cornupetit idest cornibus pungit.

¶ Boues non cõtinent̃ sub appellatione iumentoꝝ sed pecudum vel armentoruz. ff. de ver. sig. l. boues. vnde si lego armentuz cõtinentur boues. ff. del. iij. l. seruus. §. armento sed si lego iumenta non ꝯtinent̃. l. legatis. §. iumẽt. e. ti. ⁊. ff. d̃ edi. edic. l. ediles

De Br Bu

¶ Breuiter no. Johannes. cal. in cõmento suo super decreta. cum dilectus de cau. pos. ⁊ ꝓprie Et Johã. an. d̃ testa. c. i. li. sexto

¶ Breuiloqua hec dictio significat substitutionẽ que breuib⁹ verbis continet substitutionez cumulationẽ seu multiplicationez etiam breuiloqua est illa substitutio q̃ substitutionis vnius persone ad aliã fit repetitio. item breuiloqua illas tot et eodẽ modo significat substitutiones. vt significant eius verba vel que ius aliunde sumpta significata. Et dr̃ breuiloqua quia breuibus verbis fit ⁊ breuib⁹ ꝟbis ꝯprehẽdit plures substitutiones vt no. accur. et bar. ff. de vul. ⁊ pu. susti. de h̃. vid. j. Substitutio breuiloq̃

¶ Brocardica materia dicitur que est cõtrariarum opinionũ rationibus inuoluta.

¶ Brut⁹ dicitur quasi obrutus quia sensu caret. Et est sine ratione et prudẽtia ⁊ scd̃z Isi. vnde brutire idest infatuare.

¶ Bubul⁹ est magnus et siluestris bos: sz buculus est paruus bos.

¶ Bucus est garrulus q̃ ceteros oris loquacitate non sensu supat scd̃m ysidorum

¶ Bulla est sigillum pape vel littera quã dat papa vel ornamentum regule

De Ca

Caducum legatum secunduz Azo. i sum. C. de cadu. tollẽ. est q d̃ deficit post mortẽ testatoris quacunq̃ ratione. Et qr quibusdã modis ⁊ rationibus iniquis: ⁊ olim legata fieba nt qñq̃ caduca. Ideo lex ponit vnã rubri. de cadu. tollẽ. Et differũt. pronõ scriptum quasi caducum. et vere caducũ. vnde legatuz pro non scriptũ est qñ legatur alicui damnato in metellũ vel nõ existenti in rerum natura puta non noto quasi caducũ est quãdo nõ oĩno cadit. Sed vere caducũ est seu dicitur quãdo legatarius vixit post mortẽ testatoris et supuenit ei conditio ꝓpter quã efficitur incapax legati. Sed in alio casu legat̃ illi qui est in rerum natura sed moritur ante mortem testatoris. primum acrescit sine onere. secunda vero cum onere.

¶ Calcitrosus equus est qui solet calce ferire idest pedibus retro se percutere

¶ Calculator scd̃m Isi. dicitur a culculis idest lapillis minut̃ quos antiq̃ inmanib⁹ habuerunt componendo numeros.

¶ Calculus idest cõputus. C. de erro. cal. l. vna Itẽ id est cause cognitio et enumeratio vt. C. de iudi. l. rem non nouã. Item id ẽ sententia diffinitiua. C. de ap. si actor. vide aliquid de calculo de fi. instru. cũ dilectus.

¶ Calumnia scd̃m hosti. i sum. est cũ quis ex certa scientia iniuste agit vel resistit. ff. ad turpi. l. i. §. calũniari. Vel est petitio iniusta ex certa sciẽtia i iudicio facta: ⁊ iuste petitioni iniusta responsio. vel est falsi criminis impositio. ff. de ver. sig. l. i. in prin. et l. si quis calumnietur.

¶ Calamitas ẽ ĩfelicitas vl̃ miseria q̃ euacuatur oĩ bono: vel ẽ pena vl̃ labor ĩmẽsus

¶ Calũniator est qui scienter alicui falsa crimina ĩponit vexãdi occasione. Vñ scd̃m Isi. Calũniator a calũniando. i. frustrãdo vel decipiendo dictus est. Et inde dr̃ iuramentũ calũnie. s. vitande. Et est assertio vere petitionis vl̃ repulsionis scd̃z goff. cũ q̃s iurat se bona fide et nõ calũniandi aĩo causam mouisse vel ꝙ venerit ad reluctanduz putãs se bona iusticia vti. C. de iura calũ. l. ij. §. i. ⁊ habet quinq̃ capitula: vt. c. i. eo. ti. vbi ꝟsus dicit: de hoc in glo. Et q̃ calũnio se accusat dz officio et bñficio priuari ⁊ in exilium deportari. c. i. preall̃. Idem no. cy. in. l. sciuerit: de excu. tu.

¶ Calũniari scd̃m azo. in sum. C. de calũ. ẽ

BIU Cujas

falsa crimīa sciēter itētare ⁊ alicui oppone re vel imponere. Et ex eo ꝙ quis nō proba uit crimē calūniari videt̄. lz tex. videatur so nare incōtra: ꝙ talis nō sit calūniat⁹. ij. q. iij. §. notandū. vbi dr̄. calūniari est falsa cri mina intentare seu intēdere. Preuaricari vero crimina abscondere. Tergiuersari in vniuersum ab accusatione desistere. Sz nō vtiqz qui nō probat qđ intēdit calūniari ꝓ tinus videtur similis tex. in. l. i. ff. ad sena tuscon. turpil.

¶ Cancellarius nomē accepit a cancellā do. Cancellare enim est lineā ducere vl̄ dā nare. vnde littera vel scriptura q̄ damnat̄ cū linea ꝑ mediū ducta dr̄ cācellata. Et in de dr̄ cācellari⁹ cui⁹ officiū est rescripta vel respōsa īpatoris ⁊ mandata īspicere ⁊ ma la scripta cācellare ⁊ bene scripta cū signa culo suo signare ⁊ sigillū eis īprimere. In de etiā venit archicancellari⁹ q̄si princeps cācellarie: scđz azo. ī sū. Differūt tn̄ cācella re: ⁊ suppūctare. qz cācellare est lr̄am linea ꝑ mediū ducta dānare. Sed suppūctare ē litteras pūctis suppositis: damnare.

¶ Calliditas. Reqre. j. dolus mal⁹. Est. n. calliditas dol⁹ adhibit⁹ tacēdo: vt no. ff. de do. ma. l. i. ī glo. Inde callidus idest fallax vel astutus

¶ Caligat⁹. i. miserrim⁹. Inde caligat⁹ mi les dr̄ q̄ hz ferreas ocreas vel calligas de corio. Etiā idē ē qđ īfirm⁹ vl̄ obscur⁹. has expositōes facit gl. ī. l. a caligato. C. đ nup.

¶ Canonia ē i⁹ qđ ꝓuenit ex electōe ⁊ rece ptiōe ī fr̄em: vel ē ius ꝑcipiēdi fructū p̄bē de siue redditus. c. relatum. de preben.

¶ Canonica monitō ē qn̄ īteruenit citatio cū trib⁹ monitionib⁹: vl̄ vna ꝑēptoria tres ꝯtinēs đ q̄ ī. c. ꝯstitutionē. đ sen. exco. li. vi.

¶ Canonia portio de canone đputata ec clesie parochiali de relict⁹ pochiano defū cto illi ecclie vbi elegit sepulturā cū alibi q̄ in parochiali elegerit eā. Et ꝑm varias cō suetudines alia et alia. Nā alicui medietas alicui tertia: alicui quarta dat̄: de sepul. c. certificari.

¶ Canon grece est regula latine. iiij. disti. canon. Et in vna significatione est id quod in consilio generali vel prouinciali statuit̄ et sic capitur de constitu. c. cononū statuta In alia significatione videtur esse id quod ab emphiteota đ re emphiteotica soluitur et sic videtur sumi ab azo. in sum. C. de iur. emphi. ꝟsi. ex hoc aūt ꝯtractu. Etiam dici tur illud quod sumit̄ pro pedagio vl̄ vecti gali. ff. de publi. ⁊ vecti. Et nota ꝙ quādo papa vult concedere canones possunt epi scopi contradicere. ꝙ nō conueniūt cōsue tudini regionis eorum. distin. iiij. Erit aūt lex. ⁊ nota in. c. seq. in versi. iudicē: vbi que ritur an sententia pape preualeat sentētie episcoporum. Et ꝙ non quia orbis maior est vrbe. xviij. distin. l egimus. post mediuz et ibi glo. ꝙ statutuz concilij preiudicat sta tuto pape. ar. contra ibidem.

¶ Canon largitionarium tituloruz ē sum ma tributi et prestatur de regulari presta tione a prouincialibus fisco. Et dicuntur tituli ex specialib⁹ titulis idest litteris bre uibus cauta leguntur: vt. C. de. iure fisci. l. pe. ⁊. C. de anno. et tribu. l. iij. §. acceptatio nes ⁊. l. i. de canone largi. ti. li. x. ꝑm Accur.

¶ Canon frumentarius vrbis romane ē certus numerus mensuraruz frumenti sin gulis annis metebantur rome. l. i ⁊. ij. e. ti. li. xi. quod erat etiam de oleo. Et contra b̄ non licebat alieni beneficium vel indulgē tiam aut priuilegium impetrare et impe tratum non valuit: vt ibidem dicitur. Item canonum quidam est late sententie: quidā ferende. Et primus exprimitur per verbū innodatus vel eo ipso. Secundus per ver bum innodetur. vt est glo. in. c. quicunqz de here. li. vi. Item canon habet sub se quattu or species. xxv. q. iij. si quis dogmata.

¶ Canonia est nomen tituli et iuris. pre benda vero nomen facti. et cadit in extra neum: vt no. Inno. in. c. cum. in. de consti. Quere infra prebenda

¶ Capere ē ita accipere ꝙ id quod capis tuum fiat. Unde aliud est capere: et aliud accipere: quia capere est cuz effectu quod secum remansurum est. ideo non videtur

BIU Cujas

quis capere quod erit restituturus. Sed accipere est si quis non sic accipiat vt habeat: et sic accipere potes illud quod non sit tuum accipiendo: rubr. infra. C. li. x. ct. ff. de verbo. signi. l. aliud est capere.

¶ Capiendis idest distrahendis pignoribus tributorum. Re. infra pignus tributa.

¶ Captio idest deceptio. unde captiosum et est deceptorium vel deceptiosum aut doloſus vt notat Jo. an. de offi. delega. si duo li. vi. in glo. i. in fine.

¶ Captio causa mortis alias capio ex Azo est quando per mortez alicuius occasio capiendi obuenit alicui exceptis his capiendi figuris et causis que certis et propriis nominibus nuncupantur: vt hereditas legatum et fideicommissum. quia scilicet talis captio vel capio non incidit in naturaz acceptionis hereditatis legati vel fideicommissi. Et causa mortis capio scom Azo. in sum. C. de dona. cau. mor. Est cum post mortem alicuius aliquid datur alicui causa conditionis implende vel aliquid, puenit ad aliquem mortis occasione nec tamen aliquo certo translationis vel acceptionis nomine nuncupatur. Verbi gratia. Fundum tibi commun vt Titio dares: cum tu post mortem meam non haberes fiduz dare Titio dedisti Sticho. qui forte est heres: et Sticus tunc causa mortis capit cū fundus ei donatur causa mortis: quia donatio meram obtinet voluntatem vel libertatem et non emptam vel conditionatam.

¶ Captio. Require supra Annona

¶ Capitatio cuium censibus eximenda capitatio: id est census capitis: vnde dicebantur ciues romani per excellentiam exēpti et quedā orientales prouincie. l. vnica. C. eo. ti. li. xi. Quidā tamē dicunt q̄ loquit illa lex in plebe cuuslibet vrbis capitiose per hoc quod dicit et excipitur

¶ Capite cēsure: dī q̄ dat cēsū p capite. C. in q̄. cau. colo. cen. dom. accu. post ut. li. xi.

¶ Capitalis iūmo q̄s dicat vide Accur. ff. de arbi. l. iz aūt i glo. uj. t. ff. de testi. l. uj. §. ij. i glo. t Bar. ff. de questio. l. i. §. dicat

¶ Capitulū vno modo est locus: vbi res capitales firmantur. Secūdo significat lectionem. Tertio distinctionem: vt ille habz quinq̄ capitula. Quarto significat cōgregationem multorum: et precipue virorum ecclesiasticorū. et no. Jo. an. in. c. capitulū de rescriptis

¶ Captiui et postliminium reuersi. Require infra postliminium

¶ Capitis diminutio est status commutatio: vt quando liber efficitur seruus. Et est triplex diminutio capitis. s. maxia. media et minima. Minima capitis diminutio est quādo quis nec ciuitatez in qua morat nec libertatem amittit: sed tamen patitur contra se status commutationē vel minorationem circa familiam: vt qui iuris sui ē alieno iuri incipit esse subiectus: veluti per arrogationez: aut cum quis emancipatur qui primo erat in aliena potestate. Et ōbet intelligi predicta prescriptio cum per mutatur status hominis facto eius intercuenient: vel in condemnādo vel in emancipādo vel arrogādo: vel adoptādo: vel etiam in reuocando ex ingratitudine vnde iz patre alicuius mortuo mutet eius status q̄ sui iuris est factus: non ideo capite diminutus est. Et status hic ponitur scōz Azoz pro ciuitate et libertate: vel ciuitate tantū vel patria potestate. seu propria potestate: aut media. Tria. n. sunt que hz homo. s. ciuitas: libertas et familia. et ſm hec tria sunt tres capitis diminutiones. Media capitis diminutio est cum salua libertate ciuitas amittitur: vt cū quis deportatur seu relegatur ad exilium per quinquennū: vel bānitur. Maxima capitis diminutio ē: cū ciuitas amittitur: nec libertas retinetur vt cum deportatur quis in insulam: t seruus efficitur: aut in metallū dānatur: et sic etiā bannit in opus metalli: vel si maioz. xx. annis patitur se venūdari ad precū ptcipādū. vel si manumissus in fuitutē ex ingrati tudine reuocetur. Pena aūt dānandi in metallū hodie locū nō hz. vide isti. ō capit. diminum. p totū t Spc. ti. de tuto. §. tutela.

¶ Capsarij dicuntur qui in balneis vestimenta suscipiūt custodiēda. Vel aliter sūt illi qui portant alijs libros ad scholas.

¶ Carbonianū. Require s̄ Bonoꝝ possessio carboniana. Unde scd̄z azo. dr̄ a carbonio inuētore vel auctore. Et dat̄ solo nato et nō nascituro ī quo differt ab edicto devētre ī possessionē mittēdo. qd̄ sb̄uēit nascit̄o

¶ Carbonū appellatione q̄d cōtineat̄ vid̄ ff. de v̄bo. sig. l. carbonū. vbi appellatione materiati nō continet̄ materia vt appellatione libroꝝ nō carte. ff. de lega. iij. l. libroꝝ §. q̄ tn̄. Nec ecōtra appellatiōe materie cōtinetur materiatū. l. seruus eo. ti. Et sic nō ꝯtinentur ligna ad coquēdum: vel calefaciendum quia non sunt carbones.

¶ Cartularij iudices dicebant̄ olim illi q̄ ab imperatore habebāt ptātē iudicādi ⁊ illos solū qui corā eis eligebant litigare: et poterāt eligere sine cōsensu ꝓpriorum iudicum: sicut traditur in glo. l. i. ff. de iudicijs.

¶ Carthophilacia est armariuz vel locus in quo carte reseruātur. Et dr̄ a carta qd̄ ē instrumētū vel scriptura. ⁊ philare ꝯseruare: q̄ si ⁊c. vt no. c. i. de ꝓbatio. ⁊. c. ij. xc. di.

¶ Carta seu instrumētū seu rescriptū dicit̄ falsa seu falsum bene quattuordecim modis: vt nota. in. c. in memoria. distin. xix. in glo. verbi falsa. Primo ex dicto vel tacito Secundo scripto. Tertio facto. Quarto sine testibus. Quinto per subscriptiones varijs manibus notatas. Sexto per alienuz sigillum dum proprium habeat: vt ibi

¶ Caracter ꝓprie est signaculū quoddam quo aliud insignitur vt ordinet̄ in aliquem finē: sicut caractere īsignitur denarius ad vsum cōmutatiōe. Et milites caractere insigniūtur q̄si ad militiā deputati. Hō autē fidelis ad duo deputat̄: ad fruitionem glorie: et ad hoc īsignit̄ signaculo gratie: apocali. vij. Nolite nocere terre et mari quoad usq̄ signem⁹. Secundo aīa fidelis deputatur ad recipiēduz vel tradēdum alijs q̄ ꝑtinēt ad cultū dei: ⁊ ad h̄ īsignit̄ caractere sacramētali. i. signo indelibili aīe impresso

¶ Carena dr̄ a carentia hoīm vel cibariorum: naz per quadragīta dies ieiunauit in pane et aqua: ⁊ includūtur in aliquo secreto loco iuxta ecclesiam vbi non habent cōsortium hominum: vt notat bernar. in. c. accusasti. de accu. Et sil̄e no. glo. ī. c. ij. d̄ spō.

¶ Carrucarij scisorij et atriarij idem sunt videlicet serui vel custodes atrij.

¶ Cardinales dicti sunt a cardine: quia sicut hostium regitur a cardine sic ꝑ eos regitur ecclesia vniuersalis. xxxiij. distin. presbyteri. Dicūt̄ etiā q̄nq̄z cardinales. i. p̄ncipales: qz ꝑ eos debet officiū in ecclia regi.

¶ Carnificare est carnes facere. s. mactare. Inde carnifex q̄ carnes facit et vēdit de appel. significāte. Etiā homicide solēt dici carnifices. vt glo. iiij. ī cle. i. de. vi. ⁊ honesta. cleri.

¶ Caselle sunt granaria in q̄bus fructus cōponūtur. ff. de iudici. l. i. dicitur quasi cellule granariorum: alias granorum.

¶ Castellus scd̄m alberi. vel castellū scd̄z alios dicit̄ scd̄m specu. receptaculuz quod aquam publicā suscipit que ducit̄ ad aliqd̄ predium irrigandum. Require infra interdictum. de aqua cas. edu. vt. ff. d̄ aqua coti. et esti. l. i. §. equissimum. Alias idest castrū ff. de lega. ij. l. titia. §. fi.

¶ Castrum si vendatur iuspatronat⁹ ei annexum accedit secus. si vendo palatiū vbi est ecclesia vbi habeo iuspatrona. de h̄ vid̄ Innocē. in. c. ex lr̄is. de iurepatrōa. ⁊ host. ī sū. de iur̄patrona. §. q̄lit̄. ij. q. vij. accusatō

¶ Cassitare ē minutatī vel minime stillar̄.

¶ Castrēse peculiū. Require ī peculium.

¶ Cathedra scd̄m hugo. est grecum: et ponitur pro excelsa sede iudicis presidētis. ⁊ dicitur a cathos idest sedes: et edra. sponda: quasi spondata sedes. Et ponitur etiā pro sede doctoris ita dicit glo. in cle. dudū de sepul. ⁊ allegat ibi grecismum. vnd̄. Rex solium. doctor cathedrā. iudexq̄z tribunal

¶ Cathedraticū est quod soluitur annuatim episcopo a suis clericis sue dyocesis ī signum subiectionis vel obedientie et etiā sustentationis. et est duorum solidoꝝ: vt. x. q. iij. placuit et de offi. ordina. conquerēte.

BIU Cujas

Et dicitur cathedraticū: quia ſoluitur ad honorē cathedre epālis. x. q. iij. c. i. Et nō debet exigi vltra antiquū morē. ca. q. nec numerus. Per qđ colligitur q̄ pōt currere preſcriptio in quātitate cathedratici. c. olim de cenſi. ſed totaliter non pſcribit quin ſoluat ſm no. Jo. theut. xvi. q. vij. quicūq; Et vide arch. c. i. de pben. li. vi. vbi ptrariū allegat Gof. t Aug. xiij. q. j. in prin.

¶ Cathecizare eſt imbuere: docere ſeu inſtruere vel benedicere. Inde catheciſmus nam ante baptiſmū inſtrui debēt baptizādi in fide t pcipue adulti. de pſecra. di. iij ante. xx. ita no. glo. in. c. per catheciſmum. de cog. ſpiri. li. vi.

¶ Cathecumin⁹ inſtructus dicitur: vel q̄ baptizari pponit medio tpe ſymbolū dei diſcens. xlviij. diſ. §. i. t. c. qñ multa. Vel dr audiens eo q̄ doctrinā ante valuas eccleſie audiat cū ſuſcipe velit baptiſmū.

¶ Catholicus eſt ſuprior pars molendine. ff. de fun. inſtru. t. l. cū delamionis.

¶ Caſtrametor. id eſt. pono: figo: vel dimido caſtra.

¶ Cathomus eſt flagellū ex virgis factū in modū ſcope: t tali vtuntur religioſi in capitulis.

¶ Cautio hec. dictio ex pprio ſignificato ſignificat mdā pmiſſionē ex qua inducit firma obligatio. C. de ſ. ſig. l. ſancim⁹. vt quis tenetur cauere de cautione de vicijs t morbis. Et intellige mdā a fideiuſſoribus t pignoribus: ſed nō a ſtipulatione. nam aſtrictus cauere: dr ſtipulatōe cauere vt obligatio ſit firma. l. penūlt. §. docere ff. ne quis in ius vocatus. ſe. vi. eximat. et de cle. nō reſi. c. relatū. Qñq; ſignificat cū pignoribus vel fideiuſſoribus qñ hoc aliud verbū ei adiunctū declarat vt mādauit procuratori vt recipiat idoneā cautionē a debitore alias nō dari dilationē: ibi. cautio intelligit cum fideiuſſoribus vel pignoribus. l. ſi mādato. §. fi. ff. māda. Ratio ſignificati ſumit ex verbo idoneam qđ apponit vt addat t fortiorē cautionē exprimat qualis nō eſſet p ſtipulationē ſolam. Itē ptor ibi iubet pro collatione bonor faciēda recta caueri. vt. l. i. §. iubet. ff. de colla. bono. ſignificat cum fideiuſſoribus vel pignoribus vt. §. caueri. ea. l. t hoc ratiōe verbi recte. Qñq; ſignificat cum fideiuſſoribus t nō cū pignoribus qñ cautio de procuratore exigit. l. i. ff. de procura. p. l. ptorie. ff. de preto. ſtipul. Et hec eſt cautio ptoria requirēs fideiuſſores ex lege poſitiua ptoris palle. q̄ ē facta eſt propter honeſtatē iudicij: vt cū prohibitio legis aliquid operet t nō inutilis ſit l. ſi qñ. ff. de leg. i. tunc ex iuſta cā qñ debitor bona dilapidat inde facere debet q̄ caueat creditori.

¶ Cautio eſt generale nomē omniū ſecuritatū quotiēs quis ſecur⁹ redditur de eo qđ ſibi pmittit. vnde cautio priuata cū tri no teſte notata. Hoc ius eſt nacta qđ cautio publice facta. Et dividit in mltas ſpecies q̄ alia ē cautio hypothecaria alia cyrographya. Et pñt dici ſatiſdatiōes. etiā cautio dr carta in qua ſcribitur cōputatio vt Luce. xvi. Accipe cautionē tuam tc.

¶ Cautio ratidanda eſt cum de mādato dubitat. C. de procur. l. i. Et dr illa ſecuritas que requirit a procuratore actoris pro dño cui⁹ noie agit qđ ratū habebit oē illud qđ in iudicio p illū factū fuerit: vnde cauere de rato vl ſatiſdare eſt procuratorē actoris pmittere velle pſeuerare vſq; ad finē litis

¶ Cauti o fideiuſſoria eſt qñ interuenit fideiuſſor pncipali obligatiōi. Et dr ſatiſdatio t he ſunt multe vt de lite pſequēda: iudicio ſiſti: iudicatū ſolui: t de rato.

¶ Cautio fidei prozie interuentu: dicit que fit per fidem preſtitā ſine ſolennitate iuramenti.

¶ Cautio iuratoria eſt qñ cōpromiſſio iuramēto firmat vt qñ iuro ſolenniter me debere aliquid vel impleturū pmitto.

¶ Cautio nudo pacto eſt. cū aliq̄s fidem tantā hr de me q̄ ptētus ſit nuda pmiſſione mea. Et hoc pprie dicitur pollicitatio: vel pollicita puentio. Unde vere t pprie dicitur ſatiſdatio t ſatiſfactio dici poteſt. Sed ſatiſdatio pprie eſt cum duo paciſcē-

BIU Cujas

tes duas scripturas sub eadez forma verboꝝ inter se ꝯficiũt ⁊ mutuo tradũt ⁊ pollicitatio ⁊ satisdatio cautele dici possunt proprie loquẽdo.

¶ Cautio pignoraticia siue hypothecaria est cum pignus tradit̃: aut hypotheca supportatur. ⁊ dicitur etiã satisdatio.

¶ Cautio de euictione dicit̃ qñ securitas p̃standa vel p̃stita emptori a venditore fit ea ꝯditione vt si ab eo euincat̃ venditor ei restituat extimationẽ rei ĩ duplũ vl̃ in simplum: prout inter eos prius ꝯuentũ est.

¶ Cautionũ aũt alie multe p̃nt esse spẽs: put ad diuersas materias applicant̃. vnd̃ Spe. in tract̃. libel. ti. de pig. §. seq̃tur. vbi quasdã alias spẽs cautionũ ꝓsequitur.

¶ Cautio de damno infecto est q̃ p̃statur cũ tua dom⁹ ruinosa ruinaz minat̃ domui mee: vel etiã p̃statur s̃m quosdã cũ timeo ꝙ aliquis michi insidiet̃ possum agere vt michi prestet cautionẽ ne me offendat

¶ Cautio d̃ opere moliẽdo quã p̃stat ille qñq̃ cui nunciat̃ op⁹ nouũ scz ꝙ ip̃m op⁹ demoliat̃ si ꝯstiterit eũ iniuste edificasse.

¶ Cautio de vsufructu in qua de duob⁹ cauetur. s. ꝙ vsufructuari⁹ re nõ male vtatur ⁊ ꝙ etiã vsufructu finito restituat qd̃ ex re ipsa superextat.

¶ Cautio qua heres cauet ip̃i legatario cum heres dat fideiussores legatario de legato prestando.

¶ Cautio qua legatarius cauet heredi: est illa qua legatari⁹ satisdat heredi. vt si falcidia locũ hẽat ꝙ ampli⁹ noĩe legati recepit quam ratio legis falcidie patitur id heredi restituat.

¶ Cautio arrogatoꝝ qua arrogator stipulatur seruo publico ꝙ restituat arrogato q̃ ab eo habuit. vel ab eis ad quos ꝑuẽtura sint: ⁊ ꝙ dabit sibi quartã partem de bonis suis si eum sine causa emancipauerit seu exheredauerit.

¶ Cautio q̃ cauet̃ ei cui restitutio fieri dz ꝑ quã rogat⁹ restituere bona alicui⁹ si sine liberis decesserit q̃cq̃d post mortẽ de hereditate exhibit cogitur cauere illi cui dz fieri restitutio ꝙ seruabit ei quartã ꝑtem.

¶ Cautio mutiana a mutio iurisconsulto dicta est. ⁊ hz fieri in vltimis voluntatibus. Et cõiter s̃m doc. nõ in ꝯtractibus. ⁊ fit in ꝯditionib⁹ negatiuis puta sic dicẽdo. Si titi⁹ capitoliũ nõ ascẽderit si seruũ nõ manumiserit lego ei. x. l. muciane cautionis. ff. de ꝯdi. ⁊ demon.

¶ Cautela est diminutiuñ a cautiõe: ⁊ tñ qñq̃ supabundantiã importat: vt cuz d̃r. abundans cautela nõ nocet. l. testamẽta. in fi. C. de testa. q̃nq̃ q̃ ꝓter cautelã fiunt. no. Archi. l. dis. p̃s b̃ros. Inde cautelosus id est ꝓuidus: circũspect⁹. vl̃ plen⁹ cautel̃.

¶ Caupo quid sit patz infra in dictione stabularij in fine.

¶ Catulus. i. sapiẽs media ꝓducta. sz media breuis est anial. Uñ. Est anial catul⁹ fruitur rõne catulus.

¶ Cauillatio ẽ qñ ab euidẽter veris trãsitur ad euidẽter falsa ꝑ q̃ndã verboꝝ inuolutionẽ vl̃ sophystriã. c. venerabil̃ de iudi.

¶ Causa est ex quo aliquid ꝓducit̃: vt pr̃ est cã filij. ⁊ ꝯctus cã obligatiõis. l. ⁊ an eam. §. actiões. ff. de excep. rei iudi. Itẽ cã est finis ex quo impulsio datur faciẽde dispositioni. ⁊ ita sumit̃ in ti. ⁊ de ꝯdi. ⁊ demon. ⁊ causis ⁊ modis eaꝝ. Ubi ptz ꝙ cã differt a mõ q̃ est de futuro: ⁊ a cõditiõe q̃ est de futuro. ⁊ suspẽdit. etiã a domõstratiõe q̃ tm̃ declarat rem vel ꝑsonã. ꝟbi gr̃a. Patronus põt cõpellere libertã vt nubat vt ciuitates repleantur. Iste finis vt ciuitates repleantur est causa ꝯdende legis. ideo d̃r ꝙ cessante cã: cessat lex. vt. l. adigere. §. q̃uis. ff. de iurepatro. Et vtimur promiscue illis ꝟbis. cessante cã legis. vel cessante rõne legis. Differũt tñ cã ⁊ rõ. qz rõ est oculus cordis discernẽs rem ꝑ mediũ. Sed causa est qd̃ in facto accidit ꝑ qd̃ rõ discernit q̃d iuris. Dicit̃ etiã causa efficiens. i. conditor legis in ꝯctibus ꝯhendis Cã materialis in legib⁹ est materia de q̃ in illis disponit̃. Et cã formalis est mod⁹ tractãdi. ⁊ forma ꝯhendi vel disponendi: q̃ addit̃ ꝯctui vel dispositioni. Dicit̃ etiaz

BIU Cujas

causa instrumētalis: vt est instrumentū artificis. Et breuiter quicq̄d ad esse alicui⁹ rei ꝯcurrit cā d̄r: aliter ⁊ aliter tñ. Et significatur cā ꝑ dictionē si. vt dicēdo: dono vl̄ lego illi si negocia mea gesserit. l. demonstratio. §. i. ff. de ꝯdi. ⁊ demō. Itē ꝑ dictionem quia. insti. de le. §. longe magis. Et ꝑ dictionē qm̄. naz exponit̄ ꝑ quia. Itē significatur cā in dictionib⁹ illatiuis: vt dicendo. Titi⁹ negocia mea gessit ideo vel idcirco sibi lego. Itē in dictiōe cum: vt dicēdo. Cum titius negocia mea gesserit lego sibi ⁊c. Etiā in dictione siue: vt siue titius negocia mea gesserit siue aduocat⁹ fuerit ⁊c Item in p̄positiōe pro: vt ibi. lego vineas pro alimētis. l. fi. §. i. ff. de ali. ⁊ ciba. lega. vnde sensus est q̄ ex cā alimētoꝝ lego vineas. Itē significat̄ cā ꝑ dictionē noīe: vt dicēdo. lego vxori. xl. noīe dotis. l. cū quidam vxori. ff. de lega. ij.

¶ Causa d̄r a casu quo venit. nam causa est materia ⁊ origo negocij nedū discussionis examīe patefacta: q̄ dum ꝓponitur cā est cum discutitur iudiciū: cum diffinit̄ iustitia. c. for⁹. de ꝟ. sig. vbi ber. dicit in glo. Causa est res in dicēdo posita cū interpositiōe certaꝝ ꝑsonaꝝ. scz auctoris: rei iudicis ⁊ testis. ⁊ d̄r a casu: qz casualit̄ occurrit p̄ter hominū volūtatē. Et differūt causa ⁊ actio. nam causa est negociū vel ꝯct⁹ ex quo q̄s mouet̄ ad petēdū vel litigandū vt est venditio vel locatio rei ex q̄ orit̄ obligatio. ⁊ est cā ꝓxima obligationis: q̄ obligatio parit actionē: cū obligatio mr̄ sit actionis. Et est duplex cā. scz ꝓxīa ⁊ remota: q̄ differūt ī actōe reali ⁊ ꝑsonali. naz in ꝑsonali remota est ipsum factū: ꝓxima est ipsa obligatio. ⁊ in ꝑsonali nō sufficit exp̄mere causaz ꝓximā: dicēdo. ago ꝯ te qz obligaris michi in decē: sed oportz exprimere causam remotā: vt dicendo. cōuenio te: quia mutuaui tibi decē. In reali proxima causa est dominiū. Sed remota est ex qua ꝯsequitur quis dominiū. ⁊ non est necesse exprimere remotā: vt dicēdo. ago ꝯtra te quia emi domū a bernardo: sed sufficit exprimere ꝓximā causaz: dicendo. ago ꝯtra te qz sum dñs dom⁹ illi⁹. ⁊ hec no. in glo. ⁊ per doct. in. c. dilecti filij. de iudi. De diuersis specieb⁹ causaꝝ vide bonā glo. xi. q. i. in sum. Est em̄ quedā causa spūalis vel annexa spūali: vt illa que fit de iure patronatus. quedā ciuilis: vt cū agitur sup rei vendicatione in causa pecuniaria. quedam crimīalis: vt cū agitur directe de crimine. quedā mixta vt cum agitur de crimine ciuiliter: vt de adulteris ad sepationez thori. In his tribus vltimis casibus iuratur de calumnia: in primo nō iuratur d̄ calumnia sed tm̄ de veritate dicēda.

¶ Cause criminales dñr in quib⁹ agitur ad vindictā siue ad penā. ⁊ hoc etiaz dicit̄ qñqz agi criminalr̄ qñ agitur ad vindictā publicā. qñqz dicit̄ agi ciuilr̄ qñ agitur ad penam per modū inquisitionis: denūciationis: vel ad interesse partis per viam accusationis.

¶ Causa minima ē duoꝝ aureoꝝ. vl̄ decē aureoꝝ vl̄ q̄nquaginta solidoꝝ. vel illa q̄ nō sufficit ad sumptus iudiciales

¶ Causa aūt argumēto. s. naturalis rationis ꝯstat aut ꝓbatiōe testiū vel tabulaꝝ ⁊ instrumentoꝝ. c. forus. de ver. sig. Facit enī probationē confessio: vt ibidē nota. in glo. i.

¶ Cause fauorabiles sunt q̄tuor. scilz de libertate: matrimonio: dote ⁊ testamento c. duobus. de re. iudi. ⁊ de cā notat. Pau. in cle. dudū. de sepulturis sup ꝟbo causis et. Job. an. in. c. cum dilecti. de accu.

¶ Ceusor causaris. i. cōqueror.

De Ce

¶ Cadendarꝝ actionū bñficiū est per qd̄ postulare possuz fideiussores Et alij q̄ obligati sūt in vna obligatiōe sibi cedi ī alia ꝯ fideiussores ⁊ alios quib⁹ sunt obligati alioq̄n nisi cedat̄ eis p̄nt recusare solutiones. vt isti de satisda. §. si aūt. ⁊. C. d̄ solu. l. stichū vel pamphilū. §. pe. De hoc vide in spe. ti. de renūc. §. finitis. ꝟsi. postremo dicendū. De beneficijs ⁊ alijs req̄re ibidē §. paꝝ aūt. ꝟ. ⁊ nota. ⁊ vide. j. de renū.

BIU Cujas

¶ Ceda idē est ꝙ carta. inde cedula parua carta.

¶ Cedere bonis est ab vniuersitate bonorum suoꝝ recedere: ⁊ eis abrenunciare veluti qñ aliquis oneratus debitis vel obligatus est pluribus nō habēs vnde soluat vel satisfaciat oībus creditorib⁹ abrenunciat bonis suis vniuersis cedens illis. vide. j. cessio. Etiā cedere est vendere. l. si dubitāter. ff. de fi. instru. Et hoc nota pro statutis. Et cedens bonis nō liberat etiaz a ciuili obligatione. l. qui bonis. ff. de cessi. bo. vbi notat accur. lz ꝯtrariū tenuerit glo ⁊ male. in. l. vbicūqz. ff. de fideius. Itē non auditur debitor fisci vel reipu. volens cedere bonis ſm Bar. in. l. is qui bonis. ff. de cessi. bo. q̄uis videat tenere oppositū in. l. iij. iuncta glo. C. de cessi. bo. Et beneficio cessionis renūciari nō pōt. ſm Bar. l. alia. §. elegāter. ff. solu. mat. licz Cy. videatur tenere ꝯrium in. l. i. C. qui bo. cede. pos. Et bonis cedi pōt nō tm̄ in iure sed etiam ꝯtra ius. ⁊ sufficit per nunciū ⁊ per epl̄az id declarari. l. fi. ff. de cessi. bo.

¶ Cedere actioni est ius actionis michi cōpetētis in aliū trasferre. ⁊ ip̄m quasi in locū meū ponere. ita vt dicta actiōe possit vti aduersus eos ꝯtra quos actio talis poterat intentari.

¶ Cedere diem est incipe diez debiti: vt si michi ꝓmiseris centū si Titi⁹ factus fuerit consul vel ep̄s. vel si nauis ex asia venerit cum he ꝯditiones extiterint: tunc dicit dies obligationis cedere: vel diē cedere debiti est pecuniā incipe deberi: vt si debeas michi centū in festo. Jobis bap. aduenie te festo dicitur venire dies debiti. l. cedere diem. ff. de verbo. sig.

¶ Celicole dicūtur illi qui celū vl' planetas celi. i. solē ⁊ lunā ⁊ stellas quasi deum colunt. Et hi licz xp̄iani sint vel nō tm̄ non sunt tenēdi in plena veneratiōe xp̄ianoꝝ: sed nec ceteroꝝ hereticoꝝ penas pati debent ſm leges. vt. C. de iude. ⁊ celi. l. celicolaꝝ. ⁊ quasi per totū ti.

¶ Cella a celando. i. occultādo dr. c. priuilegiū. de ver. sig. in glo. v.

¶ Celebs dr esse ille qui non vult ꝯtrahere matrimoniū. Et h̄ ſm Azo. forte orbus dicebat: qz sine matrimonio ⁊ sine liberis erat. Et illi olim nō poterāt cā mortis donare. qd hodie ꝑ leges corrigit. vt patz. C de infirmādis penis celibat⁹ ⁊ orbitatus Dicit aūt celebs quasi celo beatus: quia talis est scdm Isi. qualia sunt lumina in celo: que absqz cōnubijs sunt.

¶ Celibatus venit inde: ⁊ est status vel modus ꝑmanendi seu viuēdi sine ꝯiugio. Unde ꝓut dicūt theologi celibat⁹ Jobis. id est virginitas vel castitas nō p̄ferebat coniugio Abrae.

¶ Cementarij. dicūtur opatores muroꝝ: idem qd lathomi qz cemēto calcis ⁊ arene vtūtur.

¶ Cenaculū est locus aptus ad cenandū vel comedendū quo quis magis de die q̄ de nocte solet residere cā refrigerij.

¶ Cenotaphiū est inane sepulchꝝ. id est. monumentū sine corpe: qd ꝯstat ad memoriam defuncti. hūc autē locū placet esse religiosuz sicut in ea re testis est ꝟgili⁹. Sed duo frēs Anth. ⁊ Seuer⁹ ꝯriū scripserūt: quoꝝ sentētia p̄ualet. vt. ff. de re. diui. l. in tantū. §. fi.

¶ Cenobiū est locus religiosoꝝ. ⁊ dr a cenon. i. cōe. qz ibi oīa debēt esse coīa. c. cum dilectus. de consue.

¶ Censere est iudicare: iudiciū ꝯstituere p̄cipere. vt no. Jo. an. in glo. ꝟbi censem⁹. in cle. i. de ꝯces. p̄ben. ff. de ꝟ. sig. l. censeri. inde nomē censoris sumptū est. predia etiam dicūtur censeri: quia censum prebent. Etiam censeri est in censura ꝯscribi. vt. C. in qui. cau. pig. ꝯtra. l. i.

¶ Censores a censo eris. i. pecunie sunt dicti: quia censum etiā tollunt. Cū em̄ auctus esset cēsus ī vrbe romana adeo vt cōsules nō sufficerēt ꝯstituti sunt cēsores: ⁊ censoris nomē vidr esse tractū: qz senatuz aliqd censuisse dicim⁹. i. censeri p̄alle. Itē censor est iudex. inde censura. i. iudiciū. et ꝑ cēsurā ecclesiasticā significat interdictū suspēsio ⁊ excōicatio. c. querēti. de ꝟ. sig. Etiā cēsores rōanos ꝓcuratores dicim⁹.

BIU Cujas

¶ Censite dñr qui censent̃.i.censũ prebẽt Reqre.s̃. agricole ⁊ censiti.⁊.j. colonus.
¶ Census tributũ ⁊ pensio publica idem vt.C.qui cau.pig.ɔtra.l.i.⁊.C.si ꝓpter pẽsionem publicã.l.si accipit̃. Unde census idem est qđ pensio q̃ soluit̃ de ꝓuẽtibus.
¶ Censitor est q̃ recipit p̃sentationes collectoꝝ coloni ⁊ pignoris iure venditis p̃diũ si census nõ soluit̃.vt.ff.de censi.l. forma.§.illa.⁊.l.cũ.possessor.§.cũ ꝓ pecũia.
¶ Cenodoxa est vana ⁊ mũdi gloria.
¶ Centenarij dicũtur duces vel magistri centũ militũ:quoꝝ ptãs dicitur centena.
¶ Centurio. idem.
¶ Cessio est iuris ⁊ actionis translatio. nam per cessionẽ iura ⁊ actiones in eum cui cessi transferũtur:qꝛ sicut in venditiõe vel quolibet titulo alienatiõis rei corporalis necessaria est traditio q̃ntũ ad dñij translationẽ. Ita ad translationẽ rei ĩcorporalis.s.iuris ⁊ actione vtimur cessione que reputat̃ pro traditione. Itẽ cessio ꝟm Isi.li.vi.ethi.ꝓprie est rei ɔcessio:sicut est illud Rud. Cedere iure ꝓpinquitatis. Nã cedere dicim⁹ q̃si ɔcedere. Et ea que propria sunt.nam aliena nõ ɔcedim⁹:sꝫ restituim⁹ Cedere etiã ꝓprie đr q̃ ɔ̃ veritatẽ alteri ɔsentit.vt Cicero cessit emilisse auctoritate viri.i.poti⁹ paruit. Et est sciendũ ꝙ in instrumẽtis cessionis đr ꝙ cedens eum cui cedit ɔstituit ꝓcuratorẽ in rem suam. Ad cui⁹ euidẽtiã notandũ. Si cũ titio ex mutuo ɔ̃xisti tibi competit ɔ̃ eũ actio directa ⁊ ꝑsonalis.qꝛ cũ eo ĩ tua ꝑsona ɔ̃xisti. Tibi etiã cõpetit actio vtilis qua vtiliter ⁊ cũ effectu debitũ ip̃m tanq̃ rem tuã ꝓseq̃ris. Si aũt michi iura ⁊ actões ɔ̃ debito rem tuũ ex cã vẽditionis vel ex alia cõmiseris trãsfert̃ in me vtilis actio q̃ vti possũ ad ipsum debitũ tuũ tanq̃ meũ exeq̃ndo. Directa vero ⁊ ꝑsonalis remanet apđte: cum a te ꝑ cessionẽ nõ poterit separi: etiã si velis:ado tibi adheret.ff.pro socio.l.iij. Et sic ptꝫ ꝙ in directa actiõe ⁊ ꝑsonali sũ ꝓcurator tuus qꝛ aliter nõ poterã vti licet enĩ directa nõ possit cedi: põt tñ mandari eius exercitiũ. Et nota ꝙ cessio actionuꝫ p̃sumitur silata ex trib⁹ q̃ no. Accur.in.l.i. ⁊ pe.C.manda.⁊ ibi doc.⁊.c. fi.de alie.⁊ mu.iudi.cau.fa. Item sex sunt cause ꝓpter quas ep̃s põt cedendi licentiã postulare. scꝫ ɔscia crimĩs.debilitas corporis.defectus sciẽtie.malicia plebis.graue scandalum ⁊ irregularitas ꝑsone. De crimine de renũc.nisi cũ pridẽ.circa p̃n.⁊ ꝑ totũ ti.vñ Crimẽ debilitas defect⁹ plebs mala cogit Cedere prelatũ sil̃ addas scãdala fratrũ. Adde p̃dictis siquis sit irregularis .c.i.đ renũc.glo.ij.
¶ Cessionari⁹ dr̃ ille in quẽ transfusa est obligatio vel nomen:⁊ debꝫ certiorare debitorẽ ꝙ nomen eius in ip̃m transfusum sit ipsum notificãdo vel ostẽdendo instrumento ⁊ legẽdo ⁊ copiã si velit hr̃e dando vt.l.nomen.que res pig.obli.pos.C.alias alteri soluere posset debitor nõ credẽs se obligatũ cessionario.l.i.§.i.ff.de no.ope. nũc.⁊.l.i.C.de obli.⁊ actio.per Bar.
¶ Ceso onis est puer scissus ab vtero matris. Inde cesar qꝛ cesus ex vẽtre matris. vt per glo.in Rubrica. insti.in ṽbo cesar.
¶ Cerimonia est ritus sacrificãdi. Dicũtur em̃ cerimonie sacrificia ⁊ solẽnitates iudeoꝝ q̃ cereis exercebãtur.⁊ sic in veteri testamẽto peccata purgabãtur.
¶ Cerimoni alia p̃cepta sunt q̃ ad cultuꝫ dei ꝑtinent.de quibus rõ reddi nõ põt ꝟm Jo.theo.dis.vi.§.is ita.rñdetur:qꝛ ad litteram fuerũt mãdata. Ut nõ arabis in boue ⁊ asino. Non indues vestẽ lino lanaqꝫ contextã. Et nõ seres agrũ diuerso semĩe. Sunt em̃ tres duplicitates ꝓhibite. scꝫ in corde ⁊ in ore ⁊ in opere.
¶ Cesar p̃mo fuit nomẽ ꝓpriũ Julij imperatoris:a quo postea oẽs impatores dicti sunt cesares.
¶ Certũ dicitur nõ dubiũ:vnde ꝓcurator dꝫ esse certus.ff.de ꝓcur.l.ij. Item arbiter certus dꝫ esse. ff.de arbi.l.itẽ si vn⁹.§.si in duos. Sil̃r tutor dꝫ esse certus.ff. đ testa. tute.l.tutor incertus.⁊.l.duo sunt titij.vt tꝫ vber.de bobio.c.i.de ꝓcur.li.vi.in glo.

BIU Cujas

¶ Certicōditio competit ex omni obligatione ⁊ ex omni causa ex qua aliquid certum ⁊ determinatū petitur siue ex ꝯtractu siue ex causa legati siue ex suo nomine siue obligetur hereditario. ⁊ sunt duo certicōditiones. vna generalis in omni ꝯtractu vbi certum petitur. alia specialis in ꝯtractu mutui. Et licz nulla lex h̄ manifeste dicat. pōt tn̄ elici ex tex. isti. qui. mo. recōtra obli. §. i. in fi. ibi ex eo contractu scz mutui nascitur certi conditio quasi ꝓnomē eo demonstret specialitatē in mutuo. Etiam in sili licz solū vna bonoꝝ possessio nominet̄: cōmuniter tn̄ sunt due. vna generalis alia specialis. posset etiā probari ex rubri. ff. d̄ recre. ⁊ si cer. pe. ⁊ de ꝯdi. Que rubrica hz tres partes. vbi in scd̄a tangit̄ certicondi tio spālis. ⁊ est glo. insti. §. p̄alle. silis glo. in. l. certicōditio. in p̄n. ff. si cer. pe. ⁊ in. l. i. in p̄n. ff. de triticaria ⁊c. Contrariū notauit Cato de saxis. in. l. i. C. qui admit. ad bono. pos. sup rubri. Naz bn̄ datur aliqua bonoꝝ possessio in generali: sed nulla generalis ⁊ sic de certicōditiōe sicut ꝑ aristote. datur anīal in genere. nullū tn̄ repitur aīal generale qd̄ oīb⁹ participet anīalib⁹. Et nota ꝙ in libello nō ꝓcedit certicondi tio generalis qz nō instruitur aduersari⁹: an debeat ꝯtendere an liti cedere vt dicēdo. te ꝯuenio qz ad certū michi teneris.

¶ Centerū. no. Jo. cal. in cōmento decre. vr̄a. de coha. cle. ⁊ mu. ⁊ pau. in cōmento decre. nobis. de iurepatro.

¶ Cetera: hec dictio habet importare. vt in ꝯtractu ea que veniūt que sunt de natura ipsi⁹ ꝯtractus hoc est de ꝯsuetudine. vt no. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit ff. de iureiur̄. et per hoc inferunt doct. ꝙ si in prothocollis alicui⁹ notarij inueniant̄ hec verba. ⁊c. ꝙ intelligātur ea venisse in ꝯtractu que de naturā vel de ꝯsuetudine eius sunt. vt dicit Bal. ꝙ per verbū cetera nunq̄ intelligitur vt veniat ꝓmissio cuz pena. Ratio qz pena dicitur esse quid extrinsecū ab ipso cōtractu. ideo nō intelligitur venire nisi exp̄sse appareat. ar. ex his que no. in. l. sciendum. ff. de ver. obli. ⁊. l. ij C. de fal. si tamē s̄m bal. ꝯtractus esset cōceptus ad ꝯsilium sapientis ⁊ in ipso verbum reperietur ⁊ cetera. tunc bn̄ possz apponi pena in hoc ꝯtractu. ⁊ hoc operatur appositio illa vt ꝯsiliū sapiētis dicat istuz ꝯtractū. iuxta no. in. l. aperte. ff. de verbo. obli. Et nota ꝙ dictio ⁊c. duplici mō scripta reperit̄: ⁊ hz hoc dupliciter profertur. Uno modo ponitur indeterminate in fine orationis sic ꝙ nō regitur ab aliquo v̄bo ⁊ tunc dz scribi breuiter vt sic ⁊c. Secundo modo ponitur determinate sic ꝙ refertur ad verbū in oratione positū a quo regitur. ⁊ dz scribi longe pro duabz dictionibus vt sic ⁊ cetera. Sic etiā ꝓfertur breuiter ⁊ longi⁹ vt vtroqz modo significat prout verba p̄cedentia vel aliud mediū significare declarat. Naz breuiter ⁊c. significat illud qd̄ deficit. et supplet verba deficientia. vt in. l. gallus. versi. credendū. ff. de libe. ⁊ postu. vbi testator dicēs. Si me viuo nepos decedat tūc qui pronepos ⁊c. credendū est gallum denotasse idem de pronepote. Et sic dictio ⁊c. supplet ibi verba s̄m que pronepos pōt substitui que sūt in prin. illius. l. vt gallus introduxit. Item si ꝓcedit instrumentū extensum locationis vnius domus facte vni. ⁊ sequitur instrumentū abbreuiatū emptionis alteri⁹ domus facte eidem: dictio ⁊c. significat clausulas in p̄cedenti positis q̄ huic locationi sunt applicabiles quia p̄cedentia declarant sequētia. l. si seruus pluriū. ff. de le. i. Item quia in habentib⁹ simbolū facilior est transitus. l. in rem. §. item quecūqz. ff. d̄ rei ven. Contract⁹ aūt emptionis ⁊ locationis sunt sil̄es. l. i. ff. locati. Et est sciendum ꝙ notarius qn̄ notam positā breuit̄ in prothocollo redigere vult ad instrumētum publicū tunc significata per dictionē ⁊c. dz extense scribere: qz scit qd̄ actū est. ⁊ quid per hāc dictionē intellexerit tanq̄ testis ibi contētoꝝ qz dispositionē ꝯtrahentium recipit. ergo mortuo primo notario post prothocollū anteq̄ redigeret illud in

BIU Cujas

publicū instrumentū secundus notarius non dz significata per dictionē ꝛc. in prothocollo positam extendere nisi quantum ibi sunt extensa. l. ꝯtractus. C. de fi. instru. Sed talis nota. prothocolli legēda est ꝑtibus coram testibus ꝛ illis exponentib⁹ verbū ꝛc. Debet notari⁹ secūdus sup hoc requisit⁹ expositionē illoꝝ redigere in publicū instrumentū extensū. alias iudex dz arbitrari ex p̄cedentibus et sequētibus et cōiecturari: quid per verbū ꝛc. significet̄ ar. l. si seru⁹ plurium. §. i. ff. de le. i. et. l. voluntatis. C. de fideicōmis. Scd̄o sumit̄. ꝛc prout longe ponitur ꝛ significat alia p̄ter ea que enumerata sunt. l. item queritur. §. exercitu. ff. locati. vbi dr̄ ꝙ milites de domo fenestras ꝛc. sustulerūt. Itē ibi heres qui cōpulsus adit sicut ceteris cōmodis caret ita h̄ comodo qd̄ nō pōt detrahere quartā. l. nāqꝫ. §. qui cōpulsus. ff. ad treb̄. vbi dictio ꝛc. regitur a verbis sustulerunt et caret.

De Ci

¶ Circuitores dicunt̄ qui circuerūt vl' circundant patrias a nūdinis ad nundinas deferētes res venales. Et dicunt̄ alio nomine circūmeatores.

¶ Circūferanus s̄m Isi. li. x. dr̄ q̄ ad modum rote circumfertur.

¶ Circūseptus est circūdatus vel vndiqꝫ cinctus. vt no. in ꝓhemio clemen.

¶ Circūducere lr̄am ē eam circūducta linea damnare. et sic differt a cancellare et suppunctare.

¶ Cimiteriū est locus solenniter per episcopū benedictus. de conse. dis. i. nemo. et dicitur a cymos. i. dulce. ꝛ steron statio. quasi dulcis statio.

¶ Cirographū est cum duo paciscentes duas scripturas sub eadem forma v̄boꝝ inter se ꝯficiunt ꝛ mutuo sibi tradunt. vel dicitur instrumentū seu illa littera in qua debitor confitetur se esse obligatum creditori idem quod antapoca. ꝛ cirograp hadum veniunt: nomen siue corpus venisse videtur. l. seruum filij. §. eum qui cirographum. ff. de leg. i.

¶ Circumstantia alicui⁹ loci intelligitur per. xxx. pedes: vt dicit Bar. in. l. itē apud labeonem. §. conuicium. ff. de iniurijs.

¶ Ciliarcha est princeps super mille homines.

¶ Cilium est parua pellicula in oculo q̄ dicitur lachrimale.

¶ Cimliarcha est custos sacroꝝ vasoꝝ. et aliarū rerum sacre ecclesie. vt dicit glo. in. l. iubem⁹. de sacrosanc. eccle.

¶ Circa est significationis restrictiue. nō aūt ampliatiue. vt in. l. rutilia polla. ff. de ꝯtrahen. emp. Et hoc nota ꝓ statutis. Et quid dictio circa operatur in teste. Vide Bar. in. l. celsus. ff. de vsucapi. Et circa ꝑtinet ad tempus. circū ad locum. circiter ad numerum.

¶ Citatio est in ius vocatio vel inuitatio cum quis de aliquo conqueritur ꝛ querimonia sua coram iudice deposita. iudex emisso citationis edicto ad eius instātiaꝫ vocat vel inuitat illum ad se in quē agere desiderat qui cōquest⁹ est. Si vero in edicto iudex vel pretor adijciat hanc clausulam si in die p̄scripto nō veneris quasi cōtumax ꝯdemnaberis vel reputaberis. tūc edictū olim dicebat̄ perēptoriū Hodie autem sufficit ꝙ dicatur. Citam⁹ talē peremptorie. Et est quadruplex modus citandi s̄m Guil. de mon. lau. Prim⁹ per nunciū cum litteris citatorijs. Secūdus per preconem. Tercius per edictū. cle. i. de iudi. Quartus fit ex iuris dispositiōe. Itē quedam citatio fit ad monitionē iudic. c. ꝯsuluit. de offi. del̄. Itē quedā est v̄balis. quedam realis vel actualis ducendo ad iudicem. Item citationis sunt tres act⁹. Primus est impositio cū iudex imponit nūcio vt citetur reus Scd̄s manifestatio cū nūci⁹ denūciat citato vt veiat. Terci⁹ relatio cū nūci⁹ refert iudici talē in tali loco citasse. Additur etiā quart⁹. s. cōparitio citati. ꝛ qn̄ citat⁹ teneat̄ cōparere. ꝛ si nō cōparet mulctetur. no. per doct̄. in. c. preterea d̄ dila. Et de illis actibus in. c. fi. de ferijs.

BIU Cujas

Et nota ꝙ citatio est de iure naturali. vt in cle. pastoralis. de re iudi. Et citatus ad locū morbosum seu vbi aer est pestilentialis vel corrupt⁹ nō tenet ire cum saluti hominū sit ratio adhibenda. l. recusare. §. si q̄s in vno loco. ff. ad trebel. ⁊ ibi per doc. Nec citatus perēptorie pōt dici cōtumax ante libelli oblationē. l. si finita. §. si plēs. ff. de dam. infec.

¶ Ciuitas dr̄ quasi ciuiū vnitas. ⁊ murorum ambitu termīatur. de sen. excō. si ciuitas cui⁹ appellatione etiā cōprehēduntur burgenses. ff. de ver. sig. l. ij. Item ciuitatis appellatiōe cōprehendūtur mille passus a muro ciuitatis vt. ff. eo. ti. l. mille. ⁊. ff. de pe. l. ꝙ liquide. §. si ita legitur. Item comprehēduntur orti. ar. ff. de ꝓcur. l. preses. Item ciuitatis noīe nō cōprehenduntur dioceses: nec ecōtra. vocatur aūt ꝓprie ciuitas que hz epm̄. vt. lxxxv. dis. in illis.

¶ Ciuilis actio. Require. s̄. Actio

¶ Ciuile debitū. vide ī glo. i. c. fi. de solu. Et quādoqz ciuile idem est qd̄ vrbanū et elegās. vt in glo. i. l. ciuile est. C. de fur. sic inciuile. i. inurbanū vel indecēs. l. inciuile ff. de legi. vbi dr̄ inciuile est respōdere lege tota non inspecta.

¶ Ciuis est natus in ciuitate. l. ciues. ff. d̄ appel. vbi glo. Sed quid de natis in comitatu. Dicit̄ in autētico quib⁹ mo. nat. effi. sui. §. si vero neqz ciues. coll. vij. ⁊ ibi per Jaco. de beluiso mouet̄ qō de rege ꝯcedēte p̄uilegiū ciuitatib⁹ ⁊ ciuibus regni.

¶ Cisterna est locus in quo ꝯgregantur aque pluuiales. ⁊ ibi collecte vsui reseruātur. alij ponūt cistella pro eodem.

De Cl

¶ Clam possidere. i. occulte possidere.

¶ Clamis est vestis militū. purpura reguz. stola sacerdotū. toga aduocatoꝝ. birrus rusticoꝝ vel custodum. cuculla monachoꝝ. vt. C. de vesti. clo. ⁊ aura. li. xi. ⁊. C. q̄ mili. nō pos. l. si clarissimi. prout no. azo. in sum. C. de offi. prefec. preto. Apud impeperatorē erant in triplici gradu. quia alij erant maiores: ⁊ hi vocabantur illustres sicut prefectus pretorio orientis. item affrice. itē vrbis romane. Alij erant mīores ⁊ hi vocabant̄ clarissimi: puta presides. Alij medij: ⁊ inter illos erāt spectabiles. vt proconsules ⁊ prefect⁹ egypti qui etiaz dicūtur augustales.

¶ Clādestinū ꝯiugiū est despecta personarū presentia vel iuris solennitate vl̄ denunciatiōe nō p̄missa sine sacerdotis bn̄dictiōe occultū matrimoniū.

¶ Clādestina electio dr̄ que in cameris ꝑ occulta ꝯuēticula fit vel illa quā canonici inter se secretā tenent.

¶ Classis. i. nauis. inde classitus. i. numerus classatoꝝ. i. nauiū ad bellandū. Et q̄ censetur vel voluerit se huic ministerio deputare dicebatur incensit⁹. vt. C. de classi. libro. xi.

¶ Cliens dr̄ ille cui⁹ cām aduocat⁹ tuet̄: ⁊ defendit. Inde clientulus diminutiuū ⁊ idem est ꝑm Isi. Vel dr̄ quasi colens a colendis patronis. Unde solent ꝑuersi aduocati dicere suis clientulis. si verum respondebis cām ꝑdes. Sed non dicunt. si falsum respondes regnū dei perdis. ⁊ cuz iniusta sentētia damnationē acq̄res vt est glo. magistra. in. c. i. de confes.

¶ Clerica dr̄ corona clericoꝝ rasa. vt no. Jo. an. de vi. ⁊ ho. cle. c. clerici.

¶ Cleros grece est sors latine vel hereditas. sunt ergo dicti cleri: qz de sorte dn̄i sūt xxi. dis. cleros: vbi ponūtur noīa omnium graduum in ecclesia christi deseruientiuz. ⁊ appellatione clericorū etiaz intelliguntur monachi licz non ecōtra quia sunt etiam electi in sortem domini quod clericus significat. xij. q. i. Duo sunt genera. ⁊ hoc maxime in causis fauorabilibus sed in odiosis secus. vt nota. in. c. i. de iuramē. calum. vbi etiam appellatione clerici nō venit monachus: quia ibi postea specificat. vide. c. cum ꝑm apostoluz. de preben. ⁊. c. cleros prealle.

¶ Clerimonia idem est qd̄ hereditas diuina.

BIU Cujas

¶ Cloaca dr̄ loc⁹ cōcauus vbi sordes cō fluunt ex quocūq; vili loco vel effluunt de vijs et plateis vel vbi stercora recipiuntur .s. latrīa. ff. de col. vbi tex. i. l. §. cloaca. Cloaca ē loc⁹ cauus per quē colluuies quedā fluit. Et ponit pretor ibi duo interdicta de cloacis. Primum est prohibitorium quo prohibetur vicinis ⁊ facere vim quo minus cloaca purgetur reficiatur Secundū. est restitutorium vnde flauius mela scribit competere interdictum hoc vt in vicini edes veniat ⁊ rescindat pauimenta purgande cloace gratia. Et si quis velit priuatam cloacā facere vt exitum habeat in publicam cloacā non esse impediendū pōponius putat. Et vtrunq; interdictorū est ad salubritatē ciuitatum. Nam celum pestilēs et īmunditie cloacarum ruinas minantur. vt ibi dicit: Est ergo duplex cloaca priuata et publica. Et appellatione cloace tube ⁊ fistola ꝯtinent h̄ ex. l. i. p̄al. ff. de cloacis.

De Co

¶ Coactio est duplex absoluta ⁊ conditionalis. Coactio absoluta est cui resisti non potest cū quis violenter trahitur ad aliq̄d faciendū quo casu quis oīno excusatur. l. di. p̄sbyt̄os. i. q. i. ꝯsta. Coactio ꝯditionalis est que metū cruciatus vel aliquid graue minatur q̄ si excusat a tanto nō tñ a toto c. sacris de his que. vi. me. ve. cau. fi. ī glo. verbi attenuet s̄m gof. in sum. eo. ti. ⁊ etiaz in. c. cū dilect⁹. eo. ti. vi. bar. brix. in glo. vbi munita di. v. ad eius verbo vbi bene distinguit. Et coacta voluntas etiā voluntas est xv. q. i. merito. ff. qd̄ me. cau. l. si mulier. §. si metu

¶ Cocus venit appellatione artificis qz cocuz esse est ars. l. si q̄s vēditor. §. i. ⁊. ij. ff. de edi. edict. īmo cocus imp̄atoris hz dignitatem ad quod baldus allegat tex. in. l. i. Quis cocoꝝ in vsibus feu. hec lod. de ro. in singularibus suis

¶ Codicilli dicunt̄ codices parui. i. libelli in quib⁹ cum aliquis impeditur aliqua necessitate ne faciat testamēta d̄ reb⁹ suis disponit in vltima volūtate. Et s̄m azo. in sū. C. de codicillis. In hoc differūt a testamēto eo q̄ codicill] directa hereditas nec dari nec adimi pōt ne ꝯfundat̄ ius testamentorū ⁊ codicillorum. Nec in his pōt hereditas scribi. Nec cōditio heredi instituto pōt adijci nec substituto ī eis directe pōt: sed p̄ fideicōmissū cū in eis hereditas directe relinquitur. Et plura alia q̄ notāt azo. ⁊ hosti. in sum. ti. de testa. Et spe. ti. de instrumētorum editione. §. viso

¶ Codicillus dr̄ ab auctore] qui hoc gen⁹ scripture instituit. Et est scriptura vel littera in q̄ testator voluntatē figurat suā. nulla indigens solēnitate sed solū testatoris voluntate qualicūq; pronūciatione expressa cui⁹ beneficio subuenit̄ volūtatib⁹ defūctoruz ꝓpter deficientē solēnitatē verboꝝ legalium vel necessitatē verborū solenniuz. Et sicut codicillus fit vice testamenti sic ep̄la fit vice codicilloꝝ Et nota q̄ illa clausula si nō valet iure testam̄ti. valeat tñ iure codicilloꝝ s̄z accur. in aūt. ex cā. C. de liber. p̄ter vel exher. nō hz locum quādo testamentuz deficit vitio testator] vt qz ex heredauit vel preterijt filium sed bene operatur quando testamentū nō habet viciū intrinsecum scz preteritione vel exheredatione sed habz defectum extrinsecū puta minor numerus testiuz ⁊c. Et ex modernis do. guil. de cunio tenet cū glo. in. l. fi. C. de codicillis. licz dy. ⁊ alij teneāt ꝯrium in. l. patronus. §. si pagan⁹. ff. de iniusto rupto testam̄to. Hec ponit baldus de perusio in quodam ꝯsilio.

¶ Codex est q̄libet liber qui ꝯtinet in se diuersos libros ꝑtiales. et hoc gñaliter. Sz ꝓprie est liber qui ꝯtinet diuersa precepta imperatoꝝ. Unde ante tp̄s iustiniani erāt tres codices scz gregorian⁹ hermogenianus et theodosianus ⁊ multe ꝯstitutiones extra illos deuagātes. preterea duo pene milia libroruz et trecies centena milia versuum. Uidens ergo iustinianus tantam legum multitudinem voluit circa hoc adhibere remedium salubre. Primo direxit animum suum ad imperiales constitutiones. ⁊ de istis tribus codicibus extrauaganti-

BIU Cujas

bus fecit fieri vnum codicē quem suo feli-
ci noīe nuncupauit codicē iustiniani. De-
inde direxit animum ad immensa veteris
iuris volumina ⁊ de illis duob⁹ pene mili-
bus libroꝝ ⁊ trecies centenis milib⁹ versu
um fecit fieri librū digestoꝝ seu pandecta-
rum quē diuisit in quinquaginta libros ꝑ-
tiales ⁊ in tres integrales. s. ff. vetus. infor
tiatū ⁊. ff. nouū. Postea pro iuuenib⁹ ⁊ le-
gum tyronibus fecit librū institutionum. s.
mediocrem eruditionē ꝑ quē q̄si per pōtez
iuuenes ad legū sb̄tiliora ⁊ altiora ꝑueīrēt
¶ Coetanei sūt hoīes paris etat̄ s̄m Isi.
¶ Cognatio legalis s̄m Hosti. e. ti. est que
dam proximitas ꝓueniens ex adoptione
vel arrogatione. vt no. in Rubri. eiusdē ti.
¶ Cognatio spūalis est ꝓpīquitas vel atti
nentia q̄ ꝓuenit ex sacr̄i datione vel ad sa-
cramentū recipiendū attestatione vel attē
tione. Vñ ex cognatione spūali q̄ in baptis
mo ꝯ̄hitur nouē ꝓpinq̄tates nascunt̄. Pri
ma filiatio inter sacerdotē baptizantem et
baptizatū. Secūda ꝯpaternitas īter sacer
dotem ⁊ pr̄em baptizati. Tertia ꝯmaterni
tas inter eundē ⁊ matrē baptizati. Quar-
ta īter filios sacerdotis ⁊ baptizatū. s. fra-
ternitas. xxx. q. i. hoīes. ⁊. q. iij. ita diligere
Quinta filiatio inter baptizatū ⁊ suscipiē-
tem de baptismo. Sexta filiatio inter eun-
dē ⁊ vxorē suscipiētis. Septīa fraternitas
inter baptizatū ⁊ filios suscipientis. Oc-
taua ꝯpaternitas īter suscipientē ⁊ pr̄ez su
scepti. Nona maternitas inter eundē ⁊ ma
trem pueri: vt. xxx. q. iij. per totum.
¶ Cognatio consanguinee vxoris. est coi-
tus cum consanguinea vxoris
¶ Cognati. Require. s̄. Agnati. ⁊ habetur
post agnatos: qꝛ cognati ꝑ femineū sexū: sꝫ
agnati ꝑ masculinū ꝯiuncti sunt: hoc tñ ho
die modicū curatur. Sed an agnat⁹ presu-
matur scire factū cognati: vide legē octaui
gradus. ff. vnde cognati. ⁊. c. quosdam de
presump. per doctores.
¶ Cognoscere instrumenta: est ea relege-
re distinguere: ⁊ ꝯferre accepta ⁊ data.
¶ Cohortalis est apparitor qui obnoxi-
us est cohorti. l. si cohortalis. C. e. ti. li. xij.
¶ Colonus est qui prediuꝫ habet agri co
lendi causa. Differt autem colonus ab in-
quilino quia hic in rure: iste autem in ciui-
tate moratur: Et habet plures spēs agri-
colarum s̄m Azo. quia alij vocantur colo-
ni conditionales: alij coloni inquilini: alij
origenarij: alij coloni simpliciter nuncupa
ti ⁊c. de quibus infra patebit.
¶ Coloni ꝯditionales dicunt̄ quasi ex sua
conditione predium vel agrū colere debē-
tes ⁊ s̄m Jo. sic ꝯstituuntur q̄ p̄mo i scrip
tis vl̄ sine scriptis ꝑpetuo iure colonos se
esse in fundo permittant vt postea per. xxx.
annos in fundo ꝑmaneāt. Et licet quidam
putant hos esse ascripticios cōditionales
tamen s̄m Jo. male putāt: qꝛ colonus tp̄is
transcursu pōt liberari: ascriptici⁹ vero mi
nime: vt. C. de agri. ⁊ censi. l. cuꝫ sancimus
li. xi. Require supra ascripticius
¶ Coloni dominici dicebātur qui colebāt
agros imperatoris: vt. C. de predi. et om-
nibus re. li. xi.
¶ Coloni illiriceni alias et melius illirici
ani de illirico. i. de schlaphonia dicuntur:
⁊ habetur in. l. cum querebatur. C. vnde vi.
vbi dicitur inter illiricianam aduocationē
glo. i. inter. aduocatos de illirico. C. de co
lo. illiri. li. xi.
¶ Colonus inquilinus licet s̄m quosdam
inter colonos conditionales ⁊ inquilinos
nulla sit differentia pro quibus vr̄ facere. l.
diffinimus. C. de agri. et censi. li. xi. tamen
s̄m Jo. hec est differentia: quia inquilinus
minus astrictus est q̄ colonus cōditiona-
lis. vnde inquilinus bene potest in alia ꝑ-
te cuiuslibet suburbij domū cōducere ⁊ in
habitare. Sed condictionalis colon⁹ non
audet cū sua familia recedere a fundo quē
colit: nec alibi habitare.
¶ Colon⁹ originarius s̄m Jo. dr̄ coloni cō
ditionalis fili⁹ ex eo q̄ originaliter ꝯditio
ni colonarie subiect⁹ est. Nec refert s̄m Jo.
siue in solo fuerit nat⁹ siue extra solū qꝛ tan
q̄ origenarius ad terraꝫ reducendus quā
pater suscepit colendam

BIU Cujas

¶ Colōi balestini sūt d̄ balestia ꝓuīcia dicti
¶ Coloni ꝑtiarij ꝑm quosdā dicunt̄ illi q̄ terrā colūt ꝓ ꝑte dimidia vel tertia ꝑm sterilitatē terraꝝ. Et scd̄m Jo. nullū ius hn̄t statim fructib⁹ a solo sepatis. Et ille dr̄ ꝓprie ꝑtiarius q̄ ꝯducit rem rusticā ꝓ cōi dāno ⁊ ꝯmodo. Et ꝯpetit ꝯ eū actio pro socio
¶ Colonus simplicit̄ ꝑm Jo. dr̄ q̄ sub certa anua mercede ī pecunia nūerata predia colenda accipit. Nam scd̄m eū non esset locatio sine pecunia. ff. de po. l. i. si q̄s seruum
¶ Colonus ꝓprie dr̄ qui rusticā rem ꝯducit nūmis: et competit contra eū actio prescriptis verbis siue in factum vbi. s̄.
¶ Colon⁹ ad nūmū ꝯduct⁹ est ille qui statim cum fruct⁹ fuerint a solo sepati: vt vsufructuarius intelligitur secundū Jo. ff. de fur. l. si apes.
¶ Colonus supficiari⁹ ē qui areā cōducit ea cōditione: vt sibi liceat in ea edificare: et domum tollere cum voluerit.
¶ Coloni partionati sunt qui totum agrū suis expensis colunt et ex fructib⁹ prestant domino fundi quantum conuenit.
¶ Coloni palatini habet̄. C. eo. ti. li. xi.
¶ Collatores dicūtur a conferendo quia conferunt in fiscum siue ordinaria sit collatio siue extraordinaria.
¶ Collatio scd̄m azo. in sum. C. de col. dicitur quasi in communi latio. Nā quod erat proprium dicitur ibi medium et confert. i. coniunctioni subijcitur. Et scd̄m eum non est aliud q̄ communicatio qua res quondam non sua vel non hereditaria iam est sua vel hereditaria vel est confusio siue coadunatio rerum conferentis in res cōmunes seu cum rebus communibus diuidendis: vt no. in. l. si soror. C. de collati. Itē ꝑm Fulgosium in Rubrica. C. eo. ti. Collatio est triplex: vna quam faciūt scolares disputando et de iure disceptando: vt in auc. ⁊ si ꝯcti. C. de fi. īstr. Alia quā facim⁹ bibēdo ⁊ comedēdo. Tertia q̄ fit res coadunādo. et ista hic descripta est ⁊ in. ti. de collatio.
¶ Collatio instrumētoꝝ est quando duo instrumenta inspiciuntur et examinantur simul vtrum in vno ita sit sicut in altero vl̄ vt videatur per modum et formam scripture effectus eius
¶ Collactaneus idē est qd̄ ꝯsugās. s̄z collectaneus. i. condormiens a lacte primus secundus autem a lecto nomē habet.
¶ Collega ꝑm Isi. dr̄ a collegatione societatis vel ꝯplexu amicitie: ⁊ est idē qd̄ sodalis in officio alterius paris potestatis.
¶ Collegarius etiā est vn⁹ ex talib⁹ socijs.
Collegiati dicunt̄ aliqui q̄ sunt de aliquo corpore. i. ꝯgregatione vel artificio hoīm veluti pistorū: fabroꝝ: monachoruz: ⁊ quorunda aliorū collegium hn̄tium qui etiā dicunt̄ carthopatri: qr eoꝝ noīa scribebātur in cartha vel matricula patrie: vt. C. de colle. li. xi. in Rubrica. Scribebātur autē ꝓ eo vt patrie fierēt incorpati: vl̄ dicebātur corporaliter emētes carthā. i. locuz cuiqz per carthā assignatū: viuens locum surrogentur: et patrie fiant incorporati ꝑm Accur. ibidem. in. l. vnica.
¶ Collegiū est ꝯgregatio quaz ad minus tres facere possunt. Nā duo faciūt congregationē: collegium tres: populū decez. turbam. xxv. gregem quinqz porci: vel. x. oues vt no. Ber. de elec. c. i. Et collegia licita et approbata in his in quib⁹ habent iurisdictionē. Et quo ad ea que ad ep̄os collegiatos pertinent possunt facere statuta: vt no. in glo. l. fi. C. de iuris. om. iudi. Et expressius. C. de consti. pecu. l. ij. in fi. per Bart. in l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iur. Item collegio non approbato non relinquitur in testū. l. collegium. C. de here. insti. Et de licito vel illicito in. l. i. C. de sacrosan. eccle. de exces. prela. c. cum dilecto et per Bar. ff. de colle. illi.
¶ Collaterales dicuntur qui se attingunt vel sibi attinent tranuersaliter per lineam collateralem non per lineam rectam ascendentem. vel descendentez: vt consanguinei et consimiles dicuntur etiam collaterales generaliter omnes equaliter quasi lateribus considentes.
¶ Collobiū ē toga vl̄ vestis sine manicis

BIU Cujas

¶ Collectiua dictio dr̄ que significat collectiue ex sua īpositōe: qñq̄ etiā ex significato sumpto aliūde ex q̄ uis alia materie subiecte significatōe. vbi gr̄a. ibi oēs ferūt lapidē vel trabē significat colectiue. l. ita vulnerat⁹. ff. ad. l. aq̄. Sz ibi oēs studēt auaricie significat distributiue. Rō: qz in prīo exēplo ex vnitate lapidis sumit̄ significatū verbi: sz in scdo exēplo sensus ē q̄ q̄libet hō studet auaritie. Silr̄ hic oēs hoīes aut sunt liberi: aut serui: insti. de iur. pso. sm materiā subiectā: nō patit̄ sensū collectiuū: qz falsū est q̄ oēs hoīes sunt liberi vel serui: qm̄ aliq̄ liberi sunt: ⁊ aliq̄ serui. Sed i. l. si necessaria. §. si annua. ff. de pigno. ac. sumit̄ dictio vnaq̄q̄ collectiue: vbi si stipulat⁹ sum: triginta michi solui ānua bina trina die. id ē quolibet āno ī tribus michi solui decē ⁊ pignus accepi. Deīde pactū est appositu ꝙ michi vnaq̄q̄ die pecunia nō soluta eēt michi vēdere pign⁹ liceret. Dicit tex. q̄ pecunia nō soluta vno termīo. s. pmo vl̄ secūdo nō lz vēdere pign⁹ sz oībus t̄minis p̄terit. Et sic illa vba vnaq̄q̄ die significāt collectiue. s. oīm termīoꝝ sil̄. Dicit̄ ergo collectiua dictio q̄ significat̄ collectiue p modū ei⁹dem corpis: vt sūt turba: dom⁹: grex: peculiū: collegiū: hereditas: ciuitas: vniuersitas cōe ⁊c. Itē dictio quisq̄ ē collectiua ibi Titius ⁊ sey⁹ p q̄rta pte quisq̄ eoꝝ me heredē fecerit heredes michi sunt. l. h̄ articulo ff. de here. īsti. qz refert̄ ad vtrūq̄. Collectiue dr̄ tñ ex subiecta materia. s. īstitutōis sumit̄ qñq̄ significatū distributiōis. De hoc in. l. fi. C. de impu. ⁊ ali. substi. ⁊. l. si filiab⁹ §. i. ff. de lega. i. et. l. si fuerit. ff. de re. dubi. h̄ ponit Bar. in. l. hoc articulo preal.

¶ Colluctatio fit dū aliq̄ sil̄ luctant̄ pugnis vel calcib⁹. vel veri⁹ qñ pugnātes non stāt certo loco. ff. ad. l. aquil̄. l. qua actione. §. si quis in colluctatione in glo.

¶ Collusio sm Ber. ī glo. in. c. audim⁹. de collu. de tegē. ⁊. c. cū clerici. de censi. ē interactorē ⁊ reū latēs ⁊ fraudulēta ꝯuentio p quā alter ī iudicio supari pmittit. Qua īteruenīēte sz Hosti. ī sū. aliqñ delicta remanēt īpunita: vel etiā cōmittunt̄. Et sm Azo. fit p ꝓcuratorē ⁊ aduocatū cāꝝ q̄ se ī lite supari patiūtur: ⁊ fit p p̄ncipales psonas ī similibus tā in ciuili cā q̄ ī spūali: vt ī. d. c. audiuim⁹. In ciuilib⁹ aūt sz Azo. fit īpune vt qñ q̄s p collusionē patit̄ seruū vel libertū īgenuū pnūciari. Et hoc iō ne per tales degeneres inq̄naret̄ āplissimus ordo senatorū.

¶ Commentarius est ille qui causas commētabatur. vel scripsit

¶ Commentor cōmentaris est componere vel fingere seu glosare

¶ Cōmētū significat deceptionē vl̄ occultū seu maliciosuz tractatū d̄ restit̄. īinte. c. i. li. vi. xxxviij. dis. c. ij. de testi. cogen. c. ij.

¶ Comes orient⁹ sm Azo. ī sū. eo. ti. forte erat ꝓcurator reꝝ cesaris q̄s hēbat ī oriēte

¶ Comes palatinus dr̄ qui curā gerebat precipuā vt missoꝝ notarioꝝ ⁊ iudicum negligentiā argueret. ⁊ a ꝓuincialib⁹ tributa exigeret ⁊ ꝯsueta deposceret: ita q̄ nō in ꝓuincialib⁹ sed p̄cipue iussus ē vt iudicibus ⁊ eoꝝ officialib⁹ p̄ccepto īmineret ⁊ supesset C. d̄ of. comi. sacraꝝ largitionū. ⁊ d̄ of. r̄. p.

¶ Comes reꝝ p̄uataꝝ sm azo. erat forte ꝓcurator cesaris in priuatis rebus ⁊ sm eū etiā fuit illustris. Alij dicunt q̄ p̄uati commodi ⁊ fiscaliū reꝝ habuit administrationem vt eas ꝯseruaret: ⁊ in eis negociaret̄:

¶ Comes sacraꝝ largitionū sm azo. erat ille p quē p̄nceps sua stipēdia largiebat̄. ⁊ hic forte erat ꝓcurator reipu. qui grece legista nūcupatur: ⁊ illustris erat. Alij dicūt q̄ p hūc impator libertatē suā ⁊ magnificētiam exercebat: ⁊ largitudinem agebat.

¶ Comes sacri patrimonij erat q̄ impatoris ꝓcurauit p̄rimoniū q̄ in h̄ differt a comite reꝝ p̄uataꝝ: qz h̄ tenet custodiā reruz p̄uataꝝ. ⁊ exercet nogociationē circa mobilia: sz ille p̄rimoniū ⁊ īmobilia ꝓcurat. et hec dr̄a p̄sumit̄ ex vbis. C. de offi. comi. re. priua. ⁊. ff. de offi. procu. ces. li. i.

¶ Comites ꝯsistoriani sunt consistorij milites dici meruerunt qui etiam spectabilibus pro ꝯsulib⁹ equipabant̄. C. de comi. cōsisto. li. xij. l. i. Vel ⁊ ꝯsistoriani dicebāt̄ q̄ p̄

BIU Cujas

erāt castris ꝑncipis ordinādis ⁊ erāt plures ⁊ eligebātur decani de consistorianis et ministrianis vt.c.ti.ꝑal. Alio mō cōsistoriani dicebant castrensiarij et apō nos hodie castellani vocant: lz apud alios vocentur oēs quibus ꝓfusum est de ceteris redditibus vt in castro aliquo ꝓ defensione et custodia cōmorent. de cō.rei.mli. et qui puīcias regūt ⁊c. viō. C. li. xij. cū suis titul.

¶ Cōmutarienses mlites: alias comitatēses dicunt milites stipendiarij a comitatu dicti qz militant non soli. sed in comitatu.

¶ Comentariensis. dī custos i carcere positorū. ff. de. ozi. iur. ⁊. C. de custo. reo. l. ad ꝓmentariēsem. vbi talis punit tali pena cū socio suo qua puntus fuisset aufugiens ex negligētia coꝝ nisi ex necessitate ꝓcul ab officio egerit tunc adiutor eius pari pena constringitur.

¶ Cōmenda. est custodia ecclie alicui cōmissa. c. nemo deiceps: de elec. li. vi. vbi bona: glo. de commendis cummultis questionibus in. c. dudum de elec.

¶ Cōmēdare est deponere. ff. de ꝓbo. sig. l. commendare. ff. depositi. l. lutius. ⁊. xxij. q. ij. ne quis arbitretur. Etiam capitur ꝑ laudare: vt in glo. ꝓallegata.

¶ Cōmodatū est alicuius vel certe rei ad aliquē spālē vsum gratuita facta cōcessio ⁊ differt a precario ꝑ vsum spālē. Jtez qua p̄cariū nō pōt revocari nisi tpe expleto: sed cōmodatum nō pōt revocari nisi expleto vsu ad quē datur. Jtē cōmodatū solū in immobilib⁹ reperitur precariū vero etiā i immobilibus: insti. quib. mo. re contrahi. obli. §. item is cui res. ℞si. cōmodata aūt res. Et dī facta ꝓcessio: nō aūt translatio: quia is qui cōmodat dñiuz possidet et ꝓprietatē retinet. ff. e. ti. l. rei commodate. Dicit gratuita qz nulla merces iteruenire debet: alias si merces iteruenret tunc res transiret in locationem vel in ꝑctum innominatum do vt facias: insti. locati. §. i. ⁊ mādati. §. vl.

¶ Commodare est rem ad vsum alicuius q̄diu velit concedere.

¶ Cōmodatarius est ille cui res aliq̄ datur vtenda videlicet ipsum commodatum.

¶ Cōmodati actio. Re. s. actio ꝓmodati.

¶ Cōmodum ſm Jsi. li. v. est illud quod e nostri iuris: et etiam ad alios tpaliter trāslatū est cōmodo tpis q̄diu apō eos sit vñ cōmodum dī ctiā alio noīe cōmodatum.

¶ Cōmercium ſm Jsi. li. v. est deriuatuz a mercibus quas res venales nūcupamus vnde mercatus dicitur cetus multorum q̄ res emere vel vendere solent. et est cōmercium quasi commutatio mercium. Etiam dicit copula. dicēdo carnale commercium

¶ Commestor: vel commessor idem est qō gulosus.

¶ Comminationes sunt mine per iudicez impositenec tamen habent auctoritatem rei iudicate. scōm Azo.

Cōmunidiuidūdo. ſm Jsi. li. v. est inter eos quibus res communis est que actionibus vel postulationibus lz arbitrio dari cuius arbitratu res diuidantur. Require s. actio communidiuidendo.

¶ Coīa predioꝝ. Requi. j. predium.

¶ Coīa de vsucapiōb⁹. Re. j. vsucapio.

¶ Communia de successionibus. Require infra successio: et inuenies.

¶ Comineatus dicitur licentiat⁹. vel recōmendatio seu remuneratio ipsis licentiatis tempore licentiature facta vt in epistola alexandri magni et Aristotelis legitur. Et est quod vulgo dicitur cōductus liber. i. transitus a cōmeando descendēs: vt ibi dī optimis nos susceperūt cōmeatibus.

¶ Comedia id est villana locutio: vt i glo. C. non li. bi. metro. lo. sua ad dextra trāsferre in Rubrica. li. xi. Jtem est dignitas. Sz ſm donatū est rusticana laus siue cātilena a camos idest villa et odos cantus.

¶ Cōmēdaticie littere sunt dimissorie quibus clericus dimittitur ⁊ absolut⁹ a potestate sui episcopi in quibus phibetur de vita et ordinibus illius testimonium.

¶ Comparatiuus capit⁹ interdū ꝓ positiuo: vt latius idest late. c. auaricie. de elec. li. vi. similiter. c. licet prope finē de accu. ibi posituꝝ. ⁊. c. ⁊ si pignoratiōes. de iniur. ibi

BIU Cujas

districti⁹.i.districte. Sic iterdū positiu⁹ capitur pro cōparatiuo: vt in ps̄.cxvij. Bonū est cōfidere in dño q̄ in hoīe. Bonū est sperare in dño ꝛc.ibi bonum.i.melius.

¶ Cōpendiosa hec dictio significat substitutionē q̄ sub cōditione mortis alia multa cōplectitur tpa seu longū tp̄s qd̄ dicitur post puberē etatem. Et dicit̄ ideo compendiosa: q: sub verboꝝ cōpendio plura cōplectitur tpa: ꝛ q̄ñq̄ plures substitutiones: facit.l.meui⁹.§.duoꝝ.ibi oꝛonis compendio ff.de lega.ij.et.l.precibus. C. de ipu.et ali. substitu. Et hoc ꝓut adaptat̄ illud significatū: q: pōt ad alia adaptari. vt aliter significet ꝓut ꝟbuꝫ cui adaptaret̄ significare dictaret. Uide.j.substitutio cōpendiosa

¶ Cōpilator s̄m Jsi.li.x.est ille qui aliena dicta suis ꝑmiscet. Et sic solēt pigmentarij in pictura diuersa mixta cōfundere. Unde illud Ho. Pictoribus atq̄ poetis qd̄libꝫ audendi semꝑ fuit equa ptās. Hoc scelere quondā accusabat̄ hercules mantuanus. Iste voces cū quasdā versus hoīm transferens suos ꝑmiscuisset. Et cuꝫ cōpilator ab emulis diceret̄ ille rñdit magnaꝝ viriū esse clauam a manu herculis extorquere.

¶ Concubina sumit̄ duobus modis. Primo dicitur illa quā quis cognoscit fornicario affectu. Et talis non īpedit ordinis ꝓmotionē. Secundo dr̄ illa quā aliquis cognoscit vxoriticio siue maritali affectu: et talis īpedit ꝓmouēdum ad sacros ordīes xxxiij.dis.si quis de laicis de presum.c.illd̄ de clande.despon.ꝑ totum. Item cōcubina s̄m Azo.in sum.e.ti.constituitur sola intentione animi. Et ab eo q̄ñq̄ qui nō pōt vxorem ducere: vt ecce preses mulierem oriundam de ꝓuincia nō duceret vxorē. tamē potest habere ꝯcubinā. Potest aūt s̄m leges vt ipe azo.dicit eas solas habere mulieres sine motu criminis in quib⁹ stuprum nō cōmittitur. sicut in virgine vidua et minore. xxv.annis in quibus stuprum cōmittitur.

¶ Cōclaue dicit̄ cella vel thalamus secretus ad quē per multas claues venitur. vide glo.in verbo conclaue.l.quod conclaue ff.de dā.infec.et ideo in electione pape cardinales intrant conclaue.

¶ Cōfessio facta alicui d̄ aliq̄ re respicit ꝑsonā cui fit: non aūt ipsam rē adeo q̄ finit̄ morte ipsi⁹ cui facta ē: nec ad heredes eius trāsmittit̄ nisi i ipa concessione fiat mentio de heredibus.l.cum seruus.§. si quis.ff.de leg.i.

¶ Cōfinia dicunt̄ q̄ adeo sūt ꝓxima vt nullus sit paries iter ea: vnde p̄dia vrbana q̄ ꝯsueuerūt ꝑietibus distingui: ꝓprie non dicunt̄ ꝯfinia sed poti⁹ dicūt̄ vicina. Predia vero rustica p̄nt dici cōfinia: quia solo partis finalis termino sunt distincta.

¶ Confirmatio est iuris prius hīti corroboratio: vt colligit̄ de fi.instru.c.inter dilectos. Alio mō est sacramētoꝝ ministratio s.in fronte crismatis assignatio. Et fit ꝯfirmatio p̄mo mō dicta his ꝟbis. Confirmam⁹ te sicut rite possides: vel sicut sine prauitate facta ē electio vl̄ sicut ꝓuide facta est.

¶ Confirmare est alicui iuri vel facto firmitatem prestare.

¶ Coniectura est verisimilis rō suspitiōeꝫ inducens non de necessitate personam vincens

¶ Coniūctio q̄ñq̄ ponit̄ pro disiūctione: vt cuꝫ dicitur michi heredi q̄ meo.ff.de ꝟ. sig.l.coniuncti: ꝛ disiūctio quandoq̄ ꝓ coniunctione: vt.ff.eo.ti.l.sepe.

¶ Conditio est dispositionis suspensio ex euētu īcerto futuro ei apposito in quē euētuꝫ eius dispōnis facta ē collatio.ff. si cer. pe.l.itaq̄.verbi gr̄a ꝓmitto vel lego si titius fuerit ꝯsul. h̄ dispositio est ꝯditionalis ex īcerto apposito. si titius. Et ꝑ hoc dispositionis vel legati sit suspensio ꝛ eueniente casu quo titius sit consul. purificat̄: et non plus suspendit̄: insti.de.ꝟ.obli.§.ex conditionali.ꝛ.ff.de cō.ꝛ de.per totū. Potest autē capi cōditio dupl̄r. Uno mō ꝓ tp̄is suspēsione qd̄ solet apponi in ꝯctib⁹: aut vltimis volūtatib⁹ de quo in ti.preal. de ꝯdi.et de in ti.de condi.īstitutionū. Scd̄o mō q̄ñ aliq̄d solutū est. Et illd̄ intendim⁹ repetere: et appellat̄ cōditio q̄si soluti repetitio de ista.

BIU Cujas

tractat̄ in ti. de cōdi. ob. cau. data. ⁊ ti. seq. ⁊ de sui natura nō solet dari dño: q̄ repetitio p̄supponit dñium esse trāslatū. l. fi. ff. de vsufructu. ⁊ quemadmodum capiat̄ alias amittitur. Et h̄ ꝯditio p̄ncipalit̄ est duplex Una gñalis ꝯcurrēs cū quacunq̄ actione ex q̄ certum petitur. l. certicōditio. ff. si cer. peta. Alia est q̄ diuiditur in multa mēbra. scz in ꝯditionem ob cām. ob turpē causam indebiti sine cā furtiua ⁊c. de quib⁹ oib⁹. j. dicetur. Et nota q̄ cōditio differt a modo ⁊ a causa: et a demonstratione. et scd̄z glo. in rubri. ff. de condi. et de.

¶ Cōditio est legati cui⁹ de futuro defect⁹ seu ꝯfirmatio pendet suspensio. ⁊ ibi legati ponitur exēplariter: ⁊ sic nō restringit quin ꝯueniat alijs a legato: q̄ exēpla nō restringūt regulā. l. damni infecti stipulatio. ff. de dam. infec. Bar. sic diffinit. Cōditio est q̄dam euent⁹ futur⁹ in quē dispositio suspenditur: ⁊ intelligit̄ de euentu in facto vl̄ iure l. multū īterest. de condi. ⁊ demō. siue conditionis affirmatiue vel negatiue. l. in testamento. eo. ti. Et dicit futur⁹ q̄ de p̄terito et p̄nti ꝓprie non ē cōditio. q̄ non suspēdit. l. cuz ad p̄ns. cum duab⁹ sequē. ff. si cer peta. Balbus v̄o sic diffinit. Est adiectio q̄daz per quā dispositū habet in sui esse pendentiam existentiā vel defectū. Et hec gñalis est ad oēm ꝯditionē inductiuam et extinctiuaz: de p̄terito presenti vl̄ futuro. Petrus de perisio sic dicit. Conditio est v̄borum adiectio in futur̄ suspēdētiū s̄m quā disponens vult dispositū regulari. Significatur aūt cōditio p̄ dictionez si. vt in exēplo. lego si titius fuerit consul. Item per aduerbium cū: vt dicendo cū titius consul fuerit. Sed est dr̄a inter si et cū. non quo ad ꝯditionem faciendā sed quo ad modū significandi: q̄ dictio si significat p̄ncipaliter ꝯditionē vel suspensionē. et p̄ ꝯñs tēpus dilationis dispositiones in euentum futurum. Et q̄ ille est incertus ideo consecutiue suspensionez significat. l. si titio. ff. quando dies lega. ce. et. l. qui promisit. ff. de condi. et demō. Itez dictio nisi significat conditionem: vt vēdo tibi librū pro decez: ita q̄ venditio valebat et perficiatur nisi alius conditionez meliorem infra mensem faciat. l. ij. cum ibi nota. ff. de in diem adiec. Item dictio alioquin conditionem facit: vt promittis michi scribere librum infra mensem alioquin decez nomine pene. nam sensus est si non scripseris ⁊c. l. si finito. §. ex hoc edicto. ff. de dā. infecto. Idem in dictione alias: quia eodē modo exponitur. idest si nō scripseris. Idē in dictione siue: dicendo promitto si nauis ex asia venerit siue titus consul fuerit. Et que illarum dictionum disiunctiuarum prior fuerit purificant dispositionem. l. si ita quis stipuletur. ff. de verbo. obli. Item in alternatiua aut: vt dicendo relinquas predia propinquis aut libertis. l. cum pater. §. peuul. ff. de lega. ij. nam sensus est si non sint propinqui veniant liberti. et hoc significato sumpto ex maiori affectione propinquorum quibus testator primo relinquere voluit: vt patet ex ordine scripture. Idez in aduerbijs q̄diu: vt ibi ꝓmitto vel lego singulis annis decem q̄diu res meas vel heredis mei gesseris: nam sensus est si gesseris habeas decem. l. pater. §. fi. ff. de condi. et demon. Item in dictionibus quo ad donec. quousq̄: quia idem significāt. Itez in dictione dum. dicendo lego vxori dū cū filio meo erit. l. qui concubinam. §. vxori. ff. de lega. iij. Idem in dictione quandocūq̄ vt vir legat vxori quandocūq̄ filios habu erit. l. cū vir. ff. de condi. et demon. Idez dꝯ quando: vt lego pupillo quando nupserit. l. pupillo. ff. de lega. ij. Idem de vbi dicēdo lego filio vbi nupserit. l. si ita scriptum. §. i. ff. de lega. ij. Idem de quatenus vt lego quatenus heres meus erit. quia sensus est si in toto vel in parte. l. stichum. ff. de leg. i. idem postq̄ et ad: vt lego ad tempus liberorū. l. si vir vxori. de condi. et demon. Idē de prepositione cum: vt ancilla cuz liberis libera esto: ītelligēdo: q̄ ācilla libera nō sit nisi cū liberis. si ita fuerit. ff. de manumis. te

BIU Cujas

sta. Idē de īsti. vt lego titio in disciplina. l. nec solū. §. si in habitatione. ff. qñ di. lega. ce. Idem in noīe: vt pmitto tibi partū agne tis vel fructus fundi talis. l. interduz. ff. de verbo. obli. ⁊. l. i. in fi. de. ꝓdi. ⁊ demō. ⁊ de pendet dispositio ex incerto futuro euentu .s. si pariat vel fructꝰ crescat. Idem pmitto centū noīe dotis. i. si matrimoniū sequatur l. si stipulationem. ff. de iure do. qz dos sine matrimonio eē non pōt ergo sic intelligit. Idem de donatione causa mortis. l. si mor tis causa. ff. de dona. cau. mor. et hoc ex na tura huiꝰ ꝯctus qui procedit ex communi modo sic agendi. Idem in pnoīe: vt vestem que mea erit lego. l. nuper. de lega. iij. Idez de quisquis. vt quisqs michi heres erit sit heres filio meo. l. qui liberis. §. hec verba. ff. de vulg. substi. Idem de quisqz: vt totum et se. pro quanta parte quisqz heredē me fe cit ipm instituo. l. ß articulo. ff. de here. īsti. Idem de qui: vt q̄ prius ascenderit capito lium. l. si fuerit. ff. de reb. dub. Idem de qui cunqz: vt q̄cunqz ꝓfessus fuerit ⁊c. l. ß edi cto. ff. de iur. fis. et hoc ex significato: nō tm pnoīs: sed verbi futuri tpis. l. ij. ff. de here. insti. Similiter ibi. emo pisces qui capient emptio est ꝯditionalis. Idem in pncipio: vt acceptis centū a titio instituo cuz here dem. l. a testatore. ff. de con. ⁊ de. Nā licz ac ceptis sit preteriti tpis tm significat ibi fu turum. l. si accepero centum ⁊c. Idez ibi le go stichū futurum meū ar. l. stichum. ff. de le. i. Idem in gerūdio vt sum institutꝰ adeū do repudiante titio. l. si tu ex parte. ff. ō ac qui. here. Idē in supino. vt lego vel pmitto cuntibꝰ spaciatū i die dñico ⁊ sic de silibus

¶ Conditio multiplex est. Nā quedam est conditio certi que competit ex omni causa et omni obligatione ex qua aliquid certuz petitur siue ex certo ꝓtractu siue ex. l. aqui. agatur siue suo noīe siue hereditario obligetur. Unde manifestū est q̄ ista conditio concurrit cum actione mandati depositi ⁊ ceteris vbi quid certum petitur. Et ideo ꝑ diuersitatem causarum nunc re nūc verbis nunc litteris ;nunc; consensu contrahitur. Nunc etiam ex̄ contractu: nunc ex quasi cō tractu: nūc ex delicto competit immutuata tamen pecunia sola illa competit.

¶ Conditio ex lege ꝑm Azo. eo ti. locū ha bet quando seu quotiens ex noua lege sur git obligatio. nec in eadem lege cautum est quo genere actionū experiatur quę pro va rietate causarum nunc ex ꝓtractu: nunc ex debito nascitur et sic non statuitur vel caue tur. l. qua actione agatur.

¶ Conditio furtiua competit dño rei, con tra furem eiusq̄ successores ad ipsam rem ꝓsequendam vel estimationē eius quanti plurimi fuerit postq̄ ablata fuit: eo q̄ fur semper est: et fuit in mora.

¶ Conditio indebiti competit ei qui p er rorem indebitam pecuniā soluit alicui cre dens ei teneri cū non teneatur vel cū a pro curatore suo soluta esset ipso ignoraīte. Est ergo conditio indebiti ꝑm Azo. in sum. eo. ti. postq̄ soluta indebita repetuntur siue p ignorātiā facti etiā non probabilem: vt qz errauit quis in facto suo siue p ignorantiā iuris talia indebita soluantur: qz ignoran tia iuris non debet alicui nocere in dam no vitādo vt. ff. de iur. et facti igno. l. iuris ignorantia.

¶ Conditio liberationis competit ei qui quod omnino non debuit promisit

¶ Conditio ob cām datoruz ꝑm Azo. e. ti. competit et locum habet vbicūq̄ duo con tractus inominati interueniūt. s. do vt des facio vt facias. In illo aūt contractu inno miato. s. do vt des. datur actio de dolo. Et put alij dicunt tūc competit ad rem peten dam que ob cām honestam vt pote in cām futuram vel preteritā data est causa nō se cuta. potest eā condici causa non secuta: si penituerit dantez re integra. Si vero de disti decem vt bononiā trem aliquid quod erogaui ad pfectionē exprimā habes con ditionem: ita tamen prestetur michi indē nitas: quia aut ex obligatione que retrahi tur et non consensu perficitur: hec cōdictio minimum ;est: quia res ad; aliquem ;pfecta sine consensu vtriusq̄ contra eundem ascē

BIU Cujas

sum petitur ⁊ repetitur.

¶ Conditio ob turpem cām est p quā repetim⁹ ea q̄ dedim⁹ alteri cā nō secuta ob quā data sunt si turpitudo tm̄ ex pte accipientis versetur. Alioquin si ex parte dantis ⁊ accipiētis repeti non pōt: qz in pari cā turpitudinis potior est cōditio possidētis. c. in pari. de reg. iur. li. vi. Et p̄m Azo. eo. ti. ponit exēplū. Ego dedi tibi vt sacrilegiū nō faceres. ab hoc enī debuisti abstinere nullo tibi dato. Et ideo etiā cā secuta possum petere q̄ tibi dedi.

¶ Conditio ob cām hanc ꝯditionē parit res apud aliū cōstituta siue ab initio siue iam siue postea, puenit ad eum ex iusta cā. Postea ad instātiā redijt vt cyrographū apud creditorē post debiti solutionē recepit. Sed hanc cōditionem ob cām putāt quidā ex ꝯtractu puenisse qz nō cōpetit nisi alij ⁊ctus p̄cedant. Alij ex q̄si ⁊ctu credunt descēdere ad similitudinē ꝯditionis indebiti: qz q̄ ob cām condicit actori primus ⁊ctum dissolut.

¶ Conditio sine cā cōpetit qñ aliq̄d p̄mo ex iusta cā est apud alterū: ſz postea p aliquē effectū esse nō dz. Vbi gr̄a. Mutuasti michi centū feci tibi instr̄m in quo ꝯfessus sum me tibi teneri soluo tibi mō instr̄m obligatorū est apud te sine cā per quā repetam ipsum. Cōpetit ergo ꝯditio sine cā finita cā ex qua res ad aliquē puenit ex cōtractu qui iaz finit⁹ est. vñ videt descēdere Nec inde qō suspirauit adhuc cāz subsistē di h̄e. Itē si sine cā penes te res est quam nō habes p ⁊ctū. Et ita nec ex ⁊ctu nec ex maleficio es obligat⁹ michi. Etiā locū h̄z vbicūq̄z sine cā aliq̄d qō apud te est mea inter est me habere

¶ Conditio triticaria generalis est de aliis rebus oībus cōpetens p̄terq̄ de pecunia nūerata siue soli mobiles siue immobiles sint. Ideoq̄ fundus ⁊ vsufruct⁹ ⁊ cetere seruitutes p̄diorū per ipam recte petunt. Rem aūt suam nemo petit hac actione nisi ex certis causis vt ex causa furti vel rapine cum itaq̄ sit generalis hec conditio. et conditio certi in multis alijs cōputetur.

¶ Conditiones generales semp in pactis ombus includunt⁹ ⁊ intelligūtur: vt pote si deus voluerit. si res in eodem statu pmanserit: ⁊ silia. vt no. in glo. verbi intelligēda de resc̄p. c. ij. ⁊. c. quēadmodū. de ureiur. cū silibus. Et no. q̄ cōditio in legatis nō retrotrahit. p̄m bar. in. l. i. §. fin. ff. ad sill. et p̄o sua opinione facit tex. in. l. si filiefamilias. ff. ex q̄. cau. in possessionē ea. Ff. al. tm̄ ꝯ ⁊ dicit q̄ ille casus. §. seruꝰ est spālis ergo in ⁊ctuz est ius cōe. ⁊ p̄o ista opinione facit. l. si filius. ff. de verbo. obli. Sed ista legi posset rñderi q̄ loq̄tur in ⁊ctibus secus in vltimis voluntatib⁹. vt in. d. l. si filiefamilias.

¶ Conditionalis stipulatio. Req̄rc. j. stipulatio. Et ponūtur tales versus de cōditione. Si ius dicē si res pietate timetur. Si per transl. detur si soluens certus habetur. Si res furetur res siue duplando legetur. Si nō debetur sed p̄o debito numeretur. Si quid soluetur nō casibus his repetetur.

¶ Condicere est rem suam in iudicio petere psonam pulsando vel inquietādo. et ipsaz dicēdo obligatā sibi esse ad aliquid dandū vel faciendū. Unde dz indebiti cōditio. ⁊ tractū est hoc verbū a veteri obseruatione: qz olim erant in vsu solennia verba q̄ oportebat actorē cum litigabat cozā iudice cōdicere. i. simul dicere qñ litigaret vt si caderet a sillaba caderet a tota causa Et quia in psonalibus actionib⁹ hoc obseruatur. ideo psonales actiones dicebātur cōditiones. Deinde p̄fata solēnitas in desuetudinē transijt. hoc tm̄ nomē adhuc remansit vt psonales actiones adhuc dicantur cōditiones q̄uis nō sit necesse hāc solennitatē obseruare ⁊ hec verba condicere. Et ex hoc datur intelligi q̄ cōditio nō est aliud nisi psonalis actio. Et cōdicere apō antiquos erat talem formā verboz vt cōditionem indebiti. vel cōditionē ob cāz datoz. vel simile formā verboz tanq̄ nomē actionis exprimere: qō hodie sublatū est.

BIU Cujas

Verum ꝙ hodie res ꝓprie nō ꝯdicitur ni si a fure: qꝛ nemo ꝯdicit rem suaꝫ nisi a fu re. §. idem iulianus. in. l. si duo patroni. ff. de iureiur. Aliter etiā sumitur ꝯditio in ti. de condi. appo. Et differunt cōditio facti ⁊ conditio iuris in testamētis. vnde cōdi tiones facti dicūtur que apponūtur a te statore siue sint cōditionales siue potesta tiue. Et vocantur facti: qꝛ habēt volunta tem testatoris q̄ est facti: qꝛ oēs potentie anīe. scꝫ volitiua. appetitiua. cōcupiscibil' sunt facti. vt in. l. bone fidei. ff. d' acqui. re. do. et de his nota. in. l. multum interest. ff. de cōdi. ⁊ demō. vbi illa d'r facti. si nauis ex asia venerit: si titius cōsul fact⁹ fuerit. Et illa ē iuris. si quis se filiūfamilias exi stimet cum paterfamilias sit. et ibi hoc in terest. qꝛ in cōditione facti nō sufficit ve ra existentia nisi ꝯcurrāt opinio ⁊ sciētia heredis vt adire possit. secus in cōditioni bus iuris vbi sufficit existentia ⁊ purifica tio sine opinione ⁊ scientia. Ex quo infert ꝙ mitius agitur cum lege q̄ cuꝫ homine. l celsus. ff. arb'. l. multum interest prealle gata.

¶ Conducere dicit' ille qui rem aliquā ab aliquo data mercede vel promisso accipit vtendam. vnde cōducit qui dat: qui locat accipit illud.

¶ Conducti actio cōpetit ei qui conduxit a locāte vel locatore fundū vel prediū aut domū. ⁊ cōpetit ei ad hoc ꝙ liceat sibi vti vel habitare in re conducta. Item eidem cōpetit actio ꝯtra locatorē actio ꝯ̄ria si a liquis expensas necessarias: ibidem fecit aut vtiles. Require supra Actio.

¶ Confestim. intelligitur cum prius vel q̄prius poterit. l. ij. §. penulti. l. ff. ad tre bel'.

¶ Confessio est duplex. scilꝫ iudicialis. et penitentionalis. Et ad hoc ꝙ confessio iudicialis p̄iudicet: debet habere hec sex. Unde. Maior sponte sciens contra se ius sit ⁊ hostis. Nec natura negat fauor aut lis iusue repugnet. Vide hoc cum allega tionibus singuloꝝ in glo. c. nos in quēq̄. ij. q. i. in verbo confessum. ⁊ de confessio. c. ex parte. in glo. i. ⁊ in sum. Hostiē. eo. ti. §. qualiter. Et cōfessio iudicialis est cer ta ⁊ clara assertio. id est responsio eius de quo queritur in iure coram legitimo iudi ce facta. Et fit in iure tripliciter. scꝫ ore. fa cti euidentia. ⁊ interp̄tatiue. scꝫ contuma cia. c. nullus dubitet. de presump. Et pre iudicat dum fit in iure. id est. iudicio corā iudice competente ⁊ aduersario presente quod intelligitur per dictionē hostis su pra positam. Item fit per lit'. cōtes. nec fit cōtra naturam vt eam occidisse qui viuit: nec de religiosa nec in causa fauorabili s̄ꝫ Bernar. in glo. prealleg. Et confessio fa cta in penitētia sacerdoti nō facit fidē co raꝫ iudice seculari. C. de epis. audi. l. archi geruntis. ⁊ ibi per doct. Sicut nec preiu dicat confessio extra iudiciū facta nisi cau sa adijciatur vt confiteor me debere tibi centum ex causa mutui. C. de nō nume. pe cu. l. generaliter. glo. notabilis. iij. q. ix. c. testes. §. de his.

¶ Confessoria actio. Require. s̄. Actio confessoria.

¶ Confiscari est fisco applicari. vel in fi scum induci. vnde. Fiscus est regi⁹ saccus in quem reducūtur bona damnatoꝝ ⁊ pro scriptoꝝ. Unde dicitur. Facta est omniuꝫ bonoꝝ cōfiscatio. Et casus in quibus pos sunt bona alicui⁹ confiscari post mortem suam. vide glo. ⁊ doct. in. l. fi. C. ad. l. iul'. maiestatis. Et qualr' formabitur senten tia: est glo. insti. de here. que ab intestato. §. per ꝯtrariū. Casus autē in quib⁹ possit quis incarcerari. no. Bar. in. i. de custo. ⁊ exhi. reo. C.

¶ Conniuere est oculos claudere. ⁊ inter dum ponitur pro dissimulare vel pro paꝝ dormire. vt cum dicit'. cōniuentib⁹ oculis Quādoqꝫ ꝯsentire: vt ꝯniuens ꝯsentiens dicitur. vnde. Qui michi cōniuet oculis: si gnum michi prebet.

¶ Cōpensatio s̄m azo. in sum. eo. ti. est de biti ⁊ crediti ad inuicem. i. ab vtraqꝫ ꝑte inter se ꝯ̄hētes ꝯtributio. Dicit' eīm cōpen

BIU Cujas

satio q̃si coīs pensatio ac si apte dicat lex nō est nisi in pōderib⁹ ⁊ q̃ntitatib⁹ cōpensandis. vel est debiti ad debitū hinc inde facta deductio: vt debeo tibi. lx. tu michi cētū. dū peto a te cētū: tu deducis. xl. ⁊ nō recipit ꝑmutationē speciei ad q̃ntitatē. ff. del'. l. l. sz si certus. ⁊. l. si ꝯuenerit. ij. in p̄n. ff. de pig. acti. vt deposui pecuniā in sacculo in centū ducatis depositari⁹ michi totidem ꝯmodauit. ⁊ nō pōt tenere sacculum me penitēte. lz Bar. Pe. ⁊ Cy. ꝯ fecit. C. depositi. ⁊. C. ꝯmo. l. fi.

¶ Cōparare ⁊ emere differūt. vt no. in. l. illam. ff. de cōtrahē. emp. ⁊ vendi. ⁊. l. illi. C. de rerū permu.

¶ Compilare leges siue ꝯponere est leges ab alijs scriptas in vnum volumen redigere.

¶ Cōpita dicūtur loca vbi plēs vie cōueniūt sil'. vt. xij. q. ij. de viro. in p̄n. ibi ꝑ arrupta itinera ⁊ compita.

¶ Cōpetēter. no. gl. xxiiij. q. iij. votū. ⁊ vide qđ no. de v̄bo. sig. c. fi. li. vi. sup verbo. contempserit.

¶ Cōpromissari⁹ đr cui simplr vel ad tēpus ꝯmittitur: vt eligat vice eoꝝ q̄ cōpromittunt: vt de elec. qꝛ ꝓpter. Nec est ꝑ oīa idem arbiter ⁊ cōpromissari⁹ ad eligendū datus: vt ibidem. c. sicut cum per formam ibidem. de re iudi. cū ab vno. li. vi.

¶ Compromissum. i. arbitrium.

¶ Compromittere est causam executoriā vel executiuā ad dictamen arbitroꝝ dare Et ſm dictamen recte rōnis pro vtraqꝫ ꝑte apposita explicari ab ipsis.

¶ Conchilia a concha dicūtur: inde conchilaris legēs conchas vel cōchilia. C. de murile. l. si accipitur. li. xi.

¶ Cōijcere est perpēdere vel p̄sumere.

¶ Consequens. i. conforme. instit. de dona. §. est ⁊ aliud.

¶ Consequētia litterarum dicitur consequens ordo scripture. scz quādo scribitur sine titello vel titellis. id est sine omni abbreuiatione. Et dicitur tenor litteraꝝ: seu tenorem dicimus textum litterarū: q̄uis titellis scribatur.

¶ Consensus ⁊ auctoritas tutoꝝ. Require. s̄. auctoritas prestanda. Et consensus est quadruplex. scz negligentie. consilij. cooperationis ⁊ auctoritatis aut paleationis vel defensionis. Et primo ⁊ secundo consentiens minus punitur q̄ faciens tercio equaliter: quarto vero plus. vnde Cōsequēs spernit. suadet. iubet atqꝫ tenetur. Hic minus ille min⁹ luit hic equaliter hic plus. De hoc glo. optima in. c. i. de offi. de leg. super ver. pari pena.

¶ Consiliarij dicuntur eo q̄ alter alteri suum prebeat consilium.

¶ Consilium est tractatus consulum. Et consiliuz a grauibus ⁊ expertis est requirendum. i. q. i. estote. Et qui fraudulenter dat consiliuz tenetur de dolo: ⁊ contra eū agi potest. Et dicitur a con. id est. simul: ⁊ sales salium. quia non est precipitanduz consilium. l. dis. ponderet ibi. Nos enī tempore indigemus vt aliquid maturi⁹ agamus non p̄cipitem⁹ consilia ⁊ opera nostra neqꝫ eoꝝ ordinem corrumpamus.

¶ Concilium est conuētus aliquoꝝ tractantiū arduas causas totam christianitatē concernentes. Et dicitur a verbo cōcinor concinaris. id est. cōuocare vel a cōmuni intentione dictū est: eo q̄ existentes in concilio in vim dirigant omnem mētis intuitū. vel dicitur quasi concidium in. l. transeunte. xv. dis. c. i. Ubi etiam synodus cetus ⁊ conuentus exponitur. Et ibi de quatuor consilijs. Et in quibus damnati sunt heretici. de fide catholi. ⁊ sum. trini. perperam sentientes.

¶ Consistoriani. Require supra comites

¶ Consistorium idem est quod pretoriū. vel tribunal. scilicet locus in quo ius redditur ex more. Et est vulgare italoruz seu lombardoꝝ. clem̄. pastoralis. de re iudi. ij q. vi. anteriorum. de appella. et insinuatione. Et dicitur a consisto consistis. Hester. v. capitulo in principio. Sedebat super solio. id est. in consistorio palacij.

BIU Cujas

¶ Constitutio speciali vocabulo dicitur impatoris vel alteri⁹ ꝓncipis qui ꝓstitutionē facere pōt. ⁊ describitur sic. Est ius relatū in scriptis redactum. Vel ſm Gof. est ius scriptū. dist. 1. §. cum itaq;. Dicitur aūt ꝓstitutio quasi cōe statutū. Nam papa cum fratribus suis cardinalib⁹: ⁊ ceteri ꝓlati cuz capitulis ⁊ canonicis suis ꝓstitutiones faciūt. de sen. excō. inter alia. Et de his que fiunt a prela. per totū. Item legatus. sinodus. puincialis. sinodus epalis. ꝓnceps cum ꝓceribus. ꝓfectus ꝓtorio. populus roman⁹. collegiū approbatū: capitulū facere pñt. Gof. in sum. co. ti. §. nāq; papa. Et sunt q̄tuor virtutes constitutionum. vñ. Quattuor ex verbis virtutes colligelegis. Permittit punit impat atq; vetat. naz ꝓmittit vt vir fortis petat premiū: punit scelera ⁊ delicta. impat ⁊ precipit vt statuta canonica seruētur: vt clerici regulare. ꝓpositū ⁊ honestū habitū deferentes continēter ⁊ caste studeāt viuere. Prohibet clericos secularib⁹ imiscerī negocijs. Et ꝓstitutio cōsuluit q̄ virtus pōt cōprehendi sub prima. nam qui ꝓsulit satis permittit.

¶ Constitutor dī qui pro alio se soluturū promittit. vel aliqua facturū. ⁊ alteri⁹ in se transfert vel suscipit obligationem.

¶ Constituere pōt quilibz qui se pro alio obligaturū promittit vel obligat. ſm azo. in sum. de constitut.

¶ Conspiratio est quedā fraudulenta cōfederatio facta in preiudiciū alicui⁹ persone vel dignitatis. xxij. q. ij. si quis laic⁹. et est palea. ⁊ dicit a simul spirādo. q̄n scz plures spirāt fiant ⁊ tendūt in vnū. ⁊ fit sine uramēto a spū superbie ⁊ elationis. ⁊ omnis talis est illicita ſm glo. in. c. exhibita de iudi. Est tñ q̄q; licita iusta ⁊ approbata. vt si canonici ꝓspirēt de nō obediendo prelato excōicato. vel de nō eligēdo in dignū. in dubio tñ presumit illicita. vide xi. q. iij. c. ꝓuratione. ⁊ c. se. conspiratione Nam cōuratio est plurū in vnū uratio.

¶ Cōsobrini dicūtur duaz sororz filij: q̄si consorini dicti. l. ꝓsobrinoz. C. vnde legit. in glo. i. Etiā pñt dici ex duobus fratrib⁹ nati. licz ꝓprie dicātur frēs ꝓsanguinei vl patrueles. insti. de gra. §. iij. ⁊. §. plerūq;

¶ Consortes eiusdē litis dicūtur illi q̄ simul agere vel ꝓuenire possunt:

¶ Consul olim dicebatur senatus magistratus. vt. ff. de sena. ⁊ insti. de iu. na. gen. ⁊ ciui. Hodie tñ consul sumitur a ꝓsulendoz: q̄ reipublice ꝓsulit. Exactis enim a romana ciuitate regib⁹ constituti sunt cōsules vt reipublice ꝓsulerent dicti.

¶ Consularis dicit vxor cōsulis: quia femine nupte ꝑclarissimis viris. ꝓclarissimarū personaz nūero ⁊ noīe censent seu continentur. vt. ff. de sena. l. femine nupte. vbi dicit glo. Femie chorusc̄at radijs maritoz. ⁊ in auct. de cōsulibus. §. hoc itaq;. colla. iij.

¶ Consultus. i. interrogat⁹ sic. ff. de pac. l item q̄. vñ. Consulo te quero tibi consulo ꝓsiliū do. Consultor poscit qō consult⁹ bene nosc̄it.

¶ Consultatio dicitur in qua alicui papa de iure rñdet. Et nota q̄ ꝓsultus pōt vendere consiliū suum. ⁊ aduocat⁹ iustum patrocinū. nō tamē ideo iudex sententiā vēdere pōt. c. sane. xiij. q. v. licz ꝓtrarū videtur dicere glo. in. c. nō licet. xi. q. iij. dicens Si doctor sine reuolutiōe. decretaliū pōt ꝓsulere tunc gratis dz facere. sed ista glo. nō recipit hodie a doctorib⁹: q̄ sic doctor subtilis ⁊ memorios⁹ minoris esset reputationis q̄ grossius ⁊ obliuios⁹. vt patz. sed hoc esset inconueniens: vt nota. in. c. in nomine domini. de testi.

¶ Contestatio litis ſm hosti. co. ti. est fundamentū iudicij per petitionē in iure propositā ⁊ congruā responsionē ad eaz secutam anio ꝓtestandi litem facta narratio. quo omisso manibus verant laboribus ⁊ expensis litigantes. Vel est actoris narratio et rei respōsio in iudicio facta. Vel ſm Gof. est hinc inde apud iudicē negocij ꝓncipalis facta narratio. p ꝓncipales vo p̄sonas nō p aduocatos nisi forte ꝓncipa-

BIU Cujas

les adeo fuerint indiscreti vt eorum defectus de licētia iudicis per alios supplean tur et litis ꝓtest. ꝓpetuat iurisdictionez. de offi. del. relatū. ꝛ dz ꝓcedere receptionē testium nisi ꝛc. c. qm̄. vt lite non contest.

¶ Contestari litē patet ex dictis

¶ Consumptū vel ꝓsumptio est ratio. videlz qñ dictio vel sillaba abꝛaditur ꝛ illa scribitur.

¶ Contignatio dꝛ lignoꝝ vel tignoꝝ vel aliaꝝ rerū ꝓiūctio. Et qñq; dꝛ tegmē. vnde due edes dicūtur esse sub vna ꝓtignatiōe. hoc est: sub vno ꝛ eodem tegmine.

¶ Cōsuetudo dꝛ ius quoddā moꝛib⁹ idē assiduis actib⁹ institutū q̄ ꝓ lege suscipit cū lex deficit. vt. i. dis. ꝓsuetudo. que em̄ in scriptis redacta ē vocat lex siue ꝓstitutio que aūt in script⁹ nō est retinet nomē suuz ꝓsuetudo. dis. i. §. cū ergo. Vel est vsus rōnalis cōpetēti tpe ꝓfirmat⁹ nullo actu cōtrario interrupt⁹ frequēti actu seu cōtradictorio iudicio. vel cui⁹ nō extat mēoria introduct⁹ vsuq; cōi vtētiū approbat⁹. c. fi. de ꝓsue. et si dꝛ ꝓiudicare uri cōi vl̄ speciali reqrit q̄ sit nō erronea non ꝓtra ius diuinū. Rōnabilis ꝑscriptibilis ꝑscripta sciēte pplo introducta q̄ maioꝛ ps ppli vtit ꝛ q̄ vtēs itēdit sibi ius acq̄rere quā ēt rō ꝛ ꝯitas sp excludūt. dis. viij. c. ꝯitate. vbi dꝛ Nemo ꝓsuetudinē rōni ꝛ veritati ꝓponat Nam dñs dixit. Ego sum ꝯitas. non ego ꝓsuetudo. ea. dis. c. si ꝓsuetudinē. ꝛ. c. q̄ cōtempta.

¶ Cōsanguinitas est attinētia psonaꝝ ex eo puenies q̄ vna descēdit ab alia. vl̄ ambe ab eadē. Vel est vinculū psonaꝝ ab eodem stipite descendētiū carnali cōpagine ꝓtractū. Vel est quētio vni⁹ psone ad aliā puenies ex parētela. ꝛ dꝛ cōsanguinitas quasi sanguinis vnitas.

¶ Conseruatoꝛ est iudex datus ad defendendū aliquos ꝓtra manifestas iniurias iudiciali indagine nō vtens. de offi. del. c. statuim⁹. li. vi. Et sunt nisi epi vl̄ eoꝝ superioꝛes. abbates vel dignitates aut psonatus in cathedralib⁹ ecclesiis obtinētes. de offi. del. c. vlti. li. vi. vbi ponitur dꝛia inter conseruatoꝛē ꝛ delegatū.

¶ Consensus dꝛ obligatio cōtrahi velut in emptione. locatiōe. cōductione. ꝑmutatione. mādati ꝓ socio. ꝛ silibus. In q̄b⁹ dꝛ iō obligatio cōtrahit cōsensu: qz absq; eo q̄ res in ꝑti datur hinc inde nascitur ꝛ erit actio ꝛ obligatio vtilis ꝛ efficax ad agendum.

¶ Complexus vel copulatio dꝛ plurū in idem in vnitate ꝑmoms cōiunctio. Et fit ab hoie vel a lege. Ab hoie fit tripli: vt. l. triplici. ff. de ꝯ. sig. Nam aut est cōplexus vel copulatio nominū tm̄. sc̄z verbꝝ: qñ vnū nomē seq̄t aliud imediate cū copla l'sme. ꝯbi gra: dicēdo. Titio ꝛ Seio lego fundū ꝑ equis portionib⁹. l. re cōiuncti. i. rūso. ff. de leg. iij. ibi isti nō sunt re ꝓiūcti. sz ꝯbis tm̄: qz vnū seq̄tur aliud imediate cū copla ꝛ idem essz si sme copula. qz tunc intelligitur. l. triplici ꝑalleg. in. §. fide. aut ꝑm rem tm̄ qñ ꝑ rem tm̄ fit cōplex⁹. vt titio lego fundum: ꝛ eundē fundū Ocuio lego. l. ꝑalle. re cōiuncti in ꝓnci. Aut tercio re ꝛ ꝯbis fit cōplectēdo res ꝛ noīa. vt titio ꝛ seio lego fundū sempꝛonij: vbi titi⁹ ꝛ seius sunt cōiuncti verbis ꝓpter verbū complexū et reꝛ: qz eadē re copulant. Et si qō testatoꝛ censetur cuilibet in solidū legasse eaz rem ꝓbatur. vt. §. si eadem res. insti. de leg. Et ex cōplexu ꝑdictis modis facto habetur hec dꝛia. qz ex cōplexu re tm̄ vel re ꝯbis si vn⁹ cōiunctoꝝ deficit. vel qz repudiat vel alias nō admittitur in perpetuū. vel interim alter nō in totū admittit iure nō accrescendi. l. si sepatim. ff. de cōdi. ꝛ demō. Nā nō pōt partē agnoscere ꝛ partē repudiare. l. nemīe. ff. de leg. ij. ꝛ. l. vnica. §. sin autem ad deficiētis psonā. C. de cadu. tol. et res insolidū cuiq; assignat. d. l. vnica. §. si vero. Sed in cōiunctis verbis tm̄ si vn⁹ cōiunctoꝝ repudiat vl̄ alias deficit alter admittit ad partē deficiētis iure accrescēdi. Et cum onere imposito socio deficiente. vt. l. plane. §. si cōiunctim. ff. de lega. i. ꝛ. l. vnica. §. ne aūt hoc. de cadu. tol. ꝓcalleg.

BIU Cujas

Item si socius interim nō admittitur: sed spes est q̄ admittatur. alter iterū ad hanc partem nō admittit. l. si duobus. in prin. ff de le. i. Sunt ⁊ alie differētie ex cōplexu. vel ꝯiunctione ꝓuenientes. de quibus in tractatu de verbo. sig. qui incipit. verbum Finalr ergo cōplexus vel ꝯiunctio significat diuersimode ſm qd̄ sunt ꝯiūgendi modi vel q̄ ius aliud significatū significare declarat.

¶ Coniūctio autē legalis dicitur q̄ lege inducitur: ⁊ significat id qd̄ ipa lex vl' alia ex suis vel alterius legis: aut verbis aut aliter quocūq̄ modo significare debeat.

¶ Contractus est duoꝝ vel pluriū in idē ꝯsensus. Et ponitur qñq̄ pro omī pacto. ꝯuētione vl' q̄si ꝯtractu vt si quis gessit alterius negocia vel tutelā. De hoc vide Archid. in. §. ꝯtrahētes. c. romana. de fo. cōpe. li. vi. in glo. verbi mitis. Idoq̄ dicim⁹ q̄ paciscēdo diuersas i vnū trahim⁹ volūtates vnde emptiones. ꝯductiōes ⁊ silia ꝯtracta dicim⁹ q̄ aīo obligationis ex ꝯtractu nascūtur. Et nota q̄ etiā alique obligationes dicūtur oriri ex q̄si ꝯtractu: in q̄bus fingit tacite ꝯsensus intercessisse: dato q̄ nō intercesserit expresse: vtpote. Heres adeūdo hereditatē obligatur creditoribus hereditarijs legatarijs. Et in pluribus alijs casibus: de quibus infra.

¶ Contrahēda emptio ſm Azo. eo. ti. cōtrahitur solo consensu.

¶ Contractus etiā est nomē iuris qñ nascitur obligatio. ⁊ est nomē facti qñ nō nascitur obligatio. l. labeo. §. ꝯctū. ff. de ver. sig. ⁊ ibi per Bar. sicut in sili dicim⁹ de testamēto. l. tabulaꝝ. ff. quēad. testa. aper. ⁊ ſm alios in auctē. sacra puberꝝ. C. si aduersus vendi. Et in suo generali noīe contractus prolatus continet tam innoīatos q̄ noīatos cōtractus: vt est glo. sup ꝟbo. in suo noīe. in. l. intelligētiū. ff. de pactis. Et hoc valet pro statutis. Bal. notat triplicem esse cōtractū. s. ꝓpriū. impropriū ⁊ impꝓprijssimū. Prim⁹ est qñ vltro citroq̄. i. hinc inde ex vtraq̄ ꝑte oritur obligatio. § ꝯtractū. in. l. labeo. p̄alleg. vt in emptione locatione. Scd̄s. s. īpropri⁹ est qñ solum vna pars obligat. vt in donatione solum donans ad tradendū: ⁊ aliqñ de euictiōe. vt nota. l. aristo. ff. de dona. cau. mor. ⁊ in mutuo solū mō recipiens obligat ad tantundē restituendū. ff. si cer. pe. l. ij. Et in stipulatiōe qñ solūmodo vna pars obligat. Nam tunc nō est ꝓprie ꝯtract⁹. ⁊ ita intelligitur glo. insti. de diui. stipu. §. ꝯuētionales q̄ est sup verbo ꝯtrahēdaꝝ. Terci⁹ scz īpropriissim⁹ est qñ ex nulla ꝑte oritur obligatio: sed poti⁹ dissoluit obligatio facta vt est trāsactio facta nudo pacto ex q̄ non agitur ante cōplementū cōditionis. de h̄ salicet⁹ in. l. siue apud acta. C. de trāsac. vt etiā est liberatio ꝑ acceptilationē. insti. q̄. mo. tol. obli. §. i. ⁊ in. l. vbi pactū. C. d̄ trāsact. ꝑ Bar. Et ergo si statutū facit mētionem de cōtractu. intelligit de ꝓprio tm̄: qꝛ verba statutoꝝ sunt ꝓprie intelligēda. l. i. §. si igitur qui nauē. ff. d̄ exerci. acti. nisi diceret oēz cōtractū. vt in glo. §. cōtractū p̄alle. Itē ꝯtract⁹ appellatiōe intelligit de validis: nō de inualidis. vt in auctē. sacra puberū p̄alle. ⁊ ꝯtinetur instr̄m. ff. de duo. re. l. eandē. Item cōtinetur donatio. C. q̄ me. cau. l. si donationē. Et generalr oē illud ex quo nascitur obligatio anpellatiōe ꝯtract⁹ intelligit. l. si. ab eo. ff. de lega. ij.

Contumax: a cōtēnendo dr̄. Et ſm Isi. est qui cōparere dz in iudicio nō cōparet. Et dr̄ qñq̄ vere. qñq̄ ficte vel presumptiue. Vere cōtumax dr̄ qui expsse dicit iudici vl' ei⁹ ſuiēti. s. nūcio ipm citāti q̄ nō cōparebit corā ipso: vel qui dū cōparet illicēciatus recedit. Ficte vero cōtumax est qui citatur nō tñ venit vel latitat. aut facit q̄ citatio ad ipm nō veniat: aut cū nō appꝑhendat. vel qui vocē iudicis audire negligit. Sed isto vltimo casu potius dicitur vere contumax.

¶ Contumacia est erga iudicē vel p̄latū cōmissa inobediētia. Et est multiplex. Aliqñ em̄ cōmittit in nō veniēdo. Aliqñ in nō rñdendo. Aliqñ in latēdo. absentādo vel

BIU Cujas

ꝓcurãdo ne ad citatũ vciat citatio. Aliqñ in nõ restituẽdo. Aliqñ in nõ emẽdãdo delictũ. Aliqñ in nõ exhibẽdo. vide Gof. de sen. excõ. §. excõicatio fieri hz. i sũ. ⁊ guil. in spe. ti. de ꝯtuma. §. i. ꝟsi. ⁊ no. vbi distinguit duplicẽ cõtumacia. Prio. s. verã ⁊ p̃sumptã. Scdo triplicẽ scz verã. euidẽtẽ et p̃sumptã. vt in glo. no. in cle. vnica. d̃ do. ⁊ cõtu. q̃ est glo. fi. ⁊ ꝑ Jnno. in. c. q̃rela. de ꝓcur. Bar. in. l. fi. ff. de in integ. resti. ⁊ in. l. ex ꝯsensu. §. ij. ff. d̃ appel. Cy. ⁊ pe. pꝰ iac. but. in. l. ꝓperãdũ. §. si aũt reꝰ. C. de iudi.

¶ Cõtinue ⁊ cõtinuo nõ sꝑ notat. i. stati. sz recipit intuallu3. ff. de ꝟ. obl. l. stipulatꝰ sum. ff. de solu. l. titia. xvi. q. volumꝰ. ⁊ per Bar. l. celsus. ff. de vsuca. vbi ꝓbatis extremis ꝓbatur mediũ. Etiã q̃lit cõtinue intelligit ponit bar. in. l. siqs ita. ff. de ꝯdi. ⁊ demõ. nã q̃ tenet cũ aliquo cõtinue morari nõ tenetur quolibz momẽto cũ eo morari. facit b̃ ad q̃onez si testes debeãt ꝓbare ꝙ titiꝰ. x. ãnis cõtinue possidet fundũ. sufficit deponere ꝙ viderũt eũ oĩ ãno colligere fructꝰ: vel arare ⁊c. licz nõ cõtinue steterũt in cõspectu titij ⁊ fundi tñ intelligũtur continue per. x. annos vidisse.

¶ Cõtradictor qñ dicatur legitimꝰ ad cõtradicendũ alicui actui dimittẽdo aliquẽ in possessionẽ. vide Bar. in. l. a diuo pio. §. sup rebꝰ. ff. de re iudi. ⁊ Jnno. in. c. cũ super de re iudi. ⁊. spe. in ti. de act. §. supest.

¶ Copulatiua oro d̃r in q̃ pl̃a copulãtur vt in oĩbꝰ verificet. ⁊ iõ ad verificationez ipiꝰ oĩuz cõcursus exigit ex ꝓprio significato. Sz hũc ꝯcursuz q̃ñqz diuersimode significat ꝓut diuersa materia vl aliꝰ q̃uismodꝰ significãdi significare declarat. ꝟbi gr̃a. ibi lego stichũ vel pãphilũ significat vtrũqz esse in stipulatiõe vel dispositiõe. l. inter stipulantẽ. §. sz stipulãte. ff. de ꝟbo. obli. l. scire debemꝰ. in p̃n. eo. ti. ⁊. l. quotiens. ff. de lega. ij.

¶ Copulatiua etiã quandoqz significat ꝯcursuz alteriꝰ tñ prout ex significãdi modo ꝯcluditur. Et ad veritatẽ copulatiue requiritur vtramqz partẽ esse veraz. ff. de condi. insti. l. si heres. ⁊. l. si is qui. ff. de re. dubi.

¶ Conuiciũ d̃r q̃si ꝯuociũ a ꝯcitatione vl ꝯcentu. i. collectione vocum. scz quãdo in vnum plures voces conferũtur. ⁊ iniuriã esse labeo ait. ff. de iniur. l. apud labeonẽ. §. conuicium.

¶ Conuenire est simul in vnũ locũ venire Etiam dicitur cõuenire qd̃ alicui cõpetit s̃m ꝯditionẽ suam. vt istud ꝯuenit illi. Itẽ ꝯuenire capitur quãdoqz pro ꝯuentione id est pacto ex consensu de aliquo faciendo. Conuenire etiã quãdoqz sumitur per aliũ in iudiciũ vocare vel facere euocare. Item est placere. vnde ꝯuenire inter aliquos est cõplacere inter illos: ⁊ ꝯuenit inter te ⁊ me: vt des michi b̃. Cõuenire michi est cõgruere michi vel adesse michi qd̃ me decet ⁊ honestum est.

¶ Conuenire me est alloqui me super aliquo facto.

¶ Contuberniũ est matrimoniũ ꝯtractuz ⁊ ꝓprie seruoꝝ. insti. de nup. in glo. super verbo ciues.

¶ Coram. no. Pau. in ꝯmẽto de confes. c. ex parte. de elec. vt circa. li. vi. Et intelligitur ita vt presentes intelligant. ff. de arbi. l. diem. §. forum.

¶ Cornicularij dicũtur illi qui gerebant cornua vl aciem in bello. vel qui in aures iudicũ vota pertulerunt sua.

¶ Cornupeta. Re. s̃. bos.

¶ Corona que etiã clerica d̃r. est signũ regni ⁊ perfectionis: cũ sit circularis carẽs angulo in signũ carentie sordiũ: qꝛ vbi angulus ibi sordes. Se igitur ⁊ alios virtutibus regere ⁊ a sordibus mũdare debẽt qui coronas gerũt: ⁊ sic in deo regnabũt. xij. q. ij. duo sunt: ⁊ quomodo rasura tonsura corona differant ⁊ quid significent: vide glosam in verbo tonsuram in clemẽ. ij. de vi. ⁊ hone. cle. Et differentiã int̃ diadema coronaz ⁊ sertum. vide in cle. vnica de iureiur̃. Et nota ꝙ rex romanoꝝ coronatur triplici corona Primo ferrea ab archiepiscopo coloniẽsi Aq̃sgrani. ⁊ signifi

BIU Cujas

cat fortitudinē qua vincere dz rebelles: et infideles cōculcare. Scdo argētea ab archiepo mediolanensi in villa. Modeceñ. qua significat mundiciā ⁊ claritatē quam talis p̄nceps hr̄e dz. Et hodie vt plurimū datur in mediolano in ecclesia sancti ambrosij: vbi Henric⁹ de quo loquit̄ cle. ⁊ Sigismūdus nouissime fuit coronatus. Tercio coronatur corona de puro auro a papa in ecclesia sancti petri ad altare sancti Mauricij. Et qr aurū est metallū omnib⁹ excellentius: significat imperatorē alijs regibus ⁊ p̄ncipibus in potētia ⁊ iusticia excellentiorē esse debere. vt in glo. cle. vnice. de iureiu. ⁊ per Jo. de pla. in prohemio insti.

¶ Corpore viciati dicūtur qui sunt mutilati in mēbris vel debilitati ꝓprie sic q̄ mēbrū hz sed inefficax. vt oculū cecū. manum aridā. crus contractū ⁊c. sic mutilat⁹ ꝓp̄e dicitur qui caret aliquo membro.

¶ Corporati. id est collegiati. Req̄re supra collegiati.

¶ Corporatus vrbis romane dr qui aliquo corpore ⁊ precipue vrbis scribit̄. sicut quodlibet mēbr̄ hoīs dr̄ corporatū vel ciuis factus vel incola. vt. C. li. xi. de p̄uile. corpo. vrb. ro.

¶ Corrogare est quasi simul rogare vel simul colligere vel adunare.

¶ Corpus quandoq̄ dicitur collegiū siue vniuersitas cui⁹ caput est prelatus. c. nouit. de his que fi. a prela. Et tale corp⁹ pōt habere vnum sigillū. de exces. prelat̄. dilecta. dicitur etiaz cōgregatio cuiuscūq̄ ciuitatis vel ville vel castri habere corp⁹. Item quelibz congregatio pro iustitia facienda. vt congregatio scabinor̄ vel toti⁹ vniuersitatis. Item societas causa religionis: cui prouisuz est vnū corpus habere debet instar reipublice. Et res cōmunes. id est actorem siue sindicū communē per quē agere pōt. ff. qd̄ cuius. vni. no. agit̄. l. i. Item episcopus cum capitulo suo facit vnum corpus: cui⁹ ipse caput est. Sed cū clero ciuitatis vel diocesis nō dicitur facere vnum corpus. sic nec abbatissa cū clericis suis licz sit caput vnū corpus faciat

¶ Chori episcopi: hi remoti sunt ab ecclesia. vt. lxvij. dis. §. pres byteri vero. Et poterant cōstitui in villis vel castris. episcopi vero non nisi in ciuitatib⁹: conferebant tamen minores ordines.

¶ Corpus etiam vnū dicit̄ qd̄ vno clauditur spiritu vt anīal. Etiam dicit̄ qd̄ habet partes integrales siue sibi coherētes vt domus. vel q̄ habet partes distantes: vt grex populus collegiū ꝑm Ber. de exces. prela. li. vi.

¶ Corruptela est peruersa cōsuetudo sacris canonibus inimica. de consue. c. cum venerabilis. ⁊ d̄ vi. ⁊ ho. cle. cū decorē ⁊c.

¶ Corciuia dicitur morsus freni. vel ꝑm alios illud quod come equi imponitur vt curuetur. C. nulli licere in fre. ⁊ equis ⁊ sellis ⁊c. l. i. li. xi. ꝑm Accur.

De Cr

¶ Crassature dicūtur que fiunt a latronibus in itinere dū crudeliter contra transseuntes crassantur. de pe. dis. i. a crassaturis. Et crassatores sunt q̄ prede causa aliquid faciūt ⁊ proximi latronib⁹ habētur: ⁊ sunt ad malum nitentes. vt est tex. iuncta glo. in. l. capitaliū. §. crassatores. ff. de pe. ⁊ dicitur a crassor aris. alias grassor.

¶ Creditor est qui alienam fidem sequit̄ mutuatā pecuniā numerando. Generaliter vero creditor dicitur qui ex causa quacunq̄ alienam fidem sequitur. Et dicitur ideo creditor: quia credit debitori.

¶ Creta est limus vel gleba. l. si crete. ff. de fur. ⁊ in glosa magna. l. i. C. de ser fu.

¶ Crassari est quasi crudeliter gradi. secundo Reguz vlti. Cesset indignatio que crassatur in populo. facit. xxiij. q. ij. militare. ff. de pen. l. capitaliū. ad mediū. Et no. Jo. an. in cle. i. de peni. in v̄bo. crassantib⁹

¶ Crimen est peccatū querela. i. accusatione ⁊ damnatione dignissimū.

¶ Criminū capitales erāt carceris custodes: qui etiam stratores dicūtur a sternēdo: quia damnatos pungebant.

BIU Cujas

¶ Crimen eccleſiaſticum ē quod pertinet ad iuriſdictionē eccleſie: vt hereſis: ſacrilegium: ſymonia. periurium: vſura: adulterium. xvj. q. j. in ſum. lxxvij. diſ. c. i. de fo. cōpe cum ſit generale. vbi de hoc per doctores.

¶ Crimen mere eccleſiaſticū ē quod principaliter ortū a canonibus ſumpſit. ⁊ ſolū coram iudicibus eccleſiaſticis cognoſci habeat: de cui⁹ cognitione iudices ſeculares ſe nullatenus intromittere pñt: vt ē crimen hereſis. Sed crimē mere ciuile p oppoſitū ē delictū legib⁹ ciuilibus prohibitum: aliquas in ſe non peccatū vt in ciuitate ire de nocte poſt ſonum cāpane: vel ꝓ ſimile. Crimē vero mixtum eſt quod ſpectat ad foꝝ vtrūq; vt eſt ſacrilegiū quod ſpectat ad foꝝ eccleſiaſticū: ⁊ pōt etiā iudex ſecularis de pena eius cognoſcere ⁊ ſacrilegium punire ſcōm glo. in verbo. audiuimus in. c. felices de pe. li. vi. ⁊ de hoc eſt glo. ſum. xi. q. i.

¶ Crimē leſe maieſtatis eſt vbicūq; quis contra vrbem aliquid molitur: aut qui pfugit ad hoſtes vel iſtos iuuat qualicūq; cā ſcz armis: conſilio: vel pecunia: vel qui ſubiectas ꝓuincias nititur facere rebelles vel ſeditiones aut bella mouet in ciuitate: vel qui prelatum magiſtratū vel principē occidit: vel qui cōtra latus eius militat: vel arma fert ⁊ occupat contra rem publicā. Et idem dicitur crimē perduellionis ideſt hoſtile. Nam perduelliones dicuntur hoſtes ꝙ ecus ꝙ committitur hoc crimen non contra rempublicaz qz tūc nō dicitur perduellionis: ſed ſimpliciter leſe maieſtatis. Et nota q̄ non ſubdit⁹ crimen leſe maieſtatis nō ꝓmittit: vt in. §. rurſus. i cle. paſtoralis. de re iudi. vbi rex cecilie robertus non eo modo ſubfuit henrico impatori q̄ crimen leſe maieſtatis in eum commiſerit.

¶ Crimen hereſis in multis conuenit cuz crimine leſe maieſtatis ⁊ huiuſmodi ſcōm cano. eſt proprie leſe maieſtatis quia ledit rempu. imperatorem etiā diuinū ⁊ celeſtē.

¶ Crimen ſacrilegij ſcōm Azo. ⁊ ſcōm le. fit proprie quando ſacrum de ſacro auferꝛtur. Ac etiam ſcōm eum. ſi quis non ſacrū de ſacro recipit. vel ſacrum de non ſacro. Sed ſcōm le. tunc ſacrilegium non ē: quia quando res priuate auferuntur de ſacro. tunc actio furti locum habet. Poſſi. tamen dicit q̄ ſi accipitur ſacrum de ſacro vel ſacrum de non ſacro ſemper ſacrilegium fit: vt. xvij. q. iij. quiſquis ℞. ſimpliciter. Et ſic ſcōm le. requiruntur duo vt fiat ſacrilegiū ℞rimo vt auferatur res ſacra. Secundo de loco. quorum alterum ſufficit ſcōm can̄. Sed pone ſtatutum eſt vt faciens ſacrilegiū ſic puniatur: quero an itelligatur ſcōm ius ciuile vel can̄. Solutio ſi ſtatutum ſit a ciuitate itelligitur ſcōz leges. l. omnes populi. ff. de iuſti. ⁊ iur. ſi fit p epiſcopū intelligitur ſcōz can̄. Dominus catho. putat q̄ etiam primo caſu intelligatur ſcōz cano. qz diſponit de rebus eccleſiaſticis. ergo debz intelligi ſcōm materiam ſubiectaz. l. i. C. de edic. ſucce. vbi eſt caſus a contrario ꝙ gradus cōputantur ſcōm leges exceptis cauſis matrimonialibus. Querit idem dominus catho. ſacerdos dixit miſſaz in domo ꝓpria. dimiſit ibi calicem qui ſubtractus eſt an competit actio furti: an ſacrilegij. Non ſacrilegij: quia de iure ciuili non eſt ſacrilegium rem ſacram de loco non ſacro aſporꝛtare. Nec actio furti: quia calix eſt res ſacra que in nullius bonis eſt. Dicit Ra. vulgo competere actionez furti: quia talis eſt in domo dei: cuius loco dñs domus intentare poteſt actionem furti: ⁊ forte quilibet hoc poſſet. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. i. §. huius ſtudij. ⁊ etiaz in verbo ſacerdotes. Sed de iure cano. intentatur crimen ſacrilegij.

¶ Crimen peculatus ſcōm Azo. co. ti. locum habet proꝑpecunia publice recepta vl' intercepta: vel quocunq; modo contaminata: vt ſi in aurum vel argentuz vel in res publicum aliquis ferruz vel ſimile aliquid in ducat. id eſt adiiciat. Item eſt in ſacra revt in vaſis eccleſie. Idem eſt in religioſis: vt in ornamentis ſepulchris ⁊c.

¶ Crimen ſtellionatus ſcōm Azo. eo. ti. di citur ſa quodam animali reptili quod dicitur ſtellio: ⁊ eſt quaſi ſimile ſerpenti ſtellio

BIU Cujas

natum quasi diuersis coloribus pictum sicut celum stellis. Et committit hoc crimen qui in varietate animi rem aliquam alteri pignori obligatam siue pignoratam alij postea obligat: & dicitur a stellione: quia sicut ille vermis est varius in coloribus: sic ille qui committit hoc crimen est varius in ore et inconstans in mente. Deinde tamen illud crimen locum habet generaliter quãdo deficiente in crimibus. Alia speciali actione equum est aliter subuenire contra delinquentem. Sicut enim in peculiarijs actio datur de dolo in subsidium: ita in crimibus quibuscũq; vbi titulus deficit crimus crimẽ stellionatus obijcitur: vt si qs vendidit tibi massam electri pro argento: vel simile. aut auricalcum pro auro

¶ Crimen fraudati census committitur cum quis furatur publicam pecuniam sibi accommodatam.

¶ Crimen fraudate annone est cum portitores furantur victualia a republica ad exercitum missi.

¶ Crimen piaculare ẽ qđ morte expiat.

¶ Crimen concussionis cõmittit qui pretextu officij sibi concessi extorquet comminando aliq̃d ab inuito: & tali crimine punitur quis pena quadrupli. i. q. vij. sancimus in fi. tam laicus q̃ clericus punitur pena concussionis. xvij. q. i. militare. Cuius cõtrarij tenet glo. in verbo quadruplũ disti. xvij. §. porro.

¶ Criminum alia sunt priuata vt illa quorum executio ideſt accusatio vel denunciatio pertinet tantum ad illos quibus inferuntur vt furta: damna: illata: et iniurie. Alia sunt publica: quorum excusatio datur cuilibet de populo. Quoniam ad publicam vtilitatẽ spectat ne maleficia maneant impunita: vt fũt homicidia: patricidia: adulteria: post quadragessimum tamen diem: vt l. iure. marito. C. de adul. Item crimen lese maiestatis. Item sunt quedam crimina exceptа scilicet ad quorum accusationẽ et testificationem etiã laici contra clericos admittuntur si bono zelo procedãt & sunt ista crimen: symonie: heresis & lese maiestatis & sacrilegij de quibus vide concor. in glo. sum. ij. q. vij. vbi additur crimen dilapidationis & c. cum. p. manconella de accu. Et nota q̃ crimen dicitur quinq; modis. Primo sumitur pro quolibet peccato siue mortale siue veniale sit. Secundo pro crimine irrogante infamiã quod est accusatione & damnatione dignum. Tertio pro peccato quod cuenit ex deliberatione siue mortale siue veniale sit quod nõ deletur nisi per penitentiam. Quarto q̃ semel cõmissum sufficit ad condẽnationẽ non tamen infamat Quinto q̃ irrogat perpetuam infamiã: vt no. xxv. distin. c. vnum ex arum. §. nunc autẽ & c. lxxxi dis. apostolus vnde. Si quilibet est peccator non tñ quilibet ẽ criminosus.

¶ Crisma fit ex duobus liquoribus. scilicet oleo per quod puritas mentis et nitor conscientie. Et ex balsamo per quem odor fame figuratur: vt est tex. in. c. vnico. de sacra vnctione.

De Cu

¶ Cuniculus est riuus directus coopertus. vt ẽ glo. in. l. supra iter. ff. de aqua pluar. ar. c. vbi dicitur q̃ ille cui debetur seruitus aque ducende per riuũ põt facere cuniculũ id ẽ de aperto riuo coopertum.

¶ Cubiculari dicuntur serui qui cubiculũ domini sui procurant.

¶ Curator dicitur qui curã alicuius gerit defendẽdo ipsum a pretore ſm leges legitime datus. Vel scõm alios est ille qui res adolescentis administrat: Datur aũt scõm eos curator principali⁹ rebus: & scõario psone. Tutor vero primo principaliter datur persone: & secundario rebus vel patrimonio. Et hec est differentia vna inter tutorem & curatorem. Alia est differentia: q̃ tutor datur pupillis infra. xvij. annos existentibus. Sed curator datur eisdem vltrius ad. xxv. annũ. i. masculis ab etate. xvij. Et in femineis ab etate duodecim.

¶ Curia media breuis ẽ locus vbi redditur ius. vel habitatio principis. Sed media longa ẽ meretrix. vnde curia ius curat

BIU Cujas

meretrix est dicta curia

¶ Curialis dicitur ille qui ē de officio curie vel iudici obnoxius. i. obligat⁹ ⁊ adulatur principibus dis. xxxvij. nonne. Unde curialis vel curiales dicimus omnes qui quacunq; cōditione obligati sunt curie alicuius publice potestatis siue milites: siue aduocati sint. siue iudices: siue officiales siue histriones: ⁊ breuiter quoscūq; siue habentes officium honestū siue inhonestū

¶ Curiositas sumit̄ pro subtilitate nimia cura exquisita. de renūc. c. i. li. vi. Nam curiosi de his que nō multum expediunt sepe disceptāt de re iudi. abbate sane. li. vi. Qđ tamē faciendū nō est vt in. c. i. preal. ⁊. c. ij. de he. li. vi. ⁊. C. de sū. tri. ⁊ fi. catho. l. nemo

¶ Custodia ⁊ exhibitio reorū vt dicit azo. scđm legistas est custodia que fit in carceribus publicis ⁊ etiam prohibet carceres priuatos: vt pz. ff. ⁊. C. de p̄ua. carce michi

¶ Cupe sunt vasa facta cā portādi fruct⁹

¶ Culleus vel culcipenus ē idem qđ saccus in quo portatur triticum: ⁊ maxime de corio qui supraponitur equo. Vel dicit̄ saccus corius in quo ponunt̄ interficiētes parentes. l. vnica. C. de his qui pa. vel li. occi. vbi dicitur insutus culleo cum cane ⁊ gallo gallinacio vipera ⁊ simia

¶ Cum accipitur interdum pro ⁊. ff. de le. i. l. titio. §. nichil. Et de verbo. obli. l. quodcunq;. §. non solum. Etiam interdum accipitur pro si: ⁊ principaliter notat tempus. ⁊ non conditionem nisi in consequentia. l. centesimus in fi. ff. de verbo. obli. Etiā facit adiunctum videri accessorium non principale sicut coniunctio vt. l. si fundum. ff. de fun. instru. ⁊ nota ꝙ dictio cum inuenitur in duabus partibus orationis. Uno modo est prepositio et construitur cū ablatiuo. Alio modo est aduerbium temporis. Primo modo significat dupliciter scilicet accessorie ⁊ principaliter. accessorie vbi lego seruum cū veste: equuz cū capistro: fundum cū ei⁹ instrumēto. l. i. ff. de pecu. l. si cui fundū. ff. de fun. instru. lega. Idē in ꝯctu vt depono seruū cuz veste, l. i. §. q̄ deposita. ff. depositi. Et ibi nota per glo. ⁊ do. ⁊ est effectus ꝙ nō dz depositarius restituere accessoriū sine principali. ⁊ si seruus moritur sine culpa depositarij vestis per se peti pōt alias locupletaretur depositarius sine cā cū iactura aliena quod esset iniquū. de regulis iuris locupletari. li. vi. Principaliter aūt secundo modo cōiungit quādo res coniungit quaꝝ vna non est alteri accessoria vel cū personas coniungit ⁊ patrē aut matrē. l. iij. ⁊. iiij. ff. de pecu. §. si eius. insti. de legi. ⁊ licet inter filiū ⁊ matrez aut patrē non sit equa principalitas quo ad honorē ⁊ debitum ⁊ reuerentiam que debentur parentibus a liberis: et non econtra. Est tamen principalitas equalis inter eos quo ad effectum iuris: nam extincto legato in patre vel matre. Non sequitur ergo ꝙ in liberis extinctum sit: quia anima que principalis est in persona est a deo: ⁊ non a patre vel matre. Item ex communi modo loquendi dictio cum signat accessionē honoris inter personas. vt dicendo veni mecuz signat te michi accedere associādo accessorie: secus in dictione. vt dicēdo ego ⁊ tu eamus: qꝛ signat vtrūq; principalez. Sed ibi dn̄s vobiscū: nō pōt significare ꝙ dn̄s accedat vobis. qꝛ hoc nō patit̄ sūma ⁊ īmutabilis maiestas. Et nō refert si preponat̄ accessoriū sic dicēdo: đpono capistrū cū equo lego instrumentū cū fundo. argu. l. preposteri. C. de testa. nisi essent alie cōiecture ex quib⁹ ꝯcluderet̄ volūtas testātis: legantis vel ꝯhentis. Itē dictio ꝯposita circa numerū nō includit. vbi gr̄a. Testator deposuit apđ Seyum. cc. ⁊ legādo bona dicit Seio ccc. cū. cc. q̄ apđ eū deposui lego: nō īcludūtur cū. ccc. l. si is q̄ ducēta. ī p̄n. ff. de re. du. Sz cū ꝓut ē aduerbiū significat tp̄s ⁊ dilationē. qn̄q; ex ꝯdititiōe: qn̄q; etiā accelerationē tp̄is ⁊ dilationē signat. ibi ꝓmitto cū titi⁹ morieť. l. nā ⁊ si. ff. de ꝯdi. ⁊ demō: tp̄s ⁊ ꝯditionē signat: ibi lego titio īpuberi cū. xiiij. annorum erit. l. si titio. ff. quando di. lega. ce. fa. l. qui ꝓmisit. de condi. ⁊ demon. Item signat tempus ⁊ non conditionē. ibi.

BIU Cujas

lego titio cuꝫ ipse morietur.l.heres meus in prin.ff.de condi.ꝛ demonstra.idem in.l. ex his verbis.C. quando di.le.ce. Quãdo qꝫ nec tempus nec dilationem significat vt ibi promittis decem cũ petiero.vbi statim competit soluere tenetur.Quandoqꝫ etiaꝫ nichil significat:ꝛ frustratorie ponit.vt ibi lego cum heres adierit hereditatez.l.ij.ff. de verbo.significat.Bar.predicta ponit ꝛ in.l.gallus.§.i.ff.de libe.et posthu.vbi ponit differentiaꝫ inter et:ꝛ cum:vt nota.in.l. stichuꝫ qui meus.ff.delega.i.an iducat cõditionem vel demonstrationez. de hoc tex. singularis in.l.si ita fuerit.§.fi.ff.de manu mis.testa.ꝛ quando inducit copulam in.l. illi cum illo.ff.de vsufru.lega.ꝛ quandoqꝫ est coniunctio non facies conditionez in.l. demonstratio.ff.de conditio.ꝛ demonstra. ꝛ quando est aduerbium tunc iungitur verbo futuri temporis:ꝛ principaliter notat tempus.et inconsequentiam conditionez. not.Bar. in.l. i.ff. de conditio.ꝛ demonstra.

De Da

Dalmatica est vestis quamodo vtuntur omnes dyaconi ex consuetudine in solemnitatibus vt.lxxvi.di.de iciunio.Antiquitus tamẽ sine processione pape epis nec dyaconis licebat hec vestis dis.xxiij.c.omnis filius.

¶ Damnũ ē diminutio vel adeptio patrimonij.ꝛ dicitur a demo vel diminuo.scõm hosti.ff.de dam.infec.l.ij.Etiã quandoqꝫ damnuꝫ ē lucrum cessans:de quo an veniat in condemnationez .no.in.c. cõquestus de vsuris.Et diuiditur damnũ sicut actio: quia alia ē de damno dato:alia de damno infecto.ꝛ actio de damno dato cõpetit ex. l.aqui.Require.§.actio legis aquilie Duo autem in hac actione requiruntur. scilicet ꝙ dampnum datum sit:ꝛꝙ culpa dãtis processerit.Et aliud est damnorum restauratio ꝛ expensarum satisfactio vt de iniur.et dam.da.c.in nostra.Datur autẽ alicui dãnuꝫ in persona hominis:puta si seruus castretur:vel simile.ꝛ etiã in bestijs:vel alijs rebus.de qua materia vide hosti.de iniur. ꝛ dam.dato.Nec quelibet actio iniuriaruꝫ ẽ pretoria: quia actio damni dati ciuilis ẽ prout patet per legistas ꝛ hosti.vbi.§.

¶ Damnũ infectuꝫ scõm Spe.de no.operis nunci.in tractatu libellorum. §.nunc dicamus dicitur si edificium alicuius ruinã minatur edificio vel predio alterius vicini. tunc enim edificij istius vel predij dominꝰ a domino edificij ruinam minantis petere potest ꝙ sibi caueatur nomine damni infecti.que stipulatio continebit totum interesse illius vicini.ff. eo.ti.l.stipulationc .ꝛ.l. sed ꝛ si cõditione.ꝛ.l.damni infecti.Et dãnum pateris quando rebus tuis aliquid decrescit:non quando accrescit: qñ autem lucrum amittis damnum non pateris etiã quoddam damnum siue interesse est circa rem vt si subtraxisti michi instrumẽta quibus possessio firmatur teneris michi ad dãnum m:quod contingit propter ablationem instrumentorum:ꝛ quoddam dampnum est extra rem.Differunt etiam damnum ꝛ iactura:vt no.Joh.an.in nouella de ele.qua sepe li.vi. Et nota qui occasionem damni dat dampnum dedisse videtur.ff.de re.iudi: l.is qui dãnũ.ꝛ.c.si culpa.de iniu.ꝛ dam. da.ꝛ idco tenetur si dat operam rei illicite: et etiam si licite dum non adhibet diligentiam rei illicite

¶ Damnas in iure ciuili quandoqꝫ est nomen adiectiuum omnis generis idem valens ꝙ damnatus:vt in.l.damnas esto.ff. de vsu.ꝛ vsufruc.ꝛ.l. si pluribus.ff.õlega. ij.primo responso.§.ꝛ si ita legatum. Alias capiendo in multis legibꝰ non esset structa congruitas

¶ Dapifer dicitur ferens dapes:ꝛ est nomen officij magne dignitatis in curia imperatoris. vnde inter proceres eligentes imperatorem computatur.

¶ Dapsilis est ille qui liberaliter scꝫ mẽsuram communicat.

¶ Dare in arte notariatus dupliciter capitur.scilꝫ proprie et improprie. Proprie quando res data transit in dominũ accipi

BIU Cujas

entis: vt in instrumentis in quib⁹ agitur de re. alie. ⁊ dom. trās. in quib⁹ transfertur dominiū si tradens erat dñs alias non. vnde dare ꝓprie est accipientis facere. aliter eñ non datur nisi sic detur ꝙ in ip̄m cui datur statim dominiū trāsferatur. Improprie capitur in instrumētis emphiteoticis ⁊ feudi ⁊ locationis. vbi ille qui locat vel cōcedit: licet dare dicatur: nō tamen dominiū trāsferri. Et est differentia inter dare donare ⁊ tradere. Nam tradere dr̄ qui solū possessionem transfert et non dominiū. De hoc no. xxiij. q. vi. §. vltimo

¶ Data vel datum est caracterizatio in fine cōstitutionū vel litterarū inscripta ex q̄ cognosci pōt quo anno mense vel die instrumentuz vel q̄libet littera emanauit ⁊ a quo tp̄e obliget ꝯstitutio vel ꝓsit gr̄a in scriptis facta. vide de h̄ Jo. an. in fi. li. vi. sup̄ data.

¶ Datio insolutū est datio pro solutione ⁊ satisfactione et est vna spēs cōtractus innominati. s. do vt facias. ꝟbi gratia. Cum petrus deberet iohanni centū agitur inter ipsos vt petrus det ei insolutum. i. ꝓ solutione ⁊ satisfactione eiusdem vnā domum.

De De

¶ Debet et oportet aliquando dicunt necessitatez. aliquādo honestatē. vide Jo. an. in. c. fi. de iura. calū. super verbo. partē illā ⁊ no. in capitulo. intelleximus in verbo debet. de iudi. Et nota ꝙ verbū debet ī ꝓpria significatione importat necessitatem: vt est in glo. in clemē. attendentes in verbo debeant de sta. regula. Sz honestatē significat. xxv. q. vij. c. i. vbi equitate suadēte ꝟba p̄nt impropriari. C. de pig. l. iij. c. intelleximus preal. ff. locati. l. si vno. scd̄o respō. ⁊. l. q̄ rome. §. fi. ff. de ꝟbo. obli. de bap. c. maiores. ꝟ. certū: Item debere est de alio habere ergo qd̄ non est: nec esse potest nulli debetur. Et sic nec obligationem nec actionem parit cuz actio sit ius ꝓsequēdi in iudicio qd̄ nobis debetur scd̄z glo. in regula nemo. de regulis iuris. libro. vi.

¶ Debituz est qd̄ aliquis alteri ex naturali vel ciuili obligatione tenet̄. Et debitū intelligitur remitti in redditione cyrographi vel instrumēti: non aūt sic in redditione pignoris. Item debitū est qd̄ exigitur ab inuito. xiiij. q. i. qd̄ debetur. ff. de ver. si. l. debitor ⁊ est glo. in cle. i. de dici. Et debitū ciuile pōt capi duobus modis. Uno mō efficaciter ⁊ ꝓprie prout est in cyrographo post biennium vel in obligatione ciuili resultante ⁊ sentētia. l. Julian⁹. §. de condit. inde. Secundo mō improprie ⁊ efficaciter ꝓut est in omni debito regularit̄ cui obstat exceptio vel etiā pone exēplum. scd̄m glo. in. l. i. ff. de ꝯdi. inde. scz in cyrographo ante biennium

¶ Debitor est qui accipit pecuniā a creditore. Item scd̄z marcellū dr̄ qui nactus est exceptionē iustam nec a naturali equitate abhorrentem. i. descrepātem scd̄m accursium in. l. marcellus. ff. de regu. iuris

¶ Debitores ciuitatum sunt qui tenentur ciuitati: sed in actione debiti fiscus precedit. vt. C. eo. ii. ij. li. xi.

¶ Debiti viā venire ē debitū posse petere.

¶ Decan⁹ nomē dignitatis est. Et dr̄ a decus. i. decem ⁊ canos canonicus quasi ad minus supra decē canonicos cōstitut⁹ s̄m grecistā: licet q̄nq̄z sit sine summa. Etiaz decanatus est societas. x. virorū s̄m hugo. et accur. ibidē in Rubrica de deca. C. li. xij.

¶ Decima scd̄m Hosti. in sū. de deci. §. i. est omniū bonoꝝ mobilium licite quesitorum pars decima: deo data: diuina ꝯstitutione debita vt colligit̄ de deci. c. i. ⁊. c. parochia c. nō est. c. tua nobis. §. verum. c. cum nō sit ab hoīe. Et est dāda de oībus bonis iuste acquisitis. eo. ti. c. cum extransmissa. ⁊. c. comissum. l. de tana: feno. ⁊ piscarijs: nullis deductis expensis. c. pastoralis. eo. ti. ⁊. c. cū hoīes: etiam de molendino ad ventū. c. ex transmissa p̄all: Item de apibus ⁊ omni fructu. c. nuncius. eo. ti. ⁊ tenentur decime in signum vniuersalis dñij: nec sunt retinēde qz forte clerici mali: sed soluere cōpelli debent per ecclesiā ap. re. c. tua nobis. ij. in fine. De hoc vide glo. in ꝟbo. premoniti. in cle. ij. de iudi. que dicit. vr̄ expediens ecclesijs ꝙ faciāt monitionē generalē. fulminā

BIU Cujas

tem excōicationis sn̄iam in nō soluētes de
cimas immo ꝯ ptinaces inuocari pōt bra-
chium seculare. cap. postulasti de homici.
Et notat Ludo. de roma ī singularib⁹ suis
ꝙ sacerdoti petenti decimas nō pōt obijci
ꝯpensatio ⁊ dicit ꝙ glo. singularis est quā
legiste ignorant. xvi. q. i. c. decime. Et est rō
qꝛ fisco petenti tributa nō potest obijci cō-
pensatio. l. iij. ⁊. iiij. C. de ꝯpen. ⁊. l. aufert.
§ qui ꝯpensationē. ff. de iure fisci ergo mul
tomagis nec in decimis que deo debentur
vt. supra.

¶ Decimarū tres sunt spēs ꝑm hosti. ī sū.
scꝫ q̄dā ꝑsonales que debent ex ope ꝑsona
li: vt ex artificio sciētia: militia negociatōe
⁊c. quedā p̄diales q̄ ꝓueniūt ex predijs: vt
vinū: blada: fructus arboruꝫ ⁊c. Tales enī
dande sūt illi ecclie in cui⁹ parochia sita sūt
p̄dia: de deci. ad apostolice etiaꝫ decimas
p̄diales tenent soluere iudei. c. d̄ terris eo.
ti. Item debēt solui de diuersis seminibus
vni⁹ agri: nō tm̄ de vno si fuerit successiue
seminata. c. ex ꝑte canonicoꝝ eo. ti. Etiā ci-
stercienses ⁊ alij. q̄ si nullo gaudent priuile
gio dare tenēt decimas de terris de nouo
acquisitis: lꝫ eas ꝓprijs manib⁹ excolāt. c.
nup. e. ti. Quedā sūt decime mixte ꝑꝫ hosti.
ibidē ⁊ p̄nt dici hec de quib⁹ dubitat vtruꝫ
sint p̄diales vel ꝑsonales: vt d̄ agnis: ⁊ feti
bus alioꝝ aīaliū que sūt ī pascuis et grega
tim pascuntur.

¶ Delinare sententiam est paulatim illaꝫ
infirmare: et ideo nisi sententia declinetur
rebus iudicatis stabitur

¶ Decretū ꝑm specu. dr̄ multis moīs: vt ī
ti. de prīo ⁊ secūdo decreto. §. dr̄ ergo. Qn̄-
qꝫ dicit sn̄ia diffinitīa. vt. ff. de re iudi. l. de-
creta vel interlocutoria. vt. ff. de assesso. l. i.
in fi. Qn̄qꝫ dr̄ id ꝙ papa ꝯstituit seu statuit
de cōsilio cardinaliū nulla facta ꝯsultatōe
⁊ tūc in scriptis redigitur vt de rescrip. p̄n-
ti. xx. disti. decreta. ⁊. c. se. Qn̄qꝫ ē ꝯsequēs
ꝯsensus eligentiū in scriptis redact⁹: vt. ij.
q. i. legū. de ele. īnotuit. Qn̄qꝫ ē illud quod
capitulū: vel ordo: vel vniuersitas: vel ma-
ior pars ordinauit: vt. ff. ꝙ cuius. vni no. l.
plane. ⁊ quasi per totū. Qn̄qꝫ ē iudicis au
ctoritas ī alienationib⁹ reꝝ p̄cipue minoꝝ
īterposita: vt. C. de p̄di. minoꝝ. l. īterposita
⁊ ꝑ totū. Qn̄qꝫ decretū dr̄ auctoritas p̄nci
pis in rescript. bn̄ficialib⁹ īterposita: vt de
rescrip. c. gratia. li. vi. ⁊ scd̄m azo. illud de-
cretū ē cōfirmatoriuꝫ gratie. qꝛ ex hoc prin
ceps īsinuat suā volūtatem: que seruāda ē
Etiā scd̄m eum ligat ignorātes. Est etiam
quoddā decretum decurionum: quod in in
uitos super muneribus rerum tribui pōt:
exceptis qui liberalium studiorum labori
bus sunt: ⁊ qui medendi causa fungunt. C.
de decre. decuri. l. exceptis. li. x. Quādoqꝫ
decretum est iussus iudicis quo mādat bo
na alicuius propter eius contumaciā pos
sideri et illud diuiditur in primum ⁊ scd̄m
decretum. Decretuꝫ primuꝫ est primus ius
sus iudicis quo mandat bona propter cō
tumaciam in pena contumacis detineri.
Vel sic describitur. Primum decretum est
alicuius rei prohibite regulariter: vel per-
misse regulariter in certo casu facta prima
prohibitio: vel permissio: referendo singu-
la singulis. Secundum decretū eodē mo-
do describitur nisi ꝙ ibi ponitur secūda ꝓ-
hibitio vel permissio. ⁊ taliter dicitur pri-
mū rescriptū secundi. Quandoqꝫ interpo-
nitur primū decretum et non secundū: quia
in aliquibus non est opus secundo: vt no.
in. c. quoniam frequenter. §. in alijs. vt lit.
non conte. in glo. super verbo. constituitur
et illud decretū habet locū in actione reali
vel personali: licet diuersimode vt dicto. §.
⁊. §. sequē. ⁊ interponitur ante litez ⁊ post
quotienscunqꝫ aliquo contumace existen-
te adhuc non ita liquet de causa ꝙ diffini-
tiua sententia valeat terminari: vt in dicto
c. quandoqꝫ preall. Decretuꝫ ꝑm est secun-
dus iussus iudicis quo licet bōa alicuius
propter contumaciaꝫ possideri que prius
de prīo decreto detinebant: vt de eo q̄ mit.
in pos. c. i. in glo. vlti. ⁊ habet locū ꝑm quos
dam in actionibus personalibus tantum

BIU Cujas

quia scdm Ber. in glo. vbi supra in realib⁹ solum lapsus anni constituit missuz ex primo decreto ꝟm possessorē: nec est opus secundo. scdm alios tamen habet locuz tam ī realibus q̄ in ꝑsonalib⁹. de hoc plene nota. Ber. in. c. cōtingit de do. ⁊ contu. ī glo. vlti. Vel sic ꝟm Lodo de roma. Est prima iudicis aggrauatio punitiua cōtumacie. ⁊ sic suo modo diffinitur secundū decretuz. ⁊ scdm non potest interponi nisi contra latitantem. ⁊ latitatio est debitoris absconsio fraudulenta in damnum creditoris. l. fulcinius. §. si quis possidet. ff. ex qui cau. in possessi. eatur. quod est verum nisi periculum sit in mora. tunc enim interponitur secundum decretuz contra non latitantē debitorem. ⁊ nota Joh. an. in. c. consultationibus d̄ offi. dele. in nouella. ⁊ bal. dicit in c. i. de. mi. va. qui cōtu. est in vsibus feu. Sz vtrum scdm decretum sit sententia interlocutoria vel diffinitiua: effectus est magnus vt in. c. cum cessante. de appe. ⁊. l. qd̄ iussit. ff. de appella vbi per Bar. ⁊. C. de epis. audie. l. ij. per Bal. ⁊. l. si finita. §. si forte. ff. d̄ dam. infec. vbi per dy. et varie. loquuntur. Sed lodo. de roma dicit ꝙ secundum decretū est sententia interlocutoria. alle. glo. singularem in. l. presenti. §. cum autē in verbo ad modum. C. de his qui ad eccle. confu. et probat rationibus: nam sententia diffinitiua non potest dari contra minorem: vt in. l. cum ⁊ minores. C. si aduer. rem iudi. Sed scdm decretum patitur minor. l. si minor. C. de bo. au. iudi. pos. ergo non ē diffinitiua: sed interlocutoria. Preterea diffinitiua non fertur lite non contes. l. fi. §. illd̄ C. de tempo. ap. ⁊. l. probatam cum similibus. Sed scdm decretuz sic: vt in. l. cū ꝓponas. C. de bo. auc. iudi. pos. Ex hoc ergo iustificatur dictum singulare Inno. c. dilecto de verbo. sig. vbi vult ꝙ quandocūqz iudici constaret secretum interpositu esse iniustum potest illud reuocare. Quod etiam tenet Bar. in. l. non videtur. ff. de iudi. licz canoniste communiter reprobent prefatuz dictum Innocen. ⁊ male. Hec lodo de roma in suis singularibus. Et nota ꝙ scdm Inno. ⁊ Hosti. differunt decretum auctoritas consensus iudicium vel collaudatio. Nam decretum est sententia qua iudex cōtractum iustum futurum fore decernit auctoritatem suam interponendo vel immittendo declarando ⁊c. Sed auctoritas est assensus auctorisabilis qui competit sibi ex publico officio iudicis: vel legitima administratione: vt tutori ⁊ curatori. Consensus autem siue collaudatio est multorū voluntas ad quos res pertinet simul iuncta. no. Joh. an. in glo. magna in fi. c. i. de re. eccle. non alie. li. vi. ⁊ ibi vide iura de hoc.

¶ Decretalis epistola est in qua papa ad consultationem alicuius respondit de rescrip. c. i. siue solus siue de consilio fratruz vt de electio. bone memo. i. Unde decretuz statuit decretalisqz respondit sed canon est constitutio ecclesiastica vel statutuz in cōsilio generali edictum. vnde Constitutionum alia ciuilis que dicitur decretum forense vel ciuile. Alia ecclesiastica que dicitur canon. Et constitutio dicitur dupliciter Uno modo communiter: et sic comprehendit omnes decretales. l. et decreta. Alio modo stricte: et sic constitutiones dicuntur principum: leges populi romani: edicta pretorum vel etiam iudicum. Quia dicitur iudex citare tribus edictis. Et de differentia horum nominum decretalis: epistola decretum canon: dogma: mandatum: interdictuz et sanctio est glo. sum. dis. iij. Itē no. Archi. xix. dis. super glo. sum. in fi. ꝙ decretalis epistola: aut diffinit. aut imperat: aut prohibet: aut precatur: aut indulget. Et sic quo illorum modorum necessitatem inferat ponit ibi.

¶ Decurio dicitur qui decimam partem de bonis ducit: vel qui est super decem milites constitutus in curia dominorum vel principum: sicut centurio super centum: quia alias etiā vocatus est centenari⁹. Et

BIU Cujas

Et vtunt illo vocabulo theologi: qz dr in machabeoꝝ. ꝙ Judas ꝯstituit duces propter tribunos ⁊ centuriones. Beda tamē dicit sup illd luc. xxiij. ⁊ matthe. xv. Joseph nobilis decurio. ꝙ decurio vocat iō. qz est de ordine curie ⁊ officio curie administrat Qui etiam scdm eum dr curialis a ꝓcurando. quia ꝓcurat munera ciuilia et curialia. Vñ de hoc. ff. de decu. ⁊ fili. eo. Quidē autē dicunt decuriones appellari ex eo ꝙ cum ciuitates et mancipia cōstruebant. cuiusqz loci. gratia consilij. decima pars hominuz pia colligebāt. vt. ff. de ver. si. l. si pupillus Etiā quidaz dicūt decuriones esse ex eo ꝙ cū colonie ducerent decima pars eorū qui ducebant ꝯsilium publicū cōstituebāt. ⁊ decuriones vrbis romane a muneribus excusantur. vt. C. eo. ti. li. xi.

¶ Decusare idest ornare. vnde dicitur ille decusate loquitur id ē ornate.

¶ Dediticia libertas ꝑm Azo. in sum. e. ti. hodie sublata est: sed olim eoꝝ dicebat dediticia libertas q̄ sic sequebant vt toto tpe vite sue seruili iugo detinerent post mortez vero eriperent in libertatez: colligitur in. l. vnica. C. de la. li. toll. ⁊ insti. de succes. liber §. vltimo. ⁊. l. vnica. C. de dedi. li. toll.

¶ Dediticij liberi olim erant ⁊ dicebantur hi qui se debebant timore rōne ⁊ destructione sua talē libertatē ꝯsequebātur ⁊ dicebātur liberti forte propter spez libertatis. vnde verius liberti vocabātur: qz fere liberi erant licet seruire cogerent. Hodie ꝟo non sunt ⁊ sic hoc nomē dedititij nichil significat per se vl adiūcte sicut chymera: nec illa libertas est vnq̄ in vsu frequētata: prout b oīa ponit Azo. ī sū. C. de dedi. li. toll. Erāt aūt hi pessime cōditionis: quia toto tēpore vite sue erant serui ⁊ i morte liberi. vt dictum est vt insti. de liber. §. libertinoꝝ autē Et dicunt doc. ꝙ tales nō erant serui: sed coacti erant ad seruiendū: et erant inducti ex. l. heliascentia que etiā multa alia. s. mala alia induxit vt in glo. insti. ti. preall.

¶ Defalcare ē aliquid ab aliquo iure debito in solutum computare. Vel de iure aliter dicitur defalcare admoduz legis fauiane iuxta nota. insti. eo. ti. super Rubrica.

¶ Deductio ē defalcatio vel separatio: qz deducere separare dicitur.

¶ Defensor est ille qui sine mandato cautione prestita de iudicato solui alium defendit vel eius defensioni se offert vt. ff. de procu. l. si ꝓcurator. §. fi. ⁊. l. defensor. cum ibi no. ⁊ insti. de his ꝑ quos ag. po. §. si ꝓcurator ⁊. §. alijs. Et vide ibi spe. in quib' causis interueniat vel non. Defensores ciuitatum scdm Azo. in sum. eo. ti. sunt hi qui in oībus tāq̄ pres potius q̄ vt iudices se habere dicūt vt ita noīs sui vtantur officio C. e. ti. l. iij. ⁊ in auc. vt iudi. sine quoquo suffra. §. eos. Constituit aūt defensor ciuitatis decreto. cū remunerando. sine electōne possessionū in ciuitate ꝯsistentiuz: vt ī auc. eo. ti. §. nos ergo in decreto colla. ij. Inest aūt officio defensoris hui' prebere auctoritatem qñ agitur apud eū ex voluntate partium vt adoptio: emancipatio: manumissio testamentoꝝ. vt in auc. eo ti. §. sed neqz proprios. Item donationis insinuatio in contentiosa autem redditione habet cognitionem vsqz ad. ccc. aureos: vt in auc. preall.

¶ Defendere ē vicem domini subire: vel illud facere quod faceret dominus in. l. preall. §. iudicare. ⁊ olim vsqz. xl. annos potuit. vt. C. eodem ti. l. prima.

¶ Deferre aliquem ē eum accusare. Sed deferre alicui est grates et reuerentias sibi facere: vt. ff. de accu. l. libellis. Et sic dicimus. plus deo deferendū ē quam homini: de sen. exco. c. relatum. xi. q. iij. quisq̄s metu. ⁊. c. iulianus. Differūt tñ deferre: ⁊ accusare in hoc: quia deferre fit reo absente: sed accusare fit reo presente.

¶ Deferre iuramentum ē aliquē artare vl astringere ad iurandū: ⁊ qñqz defert a iure quandoqz a iudice: quandoqz a pte: quādoqz etiaz delato a parte parti refertur. de omnibus his nota. C. de iureiur. l. i. Pōt autem ipsum deferre maior. xv. annis etiā minor ipsum deferre nō ꝓhibetur: dū saltē conditio sua nō peior fiat. sed si ledatur re-

BIU Cujas

ſtituitur. de iureiur. l. naz poſtea. §. hz ſi mi nor. Etiam paterfamilias nō filiusfamilias. C. de iureiur. l. nec filius. Itē liber nō ſeruus. ff. e. ti. l. multomagis: alias quantomagis. in fi. Itē compos mētis nō pdigus nec pſiles vt. l. tutor. §. pdigus. ff. eo. ti. & ff. in reb⁹ que ad mup. per. Si aūt administrationē adijt tanq̄ procurator licet ei iuramentū deferri in tribus caſibus. ſcz ſi ſpālez hēat administrationē. ſi in rem ſuā ſit datus ei. ſi generalē & liberā hēat administrationē: vt. ff. de iureiur. l. iuſiurandū. §. ſi. tibi. & l. ſeq̄n. Et eps hz hanc administrationem quo ad ea que alienari pñt cui aūt deferatur dicendū eſt ſm Hoſtiē. q̄ a parte parti deferr̄ qđ vocatur ſm eundez iuramentū voluntariū vel extraiudiciale. Verū aliud eſt neceſſariū & iudiciale. ſ. q̄n iudex pti defert. vt. C. de iurtur. l. iij. §. bone fidei. vide de hac materia Hoſtiē. in ti. de iureiur. §. 1. de iuramento aſſertorio: quaſi per totum.

¶ Defectus hui⁹ dictiōis ſignificatū clarum eſt & ſignificat qđ impoſitio ſignificare dicitat ſcz defectū realem ſed defectus modi vel pditionis pro incōplemento habetur prout ex natura pditionis vl̄ modi vel quouis alio ſignificandi modo inferr̄ vel ſignificare cōcluditur: vt dicēdo. promitto. inſtituo. vel lego tibi decē ſi capitoliū aſcenderis infra menſem: & per te ſtat quo min⁹ aſcendas parēdo pditioni & nō uis imo recuſans expreſſe ſi menſ labitur cōditio vero eſt defectiua. & hic defectus ſignat diſpoſitionē defectuā. l. qui heres §. fi. & per totū. ff. de pdi. & demō. Si autē legatario volente implere heres impedit tunc defectus iſte ſignificat implementū pditionis & per hoc purificationē diſpoſitionis. l. iure cuuli. ff. de cōdi. & demon. Si aūt terci⁹ impedit impleri tunc ſi iſte ſignificat impletā. l. titi⁹ eo. ti. ſi terci⁹ inuſte impedit & eſt ſoluēdo habetur pro defectiua. l. inde neratius. ff. ad. l. aquil. Si iſte terci⁹ nō eſt ſoluēdo hētur pro impleta. ar. l. fi. ff. de eo p quē factū eſt. in prin.

¶ Defunctio eſt a debito liberatio. unde defunctus. i: liberat⁹ Scdo idē eſt qđ mortuus. vt capitur. C. de ſta. defun. l. poſtq̄. & per totū ti. Et forte dz ideo mortu⁹ defunctus. q̄z liberatus a miſeria pditōnis humane.

¶ Defunctorie & perfunctorie idez ſonāt qđ tranſitorie vel curſorie.

¶ Degradare eſt deponere de ordine. vt lxxxi. diſ. dictū. Qualiter aūt hēat fieri degradatio no. de pe. c. degradatio. li. vi. nā deponere fit ſimplici verbo ſic ſuſpēdere: degradare aūt cū ſolemnitate.

¶ Deierare eſt falſe iurare. c. in lris de teſti. & c. lris. de p̄ſump.

¶ Delator eſt idem qđ accuſator. vel qui bona aliqua tanq̄ vacātia fiſco denūciat id eſt maiſeſtat. vt. v. q. vi. delatori. ibi habes q̄ lingua capuletur. aut cōuincto caput amputetur & ſequitur. Delatores aūt ſunt qui inuidia produnt alios.

¶ Delegatus eſt cui cā cōmittitur terminanda vel exequēdam vices delegantis repreſentans. & in iuriſdictiōe nichil proprīū hīs. vt. ff. de offi. eor⁹ cui mā. eſt iur. li. in fi. & l. iij. de offi. deleg. ſane q̄. & c. cumolim. & Hoſti. in ſum. eo. ti. vel ſic. Delegatus eſt is cui a ſummo pontifice vel ordinario vel delegato p̄ncipis cā cōmittitur. Idē inde venit ſubdelegatus qui dz reſpectu delegati. Itē is cui principiū cauſe vl̄ mediū cōmittitur & ſic iudex pprie dici nō pōt. vt. c. ſuper queſtionū. §. porro delegatus. eo. ti. Delegatus tñ proprie delegare pōt principiū. mediū & finem. in §. intentionis. c. ſuper queſtionū prēallega. Vel ſm Specu. eo. ti. in prin. eſt is qui ex alterius cōmiſſione recipit alicui⁹ cauſe iudicialem cognitionē. nam & ſubdelegatus eſt cui per aliquē habentē iuriſdictionem demandatur in iudicio aliquid vel extra iudiciū faciendū non iure proprio: ſed de iure mandantis. Et differt a ſurrogato & conſeruatore. Nam ſurrogatus habet iuriſdictionē iure proprio & merū imperiū: ſicut iudex p̄ncipalis cui ſurrogatur. Sz

BIU Cujas

conſeruatur nullam habet iudicialem cognitionē: ſed tm̄ poteſtatē ſuper notorijs ⁊ manifeſtis. c. ſtatuim⁹ de offi. dele. li. vi. iudex aūt delegatus hz̄ iuriſdictionē in eccleſiaſticis perſonis nō propriā ſed a ſuperiore cōmiſſam. Vide gof. in ſum. co. ti. Et delegat⁹ in cā ſibi delegata maior eſt ordinario. de offi. dele. ſane. ij. ⁊ de of. ordi. paſtoralis: quia talis vices gerit delegā tis. ⁊ pōt cōpellere eū rebellem per ſententiā ſuſpenſionis vel interdicti. vt. c. ſane. preallega.

¶ Delegare plura ſignificat. primo eſt aliquē iudicē loco ſui ⁊ auctoritate ſui iudicaturū cōſtituere vel ſubſtituere. vt. l. precipim⁹. C. de. appel. circa mediū ⁊. l. ſeq. in fi. Quādoq; aūt eſt in locū ſuū vl̄ vice ſui aluī rerū creditorē dare vel cui iuſſerit creditor. et hoc modo inter delegatū ⁊ eū cui fit delegatio oportz̄ intercuenire ſtipulationem vel litis p̄teſta. his cm̄ modis fit delegatio. vide. l. delegare. ff. de noua. ⁊ Azo. in ſum. co. ti. de noua. Delegare cm̄ poſſim. i. vice mea debitorē meū dare creditori. ⁊ ex delegatiōe liberor ego creditore meo: ⁊ extinguīt ipſa delegatio qua tenebar: vt quādo tibi ſum obligat⁹: ⁊ aluz̄ habeo debitorē michi obligatū: ⁊ iſtū tibi aſſigno vt debitū ab eo recipias te ⁊ ipſo volentib⁹. hec eſt delegatio quedam.

¶ Deliberare eſt factū diligēter tractare: vel in mente reuoluere. vel cū amicis ſuis explorare. an expediat ſibi illud admittere de quo queritur: puta hereditatē agnoſcere vl̄ adire: vt. l. ſi ariſto. in p̄n. ff. de iur. delib. Datur autē deliberādi tēpus heredibus inſtitutis. vt. l. ſi plures. ff. de iur. delib. Item tutorib⁹: vt. l. ait p̄tor. ff. co. ti. Et curatoribus eor⁹. Item heredibus ab inteſtato venientibus. vt. l. ſi quis heres ſuus. ff. co. ti. Datur aūt ad hoc tempus ab imperatore vſq; ad annum. Sed ab aliis iudicibus vſq; ad octo vel ad nouē menſes: ⁊ nō vltra: vt. C. de iur. delib. l. fi. ff. ſed quia. Sed nō minus tribus diebus ff. co. ti. l. i. in fi. Eſt aūt effectus deliberationis: quia interim bona non debent minui: niſi cauſa cognita vt. ff. ca. l. ait p̄tor huiuſmodi aūt deliberatio hodie nō eſt neceſſaria ſiquis inuentariū ſm̄ leges facere voluerit vt. d. l. fi. §. ſed quia. De hac materia vide Azo. in ſum. ti. de iure delib

¶ Deliberatio eſt prouida cauſe circumſpectio cum qua ratio totum agit: ⁊ furor ſibi nō vendicat. xi. q. iij. illa p̄poſitor⁹. ⁊ c. ſe. qua etiam induſcuſſi hominū colores poſſunt refrenari. Et in ſentēcijs ferendis maxime eſt neceſſaria. ij. q. vi. anterior⁹. xi q. iij. cum apud.

¶ Delictū dicitur quaſi derelictū. Et nota prout ſupra tetigi in verbo ꝓtractus q̄ ſicut actionū quedā prouenūt ex ꝓtractu vel quaſi ꝓtractu. Ita actionū quedā prouenunt ex delicto. alie vero ex quaſi delicto. Ex delicto prouenūt actiones vbi delictum pſone vere ⁊ directe cōprehendit: vt eſt videre in furto. rapina. homicidio. Ex quaſi delicto vbi perſone delictū vere ⁊ directe nō cōprehēditur ſed interpretatiue vel iuriſdictione. vt ſi iudex per imperitiam ſuam male iudicauit tenetur parti quā leſit ex quaſi delicto. Item ſi tenes in domo vel officio aliquē p̄rauū hominem qui damnum dedit michi teneris ex quaſi delicto eo q̄ in culpa ſis vtendo malorum hominū ope. Et eſt delictū deſertio boni. Peccatū vero p̄rau⁹ actus. Sed crimen eſt peccatū graue accuſatione ⁊ damnatione dignū. Hec eſt differēna ſm̄ auguſtinū. lxxxi. di. c. i. Et no. ō pe. di. i. ſi peccatū. et per Jo. an. in regula peccatū. Et ꝑ differētia inter delictū ⁊ peccatū: ē bona glo. in. l. i. C. ſi aduer. del. vbi dicit Accur. Delictum eſt genus generaliſſimū ſiue veniat ex animo ſiue non. Crimen vero genus ſubalternū. Continet cm̄ ſub ſe furtum. adulterium. ⁊ alia que ex animo prouenūt id eſt ex ꝓſcientia

¶ Demens eſt qui neſcit vel nō pōt exprimere quid velit aut no lit. c. paſtoralis. de cle. egro. li. vi. vbi bonus tex. ⁊ glo. ibi ſup ver. remittit.

BIU Cujas

¶ Demoliri est dissipare vel destruere. math. vi. Thesaurizate vobis thesauros in celo vbi tinea nō demolitur.

¶ Demonstratio idem significat qđ ostēsio. Nam omne verbuz vel factum per qđ aliquid ostenditur demonstratio dicitur. Ideo dicit tex. in. l. certū. ff. si cer. pe. Certum est qđ noīe ꝓprio vel alia demonstratione q̄ vice noīs ꝓprij fungit̄. ostendit̄ et sequit̄ non refert an ꝓprio noīe res appelletur vel digito ostendat̄. Et licet falsa demonstratio non sit demonstratio: tñ ex ea qñqz sumitur significatū ad inualidandū actum qui alias ea nō expressa esset validus. verbi gr̄a. Testator dicit lego vxori mee vestem q̄ cā ei⁹ parata est: hec verba que cā eius: sunt demonstratiua. Sed pone ꝙ nichil est paratū cā ei⁹. tunc demonstratio est falsa. Et dicit tex. in. l. quintus mutius. ff. de au. ⁊ ar. leg. ꝙ nullū est legatum. Secus diceret̄. vestem meā purpuream que cā eius facta est: qz lz demonstratio sit falsa tñ apparet de re legata ꝑ verba p̄cedentia. vt in. l. quintus mutius pre allega. Item si dicat. lego dotem si nichil sit in dote nullū est legatū. quia si demonstratio est falsa nō demonstrat ⁊ nō apparet de legato nisi per demonstrationē. l. iij C. de fal. cau. adiec. Secus si dicat. lego centum que in dotem accepi. nam tunc valet legatum lz demonstratio sit falsa tamē apparet de re legata. Item dicendo titiuz filiuz meū heredem instituo in casu quo nō est filius michi nō valet institutio: licz constet de persona tñ voluntas testatoris fuit instituere filium. ⁊ sic illum titium nō filiū instituere nō voluit. ergo nō valet: vt in. l. si pater. C. de here. insti. Similiter ibi Instituo titiuz fratrē meū si scio non esse fratrem: licz vti fratrem fraterna dilectione diligam cum: non valet institutio. l. nemo. §. i. ff. de here. insti. Item ibi. lego decem que sunt in archa: si sunt in ea tantum quiqz valet legatū ad illa quinqz. ff. del̄. i. ⁊ si nichil est in archa legatum non valet. Sed ibi. Lego decem que debeo: si nichil debeo adhuc valet legatū. l. si sit. ff. del̄. i. qz licz demonstratio si falsa ꝯstat tñ de re legata. nam falsa demonstratio nunq̄ impedit legatū vbi ꝯstat de re ⁊ voluntate. Item ibi. Lego scio decem que titius michi dz. si titius nichil michi dz nō valet legatum. l. si sit. supra alleg. Ratio qz ex hoc legato significatur cessio actionis legate. non cm̄ voluit decē legare scio. sed cedi actionē sibi cōtra titiū modo si nichil debz titius non pōt actio cedi cum nichil sit in legato. Idem digito demonstrādo. Lego hunc equum: ⁊ est bos nō equus valet legatum. simil̄r etiam valeret promissio talis. vt nota. in. l. que extrinsec⁹. ff. de ꝟbo. obli. qz per demonstrationē cuz digito cōstat de corpore nisi aliunde apparet nisi credidissem equum fuisse ⁊ bouem non fuisse legaturus. Sed ibi lego bouem meuz ⁊ non est bos sed equus: non valet legatū l. si quis in fundi vocabulo. ff. del̄. i. si tam̄ appareret de voluntate. vel qz istum equū solebat vocare bouē forte qz ibat lente. vl̄ qz hēbat grossum ventrē: tūc valeret legatum. vt. l. siquis in fundi vocabulo. Itē q̄dam hēbat duos seruos. stichū. fulonē. ⁊ pamphilū pistorē: sic legauit. Lego vxori stichū seruū meū pistorē. quis eoꝝ debebitur an stichus vt sic falsa demonstratio per nomen pistoris non noceat: an pamphilus pistor vt demonstratio per nomē stichus nō noceat. Dicit tex. ꝙ si testator ꝟe sciebat nomē ꝓpriū cuiusqz ꝟui tūc ille ꝟuus debet̄ cui⁹ nomē ꝓpriū exp̄ssit. ⁊ dicetur in artificio errasse. Si aūt nō vere sciebat nomē cuiusqz: tūc debebit̄ pistor: ⁊ dicet̄ i noīe ꝓprio errasse: vt i. l. q̄ hēbat. ff. d̄ re. dub̄. Itē ibi seru⁹ coīs ē ticij ⁊ meuij. stipulet̄ dñis suis. Dicit text̄. ꝙ refert an dicat dñis suis simpl̄r: an dicat titio ⁊ meuio simpl̄r an apponat vtrīqz noīa ꝓp̄a ⁊ appellatīa. Itē si tm̄ poīt noīa appellatīa dicēdo dñis meis: vid̄r stipulare vt dñis: iō si sūt dñi ꝓ ineq̄lib⁹ portiōibus: ita eis ineq̄lit̄ acq̄ritur. si ꝓpria noīa tūc lz sint inequal̄r dominis eis acquiritur equaliter:

BIU Cujas

sicut vni in solidum nominatim stipulare-
tur. si per vtrūq; scz noīa propria ⁊ appel
latiua refert. qđ nomē p̄cedat an propriū
vel appellatiuū. nam si propriū precedit
eis equaliter acquiritur. si appellatiuum
p̄cedit tunc acquiritur eis prout sunt dñi.
l. si seruus cōmunis. ff. de stipu. ser. Item
ibi. Iudex precipit seruienti vt citet petrū
iohannis: ipse citat petrū martini sub no-
mine petri iohannis. Dicitur ꝙ si hic cita
tus sub nomine petri litigabat coram illo
iudice ⁊ in illo litigio iudex fecit eum cita
ri valet citatio. quia constat de corpore ⁊
ꝙ de illo tam iudex q̄ pars litigans egit.
Item dixi non litigabat coram illo: sed cō
muniter sic vocabatur: quia tam iudex q̄
pars litigans se retulit ad illud corpus.
quia sic ꝯmuniter vocabatur: licz in rei ve
ritate alio nomīe vocetur. Idem si non cō
muniter sic vocetur: sed est de illo malefi-
cio vel debito de quo queritur reputans
obnoxius: qꝛ tam iudex q̄ pars aduersa
de tali sentit. Non obstat de ysaac qui be-
nedixit Jacob ⁊ animꝰ referebatur super
Esau. nam animꝰ suus ferebatur super il
lo corpore qđ erat Jacob licz crederet ꝙ
esset Esau. ⁊ ideo tenuit benedictio in Ja
cob que precedebat ex anīo ⁊ facto ipsiꝰ
ysaac benedicentis secus in citatione que
fit per seruientē ⁊ nō procedit nisi ex anīo
iudicis. l. fi. C. de exhi. re.

¶ Denūciare est crimen alicuiꝰ superiori
nunciare: ita ꝙ p̄positio de augeat denun
ciationē vt in si. ff. depositi. l. i. in prin. Ho
stien. autē in sum. ti. de accu. ⁊ rubri. de de
nunc. §. i. dicit decime facta dilatio ad pe
nitentiā agendā: vel aliam legitimā penā
imponēdaz. vel etiam ad vtrunq;. ⁊ in. §.
sequē. ipse distinguit quandam denuncia
tionem: dicens ꝙ quedā est denunciatio
penitētialis ⁊ euangelica. ⁊ ad illam qui
libet admittitur. quedam vero iudicialis
⁊ canonica: ⁊ ad illaz non quilibet admit
titur. vide ibi de illa. ⁊ in reportationibꝰ
Jo. an. c. nouit. đ iudi. ⁊ Gof. in sum. ti. de
accu. dicit ꝙ mandatū euangelicum si pec
cauerit. ij. q. i. extenditur solum ad illos
qui in magistratu sunt positi siue clerici si
ue laici. ar. xxxiij. q. iiij. duo ista noīa. xviij.
q. iiij. de pres by. quo ad alios aūt ē ꝯsiliū
⁊ hoc est verū in peccato cōmisso. nam in
cōmittendo omnibꝰ est preceptū. xxij. q. v.
hoc vr̄. Et dicit Gof. se approbare dictū
Jo. an. ⁊ ꝙ quilibet admittat̄ ad denunci
andū dum bono zelo denunciet. de sen. ⁊
re. iudi. cū. i. a. sed licz infames ⁊ irregula
res nō tñ admittūtur criminosi qui sua cri
mina non correxerint p̄sumitur ꝙ malo ze
lo denūcient aliena. Distinguit tñ dicens
denunciationē de peccato commisso esse
euangelicā. Sed cōmittendo canonicam
ad quam quilibet admittit̄. vt de cog. spi.
Et sufficit qualiscūq; noticia. vt in. c. hoc
videt̄. preall̄. Nec turpitudo ꝓpria obsistit
in sponsalibꝰ. Preterea nec impedit iura
mentū precedens. xiij. dis. nerui. Et nota
ꝙ nō sequit̄ iste denūciatus est excōmu-
nicatus publice ⁊ ne duz in iudicialibus
sed etiaz in extraiudicialibus euitari ⁊ a
legitimis actibus remoueri debet. ergo ē
excōmunicatus: qꝛ forte excōmunicatus
non est: vt si post appellationē legitimaz
sentētia lata sit in eum: nō tamē fuit vt de
buit ꝓsecutus appellationē eandam in-
fra tempus ab homine vel iure statutū ad
ipsam prosequendam. c. licet. de senten. ex
com. li. vi.

¶ Deniq;: no. Archi. xiiij. dis. deniq;

¶ De plano aliquid dicitur fieri ꝙ iudex
sine figura ⁊ strepitu iudiciario facit. de
cuiꝰ verbi significato habes hodie plene
de verbo. sig. in cle. sepe. Archi. de elec. c.
indemnitatibus. li. vi. sup̄ verbo strepitu
⁊ figura. Et de accu. c. sicut olim: vbi sta-
tuuntur persone idonee simpliciter ⁊ de
plano absq; vlla iurisdictione sollicite in-
uestigātes. Dicitur ergo iudex aliquid fa
cere đ plano. quādo scz nō est in ꝯsistorio
vt. s. residens in loco in quo iudicare con-
sueuit aliqualiter instructus sine iuris so
lennitate aliquid facit statuit aut determi
nat.

BIU Cujas

¶ Deportare est aliquez perpetuo exilio damnare: sed relegare ad tēpus. vt. ff. de interd. l. ne legatoꝝ. §. dr̄ia.

¶ Depositū ꝟm Hosti. eo. ti. est qđ custodiendū alicui vel alicui⁹ fidei datum vel creditum in quo debz qui recipit maximā diligētiā hr̄e: qꝛ in deposito recōtrahit̄ obligatio. insti. qui. mo. recōtra. ob. §. pe. Et dr̄ depositū inter clericos: cōmodatū vero int̄ vulgares. Rei aūt deposite sicut ⁊ cōmodate dominiū retinem⁹. vt. ff. cōmodati. l. rei cōmodate. Et dr̄ ꝟm hosti. a de ⁊ positū sic ꝙ p̄positio de augeat. vel dr̄ a de. i. deorsum positū alias seorsum positū scz a deponēte vt ostendat̄ totū fidei eius cōmissuz apud quē ponitur quo ad custodiam. ⁊ videt̄ separata custodia a deponēte Est ergo aliud pono aliud depono. vt. ff. eo. l. i. quid sit actio depositi directa ⁊ cōtraria. Re. s̄. Actio depositi.

¶ Depositarius est apud quē res aliqua deponitur custodiēda: ita sumit̄ in auctē. sed iam. C. depositi. Et differt a sequestro quia depositari⁹ ad hoc precise tenetur: vt depositori rem restituat. Tenetur etiaz maximā diligentiā adhibere sed sequester neutri litigantiū tenetur precise rem restituere: sed indeterminate illi qui vicerit.

¶ Derelictū dicitur illud qđ caret possessore: vel qđ in nullius est possessione: vt insti. de re. diui. §. hoc ampli⁹. circa finem.

¶ Derogare est diminuere vel in ꝑte tollere vel detrahere. vt. ff. de ver. sig. l. derogator. ⁊ differt ab abrogatore ibidez. Re. s̄. Abrogare.

¶ Desidere est discordare

¶ Desertores dicuntur clerici qui ꝓprie ecclesie ministris destitutis ad alia vicio fuge se transferunt vel ꝯfugerūt. vt. xxi. q. ij. placuit. ⁊ hoc ꝟm canones. Sed ꝟm leges desertores dicūtur milites vicio fuge suam miliciā deferētes. vt. C. eo. ti. l. i. ⁊. ij li. xij.

¶ Desertū est locus nō habitatus penit⁹ neqz cultus vltra memoriā hominū. vt. c. i. de ver. sig. li. vi.

¶ Desuetudo ⁊ ꝯsuetudo differunt scđm Bar. in. l. de quibus. ff. de legi. sup̄ verbo desuetudinē. Naz ꝯsuetudo est qñ fit ꝯtra legem per ipsam ꝯsuetudinē. Sed desuetudo qñ nō vtimur aliq̄ lege in iure posita De hoc no. in ꝓhemio insti. in fi. ⁊ in glo. i. preallega.

¶ Detestari est absenti denūciare testib⁹ adhibitis. vt. l. subsignatū. §. i. ⁊. l. se. ff. de ver. sig. Aliter aūt detestari est fctā alicui⁹ abrenūciare spernere vel abhominari seu nō approbare. vel est execrare vel describi res aliq̄s ⁊ eas q̄ q̄les ⁊ quante sunt scripto cōprehendi. vt. ff. l. preall̄.

¶ Detestatio ē cū testib⁹ fctā denūciatio

¶ Deuns ē vna pars assis q̄ ex. xi. vncijs ꝑficitur. insti. de here. insti. §. hereditas.

¶ Deusdedit est propriū nomē. c. tāta. de simo. silr̄ deodat⁹. eo. ti. c. iij. ⁊ sic nomē ꝓpriū diuersimode ꝯponitur Qñqz ex noīe ⁊ participio. qñqz ex noīe ⁊ verbo. qñqz ex ꝓnoīe verbo ⁊ noīe. vt dequouultdeus vt. c. i. de iudi. Nec valet ar. ab ethimologia noīs ꝓprij: qꝛ ad placitū ponit̄. Sed noīs appellatiui qñqz sic. s. negatiue. vt. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de l̄. i. patz in noībus mutuū testamentū.

¶ Dextans ē pars assis q̄ ex. x. vncijs ꝑficit̄. nec respicit totū. vt i. §. p̄all̄. Re. s̄. as

De Di

¶ Dyacon⁹ grece dicit̄ minister latine: qꝛ sicut in sacerdote ꝯsecratio: ita ī dyacono misterij dispensatio habet̄. Et hypodyacones grece dñr subdyaconi latine: qꝛ subiacent p̄ceptis leuitarū. Et apđ hebreos nathinei vocātur: vt habet̄. xxi. dis. cleros

¶ Diascoli vel diascoles dñr iasij. i. dictatores. vl̄ distinctores legis hoc ē publice rōnis. Et ꝟm hoc accipitur in glo. de tab. scri. vel pic. C. li. xi.

¶ Diadema ꝓprie est corona impalis. ⁊ est solū de auro ⁊ lapibus p̄ciosis: a dya. id est. duo ⁊ demo. qꝛ ex sui rotūditate p̄ncipiū demit ⁊ finē. ꝟm Jo. an. in cle. romani. de iureiurādo.

¶ Diabolus idem est ꝙ demon. a dia qđ

BIU Cujas

est duo ⁊ bolus morsus q̃si mordens cor
pus ⁊ animã. ⁊ creatus est bonus. sed ex
libero arbitrio factus est malus: imo ad-
huc hꝫ liberum arbitrium: sed illud est tm̃
ad malũ alioquin non demeretur ⁊ quoti
die peior efficeretur. Silr̃ angelus habet
liberum arbitriũ quo quotidie meretur ⁊
melior fit. hoc ergo ad bonum tm̃. Homo
vero habet liberũ arbitriũ eque ad bonũ
⁊ ad malum: ꝑm glo. xxiij. dis. in noĩe dñi.
vbi tex. dicit ꝙ in ꝯsecratione epi queren-
dum est post multa si credat ꝙ diabolus
nõ per ordinationẽ sed per arbitriũ fact⁹
est malus. quia hoc quilibꝫ credere tenet̃.
¶ Dictatores olim dicti fuerunt qui sum
mũ magistratũ gerebãt: quoꝝ erat in ma-
ioribus causis sentẽtias ferre vel dictare
vt. ff. de ori. iur. l. ij. Et a populo dicuntur
auctores quoꝝ creati fuerũt tres a roma-
nis post cesares.
¶ Ditio est idez qd̃ potestas. vt. ff. de ori.
iur̃. l. ij. §. capta. ⁊. ij. q. vi. c. a iudicib⁹. ad
fi. inde iurisdictio ⁊ cõponit̃ ab hoc noĩe.
¶ Dieta in vna significatione est cenacu
lum quo die magisq̃ nocte solent homies
residere. vt. ff. de dona. l. luci⁹. vel domun-
cula ꝯstructa in ortis pro colligẽdis fru-
ctibus seu oblectationis gr̃a. ita capit̃ in
l. senat⁹. §. marcellus. ff. del̃. i. In alia ve-
ro significatiõe dicitur spaciũ vni⁹ diei. vl̃
lapsus. tercio est vni⁹ diei operatio. quar
to est vni⁹ diei certa ⁊ determinata come
stio. Continet autẽ dieta legalis. xx. milia
ria italica. Dieta vulgaris dicit̃ illa q̃ ha-
betur ꝑm ꝯsuetudinẽ regionis.
¶ Dietarij dicũtur qui in cenaculo alie-
no se dirigunt anĩo furandi a dieta ꝑm pri
mam significationẽ sic dicti. ⁊ sic exponit̃
in. l. saccularis. in prin. ff. de edi. edict.
¶ Diffinitiua sentẽtia. Re. j. sententia.
¶ Difficile dicitur quãdoq̃ qd̃ nullo mo
do fit. ij. q. vi. biduũ. versi. sed aduersus. ⁊
glo. fi. de testi. c. presentiũ exponit de facili
non. id est. nullo modo.
¶ Digestum ꝑm Azo. in sum. de vete. iur̃.
enu. dicitur legalis liber qui alio nomine
vocatur pandecta: seu liber pandectarũ
ex eo quia oẽs disputationes ⁊ decisiões
legitimas in se hꝫ. ⁊ ꝙ vndiq̃ collectionẽ
in summis recipit in centũ quinq̃ginta pe
ne milia versuũ totum opus ꝑficiens: et
in quinq̃ginta libros partiales digessit
imperator. Collect⁹ aũt fuit iste liber ex
veteri iure qd̃ ab vrbe romana conditum
⁊ a Romuli tẽporibus vsq̃ ad tẽpora Iu
stiniani: fere per mille ⁊. cccc. ãnos ꝯfuse
statutũ obtinuit. Et extendebatur in duo
milia pene libroꝝ. ⁊ trecies centena milia
versuũ vel responsoꝝ. vt patꝫ de vet̃. iur̃.
enu. l. ij. §. cum omnia. Quare autẽ pande
cta diuisa fuit in tres libros vel volumĩa:
quoꝝ primũ vocatur digestum vetus. se-
cundũ inforciatũ. tercium digestũ nouum
Ratio: quia a duobus imꝑatorib⁹ nuncu-
patus hoc noĩe Frederic⁹ postea maturi⁹
ruminatũ est: ergo scribitur per duplex ff.
ꝑm quosdam. Dicitur aũt pandecta a pan
qd̃ est totũ: ⁊ decta doctrina: quia ibi e to-
ta doctrina omniũ iuris ꝯsultoꝝ: vt in. §.
preall̃. cũ om̃ia. ⁊ in ꝓhemio insti. Sed vo
catur digestus ideo qꝛ om̃ia decidẽda ibi
digerũtur ⁊ soluunt̃. ꝑm Azo. Accur. Dy.
in prin. insti. Et no. Joh. an. in ꝓhe. cle. ꝙ
digestus capitur alibi pro decoctũ. xxxv.
q. ix. aplice. de conse. dis. v. ne tales. ⁊. c. p̃
cedẽ. Quidã dicunt ꝙ iste liber olim per
duplex dd. scribebat̃. vel per d ⁊ g. sed po-
stea per viciũ scriptoꝝ corruptũ sit. Sed
prima ratio apparet melior. scꝫ ꝙ digest⁹
scribatur ꝯtra morẽ omniũ legaliũ libroꝝ
per duplex ff. q̃uis ille due lr̃e nec in prin
cipio nec in fine hui⁹ nomĩs digestum po
nantur. ideo quia ille liber fuit digestus
secũdario ꝑ duos fredericos imꝑatores
a quoꝝ cuius libꝫ noĩe sumpta est p̃ma lr̃a
f ⁊ sic erũt duo ff. lꝫ illa ratio alijs nõ pla-
ceat. qꝛ neuter illoꝝ imꝑatoꝝ aliq̃d fecit
exceptis paucis ꝯstitutionib⁹ positis in
vsibus feudoꝝ. Dicunt ergo esse viciũ scri
ptoꝝ. Et vn⁹ libroꝝ noĩat⁹ est inforciatuꝫ
quia cũ rome esset studiũ amissuꝫ ⁊ bono-
nie inoleret ⁊ ei⁹ recuꝑatiõe facta rauẽne

BIU Cujas

cum esset amissum ius est redditū forte cū
mlta adsint q̄ decerāt. ⁊ sic sumit̄ in ꝓ valde
Alij dicūt ꝙ fortes leges in eo sunt. sꝫ cer
te ⁊ i veteri: alij ab inuētore seu actore sic
nominatū dicūt. Vel d̄r ꝙ noīa magr̄alia
sunt: q̄re nō est de eis disputandū. qꝛ relin
q̄tur ꝑtinacib⁹ s̄m tuliū Et qꝛ plura sūt ne
gocia q̄ꝫ vocabula. ff. de p̄scrip. ver. l. natu
ra eni. Alij ab inforciasim caldeo vocabu
lo qd̄ est dispositio qꝛ vltime dispositiōes
in eo sunt. vñ. Sum liber fortis disponēs
spolia mortis. Et clausis port̄ me discat
lector in ortis. Hec in glo. i. hui⁹ libri. Et
dicitur ꝙ vn⁹ fredericus de p̄dictis qui fe
cit auctē. omēs peregrini. C. coīa. de suc.
natus fuit in ciuitate panormitana ex an
tiquissima muliere ne crederetur partum
esse suppositū publice in medio palacij pe
perit.

¶ Dignitas quid sit s̄m archi. patꝫ de cō
sue. c. i. li. vi. in glo. ⁊ hec erat ꝯtra q̄ est no
tabilis. Dignitas q̄nq̄ idem est qd̄ ptās
vel ꝯditio vl̄ p̄rogatiua secularis. vt. xxiij
q. v. administratores. ⁊ C. de dig. li. xi. Et
sic iudex dicitur habere dignitatē. vt. ff. de
albo. scri. l. vlti. De hoc etiam no. iiij. q. iij
in prin. Item dignitas est quedā p̄eminē
tia ecclesie vel in ecclesia. c. q̄uis. de ver.
sig. vide nota. per Jo. an. iiij. dis. deniq̄. ⁊
Vin. ⁊ Ber. de cler. non resi. c. iij. ⁊ de pre
ben. de multa. Et quot modis firmatur di
gnitas: no. etiam de rescrip. sedes apl̄ica.
in glo. super ver. maiores. q̄ incipit sed q̄s
p̄sonas. Quādoq̄ aūt sumitur stricti⁹ pro
eminētia p̄rogatiue p̄sone eccl̄iastice que
p̄rogatiua etiam dicit̄ p̄sonat⁹ qui cogno
scitur q̄n aliquis hꝫ p̄rogatiuā in choro vl̄
capl̄o in optionib⁹. in processionib⁹. in vo
cibus dandis ⁊ sil̄ibus plusq̄ alij canoni
ci sui ordinis: vt in. d. c. i. de ꝯsue. prealle.
cum si. Et illa cognoscit̄ his modis. Pri
mo q̄n quis hꝫ administrationē rerū eccle
sie cū iurisdictiōe. Scd̄o q̄n habꝫ nomē di
gnitatis ⁊ prelationē seu p̄rogatiuā tam
in choro q̄ꝫ in capl̄o. Tercio q̄n ex ꝯsuetu
dine eccl̄ie habet̄ aliq̄s in dignitate. vide
Archi. vbi supra. Etiam dignitas signifi
cat latius ⁊ strictius s̄m vsum ecclesiarū.
nam quod in vna ecclesia continetur sub
nomine dignitatis in alia ꝯtinetur nomi
ne officij ⁊ econtra prout cuiusuis eccl̄ie
vsus habet. Reperitur etiam latissima si
gnificatio pro quauis excellentia. verbi
gratia. Cum aliquid relinquitur principi
princeps moritur ante diem legati ceden
tem debetur successori. Ratio: quia videt̄
legatum esse dignitati significato sumpto
ex hoc ꝙ relictum est sub nomine dignita
tis. Dignitas autem non moritur. xij. q. ij.
liberti. sed ibi. Relinquitur Auguste ipsa
enim moritur ante diem legati cedentem
legatum perit. l. cum principi. cū. l. sequēti
ff. de lega. ij. Ratio: quia cum dignitatem
non ex se: sed ex augusto habebat non vi
detur ei relinqui sub nomine dignitatis.
sed sub nomine proprio. Et perinde est ac
si sub nomine proprio relictū esset ei. Ido
non debetur auguste succedenti nisi quo
cunq̄ alio medio ꝓbabili ꝯcludetur volū
tas testatoris. Ex his Barto. talem deci
dit questionē. Si relinquitur ep̄o eo mor
tuo ante diem debetur successori cuꝫ vica
rius nō habeat dignitatē ex se sed ab ep̄o
Et breuiter voluntas disponētis dꝫ inspi
ci. Item ibi concedo dño Johanni: videt̄
cōcessum persone significato sumpto a no
mine proprio. Si vero ponitur nomē ap
pellatiuū tm̄. videtur relictum dignitati.
Si vero ponitur vtrūq̄ proprīū ⁊ appel
latiuū dignitatis: tunc distinguitur. Si ve
ro proprīū precedit videtur ꝯcedere per
sone. Si appellatiuū dignitatis. vel eccle
sie p̄cedit tūc dignitati ꝯcessum: vide hoc
per Bar. in. l. ciuibus. ff. de re. du.

¶ Dilatio est temporis in causa prorogatio. Et dilationū scd̄m Hostien. in sum
ma. titu. de dila. §. i. Alie sunt citatorie:
que dantur vocato ad causam ad venien
dum ad iudicem ante lit̄. contesta. infra
quas citatus se preparabit vt veniat in
termino ⁊ nichilomin⁹ post mortem. vt. ff.
de offi. deleg. ꝯsuluit. de q̄bus. ff. de iudi. l

BIU Cujas

ad peremptoriū cū sc. vsq; ad. l. de qua re. Et alie sunt restitutorie que dantur his q̄ spoliati fuerūt seu sunt. vl q̄ dantur ad appellandū que sunt decē dierum: vel ad restitutionē in integrū petendā q̄ olim infra annū vtilem. hodie quadriennū ꝓtinuus dantur. vt. C. de in integ. resti. l. fi. Alie sūt deliberatorie q̄ dantur reis ad deliberandum. de quib⁹. C. de li. con. in auctē. offeratur hodie canonizata. iij. q. iij. §. offeratur Alie sunt pemptorie q̄ dantur volenti probare. de quibus in. l. i. C. de dila. Alie sunt executorie q̄ dantur condemnato. ad hoc q̄ sufficiat de his. l. ij. C. de vsur. Alie sunt reuocatorie que dantur hñtibus ius reuocandi domū. de q̄bus habet. l. ij. §. legat]. ff. de iudi. Alie sūt vocatorie siue feriales vt. in. l. i. de fer. ff. eo. ti. ⁊. xxv. q. iij. p totuz. Alie pſecutorie q̄ dantur ad appellationē prosequēdaz. de quibus in auctē. ci q̄ appellat. C. de tēp. ap. alie sunt saluatorie vt penitētiales. alie p̄ceptorie. de ap. c. p̄terea. alie electorie. vt de ꝓuer. cōu. c. ex publico. ff. de adop. l. mancipioꝝ. ⁊ de elect. ne pro defectu. alie exportarie. vt de frig. ⁊. male. laudabilē. alie exēptorie. vt q̄ matri. accu. pos. c. fi. ⁊. C. de inge. ma. l. diffamari. alie refutatorie. vt de appel. psonas ⁊. c. requiris. ij. ⁊. c. sepe. de elec. duduz. de renunc. venēs. Alie exceptorie scz ad proponendas exceptiones ꝓcessas a iure. de excep. pastoralis. Nos modos ⁊ spēs latius pſequitur Hosti. ibidē. ⁊ in specu. co. ti. ⁊ plures addit spe. vide ibidem. ⁊ glo. sum. iij. q. ij. declarat notabilr quinq; species inducіarū vel dilationū. Specu. añt enumerat. xx. in ti. de dila. §. i. Et hosti. in sum. co. ti. §. i. Naz restitutorie inducie dabantur olim spoliatis vel abiectis ⁊ tandem restitutis infra quas a iudicioꝝ strepitu quiescebant ⁊ erant non minores sex mensium. nec maiores anno. iij. q. ij. eicct] Vel veri⁹ erant arbitrarie. c. si ep̄us. ca. q. ⁊ deliberatorie dantur ante li. contes. Cū enim citatus venit ad iudicē porrigitur ei libellus: quo oblato dantur a iudice inducie. xx. dieruz in quibus deliberat, reus vt cedat vel contendat siue iudicem recuset. Et talis exceptio dilatoria ideo ante lit. contes. proponenda de re iudi. cum inter monasteriū. Et exceptio recusatoria iudicis debet prima esse inter dilatorias qua obmissa si alie proponantur ad ipsam redire non potest nisi ex noua causa. Dantur etiam lit. contes. que paternales adiectiones inducіaꝝ dicuntur. vt. v. q. ij. presenti Preparatorie vero dātur per lit. contes. probare volentibus infra quas preparēt suas probationes quarum spacium moderandum est: vt dicit lex. iij. q. ij. spaciū. Et dantur tam actori q̄ reo ⁊ tantū semel vt. in. §. spaciū. prealleg. nisi casus emergat inopinatus. Judicatorie autem dantur condemnatis: ⁊ sunt quattoz mensiuz. de re iudi. c. ad consultationez. Nec habēt locum in causis criminalibus in quib⁹ executio non defertur nisi in quattuoz casib⁹ vt no. Goffre. de iudi. §. partibus. Et nota q̄ in ciuilibus causis pro qualibet causa necessaria datur vnica dilatio. In criminalibus vero tres sunt reo. ⁊ duc actori. Hec gof. in sum. co. ti.

¶ Dilatio potest etiam sic describi scōm Bal. Est tempus quod habz certuz p̄n cipium ⁊ certum finem. Vel sic. Est tēpus datū a lege vl a iudice partib⁹ ad veniendum. Et talis est dupler. scilicz prima que datur ab homine vel a iudice. secūda que datur a iure vel a lege. vt patet in rubrica de feriis.

¶ Dilapidare est res vel bona prodigaliter ⁊ indifferēter erogare. scōm q̄ notat. Archi. de reseri. statutum. li. vi. ⁊ de elect. q̄ sepe. eo. lib. Et sic sumitur in. l. si p ea. C. mandati. ⁊. ff. de minо. l. veruz. circa fi.

¶ Dilitere est latere. Inde dilitescere inchoatiuum. ⁊ vtuntur multum oratores: dicentes. Unde tibi scribendi capescant exordia mea sane rationes dilitescit. ⁊ habetur in. l. dies festos. C. de fer. vbi dicit. Taceat aperitio aduocatio dilitescat. et venit a verbo dilitere: a dis ⁊ latere.

¶ Diminutio capitis. require supra capitis diminutio.

BIU Cujas

¶ Dioceſis ſcõm archidia. de reſcrip. ſta/tutuz li. vi. dicitur diſtinctio vel diuiſio ſiue gubernatio. q2 diuiſa t diuerſa ẽ ab eccleſia alteri⁹ epiſcopat⁹ t cõmiſſa gubernationi vnius: vt patet. vi. q. i. epiſcopum. t. xvi. q. iij. quicunq3 et ca. licet. t. c. inter t ibidem no. de tẽp. ordi. ca. eos libro ſexto. Aliquã/do ſumitur pro regione vel prouncia: t ſic forte capitur in. l. preſides. C. de offi. re. p/uin. Aliquando ſumitur pro prouncia: etiam interdum ſumitur pro parochia: vide de hoc archidy. ibidem. t. vi. q. i. epiſcopũ t dicitur a dyà quod eſt duo t ceſio id eſt ſe/paratio. quia ſeparat duas iuriſdictiones. Et nota q appellatione dyoceſis non cõ/prehenditur ciuitas: quia dignius ſub mi/nori comprehendi non debet: ſed ciuitas dignior eſt dyoceſi. ſed appellatione ciui/tatis bene dyoceſis comprehenditur: vt nota in. c. rodulphus: de reſcrip. Et q no/men ordinarius plura comprehẽdat q̃ no/men dyoceſanus. vide glo. in. cle. i. de vita t honeſta. clerico. t melius glo. in verſi. dyo/ceſanus. in cle. prima de iure patronatus.

¶ Dypõdeus eſt genus põderis leuiſſimi ex duobus aſſibus cõpoſiti: vt dicit beda ſuper illud Luc. xij. Nõne quinq3 paſſeres veniũt dy pondio vel eſt as duplicatus vi/delicet. xxiij. vncie. t no. inſti. de here. inſti. §. t ſi plures vncie. Et quod i numeris eſt vnuz in ponderibus eſt as quod duo ha/bet dypondia. et dicitur a dya quod ẽ duo et põdus quaſi duplex pondus leuiſſimi ponderis.

¶ Directum verbum eſt quod ſignificat il/le cui relinquitur: vel in quã diſponitur ſua manu recipiatur. Sed obliquum verbum eſt quod ſignificat vt de manu alterius ac/cipiatur. Et commune verbũ eſt quod vtrã/q3 ſignificationem habet. Verbi gratia: di/rectum verbum eſt inſtituo quia ſignificat q inſtitutus ſua t non alterius manu ac/cipiat. ff. de here. inſti. per totum. Idem in verbo heres eſto. co. ti. t in verbo. accre/ſcat. vt in ti. C. quãdo nõ pe. pa. pe. ac. Itẽ in verbis accipiat lego capiat quia ſunt di/recte ſignificantia obliquum verbũ vt re/ſtitutus. l. reſtitu ta. et per totum tituluz. ff. ad trebell. Item ibi volo q talem heredẽ recipias quia nunc per fideicõmiſſiz pars hereditatis eſt illi reſtituenda. l. pater filiũ. §. fi. ff. de legati. iij. Item ibi rogo vt ti/tium heredem facias. l. ex facto in pn. ff. ad trebel. nam per hoc videtur velle t intelli/gere q hereditatem ſuam ſibi reſtituat: et ſic non directe heredem illum faciat. Idez in verbo detur. l. fundi trebatiani. ff. de vſu fruc. lega. Et breuiter omne verbum ſigni/ficans q quis de manu alterius accipiat eſt obliquum. de communi verbo. vt ſubſti/tuo. nam ſi paganus ſubſtituit filio impu/beri quandocunq3 deceſſerit per verbũ ſub/ſtituo: hec ſubſtitutio eſt fideicommiſſaria vt nota. in. l. centurio. ff. de vulgar. ſubſtit. Si autem ſubſtituit filio ſi heres non erit ſubſtitutus admittitur ex directo ſuo iure Eſt ergo commune quia habet vtramq3 ſi/gnificationem. Et rationem quare non eſt directum ſicut illud verbũ inſtituo. de hoc per Bar. in prealle. l. centurio. quia magſ generale eſt. nam in loco alterius qualiter cunq3 poſitus dicitur ſubſtitutus etiam in ſingularibus legatis. ſecus de verbo inſti/tuto. Idem in his verbis pernemat: perti/neat. habeat. retineat. remaneat. reuerta/tur. deuoluatur. peruertatur. ſuccedat. Et breuiter quodcunq3 verbum ſignificat ſic vtroq3 modo q quis ſua manu habeat vel ab alia dicatur commune. vt nota. Bar. in l. centurio prealle.

¶ Diſpoſituz in vno vtrunq3 ſignificet: vel tantum illa vel etiam diſpoſita in alia. Di/ſtingue autem factũ eſt denegando in vno et querit an ſignificet conceſſionem in alio et econtra factũ eſt de concedendo in vno et querit an ſignificet denegationem i alio Secundo ſi diſpoſitum in vno habet caſuz ſignificatuz a contrario ſenſu. an ſignificet diſpoſitionem contrariam in illo caſu. Ter/tio ſi ẽ diſpoſitum in fauorem. an ſignificet diſpoſitum in odium vel econtra. Quarto an diſpoſitum in vno ſimpliciter ſignificet

BIU Cujas

extensionem in alio. ℞ro quo notandū licet regula sit q̄ dispositum sit: in vno significet tantū in illo: quia illud cōtinet quod significat. Quandoq; tantum significatus extenditur prout ex quo vis modo significandi probabili concluditur. vnde ad primum quesitum dicendo respōdetur quod dispositus denegando in vno significat cōcessionē in alio: ⁊c. verbi gr̄a. Testator dicit lego domum excepto tali instrumento per hoc denegatum significatur in alijs instrumentum concessum. l. quesitum. §. idez respondit ℣ si. denicq; .ff. de heredi. instituē. Item ibi muto denegatur esse procuratorem et pupillo testem significatur q̄ alijs conceditur. Item dic in omnibus edictis prohibitorijs. l. cum pretor. ff. de iudi. Nam q̄ de vno negatur de alio conceditur. xxv. distin. qualis. xv. q. iij. c. ex eo. Similiter cōcessum in vno significat denegatur in alio: quia econtra quod de vno ꝓceditur de alio negari videtur. l. cum ita legatum. ff. de cōdi. et demonstra. Et notatur in. c. nonne. de ꝓsumptio. ⁊. l. quesitum. §. i. ff. de fun. instruc. instrumen. q̄ le. verbi gratia. Testator dicit sic. Lego duas statuas marmoreas et oē marmor per hoc q̄ dicit duas statuas marmoreas videt denegare de alijs statuis: nec comprehendūtur sub illis verbis generalibus: ⁊ omne marmor: vt. l. cum heres. §. i. ff. de lega. iij. Item vbi collegiū cōceditur aliquibus alijs videtur denegatū vt in titulo de coll. illi. C. Item vbi mulier ꝓ bonis paraphernalib⁹. id est bonis que tradit marito supra dotem et non ꝓ dote si sibi prouidet q̄ alique res sunt pignori obligate: tūc alie res mariti nō sunt sibi pignori obligate. Et tamen si sibi non prouideret omnes essent sibi obligate pignori. Et sic dispositio in vno operatur denegationem in alio: vt. l. fi. C. de pactis. Item ibi in secundo casu respondetur q̄ dispositum in vno si habet casum signatum a contrario sensu: tunc significat dispositionem contrariaz in illo casu. verbi gratia. Debes michi pecuniam pure iussu meo: promisi Titio sub conditione si ex asia venerit dispositum videtur id quod sub contraria dispositione scilicet si non venerit eam michi nō debeas. Et ista dispositio contraria cōtrario non tollitur casu ex istis verbis dispositionis seu eorum significato expresso. Sed aliunde: vt. l. pecuniam. ff. si cer. pe. Idem legatum pure ad episcopatū sub conditione sub contraria conditione datum esse intelligitur vt. l. aliquando in fi. ff. de condi. et demonstra. vbi tex. non dicit. Datum est sed datum intelligitur: facit quod no. glo. in. l. apud antiquos super verbo coniecturam. C. de fur. Item ibi dando dotem mulieri stipulor michi reddi si per diuortium matrimonium fuerit solutū hoc casu in casu contrario scilicet si fuerit solutus nō per diuortium sed per mortez michil videor disponere. l. si cum dotem. ff. solu. matri. Item ibi conuenticulā illicitā fieri prohibemus extra ecclesiam. l. conuenticulaz. C. de epis. et clerici. Non ideo sequitur q̄ in ecclesia permittatur fieri: quia contra rationem naturalem et cūlez est. ⁊ sic hec verba extra ecclesiam ibi michil operantur: sed ibi ponuntur: quia de facto non fiebat in ecclesijs sed extra in priuatis domibus. Et sic lex prohibet morbum vrentem: quia quod medicamēta morbis hoc exhibent iura negocijs. In auc. hec constitutio in no. cōstitu. in princ. coll. viij. facit ca. vt constituere tur. l. distin. Idem in tertio membro respōdetur q̄ in dispositio in fauorem significatur etiam dispositum in lesionem. vt si contrahendo tecum societatem dico paciscendo q̄ habeo duas partes lucri: et tu tertiam que significatur alia dispositio q̄ etiaz habeo duas partes damni et tu tertiam in sto ꝓ socio. §. illud ⁊ sic significatur dispositio retorsiua dispositi in lesionem disponētis seu paciscētis siu fauore. Ex hoc desciditur questio talis: q̄ qui ꝑtrauit gratiam ad prebendas integras nō habet gratiam ad semiprebendas: quia in semiprebendis michil est dispositum. Item iudei non possunt conuenire die sabbati: et non

BIU Cujas

possunt conuenire. C. de iudeis. l. die sabbato vtrunq; scilicet non posse conuenire nec posse conueniri disponitur expresse. et significatur ex verbis dispositis. Nec hoc dispositum q̄ non possunt conueniri retorquetur in eorum lesionem q̄ nō possint cōuenire: quia dispositio vtrunq; continet: ergo nichil significatur aliunde. Idem dicendum in disposito in odiuz scilicet quod etiam significet fauorem. vt aliquis est infamis ecce odium. Et sequitur fauor q̄ non compellitur esse testis. Idem in relegato qui etiam non testificatur. ad quartū membrum. Respondetur affirmatiue q̄ dispositum in vno simpliciter etiam significat extensionem in alio vt qui concedit alteri in fundo suo aque haustuz etiam intelligitur concedere seruitutez itineris ad aque haustum. l. item. §. i. ff. de serui. rusti. predio.

¶ Distributiuuz dicitur quod distributionez significat. et hoc diuersimode prout diuersitas subiecte materie: vel aliud mediuz probabile habz diuersificare: verbi gratia sic dicendo quilibet fert lapidez: sensus est q̄ vnusquisq; per se et insolidum fert lapidem. Ideo si testator dicit quilibet heredum meorum det titio decē: tunc quot sunt heredes totiens titius habebit decem. l. si pluribus. et ibi no. glo. ff. de leg. ij. Item ibi si testator ostendens duos vel tres cū digito: dicat quilibet vestrū heres michi esto sensus est q̄ quilibet sit heres in parte nō insolidum. l. hoc articulo in fi. ff. de hered. insti. nam materia subiecta non potitur de pluribus quemlibet insolidum heredē esse cum impossibile sit cuilibet eandem hereditatem insolidum attribui. Item ibi quisquis michi heres erit det titio centum siue vnus solus heres sit siue plures titio debentur centum solum. l. ab omnibus in p̄n. ff. de lega. i. ꝛ. l. i q̄s in fundi vocabulo. in fi. eo. ti. Et si in eodez casu testator postea prohibet vnuz heredē dare titio: vel eximit eum a dando adhuc cētuz debētur titio ab alijs. l. ab oībus in p̄n. p̄al. Itē ibi quicūq; primo īgressus fuerit castrum habebit centuz: duo simul ingrediūtur: quilibet admittitur quia hec distributiua versificat ī vno solo ꝛ etiam in pluribus vel omnibus cōcurrentib⁹: q̄r prim⁹ est qui aliū ante se non habet ꝛ actus primi v̄bi distribuit cuilibz insolidū. ideo etiam actus secūdi verbi ergo quilibet q̄ primo īgreditur hz centum. l. qui filiuz. §. i. ff. de lega. i. Sed si datur quicunq; ingressus fuerit primo habebit illuz equum vel hunc fundum: tunc pluribus simul ingredientibus nullus debet habere ex proprio significato verbi: quia vnum tātum requirit. Itez ibi: quicunq; ceperit vexillum bohemorum habeat centum: duo simul capiunt: hij duo simul centum tantum habebūt. Ratio bar. quia actus primi verbi scilicet capiendi vexillum non competit cuilibet insoliduz. ideo nec actus secundi verbi scilicet habendi centum. Et est simile: sicut duo simul portant trabē et nullus eoꝝ p̄ se. l. ita vulneratus. §. i. ff. ad. l. aqui.

¶ Discussor Require infra inspector

¶ Disertus: vel disertor est idem quod facundus et inde dicitur disertatio: et est ciuilis sapientia: vt. C. de or. cog. l. qualis. inde venit suppellatiuus disertissim⁹: vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. petitionē in iudicio.

¶ Disiungere: vel distinguere est conferre data vel accepta. vt in. l. cognoscere. §. i. ff. de verbo. signi.

¶ Dispendium. dicitur damnum vel detrimentum. Aliter dicitur longum et inutile compendiū vero breue ꝛ vtile de accu. qualiter et quādo. ij. ad fi. ꝛ. c. dispendia. de rescrip. li. vi. in glo. ij. ꝛ cle. dispendiosam de iudi. fa. re. q̄ ob gratiam de reg. iur. lib. vi. inde dispendiosus id est dānosus. cle. prealle. de iudi. vbi concord. in glo. Quandoq; dispendium dicitur idez quod tediosum absq; tamen vtilitate: vt in iur. prealle. dispendia et qualiter.

¶ Dispensare: est idez quod disponere: vnde dispensatores dicuntur eo q̄ domuz alicuius vel res disponunt. et ita accipitur in l. dispensatores. ff. de solu. et dicitur dispēsare quasi diuersa pensare videlicet vigo-

BIU Cujas

rem iuris relaxare per eum qui hoc facere potest. et si aliter fit non est dispensare sed dissipare.

¶ Dispēsatio ē iuris cōis prouida relaxatio vtilitate seu necessitate pensata: secundū Guil. in spe. ti. de dispen. Vel sic est rigoris iuris per eum ad quē spectat canonice facta relaxatio. i. q. vij. nisi rigor ⁊. c. seq̄n. Quandoq; eñ dispensatio sumitur impropriē scilicet ꝑ iuris declaratione: vt ī. c. quīta vallis. de iureiur. prout ponitur in spe. titu. de lega. rubri. de dispen. §. i. Item scd̄z Joh. an. quem sequitur do. anto. de butrio dispensatio est quedam cōmunis mensuratio ad singula et est de iure cōcessa propter impossibilitatem prouidendi de omnibus particularibus sicut nauigantes quedam proijciunt vt alia salua sint. i. q. vij. dispensationes. Et traxit originez a deo qui ex sola misericordia et dispensatione vniuersa creauit ⁊ ea subiecit homini. insti. de re. diui. §. in pecude. Et dispensatio est quadruplex scilicet semiplena ad minores. vt. i. q. i. si q̄s heretice. Plena ad sacerdotiuz. i. q. ij. conuenientibus. Plenior ad episcopuz xij. distin. nos consuetudinē. Et plenissima ad priuatuz omnes ordines et dignitates xxxiij. q. iij. ipa pietas: vt no. Jo. an. in glo. c. prealle. nos consuetudines. Item nota ꝙ dispensans debet habere intuitum boni vniuersi: cum omnis lex pro bono publico sit inuenta. iiij. distin. Erit autem lex: ⁊ intuitus rationis ⁊ cause: hinc est ꝙ si dispēsatio fiat absq; intuitu rationis dispensatio dicitur. vt nota. in. c. quia in tantum. de preben. in glo. vlti. etiaz non tutus est quo ad deum cum quo sine causa dispensatur. vt no. Bar. in. c. non est de vo. ⁊ vo. redēp. fa. xi. q. iij. is qui preest. ⁊. xxiiij. q. i. manet. Et debent tria mouere dispensantem: necessitas: vtilitas. et euidens: prerogatiua meritorum. i. q. vij. tali coniugio. et. c. exigunt. Item dispensatio non conceditur cui q̄ nisi habenti legem concederet et tollere: ⁊ sic per principez et papam vel eorū auctoritate fieri potest. Et dicitur notanter ꝙ dispensans debet respicere cōmodum vniuersi quia alias videretur dispensatio impossibilis cum ius cōmune introductuz sit pro bono publico. iiij. distin. c. supra alleg. Et ꝙ dispensatio ius priuatuz dicatur. iij. distin. priuilegia et ius publicum preferēdū sit priuato. c. bone. i. de postulatōe prelatorum sic enim dispensatio fit etiam pro bono cōmuni. Itē nō dicitur acceptio personarum que prohibetur ca. nouit. de iudi. ⁊ de regu. iur. in iudicijs li. sexto. Quando circa equales equalia. ⁊ inequales seruantur inequalia cum bonos non solo metu penarum. verum etiā premioruz ex hortatione afficere debeam⁹. ff. de iusti. ⁊ iur. l. i. Ideo bene conceditur vni quod alij denegatur. Itez licet contra ius naturale nō admittatur. c. dispensatio. xiij. distin. in p̄n. Et ius commune fundetur super naturali ratione. di. i. consuetudo. Tamē dispēsans mouetur ratione particulari contra ius cōmune: quod non potest oībus particularibus prouidere. ergo dispensatur ſm naturalē eq̄uitatē et rationabiliter. Nā qui pro alijs laborat premiatur: ⁊ plura sentiat cōmoda qui habuit onera. vt in regu. qui sentit onus ⁊c. de re. iur. li. vi.

¶ Disputare est allegare vt videlicet intētionez suam per probationē in iudiciū deductas ostenderet. ⁊ eaz viribus asseuerare ⁊ roborare. vt. ix. q. iij. alioruz. ⁊. xxiij. q. viij. cōuenior: et de fi. instru. inter dilectos et de re. iu. abbate sane. li. vi. cuz similibus Quod autem huiusmodi allegationes et disputationes fieri debeāt super testibus et alijs actibus patet in. c. causis. de test. et in auc. eo. ti. §. quia cū similibus. De hac materia vide spe. ti. de disputa. §. allegare

¶ Distrahere est vendere: vt. ff. de ꝯtrahē emp. ⁊ ven. l. si ita distrahitur. ⁊. l. rem alienam ⁊. l. quotiens eo. titu. cum multis similibus

¶ Diuertere ē discedere diuortio idest cōtractum matrimonij separare. Unde dicitur mulier diuertit se a viro suo vt. l. iij. ff. de diuor. ⁊. l. si ita filia. ff. eo. ti.

BIU Cujas

¶ Diuinatio accipitur tripliciter. Prio ꝓ scia theologie a qua theologi dicūt diuini Secundo pro scia infusa a deo. Et sic accipitur ꝓuer. lxij. c. Diuinatio in labijs regis nā in iudicio nō errauit os eius ⁊c. Tertio pro scia magica vel fallaci prophanatiōe vel ꝓphetizatione: qꝛ falsi ꝓphete et magi fingūt se p̄uidere vel prescire futura. vt capitur in. l. nemo. C. de male. ⁊ mathe. ⁊c. et sic dr̄ diuinatio a diuino as are. idest. vaticinari vel futura p̄dicere. Genꝰ aūt dīationis a Persis fertur eē ablatū. ⁊ diuini dicti sunt: q̄si deo pleni. Sūt aūt duo gn̄a diuinationis cuiꝰ quidā quattuor dixerūt eē gn̄a. Et habēt hec oīa. xxvi. q. iij. c. i. in p̄n.

¶ Diuortiū ꝟm gof. ⁊ hos. in sum. e. ti. §. i. Est inter virū ⁊ mulierē legitie facta separatio. Et dr̄ legitie. i. quos deus ꝯiunxit homo nō separat. s. violēter ⁊ absq̄ rōne. Nō. n. homo separat quos pena dānat. quos reatꝰ accusat: quos maleficiuꝫ coartat. xxxiij. q. ij. c. solet ⁊ de ꝯsan. ⁊ affi. c. de infidelibus Et dr̄ a diuersitate mentiū. qꝛ illi qui matrimoniū distrahūt ī diuersas ꝑtes eūt. vt. ff. eo. ti. l. i. ⁊. ij. ⁊. ff. de ꝟbo. sig. l. inter stuprū §. diuortium ⁊. l. inter diuortium. Sic ergo dictū est a diuortiādo. qꝛ in veritate diuerse sunt mentes diuortiatoꝝ que prius erāt coniuncte vnitorum quare etiam repudiū dici solet. ff. eo. ti. ꝑ totū ⁊. C. de repu.

¶ Diuus idem est ꝙ sacer vel diuinus.

¶ Diualem accipire. i. epistolā imperialē per quā reuelata ē q̄ntitas q̄ solita erat dari in ordinatione pontificis.

¶ Dies ē duplex: naturalis ⁊ artificialis Naturalis ē que more romano īcipit a media nocte: ⁊ altera sequēti media nocte finitur. l. more. ff. d̄ fer. Et significat prout q̄uis significandi modus declarat. Nam ibi heredē instituo ⁊ die tali vsq̄ ad diē talez dies nichil facit: qꝛ tollitur dies ⁊ dispositio remaēt pura. l. hereditas. ff. de here. insti. Silr̄ ibi. Cōstituo p̄dio tuo seruitutē tali die vsq̄ ad talē diem. ff. de seruit. l. iiij. Ratio qꝛ hoc casu ⁊ precedenti sic cuilibet disponitur vt nichil significet ipso iure. sed in effectu. Item ibi ꝓmitto tibi ascēdere capitoliū prima die qua mortuus ero nichil significat: quia subiecta materia significare non dat. Sed ibi. Lego tibi fundū post decendiū ꝑ hanc diei appositionē impeditur translatio dn̄ij. vt in. l. sempronꝰ. ff. de vsu fruc. lega. ⁊ tn̄ ibi ꝓmitto tibi decē post decendiū nō īpeditur obligatio. l. centesimis ff. de ꝟbo. obli. ⁊ ita dies apposita significat ibi dominiū īpediri. hic aūt non significat obligationē īpediri: sed tm̄ executionez sed q̄ sit ratio diuersitatis. doct. se multū inuoluūt. pōt tn̄ dici ista ratio: qꝛ si impediretur obligatio nulla esset ꝓmissio vel legatū nam ad id tp̄s trahi non pōt. Secus in cōditione q̄ de sui natura retrotrahitur: sꝫ dies certa non potest sic retrotrahi in dn̄o. ⁊ sic dies optime impedit dominij trāslationem. Itē ibi ꝓmitto tibi qua die michi placebit valet dispositio qꝛ dies seu tēpus potest poni in voluntate obligandi: licet non ipse actus. Etiaꝫ dies incertus pro conditione habetur: vt in. l. dies incertus. ff. de condi. ⁊ demon.

¶ Dictice sunt columne ecclesie in quibus imagines patrum in suo cathalogo ponūtur. Vel sunt tabule scribendi vel pingēdi a dicto dicte.

De Do

¶ Docibilis ꝓprie dr̄ liber. Sed docilis ē homo doctrinalis: ponitur tn̄ vnū pro reliquo. xxiij. dis. qui eps. in p̄n. Et petrꝰ ī epl̄a Erūt omnes dociles deo. xxxvi. di. §. ecce.

¶ Dolus malꝰ ꝟm hosti. eo. ti. in sū. ⁊ gof. Est calliditas fallacia aut machinatio ad circūueniēdū decipiendū seu fallendū alterum adhibita. vt. ff. eo. ti. l. i. §. i. ⁊ cōmittit calliditas talis in tacendo vel dissimulando. vnde salo. Qui dissimulat iniuriā callidissimus est. ⁊ pōt poni exemplū in venditore. si sciebat seruitutē deberi vel rem alienam vel alij obligataꝫ esse: nec certificauit emptorē tenet ei: qꝛ dolo malo ꝓversatus ē de hoc de rescrip. c. super litteris ⁊. xv. q. ij prescriptū: sed fallacia ꝯmittitur in mentiēdo ⁊ falsum asserendo cōtra conscientiam

BIU Cujas

vnde augustin⁹. Mendaciū est falsa vocis significatio cuz intentione fallendi. xxij. q. ij. §. ille ergo. Machinatio cōmittit̄ ex parte verboꝝ. xxij. q. v. queqz arte, verborū. nā machinatio est occulta insidiatio. Dicitur aūt dolus malus ad dr̄am doli boni. nam dolus bonus est qñ aduersus latronez vel inimicū quis machinat̄. multo fortius ī hostem publicū. xxij. q. ij. vtilē ⁊. c. queritur. ⁊ xxiij. q. viij. vt pridē. ff. dele. ij. l. cū pater. §. titia. ad fi. ⁊ talis dolus fraudem excludit ff. dele. ij. l. p̄all̄. Est tñ hosti fides seruāda fidem seruanti. xxiij. q. i. noli existimare sed frangēti fidez fides frangat̄ eidē. vt. C. de pac. l. cum preponas in glo. accur. vñ veteres dolum bonū vocabāt solertiā. vt. ff. co. ti. l. i. §. nō fuit. vnde dicim⁹ iste est bone indolis. quasi bonuz dolum intus habēs. i. ingenium ⁊ sollertiam. vnde ⁊ salo. in iudicando meretrices bonū doluz adhibuit. i. ingenium de p̄sump. c. afferte. Item dolus bonus fraudē excludit preall̄. l. cum pater Item dolus fraus ⁊ simulatio sunt nomina reatuuz qui nunqꝫ p̄mittunt̄ a canone. ⁊ qui peccat nō peccat de legis auctoritate xxiij. q. iiij. q̄ peccat et vtilis simulatio ē de his que vi. me. ve. cau. fi. vnde nil refert armis cōtingat palma doloue: nā dolus est virt⁹ quā quis in hoste requirit. sed nedum quis alienā p̄fidiam arguat p̄priam fidez soluat. xxij. q. iiij. innocēs. Et quomodo ex dolo datur actio doli que dr̄ subsidiaria cū nullum aliud remediū superest. de hoc vid̄ gof. Et nota differentiā iter ista quiqz nomina: dolus: lata culpa: leuis culpa: leuissima culpa. ⁊ casus fortuitus: naz dolus ē inuidiosa vel studiosa machinatio ad aliquem decipiēdum: vt. s̄. dictuz est de dolo malo. verbi gratia deposuisti penes me librum ⁊ ego dolose ad finem q̄ titium quē scio furem esse ⁊ qui vult furari librum tuum in domo mea ītrare faciā: dimitto ostium apertum vt intret ⁊ furetur ego teneor de deposito subtracto quia cōmisi dolum. Sed lata culpa est non intelligere qd̄ omnes ītelligunt vel nescire qd̄ omnes sciunt vel qd̄ maior pars scit. Leuis culpa est desidia vel negligentia. Sed leuissima culpa est que aliquo mō potuit preuideri. Et casus fortuitus est inopinat⁹ qr rei euentus qui a nullo diligenti potuit precaueri: vt inundatio: naufragiū: ruina: incēdiuz: tempestas: icursus latronū de q̄b⁹ īsti. q̄ mo. cōtra ob. §. itez. is cui. ⁊ ibi melius q̄ aliqua alia lex ⁊. C. de pigno. ac. l. q̄ fortuitis. Et quādo doluz adhibet reus ītelligēda sunt verba s̄m quod actor ītelligit. alias debēt ītelligi verba ī proprio sensu. de spon. ex litteris in tex. ⁊ ī glo. Item qui dolū obijcit dolum probabit. l. quotiens. ff. de proba. hoc tamen fallit in pastore qui negat suo dolo vel negligētia ouem perijsse ⁊ ī custode carceris ar. ff. de edē. l. si quis. §. vlti. Item dolus est fraus ⁊ non econuerso. ff. de pac. l. iure. gen. §. dolo. Sed contra. ff. de re iudica. l. fraudem. vbi dicitur q̄ fraus nō fit sine dolo. Solu. fraus fit dupliciter: vnomodo de re cum cōsilio: ⁊ sic nunqꝫ fit sine dolo. alio mō de re sine ꝯsilio. ⁊ qñ aliq̄s decipit aliquē re ipsa ignorāt̄ ⁊ sic fit sine dolo

¶ Doli capax est proximus pubertati scilicet quādo mas habet. xi. annos ⁊ dimidium. tūc em̄ potest delīquere preterqꝫ ī adulterio s̄m accur. Femina vero quādo habet xi. ⁊ dimidium annos. vt no. ff. de reg. iur. in. l. pupil. Aug⁹ vero dicit in epistola ad renatum q̄ puer dicitur doli capax: cuz est vij. annorum quia tunc mentiri et veruz loqui potest de hoc no. in. c. omnis vtriusqz sexus de pen. ⁊ remissi.

¶ Domicilium alicuius est ibi. vbi maiorem partem fortune sue constituit: vel magnam partem bonorum suorum: vel si ibi habet larem id ē familiam: vt. C. de inco. ⁊ censi. l. si ciues. lib. x. vel si nichil ibi haberet assidue tamen ibi conuersatur. Sola tamen domus non constituit domicilium. s̄z magis ibi erit vbi quis suuiuam rerū suarum constituit. vnde rursus discessurus nō sit: vnde cum profectus fuerit peregrinari videt̄. ⁊ ad quē locū cū redigerit peregrinari desinit. de hoc innocē. de fo. cōpe. ex par

BIU Cujas

té. Abbas tamē non potest habere domicilium nisi in suo monasterio licet alij seculares clerici sicut ⁊ laici bene possiunt plura habere domicilia cum diuersis locis se ita instruxerit vt nō minus in vno q̄ in alio se collocasse videātur. Potest etiam quis esse sine domicilio. scōz Gof. de fo. compe. Et q̄us gof. scripsit q̄ clericus; ibi habeat domicilium vbi larem constituit nō semper vbi ecclesiam habet. Archi. tamen no. q̄ locus vbi clerici seu loca i quibus clerici tenentur ad residētiaz semper debēt pro domicilijs reputari: licet etiam aliqui contradicant: ⁊ sic etiam no. Innocen. ⁊ hosti. de prum. c. ex ore. vide de hoc archi. de rescrip. statutum li. vi. in glo. super verbo. actoz ⁊ reus

¶ Dominium directum scōm Azo. i sum. de iur. emphit. circa fi. dicitur habere ille q̄ possidet ciuiliter tanq̄ dominus: ⁊ illud dicitur dominium directum quia solus dominus directus habet ciuilem possessionem vt no. in. l. uj. §. ex cōtrario. ff. de acqui. pos. vel ideo dicitur habere dominium directū quia sine omni alia obligatione liberaz potestatem habet rei qualiter nō est i illo qui habet dominium vtile vel mixtum.

¶ Dominium merum forte idem est quod directum licet de illo domino et sequenti raro legatur. Dicitur tamen q̄ illa duo dominia merum ⁊ mixtū sunt potius due differentie que diuidunt hoc genus imperiuz vt sic omne imperium. aut est merum: aut mixtuz: vt in. l. imperiū. ff. de iurisd. om. iudi.

¶ Dominium mixtum est illud quod partim conuenit cum directo dominio: et partim cum vtili.

¶ Dominium vtile scōm Azo. dicitur habere ille qui solum naturaliter possidet et nō ciuiliter: vt emphiteota. ⁊ vsufruc. ⁊ feuda. quod Jo. non placet: vt. l. uj. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. Sed quidaz vt azo refert in sum. C. de iure emphit. dicunt emphi. habere quandam ciuilem pos. ⁊ vtilez rei vendicationē. ff. si ag. vec. l. i. Et differt do minuz a possess. vt. l. si quis. ff. de acqui. pos. in §. differentia. Et ibi no. Bar. quid sit dominium ⁊ quotuplex. Et quāms cōmuniter dominium tradatur rei traditione: datur tamen casus quo dominium traditur sine rei traditione saltem noua quando videlicet qui prius habet rem aliquo titulo scilicet pignoris obligatam locati vl cōducti. Et creditor dicet debitori placet q̄ habes pignus in solutum: ⁊ respondetur placet vt no. in. l. cum domina. C. de pign.

¶ Domini recti erant quidā officiales defensores ciuitatum vel municipiorum

¶ Domini minoris magistratus sic dicti quia domini recti: quia suffragia duorum eligebantur vnus cōstituebatur a plebe alter a maioribus. vt. C. de in.

¶ Domus sumitur quādoq̄ pro agnatione. l. cum vnus in princi. ff. de ali. ⁊ cib. leg. ⁊ ad fille. in princi. Item pro omnibus cohabitātibus in domo. C. nc li. po. li. pa. prel. i. in fi. Recipitur etiam pro omnibus gerentibus eadem signa vel arma. Etiam cōmuniter domus est qui constat ex parietibus tecto ⁊ fundamento protegens nos a caumatibus ⁊ imbribus. Si omnes de domo nobilium dicuntur: an bastardus comprehendatur. Et respondetur; capiendo p agnatione: tunc nō cadit. Si pro descendētibus ex eodē sanguine: tunc cōprehenditᵗ vt in. l. pronum. in fi. ff. de verbo. sig. Si capitur p habitatōe: tūc attēditur an sit habitās vel ne. Silr recipiendo p portantibus idē signū ⁊ est videndū an portet vel ne. Et dicit bar. q̄ pm cōmunē modū lōbardie dicēdo oēs de domo itelligūt oēs de eodem sanguīe descēdētes. sed quando simplr fit mentio de domo: tūc capitur pro loco. De hoc vide bar. in. l. tutele. ff. de ca. dimi. Naz appellatione domus scōm bar. non comprehenditur porticus: nisi fiat extensio vocabuli. Et sic statuta de domo non comprehendunt porticum. Alij contra in. l. certa ff. de leg. i. in. §. sed si quis ad opus. Stante ergo statuto q̄ puniat reptus sine lumine in nocte extra domuz scōm illos nō punietur repertus sub porticu domus suc.

BIU Cujas

¶ Domum reuocare est dicere te nō debere litē pati eo loco quo conuenires: sed ibi vbi domū habes. vñ legatus qui mittitur romā vel vocatur a principe pro necessitate vel vtilitate reip. nō tenetur tūc ibi respōdere sed hēt ius reuocandi domū. De hoc vide quod legitur ⁊ nota. de fo. ꝯpe. c. vl. ⁊ de dila. exposuit ⁊. ff. de iudi. l. ij. §. legatis

¶ Donatio ſm Azo. in sum. C. de dona. ⁊ ſm hosti. ī sum. eo. ti. §. i. est rei licite nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio. vt. ff. eo. ti. l. donari. Nam illicita rei donatio nō tenet vt. d. l. §. scilicet. Et dr̄ donatio quasi donis gratis ꝯtracta datio: ⁊. ff. de do. cau. mor. l. senatus. §. donatio. Donatiōis aūt diuerse sunt spēs ꝓut no. azo. ⁊ hosti. ibidem qr alia est inter viuos: alia est cā mor. Et hec sunt duo genera dōationum: vt insti. eo. ti. ī p̄n. Item donationum inter viuos: alia ē ob cām interpositā: alia simplr̄. Et illarū simpliciū: alia est simplex pura ⁊ ꝑfecta: alia imꝑfecta seu cōditionalis. Et sub hac specie donatōis ob causam forte cadūt donationes inter virū ⁊ vxorē īmo qñq; sunt simplices ⁊ tūc reglr̄ sunt ꝓhibite ꝓpter causas que no. C. de. dona. ante nup. l. fi. ante mediuz. l. ibi simplices. Interdū em̄ donationes ille fiunt ob cām honestā ⁊ licitam: ⁊ sunt ꝑmisse vt in casibus que sunt. ff. de dona. inter vir. ⁊ vx. l. si spōsus. §. ꝯcessa vsq; ad. §. si marit⁹: ⁊ que ī illo. §. etiā ꝯsueuerūt notari per doc. s. casus plures inter quos casus sunt aliq̄ in quib⁹ etiā simplex donatio valet. Ideo dictuz est supra regulariter ⁊ spōsalia dona: qr semper in dubiū ob cāz futuri matrimonij presumitur facta: vt no. in. l. cū veterē. C. de dona. ante nup. Donationū etiam cā mortis tres sunt spēs nō ſm ordinē regularē: sed etiam ſm ordinē alphabeti: vt in ti. de dona. propter nup.

¶ Donatio ante nuptias vel ꝓpter nuptias ſm azo. in sum. C. eo. ti. est illa quā facit sponsus vel aliquis sub noīe spōse vel alteri noīe sponse. Et hec donatio ē ob causaz Forte tñ sic dr̄. l. fi. C. e. ti. vbi hoc expresse habet̄ q̄ nō sit donatio simplex: qr sicut sine matrimonio dos est nulla: ita hec donatio sine matrimonio nulla est Hinc ē q̄ illa donatio vocat̄ antiferna q̄si ꝯria donatio. Et dr̄ ab āti qd̄ est ꝯtra ⁊ ferna donatio: vt p̄all. l. fi. C. eo. ti. Marit⁹ em̄ ab vxore accipit dotē id ē donationē ob matrimonium. Sic ecōtrario ipse dōat vxori ꝓpter nuptias. Et ideo lz olim diceret̄ donatio añ nuptias: tñ qr hodie cōcedit̄ fieri post nuptias: tūc hodie vocat̄ donatio propter nuptias: vt insti. de dona. §. est ⁊ aliud genus. ⁊ dicta. l. fi.

¶ Donatio cā mortis ſm azo. ī sum. eo. ti. est cum quis vult magis se habere q̄ eum cui donat subaudi tradendo. vel se obligādo ne hec diffinitio legatuz cōtineat ꝑ ꝟba ibi posita. Dr̄ em̄ tradendo vel se obligando vt non referant̄ ad testatorē. Differt autez hec donatio. s. cā mortis a legato iuxta ea q̄ no. C. de dona: §. i. ī fi. Hosti. aūt eo. ti. in sum. §. i. cā sic diffinit. Donatio cā mort⁹ est timore mortis imminētis vel future alicuius rei prouide ⁊ liberaliter facta collatio. Et hui⁹ tres sunt spēs ſm hosti. e. ti. in sum. quas ponit sub. §. q̄ eius sub ꝟ. species: naz donationē causa mortis prima species est cū quis donat metu mortalitat⁹ future ⁊ non instantis. Secunda est cū quis donat metu īmortalitatis instantis desperans de cōualescentia: ⁊ hec donatio comparatur ei q̄ est inter viuos. Tercia qñ magis vult se habere q̄ eum qui donat. ⁊ magis donatariū q̄ suū heredē. Predicte species possunt colligi ex. l. senat⁹. §. mort⁹ iuncta. l. i. ff. eo. ti. ⁊ sunt expresse in. l. ij. eo. ti.

¶ Donatio inter virū ⁊ vxorem ſm azo. in sum. C. e. ti. est q̄ fit constante matrimonio q̄ ſm leges ē ꝓhibita: ideo ne mutuo amore inuicem spoliarentur donationē nō sperantes sed ꝓfusa erga se facilitate abutentes. nec esset eis studiū liberos poti⁹ educandi: ⁊ est illa ratio ſm azo. qr sepe futurū esset vt matrimonia separent̄ si nō donarēt hi qui possent et matrimonia venalia essēt omnia predicta habentur e. ti. l. i. ⁊. ij. Ali-

BIU Cujas

ter tñ accipitur. de hoc vide hosti. in sum.
¶ Donatio int̄ viuos ꝑm azo. in sum. est qñ rem quā dono malo hr̄e illū cui dono q̄ me. Hec diffinitio colligi pōt ex. l. i. in prin. ff. de dona.
¶ Donatio int̄ parētes ⁊ libos. ꝑm azo. in sum. C. de dona. int̄ vi. ⁊ vxo. vbi dr̄ q̄ oīa illa q̄ dātur de dona. int̄ virū ⁊ vxorē dantur etiā de donatione inter parētes ⁊ liberos. Hec em̄ vt no. C. eo. ti. l. donationes iuris impossibilitate ꝓhibite sunt: cuz vna ⁊ eadem ꝑsona iuris artificio estimet̄ pater ⁊ filius. genitor ⁊ genitus. vt. C. de impu. ⁊ alijs substi. l. fi. ad fi. Si alter alteri donat sibijpsi donare videt̄. ⁊ ideo nulla est donatio nisi in casibus. puta in dote ⁊ donatiōe ꝓpter nuptias. vt. ff. famil̄. hercis. si pomponi⁹ philadelph⁹. ⁊. ff. de coll̄. bo. ⁊ de coll̄. do. per to. q̄ equis passibus ambulant. vt. l. fi. C. de dona. āte nup. Itē cum donat mobilia filiofamilias eunti in castris. vt. C. famil̄. hercis. l. iiij. Itē valet remissio vsufruct⁹ in rebus aduēticijs. vt C. de bo. lib. l. cū oportz. §. sin aūt res. Et de oībus p̄dictis casib⁹. scz in quib⁹ tenet hec donatio ē glo. nota. C. de inoffi. dona. l. i. in v̄bo duabus. Itē donatio facta in alimentū. alias nō tenet donatio. sed tñ si facta est in filiū tanq̄ in extraneū vel collata in eū sup̄mo iudicio ꝯfirmātur eodē modo ⁊ cū eadē determinatione qua ꝯfirmatur donatio fctā inter ꝯiuges. vt. l. donationē p̄alleg. C. de dona. int̄ vi. ⁊ vxo.
¶ Donatio mera est eadē cum simplici. s. qñ inter viros donatio fit. Qñ etiā dr̄ pura liberalitate nō ob cāz secutā. Si v̄o fit ex cā p̄cedente tūc dr̄ remūeratio poti⁹ q̄ donatio vt. C. de bo. lib. l. cū oz. §. cū aūt.
¶ Donatio facta ob causaz interpositaz ꝑm hosti. in sum. e. ti. §. quot ei⁹ spēs. Est quedā donatio inter viuos q̄ fit ob cāz in interpositā ⁊ denotat vt aliq̄d fiat vel nō fiat. vl̄ ꝓpter q̄d fit donatio secuta ꝓpter finē. iux̄ ea que habētur. l. i. §. i. ff. d̄ dona. vt etiam supra dictum est.
¶ Donatio ꝑfecta ⁊ pura est spēs donationis simplicis. ⁊ est qñ statim pura liberalitate transfert̄ dominiū rei date de ista C. de dona. ⁊. ff. eo. ti. generaliter. per totū ⁊ maxime. ff. eo. l. i.
¶ Donatio aūt imꝑfecta siue ꝯditiōalis. vel sub mō est etiā spēs donatiōis simplicis. ꝑm Hosti. ibidē. Et est qñ statim transfertur dominiū rei date. ⁊ nō nisi sub ꝯditione vel modo vel in diem. vt dono tibi si rex intrauerit Italiā. vel dono nō q̄ tuum sit hinc ad annū. vl̄ aliquid hmōi. De ista materia require. C. de dona. q̄ fit sub mo. ⁊ condi.
¶ Donatio simplex est que causam nō hz ⁊ cū donans nullo casu velit ad se redire qd̄ dedit vel daturū se ꝓmisit. vt. ff. de dona. l. i.
¶ Donatio sub modo cōprehenditur supra sub donatione perfecta vel imꝑfecta.
¶ Donatio sponsalicia ꝑm azo. in sum. C de dona. ante nup. §. sponsalicia. dr̄ illa q̄ a sponso sponse fit: vel ecōtra. lz raro accidit. C. ti. p̄alleg. l. fi. a sponso. §. q̄ si spōsa interueniēte. vbi dr̄ si sponsa interueniēte vel nō interueniēte osculo donationis titulo: qd̄ raro accidit fuerit aliquid sponse largitum. Ratio: qr̄ femininū genus auarissimū est in donando. ff. ad velleia. l. sed si ego. in fine. vbi dr̄. Facili⁹ se mulier obligat q̄ aliter donat. Et ibi no. Accur. Hec donatio fit intuitu mulierū. ⁊ ideo nō pōt dici vere ꝓpter nuptias donatio. sed simpliciter. Conditio autē inest si steterit per dantē. vt. C. de dona. ante nup. l. cum veterum sententia.
¶ Donec. no. Jo. cal. in ꝯmento decreta. post cessionē. de proba. ⁊ significat diuersimode prout quoduis mediū ꝓbabile significare declarat. v̄bi gr̄a. Lego filie decem donec nubat. significat legatū esse annuū. l. legatū. ff. de annu. le. Ratio: quia h̄ dictio significat limitationē. Et ex h̄ sequitur q̄ testator voluit facere multiplicationem: cui⁹ fit limitatio ad tēpus nubendi ex tunc nō debeatur. Itē ibi. lego filie fundum cornelianū donec nubat vl̄ donec ca

BIU Cujas

pitolium ascendat. non significat legatuz annuū: qz subiecta materia non patitur q̄ nō est multiplicabilis. sed tm̄ significat extinctionē aduenīēte tpe nuptus vel ascensionis capitolij. Item ibi donec inuētariū scribitur. nō licet creditorib⁹ ⁊ legatarijs heredē ꝯuenire. l. fi. §. donec. C. de iure de lib. qz subiecta materia hoc declarat. Naz inuentariū dz incipi ⁊ finiri infra certum tēpus: vt in eadez. l. dr. Item ibi. creditor facit debitori pactum de non petendo: donec titius fiat consul: significat limitationem exceptionis per euentum. ⁊ sic etiam conditionem: vt si titius fiat consul finiat exceptio pacti si nō sz morit anteq̄ fiat cōsul: fiat perpetua exceptio. l. sufficit. ff. de ꝯdi. ⁊ de. Nam ex euentu incerto futuro significat ꝯditio. l. itaqz. ff. si cer. pe. Itē ibi locus est ꝯditioni furtiue: donec dominiū a dño recedat: significat limitationē ⁊ q̄ ipso iure dominio recedente nō est locus ꝯditioni. l. sine. §. tamdiu. ff. de ꝯdi. furti. Item ꝓmittto decem singulis ānis donec titius consul fiat: titio existente ꝯsule adhuc obligatus sum ipso iure sed petentez repellam. l. euz qui ita. §. qui ita. ff. de verbo. oblig. Ratio qz non est in ptāte disponentiū obligationē limitare tpe: vt ipso iure finiatur tpe. Item lego fundū donec titius fiat consul ipso existente ꝯsule finitur legatum ⁊ dominiū ipso iure ad heredem reuertitur. l. fi. C. de leg. quia in ptāte testatoris est facere legatuz tpe ⁊ finire tpe ipso iure vt ibidez. Item ibi. dono tibi predium donec titius fiat consul: titio existente consule nō finitur donatio ipo iure: nec reuertitur dominiū ad donantem: ar. l. ea lege. C. de condi. ob causam. Ratio qz nō est in potestate ꝯtrahentiū facere ꝯtractū finiri tempore vel dominiū transferri. Et sic de consimilibus.

¶ Dos ſm Azo. in sum. C. de iur. dotium est qd̄ datur a muliere marito. vt. l. si rem estimatam. ff. de iure dotium vel ab eius patre vl' extraneo. vt in. §. accedit. l. vnica de iure dotium cum infinitis alijs: in quibus dos semper marito datur vl' eius patri. vt. l. fundus. ff. famil'. hercis. ⁊ si marit⁹ ⁊. l. si filia. §. hec autem. eo. ti. Et hoc propter onera matrimonij. vt. l. pro onerib⁹. C. de iur. do. vt perpetuo sit penes euz. vt l. i. ff. de iure dotium. ⁊ durat q̄diu durat matrimoniū: nisi maritus vergat ad inopiam. Hoc ideo dicitur: quia dos soluto matrimonio debet redire ad vxorez vl' ei⁹ heredes sicut donatio ꝓpter nuptias ad maritū vel eius heredes. C. de pac. ꝯuen. super do. l. pe. ⁊ auctē. equalitas vbi dicit q̄ bonum est ar. de dote ad dona. propter nupt. Fallit hoc in casib⁹ in glo. vnica circa mediū. in. c. peruenit. de emp. ⁊ vendi. Dicitur autē ferna. vt canit glo. C. de dona. ante nup. l. fi. i. que propter matrimoniū ꝯceditur: ⁊ sine eo nō pōt esse. vt preal leg. l. fi. C. de dona. ante nup. ⁊. ff. de iure dot'. l. iij. cum similibus. nec propter matrimoniū prohibetur sicut ꝓhibentur simplices donationes. Et oportet q̄ dos q̄d matrimonij sit non dando defectuz sed de iure ꝯtractū: vt. C. de condi. ob causam. l. i ⁊ repetitur quādo matrimoniū stare non potest. c. ⁊ si necesse. d̄ dona. inter vi. ⁊ vx. Etiam redditur mulieri separate propter consanguinitatē. c. nuper. ⁊. c. i. eo. ti. Diuiditur autem ſm Azo. vbi. s̄. dos in prouecticiam. de qua habetur in. l. prouecticia. ff. de iur. do. ⁊ in aduenticiā. Que diuisio colligitur ex. l. filie dotem. ibi. nec dubiuz. C. de coll'.

¶ Dos aduenticia ſm Azo. est que nō ꝓficiscitur a parente vel tanq̄ a parente vt si extraneus dederit patri vt daret in dotem. l. profectitia. §. si quis certā. ff. de iur. do. Vel si pater non tanq̄ pater: sed vt extraneus dedit: puta qz debebat filie ⁊ ei⁹ voluntate dedit in dotem viro. vt. d. l. ꝓfectitia. §. fi. ver. ceterum.

¶ Dos profectitia est q̄ a patre vel tanq̄ a patre vel ab auo vl' proauo profecta est scz de bonis eius vel facto eius pro filio vel nepote eius vel quam alias de mādato eoꝝ constituit vt preses aut curator de

BIU Cujas

dit de bonis alicuius eorum. Si erat pa-
rens prodigus vel furiosus nec refert an
filia vel neptis sit in potestate ꝓstituta vel
emancipata. Non enim uis potestatis sed
nomen parentis facit profectitiam a pa-
rente ergo videtur data si ipse dicit vel iu-
bet alium dare vel preses vel curator ei⁹
dedit: vt dictū est. Idem est si negocioꝝ ge
stor eius dederit: ꝛ ipse ratum habuerit:
que omnia habētur in dicta. l. profectitia
in prin. iuncto. §. i. ꝛ fi.

¶ Dotis priuilegia sunt multa. Require
de hoc Azon. in sum. C. de priuil. dot. Et
Specu. in trac. libell. ti. de dona. inter vi.
ꝛ vxo. §. formatis. vbi no.

¶ Dotis promissio ſm hostien. vel nuda
pollicitatio ſm Azo. co. ti. fit per stipula-
tionem. et etiam quandoq; sine precedēn
ti interrogatione. Nam pollicitatio nichil
aliud est q̄ offerentis promissio. vt no. C.
eo. super rubrica.

De Dr

¶ Dromones dicuntur qui p̄erant naui-
bus ad seruandū traiectum maris in hoc
rei publice militantes. ꝛ maris transitum
tenentes vel tuentes. C. de offi. prefec. pre
toris affri. l. ij. vnde etiam adhuc eorundē
naues nomine vulgari dromones appel-
lantur.

De Du

¶ Dubium siue obscurum verbum inter-
pretandum est pro reo nisi in quatuor ca-
sibus. scilicet quando agitur de causa libe
rali. de inoffi. testamen. de matrimonio et
de dote: vt de fide instrumen. c. inter dile-
ctos. in glo. vlti. de re iudi. c. vlti. Item du
bia sunt in meliorem partem interpretan-
da. de regu. iur. est tot. In quibus ad com
munem intelligentiā verborum recurren-
dum est. c. ex litteris. de spon. et tutior via
in dubijs est eligenda. de homici. ad audi
entiam. ꝛ de spon. iuuenis.

¶ Dubius in fide. est infidelis. de here.
ca. i.

¶ Ducentarij dicuntur duces vel magi-
stri ducentoꝝ militum: quoꝝ dignitatē di
cimus substantiuo nomine ducenam.

¶ Dummodo. vide glo. in. c. non potest.
de preben. li. vi.

¶ Duellum dicitur singularis pugna que
fit propter probationē alicui⁹: ita vt qui
vicerit probasse credatur ꝛ victus in pro-
batione defecisse. ꝛ dicitur quasi duorum
bellum factum ad probationez veritatis
ac si per testes quis intentionem suā fun-
dasset. vt. c. ij. de pur. vul. Quomodo autē
sit licitum vel non: nota. glo. in. l. qua acti
one. §. si quis. ff. ad. l. aquili. vbi dicitur.
Si quis in colluctatione vel pancratio vl̄
dum pugiles inter se certant alius alium
occiderit: ꝛ in publico certamine cessat a-
quilia: quia glorie causa ꝛ nō iniurie gra
tia damnum datum videtur. Et duellum
non debet fieri pro eccl̄ia. vt in. c. i. de cle
ri. pugnan. in duel. Si tamen clericus fa
ceret duellum ꝛ non sequeretur mors vel
membri detrūcatio posset ex sui episcopi
dispensatiōe in susceptis ministrare ꝛ eti
am promoueri. vt in. c. preallega. Etiam
de iure ciuili duellum non permittitur. l.
cuz filius. §. i. ff. de lega. ij. ꝛ ibi no. glo. fi.
Et dicit ibi Bart. se audiuisse ab impera
tore q̄ anteq̄ duellum permittatur quinq;
requiruntur. Primū q̄ ille qui prouoca-
tur sit suspectus vel diffamatus. Secun-
dum q̄ nō possit vera probatio haberi de
eo de quo inculpatur. Tercium q̄ pro-
uocatus sit par vel maior prouocanti: qz
minori vel inferiori non licet ascēdere ad
superiorem. Quartū q̄ causa sit personā-
lis ꝛ nō pecunialis. Quintuz q̄ electa sit
per duellum via armoꝝ. ꝛ non via strepi-
tus iudicialis. Sed Job. de imo. dicit q̄
repperit ſm leges feudoꝝ in tribus casi-
bus permissum esse duellum. Primus in
titulo de pace tenenda. §. si quis hominē.
in. c. i. colla. x. ij. Secundus in eadem insti-
tutione. §. si quis alium. Tercius etiam
eadem institutione. in. §. si quis miles.
vbi videtur inueniri q̄ in qualibet causa
capitali potest fieri duellum licz glo. con-
tra. teneat de iure lombardorum: que glo:

BIU Cujas

remittit ad ſum. Bof. bonoñ. qui fecit tractatum de pugna ⁊ duello. Et dr etiã duellum monomachia: a monos qđ eſt vnum ⁊ chia pugna: quaſi pugna vnica ⁊ ſingularis. ⁊ ideo inter laicos ꝓhibet: qz in eo deus tẽtatur. ij. q. v. c. monomachia. Nec obſtat exemplũ dauid pugnãtis cũ golia qz ꝓuilegia paucoꝝ nõ faciũt cõmunem legem. xxvi. q. ij. c. non exẽplo. Et in his q̃ raro fiunt miraculũ eſt. in auctẽ. de ꝓſulibus. §. i. circa medũ. colla. viij.

¶ Duplicatio eſt allegatõ que datur reo ad infirmandũ replicationẽ actoris. vt in ſti. de repli. §. rurſum. ⁊ no. in ſpecu. de excep. §. nũc de replicatõe. Vel ſm alios eſt eliſio vel annichilatio replicationis. ⁊ hz fieri a reo ꝓtra replicationẽ actoris.

¶ Duplicitas ꝓhibetur in ſex caſibus: vt no. archi. xvij. q. ij. in nullo.

¶ Duplonia. vt. ff. de ver. ob. l. ꝓtinus. § cum ita. Eſt iter duplicatũ vel ſterilitas ſm glo. ibidem. nam tex. ibi exponit dicẽs Neqz duplante in diebus nec in noctibus ⁊ oñi tempeſtate ꝓtẽpta iter ꝓtinuare cogatur. q̃ſi dicat hoc duploma facit. nã tex. ibi ꝓhibet cuz qui epheſi daturũ ꝓmiſerit: nec cum duplonia te cogi iturũ ne tam delicate ꝓgredi vt reprehenſiõe dignus appareat: vl' ergo duploma dr iſte qui dupla ta vtitur dieta. vel eſt ille qui fortuito temporis euentu de duabus dictis facit vnã.

¶ Dumtaxat: de hoc vide archi. de reſcp. ſtatutũ. §. in null'. li. vi. ⁊ d iurĩur. c. i. eo. li.

¶ Duplois vel diplois eſt dupla veſtis.

De Ec

Ecclesia secundum ar. de elec. fundamenta. li. vi. in ꝓn. multis modis dr. Oñqz dr collectio ſanctoꝝ. vt. xxij. q. i. nuptiarũz. xxxij. q. iij. recurrat. in fi. Secũdo eſt catholicoꝝ vel fidelium collectio. de ꝓſe. diſ. i. eccleſia ⁊ ſic ſumitur. ij. q. iij. engeldrudam. Et nota q̃ ſicut ex decre. iulij pape. c. ij. ſumit'. tunc eccleſia eſt nomẽ grecũ ⁊ dr in latino ꝓuocatio: ꝓpter hoc q̃ omnes ad ſe vocat. Et de expoſitiõe huius nominis eccleſia vide. c. querelaz. ne prela. vi. ſu. ſui. ancen. conce. in glo. vbi no. Naz ſynagoga eſt cõgregatio que ꝓprie eſt iudeoꝝ. Sed cõuocare ꝓprie eſt vtentiũ ꝓratione. Congregari autem ſolent pecora: vt dicit Hugo. Et dicitur catholica. id eſt. vniuerſal. quia per vniuerſum mundũ eſt conſtituta ita exponit glo. C. de ſum. tri. ⁊ fi. catho. ſuper rubrica. Vel vniuerſalis dicitur. id eſt. generalis. in eadez doctrina ad inſtructionem vel ad miniſtrationẽ. vt in palle. c. iulij pape. Vel dicit eccleſia ſm grecos ab ecleis quod eſt miſerãs: quia ipſa plena miſericordia eſt. Nam nunq̃ claudit gremũ ſuum redeuntib'. C. de ſum. tri. in epiſtola inter claras que eſt Jobis ſanctiſſimi archiepi vrbis romane ad Juſtinianũ imperatorẽ. ⁊ incipit. Victor iuſtinianus pius ⁊ habebit ſex calũnias. Et de here�. ſuper eo. li. vi. Tercio ẽ collectio malignãtium. pſ. Odiui eccleſiam malignantiũ. Quarto eſt murorꝝ ambitus. Et vide glo. in ỹbo matricẽ. in cle. i. de ſen. excõ. ibi cõcordante. Et qñqz ſumitur ꝓ materiali eccleſia ⁊ eccleſie parietib'. Quinto ẽ corpus xp̃i. Sexto p̃lature eccleſie. Septimo obuẽtiones eccleſiaſtice, pueniẽtes ratiõe eccleſie. Octauo epalis eccleſia. Et hanc deſponſat epus qñ cõſecratur. Nono viri eccleſiaſtici. lxvij. diſ. c. i. Decimo canonici matricis eccleſie. xvij. q. i. §. vlti. Undecimo maioꝝ pars capituli. lvi. diſ. apoſtolica. Duodecimo ſignificat epm tiñ. vij. q. i. ſcire. Tredecimo eſt quelibz eccliꝛ puicie cathedralis: non romana. Nam appellatiõe eccleſie matricis intelligit eccleſia cathedralis: ſed non romana. vt in. c. cum ſuper. de vſu pallij. vide glo. ij. in. c. cum clerici. de ver. ſig. ⁊. x. q. i: Antiquos eccliꝛ cathedralis nomine etiam intelligitur epꝰ ⁊ capitulũ illius eccleſie: ⁊ nõ alij clerici. Et eccleſiaꝝ bona ſunt dei: licz tñ omnia ſunt eius: hoc tamen ſpeciali'. Et eaꝝ res ⁊ perſone diuino ⁊ humano iure ab exactionibus ſecularium perſonaꝝ ſunt immu

BIU Cujas

nes.c.q̃q̃.de cen.li.vi.t ecclesia nō debet ditari cum aliena iactura.liij.dis. generalis.de pe.suam.ff.de ꝓdi. inde.l. nam hec natura.

¶ Ecce:no.paulus in commēto.c. tercio loco de proba.

¶ Etiam illa dictio implicat.C. si tu.vel cur.l.etiam. t.l.fi.

¶ Eculeus est genus tormenti ad modū crucis dispositū. C. de male.t mathe.l.t si excepta.in fi.ō hoc.xxij.q.i.c.i. p arcb.

De Ed

¶ Edes ꝑm Azo.dicuntur edificia vrbana:sicut ville rusticane:ita exponitur .ff. de ver.sig.l.fundum.

¶ Edere actionem ꝑm Azo.in sum.C.de eden.est exprimere vel designare ius quo quis petit aliq̃d ab aliquo in iudicio.Est aūt editio actionū vel per libellum iudici oblatum.scz vt per euz reo detur t ipse deliberet vel in alio quē ipse descripsit vel sine libello dictante auctore vel sapiēte suo quid tunc ē dictatur?:aut quo iure est vsurus.ff.eo.ti.l.i.§. edere.

¶ Editio instrumētoꝝ ꝑm Hosti. in sum. de fi.instru.§.an instrm edi possit t qualr fiat.Et editio instroꝝ pōt dici copiatio vl cōicatio facta corā iudice vel eo pūte siue aduersarij? sit pūs siue non saltē cū ꝓsule. vt.l.i.§. editiones.ff.de eden.vbi de editione instroꝝ in glo. ibidē. Nam edere est ostendere t copiam describendi facere.vt no.in.c.i.de probationibus

¶ Edictum q̃nq̃ idem est qđ mandatum p̃ncipis.ꝑm illud Luce.ij. Exijt edictū a cesare Augusto. Q̃nq̃ idem est q̃ generale statutū p̃ncipis.vñ.Edicūt reges:indicit festa sacerdos.Et differt a ꝓstitutione qz ꝓstitutio pōt esse generalis vel spālis. vt.l.i.ff.de ꝓsti.p̃n.t sic accipit.C. de edicto diui.adri.tol.t silibus.Q̃nq̃ idem est qđ statutū vel mandatū p̃toris sicut omnia p̃toria edicta:vt edictum de albo scribendo.t de in ius vocando.t de hmōi.de quibus vide.Specu.de acti.seu pe.ꝓponēdis.§.postremo.v̄.nūc dicam?. de edi.

Et quedam alia differentia edictoꝝ est t diuisio:qz quedam sunt ꝓhibitoria: vt edictum de testi.t matrimonio. quedam permissoria:vt de ureitur.

¶ Edictū prohibitoriū est illud in quo regulariter omnis permittit qui non prohibetur:vt in ꝓcuratorib?.t in testibus. ff. de testi.l.i.t de trāsla.prela.c.inter corporalia.

¶ Edictuz permissoriū ꝑm Jo.cal.de sup plen.neg.prela.romana.li.vi.est illud qđ regulariter est prohibitoriū.t tū in certis casibus/permittit.vt in.c.romana prealt.

¶ Edictū carbonianū.Re.s.carbonianū

¶ Edictū diui adriani ꝑm Azo. in sum.C de edic.diu adri.tol.ꝓtinebat q si script? heres postularet se mitti in possessionem non aliter fieret missio nisi vicesima pars daretur reipublice.Et quia multe erāt interpretationes t distinctiones circa hoc edictū facte.Ideo hodie sublato hoc edicto fit missio in possessionē rerum hereditariaꝝ iuxta dispositionē quā ibi disponit seu ponit Azo.t idō ponitur vna rubrica de edicto diui adri.tol.in.vi.li. C.

¶ Edictū edilicū dr idē qđ actio edilicia ſiam actio edilicia ab edicto edilicio descēdit.vt.l.cū aūt.§.he actiones.§. edilicie in.l.fi.ff.de edil.edic.De hoc rēq̃re supra. Actio edilicia.

¶ Edictum pretoriū est qđ pretor edixit iubendo.mādando vel ꝓstituēdo.vt fecit in edicto ō dam.infec.vt.ff.de dam.infec. l.pretor ait.t in alijs pluribus forte pro eodez sumit hic mādare t iubere:lz alias differant vt no.ff.q̃ iussu.l.i.versi.neq̃ putet quisq̃ hoc grauit et aduersus eos ꝓstitutū.ff.nau.cau.sta. vt.§.dictū est.

¶ Edictū successoriū ꝑm Azo.in sum.C. eo.ti.est quo ꝓmittetur creditorib?.Et dicit ibi glo.q̃ est qđ ꝓtoribus non petentibus sequētibus petētibus permittetur.t est in ca.l.de gradu in gradum. de capite in caput.C.de suc.edic.l.i. nā illud edictū ꝓpter creditores inductū est.ff.e.l.i.vbi illa scripta quasi de verbo ad verbū posi-

BIU Cujas

ta sunt. ⁊ hoc ideo ne creditoribus longi-
or mora fieret dum bona hereditaria va-
cua sine domino diutius iacerent. Bene
igitur putauit pretor prestituere tempus
his quibus bonoꝝ possessiones detulit et
dare successorē inter eos vt citius possent
creditores scire vtrum habeant cum qui-
bus congrediantur an bona vacantia fi-
sco delata sint: an potius ad bonoꝝ pos-
sessionem procedant quasi sine successore
defuncti.

¶ Edilis olim dicebatur qui non solum
constituebatur a plebe ad hoc vt preesset
edibus. vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. item vt eam
Sed etiam prefuit plebiscitis qui etiam
editus dicebatur a nomine edes ⁊ a ver-
bo tueor ris quia tuebātur edes: vt insti.
de tute. §. tutores autem: ne in ciuitate es
sent domus ruinose vel inordinate posite
in preiudiciū reipublice. Deinde plebs si-
bi patres creauit qui etiam plebem exce-
derent de numero patrū. vt. ff. de ori. iur. l.
ij. §. deinde. v. ⁊ vi.

¶ Ediles curules sunt ꝯstituti postq̄ pla
cuisset plebi qui etiam curant de edibus
patrum ⁊ negociationibus: vel etiam de
edendis habebant. vt no. ff. de offi. prefe.
vigi. l. i.

¶ Edilis cerealis dicitur a cerere: quia
prefuit annone. id est frumento distribu-
endo. Item etiam dicitur prefectus an-
none. de quibus edilibus in prealleg. l. i.
⁊ l. ij. §. deinde. ff. de ori. iur. hic tamē pro
prie vel improprie de edo dis: ⁊ nō de edi
bus edilis dicitur. nec enim spectat ad eū
cura edium sed edilium. Quandoq̄ est al
terius administrationis nomē alij impo-
situm per vsurpationē eius. ⁊ quidā cre-
dunt vocari continue annone prefectum.
Azo tamē in sum. C. de offi. prefec. anno.
dicit q̄ ānone ⁊ publice functiōes a quo-
libet debēt prestari. si tunc quando aliq̄s
priuilegio vel p̄scriptione p̄tendebat ex-
cusationē p̄fectus annone de hoc cogno-
uit. ⁊ aliquando imponebat̄ ei pena. xxx.
libraꝝ auri.

De Ef

¶ Effusionis verbū abundantiā signifi-
cat. xvi. q. i. reuertimini. xlij. dis. sepe. vide
glo. de sen. excō. c. cum illo. in ver. sangui-
nis effusione.

¶ Effusio ⁊ eiectio. Re. s̄. actio de effus.

¶ Effeminati dicūtur quibus virilia exci
duntur. vel sodomite.

¶ Effractores dicūtur qui sine diurni vl̄
nocturni furandi causa solent domos ef-
fringere. vt. ff. de effra. ⁊ expila. l. i. ⁊ ij. vel
qui carcerē seu aliud frangunt vt euadāt
Et aliter puniendi sunt diurni. ⁊ aliter no
cturni: atrociores sunt ⁊ acerbi⁹ puniunt̄
vt in. c. si perfodiens. de homi. ⁊. ff. ad. l. a
quil̄. l. i.

De El

¶ Electio s̄m Jo. est alicui⁹ persone ydo
nee ad dignitatē vl̄ fraternitatē siue socie
tatem seruata forma canonice facta voca
tio. ⁊ hoc modo electio sumitur stricte q̄-
uis eligere ad multa se habeat. vt etiā no.
gof. in sum. eo. ti. §. i. in p̄n. Unde ad electi
onem tria requiruntur scz auctoritas. nu
merus ⁊ zelus. Auctoritas ꝯsideratur in
dignitatibus ⁊ meritis vite. zelus ꝯsistit
in animo vt sine carnali anīo fiat: sed s̄m
meritum persone eligende. viij. q. i. si ergo
licz cōtra istam ꝯditionē sepius cōmittat̄
electio de facto nō de iure. Unde q̄drupli
citer eligi solent: vel quatuor portis intra
re viri ecclesiastici Unde poeta. Quatuor
ecclesijs: portas intratur ad om̄es. Cesa
ris ⁊ simonis: sanguinisq̄ dei. Prima pa
tet magnis nūmo: sed altera charis. Ter-
cia sed paucis: quarta patere solet. De nu
mero patet. Debet ergo electio fieri s̄m
ista tria. habito respectu. meriti ad meri-
tum. zeli ad zelū. nūeri ad numerū. Si tn̄
ex vna parte sit dignitas ⁊ zel⁹ melior taz
respectu eligentiū q̄ electi: ⁊ ex alia parte
nūerus maior certe p̄ualebit dignitas cū
zelo ipsi nūero. vt. ff. de elec. c. ecclesia vr̄a
Itē differūt electio. collatio ⁊ p̄ntatio. nā
electio fit ꝑ collegiū ad dignitates: ⁊ pa-
pa ꝯfirmat ⁊ q̄dlibz collegiū dz eligere p̄-

BIU Cujas

latum ſuum: niſi aliud ſit de ꝓſuetudine vl' ꝓuilegio. vt dc elect. poteſtate. c. i. Collatio fit ad beneficiū ſimplex: ⁊ pertinet de iure cōmuni ad epm̄ per totam dyoceſim: cum conſenſu capituli niſi aliud habeat cōſuetudo vel ꝓuilegiū: ⁊ dat plenū ius nec indiget ꝓfirmatione. Sed ꝓſentatio pertinet ad patronum: nec dat plenum ius ꝓſentato: ſed requiritur inſtitutio ⁊ inueſtitura epi: vt per to. ti. de iurꝑatro.

¶ Elemēta prima ſunt quatuor ex quib⁹ omnia corpora ꝓſtituūtur: quibus virib⁹ totus mundus gubernatur: ſcz terra frigida ⁊ ſiccißima. aqua humida ⁊ frigidißima. aer calidus ⁊ humidißim⁹. ignis ſiccus ⁊ calidißim⁹. primū melancolicū. ſecundū flegmaticū vel fleumaticū. tercium ſanguineū. ⁊ quartū colericū vt no. glo. in ꝓhoemio inſti. ſup ver. prima elementa.

¶ Elogium idem eſt qđ teſtamentū. Vel dicitur etiam eulogiū. vt. j. dicetur.

De Em

¶ Emancipatio ſm Azo. eo. ti. eſt relata tio patrie ptātis coram iudice facta. ⁊ dr quaſi extra manū. id eſt poteſtatē patris poſitio. quia quādo filius extra manū patris ponitur: tunc emancipatur. vt. C. de eman. libero.

¶ Emancipatus dicitur filius vl' nepos: qui a iugo a poteſtate vel manu patris vl' aui eſt relaxat⁹ ⁊ ſui iuris effect⁹. qz emācipare eſt a poteſtate manu: et a iure patrie poteſtatis dimittere vel liberare. Sz manumittere eſt ſeruum a ſeruitute cripere vel emittere ſeu finere. ⁊ ſic emācipatio pertinet ad liberos: ⁊ manumiſſio ad ſeruos. Et nota ꝙ deus emancipauit hominem dum dedit ei liberū arbitriū. ⁊ ſic ſumus filij dei emancipati. c. niſi cum prīdē de renūc. §. verum. vbi de hoc glo.

¶ Emanſor dicitur qui diu vagus fuit extra caſtra tandem rediens ad caſtra. vt. ff. de re: mili. l. iij. §. emanſor. Et ponitur de pe. diſ. i. §. pene. Vel dicitur qui imminente lite fugit extra caſtra. ⁊ pace reformata redit.

¶ Embola felix appellatur vel Romanorum iuuentus excreſcens. Unde annus biſertilis dicitur emboliſm⁹ vel emboliſmalis: quia creſcit in vno die. De hoc C. de ſacroſanc. eccle. l. iubem⁹. in glo.

¶ Emergere ē aliquid ſubito euenire vel accidere. ⁊ ſic forte accipitur. C. de adminiſtra. tuto. l. cum quedam. verſi. ſine huiuſmodi. Et nota differētiā inter illa que ſit queſtio emergens ⁊ incidēs. ⁊ quomodo differant eſt gloſa optima in. c. i. de or di. cogm. Et dicunt ibi doctores ꝙ incidens reſpicit negocium principale. ⁊ tangit merita eius ſiue ſit acquiſitū ante ſiue poſt lit. conteſta. Emergens vero tantuz proceſſum reſpicit ⁊ tendit ad ipſum impediendum ſiue etiam ante ſiue poſt lit. conteſta. oriatur. Et dicitur emergēs quaſi extrinſecus euenit: ⁊ nichil cōmune habet cum negocio principali. Sed incidēs intrinſeca reſpicit negocium principale. Quamuis enim vtrumq; oriatur: ex circumſtantijs tamen in hoc intereſt: quia ex circumſtantijs cauſe vel negocij principalis ⁊ emergens ex circumſtantijs iudicij vel proceſſus. Unde. Incidens perimit: emergens iurgia differt. Et ad ſaluandā gloſam prēallegatā: que videtur deficere in differentia quam ponit: quia incidens etiam in iudicio poteſt oriri. ſcilicet opponendo pactum de non petendo: ⁊ emergens quandoq; ante lit. cōteſta. ⁊ ſi excipiatur de excōmunicatione ante lit. conteſt. Dicas ꝙ incidens dicitur habere cauſaz vetuſtiorem ad negociuz principale. Sed emergens dicitur de nouo oriri: quia tendit ad impugnandum: et ante proceſſum de nouo factum eſſe non poterat: cuz non poſſet impugnare non ens. facit. c. ad diſſoluendum de deſponſa. impub. et eſt glo. bona in. l. quod uſſit. ff. đ re. iudi. que dat exemplum incidens vt ſi actor dicat ſeru⁹ emergens: vt teſtem non admittendo. Et ibi docto. plene notant de hoc an prētor

BIU Cujas

vel iudex posset reuocare interlocutoriaz per quam questio incidens vel emergens decidatur.

¶ Emiola. id est septula compositum ab emi. i. dimidiū. ⁊ olon totum quasi ꝯtinēs totum ⁊ dimidiū. ⁊ est vsura que ꝯtinet totum: ⁊ alteram eius partē: vt si de quatuor solidis accipiātur in fine anni sex.

¶ Emeriti dicūtur milites veteres q̄ iam sunt a militia soluti. vt. ff. de vete. mil. suc.

¶ Emptio. Re. s̄. ꝯhenda emptio. ⁊ ꝯtrahitur postq̄ de precio ꝯuenitur ea mente vt preciū soluatur. Nam si imaginarie ⁊ ꝑ similitudinē de precio ꝯueniretur emptio nulla esset ⁊ ꝯtrahitur solo ꝯsensu siue inter p̄sentes siue inter absentes per nunciū vel epistolaz. vt ꝓbat̄ insti. eo. ti. in prin. ⁊ ff. e. l. i. §. vlti. ⁊. l. ij. §. i. ⁊ arre datio est argumentū emptionis.

¶ Emptor bone fidei d̄r esse qui aut ignorauit rem alienā. aut putauit eū qui vēdidit habere potestatē vendendi.

¶ Emphiteosis ꝟm Azo. in sum. C. d̄ iur. emphi. ⁊ ꝟm Gof. in sum. rubri. de loca. ⁊ ꝯdu. §. quid sit emphiteosis. Dicit̄ q̄ emphiteosis grece est melioratio latine. Ab inicio enī sterilia tantū per hunc ꝯtractuz concedebātur: vt his qui acciperet rem in meliorē statum deduceret. ⁊ sterilem fertilem redderet. Postea tn̄ permissuz est de rebus fertilibus ⁊ fructuosissimis emphitheoticari posse. vt. C. de iure emphi. l. i. in prin. Et d̄r emphiteos̄ vel emphiteoticus ꝯtractus ille qui in meliorationib⁹ ⁊ in rebus soli tm̄ ꝯsistit. Ecclesiasticus aūt emphiteosis ꝯsistit in his ⁊ etiā in ipsis mobilibus q̄ ad hoc ꝯgrua vident̄ yconomo vt. C. de sa. sanc. eccle. in auctē. perpetua. ⁊ auctē. leges quas. ⁊ alijs gubernationibus ⁊ prout cōiter d̄r: tunc emphiteos̄ est media int̄ locationē ⁊ venditionē. Et ita diffinit zeno imperator: īmo dicit dictum ꝯtractū esse quoddaz terciū genus ab emptione ⁊ locatōe separatū. vt. l. i. C. de iur. emphi. que lex est zenonis. Sed Hostien. suam diffinitionē ꝟm hanc intellexit: vtputa quemadmodū Host. dicit. ⁊ est hoc ido quia decretalis potuit emphiteotam ponere sub titulo de loca. ⁊ conduc. quia magis similis est emphiteosis locationi, q̄ venditioni cum dominiū retineatur ⁊ aliquid certum annuatim recipiatur. Vide spe. de loca. ⁊ ꝯduc. §. nunc aliqua. Inde emphiteoticus ca cū. adiectiuū. vnde dicitur emphitheoticus ꝯtract⁹. emphitheotica concessio ⁊ emphitheoticū instrumentum. Inde etiaz emphitheotico cas. id est emphitheosim ꝯcedere. Et ē natura hui⁹ ꝯtractus vt soluatur pensio sicut ꝯuentū est nisi res ex toto pereat. Item q̄ licz domino auctoritate sua emphitheotaz ⁊ ei⁹ successorē expellere si per trienniū cessauerit soluere pensionē. sed emphitheota ecclesie per bienniū repelli pōt si non soluerit pensionem.

¶ Emphitheota vel emphitheoticarius dicitur ille qui agrū conduxit vel accepit ad tēpus colendū sub certo precio. Cui⁹ ꝯtrariū dn̄s vuilrad us tenuit videlicz q̄ nunq̄ ad tempus sed bene perpetuo tp̄e conducit q̄diu viuet hereditario iure tenendū ⁊ colendum sub certo precio ⁊ certis ꝯditionibus prout inter ipsos cōtractuz per. l. i. C. de iure emphi. ibi perpetua stabilitate. ff. si ag. vecti. vel emphi. pe. l. i. §. qui in perpetuū. ⁊ dixit hoc expressum esse in. l. i. §. quicūq̄. C. de fun. patri. vel ꝑpetua scriptura interueniēte ⁊ ꝯsensu vtriusq̄. id est dn̄i ⁊ emphitheote adhibito in hoc statim scz vt domin⁹ aliquid pro re accipiat ꝟm q̄ inter eos ꝯueniret vel pecuniam vel aliam rem: puta predium aliquod vel simile vt proprium sit domini: Item vt hic emphitheota de ceteris annis singulis vel duos venetos vel simile soluat in specie redditus. prout ait Azo. in sum. C. de iure emphi.

¶ Emphitheomata vel emphineumata. scd̄m Azo. eo. tit. sunt res meliorate: ⁊ ita exponit tex. l. iij. C. eo. tit. vel meliorationes quibus ager labore sic retinentis melior efficitur.

BIU Cujas

¶ Empleumata dicuntur ipositiones. vnde emple grece ē impositio latine: vel sunt superstitiones siue superabundantie. Itez empleuma est eminens scriptura. Et dicit Accur. in. l. signi. ff. ad exhi. q empleumata sunt ornamenta vasoꝝ vel ornatꝰ aut vtilitates colorū vt. ff. de vi. tri. ꝛ ole. lega. l. iij. §. i

¶ Emolumētū capitur p sustētamento in dispositione contento ꝛ onere sibi annexo: qz ex emolumēto regulatur onus ꝛ oneris vel quolibet alio medio disponēte ꝓclusiz videl ꝛ materia subiecta patitur. Vbi gratia. lego titio decē. ꝛ volo q detur scio qui deciz nō tenet onus in quinqz. et sic in excedenti quātitate. l. imperator. §. i. ff. de lega. iij. Nō lz qz hec sit volūtas testatoris: tñ materia subiecta non patitur hoc significatū scilicet onus esse sine emolumēto vel citra emolumentū. quia quem non honoro eundem nec honorare debeo. Itez ibi. lego decem tibi vt des titio libraz tuum qui valet quidecim si acceptas decē teneris ad onꝰ libri valentis quindeciz. l. imperator. §. eñ vero. dele. ij. Ratio quia significatum sumitur ex verbis testatoris ꝛ acceptatione legati. nam per acceptationē videris rem tuam tantum estimasse in qua oneratus es. Item ibi testator legat tibi decem et rogat vt stichum seruum alienum qui valet quin decim titio des. si acceptas legatum nō teneris titio vltra emolumentum. l. generaliter. §. qui alienum. ff. de fideicommiss. here. Ratio quia acceptans verisimiliter ignorat valorem rei aliene. Item ibi testator legat tibi fundum valentem centum: si centū dederis heredi alieno si oneraris restituere fundum non teneris vltra emolumentū l. ciuitatibus. §. i. ff. dele. i. Simliter si fundus legatus est titio: ꝛ oneratus est in dādo aluz fundū qui est maioris valoris nō tenet onus vltra emolumentum prealle. l. imperator. Item ibi testator legat mensaz que est debitoris ꝛ creditoris. legatarius acceptat et onus debitoris est vltra emolumentuz. tenet onus: vt in. l. cum pater. §. mense negocium. ff. dele. ij. quia ex vniuersitate cōcurrit voluntas testantis ꝛ acceptantis. Vñ nota q mus emolumētū nō patitur maꝰ onus sz tñ onus nō censetur minus quando vere vel ficte est equale. ꝛ sic diminuto emolumēto diminuitur onus in quantum esset emulumento maius. et hoc verum nisi vbi potest culpa imputari habēti emolumentum. Sed tunc nec onus videtur maius: quia equperasse videtur ei finaliter post multa dicta Bar. ꝛ docto in. l. plautius. ff. de ꝓdi. ꝛ demō. Cōcluditur q emolumentuz onus sibi iniunctum regulat vt voluntas disponentis vel acceptantis declarat.

¶ Emologari: alias omologari est cōfirmari vt dicimus q arbitrium emologatur idest confirmatur silentio decem dierū tacite vel expresse scōm Goffre. in summa de arbi. §. effectus

¶ Emunitas scōz Goffre. in sum. eo. ti. est libertas cōcessa ecclesijs vel ecclesiasticis personis et rebus alijs ad eas spectantibus. Vel est prinilegiuz ecclesiastice libertatis vel personarum vel rerū ad eam pertinentium. Dicitur autem emunitas quasi extra munia: idest officia vel onera a quibus ecclesie sunt immunes: vt eo. ti. c. eccle sie. vnde locus cōsecratus scilicet ecclesia habet emunitatem. idest libertatem vt nullus inde trahatur per vim nisi in casibus scilicet si fugiens ad ecclesiaz sit publicus latro: vel nocturnus depopulator agrorū idest deuastator fructuum in agris. Etiaz si in ipsa ecclesia cōmisit homicidium: furtum vel maleficium: quia frustra auxilium legis implorat qui committit in legem: de vsur. quia frustra. de appe. c. an sit. C. de iure deli. l. sancimus. §. si vero. Vel dicit quasi extra munia. idest munera. Non enim ecclesia subit sordida munera: vt calcis coquendē: arene fodiende. ꝛ similia. De quibus vide Hosti. in sum. eo. ti.

¶ Emissarius vero dicitur qui faciliter salit super aquas vel per aquas ꝛ fossata.

BIU Cujas

¶ Enucleare vetus ius ideſt extra nucleum obſcuritatis ponere. Nã prout Azo. dicit. C. de vete. iuris enu. In iure inuenit qđ eſt amarũ. ita t in veteri iure erãt tot multitudies q̃ nemo eas habere vel legere poterat. Nam ſicut in nucleo dura teſta inuenitur. Ita ibi dure t inique ſententie erant Item ſicut nucleus cuz inutili pellicula tegitur t later ita t in illa multitudine tanta ſublata ſuperfluitate antiqua t neceſſarijs t vtilibus collectis prout melius fieri potuit ius vetus enucleatũ eſt. Nam melius eſt pauca t ydonea effundere q̃ multis inutilibus p̃grauari: vt. C. e. ti. l. ij. t ſi aliq̃d.

¶ Enunciatiuum verbũ de ſe tantũ ſignificat q̃tuz ſonat ſcilicet enunciationẽ eius quod eſt vel quod non eſt ſicut nuncius dicitur quia refert voluntatem domini ſui ſcilicet quid velit t quid non velit: vt in. l. t licet. ff. de conſti. pecu. Quandoq; tamẽ verbis enũciatiuus ſignificaꝫ diſpoſitio quando hoc ſignificari cõcluditur ex quonis p̃babili ſignificato. verbi gratia. Creditor dicit debitori ſuo quẽ ſcit eſſe debitorẽ profiteor te nõ teneri vel deberi. Hec ſunt verba enunciatiua tantũ t falſum enunciant: quia verum eſt ipſum teneri: et nõ hec verba veram libertatẽ inducunt. l. tale pactuz ff. de pac. Ratio eſt voluntas proferentis ex fauore liberationis: ſecus ſi ignoranter proferret. Item ibi teſtator legauit multa vxori. et dixit ſe nõ dubitare queq; accepit vxor liberis communibus reſtituram. Hec verba non dubitare non ſunt diſpoſitiua ſed enunciatiua. quia enunciant volũtatem mulieris t eius factum futurum in rebus ſibi legatis. t tamẽ accipiuntur pro fideicommiſſo: t ſic ſignificarent diſpoſitionem: vt in. l. vnum ex familia. §. fi. ff. de lega. ij. Ratio quia voluntas teſtatoris ex ſignificato a maioris ad liberos ex firmitate enũciationis dicit ſe nõ dubitare. Item ibi in iudicio. Confiteor me tibi debere. r. ſignificatur diſpoſitio: quia per hoc verbũ obligor ſoluere licet ante non eſſem obligatus. l. vnica. C. de cõfeſſ. Ratio quia hoc importat preceptũ iudicis de ſoluẽdo exp̃eſſum vel tacitũ. licet enim exp̃eſſe non p̃cipiat: habetur tamẽ pro p̃cepto: et ex cõfeſſione ſufficienter probatur debitus: t ſic lex hoc diſponit etiam p̃eter voluntatem obligati: propter neceſſitatem iudicij. Item ibi extra iudicium. Confiteor me tibi debere. r. ex cauſa mutui per h̃ verba non ſignificatur diſpoſitio: ſed eſt tm̃ enunciatio ex qua oritur ſufficiens probatio debiti. ff. de poſi. in. l. publico. §. fi. Ratio: quia hoc tantum ſignificat verba. nec poteſt aliunde cõcludi diſpoſitio. Nam obligatio faciliter infertur ſicut liberatio. Item ibi extra iudicium. Confiteor me tibi debere. c. non exp̃imendo cauſam. hic tantum eſt enunciatio. ſed ex ea non infertur ſufficiens probatio debiti. l. cum de indebito. §. fi. ff. de proba. quia nõ ſufficienter concluditur cũ non ap̃pareat de quo debito.

De Ep

¶ Epidomctici dicuntur qui habebãt ſub ſe menſuratores qui menſurabant hoſpitia. t in eminente loco diſcribebant nomina eorum qui ibi habebant hoſpitari.

¶ Epitogium eſt veſtis vel tapardus ſuperior clerici. Et dicitur ab epi ideſt ſupra t tego quaſi ſuperius tegens no. in glo. in cle. ij. de vi. t hone. cleri.

¶ Epithimum eſt ſuſpenſio vnius ſepitmane vel eſt quedaz increpatio vel genus pene ſcõm Johan. an. in glo. xxi. q. iij. omnis iactura.

¶ Epiſcopus dicitur ab epy quod eſt ſupra t ſcopus vel ſcopin intendere quaſi ſupra intendens: quia habet curam ſuperintendendo ſuper omnes laicos t clericos ſibi commiſſos: vt. viij. q. i. qui epiſcopatũ r. diſ. clericos. vbi etiã interp̃etatur. Speculatoꝛ: eo' q̃ ſpeculetur ſubiectoꝛum mores t vitam. cuius officium conſiſtit in cõfectione criſmatis: criſmatione frõtis: collatione oꝛdinum: conſecratione eccleſiarũ t altarium: vt de ſen. ex. ca. quia periculoſum. li. vi. in glo. i. Sed quare papa nominat ſe epiſcopuz. Nota q̃ quis in eccleſia dei

BIU Cujas

sint dignitates episcopatu maiores tamē quia in ecclesia sunt nouē ordines .preall. c.clericos.τ.xxiij.distin.episcopus.τ. c.sequen. Licet scdm theologos sunt septez ordines qui episcopatuz τ psalmistatū omittūt.et inter istos nouē episcopatus est maior. Ideo papa non a dignitate: sed ab ordine non inari volens. vocat se episcopuz scdm Joh.and.in princi.li.vi. Et episcop⁹ eligendus debet habere has conditiones vnde Anni triginta.sacer ordo: plura voluntas. Et moruz grauitas: sapientia spōsa parentis. Concurrens fama: decus hec dant pontificatum: vt de elec.cum in cunctis τ vide Goffre.de tempo.ordi.qui per longum declarat regulas apostolicas: et episcopus est pater ecclesie.xcv.dis.esto: τ etiam procurator.de do.c.ij.q.x.q.ij.casellas.xij.q.ij.sine exceptione.et tenetur reddere rationem pro animabus sibi commissis si male custodierit oues suas de re iudica.c.penul.

¶ Epistola decretalis. Require supra decretalis epistola.

¶ Epistola diui adriani ꝑm Gul.in Specu.de renunci.ꝟ.in primis ergo sub.§.finitis. locum habet inter fideiussores. mandatores τ constitutores. Item inter tutores.τ est illius epistole officiū ꝙ q̄uis aliqui sunt insolidū obligati: tamen per eius beneficium si omnes pares sint in soluendo tempore litis possint postulare: τ diuidatur actio inter eos vt vnusquisqz pro virili portione alias actione conueniatur. Alioquin nisi dicto beneficio iuuarentur posset creditor quem mallet insoliduz conuenire vt. C.de consti.pe.l.fi.τ insti.de fideiusso.§.si plures te.ff.de fideiusso.l.inter fideiussores.τ.l.si dubitetur. Si ergo huic beneficio fuerit renunciatum poterit creditor quē maluerit conuenire. Quomodo autez renunciatur instrumento huic beneficio: vide ibidem.

¶ Epitaphiuz est scriptura siue titulus in lapidibus sepulchrorum sculptus.

De Eq

¶ Equestris dignitas erat in his qui romaz custodiebant: nam τ hi habētur pro absentibus rei publice causa. et dicit Accur.ꝙ aliqui erāt presidētes: quia simplex militia nō est dignitas.de hoc vide Accur. eo.titulo in rubri. C.li.xij.

¶ Equitius dicitur custos equorum

¶ Equitium.alias equiriuz est grex equorum.scdm Accur.in.l.quod ergo.ff.de vsu fruc.quēadmodum quis vtatur.

¶ Equitas est conuenientia rerū que cuncta coequiparat: τ in paribus rationibus paria iura vel iudicia desiderat. vt.C.ad.l. falci.l.fi.verbi gratia.mutuasti michi centum aureos mutuo: modo equuz est ꝙ isti numerationi conueiat solutio scdm eandē qualitatē τ quantitatem: vt. ff.si cer.peta. l.mutuum. Item dedi tibi damnum centuz aureorum dignum iustum τ equum est vt scdm eandem quantitatem damnuz tibi resarciam. Equitas etiam dicitur quedam mitigatio temperans iuris scripti rigorez et in quibus casibus talis equitas preferatur rigori iuris.no.Johan.an.de transac.c.fina.

¶ Equanimiter.i.equo animo.

¶ Equus calcitrosus dicitur qui solitus est calce ferire.

De Er

¶ Erarium est repositoriū pecunie ab ere dictum

¶ Ergagabi dicūt operarij laborātes in stationibus suis.τ dicitur ab erga quod ē opera: τ gabor quod est labor.

¶ Ergastaria sunt stationes operariorū: et dr̄ ab erga.i.opa.vel op⁹: τ sterion statio q̄si opis statio.vt no.C.de opera.l.ij.

¶ Ergascl̄a dicunt carceres vel p̄ssiones τ dicit ab er: quod est lis: τ scolon missio

¶ Ergo: no.Jo.an.de sū.tri.dānam⁹ i p̄n.

¶ Ermofrodit⁹ ē quilibz q̄ hz vtrūqz sexū An āt ad testificādū exhiberi possit q̄litas sex⁹ inualescētis demōstrabit.si ei calore durāte ꝓ viro se gesserit: r̄cipit i testē alias nō iiij.q.iij.c.i.p⁹ mediū.§.i. Itē tal' ponit int̄ īfames: τ nō pōt eē aduocat⁹.iij.q.vij.īfa.

BIU Cujas

¶ Erro est pusillus fugitiuus qui nō qui-
dez fugit: sed ex consuetudine quadā aber-
rare solet. ⁊ frequenter sine causa vagatur
tēporibusqz in rebus nugatoriis consum-
ptis tandē: licet sero redit ad domuz: vt. l.
quis sit fugitiuus. §. erroꝛē. ff. de edi. edic.
Sed vtrum erro faciat furtum siu sicut ser
uus fugitiu? ⁊ an sit in vsucaptibilis. Pri
mum dubiū est disputabile: vt in glo. l. i. C.
de ser. fugi. que dicit in fi. qꝫ aliqui sunt cō
tra vt sunt Francis. Accur. Marti. Sil. ⁊c.
Sed catho secus tenet ibi qꝫ sic. Ratio pri
ma quia erro habet animū lucrandi vsum
siu. Secūda ratio siuā: quia licet non sit fur
tū odiosiz vel penale est tamen furtū fauo
rabile ⁊ rationabile ne preiudicetur domi
no. Ad secundū dubiuz simliter respōde
tur qꝫ sic: vt nota. plenius per doc. in. d. l. i.
super glo. ij.

¶ Errare ē aliud pro alio putare. xxxviij.
dis. q̄uis. xxij. q. ij. in quib⁹ in fi. Et not. Jo.
an. in cle. i. de iudi. super ꝟ si. certa scientia.
Et nota qꝫ errās non semper decipitur: vt
si seruus ducit liberam quā credit ancillaz
cum eius conditio melioꝛetur: ergo ratio-
ne talis erroꝛis non posset duoꝛ tium pe-
tere vxoꝛe consentiente scōm Goffre. de cō
iugi. seruo. §. si liber. Ubi alij aliter dicunt
⁊ forte ideo: quia sicut ignoꝛantia opponi
tur scientie: sic erroꝛ consensui. vt in glo. in
clementi. pcalle.

¶ Erroꝛ est quando aliquid aliter contin-
git: vel aliud est qꝫ creditur vel putatur: in
quibus. ca. pcalle. in fi. vbi dicit Augu. ex
encheri. qꝫ non est arbitrandum peccatum
aut si est minimum esse. atqz leuissimū. eti-
am erroꝛ communis excusat ⁊ facit ius: vt
in. l. barba. ff. de officio pcsi.

¶ Erroꝛ aduocati in facto potest redar-
gui vsqz ad sententiam.

¶ Erroꝛ calculi scōz Azo. in sum. eo. ti. est
erroꝛ cōputationis. veteres enim compu-
tabant per lapillos qui calculi vocaban-
tur pro eo qꝫ pedibus quādoqz calcantur:
licet non impune: vnde Persius. Hūc ma
crine diē: numera meliore lapillo. quia pro
bono die ponebant bonū lapillum. Quan
doqz etiam calculus ponitur pro cognitio
ne cause: vt. C. de iudi. l. rem non nouā. eti-
am quandoqz pro sententia. C. de appella.
l. si actoꝛ ibi deteriorez calculum: quia cau
sa calcatur. idez terminatur pe. sen. est glo.
in. l. vnica. C. de erroꝛe calculi.

¶ Erroꝛ intollerabilis est erroꝛ a iure re-
probatus. et nota qꝫ erroꝛ sumitur pro fa-
cto siue sit erroꝛ iuris siue facti. quia licet
sit iuris inquantū est erroꝛ facti. tamen est
cū sit in alio quam in veritate verbi gratia.
Titius vir honestus petijt a me pecuniam
sibi mutuari: dixi qꝫ mutuarē assignando si
bi diem. illa die venit alter titius vilis qui
assimulabatur illi in facie dicens se esse il-
lum: ⁊ per hoc sibi trado ⁊ mutuo ibi est er
roꝛ in quo impeditur dominij translatio. l.
si quis vxoꝛi. §. cum titio. ff. de fur. quia si-
gnificatum sumptum est ex erroꝛe in perso
na. nec tradens consentit in istum cui tra-
dit saltem scienter: ergo sibi non tradet iu-
re. Jtez ibi titio amico meo trado rē ex cau
sa donationis: quē credo sane mentis esse
cuz sit furiosus impeditur translatio domi
nij. L. qꝫ meo. §. si furioso. ff. de acquir. pos.
quia furiosus non acquirit dominuz cum
non habeat consensum: ⁊ sic erroꝛ traden-
tis hic nichil operatur: quia quantūcuncqz
vellet ⁊ cōsentiret transferre nō tñ transfer
retur. Jtez ibi filiusfamilias asserens se pa
trēfamilias vel seruus libertuz petit a me
sibi mutuari: et mutuo non impeditur trās
latio dominij. l. si quis vxoꝛi pcallega'. ⁊
. §. seruus. ⁊. l. falsus. §. si quis. ff. de fur.
quia erroꝛ est in qualitate nō significante
non consensuz transferendi: licet aliqui cō
tra: sed si trado. ff. vetus: credēs. C. nō trās
fertur dominū. l. si me in vacuū. in ꝓn. ff. de
acqui. pos. qꝛ res que traditur non intendi
tur: ergo nō trāsferē. Et res q̄ transferri in
tēditur nō tradit': secus si ignoie erroꝛ sit.
vt trado tibi fundū cornelianuz sub nomīe
sempꝛonij credēs sic vocari: certe nō ipedi
tur trāslatio dñij: qꝛ ꝓsensus est in re ⁊ do-
minij et trāslatione. ⁊ sic de aliis suo mō.

BIU Cujas

¶ Erupta cesa dicūtur omnia que cedun-
tur et eruuntur.

De Es

¶ Estiualia sunt ocree.s.calciamēta de co
rio quibus etiā aliqui vtunt interdū i esta
te. Et fiunt optima apd sanctū seuerinū: vt
dicit Jo.a.i cle.ne i agro d statu monacho.
¶ Estimatio significat taxationē put sub-
iecta materia vel qdūis aliud medium sig
nificare declarat.verbi gr̄a: res tradit esti
mata hoc addito q reddatur estimatio et
non res. Ex hoc significatur emptio et ven
ditio: vt in.l.quotiens.ff.de iur.do.vbi dici
tur res estimata data viro in dotē si est em
pta: vir agere pōt ex empto cōtra vxorem.
de hoc insti.de empti.et vendi.in prin.et.l.
estimate.ff.solu.matri. ⁊.l. plerūq;.in pri.
ff.de iur.dot.iūcta.l.necessarias.i pn.ff.de
peri.⁊ cōmo.rei vē. Sed ibi res datur esti
mata hoc pacto q res reddatur ⁊ nō esti-
matio tunc nō est emptio sed significatur
q re perēpta vel diminuta attēdatur esti-
matio facta.l.si iter. C.de iur.do. Nec peri
culum diminutionis vel peremptionis fit
recipiētis nisi sit in culpa: qr cum rem tra-
ditam teneatur reddere periculū debeat eē
dn̄i rei. Sed i casu precedēti periculum vel
deterioratio rei trāsit in recipiētē.vt.l.esti-
mate prealle. Item ibi res datur estimata
i dotem hoc pacto: q reddatur res vel esti
matio: tūc significat trāsire periculum per
emptionis: sed nō deterioratōis.l.plerum
q;.§.fi.cum.l.se.ff.de iur.do. Et hoc ex na
tura cōtractus et alternatiue. Naz natura
dotis est q dn̄iū trāsit in maritū: et sic pe-
riculum est suū. Sed ex natura alternatiue
alterum horū sufficit: aut rē reddi: aut esti-
mationē iuxta regulam in alternatiuis.de
re.iur.li.vi. Sed res perēpta reddi nō po-
test: ergo estiatio. Res autē deterior reddi
pōt: q̄ si redditur nō ē reddēda estimatio.

De Et

¶ Etas legitima semper itelligitur de na
turali nō de ea que p pricipis bn̄ficiū iplet
vt.C.de his q̄ ve.eta.impe.l.vltima
¶ Etas pupillaris est minor.xiiij. annis
in masculis et in femina.xij.ff.de verbo.si
gni.l.pupillus.
¶ Etas pubertat diuersimode accipitur
nā in nuptijs cōtrahēdis etas pubertatis
est i masculo.xiiij.ānis: ⁊ in femina.xij.an-
nis: vt insti.de nup.i pn.cū ibi no. Nō autē
idem tp̄s requirit: sed alimēta requirūtur
vsq; ad pubertatem que debētur masculo
ad xviij annū. femine autē vsq; ad.xiiij.ff.
de ali.⁊ ciba.le.l.mela.ait in princi.
¶ Etatis venia est priuilegiuz. qd ipetrat
minor a pricipe: vt habetur p maiore: ipe-
trat eā masculus maior.xx.annoꝝ: femina
autem maior.xviij.vt.l.ij. C.de his qui ve.
eta.impe. Maturior em̄ est sexus femina-
rum hac ratione: vt no. Accur.i glo.vij.l.ij.
prealle.quia mala herba cito crescit ⁊ citi⁹
est sub dolo mulier ⁊ auara.ff.ad velley.l.
s; si ego.in fi. Nā regula naturalis ē. Quā
to lōgius res habet esse: tanto tardius ad
pfectionē deuenit ⁊ ecōtra quāto breuius
habet esse tāto maturius ad pfectionē de-
uenit patet hoc in plātis ⁊ brutis. Sed vir
lōgius habet esse q̄ mulier: ideo tardi⁹ ad
pfectionē deuenit q̄ mulier. Et ideo muli-
er citius subdola ⁊ sagacior efficitur.
¶ Etsi idē est qd q̄uis: de simo. c.⁊ si que
stiones de offi. in or.c. ⁊ si apostolice: i cle.
de iureiurā.⁊ si christus.
¶ Etiam Re.s̄.Ec.
¶ Et: hec ꝯiunctiua licet pprie copulet.ff.
de cōdi.insti.l.si heredi.tn̄ aliquādo sumi-
tur pro: vel.ff.de verbo.sig. Sepe cū simili
bus. Aliquādo repetit q̄litates p̄cedētes.
ff.de fun.instru.⁊ istru.lega.l.seyo.§.gayo
Aliqn̄ p idest: vt.c.ij.de spō. Etiaz no.in.c.
ij.de rescrip.vbi de hoc. Vn̄ hec dictio ⁊ cō
iūgit pricipaliter simul.⁊ successiue put in-
fertur ex significato tūc hoc dictāte: ⁊ scdz
q volūtates disponētis quouis medio si-
gnificare declarat: naz quādoq; est cōiun
ctiua rerū pricipaliter quarū tn̄ vna est al-
teri successoria: vt dicēdo lego fundū.⁊ ei⁹
instrumentū.pricipaliter etiā significat in-
strumētū legatum: licet sit accessorium ad
fundū: ⁊ extincto fundo legatū nō extigui-

BIU Cujas

tur legatū īstrumēti. secus est in p̄positōne cū que ꝯiungit accessorie. facit. l. cui fund⁹ ff. de fun. instru. lega. posset etiā tamē faciliter trahi ad ꝯiungēduz accessorie ꝓ volūtate disponētis qui exprimit ⁊ pro. cū. Significat etiā ibi successiue filiū meū ⁊ nepotem heredes instituo: nā intelligitur ꝙ filius admittat̄: ⁊ eo deficiēte nepos. l. gallus. §. fi. ff. de libe. ⁊ posthu. Ratio quia nepos nō simul admittitur cuz filio. ⁊ hoc ex ordinata caritate seu naturali affectione. ar. l. naturaliter. C. de iusti. ⁊ substi. sub cōditione factis. l. lucius. ff. de here. insti. vbi disiunctiua resoluitur in ꝯiunctiuaz ꝓpter voluntatē que ꝯcluditur ex charitate. facit l. cū frater. §. cum pater. ff. de lega. ij. Idem in cōtractibus si quis emit redditū vl' fundum pro se liberis et nepotibus. ibi et coniungit successiue. scz ꝙ prīo pater solus admittat̄ post liberi. deīde his deficientibus nepotes

¶ Etates sunt sex quibus generatio ⁊ status hominis finit̄. xxxv. q. iiij. c. i. ⁊ Jo. an. in prin. li. vi. Alij ponūt septem etates hominis. Similiter septem mundi. vnde Infans inde puer adolescēs post iuuenis vir Dicitur inde senex: postea decrepit⁹ fit. Annos prima tenet septem: ⁊ altera bis tot. Tertia quater septem: sed quadragīta quaterna. Annos exultat ad quīquaginta iuuētus. Sed si porrigitur ad septuaginta senectus. Et tunc decrepitus in certo tempore durans. Item notaversus de etatibus mūdi. Primus adam. iustusqz noe: magnus pater abraam. Et post hoc moyses dauid natusqz redēptor. Septima fine caret: locat in requiemqz beatos.

¶ Et cetera: quādoqz scribitur extēse pro duabus dictionibus: ⁊ sic disponit ꝟz ꝙ relatiuum sequitur si saltez aliquod sequitur vt dicendo ⁊ cetera: que sunt scribēda. alias respicit omnia que premissa sunt. Quādoqz scribitur abbreuiate: vt ⁊c. sic omnes cōprehendit clausulas ꝯsuetas apponi in tali cōtractu. De hoc traditur in. l. gallus. in prin. ff. de libe. ⁊ posthu. ⁊ nota. i. c. quoniam cōtra falsaz de ꝓba. vide s̄. de E.

De Eu

¶ Euestigie. i. statim vel continuo: vt in. c. vnico. de statu mona. li. vi.

¶ Eulogiū idem est qd̄ testamētū: vt in. c. nos quidez de testa. ⁊ in. l. iubemus. C. de testa. ⁊ l. quidaz eulogio. C. de iur. deli. ita exponit Ber. de testa. Apd̄ nos aūt aliter accipit̄: vt. ff. de re mili. l. desertorem. circa prin. ⁊ dr̄ ab eu qd̄ est bonū. ⁊ logos sermo q̄si. ⁊c. Vel ꝟm Hosti. ab eu qd̄ est flebile: ⁊ logos sermo qz vt plurimū fit in extremis et est nota doloris. Etiā eulogia dicuntur encenia que olim portabant̄ metropolitanis ad cōsilium ꝓuinciale: vt. xviij. di. c. de eulogijs. vbi ꝟm glo. eulogia dicuntur munera que deserunt subditi suis prelatis.

¶ Euidens est qd̄ semꝑ palā est: ⁊ euidenter appet. i. q. i. vt euidēter de accusa.

¶ Euidētia. ff. de ꝯhē. emp. l. ea qua. ⁊ qd̄ est in euidēti nulla pōt tergiuersatione celari: de cohabi. cle. ⁊ muli. c. vlti. de offi. ordi. si canonici. §. ceterum. li. vi.

¶ Eunuchi ꝟm Azo. ī sum. C. eo. ti. dicunt̄ spadones tm̄ ⁊ nō castrati: hoīes aūt barbati extra solū romani imperij possunt eunuchi fieri aut penā capitis subeant.

¶ Euīcere est aliquid ab aliquo extorquere vel eripere. vel per sententiaz iudicis acquirere. Res etiā euicta dicitur cum est amissa.

¶ Euictio ꝟm Azo. ī sum. C. de euic. scd̄m quosdā ita diffinit̄. Euictio ē rei empte: vl' ex alia iusta cā accepta ꝑ sententiā iudicis abductio: vel vt petat alio euincēte omissio nec em̄ semꝑ est necessariuz rem abduci: vt vr̄ euicta: vt. ff. e. ti. l. euicta. §. i. Et euictionis cautio solet prestari a vēditore ipsi emptori ad hoc vt si aliquis ab emptore rem emptā tanq̄ suam petat: dicēs eā sibi esse obligatam aut aliqd̄ ius in ea habere emptor recursum ⁊ regressuz habeat ad venditorez cui denūciare hoc tenet̄: ⁊ vēditor dz assistere ⁊ defendere emptorē in cā euictionis. Et dicitur euictio alicuius rei in causam alterius abducte per iudicem acquisi-

BIU Cujas

tio. vide supra' cautio de euic:

De Ex

¶ Exactio. i. petitio. nã exigere est rem ab alio petere.

¶ Exautorizare est militẽ cingulo: vel clericũ ordinib' spoliare: vt in. l. quicũ vno. §. nõ oẽs. ff. de re mili. Vel est statũ alicuius vel auctoritatẽ eĩ auferre: ꝛ qñq̃ habet fieri expresse: quando q̃ tacite: vt si princeps vel dux belli militi in exercitu delinquenti calcaria abscaderit. talis dr tacite exautorizatus dato q̃ ml exprimat. ꝛ expresse vt si dux exercitus militem fugitiuum exautorizauerit. Idem potest habere locũ in clerico: quia exautorizare etiã idem sonat q̃ degradare.

¶ Excã descere ẽ subito ira sci hñdo similitudinẽ iter furorẽ ꝛ estuãtis ferri candorem

¶ Exceptio est rei defensio per quam defendit ꝛ tuetur ab actore ꝑm Azo. i sum. C. eo. ti. Quãdoq̃ ponitur large ꝛ impꝛopꝛie pro omni defensione pꝛout reo cõpetit etiam si nulla actori cõperit actio. et tũc quidam vocant eaz exceptionem facti: vt quãdo sine actione quis calumniose ponit.

Sed Azo. vocat eam exceptionez intentionis: ꝛ de exceptionibus intẽtionis que sint no. ff. co. ti. l. i. ꝓin. ꝛ l. ij. §. illõ. C. de trãs. et talis non potest de iure experiri: quia nemo potest experiri sine actione: vt cuz tunc nulla sit actio: nulla potest dici actionis exclusio: sed dicitur ꝓtra intẽtionẽ actoris defensio: vt qñ q̃s se ĩ aliquo instrumẽto obligat ad aliq̃d sine exceptione iuris vel facti Sensus ẽ q̃ ꝯ hoc nullã faciet defensionẽ de iure vel de facto. Differũt tñ acceptio ꝛ defensio. Nã defensio ꝓpꝛie dr que ipo iure actionẽ tollit: vt solutio q̃ est eius qõ debetur redditio ꝛ acceptilatione oĩs obligatio tollit: insti. q̃ mo. obli. tollit. in ꝓn. ꝛ §. itez ꝑ acceptilationẽ. Itẽ renunciatio dr defensio. c. sup b̃ de renũ. ꝓcorda. glo. i. c. i. de lit. cõtes. li. vi. vbi no. ex glo. penultia: q̃ oĩs exceptio perẽptoria q̃ ponit lr̃as ꝛ gratiam opponit ante ꝛ post lit. cõtes. C. de excep. l. vl. et no. Dos. ꝛ Jnn. i. c. ꝓstitut' de rescrip.

Itẽ large dr etiaz exceptio esse replicatio que datur actori: omis eñ replicatio est exceptio. vt. ff. eo. ti. l. ij. §. replicationis. et ita cut se habet exceptio ad actionem sic replicatio ad exceptionẽ. ꝛz Bof. de ꝓba. ĩ sum. Stricte vero ꝛ ꝓpꝛie exceptio ponitur pro illa defensione que cõpetit reo cõtra actionẽ ꝓpetentẽ in eum. ꝛ tũc dr actionis exclusio: ꝛ hec est exceptio iuris: vt si petis a me debitũ: ꝛ ego excipio q̃ remisisti michi: vel q̃ fecisti mecum pactum de non petendo: vel q̃ non venit dies pꝛefixus: vt sumitur vtraq̃ exceptio. ff. eo. ti. l. ij. primo respon. so. ꝛ §. replicationis. ꝛq̃ exceptio sit actionis exclusio: habetur de elec. duduz sup. v. irritari in glo. Exceptio dividitur in plura genera: quia alie sunt temporales ꝛ dilatorie: alie perpetue et pemptorie: vt. ff. eo. ti. l. i. §. exceptiones: alie sunt odiose: vt macedoniane: alie fauorabiles: vt velleyane. b̃ divisio colligitur ex. l. si exceptionem. ff. de condi. indebi. Item alie sunt in rem: alie in personaz. vt. ff. eo. ti. l. i. §. exceptiones. pꝛe alle. Item scõz Bosti. ꝛ Spe. alie sunt anor male: alie mixte: ꝛ multas alias divisiones dicti docto. pꝛosequuntur vide eas.

¶ Exceptio dilatoria est que causam differt: vt insti. co. §. appellantur. Et istarum est multiplex divisio: de qua aliquantulum notatur in. l. exceptionem. C. de ꝓba. Est enim quedam dilatoria solutionis que sapit istam naturam q̃ respicit actionem nimis tẽpestatiue intentatam: ꝛ debet opponi ante lit. cõtes. sed pꝛobatio eius fit post lit. contesta. ca. inter mona. de re iudi. quedam est dilatoria iudicij que opponitur ꝓpꝛie ad impediendum iudicium ante lit. cõtesta. et pꝛobatur tanq̃ pꝛeiudicialis ꝛ expedienda venit ante lit. contesta. Et idẽ dicendum est de replicatione eiusdem. Quedam est declinatoria fori: vt ibidem notatur. Itez colligitur hec divisio ex. l. ij. in fi. ff. eo. titulo. Vide de hoc Specu. eo. titulo. Et nota q̃ declinatorie iudicij sunt in initio pꝛeponende. Et sunt iste que ꝓtra iurisdictionẽ iudicis opponũt. Rõe si eis sciẽt

BIU Cujas

obmissis ad alia ꝓcedatur videat̄ q̄s in iudicem ꝯsentire. C. de excep. l. vl. no. Gof. de dilati. §. sunt ⁊ alie. in fi. Sunt etiā iste ꝓbāde ī initio vt prius sciatur de iurisdictione iudicis ante q̄ ꝓcedatur ad vlteriora: hn̄t tamē etiam locū post sentētiaꝫ si ex ignorātia obmittatur de sen. ⁊ re. iudi. ad ꝓbandū C. si a nō ꝯpetenti iudi. l. vl. Etiā dilatorie ꝓponēde ⁊ probāde sunt ante lit. ꝯtesta. c. īter mona. preal. ⁊ c. pastoralis. de excep. C. de proba. l. penul. Dilatorie solutionis sunt ꝓponēde similiter ī initio cause. i. ante litem ꝯtestatē ⁊ ꝓbande postq̄ actor suaꝫ intētionē fundauerit: sed perēptorias ꝓbabit reus postq̄ actor suā intētionē ꝓbauerit. de h̄ vide Gof. de ꝓbatio. §. restat.

¶ Exceptio perēptoria ꝟm Spe. vocatur sic. quia actionē vel intētionem agētis perimit. ꝟm Jo. an. c. i. de li. cōte. li. vi. seu ius ledit vt insti. de ꝑpe. ⁊ tēp. actio. §. ꝑpetue. pactū non petēdo in perpetuū: ⁊ iusiurandū de nō agendo vel accusando videlꝫ petebam a te centū: ⁊ tu excepisti q̄ pepigi te cum de nō petendo ī perpetuuꝫ: vel iuraui nō agere vel accusare: que ipso iure tollūt naturalem obligationē: vt. ff. de iureiuran. l. fi. circa prīci. qd̄ doctores intelligūt esse verū de volūtaria ⁊ cōuentionali: secus autem de necessaria. Ciuilē aūt ipso iure non tollūt sed ope exceptionis elidūt. Et scd̄m Azo. semper obstant he agēti etiam si cessauerit agere per mille annos

¶ Exceptio perpetua est que perpetuū hꝫ effectum vt cum petis a me debitū excipio q̄ tu remisisti michi: h̄ exceptio ꝑpetua dici potest: ⁊ ꝑpetuo ꝯpetit quādocūq̄ actor agit: quia exceptio nō ꝯpetit nisi quis agat. ff. de excep. l. exceptio.

¶ Exceptio tꝑalis est que ad tp̄s vtilis ē vt cuꝫ petis debitū excipio q̄ fecisti pactū mecū de nō petendo: hec exceptio vsq̄ ad annū vtilis ē: postea vero nō. de qua de rescrip. c. plerūq̄. ⁊ de offi. ord. c. pastoral. in fi. ⁊ ff. eo. ti. l. exceptōe. §. tꝑales. Et h̄ etiā dilatoria dicitur quia differt ⁊ ꝓlōgat causam: nō autez aufert. Aliud exemplū cōuenio te corā iudice: nō tuo: ⁊ tu excipis te nō esse de foro eius. vide glo. in verbo excusari. c. si autem de rescrip.

¶ Exceptio ānormala est que nō sequitur normā aliaruꝫ quia nō pōt opponi ante lite. ꝯte. ⁊ post. ⁊ in lit. ꝯtes. vt exceptio excōmunicatōis ⁊ alie scꝫ de quibus dubitatur an sint ꝑpetue an tꝑales: vt exceptio matrimonij et exceptio nō numerate pecunie: et nō numerate dotis: vt no. insti. de excep. §. appellātur: ⁊ plures alie ꝟm hosti. ⁊ Spe. c. ti. vt exceptio que cōpetit fideiussoribus ex epistola diui adriani cōtra creditores: vt no. insti. de fideiusso. §. si plures

¶ Exceptio rei iudicate nō potest opponi quando fit super eadem re. et quādo est ex eadem causa et eadem persona

¶ Exceptio doli est quadruplex: vt no. accur. in glo. l. qui se debere. ff. de ꝯdi. ob cau. da. cau. non se.

¶ Exemptio ꝓprie est vbi aliqua ꝯuētualis ecclesia canonicorū seculariū vel regulariū monachorum vel monialiū īmediate subest pape. Harū exceptionū alia vniuersalis: alia particularis. vniuersalis ē que cū vniuersitate iuris spectat ad papaꝫ ita q̄ metropolitano aut diocesano nichil iuris manet in eadem. Particularis est que pro parte in certis casibus ab eorū iurisdictione eximitur: ⁊ alias ꝑtinet ad eosdem. verbi gratia: si forte aliqua ecclesia q̄tum adhoc est exempta vt nullus archiep̄s vel ep̄s possit ī ea diuina suspēdere sicut ī sua dyocesi: ⁊ alias ei exhibeat reuerentiam et honorē. Item exemptionis monasteriorūꝫ due species: q̄dā nō recognoscunt superiorem nisi papā: alia sunt ordinū exemptorū vt monasteria cisterciensium ⁊c. que nō corrigit ordinarius loci: sed abbas vel prior eorum glo. est in cle. attendētes de sta. mona. Item exemptionū alia personalis: alia localis: ꝑsonalis est vbi archiep̄s vel ep̄s eximitur vt a nullo nec etiam legato sedis apostolice: nec etiā a iudice delegato excōmunicari vel interdici valeat aut suspendi sꝫ localis est q̄ loco: h̄ est ecclesie datur.

BIU Cujas

¶ Exemplaris dicitur illa substitutio q̄ fit filio furioso seu mente capto in euentu mortis in furore seu nō sana mēte. Et dicitur exēplaris qꝛ admittit̄ fieri p̄dictis sicut pupillaris pupillis fit q̄ ꝓpter etatē sibi per testamentū ꝓuidere nequiuerint. sic em̄ predicti ꝓpter furorē: dementiā seu defectū mētis. vt insti. de pupil. substi. §. i in p̄n. In multis tn̄ differt a pupillari: vt ī dicet̄ de substitutionib⁹. Significat autē hec substitutio diuersimode vt significatū ex ei⁹ verbis vel alias vndecūq; sumptuꝫ significare probat. Significat em̄ primo vel ei⁹ verba significāt seip̄am scꝫ q̄ filio cui facta est substitutio mortuo in furore vel demētia substitut⁹ admittat̄: vt. §. i. insti. d̄ pupil. substi. Significat vlteri⁹ tacitā vulgarē. ar. l. iam hoc iure. ff. de vulga. ⁊ pupil. iuncto. §. i. insti. eo. ti. p̄all. Ratio: sicut in p̄mo significato ꝯsiderat̄ ꝓprietas verboꝝ ei⁹ sic in scd̄o significato ꝯsiderat̄ ydēptitas p̄sonaꝝ: vt q̄ per substitutiōeꝫ testator filio p̄uidet. sic nisi aliud appareat. Significat etiaꝫ hec substitutio pupillarem. verbi gr̄a. facta est furioso impuberi si in furore decesserit. sensus est q̄ si decedat in etate pupillari tūc significat exēplarē: qꝛ fctā impuberi licꝫ furioso: ⁊ valet vt pupillaris tm̄. quia ꝟba hoc significant. Et qꝛ defect⁹ naturalis poti⁹ extēditur q̄ accidētalis. l. iij. §. i. ff. d̄ tute. ⁊ hoc q̄n̄ illa ꝯcurrūt que requirunt̄ in pupillari: qꝛ filius est in ptāte p̄ris. ⁊ sic de alijs. Si aūt nō ꝯcurrūt tūc infra tēpus pubertatis valet vt exēplaris postea nō ꝓpter limitationē illam si in etate pupillari decesserit. Si aūt factū est sine tp̄is limitatione: tūc valet simpliciter seu pro om̄i tp̄e vt exēplaris. Significāt vlterius hec verba filio furioso substituto subaudi. id est. si fili⁹ furiosus in furore decesserit. Et requirtur q̄ sit furor tp̄e mortis: vt in. §. i. insti. de pupil. substi. p̄al. ⁊. l. ex facto. §. i. ff. eo. ti. licꝫ alias per ista verba. titio furioso lego talem qualitatē sufficit adesse tp̄e dispositionis. vt in. l. mela. in princi. ff. de alimen. ⁊ ciba. lega. quia apponitur causa demonstrationis rō vtriusq; qꝛ significatum sumptū ex affectione qua significatur ei ꝓuideri cui ꝓuidet̄ cum eo mō quo pōt. mō in p̄mo casu meli⁹ ꝓuidetur ei recipiēdo ea ꝟba in illo sensu. Sed scd̄o casu meli⁹ ꝓuidetur furioso recipiēdo ꝟba demonstratiua tm̄: qd̄ est ꝓpriū eoꝝ significatū significat vlteri⁹ q̄ existēte ꝯditiōe substitutionis substitut⁹ admittat̄ volēs vel inuitus s̄m qualitatē p̄sone substituti Si em̄ est substitutus filius furiosus qui erat in eius ptāte tp̄e mortis est necessarius vel volūtari⁹: vt in. §. i. insti. de here. quali. ⁊ diffe.

¶ Excommunicatio est extra communionem ecclesie separatio. vl' censura ecclesiastica excludens a cōmunione fideliū. xi. q iij. c. nichil. ⁊. §. euidenter. Uel est eterne mortis dānatio. xi. q. iij. nemo cp̄oꝝ. ⁊. c. nullam. ergo festinare debem⁹ vt mortu⁹ a xp̄o separat⁹ per excōmunicationē reintegretur ⁊ recōcilie t̄ xp̄o per absolutionē Maioribus em̄ malis debꝫ sincera charitas subuenire. l. dis. vt ꝯstitueretur. ⁊ glo. in. c. p̄nti. eo. ti. li. vi. Uec sic generalr̄. est a qualibet licita cōione vel legitimo actu separatio vel a sacramētis exclusio. Species excōmunicationis infinite possunt esse quia tot quot sunt species communionis due tn̄ species eius p̄cipue s̄m cano. communiter vsitantur. scilꝫ maior ⁊ minor de vtraq; illaꝝ habet̄. iij. q. iiij. engeldrudaꝫ. Nam vna excōmunicatio que maior est dicitur anathema: ⁊ excludit ab ingressu ecclesie: ⁊ a cōmunione fideliū ⁊ a sacramētis: hec vocatur maior: ⁊ fertur cum solennitate. de qua etiam datur p̄cedens descriptio cuꝫ dicebat̄. Est a qualibet licita cōmunione hominū vel legitimo actu ⁊ sacramentoꝝ separatio. Unde ⁊ Adam excōmunicat⁹ fuit ab esu ligni. in. §. euident̄ p̄alle. xi. q. iij. ⁊ d̄ sen. excō. si quē in glo. iij. Alia dicitur minor. ⁊ illa tm̄ separat a sacramētis. ⁊ hec est duplex vna p̄ p̄ceptū a iure vel per sentētiā ab hoīe. alia separat

BIU Cujas

a communione fideliũ non sacr̃oꝝ.v.q.ij. p̃senti ꝑm gof.de cle.excõ.minis.§.itẽ sciẽduz. Est em̃ quedã excõicatio iuris a q̃ absoluit ep̃s nisi absolutio sit sũmo pontifici obseruata.de sen.excõ.nup. Alia hoĩs vt ep̃i vel sui vicarij vel delegati.d̃ offi. ordi. cũ ab eccl̃iaꝝ.de maio.ꝛ obe.c.vnico.li.vi in glo. Et nota ꝙ excõicatio est medicinalis nõ mortalis disciplinã nõ eradicans. dum is in quẽ lata fuerit nõ ꝯtẽnit cã.c.i. eo.ti.li.vi. Etiaz excõicatio d̃r mucro ep̃i. xvi.q.ij.c.visis.in fi.vbi d̃r.felici mucrone ep̃i sacerdotũ piaculo resecẽtur.ꝛ.xxiiij.q iij.corripiãtur. Itẽ d̃r anathema ĩproprie ab ana.i.sursũ.ꝛ theca figura oli in frõtibus damnatoꝝ imp̃ssa:ꝛ sic quasi anathema d̃r. Et hec maior q̃ duplex est. Quedã sine solẽnitate. Alia solẽnis qñ.xij.ep̃i vel p̃sbyteri cãdelas in terrã ꝓijciũt ꝛ pedib⁹ calcãt.ꝛ nõ differt ab alia:nisi in sub̃a ꝙ maior est terror ꝛ ꝯfusio. De his duabus in.c.cũ nõ ab homine.de indi. Et excõicatus ampli⁹ ꝛ sepi⁹ excõicari põt.de treug. ꝛ pa.c.i. Itẽ excõicato p̃nt participare ꝛ coĩcare familia ꝛ vxor ꝛ liberi. qꝛ sũt a canone exẽpti.de sent̃.excõ. ꝙ in dubijs. Et participãs in loquela quo ad correctionẽ nõ est excõicat⁹.eo.ti.porro.nec p̃dicatores vl̃ alij recipiẽdo elemosynas.eo.ti.cũ ꝓ volũtate vel p̃dicãdo seu monẽdo eo.ti. rñdeo. Et nota casuz in quo q̃s est excõicatus vel excõicatur sine peccato mortali in.c.lr̃as de restit̃.spol̃.vbi mulier nolens reddere debitũ ꝓpter ꝯscientiã ꝯsanguinitatis in quo bñ facit:tñ excõicatur. Et sic excludit̃ ab eccl̃ia militãte nõ tñ triũphante.c.inq̃sitioni.de sen.excõ.q̃uis alias.nisi ꝓ pctõ mortali sit quis excõicandus.c. nemo ep̃oꝝ.xi.q.iij. Et nota per.xviij.ꝯstitutiones cle.comp̃hensi sunt.l.casus:quorum sedecim reseruati sunt pape quibus quis ipso iure eycõicationẽ incurrit exp̃sse ꝛ per duas duo tacite:vide glo. in ver. excõicationis.in cle.i.de sen.excõ.vbi enumerant̃ loca istoꝝ casuũ. Item excõicatio maior ꝯtrahitur in decem ꝛ octo casibus ꝑm Goffre.in sum.de sentẽ.ex̃com.§.contrahitur. Item excõicatus nichil dare debet pro sua absolutione.c.ad aures.de simo. Si tamẽ pro manifesta offensa est excõicatus. Primo debet satisfacere ꝛ postea absolui.de ver.sig.ex parte. Sed pone statutũ episcopi est ꝙ quilibet excõicatus ãteq̃ absoluatur dz soluere decẽ pro quolibz mense:vtrũ valeat statutũ. Respõdetur ꝙ nõ in.c.ad nostrã.ꝛ.c. nemo.de simo.licz in ꝯtrariũ determinet Host.ꝛ Jo. an.in.c.ad aures.prealle.

¶ Exconsul est qui desinit esse consul. Simile notat̃ de questore.ꝛ exquestore.insti. in prohemio.§. cum hoc.

¶ Excusatio est alicuius iuste cause allegatio in defensionẽ vel supportationẽ alicui⁹ ne cogatur comparere in iudicio. de quo in.l.ij.ff.si quis cautionibus.ꝛ in ti. de va.ꝛ excu.numerũ.

¶ Excusatio tutoꝝ fit ex varijs causis.ꝛ quedam mittitur equitati.quedã em̃ excusãtur ad tẽpus.scz qui cã reipublice abesse ceperit:ꝛ reuersi ad nouam tutelã infra annum nõ vocantur:sed veterem non cogentur statum recipere.vt insti.de excu.tuto.vel cura.§.qui se.ꝛ.C.eo. ti.l.i.ꝛ.ff.eo. ti.l.i.§.itẽ q̃ reipublice. Est ꝛ alia excusatio a tutela que d̃r excusatio veteranoꝝ q̃ excusantur a tutela si sint a militia dimissi honesta causa interueniente ꝛ iusta:puta propter infirmitatẽ vel aliam cãm. Sed illa que alio modo fit nõ vocatur honesta sed causaria:vt.ff.de his que no. infa. l.ij.§.cognomine. Et perpetuo qui soluũtur a malicia post viginti annos. Sed ad tẽpus qui infra viginti ãnos.ꝛ hoc diaersimode tenet̃:quia si infra quinqz nullam sibi vendicat immunitatem. si vero post quinqz annos solut⁹ fuerit hz immunitatem vni⁹ anni. Post octo annos hz ĩmunitatẽ biennij.post duodecim triẽnij.post decẽ ꝛ septẽ quadriẽnij.post viginti ãnos hz excusationẽ perpetuã. Est ꝛ alia tutele excusatio eoꝝ qui numero liberoꝝ se excusant vt rome liberoꝝ triũ.C.eo.ti.l.i.cũ cõ

BIU Cujas

cor. in italia quatuor. in prouincia q̄nq; excusatio eor̄ q̄ morbo excusāt̄ vt ceci. surdi muti. furiosi. ⁊ perpetua valitudine detēti. C. eo. ti. l. vnica.

¶ Excusatio eor̄ qui etate excusantur: vt maior. xvij. annis. l. vnica p̄alle. ⁊ insti: de excu. tu. vel cu. §. item maior.

¶ Excusatio eor̄ qui nūero tutelar̄ excusantur. scz qui habent tria onera tutele. i. tres honores tutele. ſm Azo. q̄ oīa habētur. C. sub his titulo. in rubro ⁊ in nigro. vide de hoc Azo. ibidē in sum.

¶ Excusator ſm Azo. ⁊ spe. eo. ti. est qui venit ad proponēdū cās absentie alicui⁹ qui nō poterat sil̄ rōe sui vel cause ꝓcuratorē ꝯstituere. vt ī causis crialib⁹ in q̄bus lz ꝓcurator non interueniat. vt in. l. i. ff. de publi. iudi. §. rei. excusatur tamē allegat̄ causis absentie bñ admittit̄. vt ī. l. absens ff. de procura. vel vocatus erat vt personaliter compareret.

¶ Executor ſm spe. eo. ti. est officialis ꝑ quē litis executio vel ipsi⁹ cause p̄paratio iubente iudice suo expedit̄. Vel ſm Azo. ꝓprie est ille qui discussam cām sententiā executioni mādat. Vocat̄ etiā in iure apparitor. Req̄re. s̄. apparitores. alias etiā vocātur in iure diuersimode. De istis modis est glo. nota. C. de excu. rei iudi. l. si vt ꝓponas. quā proseqūtur spe. ī ti. de citatōe §. sequit̄. prope p̄n. Itē appellatiōe executoris intelligit̄ delegat⁹. c. sciscitat⁹. de rescrip. ⁊. c. si q̄s ꝯtra. de fo. cōpe. vñ executores sunt illi per quos iudex sententiā suam exequitur ⁊ rem iudicatā mācipat effectui ⁊ mandat executioni. Et duplex est executor. scz merus ⁊ mixt⁹. executor mer⁹ d̄r qñ ꝑ nūciū nō est demādata aliq̄ cognitio: sz tm̄ cause executio. ⁊ alias nō dz audire exceptiōes. vt. C. de excu. re. iudi. l. si vt proponis. p̄alle. c. de cetero. de re iudi. ⁊. ff. de iudi. l. si p̄tor. ⁊ de tali loquit̄. c. pastoralis. §. quia vero. de offi. dele. vbi bona glo. de executione duplici. ſm hosti. tñ tenetur admittere exceptionē excōicationis alias appellari pōt. De hoc vide archi. de excep. pia. li. vi. vel sic. Executor merus est qui non pōt de fraude interposita ꝯgnoscere ab illo non appellatur nisi modus executionis excedat. ff. quor̄ ap. non reci. l. ab executore. ⁊ d̄ re iudi. qui ad ꝯsultationē. in fi. ⁊. ij. q. vi. sub illo. §. sūt quor̄ ⁊. §. ab executore. ⁊. c. si verū. ⁊. §. sequen. Sed a mixto executore bene appellatur si non admittit legitimā exceptionē: vel alias partes grauauerit. de appella. dilecto. ⁊. c debitus. Sed executor mixtus est qui habet cognitionē cause annexaz. vt in c. nouit. de appella. ⁊ de re iudi. c. de cetero ꝓreallega. de offi. deleg. pastoralis. in glo. vt cum papa mandat alicui restitui rem suā. vel alicui dare beneficiū ⁊ c. ⁊ talis debet recipere legitimas exceptiones quantūcunq; scribatur sibi absolute a papa. vt de offi. deleg. ex parte. de rescrip. c. si quando. ⁊. c. cum adeo. xxv. q. iij. ⁊ si nō.

¶ Exemptus dicitur qui a suo iudice sine iurisdictione ordinarij subductus est. ⁊ cetera.

¶ Execrare est abhominari vel detestari ⁊ proprie attribuitur delictis. dicēdo hoc delictum est execrabile.

¶ Exempla non sunt semper imitanda: sed exemplum pape est nobis sequendus xvi. q. iij. licet. dist. ix. c. sane. vbi glo. i. ca. De quibus. dist. xx. ꝙ per exempla sit iudicandum cum ius deficit: vl̄ intelligitur de exemplis publice vel autentice persone: vt principis: vel apostolor̄. ⁊ de exemplis plurium ⁊ non paucorum. vide ibidem.

¶ Exercitor d̄r is ad quē quotidianus q̄stus ⁊ vtilitas nauis ꝑtinet. Magr̄ vero nauis dicitur cui tota nauis ⁊ āchora cōmissa est. Require. s̄. actio exercitoria. vbi de hoc.

¶ Exheredatio est alicui⁹ a sua substantia vel hereditate exclusio: ⁊ alterius seu alieni institutio: veluti cum parentes exheredant filios. ⁊ scribunt alienos heredes in testamento; ita accipitur. institut̄. de exhered. lib̄. per totum. Et sic exhe-

BIU Cujas

redare est filiū ꝯstituere alienū a suba vel hereditate paterna. ⁊ dz fieri cā inserta ⁊ ꝓbata Et pp q̄s ⁊ quot causas pat̄ filium et ecōtra filium patrem possit exheredare notat. gl. in. c. quintauallis: de iureiuran.

¶ Exero. i. peto. sic ponit̄ exerat̄. i. petat̄. l. vt ꝟborū. que est fi. C. qui admit. ad bo. po. ibi glo. penulti. vel est idem ꝙ aperiatur via petenti.

¶ Exestuare est feruere: bullire: vel calefacere vt ē glo. in cle. dudum. de sepul.

¶ Exhibere est rē ī pubilcū deducere seu oñdere vt copiā habeat aduersari⁹ rē suā tāgendi: ⁊ eā sic visā si sibi sua videt̄ eā vē dicādi de hoc. ff. ad exhibēduz. l. iij. ⁊ deli bero homīe exhi. l. iij. §. ⁊ ait pretor. Req̄re. s̄. actio ad exhiben.

¶ Exiliū triplex. no. archi. xlv. dis. cū beatus in fi.

¶ Expense sunt sumpt⁹ volūtarij ⁊ nō necessarij. ⁊ dr̄ expēsa q̄si extra pensas ⁊ debitū facta. Sed impense sunt vtiles ⁊ necessarie a verbo impendere dicte: vnuz tñ multotiēs pro alio ponitur: vt. l. inlianus in fi. ff. de mīorib⁹: vbi expēse pro necessarijs ⁊ vtilib⁹ dūtaxat ponunt̄: ꝓut ibi no. Etiā impense pro volūtarijs ponit̄ nō solum vtilib⁹ ⁊ necessarijs. ff. de ꝟ. sig. l. impense. Quāuis differētia p̄dicta ꝯtrariuz dicat. Et expēse differūt a dānis: vñ iuramentū factū sup vnū nō extēditur ad alterum. nam expense fiunt cā litis. dāna vero ex discordia ꝓueniūt: vt destructio dom⁹. ⁊ similia. de iniur. c. nr̄a. in tex. ⁊ glo.

¶ Expilatores s̄m azo. in sum. C. ⁊. ff. de cri. expi. here. hi sunt qui ex rebus vacantis hereditatis aliquid surripiunt ⁊ expilāt. de pe. dis. i. aut facta. Req̄re. s̄. actio expi. here.

¶ Experiri qñq̄z ponit̄ ꝓ rñdere seu defēdere: vt de iudi. c. i. d̄ ꝓcu. c. qui generalr̄. li. vi. Qñq̄z ꝓ agere. vt de cā pos. ⁊ ꝓprie. c. pastoralis.

¶ Explicatio est allegatio q̄ supplicationem infirmat: vñ replicatio est allegatio ꝯtra exceptionē: ⁊ adiuuat actorē. ⁊ supplicatio est allegatio que replicationē infirmat ⁊ reū adiuuat. Sed explicatio ē allegatio infirmās supplicationē: ⁊ sic pro actore ꝯtra reum.

¶ Exponere. i. ꝯtra se ponere Exponi autem dñr infātes serui liberti ⁊ languidi si sine cura dimittūtur: vel eis alimēta negātur a parētibus a dñis vel a patronis: vt in. c. vnico de infan. ⁊ langui. Exponi eñ aliqui solent relegato pietatis officio infantes vel languidos ante ecclesias ponere: vt eos alij miseratione moti colligant. lxxvij. dis. si expositus.

¶ Expressuz quō dupliciter sumat̄: no. ff. de vul. ⁊ pupil. l. i. in ꝑte. ⁊ de p̄ben. si ep̄s in glo. certas. li. vi.

¶ Expressa pupillaris substitutio. Req̄re infra substitutio.

¶ Exorciste grece latine dicunt̄ adiurantes. xxi. dis. cleros.

¶ Extimare est alicui⁹ rei certū preciū dare. ⁊ est idem qd̄ taxare vl̄ certū preciū diffinire ⁊ determinare.

¶ Ex̄ordinariū remediū est qd̄ ob aliq̄ cāz ex̄ vel vltra cursum solitū alicui dat̄ vt restitutio minori leso vel absenti cā iusta necessaria vel ꝓbabili ad q̄ remedia nūq̄ recurrēdū est q̄diu remedio ordinario locus est ad qd̄ pōt hr̄i recursus.

¶ Ex̄ordinariū iudiciū est corā delegato vel qñ nō ꝓcedit̄ in figura iudicij sed ex officio iudicis in modū inquisitionis vel denunciationis. vide tex. iūcta glo. in. c. qm̄ ꝯtra. de proba.

¶ Extra. no. archi. de p̄scrip. statutū. li. vi §. iij.

¶ Exterminare est q̄si ex̄ termīos vite vl̄ iurisdictionis sue ponere. cle. vnica de iureiur. d̄ here. excōicam⁹. §. moueātur. ⁊. §. sequē. ponit̄ etiā pro deponere desolari in exilium mittere.

¶ Extunc tempus extremū significat. ff. de condi. ⁊ demon. l. si is. §. si ita.

¶ Ex. no. arch. iiij. q. v. quisquis. ⁊ plen⁹ Jo. cal. i. c. vr̄a. de coha. cle. ⁊ mł. Jo. mo. de here. excusam⁹. li. vi. etiā arch. de p̄ben.

BIU Cujas

cū in illis eo.li.⁊ pau.in.c.in lr̄is.de resti. spol.etiā no.C. de legi. l.nō dubiū.⁊ qñq; in cōpositiōe stat augmētatiue pro valde vt exeq̄re.i.valde eq̄re.vt.l.i.ff.del.i.vbi dr̄ per om̄ia exq̄ta sunt legata fideicōmis.

¶ Explosa.i.exculsa.c.inq̄sitiōi. d̄ sen.ex.

¶ Extorres.i.īmunes vl̄ insontes. d̄ sen. excō.ꝯtingit. ⁊.dis.xix. nulli phas est.vbi dr̄.s; extorris a sctō fiat mīsterio. ⁊ ea.di. .c.ita dn̄s.§.in oēz terrā.vbi dr̄.vt extorrē .i.alienū se mīsterij intelligeret esse diuini ⁊ habet̄.C.de custo.reo.in.l.de his q̄ est.l fi.⁊ de pe.dis.ij.Itē pro inde vbi dr̄ nudari facultatib⁹ proprijs ⁊ patrie sue extorres fieri etiā.xi.q.i.ꝯspiratione.

¶ Exquestor est qui publice pecunie ꝯgregāde ꝯseruāde ⁊ querēde officiū habebat hāc administrationē deposuit.vel dr̄ ille q̄ questoris deponit administrationē.vt nota.insti.in prohemio.§.cū hoc in glo.vide supra exconsul.⁊.l.questores

De Fa

Faber lignarius dicitur non solū qui ligna dolat:sed generalr̄ oīs qui edificat.ff. de ꝟbo.sig.l.fere.§.fabros.

¶ Fabricēses dicebātur s̄m .l.C.eo.ti.li.xi.Qui erāt deputati armis faciēdis.reparādis ⁊ vendēdis. Sz Jo. an.de sen.excō.si iudex.li.vi.dicit q̄ fabricensis dr̄ qui publica arma facit ⁊ ī publicis fabricis ⁊ nō alibi. ⁊ dat p̄miceriori: vt reponat in publicis armamētis quorū brachia stigmate figurabātur Require infra stigmate.

¶ Facere dr̄ ille cui⁹ auctoritate fit. d̄ sen ten.excō.c.mulieres. ⁊ facere dr̄ qui stati ꝯfestim incontinenti mox illico qd̄ facit sine interuallo nullo actu ꝯrio aut imptinēte intermedio:de elec.qr̄ propter vbi dr̄ q̄ post collationē mox dz electio celebrari.similiter cum vis infertur p̄sone incōtinenti repelli dz.i.sine interuallo quasi bello continuato.Item idem qd̄ facit in triduo.C. de erro.aduo.l.vlti.vbi dicitur q̄ aduocalus pōt reuocare errorē suū statim.i.infra triduum. Et hoc intelligit Placen. sicut sonat. Sed accur.hoc intelligit qñ causa durat post errorē tm̄ per tres dies. Item qd̄ facit in decē diebus.ff.de ꝯsti.pe.l.promissor:vbi dr̄ q̄ si quis sine die cōstituerit se soluturū pecuniā alicui ꝯtra eū agi pōt si statim nō soluerit infra decem dies.Itē qd̄ facit in vno anno.xx.q.i.puella. vbi dr̄ q̄ si inscijs parētib⁹ infra.xij.annū veluz acceperit parētes vel tutores possūt hoc statim irritare infra annū. Item qd̄ facit cum quodā tēperamēto tp̄is:ita q̄ nec minimū vel maxim.. tp̄us assumit qd̄ magis pōt intellectu ꝯcipi q̄ dici.ff.de solu.l. ratum.⁊.l.de codicib⁹. vbi dicitur q̄ heres fideiussori testatoris hoc quod adita hereditate soluit pro defuncto statim soluere debet.id est cum quodā tēperamēto tēporis:nec em̄ statim cuz sacco parat⁹ venire debet Item quod facit cū primo pōt. de resti.spo.olim causa.vbi dicitur q̄ vim illatam rebus pōt quis repellere incontinenti.id est.q̄ cito poterit collectis amicis ita tm̄ q̄ illud incōtinēti non extēdatur vltra annum.Hec Ber.de elec. qr̄ propter. Item quod facit in vno mense.i.q.i.constat.vbi dicit̄ q̄ si aliqui ordinati sunt ab hereticis per vim si statim renūciauerint ꝯciliabulo hereticoꝝ.i.infra mensem: tūc excusant̄.Item q̄cito scit.vt.xxxij.q.ij.mulierē.Itē quod facit qñq;:vt.ff.si cer.pe.l. i.vbi dr̄.Cuicūq; rei assentim⁹ alienā fidē secuti mox recepturi ex eo contractu credere dicimus.

¶ Factitare est frequēter facere.l.fulcim⁹ §.latitare autē.ff.qui.ex.cau.in pos.ea.

¶ Factio est ꝯspiratio.l.quisquis.C.ad.l iul.maies.vbi glo.

¶ Falcidia dicitur lex a falcidio tribuno plebis qui ip̄az adinuenit ad hoc q̄ quis extraneo testamēto suo legare nō posset quin ad min⁹ quarta remaneret heredi.q̄ si ꝯtra faceret locum nō haberet.⁊ sic dicitur falcidia a falce ad defalcandū singulis mādatis per quā permittit̄ heres habere quartā partē legationis vel heredi-

BIU Cujas

tatis qñ etiam tota hereditas vel maior pars est legatis exhausta. Et est triplex falcidia ꝑm Jo.an.in glo.dis.ij. responsa prudentiū. Require.j.l.falcidia.

¶ Factū fieri ꝯtētū ī dispositōe significat ipz ad herdē vl aliū trāsire seu trāsire posse vel nō prout em̄ ipm factū vel quoduis aliud mediū probat: significat vel declarat. verbi gr̄a. in ꝯuētione deducit hoc factū licere ire agere per fundū ꝑmittentis ad fundū eius cui ꝑmittit: hec ꝯuētio non transit ad heredes siue sit appositū ꝟbuz ꝑsonale tibi vel michi siue nō. imo simplr dictū est ꝯuenim⁹ licere seruo agere. hoc factū nō trāsit ad dñm. §. sz cū factū. insti. de stipu. seruo. Sed ibi debitor ꝯuenit cū creditore ꝙ ei non liceat debitū petere: et ita fit pactū de nō petēdo simpliciter hoc factū seu pactū transit ad heredes.

¶ Facere qd̄ pōt q̄liter quis ꝯueniatur ⁊ quō intelligatur habet in.l. sunt qui. cū nouem legib⁹ seq̄n. ff. de re iudi. nam patronus patrono liberi ⁊ parētes eoꝝ miles armate militie: vel doctor p̄s byter ⁊c. Si ꝯdēnant ad id qd̄ facere possunt nō totuz qd̄ hñt extorquēduz est. sed rō habēda est ne egeāt: vt.l. in ꝯdēnatiōe. ff. de reg. iur. Nam intelligit quis facere debere qd̄ cōmode ⁊ honeste pōt. nec em̄ videtur posse qd̄ nō pōt fieri honeste. ff. de ꝟbo. sig. l. ne pos ꝓculo. ⁊ qñ factū pro nō facto hr̄i nō pōt. de cap. ⁊ postli. reuer. l. ī vllo. §. facti Itē per factū probat volūtas. ff. de legi. l quib⁹. c. dilecti. de appel. c. fi. de ꝯiug. ser. Et factū vel de facto ꝯstat q̄ttuor modis c. quesitum. de coha. cle. ⁊ mulie.

¶ Fallonia est culpa iniuria propt quaz vasallus amittit feudū. Et est quedā culpa q̄ respicit dominū. scz qñ tribus vicib⁹ citatus legitime fidelitatē p̄stare noluerit vt in vsibus feudoꝝ q̄ sit prima cā beneficij amit. c. i. Est ⁊ alia cā qñ infeudauit alia lege quā ipse hz: vel talem vasallū qui feudum deseruire nō pōt. Quedam vero est culpa vel fallonia q̄ nō respicit dñm. s. qñ vasallus interfecit fratrē vel filiū suū. vel filium fratris: vel aliud crimen commisit quod patricide appellatione continetur. ⁊ plures alias fallonias taz respicientes dños q̄ alios propter quas feudum amittitur. no. hosti. in sum. de feu. §. qui. mo. feu. amit.

¶ Falsarij sunt qui crimine falsi tenētur vel qui crimen falsarioꝝ admittunt. vt de cri. fal. ad falsarioꝝ.

¶ Falsitas est mutatio ꝟitatis. de crim. fal. c. i. licz. ⁊ per to. ti. no. de rescrip. super lr̄is. per. doc. eo ꝙ falsatores sp̄ student mutare ea que vera sunt ⁊ falsa videant verisimilia. vt in auctē. instru. cau. in p̄n. colla. vi.. ⁊ ꝑm ea que no. Azo. in sum. C. ad. l. corne. de fal.

¶ Falsum est qd̄ caret veritate. vt rescriptū falsum qd̄ nō hz aliqd̄ primordiū seu substantiā veritatis. scilicz qd̄ nō emanauit a papa: ⁊ tamen apparet emanasse. c. sua nobis. de offi. vica. vbi de hoc. Et no. in. c. sup lr̄is. de rescrip. per Franc. de zabel. Unde falsa. i. iniusta. ⁊ vera. i. iusta. insti. qui ⁊ ex qui. cau. manumit. non pos. §. eadem. l. elascētia: vbi dicit ꝙ cā semel approbata siue vera vel falsa non retractat

¶ Fallacia ꝑm hosti. in sum. de do. ⁊ contu. §. i. cōmittitur in decipiēdo in his que asserit aliquis false in certa scientia.

¶ Fama ꝑm spe. ti. de no. cri. §. fama est ille dignitatis status vita ⁊ moribus comprobatus: ⁊ in nullo diminut⁹ ꝑm glo. C. ex qui. cau. infa. irro. l. i. ⁊ glo. iij. in. c. vr̄a. de coha. cle. ⁊ muli. Et loquit de fama hominis. Sed fama de aliquo negocio que est mediū veritatis eliciēde describit sic. Est cōmunis ⁊ clamosa insinuatio insurgens apud totam vel maiorē partem populi ex incerto auctore ꝓueniens. ⁊ dicit a for faris: ⁊ dicitur ab opinione qui vltra cōmunem opinionē requirit cōmunē locutionē ⁊ sic duo exigit. Et in descriptione fame per spe. nomē dignitatis nō ponitur pro honore publica ꝑm azo. sed pro potentia a natura cunctis attributa. Et hec descriptio locum habz in bona fama.

BIU Cujas

Quandoq; etiam fama sumitur pro infamia siue mala fama. vt in. c. tua. de cohab. cle: & multi. & ideo sm spe. fama pōt aliter describi vt cōprehendat vtramq; scilz bonam & malaz sic. Fama est vehemens vulgi & maioris partis opinio rei de qua queritur p̄sentiēs vel p̄sonans. Fama ab homine sic p̄sicut describi. Est dignitas status vita & moribus comprobata: vt. ff. de va. & extra. cog. l. cognitionis. & qui talem famam negligit crudelis est. xij. q. i. nolo. & fama. opinio. estimatio idem sunt.

¶ Fama inter homines est publica & cōmunis insinuatio ex sola suspitōe & ex certo auctore p̄cumens.

¶ Familia scōz Azo. in sum. C. de edi. ac. appellatione familie p̄tinētur oēs q̄ sunt in seruitio alicuj etiā liberi hoies qui seruiūt ei bona fide vel etiā alieni serui & etiam qui sunt in ptāte eius. similiter omēs propinqui. liberti & patroni. sic generaliter sumitur. C. de verbo. sig. l. fi. Unicus vero seruus familie nomīe non continetur: nec duo faciunt familiā ibidem. Et dicitur a femore que est pars hois genitiua. vt. d. l fi. C. de ver. sig.

Familie herciscunde. id est hereditatis diuidende. no. in rubro. ff. famil. hercis. Req̄re. s. Actio familie hercis. Et differentiaz inter familiū mancipatū & seruū. no. arcb. xxxij. q. iij. c. patrem.

¶ Famosum carmen sm Azo. in sum. C. d̄ iniur. est dictamen vel hystoria cōposita ad alicuj infamiam. prout ibi notare videtur Azo.

¶ Famosus libellus potest proprie dici liber conscriptus ob alicuj infamiam. vt ff. de iniur. l. lex tormentoz. §. si quis liberum. Et imponitur ei pena capitis qui famosum libellum inuentū non corrumpit: sed alij manifestauit. Et qui eum dictauerit si non probauerit de calumnia capitaliter punietur sm Azo. in sum. C. eo. ti. hec & plura ibi vide per eum. Et hoc est verū: si reo convicto capitalis pena esset imposita aliter non. Et nota. in. l. vnica. C. e. ti.

¶ Factuz est genus diuinationis cui qui intēdit dānationē anie sue incurrit. xxvij. q. vlti. non obseruetis.

¶ Fatalis dies sm Azo. i sum. C. de tem. & repa. ap. dicitur spaciū temporis infra qd̄ appellans dz appellationē prosequi. Et quidā olim quatuoz dies fatales p̄cedebant: quoz primj erat spaciū sex mensium. Et hoc si appellatū fuit a sentētia clarissimi viri: vel spectabilis viri: vel delegati a principe. Secūdi autem dies fatales sunt spacium. xxx. & vnj dierum. Tercij & quarti sunt simlr totidem si saltem facta fuerit appellatio a delegato: vel spectabili vel clarissimo viro: prout hoc habet in. l ij. C. de tēp. app. Hodie aūt ex ordine vnj tm̄ fatalis dies est. id est. vnc. Sed si iusta causa intercesserit alius annus indulgetur: & ita erit secūdus dies fatalis quo transacto lite nō cōpleta rata manet sententia. vt in auctē. ei qui appellat in dicto titu. de temp. ap. Dicebātur autē fatales dies: qz in eis fatū. i. termin̄ cause imponit: vel quibus moz accidit cause.

De Fe

¶ Femina sm aliquos dicitur a feditate eo q̄ fedas & enormes superfluitates mē struales emittit. Sola enim femia est animal menstruale: cuj cruoris ptactu fruges non germinant. arescunt herbe. arbores emittunt fructus. ferruz rubigine corrumpitur: & siquidem canes comedunt rabiem incurrunt. Verificantur hec in adamante.

¶ Ferie scōm Azo. in summa. C. eo. ti. dicuntur a foro quasi foerie: quia prestant vacationem ab his que consueuerunt agi in foro. Hostien. tamen in sum. eo. titu. dicit q̄ ferie dicuntur per contrarium. Cum enim ferie colende non sint. he tamen coluntur vel dicuntur ferie dies quasi dies festiuandi scōm Papiam: quia istis feriari. id est a malis operibus abstinere debem̄: & nichilomin̄ pstāt immunitatē a mercātijs. Cū difficile sit int̄ emētes

BIU Cujas

ꝛ vendentes peccatum non interuenire. lxxxiij. dis. ciens. de pe. dis. v. c. ꝙlitas et negociū. ℔a ꝙ tñ ptinet ad disciplinā militarē vel scolasticā vt artes liberales vel ius ciuile in diebus feriatis pagi ꝓñt ꝑm Azo. ff. e. ti. l. i. vide no. ꝑ doc. in. c. ꝓꝙstus. de feriis vbi cū ꝙritur: an liceat studere leges vel ꝓpo ꝑcio scribere in diebus feriatis vel festiuis vel dñicis. Dicit Joh. an. qñ studiū fit sine solēnitate nō ꝓpter lucrū ꝙ tūc licet cū nō sit opus ꝟile. s. cū solēnitate. sc̄z in ꝑblicis scolis nō licet. Dñs an. de But. dicit ꝙ cā ꝓsilij dandi vbi necessitas suadet. sz qz cā tpe peritura est vel de loco longīquo ꝛc. tūc sz studere etiā ad lucrū alias nō. nec in sciētijs positis ꝙ ad lucrū vl̄ honores tēdūt sz i theologia ꝛ in speculatiuis licet. ℔t addit pau. etiā in iure canonico: qz talis laborat in vinea dñi ꝛ efficitur hō speculatiu⁹: ꝛ abstrahit a vicijs. Non aūt cult⁹ diuin⁹ vel officiū ꝑtermittat: qz sanc⁹ est maioribꝫ studere ꝛ mētes occupare ꝙ ociū inseq; vel i laruis vagari. īmo melius est domi manere ꝙ festa ecclie ꝓpter dñas visitare. xxiij. q. i. odi. ꝓicc. vbi glo. ꝛ l. pe. ff. de fer. Describētibus ꝛ legētib⁹. vide in ti. de fer. per doc. ℔t sic ferie sunt quedā solēnitates tēpoꝝ in quibus cause tractari nō debēt. ℔t ꝑm Gof. dicūtur ferie qz forēsib⁹ negocijs immunitatē ꝑstant. l. diuus. ff. co. ti. Unde feria vno modo capit ꝓ ꝙlibet die in hebdomoda. ꝛ ita ꝟuat ecclesia: dicēdo. feria ꝑma. feria secūda. ꝛ dr̄ a foꝛ faris. s. a fando. i. loquēdo: qz singulis feriis solo ꝙbo loqndo deus creauit hoies ꝛ oīa. Alio mō capit ꝑ die solēni festiuāda. ꝛ sic dr̄ a ferie dis victimis ꝙ offerebātur in feriis. vl̄ ab feriādo ꝑm papiā. qz ꝛ si omib⁹ dieb⁹ abstinēdū sit a malis: tñ istis ꝑcipue. vt in. c. i. de feri. Sūt ergo sic ferie cāꝝ. ferie festiuāde ꝛ sic ferie nuptiaꝝ. de quib⁹ in. c. capellan⁹. de feriis. xxiij. q. iij. nō oportz. xv q. iij. placita. lxxv. dist. ꝙ die dñico. Feriarū alie sunt repētine ꝙs impator vel ꝓiceps inducat repētine ꝓpt victoriā vel vxorē ductā vel filiū natū. vel ꝓpē publicā ꝓgratulationē ob diē natalis ipatoꝛ vt. C. eo. ti. l. i. ℔t dicūtur repētine: qz sunt certe īmo qz repēte ꝛ subito inducunt ꝛ a nullo iudice induci possunt nisi a ꝑncipe. vt in. i. C. de feriis. A nullo em̄ iudice ꝓsumi dz vt auctoritate sua aliq̄s cōdat ferias. naz feriales ferias nouari oz ꝙs ad ministratoꝛ edixerit. Alie sunt solennes. ꝛ quaꝝ quedā inducūtur ob reuerentiā dei: vt dies dñicus. vt. l. ij. C. eo. ti. ꝛ l. oēs dies. ꝛ ꝑcipue oēs dies ꝛ oēs festiuitates gloriosissime ℣ginis marie sctoꝝ apl̄oꝝ ꝛ alioꝝ ꝙ nūerant. c. vlti. eo. ti. ꝛ de cōse. di. iij. c. i. Alie ob honorē ꝓncipis vt dies natalis vel coꝛonatiōis ei⁹. C. eo. l. fi. ꝛ i. d. l oēs dies. Alie aūt ob honorē ciuitatū: vt dies natalicij maximaꝝ vrbiū: vt rome ꝛ cōstantinopolis. l. oēs. ꝑ. Alie ob necessitates hoīz: vel publicā vtilitatē vt sunt duo menses: vn⁹ gra messiū. ali⁹ cā vindemie. de quib⁹ etiā in ꝑalle. l. oēs dies. vbi dr̄. Oēs dies iubem⁹ esse iuridicos illos tñ manere feriaꝝ dies phas est geminis mensib⁹ ad requē laboris indulgētioꝛ annus excepit. estiuis ꝙs feruoꝛib⁹ mitigandis: ꝛ autumni fructib⁹ decerpēdis. Has vero ferias spe. eo. ti. nō vocat solennes: sed indicat rusticas vel publicas: qz ꝓpē rempub. vel vtilitatē rusticā inducunt. ℔t forte spe. mouet ex. l. i. i ꝑn. ff. eo. ti. ℔t statuunt he ferie ꝟz ꝓsuetudinē loci. ꝛ ꝑm varios terraꝝ ritus. vt. ff. de fer. l. ꝑsides.

¶ Ferri ꝓpꝛie dicim⁹ ea que quis in coꝛpoꝛe baulat. Portari vero ea que quis in mente secum ducit. agi vero vel duci dicuntur animalia. vt. ff. de verbo. sig. l. ferri.

¶ Ferruminatio est eiusdem generis materiarū solidatio ꝛ coniunctio: vt si scypho argenteo fundus ferreus apponatur. de hoc nota. l. in rem. de rei vendi. ff. sed applumbatio. Require. s. de A

¶ Feudum scom̄ Hostien. ꝛ Azo. eo. ti. in fium. ℣. i. ℔st bñficiū alicui⁹ rei inuestitura ꝛueniēte sic ꝓcesse seu date alij vt dñiuz penes ꝓcedētē remāeat cui⁹ occasiōe reci

BIU Cujas

ptens ⁊ succeſſor eius concedente dño ad id de quo ⁊ vſq; cõuent aut feudi natura requirit. ſ. directũ dominũ. Utile aũt trãſit ad feudatariũ. ar. eorũ q̃ no. de ẽphiteota. ff. ſi ag. vec. peta. l. vnica. §. qui. m. ⁊ fuit hoc dictũ. ſ. vtile ſm diuerſarũ regionum cõſuetudines: quib⁹ obligatur: ⁊ ipſis conſuetudinib⁹ obligatur quibus deficientib⁹ iuri ſcripto obligatur. Pro diffinitiõe feudi ⁊ donatione eius. vide in glo. in vſi. feu. qui mo. feu. acqui. in pn. ⁊ ſummã ad quaz ibi remittitur. Dicitur autẽ feudũ a fidelitate vel a fide quã vaſſallus dño preſtare tenetur. nec eñ dz aliqua inueſtitura fieri ei qui fidelitatẽ facere recuſat niſi feudum eo pacto ſit acquiſitũ: vt de eo fidelitas nõ preſtetur vt in cõſtitutionib⁹ feu. per quos fiat inueſti. ⁊ p quos recipit ibidẽ de q̃b⁹ in quib⁹ cau. feu. amit. in. c. ij. §. in vſi. feu not. Item feudũ eſt res cõceſſa alicui ad vtendũ pro ſeruitio ſm gof. Eſt cõceſſio rei pro homagio facta ⁊ addit cõceſſio benuola: q̃ fit ex grata benuolẽtia. et ergo bñficiũ dz etiã ideo cõceſſio dz q̃ apud dñm remanet pprietas ⁊ dñium directũ. Sed vaſſallus acquirit vſufructũ ⁊ vtile dñium. Poteſt etiam ſic deſcribi. Feuduz eſt benuola actio tribuens gaudiũ capienti cũ ſeruitio retribuẽdo p quaz tranſfertur vtile dñium de dño in vaſallũ. Et ſic dicitur a fidelitate quam vaſallus tenet domino: de quo in. c. ex diligenti. de ſmo. ⁊ in ti. de feu. per totũ.

¶ Feudum legiũ ſm Spe. ti. de feu. in tractatu libelloꝝ. §. qñ ſuper homagiũ verſi. porro. Eſt quando cauſa ⁊ occaſio homagij ceperit a dño vt q̃ baro dixit alicui pauperi militi q̃ aliq̃ rem imobilẽ ſibi daret ſi ei faceret homagiũ: et illã dedit. talis res vocat feudũ legiũ: ⁊ talis vaſallus hõleguis. Et hec pbantur i li. feu. Si de feudo controuerſia fuerit: vide infra homagium

¶ Feudatarius eſt qui feuduz recipit: qui etiam vaſſallus dicitur.

De Fi

¶ Fictio iuris differt a pſumptiõe: q̃ fictio iuris ſp eſt cõ veritatẽ. vt i iure poſtlimi nij. ⁊c. Preſumptio aũt frequẽter itelligit ſtare cũ veritate ſicut ⁊ ſepe ſtat ius cñ fingit aliud q̃ eſt: vt fingit mulierẽ ſtipulataz que non ẽ. l. vnica in pn. C. de re. vxo. actio: fingit natũ: q̃ non ẽ. ff. de ſta. homi. l. q̃ in vtero fingit nõ eẽ natũ: q̃ ẽ natũ. ff. ꝺ lube. ⁊ poſt. l. titius teſtõ. §. lucius fingit viuere q̃ nõ vunt. inſti. de exec. tuto. §. fingi aũt fingit nõ cõceptuz cũ qui moꝛtuus naſcit. ff. de ẏbo. ſig. l. qui moꝛtui. no. azo. in pn. ſumi circa. ⁊. predicamẽta ⁊ Boffre in ſum. de preſump.

¶ Fides ẽ fundamẽtũ rei ſpandaꝝ nõ apparẽ. iũ argumẽtũ. Et ſm Ariſto. Eſt ratio rei dubie faciẽs fidẽ. Et fides ſm apoſtolũ in epla ad gal. vt ſumit de ſum. tri. c. firmiter. Eſt ſubſtantia rei ſperandaꝝ argumentũ primũ dr̃ q̃ ſpare debem⁹ q̃ dictũ ẽ pphetis futurũ. Secundum dr̃ q̃ pphetias iam ꝓpletas debem⁹ hr̃e argumentũ. i. pbationẽ nõ apparentiũ de futuris cõplẽdis. Sed illa ẽ quedã notificatio. ⁊ non vera diffinitio. q̃re magiſtraliter ſic diffinitur. Fides ẽ volũtaria certitudo abſentiũ ſupra ſcientiã ⁊. ſ. opinionẽ cõſtituta. Aug. dicit Fides eſt credere quod vides. Et due ſunt ſpẽs eius. ſ. formata ⁊ in formis. Et capit multis modis. de quo vide glo. bonam in. c. firmiter de ſum. trini. ⁊ fi. catho.

¶ Fideicõmiſſum ẽ illud legatum vel relictum quod cõmittitur fidei heredis alicui dandum ab eo cum teſtator dicit heres fidei tue cõmitto vt des legata ⁊ cõmiſſa: vt ſm azo. in ſum. C. eo. ti. §. ſequit. Hodie tamen non ẽ differentia inter fideicõmiſſa et legata: ſed olim multe erãt differentie. Oẽ cñ legatum fideicõmiſſum dici poterat ſ⁊ ecõtra. p quo ẽ tex. inſti. dele. §. ſed nõ vſq; Nã ipoꝝ ea dẽ. eſt naꝛa. ff. dele. i. vbi dr̃ per oia equata ſunt legata fideicõmiſſis

¶ Fideicommiſſarius ẽ ille cuius fidei legatum vel relictum committitur.

¶ Fideicõmiſſaria libertas. Re. ſ. libertaſ

¶ Fideicõmiſſaria hereditatis petitio eſt que ꝓpetit ei cui fideuſſoria hereditas reſtituit ex ſenatuſcõſulto trebelleano vt qui

BIU Cujas

habent agros confines ꝙ ꝑ ipsaꝫ diuidatur agri vel fundi.

¶ Fideiussor ē q̄ alienā obligationē ī suā recipit vel suscipit fidē: ꝑncipali nichilominus manēte obligato: videlꝫ qui se ꝓ alio obligat. vt eo. s. principali debitore non satisfaciente ipse satisfaciet. et dicit̄ quasi ius su alteri⁹ ponēs fidē suam: vt insti. eo. ti. in ꝑn. ⁊ ff. eo. l. i. ⁊. ij. est autem fideiussor magnū nomē gn̄ale: qꝛ ꝯprehēdit sub se mandatorē ⁊ ꝯstitutorē. ⁊ eum qui ex toto in se alienā obligationeꝫ transfert q̄ et ꝓmissor vocat̄. Sed hi differūt inter se qꝛ ꝯstitutor nō obligat̄ nisi ꝑcedat obligatio que in iuribus data sit: vt in. l. i. ⁊. l. iij. §. i. cū ālijs. ff. de ꝯsti. pe. ⁊. l. ij. C. eo. ti. Fideiussor vero obligationeꝫ ꝑcedit ⁊ sequit̄: insti. eo. ti. §. fideiussor. Mandator aūt nūq̄ seq̄tur sed semꝑ ꝑcedit obligationē. vt. ff. mādati. l. si vero nō remunerādi cā. §. si post creditam nisi in casu q̄ habet̄ in eo. §. ꝟ. plane. Et differētiā hic positā no. glo. in. l. ꝑal. §. si post in ꝑn. Cui ē similis glo. C. eo. ti. super rubrica. Et ꝙ precedat obligationem vide hos. in sum. C. eo. ti. §. i.

¶ Fideiussor in rē suaꝫ d̄r q̄ fideiubet pro aliq̄ re in ea causa q̄ res futura ē eius. ꝟbi gr̄a dedi ꝓcuratorē ad defendēdū in causa mea: ⁊ fideiussi ꝓ eo iudicatū solui: hoc casu fideiussor in reꝫ meam dicor: vt. l. si defunctus. ff. de procur.

¶ Fideiussio ita fit. Si interroget̄ fideiussor sit fide tua iubes qd̄ iste debeat: ⁊ ille respōdeat fideiubeo. vt insti. eo. ti. §. in stipulationib⁹. Hodie tn̄ ꝟm hosti. in sum. eo. ti. §. q̄liter vulgares vtūtur h̄ modo. es fideiussor pro tali. ⁊ promittis michi pro eo. et iste respondet sic vel promitto.

¶ Fidelitas ꝟm hosti. in sum. de feu. §. q̄d sit fidelitas nichil alid̄ est nisi iusiuranduꝫ qd̄ a vassallis ꝑstatur dn̄o. Et ibidē habet̄ plena forꝫa fidelitatis. vt. xxij. q. v. de forꝫa de iureiu. c. ego. N. Et in quo differt ab homagio. no. ī cle. pastoral̄. §. rursus d̄ re iu.

¶ Figuline dicuntur loca in quibus figuli exercent officia sua vel artem

¶ Filius arrogatus. Requi. s̄. arrogatio.

¶ Filius adoptiuus. Require. s̄. adoptio

¶ Et filius est is quē nuptie demōstrant: ff. de in ius vo. l. qꝛ mater. vel ꝑ ꝯfessionez pr̄is ⁊ matris. c. transmisse. q̄ fil. sint legit vel ꝑ affectuꝫ. C. de ꝑsump. afferte. ij. q. vij. ad romanā. ⁊ statur his ꝯiecturis donec ꝓbetur ꝯrīū. ꝟm gof. ī sum. ti. de na. ex. li. vē.

¶ Filiusfamilias d̄r q̄ est in ptāte pr̄is vel ꝑentis: vt accipit̄ in. l. fi. ff. de his q̄ sui vel alie. iu. sunt sicut filius emancipatus dicitur qui extra potestatem patris est.

¶ Filij naturales ꝟm azo. in sum. C. eo. ti. sunt mltiplices. Aliq̄ sunt naturales ⁊ legitimi vt q̄ nascūtur ꝑ legitimū thorū. Alij sunt legitimi tn̄: vt adoptiui. Alij nat̄ales tn̄: vt nati ex cōcubina vnica: ⁊ in domo indubitato affectu ꝯiūcta. Alij neq̄ naturales neq̄ legitimi: vt q̄ ex illicito ⁊ dānato coitu nati sunt. de his omnib⁹ est glo. insti. de adop. in ꝑn. ⁊ glo. in. c. ꝑ venerabilez q̄ fil. sint legit. Et quot modis naturales de soluta cuꝫ soluta efficiantur legitimi. patꝫ in. c. tanta qui fil. sint legit. vbi etiam dicit̄ ꝙ filij vulgo nati vel concepti sunt qui nō habent patrem determinatū. Sed vt azo. dicit hec distinctio scd̄m iura ciuilia imperatorum datur. ⁊ non scd̄m iura naturalia quia forte scd̄m theologos nō est vsq̄ quaq̄ veruꝫ secundū quos matrimonia seu indiuidua maris ⁊ femine cōiūctio est de lege nature. quia scd̄ꝫ aristo. ⁊ philosophos primo politicorum. Naturalis videtur cōiunctio vnius ad vnam et vagus est concubitus contra naturam.

¶ Filij spurij dicuntur qui de adulterio ex soluta cum non soluto vel ecōuerso ꝯcepti sunt. c. trāsmissa ꝑal. ⁊. l. vulgo. ff. d̄ sta. ho.

¶ Filiaster filiastra est fili⁹ vel filia ex alio cōiuge genitus vel genita nō ex eo quē mō habet mulier. xxx. q. i. si quis filiastrum.

¶ Finium regundorum. Require supra actio finium regundorum.

¶ Finitim⁹. i. vicinus. c. ꝑ tuas de sen. exc.

¶ Fit et fiunt. hec verba non tantum respiciunt presens sed etiam futurum. xxv. q. i.

BIU Cujas

generali in textu ⁊ in glo.

¶ Fieri incontinenti dicitur hoc quod potest committi iudicis arbitrio vt dicit Alanus de appe.ca.an sit.in glo.vlti.i.in actu se tenente hoc est anteq̄ cōtrahentes se ad aliquem actum et negocia diuertant. ff.de verbo.obli.l. continuus.vide supra facere.vbi de hoc.

¶ Fiscus est saccus regius in quem reducuntur:vel cui applicantur bona bannitorum vel proscriptorum:aliter accipitur.ff. locati.l.sed edes.§.fiscus.vel est regij vel imperialis thesauri cōgregatio:vel imperialium bonorum collectio vel priuilegium quia fiscus multa habet priuilegia: vt no. azo i sum.C.de priuil.fis.ad quod vlō.no. C.de iur.fis.in rubr. Et nota q̄ differētia est inter fiscum ⁊ rempublicam:sicut inter speciem ⁊ genus.Fiscus enim est bursa solū de cō modo pecuniaria.sz respublica pecunias.honores.premia.talia considerat no.in.l.mancipia.C.de ser.fugi.

De Fl Fo

¶ Flamines dicebāt sacerdotes gentilū a filo quo in capite vtebant a quo dicebāt flamines q̄si filamines nā nudis eos capitib⁹ penit⁹ incedere nephas erat di.xxi. cleros post medium.Inde archiflamines dicebātur:⁊ protoflamines:vt ea.dis.§.i.

¶ Floci nomine intelligitur habitus habens manicas longas et amplas.Cucullevero nomine habitus longus ⁊ amplus sine manicis:vtin cle.ne in agro.§.fm.de sta.mona.

¶ Fodine dicuntur loca vel fouee vbi aliquid foditur.dis.xxi.cleros.Inde dicuntur ferrifodine fouee vbi foditur ferrum:et aurifodine.vbi foditur aurum.

¶ Formula.Requre supra actio.

¶ Forus ē exercēdar⁹ litū locus a fando dict⁹:vel a foromio rege q̄ prio grecis lris legē dedit vt de ꝛbo.sig.c.forus ⁊.vij.dis. moyses ⁊ pstat ex tribus.s.causa lege:⁊ iudicio.Item forus idez est q̄ tribunal.et vt azo dicit forus ponit pro bursa.⁊ alio mō dicit formarū.vt ait placen.de quib⁹ sedilia iudicantiū officiunt.idemq̄ appellatur ptoriū.Tribunal aūt dicitur maior iudicū .s.qui habent merum imperiuz.Papa aūt ppie dr pfistoriū.Item est planicies in nau.Item est loc⁹ vbi merces reponunt.Itē forame remi nauis.Item scriptoriū forammuniū sum⁹p imponēdis penis ⁊ coꝛmbus vel calamis ad scribendum deputatis.Et hec significata hz forus vt plurimū in masculino genere secundz hos.in sum.de fo. compe.§.i.

¶ Forū aūt in neutro genere fm hosti .ibidem ponit pro loco deputato ad emendz vel vēdendū res.Alr aūt fm azo.dr districtus ciuitatis vel territoriū iudicis in quo aliaducrtere et punire hēt delinquētes.l.si pupillus.§.territoriū.ff.de ꝛbo.sig.Et venūt ibi q̄ sunt iurisdictōis.nō q̄ sunt oꝛdis ⁊ dr q̄si fodiū eo q̄ qui sunt in districtu ad fodia vel munera seu angarias ꝓpellūtur vel dr a ferendo eo q̄ munera subeūt ⁊ inferunt.Aliter gof.hosti.ibidē cōuenientes forū est idē q̄ tribunal qr tribunal forte hz aliquā similitudinē cū foro:qr sicut in foro venali qd nos noiamus foꝛ cōuenīūt multi videntes ⁊ emētes siue res venales inferentes.Sic etiam in foro iudiciali.s.in tribunali ꝓuenīūt multi litigātes seu ptētiōes ⁊lites inferentes.⁊ exinde diffinitones deportantes

¶ Fornicatio ē cuius libz illicita coitus genus q̄ fit extra vxorem legitimaz specialit in vsu viduaꝝ meretricū vel cōcubinaꝝ. Sz stupri virginis rapt⁹ incest⁹.Re.locis suis.Et quelibet fornicatio simpler ē peccatū mortale vt cle.ad nostrā.de here.ergo de iure canonico hodie phibitus est ꝓcubinat⁹:qr tñ ꝓmittebat tanq̄ licitus de iure ciuili.l.in cōcubinatu.ff.de ꝓcubi.isti.de pa. po. in glo.

¶ Foresta est locus vbi fere inhabitant vt includunt.Et vbi q̄s hz vsum venandi fm ber.de donatio.cum dilectus in glo.i.

¶ Foraneus dicitur qui forū tenet vel de fouent.iij.q.vi.peregrina.

¶ Forte quando sit dubitatiuū facti et q̄n iuris not.archi.xi.q.iij.nolite etiam quan

doꝝ capitur certitudinaliter ꝓ expreſſiuo veritatis: ⁊ nō ꝓ nota dubitatōis: vt in multis iuribus.

¶ Fozſitan etiā qñꝝ capiť nō dubitatiue de vo. ⁊ vo. redē. c. magne. ⁊ ſic eſt expreſſiuū ꝟitatis: de. ꝓcu. tue. xxxiij. q. ij. admouere circa mediū. ⁊ de pe. di. i. q̄ obzē. de ſup. negl. p̄la. c. i. li. vi. qñꝝ eſt nota dubitationis. de teſta. c. ij. cle. paſtozales. ꝟ. nūq̄ etiam de re iudi. vide glo. in p̄al. c. ij. de teſta.

De Fr

¶ Frater dz̄ q̄ſi ferēs alium vel alterum

¶ Fratres cōſanguinei ſunt frēs ex eodꝝ patre ⁊ codē ſanguine geniti: ita expoſuit tex. in. §. ſunt autē cognati. inſti. de legi. ag. ſuc. ⁊. l. itaqꝝ. C. eo. titulo.

¶ Fratres patrueles ſunt duoꝝ fratrū filij: vt dicto. §. ſunt autem. ver. eodem numero. Et inſti. de gra. §. quarto gradu.

¶ Frēs vterim ſūt filij euſdē matris vt expoſit glo. iſti. de legi. ag. ſuc. §. ſ̄ habendum

¶ Fratres cōiter dicūtur oēs xp̄iam tam laici q̄ clerici per lauacrū regenerationis in baptiſmo. c. ad mēſam. xi. q. iij. ⁊. c. ioh̄anes de regu. p. Joh. an. ij. q. i. ſi peccauerit. Sed denūciatio euāgelica habeat ſolū locū in frībus iſtis vel etiā i fidelib⁹ videlicz ſi xp̄ianus denūciaret paganū vſ q̄ nō qz dz̄ ibi frat tuus. Pōt dici ſm Panoz. q̄ ſi ſaltē aliquomō. ſ. q̄ñ peccat ꝺ ꝓcepta naturalia. c. qđ ſup his. de vo. ⁊ vo. redē. Sūt cñ ꝓrium nr̄i quoꝝ aīas lucri facere debemus ſm glo. in. c. ꝓrium⁹. de pe. di. ij. Et ſic ꝯcluditur denūciationē euāgelicā aliquomō locū h̄ze ꝺ infideles. Jtē ante cōſilia apl̄oꝝ in p̄mitiua eccl̄ia oēs appellabant frēs diſcipuli xp̄i. xxij. di. ſacroſancta. ꝓpzie tñ religioſi mēdicātes non habētes bona in cōi frēs dn̄r. Et alij h̄ntes bona in cōi: vt ozdinis ſancti benedicti: bernardi: ⁊c. q̄ monachi dicunť. cle. dudū de ſepu. ⁊. cle. etsi de p̄biſo. de. ꝟ. ſi. Et ſm Panoz. monachi nō appellant frēs ꝓpzie: ꝛ large loquēdo ſic. Sic etiā de monialibus que de ozdinibus mendicantiuꝝ dicuntur ſoꝛoꝛes: ⁊ alie monachie moniales vel ſanctemoniales.

¶ Fraternitas quot modis ſumitur in iure no. Jo. an. in cōmento decre. iohannes. de regu. ⁊ tranſeun. ad reli.

¶ Fraus idem eſt qđ dolus. Nota tñ quā dā dr̄iam in. l. iuriſgē. §. ait ꝓtoz. C. de pac. vbi vide: hic tñ fraus capiť ꝓut fit⁹ legi qñ quis facit ꝺ ſignificatū legis q̄ſita pallea. qua videat nō agere in fraudē legis. ff. de legi. l. fraus. ꝟbi gl̄a. filiuſſa. indiget pecunia petit a me ſibi mutuari video q̄ ꝓ b̄ vt ꝺ cideret in ſenatuſcōſultū macedonianū. pecuniā nō mutuo. ſ̄ frumētū vt vendat: ⁊ pecuniā habeat ne videat ꝺcidere in macedonianū certe eo nichilomin⁹ ꝺcido: vt. l. ſ̄ iulianus. §. mutui. ff. ad mace. qz frumentum non trado nec recipit niſi ad palleationez ꝓ hoc qz frumēto nullaten⁹ indigebat ⁊ pecuniaz habebāt ad mutuandū: ſed noluit ne ꝺcidere. ⁊ tñ ꝺcido mutuādo frumentum Nam attento aīo meo ⁊ recipiētis: nō mutuo frumētū. ſ̄ pecuniā. Et idē ſi trado libū vt vendat. Jtem ſi vir donat titio vt titius donet vxoꝛi. l. ſi ſpōſus. in p̄ncipio. ff. de dona. iter vi. ⁊ vxo. qz̄ in aio donātis eſt ſimplicit donare vxoꝛi nō titio. Jdeo facit fraudē legi. Fit aūt fraus legi q̄n fit ꝺ ſignificatū legis palleatōe q̄ſita. ſ̄ fit ꝺ legez q̄n fit ꝺ id qđ ꝓ legē ſignificat tñ nulla palleatiōe q̄ſita. ff. de legi. l. ꝺ. legē. Ex his ꝓ q̄ ſi bona fide mutuo filiuſa. frumentū credēs ipm idigere nō ꝺcido in macedonianū qz nec facto nec aio facio ꝺ ei⁹ ſignificatū. Et hoc ēt ſi ſit erroꝛ itollerabil⁹ qz fraus requirit aīm. ſec⁹ ſi pecuniā mutuo errans in re. qz talꝫ erroꝛ nō excuſaťt eo q̄ factū eſt ꝺ ſignificatū legis. ar. l. ij. C. ad mace. ꝓ iſtatuto pedagij i ꝓtāte aurelianēſi quo cauet vt quelibet nauis tranſiens onerata ſubt⁹ pontem ſoluat certum quid ſi habens duas naues oneratas. exonerat vnam ⁊ ponit in aliā vt ſoluat tantuꝫ ꝓ vna certe talis non incidit in legem nec facit contra legem. nec fraudem legi: quia lex non prohibet hoc facere. et iſte poteſt ſibi ꝓuidere de meliozi ſuo ſeruādo ſignificatū legis. ⁊ idē eſt ſi ſtatuto cauet ⁊ q̄ duces q̄drigam

BIU Cujas

oneratā per pontē soluat tm̄. quia pōt exo
nerare eā vt nil soluat ⁊ facere transire per
flumē vel portare per hoīes: quia licite po
test seruato termino legi sicut pōt nō duce
re merces ꝑ terras ne pedagia soluat. Sz
si ducerē nauim vel q̄drigā oneratam: ⁊ nō
soluerem. vel soluerē pecunias tamē scien
ter inutiles tūc facerē contra legem vel in
fraudem legis no. Jo. facit de hoc in. §. pe
nul. insti. de adop.

¶ Fructus dicunt̄ q̄ supsunt deductis ex-
pensis q̄ fiūt gr̄a fructuū acquirēdoꝝ colli
gendoꝝ ⁊ cōseruandoꝝ. quod locū habet
tm̄ in bone q̄ in male fidei possessoribꝰ ⁊ in
predonibus: vt. ff. de petit. heredi. l. si a te.
§. fructꝰ ⁊. l. placz ī fi. C. de fru. ⁊ lit. expē. l. i

¶ Fructuum aūt alij sunt industriales: vt
frumentū. vinū. oleū. ⁊ similia. s. lac: ⁊ lana
que sine industria hoīs nō ꝓueniunt. Alij
sunt fructus naturales: q̄ ex ip̄a natura ꝓ-
ueniunt: sine scz magna industria hominis
vt poma: pira. ficus. ⁊ huiusmodi. Utraqꝫ
diffinitio pōt colligi ex. l. i. §. fructus. ff. de
vsuris ⁊ de restit̄. spo. c. grauius. in glo. fi.
Sunt ergo nat̄ales fructꝰ in q̄bus factuz
naturale p̄cedit factuz hoīs: ⁊ ex solo rudi
vsu possumꝰ illis vti. sed industrialibus nō
sic solo vsu rudi sed curis adhibitis: lz etiā
natura cooperet̄. cura tm̄ maior reperit̄ nō
modica ⁊ perfunctoria: sicut in naturalibꝰ
vid̄ glo. ī. l. sequit̄. §. fructꝰ. C. de vsucapio.

¶ Fructꝰ percepti dicunt̄ q̄ aliquo mō sūt
a solo separati. ⁊ in horreis reconditi.

¶ Fructus percipiēdi dicunt̄ qui īmaturi
sunt quos verꝰ dn̄s possidet. de his in spe.
eo. ti. de fructi. ⁊ lit. expen. ⁊ azo. in sum. C.
de rei ven. vnde fructꝰ diuersimode signifi-
cat accessionē vsufructuum seu ius vtendi
fruendi. ⁊ ius fruendi dempto vsu primo si
gnificat accessionē. Et hanc dupl̄r. s. stricti
us ex eo q̄ ex predijs ꝑcipitur: ⁊ non com-
prehendat fetus aīalium vel vsuras pecu
niarū: sicut sumit̄ in rubri. de vsu. ⁊ vsu. le.
nam ibi fructus sumit̄ prout distinguit̄ ab
vsura ⁊ a pecudibꝰ: qꝛ in his etiā fructꝰ est
l. in pecu. ff. de vsufru. non aūt ꝯprehendit
partū ancille. magis late aūt significat vt
etiā comprehendat vsuras: vt. l. vsure. ff. de
vsur. Item ⁊ pensiones prediorū. l. predio
rum. eo. ti. Secundo significat vsufru. nam
legato fructu fundi vr̄ legatꝰ vsufructꝰ: qꝛ
dicit tex. vsufructui īterest: non ecōtra. l. ser
uū. §. si vsufructꝰ. ff. de vsu. ⁊ ha. Ex h̄ seq̄
tur q̄ si legato fructu fundi vsus adimatur
inutile fit legatū vsufructꝰ: sed vtile manet
in eo qd̄ supest vsui. Et idē ītelligo vsufru-
ctu legato: vt. §. preal. nō obstante illo tex.
qui in fine dicit inutilis est adēptio: qꝛ ve-
rum est in fructu qui superest vsui: vel quā
do testator voluit adimere vsum legatum
quasi ꝑsone legatum quia cū nō legauerit
ꝓut ꝯtinet̄ in vsufructu nulla est ademptio

¶ Frui dr̄ qui fructus percipit.

¶ Fructuarius est q̄ rei dn̄s nō est: vt in. l.
vti frui. ff. si vsufru. peta. Tamen in quibus
daz casibus ꝑ dn̄o habetur. s. in ꝑcipiēdis
fructibus. ff. de vsufru. l. si titij. §. i. Ad hoc
facit q̄ vsufructuariꝰ non sit dn̄s. naz ad id
qd̄ dictum est ad eū oēs fructꝰ gn̄aliter spe
ctant. s̄m placeñ. ff. de vsufru. l. vsufructus
preal. in p̄n. ī sum. C. de vsufru. Et quomo-
do differūt ab vsurario. Req̄re. j. vsurarius

¶ Frustra: no. archidia. de accu. c. i. li. vi.

De Fu

¶ Fugitiuꝰ est qui eo mente recedit ne re-
deat ad dn̄m lz postea reddeat: vt. ff. d̄ edi.
edic. l. quid sit fugitiuꝰ de hoc vide Azo in
sum. C. de ser. fugi.

¶ Fulminare dr̄ iudex iniuste vel indelibe
rate sententiam ꝓferēs sine maturitate: de
sen. exc. c. i. li. vi. Non ergo leuiter dicat̄ ful
minare: sed cōmuniter ferre sn̄iam etiā con
tra absentē ꝓmere sententiā nō cesset. C. de
iudi. l. ꝓperandū. circa medium legis.

¶ Fullones dicunt̄ mūdatores ⁊ dealba-
tores vestiū ⁊ earundem decoratores seu
coloratores.

¶ Functio est vsus cōsuetus functꝰ ab eo
q̄ fungebat̄ honore aliquo. aut officio Hic
dicit̄. Qui iaz expleuit officiū vite. vnde di
citur q̄ mutue pecunie magis functionē in
genere suo recipiūt ꝑ solutionē q̄ per speci

BIU Cujas

em.i.soluendo mutuā pecuniā magis vti-
mur genere.i.rei manerie q̄ specie.i.eodē
corpore aliter nō eēt mutuuz vel mutuatū
.s.de meo tuū:sz ꝯmodatū.s.ad ꝯmodū vtē
tis datū.ff.de re.credi.si cer.pe.l.mutuum.
¶ Functio publica.Re q̄.ff.de pu.ꝛ vecti.
l.i.§.hic titulum.sup ver.impendatur
¶ Funeraria actio.Re.s̄.actio funeraria.
¶ Fundatur intentio ꝑ testes.vl' instrumē
ta:vel ꝯfessionē vel euidentiā facti:vel pre
sumptiue.vt est glo.in ver. fundauerit.c.fi
nem de do.et contu.
¶ Fundus est māsio alicui⁹ cū accessioni-
bus. Aliter diffinitur:vt in.l.qm̄.ff.de ꝟ.si.
Et not.q̄ fundus est nomē homogeniū q̄
quelibet ꝑs fundi dr̄ fund⁹. Sūt.n.homo-
genia in quib⁹ est idem p̄dicatū in parte qd̄
in toto:vt aqua.terra.lignum.pannus ꝛc.
Alia dicunt̄ eutrogeni a.in quib⁹ ꝑs nō ca
pit eandē denoiationē cū toto:vt dom⁹:ca
thedra:tunica:manus:pons.vnde nō va-
let legatum fundi:ꝛ est derisoriū.l.legato.
ff.dele.i.nam legādo spaciū palme de fun
do diceretur funduz legasse. Sed ibi bona
glo.q̄ nō valz legatū gn̄ale legādo rē: sub
stātiā:vel aīal.q̄ muscā dādo liberaretur.
¶ Fundus dotalis est q̄ matrimonio con
tracto datus est sponso.
¶ Fundus quasi dotalis dicitur qui tra-
ditus est sponso nondū secuto mr̄imonio
pro quo et superiori dicto facit.l.i.§.i.de
fun.dota.
¶ Fundus instructus ē edificatus vel cul
tus.
¶ Fundus ingēs est terra que modo non
aratur licet olim fuerit fertilis alias q̄ mo
do aratur licet olim fuerit sterilis.
¶ Fundus limitatroph⁹ alias militatro-
phus dr̄ atroph⁹.i.descriptio ꝛ milite qua
si descriptus ad vsum militū q̄ limites im-
perij custodiunt:vt.C.de fun.limitato.l.i.
ꝛ.l.si accipitur li.xi.Aliter dicitur fundus
limitosus vt ibidē de fundo.limi.ꝛ pau.
¶ Fundus agomesticus. Require azo.in
sum.c.eo.ti.
¶ Fundus saltuensis est fundus in quo ē
saltus.C.de fun.pau.l.fi.li.xi.
¶ Fund⁹ releuat⁹ dr̄ q̄ olim erat palustris
Nunc autem factus est serenus alias ter-
renus.C.de fun.pau.l.fi.li.xi.
¶ Furtum est contractio vel ꝯctatio frau-
dulenta seu fraudulosa rei alieni mobilis
corpalis que fit inuito dn̄o cuius res fuit
aīo lucrandi.s.gr̄a rei vel possessionis vel
vsus vt.ff.eo.ti.l.i.dr̄ aūt furtum ꝟm Azo.
a furno.i.nigro.eo q̄ clam ꝛ obscure ꝛ ple
rumqz de nocte fiat ꝛ dicit̄ a fraude vel ab
auferēdo.vt.l.i.ī p̄n.ff.e.ti.ꝛ insti.de obli:
que ex delic.nas.in p̄n.§.furtum autez ꝛ.§.
placuit.Et ꝓhibetur in d̄calogo.xiiij.q.v.
penale.ꝛ no.xxxij.q.xij.q̄ in omnibus. Et
nota q̄ pro furto nō dz quis mori:nec mē-
brum perdere sed fustigari.scopari.vel ali
ter castigari.C.de ser.fug.auc.sed nouo iu
re. Sed contra quis suspendi debet p.xv.
solidis.§.si quiqz solidos vt in auc.de pa.
te.col'.x.dicit Ja.colūbi bononiēsis nō ser
uari.§.preall'.ergo ꝟm Salic.non est curā
dum ꝛ dicit.Fulgo q̄ ille.§.ꝓcedit ex con-
suetudine quē richar.de sali intelligit in
casu singulari scz quando propter furtum
tale.v.solidorū pax violatur. Dn̄s cato di
cit q̄.v.solidi sunt.v.aurei:q̄ etiam ita ca-
pitur solidus pro aureo.C.de ser.fu.l.qui-
cūqz vbi vel.xx.solidos reddat' vbi glo.di-
cit. Talem solidū accipe q̄ valeat vnū au-
reum quorum.lxxij.faciunt vnā libram au
ri sic isti.de pe.te.lit.§.fi.Jure.Fo.fur pu
niebatur extraordinarie:nec moriebat̄ nisi
famosus latro. Jure aūt auc.habet̄ ne mo
riatur nec membrū ꝑdat:vt.s̄.auc. sz nouo
iure postea in ti.de pa.te.pro.v.solidis.de
inde ti.de pa.iur.fir.dz legitime puniri:qd̄
multipliciter intelligitur. Tandē iura mu-
nicipalia puniunt aliter. Nam ꝯ p̄ncipes p̄nt
statuere q̄ nemo moriat̄ nisi ipsi disposue
rint:vt glo.in.§.furtum de pa.in fir.col.x.
que est magistra furtorum. Nam quedam
sunt furta domestica non publice cohercē
da.l.respiciendum.§.furta.ff.de pe.dicunt
enim doct.q̄ nullus famulus pro furto in
domo cōmisso mori dz. Alia sunt furta nō

BIU Cujas

domestica: ⁊ tunc fures balnearij vel saccularij fustigātur. glo. est in. l. si se alias cū te. ff. de his qui no. infa. Alij diurni ⁊ hi remittuntur ad iudicem. Et nota ꝙ furti emptor dz ipsuz restituere sine precio: nec potest ipsum pro precio retinere. l. in ciuilem C. de fur. īmo est modicū quod restituat ne saltez in suspitionē furti cadat: ⁊ sic ad furcas vadat vt ibi.

¶ Furtum conceptum est cuz quis presentibus testibus apud aliquam rem furtiuā querit ⁊ inuenit: vt insti. de obli. que ex delic. nas. §. conceptum furtum

¶ Furtum oblatum est cum quis rem furtiuam alicui obtulit vt potius penes eū ꝙ penes se inueniretur. sed illa nomina nunc non sunt vsitata.

¶ Furtum prohibitū dicitur cum quis volentez rem furtiuā querere prohibuit vt dicto ti. de obli. ex delic. §. est etiam: vbi dicitur ꝙ he actiones furti concepti oblati ꝓhibiti et non exhibiti in desuetudinem abierunt.

¶ Fur est qui clam obscure ⁊ plerumqꝫ de nocte rem alienam amouet inuito domino gratia lucrandi: ⁊ subaudi sine armis: vt in auc. sꝫ nouo iure. C. de fur. ⁊ ser. cor. Et dicitur fur a furuo quod idem est qd̄ nigrum quia vt plurimuz in obscuro furatur vnde Qui male agit odit lucē. de of. d̄le. ꝯsuluit.

¶ Fur manifestus dicitur qui in ipso maleficio est deprehensus vel in loco in quo commissum est furtum vel post furtum dū tandem de furto deprehenditur anteꝙ deportauerit ad locum ad quem destinauerit: insti. eo. titu. §. manifestus

¶ Fur non manifestus dicitur qui rem detulit quo destinauit. ti. prealle. §. sed si pertulit. vel sic dicitur qui cum re furtiua in ipso actu furandi non deprehenditur: sed iaz deportauerat rem furtiuā in locum in quē destinauerat: nichilominꝰ conuincitur postea de furto.

¶ Furti actio. Require. s̄. actio furti.

¶ Furti conditio. Require. s̄. conditio

Gastaldus est maior dominus qui habet curam exteriorū rerum episcopi.

¶ Gener meus est maritus filie mee: vt in l. facile. ff. de gra. affi.

¶ Generalis abolitio. Reqre. s̄. abolitio Et vide de hoc azo. in sum. C. co. ti.

¶ Generali sermone persona loquens intelligitur excepta: de iureiu. petitio. vbi cō cor. in glo. Et intelligitur hoc regularit̄ qꝛ fallit interduz vbi obligatio vel pactū precedit: quod inducit equitatem quandaz includentem etiam personam loquentis: vt si recepissem. x. a te: ⁊ promisissez tibi dare turrim contra omnes homines tunc teneor etiā dare cōtra me ex pacto. de hoc in. c. de forma. xxij. q. v. quandoqꝫ etiā generali sermone nec familia loquētis intelligitur.

¶ Generalis locutio gn̄aliter est intelligēda. ff. de offi. presi. l. preses. xix. dis. c. i. ff. ꝙ me. cau. l. metuz autem. §. animaduerrēdum licet generale verbum non sit semper generaliter intelligendum de iureiuran. c. ad nostram in glo. vlti.

¶ Generaliter dicitur quod īmo etiam indefinite intelligendum est: de coniu. lepro. c. quoniam in glo. super versi. indefinita. ⁊ xix. di. si romanorum. ff. de pub. l. de precio

¶ Generalia verba sunt ad ciuilem modū referenda. ff. de serui. vrba. predi. l. si tui

¶ Generalis allegatio quando sufficiat: et qn̄ non nota. in. ca. vestra de coha. cle. nam quandoqꝫ sufficit vt. xlij. dis. c. siquis despicit. §. hinc est. vbi allegatur. Joh. euāgelista in epistola sua sine quota. similiter habetur in. ca. vestra prealleg. Aliter dicitur ꝙ alibi legitur. sed ꝙ non sufficit. generalis obligatio facit cle. constitutionez. de elec. et. ij. q. i. in primis insti. de pe. te. liti. in fi. Finaliter dicit̄ ꝙ sufficit generaliter allegare coram principe: quia princeps censetur omnia iura habere in scrinio pectoris sui. l. omnium testamentorum. versi. sicut igitur in fi. C. de te. da. secus vero corā alijs. vel si princeps allegat decisiua pro-

BIU Cujas

mulgādo: tunc ſufficit ei generalit allega-
re: dc cau. poſ. c. i. ō no. opc. nūc. c. i. Si au-
tem allegat ſup ꝟbo in iudicium deducto:
tunc ſpāliter dz allegare ⁊ ſpecificare legē
ſi eſt pegrina. qz licet princeps virtualiter
oia iura in mēte habeat: nō tamē formalit
vt no. in. c. i. de cōſti. li. vi. Quando cm̄ con
ſtat de lege ſufficit gn̄al allegatio alias eſt
neceſſaria ſpāl. Debet enim ſic allegari q̄
iudex reddatur clarus. ⁊ nichil obſcurū re-
maneat. xxviij. q. i. ſicut enim in fi.

¶ Generalis clauſula ſignificat qd̄ eius ſig
nificatū, ꝓbare vel ſignificare ꝓbat. ⁊ tunc
non ptinet ad exp̄ſſe notata. ff. de ꝟbo. ſig.
l. doli. ꝟbi gratia. Teſtator filios inſtituit
⁊ innicē ſubſtituit: ⁊ poſt filiū exheredauit
q̄ exh̄datio vl clauſula nō reuertit ad inſti-
tutionē imo ad ſubſtitutōem: vt i. l. i. ī fi. C.
ō li. p̄te. ⁊ exher. Idē ibi. Pr̄ vnā filiā inſti
tuit ⁊ filiā exheredauit: dcīde aliū filiū ſub
ſtituit exheredatio refertur ad ſolū graduz
inſtitutionis. vt. l. ij. §. filius. ff. eo. ti.

¶ Genus eſt qd̄ predicat de plurib⁹ diffe-
rentib⁹ ſpecie. inſti. de iur. na gen. ⁊. cui. §.
conſtat. ꝟ. plebiſcitū. Et q̄n iuriſcō. dat de
ctrinam tunc capit gen⁹. vt logici. ⁊ ibi po
nunt exempla no. l. ij. §. i. ff. ſi cer. pe. vbi ca
pitur ſpecies pro genere. vnde vocabulum
genus nō ſumit pro ipſa dictione ſed p ſi-
gnificato per ipſam ⁊ ſignificat diuerſimo
de put ſignificatum ex ea ſumptū. ⁊ quod
libet aliud mediū ſignificare declarat. ꝟbi
gr̄a. teſtator legat vel quis promittat ens
ſubſtantiā vel rem ſiue aial nullū eſt lega-
tum vel nulla, pmiſſio. l. cū poſt. §. generali
ff. de. iur. do. ⁊ no. in. l. legato. generalit er.
ff. delega. i. Ratio: qz ens ⁊ ſubſtātia ſigni
ficant generaliſſime. Et hec dictio aial licz
non ſignificet ita generalit tn̄ adhuc ſigni
ficat multū gn̄aliter ⁊ in tiñ q̄ dicere totuz
gen⁹ ꝓhendi in legato vel pmiſſione eſt
dicere legatū vel promiſſionem ꝓtineri im
poſſibile. etiā dando muſcā vel vermē libe
raretur heres vel promiſſor: qd̄ tamē nul-
lus eſt validitatis. vñ dicitur generis obli
gatio perire nō pōt. l. in ratione. §. ij. ff. ad
l. fal. Sed tn̄ ſi diues ruralis diceret in te-
ſtamēto vel donatiōe iter vnos: ego dono
bubulco meo vnū aial: intelligeret de vno
boue ad arandū vl de vno aſino: ſi hec erat
qualitas ꝓſone cui donat. nam q̄litas ꝓſo-
narum ⁊ precipue illarū quib⁹ relinquitur
dat intellectū, verbis: ⁊ ſic ſumitur commu
nis modus intelligendi verba predicta ſe
cus in genere generaliſſimo: qz ibi non eſt
modus intelligendi q̄ ſignificet aliqd̄ vtile
⁊ idē in alio ign̄e ſubalterno in quo non eēt
modus cōis aliqd̄ vtile ſignificando. vt di
cendo lego rem corpalem. vel incorpalem
qz nichil comprehendit: ſicut nec in gn̄ali
ſſimo. Item ibi. Teſtator legat: vel q̄s pro
mittit domū: in genere ⁊ nullam habet do
mum. nō tenet legatū vel pmiſſum. ſecus ſi
habet in patrimonio. l. ſi dom⁹. ff. de leg. ij.
Ratio primi: qz genus ita gn̄aliter ſignifi
cat q̄ non apparet de qua re voluit intelli
gere. ratio ſecundi: qz de reb⁹ propꝛijs q̄s
ſolet diſponere: ⁊ ſic ſignificatū generis re
ſtringitur per ſignificatuz hoc qd̄ habet in
patrimonio. Similiter ſi quis legat vel p-
mittit fundum in gn̄e, nulla eſt pmiſſio vel
legatuz. l. preal. ſiue in patrimonio ſiue nō
ſm Bar. Item ibi teſtator legat rem in ge
nere: ſignificat qd̄ heres ſoluēdo faciat res
accipientis. l. ſi domus. §. de cuictis. ff. de
lega. i. Ratio qz naꝰ legatū eſt q̄ res trāſ-
feratur in legatariū ⁊ efficiat ſua propria
niſi alias reſtringatur. Item ibi teſtator le
gat vnum de ſeruis qui cuz eo cōmoratur
ſunt alieni: heres vnū tradit liberat nec te-
netur de cuictione. Ratio. qz ſignificatum
ſumptū ex hoc genere ſubalterno habet in
ſtar ſpeciei. l. in ratione. §. diligenter. ff. ad
l. falſi. l. cum decem. §. ſticū. in fi. ff. de ſolu.
Item ibi q̄s promittit vel legat hominē: ſi
gnificat qd̄ nullus certus eſt in obligatio-
ne. ſed homo in genere prout quemlibet re
ſpicit. l. meuius. §. duobus teſtamētis. ibi
ordinis cōpendio. delega. ij. vnde iſte ſtāt
ſimul. promitto tibi hoīem ⁊ nullū hominē
tibi promitto. ſicut ſet iſte ſimul ſtant ſemp
fuit homo. ſ. a tempore adam: ⁊ nullus p̄

BIU Cujas

fuit semp:quia nullus determinatus sem per vixit.nam dicēdo:promitto tibi homi nem:dictio hominē supponit ꝯfuse tm̄. et dicēdo:nullū hominē tibi ꝓmitto suppo nit determinate. id est.illuz ⁊ illū.⁊ sic de alijs nō promitto. Finaliter ergo genus deductū in legato vel in obligatiōe signifi cat nil ibi esse vel esse ꝓut ipso genere me dio vel alia q̄uis significatiōe ꝯcludit̄ et genere deducto in obligatione vel legato electio est eius cui datur.

¶ Gerundiuz sumit̄ pro eo qd̄ ꝑ hanc di ctionē significat̄ ⁊ significat ꝯditionē. de clarationē modū vel q̄ suū significatū vl̄ aliud aliunde sumptū significare probat. ꝟbi gr̄a. Duo sūt instituti ⁊ vn⁹ alteri sub stitut⁹.si vnus repudiat partē suaz adeū do partē alteri⁹ deficiētis ex substitutiōe pars per ip̄m repudita sibi q̄ritur b̄ gerū diū adeūdo exponit̄ cōditionaliter. scz si adierit.l.si tu ex parte. ⁊ ibi no.ff.de acq̄. vel ami.here. Itē ibi vim facit q̄ possiden tem nō ꝑmittit vti arbitrio suo. siue edifi cando.siue arando.vel ferēdo.vel quicq̄d aliud faciēdo.l.vim facit.ff. de vi ⁊ vi ar. significat declarationē illoꝝ ꝟboꝝ:⁊ non pōt significare ꝯditionē qꝛ refert̄ ad ꝟbū p̄ntis tp̄is qd̄ est facit. Nec est ibi aliqua dispō q̄ pōt suspēdi per hec gerūdia edifi cando.arando ⁊c. Sed ibi lego ad monu mentū faciendū significat moduz.l. q̄bus dieb⁹.§.fi.ff.de cōdi.⁊ demō. Et differen tiam inter conditionē ⁊ modū.vide glo.ij c.verū.de cōdi.appo. Unde scito q̄ vt mo dus est si ꝯditio qꝛ cā. Itē ibi lego pro do cendo talem discipulū significat cōditio nem:quia moris est prius docere q̄ sala rium solui.l.nec semel.ff.qñ di.le.ce.

De Gi Gl

Gineciarij sunt qui pannos imp̄iales te xunt inserendo sericum ⁊ aurum.

¶ Gineciū est locus vbi hec fiūt.⁊ dr̄ a gi nos qd̄ est nudū:qꝛ nudo panno vestitur aurū.vt.C.de muri.⁊ gine.li.xi.

¶ Glandis nomine oēs fructus cōtinen tur.ff.de glan.legē.l.vna.

¶ Gleba est quedam species terre.gene raliter cum sumitur pro solo vel pro terra culta. Require.s̄. Ascriptitius glebe.

¶ Glos dicit̄ vxor fratris.l.nō facile.§. affinitatis.ff.de gra.

De Gn Go

¶ Gnarus.id est.sapiēs vel prouid⁹:cui opponit̄ ignar⁹ qd̄ inde venit.i. insipiēs. Goliardi.i.bufones ioculatores idē sunt

De Gr Gu

¶ Gradus s̄m gof.⁊ hosti.in sum.de con sang.⁊ affi.est quedā habitudo siue distā tia ꝑsonarū ad inuicē cōsanguitate ⁊ affi nitate sibi cōiunctarū facta collatiōe ad cōem parentē.vel est vni⁹ persone distan tia ad aliam in linea cōsanguitatis.vt.l.i cū se.§.vsq̄z ad.§.affinitatis.⁊.l.nō facile eo.ti.ff.qꝛ diuersimode cōtingit diuersos esse gradus.vt patz in toto ti.p̄al.⁊ in.§. affinitatis.in.l.nō facile.preal.

¶ Gratia duplex est operās ⁊ cooperās vt est glo.in verbo:coopante gr̄a.cle.i.de magi. Et gr̄a est habit⁹ qui fundat̄ in vo luntate in essentia anīe glo. in clemē.i.de sum.trini.

¶ Granaria sunt loca in q̄bus grana seu fructus cōponuntur:sic accipit̄.§.de act̄. emp.in.l.granaria.

¶ Grangia habetur in.c.fi.de censi.

¶ Grauis habet̄ de testibus.c.lz ex qua dam.in glo. iiij.

¶ Grassatores idem sunt qd̄ dietarij.de hui⁹ dictionis expositione vide qd̄ no.ff. de pe.l.capitaliū.§.grassatores. Require supra Dietarij.

¶ Grassari dr̄ latrocinari: vel crudeliter agere.

¶ Grex est collectio pluriū anīaliū. scz.x. ouiū.vel.v.porcoꝝ.vt no.insti.de re.di.§. sed si gregis. Require.s̄.congregatio.

¶ Guidagia dicūtur q̄ dantur pro duca tu vel cōductu per terrā alicui⁹ vt securi⁹ vadat. Sed gabelle dātur de ꝯctib⁹:vt de emptōe per emptorē.⁊ tāgit bal.in rubꝝ. C.de re.cre.⁊ est casus in.l.dz.in fi.ff. de edil̄.edic.⁊ p̄nt abradi vel deleri de ciuita

BIU Cujas

te.tex.est non alibi.in.l.cor.ff.de pe.Statuit cōiter p italiā q d quolibz ꝯctu dz solui gabella.Sed pone duo forēses ꝯhunt senis an debeāt soluere gabellā ſm statutū vbi ꝯhūt.Regula ē q nō: qz statutū nō ligat forēses:qz ex̄ tritoriū ius dicēti ꝛc. c.vt aīarū.de ꝯsti.li.vi.c. cū a nob. de sen. ex.l.fi.ff.de iuris.om.iu.Sed ꝯriū est verū ſm bal.l.i.de ꝯtre.emp.Rōnez allegat:qz gabella venit incōtinētia ꝯct⁹. ergo sicut rōne ꝯctus pñt ꝯueniri in loco vbi ꝯtraxerunt Ita ad id qd in ꝯctu deuenit.l.heres absens.ff.de iudi.Et ita ꝯñr ad gabellaz ꝛ hypothecā glo.sin.in auct.vt diffe. iudi §.hoc ꝯsiderātes.in ꝟ.hypotheca.coll.xi ꝛ in.l.ij.ad fi.ff.mādati.Et dicit Lodo.de Ro.in singularib⁹ suis:q did icit ea a bal.

¶ Guardia feuda sunt que ꝯstituūtur aliquibus ꝓpter custodiā rei dñi ꝯstituētis.

¶ Guardio dr̄ ille cui talis custodia est ꝯmissa.vel dr̄ guardian⁹ qui est supior inter fratres minores custodiens ꝯuentū.

De Ha

Habere significat diuersimode prout suū ꝓpriū significatū vl' signatū aliud quoduis mediū significare declarat verbi gr̄a.Res tua est penes me ꝛ promittis michi stipulare eandē hēre licere significat q dñiuz isti⁹ rei trāsfert̄ i me.l.sti. ista §.here.ff.de verb.obl'.Et sic rei possesse sine traditiōe post dñiuz q̄ritur possidēti.§ interdū.insti.de re.di.Itē ibi res tua non est penes me ꝓmittis hr̄e licere significat q dñiuz trāsfers per traditionē.l.traditionib⁹.C.de pac.Itē ibii ꝓmittis rē alienā hr̄e licere re ꝑseuerāte aliena nulla est stipulatio.l.stipulatio.§.quesitū.ff.eo.ti. qz in re aliena ꝓmissor non pōt ꝯstituere ius dñij.Si aūt efficiat̄ ꝓmissoris valet stipulatio vt ibidē:qz tūc pōt facere vel ꝯstituere ius dñij.Itē ibi.vēdo tibi rem alienam ꝛ ꝓmitto tibi hr̄e licere significat hr̄e iure possessionis.l.hr̄e.ff.de ꝟbo.sig.ꝛ h̄ ex natura ꝯctus ēptionis de cui⁹ natura est q sufficit rem tradere qñ res aliena est vendita.l.exempto.ff.de act.emp.

¶ Habere actionē est min⁹ q̄ hr̄e rem.Et hoc est qd dr̄. Meli⁹ est pignori incūbere q̄ in ꝑsonā agere.ff.de re iudi.l.min⁹.

¶ Habere.tenere.possidere.qñ hec tria ꝟba ponunt̄ in aliquo instrumēto sic debēt exponi.s.q recipiēs hēat d iure teneat naturaliter.ꝛ de facto possideat ciuil'r ꝛ de iure qz ciuilis possessio ē cā q̄rendi dñiuz lz aliqñ possessio sit tm̄ naturalis nō ciuilis:vt illa quam hz vasallus.

¶ Habitatio est ꝟuitus ꝑsonalis in habitando ꝯsistēs.ꝛ cōstituit̄ in domo aliena: vt no.ff.de vsu.ꝛ habi.in rubrica.l.i.§.pe. ff.de his q̄ dare vel feud. cū pactionib⁹ et stipulationib⁹ vt.ff.de vsufruc.iūcta.l.i.ff de vsu.ꝛ habi.vl' in vltia volūtate. differt tm̄ ab vsu ꝛ vsufructu:qz illa amittūtur nō vtēdo:vel capitis diminutiōe.vt.ff.si vsufructus.l.penul'.§.sicut.habitatio aūt nō nisi morte finiatur.vt.l.si hītare.ff.de vsu. habi.Item pōt inhitator alijs vēdere vel locare ius qd hz.vt.l.qd antiq̄tus.C.de vsufructu.sicut ꝛ fructuari⁹ ꝛ nō vsurari⁹ vt.ff.de vsu.ꝛ habi.l.sed neqz. vide super hoc azo.in sum.C.de vsu.ꝛ habi.

¶ Hac qñqz denotat nō exclusionē sz inclusionē.vt in.c.ego em̄ ep̄s de iureiur.et sic sumitur in iuramētis dicendo.Ab hac hora.significat em̄ presens tp̄s cum futuro.De hoc p Jo.an.in.c.i.de ordi.ab epi. qui resig.epi.

¶ Hastarij dicūtur qui rem proponūt venalem hasta supposita.Et dicūtur a noīe hasta:qd idem est q venditio:vt no.C. de fi.instru.ꝛ de iure haste fiscalis in rubro. li.x.

¶ Hastari est rem proponi venalē hasta supposita.ita olim fuit consuetudo.

¶ Haustus est ius hauriēdi aquā de puteo vicini cui eo inuito iure seruitutis ascribitur.

De He

¶ Hereditas est successio in vniuersum ius qd defunctus habuit.vt.ff.de ver.sig. l.nichil aliud ē her̄ditas.ꝛ.l.bonorū.e.ti

BIU Cujas

¶ Hereditas adita est illa de qua heres se intromisit auctoritate pretoris: imo auctoritas p̄toris nō est necessaria: sed sola volūtas sufficit: vt insti. de here. q̄li. ⁊ dif. §. itē ex̄neus. secus in petitione bonorū possessionis: vt ibi no. Et de aditiōe ⁊ repudiatiōe hereditatis. no. in. l. qui se p̄ris C. vnde liberi. vbi dn̄s catho saccus sic cōcludit. Aut debēs succedere protulit v̄ba presentis tp̄is indicatiui modi: aut futuri tp̄is. Si p̄sentis tp̄is: aut sine infinitiuo: aut cū infinitiuo. Si sine: aut affirmatiue vt adeo. ⁊ inducit aditionē hereditatis: ⁊ repudio inducit repudiationē. Aut negatiue. s. nō adeo. nō sum heres. Et scd̄m glo. ⁊ salice. nō inducit̄ repudiatio nisi int̄rogatio p̄cesserit vel termin⁹ prefixus sit: tunc em̄ inducit̄. Si cū infinitiuo: aut affirmatiue. s. volo adire. volo esse heres. ⁊ inducitur aditio. Aut negatiue: ⁊ tūc aut voluntas ꝓponitur negatiōi: vt volo nō esse heres ⁊ inducit̄ repudiatio. Silr̄ si dicit: nolo ampli⁹: nolo vnq̄ adire. p̄ponendo negationē volūtati adiūctis talib⁹ aduerbijs tp̄is inducit̄ repudiatio. Secus si dicat. nolo nūc adire hereditatē. nam sic nō īducit̄: q̄ itelligit̄ ꝯ naturā aduerbij. De his in glo. in. l. ij. §. obꝯuari. C. de iuram̄. calū. l. plurimū. ff. de acq̄. heredi. l. pro hereditate. §. i. eo. tit̄. ⁊. l. i. glo. in. l. si eam. C. qui accu. nō pos. Aut nullū aduerbiū est. scz nolo adire. tunc si termin⁹ est prefixus īducit̄ repudiatio. l. oēs. ff. ad treb̄. Si nō est p̄fixus: tūc tm̄ cadit ꝯiectura deliberationis vel p̄sumptio ꝓpter mētis ambiguitatem: ⁊ vsq̄z ad annū possit deliberare. Si futuri tp̄is. aut negatiua: vt nō adibo. ⁊ ē repudiatio. q̄z sub̄a aditionis negatur ex nunc prout aut alias ⁊ semp̄ in secula seculoꝝ. Aut auffirmatīa: vt adibo. ⁊ nō inducitur aditio de p̄senti ꝯm catho. nō ob. q̄z videt̄ q̄ statim adeat. eo q̄z ꝯtrariorū eadez est disciplina. ff. de procu. l. pomponius. §. si stipuler. nam adibo ⁊ nō adibo non sunt opposita vel ꝯtraria. q̄z non adibo negatur totum tēpus: sed adibo soluz tempus futurū dicit. ⁊ excludit presens: Et sic est plus in negatione q̄ in affirmatione. Et est dare mediū inter ista. Hec catho. Idē ad probādū hereditatis aditionem post longā distinctionē ꝯclusit q̄ndā nota. doctrinā in ista singulari q̄one. Pone ago ꝯtra heredē debitoris mei ip̄e negat se heredē corā iudice. Conuinco eum habere anulum signatoriū defuncti. ille videns se deprehēsum dicit. Furatus sum anulum de manibus dn̄i dum esset in agone. Queritur an sit ꝯuictus vt heres: vel an debeat puniri vt fur. Catho. respōdet Si ille erit su⁹ heres. scz filius ⁊c. tunc cōuictus est heres. Si erat extrane⁹: tunc vt fur. l. si seruū. §. p̄tor. ⁊. l. si extraneū. ff. de acqui. here. Ratio: quia ipso iure fili⁹ non heres: sed extraneus non anteq̄ adeat hereditatem.

¶ Hereditaria actio. Re. s̄. actio heredi.

¶ Hereditas decurionum nauicularioꝝ coartalium militum: ⁊ fabricensium ꝯm Azo. in sum. C. eo. ti. in rubrica. ⁊. l. vltīa. dicit̄ in qua quoddam speciale ius obseruatur. de qno no. ibidem.

¶ Heres est ille qui succedit in vniuersum ius defuncti. l. cū heres. ff. de diuer. ⁊ tēp. prescrip. vel est dn̄s hereditatis qui fit aditione ī uoluntarijs. §. fi. insti. de here. q̄. ⁊ diffe. Sed in necessarijs defertur ipso iure hereditas.

¶ Heredez instituere est aliquē post mortem suaz loco sui in omnibus bonis dn̄m constituere. Naz d̄r heres ab heros. id est domin⁹. sibi em̄ succedunt vniuersa bona defuncti: ⁊ ad eum cōmoda ⁊ incommoda hereditaria redeunt. Et possunt institui heredes generaliter oēs ⁊ accipe quicquid a testatore eis relinquit̄ siue sint filij siue extranei: siue liberi: siue serui testatoris vel alieni: siue paterfamilias: siue impuberes: siue persona priuata: siue ecclesia: siue vniuersitas: his exceptis qui non possunt institui heredes. scilicet deportatus propter delictum in insulam: siue bannitus perpetuo damnatus in metallum

BIU Cujas

fodiendū:vt.C.de hered.in.l.i. collegiū il licitū nō approbatū:vt.l. collegiū.ti.alle. Incestuosus nat⁹ ex dānato coitu.i.spuri us testatoris: seru⁹ accusat⁹ de adulterio cū dña sua cōmisso:ab illa dña institui nō pōt heretic⁹.apostata:mulier conuolans ad scdas nuptias infra tp̄s luct⁹.i. infra annū post mortē primi viri.vt.C. de secū. nup.l.i.⁊ b̄ de iure ciuili. Qui sciēter ꝯxit cū aliqua muliere ignorāte scdas nuptias esse illicitas nō pōt ab ista institui ⁊c. ⁊ sunt diuersi heredes. Nam heredes alij sui ⁊ necessarij.alij necessarij tm̄. alij volūtarij.alij legitimi.alij legatarij. alij testamentarij.alij fideicōmissarij.

¶ Heres ab intestato est ille qui succedit in ius defuncti sine oī testamēto. vt insti. de here.qui ab intesta.deferūtur.

¶ Heres fideicōmissarius est cui ex fideicōmisso relicta est hereditas dāda illi cui testator disposuit dicēdo sic. Fidei tue cōmitto:vt hoc des illi. Et nota ꝙ illa sunt desperata:sed forte pro tanto dr̄ heres fideicōmissari⁹:qr fideicōmissari⁹ loco heredis habet̄.vt insti.de fideicō.here.§. restituta:vt qui directe ⁊ īmediate ex testamēto nichil cape pōt.qualis est spuri⁹ saltem capiat ex fideicōmisso.sz ipse vere nō est heres cū sit rogat⁹ a testatore hereditatē adire:⁊ postea restituēdo:licz restitutione facta post semp heres maneat vt dicto.§.restituta. Duo ergo heredes in solidum esse non pñt.vt.ff.cōmo.l.fi. ⁊.l.si vt certo.§.si duob⁹.licz alij dicāt ꝯriū vicz ꝙ ille cui testator dari vel restitui hereditatem disposuit.vt manifeste colligit̄ ex.§. sed etiā id.insti.de fideicōmis.here. lz verba ibi posita videant̄ innuere oppositum si inspiciātur.

¶ Heres legatari⁹ est qui legatū accepit vel cui legatū factum est.vt.l.quotiēs.de here. insti.

¶ Heres legitimus est q̄ ex lege.xij.tabularū aut ex iuris cōstitutione etiā sine testamēto succedit defuncto vt sunt agnati proximi.insti.de legit.ag.suc.in prin.

¶ Heres necessarius est ꝑuus heres institus in testamēto dñi sui ab eo qui facultates suas hz suspectas ne possit ex ipsis satisfieri creditorib⁹ q̄bus est obligat⁹ adeo ꝙ nō credit alienū hereditatē suā adire:si heredē eum instituerit q̄ ꝑuus heres factus.ideo necessari⁹ dr̄ heres.qr siue velit siue nolit cogit̄ suā hereditatē adire vt satisfaciat creditorib⁹. vt insti.d here.q̄li. ⁊ diffe.§.i. Et hoc verū nisi illi ꝑuo debeatur fideicōmissaria libertas.l.is q̄ soluendo.ff.de here.insti.aut hoc eo nō faciēte: scz nō adeūte hereditatē eius noīe:potius q̄ dñi defuncti res hereditarie vēdant̄:ne defunct⁹ cōtumelia quadā vel iniuria facta efficiatur:dicendo ꝙ res eius venderentur.

¶ Heres suus dr̄ fili⁹ qui est in ptāte patris tpe mortis ipsius patris.

¶ Heres domesticus dr̄ qui est in ptāte morientis tpe mortis dum cū ali⁹ nō precedit. Filio em̄ supstite ⁊ in ptāte p̄ris existente nepos ex eo qui in ptāte aui est su⁹ heres non est.insti.de here. quali.⁊ diffe. §. sui.

¶ Heres substitut⁹ dr̄ qui alij heredi instituto substituit̄. ꝟbi gr̄a. Si testator ita dicat. Ille heres esto qui si nō velit vel nō possit esse heres.iste esto ei substitut⁹. Et hoc siue scdo siue tercio vel q̄rto loco alio in locū instituto deficiēte substituat̄. Nam scds dr̄ oīs post primū seq̄tur etiā si decimus sit.ff.d vul.sub.in p̄n.prout no.hosti. in sum.de testa.§.quid si sit perfectus vbi dicitur institutio.

¶ Heredes sui ⁊ legitimi ꝑm azo.de suis ⁊ legitimis heredib⁹ appellant̄ qui in potestate moriēt] fuerūt.vt fili⁹.filia.nepos neptis.ex nepote nat⁹.ex filio pronatus. pronata seu pronepos.proneptis.legitimi ⁊ naturales. vel etiam legitimi tm̄: vt adoptiui.

¶ Heres testamētarij dicuntur qui ex testamento heredes scripti sunt.

¶ Heredes tutor̄ lz nō sint tutores tenētur tm̄ in q̄busdā q̄si tutoris inchoatiōis.

BIU Cujas

ſcz p defectū omiſſiuz vt.ff.de here.inſti.l.i

¶ Herciſco.1. diuido. inde dr familie herciſcūde. id eſt iudiciū hereditat diuidēde Require ſupra. Actio familie herciſcūde.

¶ Hereſiarcha eſt qui falſam de fide opinionē gignit. vel primo inuenit ſicut arianus vuichelef. t alij ꝓſiles.

¶ Hereſis grece ab electiōe dr eo q̄ quicūq; vnā opinionē hereticā vel diſciplinā ſibi elegerit putat eā eſſe meliorē. vt. xxiij q.iij. here. alias dr q̄ſi diuiſio.

¶ Hereticꝰ dr errans in fide. vñ quicūq; in fide dubitauerit friuola adheſiōe hereticus cenſet. vt in.c.i. de here. Etiā p hereticō hr q̄ ſcieter herſticū ñ renocat: vt.e.ti. c.ij. Et ſz auguſ. dr q̄ certā opinionē nouā t puerſaz gignit. vl ſequit gra alicuꝰ tpalis cōmodi vel alicuꝰ glie vel ꝓncipatus Dr gignit vt aliqs hereſiarcha vt arriꝰ: ſabellij. ꝛc. dr ſequit q̄ errorē illuz imitat. p ut b legim. xxiij.q.iij. herſticus q̄ puertit ſacra eccie ſicut ſimoniac. i.q.i. cos. Itez ſacre ſcripture puerſus intellector. xxiij. q.iij. here. vbi dr. quicūq; ſcpturā aliter intelligit q̄ ſenſus ſpūſſancti flagitat a quo ſcpta ē lz ab eccia nō receſſerit tñ hereticꝰ appellari pōt ꝛc. Itē ois excōicatꝰ. iij.q. i. qd aūt. Itē romane eccie publicꝰ iniuria tor. xxij. di. ois. Itē q̄ alr ſentit de articulſ fidei q̄ rōana eccia. xxiij.q.i. b eſt fides

¶ Herus vel heros gre. idē eſt q̄ dñs la.

De Hi

¶ Hymnus angelicus eſt gloria in excelſis. dr cele. miſ. c. ꝓſiliū. t de elec. qd ſicut.

¶ Hircoſus dr cui os olet. vt. l. qui clauū §. is cui. ff. de edil. edic.

De Ho

¶ Homagiū eſt idē qd fidelitas. tñ ſpe. eo. ti. in li. de feu. ponit illā dñiaz q̄ homagiū eſt de his q̄ ad tpalia ptinēt. t ideo p ſpūalibꝰ indignū eſt vt quis homagiū facere ꝓpellat. fidelitas tamē p ſpūalibꝰ preſtatur: qz plati bene pſtant fidelitatē. vt in c. antiq. de pui. vel ſic pōt deſcribi. Homagiū eſt quedā aſtrictio futuri liberi hois fcta domio ſuo p pactionē vel petitionē ſiue ſtipulationē ꝓmittēte libero hoīe dño ſuo fidelitatē t ꝓſtituēte ſe hoiez vl vaſallu ſuū. t ſic i aliq̄bꝰ ptibꝰ b mō ille q̄ facit homagiū coraz dño ſuo flectit genua ſua tenēs manꝰ ſuas ꝓiūctas ſimpliter inē manus dñi uſurādū de fidelitate pſtans t mutuo ſe in ſignū fidelitat oſculant. cuiꝰ forma poſt in li. feu. de no. fi. for. c. ē t alia ſ.pꝰ rubri. illā de for. fi. Ad idē facit d̄ inſtitur. c. ego em̄. t. xxij. di. cū dno. t hoſti. ponit cā in ſū. d̄ feu. §. q̄d ſit fidelitas. t q̄liter ſit faciēda. Ex dict homagiū deſcribi pōt ſz formā. Eſt q̄ñ aliqs flexis genibꝰ uict manibꝰ i manꝰ dñi poſit aliq̄d ꝓmittit q̄d ꝓ ſpūalibꝰ fieri nō dz. d̄ quo de ac. venēs de ſimo. ex diligēti. de excel. pla. graue. de re iudi. c. fi. Eſt āt homagiū multiplex ſm ſpe. vbi. §. quoddā eſt legiū quoddā nō ē legiū. quoddā edictale. quoddā decretale ꝛc. de quibus. j.

¶ Homagiū decretale ē. naz heres hois mei q̄ cū d̄ conſuetudie poſſit infeudari t p ꝓſeqns in hōagiū ſuccedere dz i certū tps mei i dñz agnoſcer t fidelitatē mihi pſtare t ego teneor cū rōe talis feudi in hoiez recipe. t i recipiēdo videor ſibi ius feudi decernere pp q̄d dici pt hōagiū decretale. ſiē et bonoꝝ poſſeſſio dr cetalis. t q̄d ius mihi tribuit. ſicut t talis bonoꝝ poſſeſſio. ſ. ſi nullꝰ ſit ꝓrior. Et iō in curia frācie ſp recipiūtur fidelitates t homagia alterius ſaluo iure. Qd aūt in italia t alibi vocat vaſſalicū. in frācia vocat hōagiū ꝛc. etiā dr hominū. c. ꝓtat de iuſtur. Differūt tñ qr hominuz ē q̄ñ iurat alicui fidelitas nemīe excepto. ſz vaſſalicū ſuperiore excepto ſ. ipatore. De b optia glo. in ꝙbo homoq; ligi. cle. paſtoralis. de re ſtudi. vbi etiā dr q̄ qs nō pōt eē ligi duoꝝ: ſz bñ ligi vni. t vaſallus alteri. vel vaſallꝰ pluriū. t ſic homagiū pōt dici homis ligium.

¶ Homagiū edictale ē ſicut bonoꝝ poſſeſſio edictalis. vñ ſz ſpe. ibidē. Hōagiū edictale ſiue hrditariū ē q̄ aliqs hz eoipſo q̄ eſt heres. nā eoipſo q̄ adit hereditatē hominis mei perſonam eius repñtat. t videtur hois homagiū ſubijſſe. t tale homa-

BIU Cujas

giū pōt finiri tpe si dño placebit. qꝛ si dño nō placeret nō finiret etiaꝫ si vasallus vel let bonis feudalib⁹ cedere: imo ageret ꝯ ipsū, vt eū in dñꝫ agnosceret ⁊ b̄ ex ꝯtumelia sua. vnde puniri dꝫ ne īuitus ꝯseq̄tur īmūitatē qd̄ eē nō dꝫ ꝓ quo. ff. d̄ neg. ges. §. hereditaria. ⁊ ido possuꝫ eū cogere vt sub eat homagiū decretale: ⁊ etiā ꝙ plus tribuat ei in effectu q̄ edictale.

¶ Homagiū legiū est ſm spec. ibidem qd̄ fit impatori vel regi nulli⁹ alteri⁹ fidelitate salua. Illud aūt qd̄ fit alijs nō dꝛ legiū qꝛ fit vel iurat̄ salua impatoria vl' regia fidelitate. multi em̄ putāt hōagiū legiū esse qñ vasall⁹ mittit man⁹ suas int̄ man⁹ dñi ⁊ sibi homagiū facit ⁊ fidelitatē ꝓmittit. ⁊ ab eo ad osculū recipit̄. qd̄ nō est veruꝫ: vt etiā ibidē dicit spe. sꝫ vt ipse dicit tūc alij ponūt ꝙ duplex est hōagiū. hōagiū legiū in quo null⁹ recipit̄ q̄ntū ad verba: sꝫ q̄ntū ad mentē. Et aliq̄ qui supremā ⁊ generalē habēt auctoritatē ⁊ iurisdictionē. puta īpator vl' rex intelligūtur excepti ⁊c. Itē vbi ponit̄ legiū. s̄. ⁊. j. hñt aliq̄ lagiū.

¶ Homagiū nō legiū est qñ aliq̄d excipit̄ puta facio tibi homagiū excepta fidelitate quā dño meo tali legio teneor: vel saluo ꝙ possim cū voluero dñm legiū michi ꝯstituere. vel saluo qꝛ nolo tibi ꝯ talē iurare. Sed dictū primū est veri⁹ ſm spec. lꝫ b̄ vltimū designatū cōis vsus approbet. Et ſm vltimū modū sequit̄ ꝑ totū: ⁊ illo vtit̄ spe. de hōagio legio. vide. s̄. feudū legiū.

¶ Homo legi⁹ vl' ligi⁹ ſm spe. ibidē dꝛ q̄si dño suo ligat⁹. vel q̄si legalitatē ꝯtinēs. Unde rex sicilie est hō ligi⁹ romani iudic. vt in cle. pastoralis. de re iudi. p̄alle. post mediū. in. §. rursus. vbi glo. nota. Et oīs hō ligi⁹ est vasallus: ⁊ nō ecōtra.

¶ Homicidiū dꝛ hoīs occisio ab hoīe facta. ⁊ dꝛ q̄si hoīs cediū ab hō ⁊ cedo: ſm gof. in sum. e. ti. ⁊ hosti. ⁊ io. nō est imputādū ad ordinū susceptionē. ⁊ si oēs cāus nō p̄uidit ⁊ opaꝫ rei licite dedit. c. quidā. c iohs. c. sicut. e. ti. Etiā ꝯmittit̄ homicidiū fctō ꝯsilio. p̄cepto. ⁊ defensiōe. c. sicut dignū. e. t. vbi glo. no. ⁊ hōicidij cām dās ⁊ homicida pari pena sunt feriēdi. e. t. suscepim⁹. ⁊ tua nos. Ille em̄ est homicida qui ꝯsiliū p̄bet: ⁊ q̄ frēm odit vel ei detrahit. de pe. dis. i. piculose. ⁊. c. homicidioꝝ. Fit etiā homicidiū spūale ex q̄daꝫ iurisfictiōe spūalit̄ octo modis. Primo ꝑ detractatores ⁊ odiētes eos iniq̄tatē oppressionē ⁊ iniustitiā faciētib⁹. fratrib⁹ male ꝑsuadentes ⁊c. c. homicidioꝝ. preal. c. oīs iniq̄tas ⁊. c. noli. ea. di. Et generalr̄ oīs iniqu⁹ motus ad nocendū fratri in homicidij genere deputat̄. Itē homicida censet̄ q̄ tpe necessitatis ꝓximis alimēta negat. lxxxvi. di. pasce. Corpale homicidiū est hoīs perēptio corpalit̄ Et fit duplicit̄. s. lingua ⁊ facto. Lingua triplicit̄. precepto. ꝯsilio. defensione. l. di. si q̄s viduā. ⁊. c. piculose. prealle. Facto quadrupliciter. iustitia. necessitate casu ⁊ voluntate.

Honestas iusticie publice. i. ꝯstōnes ecclesie facte ꝓpter publicā honestatē. Iudicauit em̄ ecclesia esse honestū vt nūq̄ ꝯsanguine⁹ duceret sponsaꝫ ꝯsanguinei sui viui vel mortui ſm arch. de spon. c. i. li. vi. de hac honestate vide i. c. audientiā. ⁊. c. spōsam. de spon. ⁊ maio. vbi per doc.

¶ Honoraria dicunt̄ premia legatoꝝ seu aduocatorū. l. i. §. in honorarijs. ff. de va. ⁊ extra or. cogni. Re. j. leg.

¶ Hortamur aliq̄ī imp ortat mandatuꝫ necessitat. Et sic ꝑ ipsuꝫ ꝯfert̄ iurisdictio c. qꝛ iudicāte. de rescrip. ⁊. c. i. de testa. ⁊. c hortamur. iij. q. ix. Idem de ver. rogam⁹. xi. q. iij. rogo.

¶ Hostiari⁹ olim in veteri testō idē erat qd̄ ianitor. vt. xxij. dis. cleros.

¶ Hospitaliū rectores qui preficiūt quō se tenere debeāt. no. bene in cle. quia contingit. de reli. do.

De Hu

¶ Human⁹. i. secularis. i. di. c. i. xij. q. ij. q̄ diuinis ⁊ humanis. de testa. cū oēs. Itez idē est ꝙ hūilis. l. di. eos. xxiij. q. i. si quis dederit. ⁊ habetur in regula seml' deo etiā de reg. iur. li. vi.

BIU Cujas

¶ Humilitas seu humiliatio no. Archi. xxij.q.ij.cū humilitatis. Unde humilitas est virtus qua homo verissima cognitione sibi vilescit. de quo glo. optima in verbo hūilitatis. ⁊ est glo. fi. in cle. i. de reli. do. q̄ multa perpulchra ponit de hūilitate. Unde melior est in malis factis humilis confessio q̄ in bonis superba gloriatio. xi.q.iij. c. iniustum. in fi. Item humilitas humilibus nō prodesset: si ꝯtumacibus nō noceret. de postu. prela. c. i. in fi.

¶ Humiliati sunt quidā religiosi qui fuerunt ꝯdemnati ab ecclesia per Luciū papam: quia noluerūt iurare: ⁊ postea tempore clemētis recepti sunt ab ecclesia: qr se correxerūt ⁊ iurant qñ expedit. no. in. c. olim causam. de resti. spol.

De Ia

Iactus Require infra. l. ex rodia. de iactu.

¶ Iactura est damnū vel periculū qd̄ quis patitur quādo īminente tēpestate proijciunt bona in mare ad exonerandū naues: ⁊ ita capit proprie. sed large pōt capi pro quocunq; dāno alicui per violentiā illato vndecunq; proueniat. Vel dr̄ lesio facta cum lapide vel ligno Require etiam. j. lex rodia.

De Ib

¶ Ibrida est de scorto natus. Alia nomina illegitimorū require infra manser. spurius. anser. nothus.

De Ic

¶ Iconom⁹ dicitur ille cui ecclesiastica res gubernanda mādatur. vt. C. de sacrosanc. eccle. l. iubem⁹. circa prin. lxxxx. dis. quoniā quibusdā. ⁊ glo. iij. c. imperatorū. de iura. cal. vbi no. differētia per doct. inter iconomū. scindicū ⁊ procuratorē ⁊ actorē que ibi ꝑm glo. in lata significatiōe idem significant. De quo due glose notabiles. vna in. c. siquis erga. ij. q. vij. alia in. c. qm̄ xvi. q. vij. ⁊ habetur. x. q. ij. si iconomus.

De Id

¶ Id est. est dictio expositiua. ff. ad. l. acquili. l. item mela. §. legis. ⁊ de sponsa. c. i.

¶ Idiota est grecū. ⁊ est idem qd̄ impit⁹: ꝑm Isi. li. x.

¶ Idonei proprie dicūtur qui possunt et volunt in ecclesijs deseruire. de preben. super inordīata. Et dicūtur idonei qui sunt moribus. honestate ⁊ litterarū sciētia decorati. de insti. c. in ecclesia. in glo. iiij. etiā sunt prouidi ⁊ circūspecti.

De Ie

¶ Ierociniū est locus vbi aluntur pauperes ꝑm q̄ accipitur. C. de sacrosanc. eccle. l. illud.

De Ig

¶ Ignarus est qui ignorat vel qui ignoratur. ꝑm ysido. li. x. vnde ignorans ignorabitur. xxxviij. di. qui ea. vbi dicitur. Qui ea que dei sunt nesciunt: a deo nesciuntur.

¶ Ignauus idem est qd̄ ignarus vie. id est rationis ⁊ vite. ꝑm ysido. ibidem.

¶ Ignorantia est cum de facto vel de iure nichil scio. nec michi aliquid suspicor ⁊ ꝑm Azo in sum. C. de iur. ⁊ fac. igno.

¶ Ignorare proprie est nescire quod aliquis debet scire. Nescire autem est communius q̄ ignorare. Unde proprie. Omnis qui ignorat nescit: ⁊ non econtra. vt nota. ff. de iur. ⁊ fact. igno. super rubrica. Et ignorantia diuiditur ex parte materie circa quaz est. quia alia est ignorantia iuris. alia facti. et harum vna probabilis alia non. Ignorantia facti est vt si nesciam illum decessisse qui michi cognatus est. vel aliquod simile. ⁊ ignorantia facti alia est facti differentis ad salutez vel ad officium. hec excusat. vt p̄ma Corinthi. x Omne quod in maccello venditur manducare nichil interrogantes ipsam conscientiam. Alia est facti necessarij ad officium: vt in presbytero q̄ sit facta manuū impositio: ⁊ hec non excusat. Alia est necessarij facti ad salutem vt q̄ christus passus est. hec etiam non excusat in habentibus vsum rōnis. Itē ignorātia fcī alia est ꝓprij facti. alia alieni. Si ꝓprij. aut ergo

BIU Cujas

q̄s dat operā rei illicite: ⁊ tūc nō excusat. aut rei licite ⁊ tūc aut hūt indebitā diligē tiā ⁊ sic nō excusat a toto ꝫ a tāto. Si ꝓo debitā hūt excusat a toto. Si ꝓo sit facti alieni: aut ē ignorātia ꝓbabilis. s. ad quā nō req̄rit q̄ sit nimis diligēs aut curiosus inq̄rendo. vel etiā q̄ sit nimis negligēs ⁊ b̄ excusat aut ē crassa ⁊ supina. vt cū quis ignorat ea q̄ sunt pblice fcta ꝯ coram ppō: ⁊ tūc nō excusat. vt no. ber. in. c. req̄sunt. de ordi. ab epis. q̄ resig. epis. ⁊. c. i. de postu. ⁊ cle. et cō. mi. aplice. ⁊ de ꝓsti. vt aīaꝝ. li. vi ¶ Itē ignorātia alia ē simplex: ⁊ cū q̄s tenet scire qđ nescit. ⁊ facit ad b̄ q̄ sciat: scd nō q̄q̄d pōt. Vel ꝫ aliquos pōt dici simplex ignorātia q̄ ꝑuat sciētiā: nec ponit debitū sciēdi: nec ꝓceptū sciēdi. ⁊ b̄ est i his q̄ nō hūt vsum rōnis. alia est crassa: vt cuꝫ q̄s negligit scire qđ tenet scire nec tm̄ vult se scire. Alia ē affectata: vt cū q̄s negligit illud qđ tenet scire ⁊ placꝫ ei nescire. ibi ꝑ ma excusat a tāto ꝫ nō a toto. scda adhuc excusat ꝫ mn̄ꝰ q̄ ꝑma. tercia vero nō excusat ꝫ accusat. Itē ignorātia alia ē vincibilis. alia inuīcibilis. inuīcibilis aut ē intro ducta ꝑter oēs culpā: aut ꝑ culpā pambulam. Si ꝑmo mō aut simplr̄ ꝑuat cognitionē vt in his q̄ carēt oī vsu rōis. ⁊ b̄ excusat a toto: aut nō tollit oīno rōnis vsum ⁊ tūc nō excusat a toto vt in his qui nō sunt plene furiosi ꝫ hūt aliq̄ lucida intualla ⁊ i puer] q̄ sunt capaces aliquo modo ꝓcepti: ꝫ ñ plenc. Si ꝑ ꝑpriā culpā: vt i ebrio ⁊ furioso quoꝝ vterq̄ precipitaunt se in b̄ ꝑ suā culpā nō excusat. qz ꝑm Aris. in etb. ebrio debet duplex pena ꝫ furiosus excusetur saltē a tāto. Si aūt sit vincibilis tūc distinguit: vt. s. in crassaꝫ ⁊ supinā ⁊ affectatā Sz q̄ duplex sit ignorātia tex. est optim⁹. i. q. iij. §. his ita rñdet. Itē vt aut ambro. Turbat nauicula petri ibi i ꝓbo ignorātia glo. optia oīno videda. Alia ergo ē ignorātia iur]: vt si nescio me illi posse succedere q̄ michi cognat⁹ ē ⁊ decessit. vt. ff. ō iur. ⁊ fac. igno. l. i. ⁊ b̄ nō excusat regula ignorātia. de reg. iur. li. vi. Est etiā q̄dā ignorātia ꝓbabilis: vt si q̄s errat in fcō alie no. ⁊ ignorātia nō ꝓbabilis. vt si q̄s errat in fctō ꝑ̄o vel rebus suis: vt. ff. ꝑ so. l. vlt. vel si ignorat aliq̄d qđ oēs de ciuitate sciunt: vel maior pars ciuū scit. l. regula. §. sed facti. ff. de iur. ⁊ fac. ig. Turpe em̄ ē patricio ⁊ nobili viro ⁊ cās porāti ius i quo ꝓfac ignorare. l. ij. §. ab his. ff. de orig. iur. Et dicaꝝ int̄ ignorātiā. errorē. titubatōez ⁊ nescietiā. no. arcb. xxxiij. q. iij. Itē ignorātia dr̄ esse triplex. Pria negatiōis: q̄ scz scia negat: nec debitū sciēdi ponit: ⁊ simpliciter b̄ excusat. Scda est ignorātia ꝑuationis: q̄ etiā scia negat. sed aptitudo siue debitū sciēdi ponit. ⁊ b̄ in eis q̄ ptinēt ad salutē excusat a tanto: ꝫ nō a toto. Tercia est ignorātia dispositiōis q̄ ponit errorez siue ꝓceptionē ꝓriam recte scie. ⁊ b̄ in his q̄ ptinēt ad salutē accusat nō excusat. Et sic patet q̄ ignorantiaꝝ quedam excusat. quedā non. quedā magis ⁊ quedā minus ⁊ quedā oīno nil excusat: sed incusat: vel accusat. Naz ignorātia iuris si aliq̄d excusat. mn̄ꝰ tñ q̄ ignorātia fcti. Et ignorātia iur]. alia ē iur] naīalis. alia iur] dīm. alia iuris canonici: alia iuris ciuilis. Ignorantia iuris naturalis nullū habētē vsuꝫ ratōnis excusat: qz hoc ius ē in corde hois scriptū. i. q. iij. §. his ita denotādū Ignorātia vero iuris diuini q̄tū ad aliqua simplr̄ excusat laicos: et q̄tū ad aliqua excusat eos a tanto. non a toto. Legere em̄ ꝓphias et euangeliū: ⁊ doctrinā apostolice scientie tenent epi ⁊ prelati maiores: qui debēt domino omnipotēti seruire: ⁊ reddere rationem de ea que in eis est fide ⁊ spe vnde ab eis requirit scia veteris et noui testi. Sed laici ad hoc nō tenent nisi ad noticiā declogi: ⁊ articuloꝝ fidei prout in apostoloꝝ simbolo cōtinentur. Ignorantia aūt iuris canonici aliquos excusat: ⁊ aliquos non. Cōtinet em̄ in⁹ canonicū cōstitutiōes per quas discernūtur peccata: ⁊ has tenentur scire ꝓbyteri curam animarum habentes scz cōfessores. Nō autē ita tenentur alij: ⁊ mlto minus laici. Sed ipsi presbiteri ⁊ alij clerici ꝑm q̄ sunt in maiori gradu cōstituti. ꝑm hoc etiaꝝ plura scire tenētur. Ignorā

BIU Cujas

tia vero eorũ que publice promulgãtur ad laicos pertinẽtium nõ excusat eorum peccatũ quod per ignorãtiam perpetrãt .xvi. dis. quod dicitis Ignorantia vero iuris ciuilis aliquib⁹ ꝓdesse põt: vt militib⁹ rustic⁹ mulierib⁹: ⁊ minorib⁹ ãnis. ⁊ maxĩe in dãno euitãdo: nõ aũt ĩ maleficijs. vñ Leges ciuiles si nescit feĩa miles. Cleric⁹ ⁊ cultor percet sibi iudex ⁊ vltor. Nã rusticitati succurritur in ignorãtia iuris: vt in. l. q̃cũq̃. C. qui admi. ad bo. po. po. glo. i. que allegat ad b̃ iura. Sz ibi catho de saxis cõcludit ꝯ sali. quẽ dicit rustice loq̃. ꝙ rustico ius ignorãti nõ dz succurri: qz dz ꝯsulere ꝑitiores. Si em̃ nõ ꝑcitur mulierib⁹ ⁊ nobilib⁹ ad indulgẽtias eũtib⁹ cũ oporteat ꝯsulere peritos nec rustico eũti ad siluas parci dz sz tñ rusticitati ꝑcẽdũ est. vt. C. de tes. ⁊ quẽ ad. tes. or. l. fi. Itẽ ignorantia dr̃ crassa ⁊ supina ꝑ methaphorã hoĩs crassi ⁊ supini: qui nõ videt etiã ea que ad pedes eius sunt.

¶ Ignominia ẽ ꝟbalis lesio ꝯ honorẽ vel ẽt turpitudo. Et sic dr̃ ꝙ ignominiosuz est ep̃o si q̃rat ab alijs doceri: cũ ip̃e alios docere debeat: vt in auc. de san. epi. §. dam⁹. col. ix. ⁊. xxxvi. di. §. eccc. i. q. i. vilissim⁹. viij q. i. lz. ⁊ ar. ĩ. l. argẽtari⁹. §. ꝓhibet. ff. d. edẽ.

¶ Itẽ dr̃ ignominia ⁊ ꝯfusio ẽ xp̃z crucifixũ pauperẽ ⁊ esuriẽtẽ falsis p̃dicare corpibus ⁊ ieiuniorꝫ doctrinaz rubẽtes buccas tumẽtiaq̃ ora ꝓferre. xv. di. ecclesie p̃nceps

De Il

¶ Illustris ẽ nomẽ noticie eo ꝙ mltis clareat. splẽdore gñeris vl' sapie vl' virtutis q̃uis sit obscure nat⁹ ſm Isi. Et nota ꝙ. iij. sunt noĩa dignitatũ. s. maxuni: vt sunt supillustres: magni vt illustres: medij vt spectabiles: minimi vt clarissimi. ĩ auc. de ap. §. i. ⁊ trib⁹ se. insti. in ꝓhe. §. cũq̃. vbi glo. Illustres etiam dicũtur q̃ sunt de cõsilio ⁊ cõsistorio ĩpatoris. l. quisq̃s. C. ad. l. iul' maie.

¶ Illico dr̃ fieri qd̃ fit añq̃ diuertat se ad alia faciẽda. l. litigatorib⁹. C. de ap. vbi cõcedit̃ illico appellare viua voce in crimĩalibus ⁊ ciuilib⁹ causis etiaz sine scriptis. ff. eo. ti. l. i. §. fi. ⁊. l. a sententia. §. fi.

¶ Illata. i. opposita. de p̃sump. nonne.

¶ Illusio ẽ deceptio vel derisio. cle. vnica cũ illusio. de renũ. vbi cõcor. mlte in glo.

¶ Illiric⁹. i. schlau⁹. s. aliq̃s de schlauonia vid. s̃. colõi illiriciani. ⁊. C. d̃ colo. illi. li. xi.

De Im

¶ Imbecillis est fragilis ⁊ inconstans et dicitur quasi sine baculo.

¶ Impetere est accusare: vt de iureiu. quẽ admodum.

¶ Impitia. i. ignorãtia: de p̃scri. sicut g̃ue.

¶ Immo stat q̃nq̃ correctiue. c. accidẽs vt li. nõ cont. de b̃ tex. iũcta glo. xvi. q. i. p̃dicator ⁊. l. stichus. ff. de manumis. testa.

¶ Impꝑpetuũ: ¶ Impẽse. ¶ Implemẽtũ.

¶ Impossibl'e. ¶ Impubes. Re. j. dẽ. In.

De In

¶ Incapacitas capit̃ ꝑ ip̃a reali ĩcapacitate ꝑ vt nat̃a rei dictat: vel dispõ legis adimit. aut qd̃libz mediũ opari vel significare declarat. ꝟbi gr̃a ꝓmittit̃ vl' legat̃ res sacra ĩcapacitas rei hui⁹ opat̃ ꝙ nõ valz nec in re nec in estimatõe: qz nõ ẽ cõmertiũ rei sacre. l. int̃ stipul ãtẽ. §. sacra. ff. de. ꝟ. obli. Rõ qz res d̃o dicata est ex̃ ꝯmertiũ hoĩum sz ibi legat̃ columna aurea vel marmor pictũ ad ꝯstructionẽ dom⁹ de alia domo non valz legatũ in re lz valeat in estimatõe. l. cetera. §. si duob⁹. dele. i. qz res de se est in cõmertio hoĩz. sz ne destruat̃ vl' deterioret̃ nõ tollit̃ de domo: sz debet̃ extimatio rei. Itẽ si legat̃ p̃diũ qd̃ ẽ incorꝑatũ p̃rimonio cesaris significat ꝙ nulla ẽ dispositio in re vel estimatiõe. l. apd̃ iulianũ. §. fi. dele. i. quia res ẽ simpl'r exẽpta a cõmertio hoĩz nisi de licẽtia p̃ncipis. Item legat̃ vel ꝓmittit̃ res aliena nõ põt solui: qz nõ dñs vl' nimis magno p̃cio vult vẽdere. l. nõ dubiũ. §. fi. dele. iij. qz lz res in cõmercio sit: est tñ difficultas in hñdo ⁊ soluẽdo. Itẽ si legatur iudeo mãcipiũ christianũ nõ valet dispositio nec debetur res vel estimatio rõe ĩcapacitatis vt. l. multũ ĩterest. ff. de. ꝟbo. obli. Et sumit̃ significatũ ex re ⁊ ꝑsona. nã mancipiũ xp̃ianũ iudeo queri nõ põt. C. ne xp̃i. mãci. l. vnica. ⁊. c. i. de iudeis. Igr̃ cõtract⁹ sup illa re null⁹ est ipso iure legatũ nullũ. Sz si iude⁹ legat xp̃iano mãcipiũ christianuz valet di-

BIU Cujas

ſpoſitio in re.l.multuꝫ intereſt.p̃alle.qꝛ ml impedit.Et ſi diceres obſtare qꝛ legãs de bet trãſferre dñiuꝫ.l.vbi aũt.§.fi.ff.de ꝟb. obli.Sed iudeus nõ habet cõmertiũ mancipij chriſtiam ergo nõ trãſfert dñium.Rñ detur ly nõ habeat cõmerciũ vt apud ſe remaneat:habet tamẽ vt ad alium tranſferatur.ꝛ ſic de alijs exemplis

¶ In capita ſuccedere ꝓm hoſti.in ſum.de ſuc.ab inte.§.viſo.ꝟ.quid ſit factũ.Eſt qñ filij p̃moꝛtuoꝝ fratrũ ſuccedũt in portiombus quot ſunt capita:ꝟbi.gl̃a.Tres ſunt filij ex p̃moꝛtuo fratre ꝛ vn⁹ ex alio fratre ſi tm̃ capiat fili⁹ ex vno fratre geniꝰ q̃tum tres ex alio geniti ſuccedũt i ſtirpes ſuas qꝛ quilibet capit certã portionẽ ſtirpis ſue Si vero fratres tot portiões capiãt quot capita ſunt tũc ſuccedunt in capita vide.ſ. in ſtirpes ſuccedere.ꝛ azo.in ſum.C.de hereꝺi.inſti.ꝛ hoſti.ꝛ ſpecu.eo.ti.in tractatu libelloꝝ.verſi.nunc.de collateralibus.

¶ Incõcuſſa.i.inmolata:ſed inconcuſſe.i. quiete ſine interꝓetatione.c.illud. et.c.auditis.de pꝛeſcꝛip.

¶ Incẽdiari⁹ẽ q̃ ob ĩmicitiã aut p̃ter gl̃aꝝ ẽdes arboꝛes.ſiue ſegetes incẽdit.vt.ff.de pe.l.capitaliũ.§.incendiari⁹/Et incẽdiarij p ſiũam ab eccleſia denotati tm̃ a papa ab ſoluunt:de ſen.ex.tua nos.Alias incẽdẽs domũ vel aream vlteri⁹ punit:de unur. c.ſi quis domum

¶ Incidens ꝛ emergens quomodo differant:no.in.c.i.de oꝛdi.cog.ꝛ.c.a nobis.de excep.vide de hoc ſupꝛa emergens.

¶ Incentoꝛ dicit ideo quia ipſe alios pꝛana ſuggeſtione ſuccendit ad vicia:et ꝓſuadendo inflammat ſcõm Iſido.

¶ Incẽtiuũ idẽ eſt qđ appetit⁹:vl audacia ſeu volũtas.de vi.ꝛho.cle.c.vt clericoꝝm

¶ Inceſt⁹ẽ abuſus ꝓſanguineaꝝ vl affiniũm.vt.§.cum ergo.xxxvi.q.i.xxxv.cã quaſi per totum

¶ Inceſtuoſus ꝺr q̃ cognatã vel affinẽ vl etiã ſcẽmonialem nefario amoꝛe vel coitu violat ſeu maculat:ſiue in mr̃imonio ſiue ſine mr̃imonio:vt in.§.p̃al.ꝛ.xxvij.di.virgines.Et de monialib⁹ ẽ pena capitalis.l.ſi q̃s dicã rapere.C.de epi.ꝛcle.ꝛ.l.vnica.de rap.ꝟgi.C.i p̃n.q̃ ſic incipit.Raptoꝛes virginũ honeſtarũ vel ĩgenuaꝝ ſiue iã deſpõſate fuerint ſiue nõ.vel q̃rũlibꝫ viduaꝝ ꝛc. capitis ſupplicio plectendo decernimus.

¶ Incola ꝺr q̃ in aliquã regionẽ domiciliuꝫ ꝓtulit vel ꝫhit ĩ q̃ſi ſedẽ ibi poſitur⁹ vl mãſionẽ:ita q̃ trãſactis decẽ ãnis domiciliũ retinuit.ly ẽt cã ſtudij ibidẽ ſteterit:vt.ff.de ꝟbo.ſig.l.pupillus.ꝛ.l.incola vel qui pꝛoꝓriam terꝛaꝝ colit.Require.§.agricola.

¶ Incolumis ꝺr a noĩe colũna.qꝛ ſicut colũna ẽ erecta foꝛtis ꝛſtabilis:ita ĩcolumis cõſiſt⁹.Et iſta rõe foꝛte fili⁹ ꝺr p̃he in bonis p̃is q̃rtã ĩcolumẽ.i.foꝛtẽ ꝛſtabilẽ:qꝛ fidei commiſſa et legata minus non poſſunt:vt l.ij.cum ibi nota.C.de moſſi.do.

¶ Incuria eſt negligẽtia:cle.qꝛ ꝓtingit.de re.do.ꝛ.c.queſitũ de peni.ꝛ remiſſio.

¶ Incertitudo nichil vl min⁹ ſignificat.qꝛ nichil vel min⁹ oñdit.ideo act⁹ ſub incertitudine poſit⁹ effectũ non ꝫz vel ꝫz q̃ñ quoties pbabili medio incerti fit declaratio vl ſignificatio.ꝟbi gl̃a.Teſtatoꝛ inſtituit heredẽ ꝛ ab eo legatariꝰ magnã ptẽ hereditatis p modũ quote:vel ſingularis rei deide legat ſeio certã ſummã ꝛ non dicit a quo an ab herede an a legatario ĩtelligit ab herede.qꝛ ꝫ ſignificatũ ſum it ex cõi mõ agendi quo heres ſoluit onera ꝛ ſic ex cõi mõ intelligẽ diuideꝫ hers oneraꝝ facit.l.ſi ſeru⁹.legat⁹.§.q̃ margaritã.ff.de le.i.Itẽ ibi teſtatoꝛ legat ſuo libertatẽ ſi dederit decẽ:ꝛ nõ dicit cui certe ĩtelligit q̃ det heredi.l.q̃ pecuniã.ff.de ſta.libe.qꝛ heres ꝫz onus:ideo ꝛ recõpẽſationẽ.Itẽ ibi teſtatoꝛ heredẽ inſtituit:ꝛ rogauit eũ reſtituere oẽm hr̃ditatẽ titio deinde teſtatoꝛ relinq̃t.xv.ſeio ꝛ nõ dicit a quo intelligit⁹ a fideicõmiſſario vel l.ſi.C.ad trebel.ibi teſtatoꝛ hr̃dẽ inſtituit ꝛ vult eũ dare decẽ nõ dicit cui:nõ vz.l.paulus rñdet.ff.ꝺ re.du.rõ qꝛ nullũ ẽ ſignificatũ ex quo ꝓcludi poſſit cui debeaꝫ. iõ nulli debeꝫ.Itẽ ibi.Teſtatoꝛ legauit titio:ꝛ duo ſunt hui⁹ noĩs amici teſtatoꝛis.legatũ vz:

BIU Cujas

ꝯ hꝑes vñ ſoluere cui volueritꝫ nec te nebit alteri niſi pbet teſtatorē de ipo et nō de alio ſenſiſſe. Si aūt hꝑes vult nō tenet ſoluere vni vel alteri niſi pbet teſtatorez de ſe ſenſiſſe. ⁊ ſm b neutro pbāte nō vz lega tū ſeu nō habebit effectū. l. ſi q̄s ſeruū. §. ſi inter duos. ff. dcle. ij. Rō q̄ lz nomē ꝓpriū ei⁹ cui reliq̄tur ſit exp̄ſſiū. tñ ꝓpt̄ ꝓuenietiā noīs ⁊ circūſtantiā in altero remanet icer titudo. Nec pōt dici deberi vtriq; q̄ teſta tor legat vni tñ vt p zex nūero ſingſari. ido niſi b certitudo ꝺclaret nō debet: q̄ nō ap pet cui. Item ibi teſtator legauit titio albo ⁊ deide titio nigro. ⁊. deide dixit titio. ⁊. ſibi legata adimo: nō ꝺeclarādo de quo intelle xerit. nō vz ademptio: niſi doceat de quo te ſtator ſenſerit. l. iij. §. ſi duob⁹. ff. de adi. le. Rō eſt eadē vt. §. i legato facto titio: nō de clarādo de quo: ſz ibi teſtator titio albo ⁊ titio nigro legat domū. deide dicit titio adi mo domū nō declarando de quo: vz ademptio in vtroq; l. ſi fuerit. ff. de re. du. Rō q̄ ſignificatū illō ſumitur ex domo q̄ tota adi mitur: ⁊ tota in legato facto vtriq; cōtine batur. Idō legatū fm vtriq; adimit. Et b ademptiōe tot⁹ legati declarāte illō. Itē ibi lego pauꝑibus. vz. l. idē q̄ pauperibus C. de epi. ⁊ cle. Rō q̄ ſignificatū ſumitur ex pauꝑe declarante quib⁹ relictū eſt. Et licet aliqui ſint pauꝑiores aliis. ꝺeclaratio ta men ſupꝑlcetur arbitrio boni viri.

¶ In quando priuat vel auget. no. Io. an. ꝺe conſue. ad noſtram. Et dat remiſſionez ad Specu. de iur. pa. nobis autē. Sed ple nius no. archi. xl. di. ſi papa. Et q̄ñq; no. in tranſitatem: quandoq; extranſitatem: iuxta alexandrum. In campo curro. ⁊c. ⁊ habe tur ꝓ in. l. fi. cū. in prin. ff. ꝺeleg. i. Quādoq; ponitur pro valde in compoſitione: vt inui gilare ideſt valde vigilare. clemen. paſto ralis de re iudic. c. i. de fideiuſ.. Specu. de diſtin. ⁊ allega. §. poſt hec. ℣. alibi ponitur ibi etiam impꝛſonale ſignificat valde. in terdum ponitur pro non in compoſitione vt iuſtus: iniq⁹ ideſt nō iuſtus nō equus

¶ Incorrigibilis ſcōm bal. dicitur qui nō paret iudici in extremo iuriſdictionis q̄ eſt ſententia. Sed cōtumax dicitur qui nō paret in p̄ncipio iuriſdictionis q̄ eſt cita tio vel in ius vocatio. ſecūdū Anto. de bu trio. dicitur incorrigibilis qui poſtq̄ pen itus eſt condemnatus iterū refertur ad idē crimen. c. vt fame. de ſenten. excō. idem pa tior. licet enim non faciat penitentiaz non dicitur propterea incorrigibilis niſi reuer tatur ad ſimile vel ad peius ꝺelictum. nec faciet ſui preſentiam iudici. c. quoniaz fre quenter. §. i. vt lit. non conteſta. dum enim facit ſui preſentiam vt iudex eum apprehē dere poſſit non eſt incorrigibilis: quia ec cleſia habet adhuc quid vltra faciet. capi tulo cum non ab homine. ꝺe iudi.

¶ Indefinita capitur pro oratione cui nō preponitur ſignum vniuerſale vel particu lare. Et oratio indefinita ſignificat indiffe renter. Quandoq; etiam vniuerſaliter di ſtributiue ſeu collectiue ſeu aliter prout ei⁹ ſignificatum vel materia ſubiecta vel que uis circunſtantia ſeu aliquod medium p babile concludit. verbi gratia. ibi lex loqui tur indefinite dicendo. venditorē tenetur rē tradere vl tenetur ꝺe euictione: vel homici da: vel fur eſt puniendus. ſignificat vniuer ſaliter: quia ſenſus eſt q̄ omnis homo qui eſt venditor tenetur tradere rem. Et om nis homo qui eſt homicida vel fur eſt puni endus. Et hoc patet ex omnibus legibus ſic loquentibus cum earum intellectu. Naz natura legis eſt omnia in quibus eſt medi um ſub eadem regula concludere. Cuz ibi ſit eadem ratio ibi ⁊ idem ius eſſe debeat. l. illud. ff. ad. l. aqui. Itē qua ratione de iſta lege; detraheretur vnus eadem ⁊ alius. ⁊ ſic remaneret deluſoria. et ſic dicit ſeu ideo dicit vniuerſaliter. Differt tamen indefini ta ab vniuerſali ſcōm Bar. quia vniuerſa lis omnia ſignificat ex ſuo proprio ſignifi cato. Indefinita vero non comprehendit omnia ex ſua ſignificatione propria: ſed ex idemptitate rationis interpretatiōe iuris vel diſpoſitione legis: ℣ bi gratia. lex dicit homicidam puniendū morte. Non tamen

BIU Cujas

sub hac lege comprehēditur homicidia iu
ste occidens scilicet ad sui defensionē vl' p
sniaz: vt in.l.i.C.ad.l.cor.de sic.sec⁹ si lex lo
queret vniuersalit' tūc ex ꝓprio significato
ꝯtineret oīa: ⁊ nō iterp̄tatiōe iuris sicut in
definita. Idē cuz ꝓfert' ab hoīe in materia
nat'ali dicendo hō est aīal significat vl'r: qz
sensus est ꝙ oīs hō est aīal: qz significatuz
sumptū ex nat'a in necessario īest omni hoī
idē cū ꝓfert' a lege dicēdo obligatio ē iuris
vinculū: vel actio est ius ꝓsequēdi ⁊c. quia
cuilibz obligationi ⁊ actioni necessario cō
uenit diffinitio. Item ibi in iuditio interro
gat⁹ de pl'ibus criminib⁹ an fecerit. rn̄det
q̄d eorum nō feci: equipollet vl'r: puta sen-
sus ē nichil hoꝝ feci.l.si is q̄ ducēta.§. vtꝝ
ff.de re.du.qz significatū sumit' ex interro-
gatione et respōsione facta ī iudicio. nā rn̄
sio facta ibi debet certiorare ibi interrogā
tē alias nō dr̄ rn̄sio. mō recipiēdo vl'r inter
rogās certiorat': qz rn̄dēs omīa negat. Si
aūt nō recepetur vl'r non certioraretur ali
quo modo: qz nō apperet q̄d negaret ⁊ q̄d
ꝯfiteret. Et sumit' hic significatum ex equi
pollentia. qz negatio preposita signo facit
orōnē eq̄pollere suo ꝯdictorio Nā lz ibi ne
gatio postponat' in ordine scripture: p̄po-
nitur tn̄ in ordine ꝯstructionis: dicēdo q̄d
eoꝝ nō feci.i.nō feci q̄d eoꝝ: ⁊ sic equipol-
let isti nichil eoꝝ feci. iura tn̄ paꝝ intendūt
significatū equipollētiaꝝ. Item ibi. ꝓmit-
to ꝑ heredē meū nō fieri: quo min⁹ tibi ire
agere liceat. hec ꝟba ꝑ heredē meū signifi
cāt vl'r. qz sensus est ꝑ nullū heredē meū.l.
ij.§.fi.ff.de ꝟbo.obli.qz nomē heredis lz ꝓ
ferat' in singl'aritate tn̄ significat oēs here-
des. alias stipulatio non haberet heredi-
tatem nec esset certitudo de quo ītelligeret'
⁊ de quo nō. Itez ibi testator dicit lego ser
uos meos textores: ⁊ oēs sunt textores. si
gnificat vl'r. qz sensus est lego om̄s seruos
meos .l.seruus vrban⁹.§.fi.ff.deleg.iij.qz
significatū hoc sumitur ex accidentia facti
ꝙ om̄s sunt textores. Si autem aliq̄ sunt
textores. ⁊ alij non significat vniuersaliter
omnes textores ⁊ nō vniuersailt' oēs ꝟuos
.l.prealle.qz verbū textores ponit' ad resti
tutionem vt alij nō contineantur in legato
Item ibi testator dicit. lego lanam argētū
significat vl'r vt oīs lana om̄e argentū vi-
deatur legatum. l.si cui lana.ff.delega.iij.
qz q̄ ratione vnū ibi ꝯprehenditur eadē ra
tione ⁊ aliud. ⁊ qua rōe vnū excluditur: ea
dem ⁊ aliud. ⁊ sic nichil significat'. Itez ibi
obligo bona mea. non significat vl'r: qz sup
pellex: filij naturales. ⁊ ꝯcubina nō ꝯtine-
tur.l.obligatiōe.ff.de pig.qz ex natura ista
rum rerū quis ad istas ita afficitur ꝙ nū-
q̄ vel raro obligat. ergo in obligatiōe eas
noluit comprehendere. sed cōprehendunt'
alia que quis solet obligari pro debito. qz
significatū sumitur ex verbis ⁊ cōmuni mo
do agendi seu obligandi. debent em̄ verba
deseruire intentioni. ⁊ nō intentio verbis.
nam per verba exprimitur intentio.xxij.q.
v.humane aures .xxviij.disti.sedulo.i.q.i.
marchion.de verbo. sig. intelligentia. ⁊.c.
preterea. Idez si dicit vniuersaliter obligo
omnia bona mea: qz adhuc predicta nō cō
prehenduntur. Item ibi testator dicit he-
res meus damnat⁹ esto dare significat vl'r
quia sensus est ꝙ omnes heredes tenean-
tur.l.si pluribus.ff.delega.ij. Finaliter er-
go indefinita equipollet vniuersali. de pri-
uile. qz circa.xix.di.si romanoruz.ff.de ꝟui.
l.si cui. ⁊ hoc verum est de indefinita legis
vel canonis ⁊ ius tradere intendentis ta-
lis enim indefinita equipollet vniuersali.
si lege vel canone nō diffinitur.xxxi.q.i. qd̄
si dormierit. Jo.an.no.ꝙ si non est eadez
ratio ⁊ conditio propter aliquod accidēs
omnium particularium in vniuerso com-
prehensorum tunc indefinita non equipol
let vniuersali. verbi gratia. si legatur lana
indefinite nō cōtinetur tincta in legato.l.
si cui.ī prin.ff.delega.iij. sed si legatur om-
nis lana: tincta etiam cedit legato.l. pedi
culis.§.labeo. ff.de.aur. ⁊ ar.le.in glo.su-
per verbo alioꝝ ecclesiasticoruz in.c.vt cir
ca de elec.li.vi.vbi de hoc plene nota.

¶ Ineptie sunt fatuitates.c.qua traditio
ne.xxij.distin.

¶ Indulgentia.notat archidya.ij.q.iij.c.
fi. ⁊ de peniten. ⁊ remissio.c.ij.li.vi.

BIU Cujas

¶ Indoles est quedam ymago future virtutis ꝑm Isidorum proprie dicendo.

¶ Indignari ⁊ dedignari differūt vt patz in.c.vera iusticia.dis.xlv.vñ idignari sapit virtutem:sed dedignari arrogantiam.

¶ Indigna dicitur quasi inde genitus vel quasi in eo loco natus scdm Isidorum.

¶ Inditio est numerus annoruz cōsistens ex tribus lustris. Est autem lustrum quinquēnium ⁊ qualiter possit inueniri inditio habetur in glo.inditionis.c.inter dilectos de fi.instru. Sic em̄ faciendū est annis dñi addas tres ⁊ diuide totū per quindecī:et id qd remanet completa diuisione in numero diuidendo hoc ostendit inditionem in isto seu pro isto anno.

¶ Inducie ꝑm glo.sum.iij.q.ij.sunt quintuplices.s.restitutorie.ꝓparatorie.citatorie.deliberatorie.indicatorie. siue executorie. Et ibi ponitur tempus omnium quam glo.vide supra dilatio.

¶ Index ē ꝓditor dict⁹ ab īdicādo ꝑm Isi.

¶ Indictum est qd indicitur.i.notificatur vt sciatur ⁊ fiat ab indicendo dictū ⁊ sic fit indictum super iudicium ne procedatur.

¶ Indicium est mediū intellectuale veritatis eliciende ex aliqua singulari circūstantia insurgens.C.⁊.ff.de rei vēdi.l.indicia. ⁊ dr ab indicādo:qz indicitur.i.notificatur

¶ Indiem adiectio est qñ quis ita vendit rem vt si quis circa certū diez meliorē partem obtulit conditionis scilicet plusq̄ prior emptor res venditori tradatur vt alij vendere possit cuicunqz velit.vt.ff.eo.ti.

¶ Inexpiabilis dicitur eo ꝙ nunq̄ expietur idest purgetur secūdū Isido.

¶ Inficiator.i.negator.qz nō fatet:sed cōtra veritatem mendacio innititur.

¶ Inficiatio. i.negatio .l.ea q̄.C.de neg. ges. Et inficiari.i.negare. Hinc ē ꝙ dr aliquādo de aliquib⁹ actionib⁹ ꝙ crescūt ꝑ inficiationē:qz ab inicio ꝯpetūt ad simplum hoc est ad rē vl estimationē seu damnū dātū. Et si ille hoc negauerit ⁊ de hoc cōicat ꝯdēnabitur ad duplū:vt in actione depositi in eo ꝙ depositū ē timore ruine incēdij vel naufragij.vide.s. de actio.actio ī fcm̄

¶ Infans est paruulus circa septem annos:vt.l.si infanti.C.de iure delibe.

¶ Infamia ē fame ꝑuatio siue diminutio. Fama nāqz qñqz ꝯsumitur vt ex toto ꝓ extincta habeat.s.cū maxima vel media capitis diminutio īteruenerit.vl sic. Infamia ē cōis opinio ꝟbis ꝓnunciata ex suspitionibus orta. Itē infamia est a liud q̄ scandalū ⁊ plus īportat:qz hoc per purgationem tollit sz in illo purgatio nō īdicitur:de homi. ex litteris in glo. Itez īfamia est illese dignitatis status vita et morib⁹ reprobat⁹ Per oppositū fama dscribit.Re.s. Fama ⁊ de coha.cle.⁊ mu.c. vestra in glo.notorium. Vñ duplex est īfamia.s.iuris ⁊ facti. Infamia iuris est qñ ius dicit aliquē esse īfamē. Sz īfamia facti est qñ apud bonos ⁊ graues viros est opinio de crimīe alicuius.de hoc.l.i.de causis ex q̄bus īfamia irrogatur. Infamia iuris duplex ē.s.ciuilis ⁊ canonica. Et īfamia iuris ciuilis ꝯhit ex sentētia crimīs publici.s.diffinitiua . nō āt ex snīa īterlocutoria nec arbitri. Etiā qñqz ex sentētia criminis ꝑuati vt furti vel iniuriaꝝ. Etiam qñqz in facto absqz sententia quis īcidit in infamiā. Infamia canonica ꝯtrahitur ex quolibet peccato mortali. Et qñ infamia ⁊ que repellat testē a testificando ī causa criminali vel ciuili. Crimīaliter seu ciuilit intētata.nota in.c. testimonium de testibus

¶ Infra.no.ꝑ Inno.de fi.instru.īter dilectos.⁊ Joh.mona.de excep.pia.sup.versi. octo.li.vi.ibi habes quādo includit vel excludit.⁊ Joh.an.de cle.coniuga.

¶ Infinita ī multis iuris regl̄is ꝓhibetur de rescrip.cū in multis.li.vi. Et exēplificatur de reli.domi.c.vlt.⁊ eo.ti.c.religionez li.vi.de testi.cū cāz.⁊. c.significauerit.ff.de testi.l.i.ī fi. Itē in relictis ꝓ redēptiōe captiuoꝝ:vbi etiā restrīgitur īfinitas. Itē cū multitudo peccauit. Item non onorat heres in īfinitū fideicōmissuz soluere. Itē in stipulatiōe damni īfecti nō debet q̄s in īfinitū esse obligatus:⁊ sic de alijs ⁊ merito

BIU Cujas

reprobatur ĩfinitas: qꝛ multitudo est cano
nibus inimica. de prebẽ. qꝛ intãtũ ⁊ onero
sa multitudo nichil hꝫ honesti. ĩ auc. de re
feren. pala. §. ꝓpterea igr̃. col. ij. ⁊ de h̃ ha-
bes plẽs cõcordãtias: de eta. ⁊ qua. c. pe.
nid̃ de h̃ ꝑ Jo. an. ĩ glo. c. cũ in mltis p̃alle.
¶ Infula sumitur ĩterduꝫ ꝓ corona impia
li. C. de qua. prescrip. l. fi. in fi. Qñqꝫ pro al
ba fasciola sacerdotalis capitis ꝑm glo. in
cle. ij. de vi. ⁊ hone. cle. capitur etiã pro mi
tra episcopi vel abbatis: ⁊ significat altitu
dinem sapientie qua precellere dꝫ episco-
pus. i. q. vij. ꝯtrauenientib⁹. i. q. i. vilissimus
xxv. dis. §. nũc autẽ. lxi. dis. in sacerdotib⁹. ⁊
duo cornua ei⁹ significãt duo testamẽta. s.
vetus ⁊ nouũ: q̃ episcop⁹ debet mẽorialiter
tenere. xxiij. dis. qui eps̃. Et duo pẽdula q̃
sunt in posteriori parte significãt memori-
am duplicẽ. s. mãdatoꝝ diuinorũ. xliij. di.
sit rector. Et peccatorum suorum ad com-
punctionem de pe. dis. iij. iudas in fi.
¶ Ingeniosus dicitur quasi intus habẽs
vim gignandi quam liber artem ꝑm Jsido.
¶ Ingenuus est cui ex natiuitate ꝯpetit li
bertas qui nõ est factus liber sꝫ nat⁹. insti.
de ingenu. in p̃n. Vide de hoc etiã Azo. in
sum. C. de ingenu. vel est qui statim quãdo
nascitur liber ẽ. de ser. nõ ordi. c. instituen-
di in glo. i. Et ingenuitas dicitur libertas
de purga. cano. c. i. in glo.
¶ Inita. i. contracta de pac. c. anthigenus
¶ In integrũ restitutio est prioris status
quẽ facit p̃nceps reĩtegratio vel iuris prio
ris per quã subuenitur in morib⁹ ecclesijs
vt in. l. i. C. de sen. pas. etiã est audientie re-
integratio scd̃m Spe. eo. ti. ⁊. l. q̃ si minor.
§. si restitutio. ff. de mino.
¶ In integrũ restituere est reducere in eũ
statum in quo erat ante lesionẽ: de in inte.
resti. c. auditis. in glo. fi. ⁊ per hũc modum
subuenitur minoribus ⁊ ecclesijs. C. de re-
pudia. l. i. ⁊. C. de in inte. restitu. l. postula-
ta. Et quãdoqꝫ ex legitima ⁊ iusta cã sub-
uenit̃ etiã maioribus: vt. ff. ex quibus cau.
maio. per totũ. Et sic intelliguntur. c. ex lit
teris. eo. ti. ⁊. c. cum Bertoldus. de re. iu-
di. ⁊. c. significante. de pigno.
¶ Iniuria vno modo gñaliter dicitur esse
illud qd̃ nõ fit iure: ⁊ dicitur. quasi nõ iure
factum. Secundo iniuria specialiter dici-
tur culpa vt ĩ. l. aquil. Tertio dicitur iniqui
tas vel iniusticia iudicãtis: vt insti. eo. ti. in
p̃n. Quarto dicitur contumelia. vt. ff. de in
iur. l. i. in prin. ⁊. l. apud labeonẽ eo. ti. Di-
cit̃ g⁹ iniuria q̃si ius iniquũ ex eo sic dicta q̃
iure ⁊ iusticia caret. Fit autẽ iniuria tribus
modis scilicet. re: verbis: ⁊ litteris. Re vt
cũ manus inferuntur vt dicta. l. i. §. i. Ver-
bis vt cum fit cõuicium: vt in. §. i. iam alle-
ga. quod fit a concitatiõe vel cõuentu: hoc
est a collatione vocũ. Cum em̃ in vnũ plu-
res voces cõferuntur: cõuiciũ dicitur qua
conuentum. Et fit cõuicium nõ tantũ pre-
senti: sed etiam absenti: vt vociferando vel
alios ad vociferandum concitãdo contra
certam personã: vt. l. i. ⁊. l. apud labeonem
§. conuicium cum. §. fecisse. ff. de iniur. In-
iuria litteris fit cum quis ad infamiã ali-
cuius libellum vel famosuꝫ carmen vel hi-
storiam conscribit: vt. ff. de iniur. l. lex cor-
nelia. §. si quis verborũ. Require supra fa
mosum carmen. Itẽ iniuria triplex est: vna
leuis: vt si modico ictu quis a patre vel su
periori percutiatur. alia atrox vt si aliquis
a minore se fortiter vel etiam modice ver-
beretur: vel in cõspectu iudicis: vel oculo
aut membro priuetur. Et hic dicitur pluri
bus modis: vt premissum est.
¶ Iniuriaꝝ acto. Re. s̃. actio iniuriarum.
¶ In ius vocare est in ius causa iuris ex-
periendi vocare apud eũ qui ius dicturus
est: vt experiatur actor: an ius sibi compe-
tat: an non. vide de hoc Azo. in sum. C. eo.
titu. ⁊ habetur. C. ⁊. ff. eo. titulo. l. i.
¶ Inibi est aduerbium cõpositum. Etiam
quãdoqꝫ est nomen libri quem composuit
Ouidius cõtra ibidem aduersarium ⁊ cor
riualem suum quem vituperans ibim no-
minabat: quia ibis idest ciconia q̃ est auis
vituperabilis ⁊ immũda adeo quod eius
ĩmundiciam exprimere noluit ꝑm Joh. an.
ĩ cle. i. de re iudi. ĩ glo. ꝟ. inibi. vbi hec poĩt

BIU Cujas

¶ Inhiatio est frequens requisitio. C. de pe. bo. subla. l. i. lib. x.

¶ In litem iurare est suo arbitrio prestito iuramento pro tanto nolle carere vel rei extimatione ⁊ suuz interesse singulare facere ⁊ hoc infinita taxatione facta per iudicez: vt. l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iuran. ⁊. l. arbitrio. ff de dolo. ⁊ ita hoc iuramentuz fuit affirmationis: in qua opi. fuit glo. ff. de in lit. iur. super rubri. licet contrariuz teneat dominus Jaco. de rauē. in eo. ti. li. ij. per hoc de eo. no. plene vel rei estimatione: ⁊ suū singulare interesse facere.

¶ Innoxius est qui non nocet. sicut noxius nocens dicitur.

¶ Innocuus dicitur cui nocuum nō fit secundum Jsido. libro. x.

¶ Inofficiosum testamentuz dicitur quod factū est cōtra officiū pietatis: vt. l. ij. de in offi. testi. quo scilicet extraneus heres inscribitur alias instituitur. Idem si nō est extraneus vt. l. licet is. §. i. ff. eo. titu. Filiꝰ vero proprius aut preteritur aut inique exheredatur: hoc est quādo pater vel mater fecit testamentum. Idem vt filius in testamento patrem sine causa exheredat. etiam si fratre frater exheredat tribus personis institutis in duobus casibus. ⁊ dicitur testamētū inofficiosum: vt instit. eo. titu. §. i. ⁊. ij. Officium eñ inter patrez ⁊ filium dicitur pietas. ff. de obse. prestan. l. penul. inter patronum ⁊ libertū dicitur obsequium C. de neg. gest. l. fi. inter deum ⁊ hominē dicitur religio. in tex. hominē ⁊ hoīem stat in nomine generali: vt ꝙ debet homo homini ex natura. ff. de ser. expor. l. seruus. vide Acc. per ordinē hic notantē in glo. ff. eo. ti.

¶ Inofficiosa donatio dicitur que contra officiū pietatis facta est. et fit ad similitudinem inofficiosi testamenti: vt. C. eo. ti. l. i. ⁊ per to. ti. se. quia pena liberi vel parētes excludūtur a bonorū subsidio vel ex proposito donātis: vl're ipsa qđ ꝑ se sufficit ad reuocationē donatōis. licet propositū vel cōsilium donātis nō interueniat. iuxta no. in l. si liqueat. in glo. C. e. ti. vide de hoc ibidē

¶ In presentiarum habetur in. l. de etate. §. ex causa. ff. de interroga. act.

¶ Imperpetuū quādoqz significat donec viuo. ff. pro socio. l. i. quādoqz significat ꝑ infinita secula etiā post mortē scđm glo. in verbo perpetuatur in. §. at si ita institu. de verbo oblig.

¶ Impense ꝑm azo. in sum. de rescin. vēdi. dicte sunt ab impendendo. Et sunt triplices: quedam necessarie: quedā vtiles. quedam voluntarie. Necessarie dicuntur quibus nō factis res erat peritura: vel que si facte non essent res longe deterior effecta fuisset vt in. l. impēse. ff. de verbo. sig. verbi gratia. Cōduxi a te domū que ita ruinosa erat ꝙ nisi releuassez eā erat casura. he impense dicuntur necessarie: ⁊ ipas repetā ꝑ cōtrariā actionē cōducti. Utiles dicuntur quibꝰ nō factis res nō erat ꝑitura: sz ipsis factis melior efficit. vt pote si faciam fenestras vtiles in domo: vel silia. faciūt ergo iutiles īpēse rē deteriorē eē meliorē Volūtarie dñr quibꝰ nō factis res ñ erat ꝑitura nec ipis factis res efficit melior: sz bñ a me mior: vt pote si facio ꝑituras in domo mea he nō repetūt nec deducūt: q̄uis secꝰ sit de necessarijs ⁊ vtilibꝰ. Sz has licitū ē michi abradere sine lesione ꝓoris statꝰ si abrase pñt michi aliquā vtilitatē afferre. alioqui nō esset michi licitū: quia malicijs hoīum qui nichil aliud querunt nisi vt noceāt nō est indulgenduz sed obuiandum ⁊ sibi imputet qui eas fecit: quia donare videt iuris fictione: vide supra expense.

¶ Implemētū sumit ꝓ īplemēto ꝯditōis ⁊ h mō significat actū ne dū eē purificatuz īmo ⁊ hereditatē eē acq̄sitā vel legatū. l. iā dubi ari. ff. de here. insti. Sed ibi instituo vel lego si capitoluz ascenderis impletur ꝯditio. hoc īplemētū significat purificationē actꝰ ⁊ nō acq̄sionē. l. ante penul. ff. de cōdi. insti. Si aūt cōditio esset grauis puta si alexandriā ierit. si centū dederit tūc implemētū significat ēt acq̄sionē: qz significatū sumit ex onere magne ꝯditōis quā nullus cōiter īpleret nisi post deliberationē acq̄rē

BIU Cujas

di. Item dic q̄ i legato lz impedimētū ꝓditionis tñ significet purificationez. Tñ per hoc etiā importat acquisitionē ꝓmutabilē scz trāsmissionē legati si decedit: qz ꝓditione purificata legatū trāsmittit. l. vnica. §. sentētia. C. de cadu. Secus in hereditate: qz illa nō addita nō trāsmittit. l. qm̄. C. de iure delibe. Itez ibi pupillus est īstitutus sub cōditione si ierat Alexandriā que distabat per .xx. vel .xxx. dietas: lz cōditio sit grauis attamē hoc ipl̄ imētuz significat tñ purificationē. qz nō plus pōt significare licet eñ pupillus hoc fecerat aīo acquirēdi hereditatem: nō tñ sibi acquiritur: qz nō pōt adire sine tutoris auctoritate: Sed i legato secus: nā sibi acquireretur. l. pupill⁹. ff. de cōdi. īsti. iuncta. l. ꝓditionib⁹. ff. de cōdi. t demō. Sz ibi pupillus filiusfamilias vl̄ seruus est īstitutus a pfe vel a dño sub cōditiōe adimplet ꝓditionē: hoc implemētū trahit acquisitionez: quia purificata īstitutione nō est in cuius volūtate vel potestate acquirere vel nō acquirere. vñ necessarius est heres. vt īsti. de heredi. qua. t differen. §. i. Nec obstat q̄ nō pōt acquirere sine tutoris auctoritate. Sz hoc veruz est ibi p se sibi acquirit. Sz hic iure cuncti sibi queritur etiā eo inuito: t sic de alijs. Finaliter ergo ipleme tū conditōis vel modi significat q̄ ipm factū ipsa cōditio vel modus seu significatum: alias vndecūq̄ sumptum significare dictat

¶ Impossibile notatur .lxi. dist. catulēsis ecclesie vñ impossibilitas p̄prie ē triplex vz. iuris. facti. t nature. ſm Jo. an. in regula nemo. de regu. iur. li. vi. Et nota q̄ impossibilitas apposita actu diu ersimode significat vt ex significato ex ea sumpto vel alias vndecumq̄ cōcluditur disponētē voluisse ꝟbi gratia. Uēdo vel ꝓmitto tibi si celū digito tetigeris significat derisionē t nō cōsensum. l. nō soluz. ff. de actio. t obli. Ratio quia significatū hoc sumitur ex ipossibilitate adiecta que existere nō pōt. Et ideo nec valet actus sub eo celebratus. Etiaz qz sic apponēs impossibilitatē t sciēter per hoc intēdit nichil agere. Item ibi Stichus seruus meus si mille dederit liber esto. lz hec cōditio nō sit impossibilis: sed difficilis. qz mille dari per seruū p̄t cum maxima difficultate. imo quasi ipossibile est: quare nō significat cōsensuz. l. cuz heres. §. i. ff. de sta. libe. Et sumit hoc significatū ex q̄sumpossibilitate. que significat q̄ nō fuit animus libertatē dare. Itē ibi si heres meus digito celuz tāgat: t si nō tetigerit: cētum tuio loco pene soluat. Tuio cētuz nō debentur īsti. de lega. §. i. quia ipossibile p̄ciptur beredi. ideo p̄ceptū nullū cui pareri nō potest Ideo pena apposita locuz nō habet. Item ibi filius cōstituitur seu īstituitur sub cōditione impossibili: si digito celū tetigerit institutio nulla est. l. si filius. ff. de cōdi. insti. Et hoc rōe ipossibilitatis: vt. §. Itez ibi p̄mitto hodie cētū dare Rome. t sum Erfor die nō valet p̄missio: īsti. de ꝟbo. obli. §. loca. Itez ibi existēs erfordie dicit: volo p̄stari tuio seruos meos quos habeo rome .j. decēdiū mortis mee si testator statiz moritur: ita q̄ impossibile sit p̄stare. j. decēdium: michilominus valet legatū. l. si michi tibi. §. i. ff. de lega. i. quia licet ex euentu festine mortis testatoris sit ipossibilitas adimitio. tamē nō est impossibile: qz duz dixit hoc viuere potuit per tñ tp̄s quo erat possibile seruos illos p̄stari infra decēdiuz mortis. debet ergo itelligi impossibilitas vel difficultas talis per quā cōcludi possit animus nō legādi probabiliter. Ideo si quis locauit vel cōduxit opus fieri t apposuit tēpus. j. q̄ fieri ipossibile sit impossibilitas nō viciat. t itelligitur tēpus. j. q̄ fieri ē possibile. l. insulā. §. in operis. ff. de loca. t cōduc. Itē ibi cōtraho tecū matrimonium si digito celum tetigeris valet matrimoniū: t ꝓditio habetur pro nō adiecta ratione impossibilitatis. c. fi. de cōditionib⁹ appositis: nisi eñ euidēter cōstet de dissensu iudicāduz ē p̄ro matrimonio. nā licet impossibilitas significat nō ꝓsensuz. nō tamē ita euidēter significat quod per hoc cōtra matrimonium iudicetur: sed ibi contraho

BIU Cujas

tecum matrimoniū si prolem euitaueris. si adulteraz te prestiteris ꝛc. nō tenet matrimoniū: vt in. c. prealle. Ratio est dissensus seu nō ꝯsensus significat⁹ ex impossibilitate iuris. Nam matrimoniū fit propter prolē ꝛ fornicationē euitandā: ideo lex canonica ad hoc se adaptat. Sed ibi ꝯtraho tecum si furtum feceris vel homicidiuz tenet matrimoniū: nisi vbi per hoc euidenter apparet de dissensu. nam vbi tenet matrimoniū omnis turpitudo de iure eijcitur: qꝛ resistit. ergo in obligatione nullaten⁹ subsistit: ꝛ valet matrimoniū ꝓpter ꝯsensum: ꝛ sic de alijs exēplis de impossibilitate.

¶ Impubes est qui ex habitu corꝑis sui impubertatē ostēdit: ꝛ ꝙ generare vel cōcipere nondum possit sicut masculus post xiiij. annū. mulier ante. xij. ꝛ hoc in plurimū. plerūqꝫ tamē pubertas anticipat annos. ita enim olim ex habitu corporis pubertas vel impubertas: vt hic capitur sicut hodie ad solos annos hic positos requiritur: vt insti. qui. mo. tute. in prin.

¶ Inquilinus dicitur qui ꝯducit rem vrbanam. l. errorē. in glo. iūcta. l. licet. C. locati. An aūt detrahat de fructibus expensas quas fecit in re quā cōduxit vel colit. vide plene per Bart. ff. solu. matri. l. fructus. vbi facit bonaz distinctionē nota dignam. Unde inquilin⁹ residet in ciuitate. colonus vero in villa: vt. ff. de acqui. pos. l. qui pignoris ꝛ. l. si id qd. §. etiam per colonos. eo. ti. vbi glo. et. l. q̄ apes. ff. de fur. Inquilin⁹ tñ ꝓprie dicitur colens prediū vrbanū: sed colon⁹ prediū rusticū. Require supra. Colonus.

¶ Inquisitio est alicuius criminis per superiorē respectu inferioꝝ suoꝝ inuestigatio. et in ti. de accusa. ꝛ inquisi. ꝛ denūc.

¶ In rem verti est in alicui⁹ vtilitatē verti. vide. s̄. actio de in rem verso.

¶ Inspector dicit̄ qui ad predia ꝓuincialium accedere hz forte vt referat vel reformet si aliqua essent deserta vel male equata: vt hec tollant̄. C. de anno. et tribu. l. fi. ꝛ etiam dicitur discussor. C. de censi. tonsi. et per equato. l. per equatores. li. xi.

¶ Inscriptio est quidam libellus quem accusator offert iudici sub hac forma scriptus. Ego em̄ coraz vel apud. N. pretorē vel iudicē refero talez reum legis iulie de adulterijs. de adulterio qd̄ cōmisit cū B. dum esset cum ea mense tali in domo tali consule tali regnante. Et operatur inscriptio ꝙ accusator si crimen nō probauerit qd̄ imposuit ad talionē obligatur. Habet aūt inscriptio locū solum in criminib⁹ vbi per modū accusationis instituūtur. non si per moduz exceptionis apponant̄. vel vt de eis sine accusatore cognoscant̄. vt. l. q̄ crimen: cuz ibi nota. C. de his qui accusa. pos. Qualiter autē talis libellus debeat formari: et que cōtineri. no. in. l. penult̄. C. de accusat̄.

¶ Inscribere est se obligare si non probauerit ad eam penam quam reus debet pati. vel quam accusando inferre intendit si probauerit accusator: vt. in. c. sup his. de accusa. in glo. et. ij. q. viij. quisquis. naz calumniātes ad vindictaz poscit similitudo supplicij: vt ibi dicitur.

¶ In stirpes succedere ꝯz hosti. de suc. ab intesta. sub. §. cōtra. versi. in stirpes succedere. est succedere filijs premortuoꝝ in eā partem quam eoꝝ parētes erant habituri si viuerēt. vnde si quis ex vno filio vnuz nepotem suscepit. et ex alio decem vel plures tantū capiat vnus ex parte vna quantum decem ex parte altera. et hoc si tractetur de successione descendentiū. Collaterales nanqꝫ semper viriliter succedunt. et hi qui sunt in eodem gradu succedunt viriliter. id est pro equis portionibus: vt in auctē. de heredi. ab intesta. §. si vero. coll. ix. siue in capita. C. de legiti. heredi. l. fi. et auctē. cessante. Licet quidam dixerunt ꝙ in capita semper succedant. vide hosti. ibidem sub. §. viso. versi. ꝙ si factum filij. Require supra in capita succedere.

¶ Inseruire frequentiaz. no. de fi. instru. c. i. in glo.

BIU Cujas

¶ Insolidum. id est in totū. ⁊ ponitur in instrumētis: maxime in procuratoribus. vt in c. si duo. de procura. li. vi. vbi de hoc.

¶ Insolutum. id est insolutionem.

¶ Inscicia. id est ignorātia. xxxviij. dis. si i laicis. videtur intollerabilis insciētia q̄to magis in his qui presunt.

¶ Instituere ⁊ instruere idem sonant: sed instituere p̄m proprietatē vocabuli est in possessionē ponere: quasi intus statuere. ⁊ in hoc differunt quia instituit dicit quis p̄ntialiter. instruit aūt in absentia: hosti. p̄m Ber. ver. de insti. c. auctoritate. Instituere est spiritualis iuris beneficij vel dignitatis corporalē tradere possessionem. Instruere aūt est ius canonie vel dignitatis tribuere q̄ p̄t fieri per annulū vel librum. indifferenter tñ vtrūq; pro alio sumitur. vide. c. auctoritate. preal. in glo.

¶ Institutio est primus gradus omniū institutorū: vt no. C. de libe. prete. l. i. etiaꝫ si mille essent p̄m leges. Sed p̄m canones institutio est ecclesie vel ecclesiastici beneficij collatio quasi ius habentē ad beneficium per presentationē intus vel in beneficiū statuens. Et p̄m Gof. institutio proprie est prelatorum p̄sonarum ⁊ clericorū. collatio vero beneficiorū ⁊ prebendarū. Instructura autem est traditio vel quasi traditio quod additur: quia communiter fit per annulū vel librum. vnde instructura est in corporalē possessionē vel in quasi possessionē inductio seu traditio. Instituti dicunt heredes ab aliquo in hereditatem ducti. ⁊ hoc in p̄mo gradu: vt. ff. de vulga. substi. l. i. in princ. Substituti vero dicunt qui in locum institutorū deficientium. id est. morientū ad hereditatē instituunt: vt in substitutione pupillari. instit. de pupil. substi. in prin. Dicitur autem secundus gradus omnis qui sequitur post primū. Et in fili no. C. de sec ū. nup. sup rubrica. ⁊. ff. de vul. substi. sup Rubrica.

¶ Institutionum dicitur quasi instructionum: quia in hoc primis legum preceptis instruimur. vel quia in statum humani vt romani iuris nos erigit: vt Accur. dicit in glo. in p̄cipio institutionū vel institutorum: vnde liber institutionū est collectꝰ ex volumine iuris ⁊ ante autentica: ⁊ codicem iustiniani qui nunc est in vsu p̄m accur. ibidem. quia post digestum ⁊ primaꝫ cōpositionem codicis factus est iste liber qui institutia intitulat. Sed tamē ante cōpositionē codicis qui nūc est in vsu: vnde est q̄ quādoq; per codicem corrigitur qđ in institutis dicitur. Et etiam in secunda cōpositione codicis Iustinianꝰ facit mentionem de institutis: vt. C. de emen. insti. co. l. vnica. circa medū ibi nō solū institutorum vel digestorum. Nec Accur. vbi. s.

¶ Insolentia est morum inconuenientia: fatuitas: superbia vel prauus visus quasi contra solitum ⁊ debitū nature cursum. de accusa. c. qualiter ⁊ q̄ñ. i. §. verū. ⁊ de offi. ordi. c. i. in cle.

¶ Instantia est tempus quo iudicium discutitur ⁊ finiri debet: vt in. c. venerabilis de iudi.

¶ Institor est ille qui tabernis vinis vendendis vel alicui alteri negocio est prepositus. l. institor prima. ff. de instit. actio. vbi dicitur. institor appellatus est ex eo q̄ negocio gerēdo instat siue taberne siue alii negotiationi sit prepositꝰ. Item eo. ti. in. l. institor. ij. dicit is qui taberne: loco ue ad emendum vendendū ve p̄ponitur quiq; sine loco ad eundem actum p̄ponitur.

¶ Institoria actio. Require supra Actio institutoria.

¶ Impotentia coeundi est vicium vel defectus naturalis vel accidētalis quo q̄s impeditur alteri carnaliter cōmiscere.

¶ Instructus hoc adiectiuū significat adiectionē ⁊ hoc duplicat. s. accessorie ⁊ p̄ncipaliter. Accessorie cū res adiicit q̄ p̄sueuerunt accedere. verbi gra dicendo fundum instructum. Nam instrumentū fundi adiicitur accessorie. Principaliter cū res adiicit que nō p̄sueuerūt accedere. verbi gra. fundū instructū instrumento patrisfamilias q̄ñ non est instrumentū fundi. Adiicit

BIU Cujas

principaliter. ꝯcordat. l. si cui fundus. ff. de fun. instruc. vbi dicitur: ꝙ extincto legato fundi nō extinguit̃ legatum instrumēti. et ad. §. si quis ancillas. insti. de le. vbi dicitur ꝙ extinguit̃. dic ꝙ intelligit̃ d̄ instrumento accessorio fundi. ⁊. l. si cui fundus. prealle. in non accessorio. Et ratio huius duplicis significati est voluntas ꝓferētis declarata ex qualitate rei adiecte. s. an sit accessoria vel nō: qꝛ adiectiuū instructus vt p̄mittitur dupliciter accipitur.

¶ Instrumentū ꝟm hosti. in sum. ti. de fi. instru. ⁊ ꝟm spe. ti. de edi. instru. in princi. Est scriptura ad assertionē seu probationem alicui⁹ rei facta. Est autē instrumēti appellatio generalis qua continentur ea omnia in quibus causis instrui potest. Et sic testamentū: codicillus: testimonia: ⁊ ꝑsone testes: quibus cause instrui debent: loco instrumētoꝝ habentur. l. i. ff. de fi. instru. ⁊ est glo. in. c. cū dilectus de fi. instru. Dicitur autē instrumentuꝫ quia instruit ⁊ documentū quia docet: vt. l. i. preall. Tam̄ instrumentū proprie dicitur scriptura ad memoriā alicuius ꝯfecta siue carta. ⁊ ita sumit̃ in auct. de instru. cau. col. vi. Nā instrumēta fiunt ad memoriā perpetuā. ij. q vi. saluberrimū. xxvij. q. i. c. omnes femine Et instrumentū est actus voluntarie iurisdictionis. Et cōmuniter ꝟm doc. pōt fieri diebus feriatis. etiam ob honorem dei ⁊ sanctorū. Licꝫ dn̄s anto. de but. dicat contrarium ꝙ tabellio sine peccato nō pōt cōficere instrumentū die sic feriato: vt dn̄ica vel diebus apl̄oruꝫ: si tamē faciat licꝫ peccet: actus ꝓpterea non redditur nullus. Ratio quia pena nullitatis est odiosa. ergo restringenda. de pe. dis. pene. ⁊ regula odia. d̄ reg. iur. li. vi. vide notata per doc. in. c. conquestus. de ferijs. Et per quot testes reprobetur instrumentū. no. in. l. in exercendis. C. de fideius. ⁊ in. cum iob̄es. de fi. instru. vide Gof. de proba. §. sed querit̃. Et dicit Lodo. de Roma in singularibus suis ꝙ hec dubitatio cessat cum instrumēto asseritur per notariū de spontanea voluntate. nam tunc indistincte pōt reprobari per duos testes ꝟm Bal. in disputatione sua allegat Innocē. in. c. super hoc. de renūc. ⁊. l. obseruare. ff. de offi. proconsul. nec instrumentū probat nisi sit in eo dies ⁊ locus. c. inter dilectos. de fide instru. et c. abbate sanc. in glo. de re iudi. li. vi. hoc verum nisi probetur dies ⁊ locus esse in originali: licꝫ sit omissus in instrumento. ꝟm Spe. in titu. de instru. edi. §. instrumētum. versi. quid ergo. Etiam instrumentū de falso suspectum reddit diuersas scripturarum vel manuum casus singularis et vnicus in auctē. de trien. ⁊ semis. §. quod ⁊ sepe. ꝟm Bal. in. l. contractus. C. de fid̄ instru. ⁊ similis in. c. inter dilectos. de fi. instrumē. Et dicit glo. in auctē. vt preponatur nomen imperatoris si notari⁹ omittit hec verba. In nomine domini in instrumento ꝙ illud instr̄m non valet. Que glosa potest esse vera in arduis ⁊ perpetuis: sed in minoribus ⁊ breui tempore duraturis non tenet. Et contrarium potest teneri ꝟm Spe. in titu. de instrumen. edic. §. i. circa princi. Sed vtrum valeat instrumētum per tabellionē excommunicatū confectum. videtur ꝙ sic. de heret. excommunicam⁹. §. credentes. vbi dicitur. Si excōmunicatus satisfacere contempserit infra annū: tunc instrumēta per eū confecta nō tenent. ergo a cōtrario sensu prius. id est. ante annuꝫ facta valent: licꝫ sit excommunicatus. Sed in contrariū ꝙ non valeant iij. q. iiij. nullus. de senten. excom. nouerit. Dicunt Hostien. ⁊ Guil. quādiu eius excōmunicatio est occulta valent instrumenta ab eo ꝯfecta. vel si sit manifesta nec pōt probari. iij. q. vij. §. tria. de re iudi. ad probandū. de excep. pia. §. si vero. li. vi. secus si notoria. c. exceptionē. de excep. ⁊. c. vr̄a. de coha. cleri. ⁊ muli. Et vtrum per instrumentū probetur crimen. Istam questionē Jo. an. in. c. cum in positionib⁹. de iureiur. li. vi. in glo. verbi datis dicit se disputasse. quem vide ibidem. et etiam Geminianum. Sed aliter dicitur instrumentū ap-

BIU Cujas

paratus fundi quo exercetur possessio. et ita accipitur in.l.quantuz.ff. de fi. instru. Unde instrumentoꝝ quedam vni agroꝝ colendoꝝ:vt aratrum:rastrum:traha.que equandis cespitibus trahuntur. Alia colligendorū fructuum.vt sarculus quo cardones ⁊ herbe inutiles exciduntur ⁊ similia:vt falces fenarie:falces messorie:⁊ falces putatorie: ligones:torcular: corbes. Alia vīdemiatorū q̄b⁹ vindēia portant̄ cā ꝓuādi fruct⁹:vt dolia:granaria:caselle in q̄bus fruct⁹ reponūtur.scz cellule granariorum. Unde instrumentū capitur tripliciter. Uno modo latissime: et sic om̄e vas vel susceptibile in ꝯstructione domus vel fundi visitatum dicitur instrumentū. Secundo late pro om̄i eo qd̄ cām instruit:vt scripture:testes.facit.c.peruenit.j. d̄ testi. cogen.facit.l.notionē.§.instrumentorū.ff de verbo.sig. Tercio stricte solum pro scripturis.vt in ti.de fi.instru. Et sic differūt testes ab instrumētis:qꝛ probatio testiuz fit viua voce:sed instrumētoruz voce mortua. Ex quo sequitur ꝙ statutū disponēs ꝙ producens falsum instrumentū puniat̄ in decem:non habet locum in producente falsum testem:quia statuta sunt stricte intelligenda.facit.c.ex litteris.de sponsa. Sunt autē instrumentorum due species. Nam aliud publicum:aliud priuatuz. Instrumentū publicum est solennis ⁊ rite ordinata scp̄tura per auctētice persone manum publice facta causa memorie.c. scriptura.de fi.instru. Et sunt ista de solennitate que faciunt instrumentū publicum et auctenticū regulariter:vt scz proponatur nomen imperatoris et annus imperij: nomen consulis ⁊ annus consulat⁹. Hodie vero ponitur nomen summi pontificis cū alijs septem:vt sunt ann⁹ dn̄i:indicio:mēsis:dies:locus:testes cū noīe notarij.⁊c. de quib⁹ no.glo.in.l.generali.C.de tabul. li.x. Et dicit̄ publicum instrumentū: quia iudicis auctoritate est exemplificatum ⁊ auctenticatū:vt in.c.cum dilecta.de cōfir. vti.vel inuti. Item publicum instrumentū quia auctentico sigillo est sigillatū:vt.c.i. de fi.instru. Item dicitur publicum instrumentū qd̄ in iudicio dicitur seu scribitur apud acta publica. Et valet etiā per quemcunqꝫ scriptum sit:vt de proba. qm̄. Item dicitur publicum instrumentū qd̄ hz subscriptionē trium testiuz viuentiū:vt. c.scripta p̄allegata. Item dicit publicuz qd̄ de archino publico:vel de armario producitur:vl̄ liber censualis in quo scribunt̄ census:vel liber annotationū: ⁊ ei creditur si habet publicum testimoniū scilz ꝙ iudex confiteatur illud de archino publico esse ꝓductum.c.ad audientiā.de prescrip. vbi dicitur ꝙ papa credidit cuidam libro censuali.⁊ cuilibet alij instrumēto fides adhibetur:vt patz per iam dicta.⁊ per multa alia iura. Instrumentū priuatuz est qd̄ per manum priuataz confectum ē vel a tabellione non tn̄ in forma publica scriptuz vt qꝛ nec nomen imperatoris:nec cōsulis nec pape:de quibus supra proxime dictū est apposuit :vt.C.qui pot.in pigno.hab. l.scriptas:vt ibi nota. Et tale instrumentum debet habere trium testiū subscriptionem:vt dicta.l.fi. Et priuatum instrumentum a quocunqꝫ sit scriptū nisi aliquo dictoꝝ modoꝝ sit roboratum non valet. Instrumentoꝝ priuatoꝝ tres sunt species. Nam aliqn̄ facit scripturam tibi tm̄:⁊ aliquādo tibi ⁊ alij:aliqn̄ alij tm̄. Illi scripture quam quis facit sibi vel pro se:nulla fides adhibetur.vt.C.de proba.l.i. Si aūt facit scripturam contra te:puta creditori tuo de eo qd̄ accepisti ab ipso credit̄ ei cōtra te:vt.i.q.vlti.saluberrimū. Si aūt tibi ⁊ alij facit scripturā sicut est codex rōnuz tuarū ei interdum creditur.vt.x.q.ij. Est autez aliquod instr̄m guarātigie.vel guarantigiarū:videlicz quod habet executionem paratam:vt si cantat aliquem esse debitorem alterius statim eo exhibito in iudicio iudex executionez facit:vt sunt communiter papie. De his notat̄.in.l. a diuo pio.ff.de re iudi. De instrumentorū rasura vide in.c. ex litteris.in glo. ij.de fi.in-

BIU Cujas

strū. ⁊ in. c. cum venerabilis. in glo. fi. de re. do. ⁊. c. licꝫ. in glo. iij. de cri. fal. Nam in strumentū rasum de falsitate suspectū habetur. ergo dicitur ab instruo: qꝛ eo mediante cause instruuntur.

¶ Insula dicit quasi in salo. i. in mari posita. Etiam insula domus dicta est. vide qꝫ notat circa. §. insula: insti. de re. diui.

¶ Insularij serui sunt qui in insula retinētur: vt. l. in lege. ff. de verbo. sig.

¶ Intercessoꝛ dicit qui pro alio pces facit vel fundit. Item dicim⁹ intercessorē illum qui intercedit ⁊ interponit se inter debitorem ⁊ creditorē ad hoc ꝙ ei pecunia mutuet: ⁊ est quasi fideiussoꝛ ⁊ ꝓstitutoꝛ.

¶ Intercedere. ꝓprie idem est ꝙ pro alio pces fundere Summit tū cōiter in iure pro interuenire.

¶ Interemptoꝛ. id est mediatoꝛ in emptionibus.

¶ Intrusi dicunt qui non per electionem canonicam: sed per violentiā occupāt honores officia vel ecclesiastica beneficia.

¶ Intentio sine capitulū in iure dicitur illud quod intendit probare per testes is qui inducit eos.

¶ Intelligentia dictoꝝ est ex causis assumenda dicendi. de verbo. sig. c. intelligētia. ⁊ non ex opinionib⁹ hominū sed ex cōmuni vsu sunt intelligenda nomina. ff. de suppel. lega. l. labeo.

¶ Interrogatoꝛia sunt que facit pars testibus ꝓducti ꝓtra se. Et dantur sup articulis de quib⁹ p̄missum est ⁊ formant per circūstantias cause ⁊ psonarū: vt est glo. in. c. ꝓsentiū. de testi. li. vi

¶ Interesse mea ē mihi expedire: vel me damnū vel lucrū qꝫ facere vel capere potui nō fecisse: vel non recepisse. vnde hoc verbum interest impersonaliter potest poni in constructione. ⁊ qñq; construitur cū ꝓnominib⁹ possessiuis: ⁊ tunc exigit ablatiuos feminino generis: hoc modo: mea interest debitus soluere die statuto. Sic dicitur. tua. sua. nostra. vestra interest. Et illoꝝ pronominū ablatiuos regit captum ꝓ pertinet. Cum vero construitur cum ceteris dictionibus tunc exigit genitiuum singularez vel pluralem. verbi gratia. Illius interest rem suam non perire. Regis interest regnum suum gubernare. Reipublice interest ne crimina maneant impunita. Litigatoꝝ interest iustum habere iudicem vel fauoꝛabilem. Item interesse hoc verbum cum pronomine neutrali ponitur. ⁊ quandoq; significat damnum quod euenit. quandoq; lucrum amissum. damnū quod accidit. verbi gratia. Persuasisti famulie mee ꝙ de domo vel possessione cederet: quo facto damnū mihi euenit tu tenes ad interesse michi prestandum. id est damnū quod passus sum resarciendum. Item de lucro amisso ponitur exemplum. Dedisti michi soluere centum aureos Rome tu soluere desideras Basilee: estimandū est quantū interfuerit mea pecuniam suo loco michi solutam fuisse. id est. lucrum quod ex mea negociatione ex eo loco facere potuissem. Et hec actio per quam hoc fit dicitur arbitraria loci. Sed notandū quāuis lucrū amiseris. non ideo damnuz passus es. qꝫ damnū dicitur a demendo. scilicꝫ quando ex facultatibus aliquid demitur. aut ex ꝓpria substantia diminuitur. ita ꝙ damnuz pateris quādo in rebus tuis aliquid decrescit nō quādo accrescit rebus tuis. Unde interesse est damnū emergēs vel lucruz cessans super eo quod dari vel fieri omissuz est. verbi gratia. Iu papia dare michi pecuniā promisisti tali die ⁊ nō fecisti. hic damni ⁊ lucri ratio est habenda. damni: quia in moza fuisti ⁊ nō soluisti die tali sicut ꝓmisisti. non habui vt soluerem quare penaz incurri. ⁊ damnū quod nō incurrissem si michi loco ⁊ termino ꝓfixis soluisses: nec damnū hoc passus essem. Lucri etiam consideratio habenda est: quia si michi in loco ⁊ termino debiti soluisses mercimonia ꝓparassem ⁊ multa lucratus fuissem. Est ergo interesse estimatio damni quod taliter euenit vel lucri: qꝫ cessat

BIU Cujas

ex eo q̄ aliq̄d tibi nō detur vl̄ nō fiet vt dz
¶ Intereſſe ꝓuentum eſt ſcz cum non facis qđ ꝓmiſiſti michi. vel cum non fecero qđ promiſi tibi. aliud intereſſe cōe ſcz eſtimatio cōmunis damni vel lucri qđ euenit vel ceſſat. aliud ſingulare ſcz eſtimatio q̄ euenit ex ſpeciali caſu vl̄ vtilitate. vide de hoc ſpe. in ti. de fruc. intereſſe.
¶ Interduz dicitur fieri qđ fit inter diem id eſt. de die in diem.
¶ Interpellari q̄nq̄z idem ſonat qđ interrumpi. vñ dicitur q̄ per litē. ꝓteſ. interpellatur. id eſt. interrūpitur actio: poſſeſſio: vel p̄ſcriptio. Item interpellare idem eſt q̄ monere: vt dicendo. Dies interpellat p̄ dño. i. monet. c. potuit. i fi. ō loca. t ꝓduc.
¶ Interdictū olim erat quedā formata t ſolemnis ꝓceptio verboz quibus prętor aliquid fieri iubebat vel p̄hibebat. qđ tūc maxime faciebat cū de poſſeſſione vel q̄ſi poſſeſſione inter aliquos ꝓtendebatur vt inſtit. de interdic. circa p̄n. t. ff. eo. ti. Et dicitur interdictū quaſi inter duos dictū vel redditum. vt inſti. eo. ti. §. exhibitoria. alias. §. ſunt tamē. in fi. Vel p̄m aliquos dicitur ab interdicēdo. i. p̄hibendo. qđ nō placet cum per interdicta non ſemper prohibeat: imo aliquā do aliquid fieri iubeat iudex: vt inſti. eo. ti. §. i. Differebat autem interdictum ab actione: quia ſolemnitas actionū erat inducta de iure ciuili. Interdictum autem a iure p̄torio vel p̄m Azon. quia in actione verboz ſolemnitas nō formabatur in ſingulorz perſonis. ſed erāt generaliter in omnib⁹ perſonis formata ſolenniter verba. Interdictis autē quot erāt homines deſiderātes ea ꝓponi tot eis potentibus formabantur verboz ſolennitates vel conceptiones quibus contra ſuos aduerſarios in cauſis ſuis vtebant quas interdicta vocabant De hoc nota. inſtit. eo. ti. in princi. t. ff. eo. ſuper rubr. Hodie autem inter actiones t interdicta nulla eſt differentia: vt inſtitu. eo. tit. §. fi. Eſt ergo interdictum actio in factum prętoria. ſcz a prętore inuenta. t aliquod nomen ſortitur ab inuentore: vt Saluianum Aliquod a principio formę verboz t quorum bonorum. quoz legatorum vti poſſidetis. Aliud a materia de qua tractat nomen accipit: vt ne quid in loco ſacro fiat. de locis t itineribus publicis. vt ne quid in loco publico vel itinere publico fiat. de loco publico fruendo ꝛc. Unde interdictorum aliud petitoriuz. aliud poſſeſſoriuz t aliud mixtuz. De petitorio. ff. eo. ti. l. inter dictorum. §. quedam. De mixto. ff. de aqua quoti. t eſti. l. i. t. §. fi. de poſſeſſorio. inſtitu. eo. ti. §. ſequens diuiſio. Et huius interdicti tria ſunt membra. quia aliud interdictum poſſeſſoriū datur pro adipiſcēda poſſeſſione. aliud pro recuperanda. et tercium pro retinenda. Primū competit ei q̄ non fuit ante nactus poſſeſſionē. et illud eſt triplex. ſcz quoz bonorū. quorum legatorū: t ſaluianum. Primū competit heredi vel filio emancipato pro poſſeſſione hereditatis a prętore petita. nam filiꝰ emancipatus de iure ciuili nō admitteba tur ad hereditatem paternam. Sed qua emancipatus ita eſt filius ſicut in patria poteſtate exiſtens. ideo prętores. id eſt. magiſtratꝰ a populo romano creati. gratia emendandi defectus legis duodecim tabularū p̄m equitatē. dum tamen nō tollerent diſpoſitionē iuris ciuilis ſtatuerūt iure prętorio emancipatuz admittendum ad res vniuerſas t corporales ad nō iura incorporalia. t datur directum de iure prętorio: vtile vero de iure ciuili. Et eſt effectus huiꝰ interdicti q̄ ex eo filius emācipatus agere poteſt contra poſſeſſorem rerum paternarum ſic ꝓcludendo. Peto talē cōdemnari ad dandū michi talē rem cuius heres factus ſum de iure prętorio. Secundū ſcz quorū legatorū competit heredi contra legatarios qui ꝓpria auctoritate legata apprehēdunt: quorum ipſe debet eſſe diſtributor poſtq̄ falcidiam dedu xit. Unde quis habet tres filios. t domū t vineam. domū legat primo filio. ſecūdo vineam. t tercium heredem vniuerſalem.

BIU Cujas

instituit. q̄ nichil repitin hereditate. Dz ergo tercius habere falcidiā. id est. quartā partem hereditatis. Et sic deducta quarta parte a domo ⁊ a vinea ille terci⁹ distribuit alijs filijs p̄mo ⁊ secūdo legata residua de manu sua qne ipsi ꝓpria auctoritate non debent apprehēdere. Est ergo effectus hui⁹ int̄dicti ꝙ petat legatarios cōdemnari in omnib⁹ legatis restituendis: quorum ipse heres est. Terciū scz saluianum competit locatori cōtra inquilinum: qui deportat bona sua de hospitio sibi locato: nec reducit ad pristinū statum: quia om̄ia obligata sunt hospiti tacite pro censu. Secundū. scz pro recuperāda competit eiecto de possessione. Et hoc tripliciter scz vnde vi de possessione immobili. vi bonorū raptorū spoliatore mobili. Et quod vi aut clam contra eum qui in solo alicui⁹ edificauit. Terciū scz pro retinenda possessione interdictū possessoriū cōpetit cōtra molestantē aliquem in possessione. Et est duplex. scz vti possidetis qd̄ competit int̄ duos qui eandē rem immobilē contēdūt possidere: ⁊ vtrobi qd̄ gratia possessionis est inter duos super re mobili. De his vide glosam quartā ⁊ septimā in. c. pastoralis. de cau. pos. ⁊ ꝓprie. vbi plene. Et nota optimā glo. ⁊ magistralem in. l. si quis in tantā. C. vnde vi vbi ponūtur multi casus in quibus quis nō incidit in penam hui⁹ noue constitutionis. si quis. Non em̄ dicit̄ agi vnde vi: sed ex illa ꝯstitutione. Interdictorū etiam quedam sunt publica quedam priuata quedā simplicia. in quib⁹ alter est actor ⁊ alter reus: vt sunt restitutoria vel exhibitoria. Quedam duplicia in quibus pars vtriusqz litigatoris cōditio est. Nec quisq̄ actor vel reus p̄cipue intelligitur sed quilibz tam rei q̄ actoris partem sustinet. insti. de interdic. §. tercia. ⁊. § duplicia. ⁊. ff. e. ti. l. ij. vbi de h̄. ⁊ in. l. iij. e. ti. he ⁊ alie diuisiōes interdictoꝝ plēs ponunt̄ que sunt de libero hoīe exhibēdo ne quid fiat in loco sacrosācto ⁊ religioso in flumine ripa ue. Et in flumine publico de cloacis publicis ⁊c. vt infra de singulis dicetur in locis suis. Sunt aūt interdicta publica nouem in vniuerso ꝟm spe. in tractatu libellorū. ti. de can. pos. ⁊ ꝓprie. §. qz vero. Alia omnia sunt interdicta p̄uata: quia propter vtilitatē priuatam inducta. Et sunt in toto. xxviij. ꝟm spe. ibidē. §. priuata. Item interdictū generale dicitur qn̄ regnum: terra: aut villa interdicit̄. Particulare vero quādo vna ecclesia interdicit̄ ⁊ hoc modo sumendo interdictū pro censura ecclesiastica.

¶ Interdictū de aqua quotidiana ⁊ estiua. Datur habenti ius aque quotidiane: vel etiam estiue ducēde ad predia sua. Cū aliquis ducere prohibet. vt. ff. eo. ti. l. i. in prin. Et quod interdictū aliquādo sit prohibitoriū. aliqnādo restitutoriū vt sequit̄. De hoc est casus in d. l. i. §. i. ⁊ est ꝓhibitoriū ⁊ retinende possessionis. quādoqz autem est restitutoriū ꝟm spe. ibidē. ver: alio modo. ⁊. §. preall̄. vbi subdit pretor. Quotidiana autē aqua non tm̄ illa est q̄ quotidie ducitur: sz illa qua quis quotidie potest vti si vellet. Duo aūt sūt genera aquarum que differūt: quotidiana que duci solet assidue: ⁊ si aliqn̄ ducta nō est eius tn̄ seruit⁹ intermissiōe tp̄is dimissa est. Sed aqua estiua ea est q̄ estate vti expedit sicut dicunt̄ vestimēta estiua: saltus estiui: castra estiua. Quib⁹ interdū hyeme plerūqz tn̄ estate vtimur. vt hz̄ in. l. p̄alle. in princi.

¶ Interdictū de aq̄ de castello ducenda. Datur hn̄ti ius ducēdi aquā de cānali vel castello qd̄ est diminutiuū a canna ad irrigandū. vide spe. vbi. s̄. qui dicit hoc interdictū hz̄i ⁊ bn̄. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. l. i. ⁊. s̄. ait pretor: ij. de quo dic vt ibi. ⁊ in. iij. §. ⁊ se. vsqz ad fi. l. vbi dz̄. h̄ interdictū necessario ꝓpositū est. Nam supiora interdicta ad eos ptinēt q̄ a capite ducūt ⁊c. Eq̄ssimū ei visū est q̄z ꝙ q̄ ex castello ducit int̄dictū dari. i. ex eo receptaclo qd̄ aquā publicam suscipit idqz a p̄ncipe cōcedit̄. alij nulli cōpetit aque gustande. vide ibi pulchrum textum.

BIU Cujas

¶ Interdictū de arboribus cedendis datur ꝯtra hos qui habent arbores quarū folia pēdent sup̄ edificia vicinoꝝ vl' agrū: ita ꝙ eis damnū inferāt: ⁊ ꝯsulitur eis ꝙ hmōi arbores succidant ⁊ ligna tollāt ⁊ eas deglobent a terra vsq̄ ad.xv.pedes. Idem est si per radices minat' periculū: vt.l.i.C.d̄ interdic. Et hoc interdictū prohibitoriū est. Si aūt arbores edibus alienis impēdant. vtrum totas iubeat pretor adimi: an vero id solum qd̄ supra extiterit Rutilius ait a stipite excidēdas: idq̄ plerisq̄ videt' verius. ⁊ nisi adimeret dn̄s arborem. Labeo ait p̄mitti ei cui arbor officit si velit succidere eam lignaq̄ curtare: vt est tex. in.l.i.§.hoc interdictuz.ff. eo.ti. vbi subditur in.§.se. Arboris appellatōe etiā vites ꝯtinētur. Non solū aūt dn̄o edium: sed etiam qui vsufructū habet cōpetit hoc interdictū: vt ibidem.

¶ Interdictū de cloacis priuatis reficiēdis. Si volens quis suam cloacam priuatam vel etiam publicā vel fistulas vel meatus reficere vel purgare vel de nouo ab alio ꝓhibet'. tunc ꝓuisum est ei de interdicto cloacis qd̄ est interdictum publice deputatum ⁊ priuatū de priuatis cloacis. ⁊ est ꝓhibitoriū. Etiā est aliud restitutorium. scz qd̄ datur ꝯtra mittentē in cloacaz meā vel publicā vel qd̄ īmissum in cloacā impedit vel qd̄ iubetur auferri qd̄ īmissuz est: vt.ff.de cloac.l.i.§.i.⁊.§. deinde.⁊.§. cloace.l.fi.eo.ti.⁊ spe.ibidem. ver.porro. vide.s̄.cloaca.

¶ Interdictū de aqua pluuiali arcenda: vel de aqua pluuia: īmo nō est interdictū: sed actio ciuilis descendēs ex lege.xij.tabulaꝝ.vt.ff.de aqua plu.arcē.l. si vsufructus.⁊ ibi no.super ver.legitima. vbi allegatur.l.labeo.ff.de testa.lib'. Et dicit ibi tex.sed ⁊ si fructuari' opus fecerit per qd̄ aq̄ pluuia alicui noceat: erit quidez actio legitima cū dn̄o ꝓprietat'.an vero etiā vtilis in fructuariū actio aque pluuie arcende sit danda quesitū est ⁊ magis est vt detur supple dicēdū. Si ergo facis aliquod opus in fundo tuo ꝓpter qd̄ aqua pluuialis nocere pōt fundo vicini tui datur contra te actio pluuie arcende per quaz tuis expensis opus teneris destruere ⁊ damnum ꝯtingens emēdare. Si vero possideas opus ab alio factū teneris patientiaz prestare vt destruat'.ar.l.i.⁊.ij.§.iij. in fi. ⁊.l.si terci' colon'.§.celsus scribit.versi.si quidē alius.ff.eo.ti.⁊ spe. ibidē: Et dicit Vulpian' in.l.i.in p̄n.ff.eo. aquaz pluuiā dicim' que de celo cadit: ⁊ que ymbre excrescit siue per se hec aqua celestis noceat siue cum alia mixta sit. Et sequit' ibi statim. Hec aūt actio locum habz in damno nondū facto: opere tam̄ iam facto ex quo damnū timet'.totiens locuz hz quotiens manufacto opere agro aqua nocitura est cum quis manufecerit quo aliter flueret q̄ natura solet. si forte mutādo eā aut maiorem fecerit: aut citiorē: vel rapidiorem: aut vehementiorē: aut si cōprimendo redundare fecerit eam. nam si natura aqua nocet ea actione nō ꝯtinet. ⁊ in ea.l. dicit' de eo opere quod agri colendi causa aratro fit. Quint' mutius ait non competere hanc actionem.

¶ Interdictū de fonte est qd̄ datur ei qui duxit aquā de fonte b̄ anno nec vi nec clā nec p̄cario de alteri' fonte: vt.ff. eo.ti.l.i. in p̄n. vl' lacu: puteo: piscina: fossa: stagno Hoc interdictū proponit' ei qui fontanea aq̄ vti ꝓhibet'. siue haurire. siue pecus ad eam ꝓpulsare vt.l.vnica.p̄alle.in prin. Et de istis oībus seruitutib' datur hoc interdictū. Si tn̄ perpetua sit causa. vt. colligit' ex.§.i.d.l.vnice.⁊.§.hoc interdictū de cisterna.in.ꝟ.deniq̄. a ꝯrio sensu. Non aūt datur scissoria actio: vt.§.hoc interdictuz vbi dicit' ꝙ de cisterna non cōpetit: nam cisterna nō hz ꝑpetuā cāz: nec viuā hz aquā a quo apparet in his exigēdū vt viua aq̄ sit. Cisterne aūt imbribus ꝯcipiunt'. Cetera vide.d.l.vnica.ff.de fonte. vbi dr̄ in fi.l de lacu: puteo: piscina: reficiendū: purgādum. interdictū cōpetit: ⁊ om̄ibus p̄sonis datur quibus illud de aqua estiua.

BIU Cujas

¶ Interdictū fraudatoriū est quo tutoris creditor pupillo tenetur. vt si cum consilio fraudis participasse cōstabit. vt fraudare tur de hoc interdicto habeā. ff. de solu. l. pupilli. circa prin. Hoc interdicto tenetur qui fraudē participando emit a creditore qui nō sit soluēdo. melꝰ forte diceret a debito.

¶ Interdictum de glande legenda: vel alios fructus datur ei cuius glans vel alius fructus in fundum alienum ceciderit: vt. l. vnica. ff. eo. ti. vt singulo tertio die legere ⁊ exportare liceat. Et glandis nomine omnes fructus continentur: vt dicit in fi. eiusdem. l. vnica.

¶ Interdictū de itinere actu qꝫ priuato restituendo phibitorium ad tuendas tantūmodo rusticas seruitutes dat̄ p̄ prohibentes aliquem vti seruitute sua. vt. ff. eo. titu. l. i. §. i. et dat̄ confessoria contra negantem seruitutem. vt. l. si forte. §. sciendum. ff. si ser. ven. Et etiam aduersus eum qui alium iniuste prohibet sua vti seruitute imo etiā tunc dat̄ confessoria: vt d. § . sciendum. l. prealle gate. vñ datur michi: qꝫ in itinere actu vel via priuata vsus fum hoc anno trigita diebus: nō vi. nō clam: non precario: vt. ff. eo. ti. l. i. §. hoc iterdicto. ⁊ hoc si fuerit iure seruitutis alias secꝰ vt. ff. de aqua plu. arcen. l. i. in fi. videō a te nō debeo prohiberi quo minus vtar interim: vel tāto tempore quo aduſqꝫ de seruitute cōstet. Ait enim pretor quo itinere actuqꝫ priuato de quo agitur hoc anno. et nec vi. nec clā: nec precario ab aduersario vsus est quo minus ita vtatur vim fieri veto. vt. ff. eo. ti. l. i. in prin.

¶ Interdictum de libero homine exhibendo cōpetit vnicuiqꝫ de populo ad petendū in publicum hominem liberū contra ⁊ aduersus qui liberū hominē iniuitum captus dolo malo detinet in seruitute. Et preponitur hoc interdictū tuende libertatis causa vꝫ ne hoies liberi retineantur a quocūqꝫ p exhibitione faciēda. vt homo producatur in publicū. Et tangēdi ⁊ vidēdi ois facultas prebeat. Et exhibere est extra secretus habere. ff. eo. ti. l. iij. §. ait pretor. Hoc etiaꝫ iterdictum cōpetit aduersus absentē. vt. l. prealle. §. i. ⁊ a quocūqꝫ hoc interdictus proponit potest: qꝫ cuilibet de populo cōpetit: ⁊ cuiuslibet itereſt ne hoc fiat. Nemo etiaꝫ prohibēdus est libertati fauere: vt ea. l. §. hoc interdictus. i. ⁊ nichilominus lex facit accusari: vt e. ti. l. i. i p̄n. vbi tex. inquit Quē liberum dolo malo retines exhibeas: ⁊. ff. ad fam. ō pla. l. nō statim. §. fi. ⁊. C. de edē. l. si fratrem.

¶ Interdictū de liberis exhibēdis seu deducēdis dat̄ patribus vel parētibus ꝓtra eos qui liberos vel nepotes i potestate eorū existentes sine eoꝝ volūtate detinēt: vt dc. l. i. ff. eo. ti. ait pretor. Qui queue in potestate lutij titij est Si is eaue apō te ē. Do loue malo tuo factū ē quo minus apud te esset ita eum eāue exhibeas. Hoc iterdictū ⁊ illud de vxore deducēda nō soluꝫ sunt exhibitoria: sed etiā deductoria seu deductiua: quia p ea vxor ⁊ liberi nō tm̄ exhibent̄ sed etiā deducuntur: vt. ff. eo. ti. l. iij. §. i. Et de interdicto de vxore postea dicetur

¶ Interdictū de migrādo datur inquilino vt ip̄e libere cum rebus suis possit de habitatione migrare si tamen locatori satisfaciat: ⁊ de p̄ione totius temporis: vt. ff. e. ti. l. i. §. si pensio. Et de dāno si qō in domo cōducta dederit. Sed etiam gratuito iquilino dat̄ colono aūt nō dat̄: vt. ff. eo. ti. l. i. §. ſꝫ alias ei iuxta ordinē iudicis subuenit̄ si velit nō dico migrare: ſꝫ colonariaꝫ post tp̄s exactum derelinquere. Dē ei ibi in tex. Hoc interdictū proponit̄ inquilino qui soluta pensione vult migrare. Nā colono nō cōpetit cui etiam extra ordinem subuenire pōt. ergo infrequēs est hoc interdictū: si tm̄ gratuitam habet quis habitationē habet hoc interdictum: vtile ei competit

¶ Interdictū de mortuo inferēdo hꝫ locū vt quis nō prohibeat mortuū inferre ⁊ sepelire quo lꝫ ei inferre ⁊ sepelire: vt. ff. eo. t. l. i. in prin. vt si via prohibeat̄ vel sepulchꝝ edificare vel lapides ad edificandum per fundum ducere: vt. ff. e. ti. l. i. §. pretor ait. ⁊ §. si iter michi. §. vim habere. ⁊. §. fi. ⁊c.

BIU Cujas

¶ Interdictus momẽtanee possessionis ẽ quo agitur de possessione retinẽda sicut uti possidetis: vt.ff.uti pos.l.i.§.t utrobi.de q̃ bus.j.dicet. vel quo agitur de possessione adipiscenda: vt.ff.quoꝝ bonoꝝ.l.i.§.i. vt est quoꝝ bonoꝝ quoꝝ legatoꝝ vel quo agitur de possessione recuperãda vt unde vi.ff.eo.ti.§.i. Et dicunt momẽtanee possessiones: quia licet obtineat aliqs in possessione tamen continuo elapso momento succumbere poterit in iudicio proprietatis: vt.C.si de momen.possessio. fuerit appel.l.i. Et q̃ hec sint interdicta momẽtanee possessionis: dic vt nota.C.qui legit. perso. habent in iudicio standi. l.momẽtanee. Et naturam illoꝝ predictoꝝ prosequere vt notatur in.c.pastoral'. de cau.possessi. et proprii. t instituti. de interdictis per totum. prout etiam supra dictum est in principio de interdictis. Hoc autez interdicto potest quilibet minor. t si impubes sit etiã sine tutore uti.ff.unde vi.l.i.§.si filius

¶ Interdictum ne quid in loco sacro fiat. Et sequentia omnia huiusmodi dãtur cuilibet ex populo ad exhibendũ ne fiat contra quam prohibitionem si quid factũ fuerit interdicto quod vi aut clam suis sumptibus vel destruere cogetur omne quod factum fuerit: aut in pristinum statum reducere vel reddere tenetur. vt.ff.ne quid in loco publico.l.ij.§.ait ꝓtor q̃ in via. Hoc aũt verũ est de hoc quod ipse fecit vel fieri mpdauit: alias secus esset: vt.ff.qõ vi aut clã .l.alios. vbi hec interdicta locum habeant significatio nominum ipsoꝝ denotat. vt pupillaris actio est qua uis pupilli tuetur vt.ff.de pupilla.acti.l.i. Et dic ibi in rubrica. Et .ff.de iurisdi.om.iudi. l.si quis illud Et dantur etiam ad interesse: vt.ff.ne quid in loco publico.l.i.§.i.

¶ Interdictũ ne quid fiat ĩ loco sacro ptz Et qõ ait ꝓtor. Ne q̃d in loco sacro fiat nõ adhoc pertinet quod ornamenti causa fit. sed deformitatis causa vel incommodi est vt.l.i.§.quod ait.ff.eodez titulo vbi etiam l.ij. dicit in muris idemq̃ portis t aliis sacris locis aliquid facere et quo damnum aut incommodum irrogetur non permutti tur.

¶ Interdictus ne quid fiat in loco religioso: patet similiter.

¶ Interdictum ne quid fiat in loco publico vel itinere. Hoc interdictũ prohibitoꝝ est. Et tam publicis utilitatibus q̃ priuatoꝝ per hoc prospicitur. Loca enim publica vtiq̃ priuatoꝝ usibus deseruiunt ure scripto ciuitatis vt.l.i.§.i.ff. eodẽ titu. vbi sequitur publicum locus labeo diffinit: vt ad areas: ad insulas: ad agros: vias publicas: utiueraq̃ publica. Hoc autem interdictum ad ea loca que sunt in fisci patrimonio non pertinet. In his enim neq̃ facere quicq̃ nec prohibere priuatus potest. Res enim fiscales quasi proprie t priuate principis sunt. Si quis ergo in his aliquid faciat nequaquam. Hoc interdictum locum habet: sed in hac controuersia prefecti eorum iudices sunt: quia hoc interdictus ad ea loca pertinet: que publico usui destinata sunt vt.l.i. preallegata.§.ij.t.iij. De hoc vide ibidem plura ea.l.eo.ti.

¶ Interdictum ne quid fiat in mari vl' flumine publico ripaue eius quo peius nauigaretur aut in via publica quo peius eatur. hoc interdictum datur perpetuo omnibus t in omnes habet condemnationem in id quod actoris intererat: vt.l.i. in fine. ff. de via publica t itinere publico reficiendo. Et si quid in ea factum esse dicatur vbi lex secunda ponit q̃ viam publicam populus non utendo admittere non potest. t.l. finali dicitur. Qui viam publicam erauerit ad munitionem eius solus compelli tur. Item flumen a riuo in magnitudine ẽ discernenduz aut existimatione circumcolẽtium. Item fluminum quedam sunt perhẽnia. quedaz torrentia. perhennia sunt que semper fluunt. torrens est q̃ ex hyeme fluit. t si aliquando in estate. Etiam est flumẽ publicum: t flumen priuatum: t ripa. que omnia describuntur in tertu t glo. in.l.i.ff. de flumi. t ne aliq̃d in flumine ripaue eius

BIU Cujas

fiat.quo peius nauigetur.

¶ Interdictum ne quid fiat in flumine publico vt aliter fluat q̄ prior estate fluxit id est vt aqua fiat altior depressior :rapidior cum incommodo euellentium : vt.ff.ne qd in flumine publico.l.i.in princi.n.non autem omne.

¶ Interdictum de noui ope.nun. datur ei qui prohibetur edificare postq̄ satis dederit:vt.ff.eo.ti.l.prętor ait.§.hoc autem interdictum.Nam hoc interdictuꝫ competit si in solo suo edificat aliter locum habet remissio.vt.ff.eo.titu.l.non solum.§. sciēduꝫ ꝛ tunc nō pōt vltra edificare nisi ꝓstet eum habere ius edificādi.vt in.§.p̄al. Hoc interdictum etiaꝫ dat in eum qui non satisdedit vt edificet.vt.ff.e.ti.l.de pupil.§.si pluriuꝫ ꝛ.§.memmisse.Et tenet denūciare etiam si ius edificandi hꝫ:vt.e.l.§.i.ꝛ.§.si is cui Et si post edificauit totuꝫ suis sumptib⁹ tenet demolire.vt.ff.e.t.l.stipulatio.§.siue autem Et interdictū de no.oper.nūci.impator nominat edictum.l.i.ff.e.t.vbi dicit. Hoc edictū remediūq̄ opis noui nūciatiōis aduersus fuka opa iductū ē.nō aduersus p̄terita b̄ ē aduersus ea q̄ nōdū sūt fcā:nā si qd opis factū fuerit qō fieri nō debuit cessat edictū de no.oper.nūci.ꝛerit trāseūdū ad interdictū qō vi aut clā factū erat vt restituatur Et b̄ nūciatio nō hꝫ necessariā aditionem prętoris pōt em̄ quis nūciare nouū opus ꝛ si prętorem non adierit. Item potest fieri propꝛio ꝛ alieno nomine ꝛ oibus diebꝫ etiaꝫ aduersus absentes inuitos et ignorantes:vt hec clare ponit tex.l.i.post prin.ff.eo.ti.vbi subditur. Opus nouum facere videtur.propter quod locuꝫ habet nuncia tio.Qui autem edificādo de nouo:aut detrahendo aliquid pristinam faciez operis mutat.ꝛ hoc interdictum non oīa opa cōplectit.hꝫ ea sola q̄ solo cuncta sunt quoꝝ edificatio vel demolitio videtur opus nouū ptinere ergo nō ptinet ad b̄ edictū. Si quis in fundo alterius meteret.vel arborem succideret:vel vineaꝫ putaret:hꝫ opus faceret:qz solū ad ea opa q̄ in solo fiunt ptinet. Nec locū hꝫ si qs vect⁹ edificiuꝫ fulciat:qz nō op⁹ nouū facit hꝫ veteri sustinendo remediū adhibet vt.l.i.p̄al. §.op⁹ nouū cū sequentibus.Subdit.Hūc videamus quibus ex causis fiat hec enunciatio:ꝛ que pśone nunciēt.ꝛ quibus nūcietur.ꝛ sic q̄bus locis nunciatio fiat.ꝛ quis sit effectus nūciationis: que p ordine vide ibidē in.d.l.i.

¶ Interdictum de loco publico fruēdo est publice vtilitatis causa prepositum :quia tuetur vestigalia publica quo,phibet quis vim facere ei socioue eius qui conduxit locum publicum fruendum ab eo qui locandi ius habuit:quo munus loco publico sibi frui liceat ex.l.locationis vel cōductionis vt hec habentur in.l.i.§.i. ꝛ in princi.ff.de lo.po.frui.

¶ Interdictum de precario quod restitutorium est.vt.ff.eo.titu.l.ij.§.i.datur ei qui precario rogauit: ꝛ precario habet.immo etiam si non rogauit dum tamen possidet. vt.ff.eo.ti.l.in rebus.§.i.ꝛper totum.l.precarium videtur regare ꝛ habere si rogauit pro se ꝛ habet pro suo vel rogauit procurator suus:negociorum gestor ꝛ ipse ratuꝫ habet:vt.ff.eo.ti.l.certe.§.i.dum tamen accipiat personam suaꝫ contractus:aliter nō vt.ff.de acqui.possef.l.possessio.§.fi. Datur etiam contra eum qui dolo fecit:vt.ff. de acquiren.possessio.l.si infimtuꝫ.§.i.Et illud est regulare quod dolo desinens possidere.pro possessore habeatur:vt.ff.de peti.heredi.l.etiam.§.item si quis dolo.ff.de reb.vendi.l.qui restituere ꝛ sic pro possessore habetur:de regu.iuris in rubri.li.vi.si nō sit proximus pubertati :quia tuncq̄ sicut quilibet maior tenetur de dolo ꝛ lata culpa:vt.ff. commod.l.ij.in princi. alias sec⁹ vt.ff.de reb.vend.l.q̄ infans et in pupillū qui rogauit precarium sine tutoris auctoritate.Et quid sit precarium.require loco suo.immo dic vt legitur.ff.de preca.l.i.vbi stricte accipitur scdm Accur.ꝛ.C.de p̄scri. xxx.an.l.ij.vbi large capitur.

¶ Interdictum qō vi aut clam datur aduersus eum qui in loco alterius aliquod

opus construxit vel destruxit. duz tamen sit factum in solo.ff.eo.titulo.l.i.§.hoc iter dictum Et etiã si vi.id est per violentiã aut clam id est occulte sine nonficatione alteri facta fecit cuz timeret ne si sciret sibi prohiberet:vt.ff.co.ti.l.i. Cõpellit aũt p hoc interdictum q̃ destruxit suis sumptib⁹ reponere in pristinũ statum: vel quod cõstruxit deponere:idem si alteri mandassem opus fieri:quia ego teneor ad opus destruendum ꝛ ad ipensas.ff.e.ti.l.aut qui aliter.§. hec verba.Si tñ alius fecit ꝛ ego possideo:tũc teneor ad patientiã prestandã vt opus tollat.ff.eo.ti.l.fi.§. alius.in princi. Et ẽ hoc interdictum restitutoriuz per qõ occursum est calliditati eorũ qui vi aut clam quedaz moliũtur ꝛ destruunt. Jubẽtur em restituere ea ꝛ parum refert vtrũ ius faciendi habuerit:aut non. Siue em ius habuerit siue nõ tñ tenetur interdicto hoc qui vi aut claz fecit. Tueri em ius suum debuit nõ iniuriã committere:vt.l.i.§.i.ff.quod vi ꝛ clam.et sequenti.§.hoc interdictuz ad ea sola opera pertinet quecunq̃ in solo vi aut clã fiũt et infra vi factum. Quintus mutius scripsit. Si contra quem quis prohibeꝛ.fecerit Et placet hec diffinitio Vulpiano pedio.ꝛ Pomponio:vt ibidẽ dicitur. Sed Aristoteles ait. Eum vim facere qui sciẽs se prohibitũ p vim molit⁹ est ne prohiberi possit Et idẽ sentit Labeo ibidez.ſz.l.iñ.§.fi.eo.ti. Clam facere Cassian⁹ scripsit. Eũ qui celant aduersario nec ei denunciant si modo timent eius ꝓtroversiã aut debuit timere. Item Aristoteles putat eũ quoq̃ clam facere qui celandi animũ habet ei quẽ prohibiturum nonse intellexit. Et id estimare debet se prohibitum iri.

¶ Interdictum quorum bonorũ a pretore inuentum est.ꝛ datur filio emancipato ad uersus heredem vel possessorem vel cõtra illũ qui pro herede vel possessore possidet ad vniuersa bona adipiscenda non ad singulas res. Et cum sit quoddam directum ꝛ quoddam vtile. Directum datur ei qui ẽ bonorum possessor. Utile datur ei qui succedit iure ciuili ex testamẽto vel ab itestato Et hoc est interdictum restitutorum ꝛadi piscende possessioms.ff.quo.bono.l.i.§.ℏ interdictum. Sunt ergo interdictoriũ quedam recuperãde possessiõis quedã retinẽde:ꝛ quedam adipiscende.vt supra in principio premissum est:ꝛ hic describuntur.

¶ Interdictum quorum legatorũ competit heredi ad repetendum legata que sine voluntate eius legatarius occupauit. repetet itaq̃ heres vt deducat falcidiaz alio quin si repeteret statim repetiturus exceptione doli poterit remoueri. Et hoc interdictum vulgo sic appellat. Et est etiaz adipiscende possessioms.l.i.in princ.ff.quo.lega. Et qui nõ restituit in id qõ iter est debet cõdẽnari:vt.l.fi.§.ex hoc iterdicto.ff.eo.t.

¶ Interdictũ de riuis est vtilissimũ:quia riuos specus:ꝛ septa reficere ꝛ purgare pretor aque ducende causa pmittit:dum tamẽ nõ aliter aquã ducat quã prioze estate fluxit:vt.l.i.in prin.ff.de riuis. Et sequit in.§. ij. Riuus est locus p lõgitudinẽ depressus quo aqua decurrat:cui nomen est grecum. Specus autem est locus in quo despiciatur inde specula sunt dicta. Et dicit ibi glosa. Specus est locus altus a terra edificatus ex quo ducitur aqua.ff.eodem titulo.l.seruius autez. Sed qñq̃ ponit pro fossa qua recipitur ꝛ colligit aqua. Et in auctoritb⁹ ponit pro loco vmbroso ꝛ tenebroso scõm Azonem.sed scõm Hugonem dicitur specus esse fouea habens vndiq̃ locum eminentiorem:vñ possit prospici aqua in fundo collecto.vt.ff.de aqua pluuia.arcen.l. supra iter alienum. Et capitur pro subterraneo meatu.l.seruus in princ.ꝛ.§.i.eo.t. Septa vero qui ad male opponũtur aque deriuande compellende lignea vel lapidea sine de alia qualibet materia.vt.ff.de riuis.l.i.§.ait.pretor. Et subdit tex.incile ẽ locus depressus ad lat⁹ flumnis ex eo dictus q̃ incidatur.

¶ Interdictũ de supficiebus qõ etiã actio nũcupatur.ppontur duplex exẽplũ iterdicti vti possidetis. Tuet itaq̃ ꝓtor eũ qui su

perficiem petit ⁊ defendit veluti vti possi-
detis interdicto. Et oīa que inuti posside-
tis interdicto saluātur: hic quoqꝫ seruabū
tur: vt. l. i. §. proponitur. ff. de supficie. vbi
etiā in. l. ij. dicitur superficiarias edes ap-
pellam⁹ q̄ in ꝯducto solo posite sunt q̄rum
ꝓpetas ⁊ ciuili ⁊ naturali iure ei⁹ ē cui⁹ ⁊ solū
¶ Interdictū saluianuꝫ ꝯpetit dño fundi
aduersus colonū in sua domo habitantē ⁊
ei⁹ hr̄des de reb⁹ coloni tacite pignaratis
pro mercedib⁹ quas colonus in funduꝫ in
tulit. vt. l. i. ff. eo. ti. vbi tex. inquit. Si colo-
nus ancillaꝫ in fundū pignoris noīe indu-
xerit: et eam vendiderit quod apud empto
rem ex ea natum est eius apprehendendi
gratia vtile interdictum reddi oportet. nā
vtile datur ei cōtra extraneum possessorez
pro adipiscenda possessione que tacite lo-
catori sunt obligata. Differunt autez inter
dictū saluianū ⁊ actio seruiana: quia inten
tans actionē seruianā ad rem sibi obliga-
tam restituendā debet probare huiusmodi
rē in bonis coloni fuisse eo tp̄e quo res fu-
it illata. Sed hoc non est necessariū in īter
dicto saluiano. īmo sufficit probare talem
rem fuisse illatā. ita dicit glo. in. §. item ser
uiana insti. de acti. ꝙ in seruiana oportꝫ ꝙ
creditor ꝓbet de rebus fuisse domini tēpo
re obligationis sed in saluiano sufficit ꝙ
ꝓbet eū possedisse. nā oīa ibi imposita ab
ip̄o colono tacite sunt dño fundi obligata
¶ Interdictuꝫ de sepulchro edificando lo
cum habet vt quis nō prohibeatur edifica
re sepulchrum quo licet mortuum inferre:
vt. ff. de sepul. edif. ⁊ mort. inf. per totum
¶ Interdictū de tabulis exhibēdis datur
omnibus quibus aliquid ē ascriptū in ta-
bulis vel pure: vel in diem vel sub cōditio-
ne siue sint heredes: siue legatarij: siue cō-
missarij. Et ꝑtinet h̄ īterdictuꝫ nō tm̄ ad te
stamenti tabulas verū etiam ad omīa que
ad causam testamēti pertinēt. s. codicillos
vt. l. i. §. hoc interdictū. ff. de tabu. exhi.
¶ Interdictū de ripa munienda merito ꝓ
positū fuit. nam ripas fluminū publicoruꝫ
reficere ⁊ munire: vtilissimum est ne ob id
omissum nauigatio deterior fiat: vt. l. vni-
ca. §. i. de rip. munien. ⁊ sequitur in. §. ij. Et
hoc interdicto expressum ē vt damni infe-
cti in annos decem viri boni arbitratu vel
caueatur vt satis detur. dabit̄ aūt satis vi-
cinis. Et in fine dicit tex. Illud notandum
est ꝙ ripe. lacus: fosse stagni muniendi. ni-
chil pretor caueret. Sed idez erit obseruā
dum quod in ripa fluminis munienda.
¶ Interdictū vt in flumine publico naui-
gare liceat est quo ꝓspicitur ne quis in flu
mine publico nauigare nauim ratē ve age
re vel in ripa onerare prohibeatur. Sed vt
per lacum fossam. stagnū publicū nauiga-
re liceat: vt. l. vnica. §. i. ī p̄n. ff. eo. t. vbi sub
dit vulpianus. Lacus est qui perpetuā ha
bet aquā. Stagnū est quod tp̄ale continet
aquam ibidē stagnantem. que quidē aqua
plerūqꝫ hyeme colligitur. Fossa est recep-
taculū aque manufactum. Possunt autez
hec esse publica: ⁊ nō publica. plane qui la
cū vel stagnū conduxit si piscari prohibea-
tur vtile interdictuꝫ competere. Sabinus
consentit. et labeo: ergo si a municipib⁹ cō-
ductū habet. equissimuꝫ erit ob vectigalis
fauorem eum tueri. vt. l. vnica prealle. ff. vt
in flumi. publi. naui. lice.
¶ Interdictum vñ vi locū habet cum quis
possessionē soli per vim amisit. ⁊ datur di-
recte cōtra deiectorē illi qui vi de possessio
ne alicui⁹ rei īmobilis deiectus est sine om
ni causa vt restituatur possessio de qua de-
iect⁹ ē et omnia ablata. īmo dato ꝙ ibidez
essent aliq̄ que penes violētū fuerint mor
tua: vel alique res que casu fortuito perie-
runt nō propter hoc liberabitur: sed in to-
tum cōdempnabitur ad earum estimatio-
nem: quia nec mortalis: nec fortuit⁹ casus
liberat deiectorem. Dicit em̄. l. i. C. vnde vi.
Recte possidēti ad defendendaꝫ possessio-
nem quā sine vitio supple maximo tenebat
inculpate tutele moderatione illataꝫ vim
propulsare licet. ⁊ ibi no. ⁊. ff. de vi ⁊ vi ar
mata. l. i. §. vim vi. Quid sit vim vi repelle-
re e. ti. l. iij. §. armis deiectū. Dicit ꝙ arma
sunt oīa tela. fustes lapides: gladij: haste:

BIU Cujas

framee. ⁊ rumphee. Et ē hoc interdictū annale. quia post annum nō tenetur nisi quātum peruenit ad eum. Ex cōstitutione aūt grauius tenetur qui mihi fecisse detegitur dolus vbi prohibet perhenniter. ⁊ ignorātia excusatur.

¶ Interdictū de vi ⁊ vi armata cū interdicto. vñ vi datur ⁊ proponitur ei qui deiectus est. Fuit em̄ equissimum vi deiecto subueniri: ergo ad recuperādum possessionez hoc interdictū inuentum ē. Ne quid em̄ per vim admittatur in legibus prospicitur publicorum ⁊ priuatorum. nec non cōstitutionibus principū: vt. l. i. ff. eo. tit. §. hoc interdictum. ⁊. §. sequi. vbi dicitur. Hoc interdictum nō ad omnem vim pertinet. veruz ad eos tantuz qui vi de possessionibus deijciuntur. ⁊ ad solaz atrocē vim. ⁊ ad eos qui de solo deijciuntur. vel de re sola coherenti: vel de edificio: etiaz si a supficiaria insula quis deiectus fuerit apparet hoc interdictū locum habere. Sed ad res mobiles non pertinet vbi furti vel vi bo. rap. actio competit. Cetera vide in. l. prealle.

¶ Interdictū vti possidetis locū habet in rebus immobilibus. scilicet. si de fundi vel edium possessione ꝯtenditur. insti. eo. titu. §. sed interdictū. Nam ibidem in. §. retinende dicitur. Et qꝛ longe cōmodius est potius possidere quā petere. ideo plerūqꝫ ⁊ fere semper ingēs existit cōtentio de ipa possessione. Habet etiā locū in īcorporalibus vt in quasi possessione. et datur possidenti ciuiliter ⁊ naturaliter. Vel etiā quasi possidenti gratia retinende possessionis et proponitur quotiens inter litigatores cōtentio est vtrū possideant. qꝛ alteruter magis se possidere affirmat. Est aūt hoc nomē vti possidetis ꝓprie ad īmobilia accōmodatū qꝛ solū illa dicunt proprie possideri eo qđ eis quis pedibus insistat inde enim appellata est possessio vt. l. i. ff. de acqui. posses.

¶ Interdictū vtrobi: idē est cū interdicto vti possidetis. nisi ꝙ in hoc differunt. quia illđ locū habet cū questio ē đ retinēda possione rerū mobiliū: vt. ff. vtrobi. l. vnica. §. hoc interdictum. Sed vti possidetis locuz habet cū questio est de retinēda possessione rerum īmobilium. vt supra dictum ē Et componitur ꝑm Azo. ⁊ accur. in glo. i. l. prealle. ex vtruz ⁊ vbi ⁊ ponit vbi pro apud et vtrū pro quē: qꝛ dicat pretor apud quez est res mobilis: nec vi nec clam nec p̄cario ab aduersario tp̄e litis mote ei vim fieri veto quo minus eū inducatis rite em̄ hoc nomē vtrobi ē ad mobilia interdictū vel attributum. Nam mobilia ꝓprie dicūtur apud vel penes nos esse. vnde Accur. in glo. vbi. s̄. querit: quare diuersa noīa dantur his iterdictis. Et rn̄det quia īmobilia ꝓprie dicūtur possideri. Naz possessio dicitur quasi pedum positio ergo merito datur eis vti possidetis qđ ad mobilia aptari nō potest: nisi hodie quādo abusiue mobilia dicūt possideri. Vel ꝑm alios dicitur interdictū vtrobi ꝓpter verba solennia olim in hoc iuditio vel edicto reddita. s. vtrobi id ē vtrū ibi vel ibi fuerit possessio vel alibi. Et plēs solēnitates circa h̄ q̄ hodie nō sunt in vsu fuere Et hoc interdicto pretor iubet induci eū in possessionem qui ex duobus potior fuerit ⁊ per maiorē partē anni possederit. ꝑm accur. in glo. i. l. prealle. ff. eo. titulo.

¶ Interdictū de vxore ducēda marito. datur marito aduersus eū qui dolo eam optinet sine volūtate mariti. licet ipsa volente ff. eo. ti. l. i. Alia interdicta patet ⁊ exponūtur suis verbis inclusis.

¶ Interdictum ⁊ cessatio quomō differāt patet quia per interdicta prohibetur administratio sacramētorū paucis exceptis qđ tamē non fit per cessationem in qua solum cessatur a diuinorum solennitate.

¶ Interpretatio ē multiplex. vt. c. i. de postula. p̄lat. nota. Et quando interpretatio fieri debet in obscuris habetur de sponsa. ex litteris. i. ⁊. ff. de pac. l. veteribus. ⁊ vide glo. bonam in regula contra eum de regu. iuris. li. vi. Que declarat si obscuritas apponitur in vltimis voluntatibus: ⁊ cōuentionibus factis in iudicio in confessionib⁹ in cōtractibus pactis vel sententijs sub di

stinguendo singula. Item interpretatio iuris prorogatur ratione fauoris: vt si cui indultū sit retinere beneficia vacantia in sua ecclesia: ⁊ fructus eorum percipere extenditur nomen beneficij per interpretationē ad prebēdas ⁊ beneficia maiora. c. tua nobis de verbo. signi. Similiter si quis legat vina iterpretamur ⁊ vasa vinaria legata. ff. de vi. ⁊ tri. ⁊ ole. lega. l. i. si cui. §. si vnum ff. de pe. lega. l. i. §. vltimo. l. qui penul. ⁊ l. namq; a quibus legatis vinaria debentur ff. de pen. leg. l. qui pactū. §. fi. Item ratione generalitatis cū quis obligat bona sua futura bona intelligitur obligare. C. q̄ res pig. obli. pos. l. vltima. Item aliquando artatur iuris interpretatio. vt in procuratione exigenda ne subiecti grauentur. vt in c. quanto de censi. Itē vt exactionis ⁊ auaritie nota vitetur. de cēsi. ex parte. Itē odij ratione vt cum decime laico concedunt̄ in feudum. c. cū in apostolica de his que fi. a prela. sine conse. ca.

¶ Interlocutoria sententia. Require īfra sententia. Sed vtrum sententia interlocutoria transeat in rem iudicatam. vide. c. cū cessante de appel. Et sufficit eam esse scriptam in actis. licet nō feratur in scriptis. vt est glo. in verbo interlocutiones. c. quoniam contra de proba. Et breuiter est omne verbum iudicis faciens ad causam: ⁊ c. et no. in. c. cū olim de te. ⁊ in auc. de litigio. §. ad excludēdas collati. vij. ⁊ l. i. ff. de re iu.

¶ Intestatus dicitur qui omnino nō fecit testamentū vel si fecit non rite: ⁊ postea rupit ex certis causis. vel si ex isto testamento nemo sit heres. institu. de hered. que ab intesta. defe. in princi.

¶ Intronisatio ē alicui⁹ in suā dignitatez vel suū tronū introductio vel īuestitura.

¶ Inuestitura ē alicuius in suū ius introductio. Et est proprie possessio ſz abusiue dicitur inuestitura quādo dominus hastā vel aliquod corporeum prebet vasallo dicens se per hoc facere inuestiturā: vt in. l. i feu. in titulo quid sit inuestitu. olim autem dicebatur de prouisione qua īperator per vrbez romanā inuestituit archiepiscopos et episcopos per anuluz ⁊ baculuz. Require supra instituere.

¶ In incertas regiones fundum diuidi: ē in partes indeterminatas diuidi.

¶ Inuolare id est furari a vola dictuz: qd̄ manuz significat. Unde in modio rendi vix est vola plena sciēdi. id ē in modio opinionis vix est plena manus scientie.

¶ Inualescere id est valde valere et crescere ⁊ abundare.

¶ Inuētariū dr̄ libellus quidā in quo oīa bona hereditaria q̄ apud aliquē īueniunt̄ cōscribunt̄: ⁊ oīa in illo libello ꝯtinētur vt sciat̄ q̄ntū eo tp̄e vl̄ die quo scribebāt̄ in bonis suis ꝯtinebat̄. Et tutū ē heredi q̄ faciat qz si fecerit vltra vires hereditatis nō potest onerari: si nō fecerit oīb⁹ legatarijs legata restituere oz. ⁊ coget̄ ēt si excedat vires ⁊ facultates hereditatis. Etiā pōt fieri in alijs factis neduz in reb⁹ hereditarijs. Est etiā inuētariū qd̄dā gen⁹ instrumētoꝝ. Et lz p testes possit ꝓbari ꝯriū eius qd̄ i instrumēto publico cōtinet̄. s. qñ testes īprobātes ip̄m in binario nūero excedūt nūerū testiū cū tabellione subscriptoꝝ. tabellione ꝓ duob⁹ ꝯputato. Debēt. n. in tot excedere quot p se facerēt plenā ꝓbationē. s. in duobus. c. cū iohānes. de fi. instru. tñ inuētariuz nō īprobat̄ p testes ꝓpt̄ nimiā ei⁹ solēnitatē. C. ar. tute. l. vl. ⁊ gof. de ꝓbat. §. ſz querit̄. cū seq. no. i. l. fi. C. vñ legi. De herede q̄ nō facit inuētariū. Breuit̄ nota q̄ inuētariū ē scriptura quā heres īchoare debet. j. tres dies post mortē testatoꝝ: vl̄ postq̄ scit se institutū heredem: ⁊ ibi scribere oēs res defuncti sub testib⁹. eāq; ꝑficere. j. q̄dragintа dies: vel. j. annū si res sint remote ⁊ tūc non tenebit̄ creditoribus vltra ī illud qd̄ inuentū fuerit in hereditate. Si autem nō fecerit inuētarium tenetur insolidum.

De Jo

¶ Jota neutri gñis. xv. di. c. vl. vbi scripta beati Augu. ⁊ aliorū sanctorum patruz iubentur teneri vsq; ad vnum Jota.

De Jp

BIU Cujas

¶ Ipsa de hoc relatiuo vide Joha. an. in questione posita super regula contra eum ꝛc. in. ij. art. de re. iur. li. vi.

De Ir

¶ Irregularitas est nota siue impedimentum canonicū ex facto siue de facto prouenies quo quis ad ecclīasticos ordines ꝓmoueri ꝛ iam promotus in eis ministrare ꝓhibetur: ꝛ degradari siue deponi quādoq; meretur. Vel sic. Est habilitas quedam canonica per quā quis efficitur inhabilis ad ordines suscipiēduz. Et dr̄ ab in. i. non mutando n in r ꝛ regula quia nō potest exigere regl'as ab apostolis ꝛ alijs summis pōtificibus.

¶ Irrogare. i. inferre: vnde dicitur crimen vel damnū irrogat infamiam vel mortē. i. infert. C. ex qui. cau. infa. irro. in Rubrica

¶ Ironia est cū quis minora de se dicit q̄ sint. Etiā ē quod ꝑ derisionē id ē ꝑ ꝯtrariū dicitur ꝛ sic ē figura de qua ꝛ multis alijs vide glo. bonam. c. forus de verbo. signi.

¶ Irripere. i. latenter inualescere.

¶ Irenarche dicūtur qui discipline publice ꝛ corrigendis moribus preficiuntur vt milites qui vadunt ꝑquirere latrones. Et dicuntur quasi arcentes. Nam vel quia ire sumēde incubitores publice ꝛ pacis: ꝛ qui etiam gerunt monarchiam secundū ꝙ accipitur. C. de irenarchi. li. x

De It

¶ Itaq; no. io. calde. ī cōmēto decre. post cessionem: de proba.

¶ Iter ē ius eundi vel ambulādi hominis siue homo eat solus: siue vehatur sella: vel scita vl' in equo vel ī quouis aīali. Seorsuz vero nō pōt iumētū secū agere vel vehiculum ducere qui iter tātuz habet. Quādoq; tm̄ iter dicitur vulgariter ip̄m solū ꝑ quod iter vel tramites vel calles trāseunt ita qd̄ qui actum habet: habet et iter. i. cōmoditatem itineris: et nō econuerso. vide infra de via. vt insti. de serui. in princi.

¶ Iterato quid īportat. no. archi. xi. q. iij. c. non vero.

¶ Iteꝝ no. Ber. ī. c. sua nob. de ap. in glo.

¶ Item hec dictio ex suo significato significat adiectionē: cōiunctionē: seu cōtinuationē de qua Bar. ff. de publi. ꝛ vecti. l. i. in prin. Est etiaz repetitiua seu repetionis significatiua repetit autem illa quorū repetionē significare cōcludit quodlibet mediuz probabile. verbi gratia: testator dicit lego titio fundū seyanū sub cōditione. Item fundum seyanū heres meus damnas esto intelligitur sub eadem cōditione: vt. l. in repetendis. ff. de lega. iij. ꝛ sumitur significatum ex dictione item ꝛ ex oratione sequēte que ē declaratiua p̄cedētis. Et item dic in die vel in alia qualitate posita in oratione precedēti: quia repetitur ꝛ in sequēti. Itez ibi testator dicit glo. lego titio fundū seyanum sub cōditione et post ex interuallo dicit. Item fundū seyanū titio lego hoc casu legatum valet. ꝛ videtur primū reuocatuz nec vedet̄ repetito ꝯditionis. vt. l. nō ad ea Ibi cū dicit si prius sub cōditione. ff. de cōdi. ꝛ demon. quia hec disputatio debet addere ꝛ operari quod nō fieret si cōditio repeteretur ido testator videt̄ a cōditiōe recessisse ꝛ pure legare voluisse. Item ibi testator pl'ibus legatis factis filium heredē instituit ꝛ adiecit ꝙ si ipse filius absq; liberis decesserit relinquo titio centū. Item relinquo titio domū. Item relinquo sempronio fundū predicta cōditio si decesserit intelligitur repetita in duob⁹ sequētib⁹ legatis ꝛ sic optinet in trib⁹ predictis legatis. quia sumitur significatum ex legatis pure prius factis ꝛ ex significato conditionis. Naz ex ꝯditione significatur ꝙ testator nō vult plus grauare filiū si nupserit. sed vult grauare in sequētibus sub illa ꝯditiōe si decesserit: facit. l. si ita scriptū. ff. d lib. ꝛ posth

¶ Intinerarche dicūtur itineris custodes a ꝟbo eo is ꝛ archos grece. i. p̄nceps latine hoc nomē trahētes quia ad prouinciarum tutelam per singula loca pacis ꝛ quietis faciūt stare custodiā. l. i. C. de custo. ro.

De Iu

¶ Iudei dicunt̄ qui moysaicā legē ad litteram imitantes tenēt circūcidendo ꝛ alia le

BIU Cujas

galia faciendo. Et dicuntur a nomine dignioris trib⁹. scz iude qui inter alias tribus belli cosior erat. Et in bellis primaz aciem ⁊ regni vel legis priuilegiū obtinebat. cum quibus xp̄iani nō debent mādu-care nec biber̄. nec balneari aut medicinā eoꝝ percipere. xxviij. q. i. nullus. ⁊. c. se. Et dicit Bar. brix. cum eis loquimur. Ratio qꝛ maior familiaritas est in cibis q̄ in colloquio. ⁊ facili⁹ quis decipit̄ inter epulas xij. q. iiij. vnusquisq̄. Dant em̄ nobis eandem retributionē quam dat mus in pera. serpens in gremio. ignis in sinu. c. ⁊ si iudeus. de iude. ⁊ sar. Item iudeus non pōt esse doctor neq̄ tabellio. l. fi. C. de iudeis. l. generaliter. §. eos qui iudaicā. ff. de decuri. l. iiij. di. nulla. Sed quid de eo qui factus est xp̄ian⁹: videt̄ admittēdus. qꝛ cessante causa ⁊c. Lodo. de roma in singularibus suis dicit ꝯtrariū. Nam tex. est s̄m verū intellectū glo. in. c. ꝯstituit. xvij. q. iiij licz sint neophiti. i. nouiter facti xp̄iani ꝓhibētur ab officijs ecclesiasticis. ergo ⁊ a tpalibus sed nō sequit̄: qꝛ alia est ratio in vno q̄ alio. Sed diceres quare iudei puniuntur cum xp̄us omnino passurus erat So. in. c. relegentes. xxiij. q. v. qꝛ non fecerunt ad finē boni: sed cā vindicte ⁊ īuidie

¶ Iudex dicit̄ quasi ius dicens ppl̄o siue qd̄ in iure disceptet. Iure aūt disceptare ē iuste iudicare. Nō est ergo iudex scz bon⁹: si nō est ī eo iusticia. vt in. c. forus. §. in oī q̄ negocio. de verb̄. sig. Et iudex est qui ex iurisdictione propria aut sibi delegata et cōmissa ius hz super causas litigiorū vel litigatoruz cognoscendi. Et qui ex ꝓpria iurisdictiōe illud habet dicitur iudex ordinarius: sed qui ex delegata dr̄ delegatus extraordinarius.

¶ Iudex ordinari⁹ est ille q̄ hz ptātem iudicandi a se iure suo hoc ipso q̄ est talis: vt ep̄s: baliuus preses ꝓuincie ⁊ ꝯsiles.

¶ Iudex delegat⁹ est ille q̄ hz ptātem de cā aliq̄ cognoscēdi ab aliquo sibi ꝯmissuz qui etiam dr̄ iudex extraordinarius.

¶ Iudex cōpetens dr̄ qui cause iurisdictionem habz cum exercitio dato qd̄ ꝑ exceptionē possit elidi siue exceptio ꝯtingat ꝑsonam: vt qꝛ suspect⁹ siue iurisdictionē: vt qꝛ rescriptuz surreptitiū. vt est glo. in cle. cum lite. vt lite pendente.

¶ Iudex incōpetēs ē in quē lz ꝯsēserim⁹ vel qꝛ ipse nullaz iurisdictionē hēbat: vel qꝛ interuenit error in adducēdo vel adeundo ipsum: vel quia vi compulsus suz in eum consentire.

¶ Iudex cōpromissari⁹. Re. s̄. arbiter.

¶ Iudices pedanei dicuntur illi quoruz officiū est de minutis causis ⁊ infimis cognoscere. Et in vtilib⁹ vl̄ vilibus lz sint ordinarij. ⁊ dicunt̄ a pede q̄ est extrēa pars corpis. Maiores vero cās debēt ⁊ tenēt̄ maiorib⁹ referre cum ipsi per se nō pn̄t terminare. C. de peda. iudi. l. ij.

¶ Iudices cartularij erāt olim qui ab imperatore p̄uilegiati erāt: vt qui vellent coram eis litigare possent. sed ipsi non poterant cogere aliquē ad litigandum coram eis. Et dicūtur etiā hodie iudices ordinarij creati a comite palatino qui nō hn̄t administrationē nisi habitu. vt no. in. l. i. ff. d̄ iudi. ⁊. l. fi. C. vbi ⁊ apd̄ quos resti. agē. sit

¶ Iudices domestici. Re. s̄. domestici et assessores.

¶ Iudicē delegare est vice sua aliū de cā cogniturū ꝯstituere. Et nota q̄ iudex debet esse bonus ⁊ grauis. ideo qꝛ sicut mulier imp̄gnata est grauis ⁊ tarda in eūdo: sic iudex tardo passu ire dz morigerate et nō currere vt ribaldus. Etiā iudex debz esse bon⁹. ideo qꝛ dz iudicare gratis: Non em̄ licet vendere iustū iudiciū etiam seculare. Pōt tn̄ si indiget expensas moderatas petere ⁊ recipere. de vi. ⁊ ho. cle. cum ab oī. ⁊. xiiij. q. v. non sane. Non ideo dz iudex vēdere iustum iudiciū. ⁊ testes veruz testimoniū. quia vendit aduocatus iustū patrociniū: ⁊ iurisperit⁹ verum consilium Et subditur ratio ibi. Illi em̄ inter vtrāq̄ partem ad examen adhibētur isti ex vna parte ꝯsistant. Nemo tn̄ de suis cogitur facere beneficiū. xi. q. iij. non liceat. ⁊. x. q. ij.

BIU Cujas

precarie. Et sic iudex pōt operas locare: ⁊ in dādis ꝯsilijs q̄ sine labore ꝑlegēdos libris allegatiōes q̄rendo fieri nō pñt aliquid recipe pōt vt modica ēxenia q̄ int̄ lucro nō cōputant̄: vt. l. solet. §. vlti. ff. de offi. ꝓcon. Nec debēt illa enxenia in anno cētum aureos excedere. l. eadē. in fi. ff. ad. l. iul. repetū. ⁊ hoc maxīe de iudi. delegato. Sz iudex ordinari⁹ ñ pōt petere expēsas cum sint ei certi redditus ꝯstituti. xxiij. q. i militare. Et iudex in causis decidēdis dz sequi cōem opinionē nō singularē alicui⁹ doctoris. l. q̄ solidū. §. etiā. ff. del. ij. vbi sequit̄ cōem opinionē etiā si male iudicauerit excusabit̄ in syndicatu. insti. de oblig. q̄ ex q̄si delic. in p̄nci. Etiā iurisperit⁹ ex verbis seniu rusticoꝝ argumentatur. l. si chorus. §. i. ff. de lega. i.

¶ Iudiciū. Hec dictio multipliciter significat. Primo mō idē est ꝙ casus fortuit⁹: vt dr̄. Hoc de meo iudicio venit. Scdo est discretio: vt dicēdo. in puer] nō est iudiciū facit isti. qui. nō est ꝑmis. face. tes. §. p̄terea Tercio est actio: vt cuz dr̄. iudiciū familie herciscūde. ff. de iudi. l. in famile. Quarto est vltima volūtas testatoris. Quinto est iudiciū vel sentētia iudic]. l. i. ff. de re iudi. Sexto ponit̄ pro examīatione: vel deliberatione. Septimo pro auctoritate. lxij. di. c. ij. Octauo q̄ñq̄z pro pena. l. di. c. expurgabat. Nono capitur pro instantia: vel ordinatione cause discutiēde in iure corā iudice. sic sumit̄ in ti. de iudi. ⁊. in. l. ꝓperandum. §. i. C. de iudi. ⁊. ff. eo. ti. l. ꝓponebat̄. Et in hac significatiōe diffinitur sic. Iudiciū est actus legitim⁹ trium personarū. s. iudicis. actoris ⁊ rei sup̄ talem questionē aut sup̄ eodē iudicio ꝯ̄ctus. de ꝟ. sig. for⁹. in glo. Et dr̄ iudiciū q̄si iurisdictio ibidez Et ꝟm gof. describit̄ sic arbitriū exceptis his. Primo ꝙ iudiciū est de ciuili ⁊ crīali sed arbitriū de ciuili tm̄. Scdo ꝙ iudiciū necessario. arbitriū vero volūtarie subit̄: ⁊ prius inquisitio vocabat̄. Vñ ꝟm cardinalē. Iudiciū est inuestigatio quā ꝟm iur] ordinē facit iudex ꝑ varios modos ad veritatez eliciendā custodiendā. vt. xxx. q. vi iudicantē oportz. Et ꝙ dr̄ act⁹ triū ꝑsonarū: intelligit̄ vere vel ficte seu repñtatiue. qr in notorijs fama repñtat actorē: ⁊ fingitur accusator. Item ꝟm gof. iudiciū finitur q̄tuor modis. Prīo tp̄e vt cause crīales biēnio. C. vt infra. certū tē. cau. cri. ter. per totū cetere triēnio. C. de iudi. l. ꝓperādum. Scdo sentētia: qr iudiciū finē accepit ex re iudicata. c. iudiciū. de re iudi. Tercio prohibitione. Et quarto status mutatione: qr iudiciū soluit̄ vetante eo q̄ iudicare iussit. vel eo qui mai⁹ imperium in eadem iurisdictiōe hz. vl' si ipse iudex eiusdē imperij esse ceperit cuius est qui iudicare iussit. ff. eo. ti. l. iudicium Vide gof. de offi. ordi. §. finitur. ⁊ hic in sum. de iudi. Item diffinitur. Est discussio cause coram iudice: p̄alle. c. forus. ibi dum discutit̄ iudiciū. Et nota ꝙ proprie ante lit̄. contest̄. nō est iudicium: quia nulla cause discussio. l. i. C eo. ti. ⁊ hoc respectu cause nō aūt respectu alioꝝ actuum iudicialiū vt sunt examinatio partiū ⁊ ꝯfessio ⁊c. q̄ bñ fiunt ante lit̄. ꝯt̄. imo q̄ñq̄z iudiciū capit̄ pro eo ꝙ petet seu p̄cedit sententiā: vt in. c. in iudicijs. de reg. iur. li. vi. Et nō dz claudicare iudiciū. et qualiter hoc cōtingat vide in. c. cū inter de except̄.

¶ Iudiciū ꝯtradictoriū dicitur si dicerez hoc esse consuetudinē. ⁊ tu aduersari⁹ meus diceres: nō esse ꝯsuetudinē. vt in. c. abbate in glo. fi. de ꝟ. sig. Et iudicio maioris standū est generalr̄ nisi in casib⁹ in glo. super ꝟ. pl̄es. c. pastoralis. de rescrip.

¶ Iudicia capitalia sunt quib⁹ caput eximitur a ciuitate morte vel exilio: de his vide insti. de public. iudi. in. §. publicorū.

¶ Iudicia publica sunt q̄ de public] causis ⁊ dicunt̄ q̄si publica: quia cuilibet de populo cōmissa est executio: vt contra crimen lese maiestatis. in quo oēs de ppl̄o possunt accusare. Q̄ñq̄z iudiciū publicum dr̄ esse iudicium qd̄ intēdit̄ a crimine. de b̄ insti. de publi. iudi. in prin.

¶ Iudicia priuata sunt q̄ ciuiliter tractā-

BIU Cujas

tur siue intentantur. Item de multiplici iudicio. scz auctoritat] ministerij approbationis ꝛc. no. archi. lv. dis. ꝑcepta. ꝛ glo. sup regula in iudicijs. de reg. iur. li. vi. ꝛ tangit aliqualit' arch. ij. q. i. sicut. ꝛ ꝟm Anto. de but'. diuidit' tripl'r. ꝑmo rōne materie. scdo rōe forme. tercio rōe q̄ntitat]. vñ rōe materie duplex est iudiciū. aut tꝑale. aut spūale. vl' aut ciuile. aut criale. vñ semp dr̄ iudiciū criale qñ finis tendit ad cōmodū reipblice vt fisci ꝛc. siue pena sit corꝑalis siue pecuniaria. Sed dr̄ ciuile dum finis tendit ad cōmodū part]. glo. no. in. l. ꝑtor in ꝑn. ff. de sepul. vio. ꝛ fuit opinio Inno. in. c. q̄liter ꝛ qñ. ij. de accu. ꝛ doc. in. c. i. de iudi. Scdo rōne forme iterum duplex est iudiciū. scz ordinariū ꝛ ex̄ordinariū. Tercio rōne q̄ntitatis duplex est. scz vniuersale ꝛ generale q̄ etiā differūt. de hoc plene in. c. ij. de libel. obla. Itē iudiciū triplex reperit'. primū inter sanguinē. ꝟm int' leprā. tercium inter cām. vt in. c. per venerabilē. qui fil. sint legit. Et iudiciuz humanū q̄tuor ꝑuertere solent. scz fauor. odiuz. premium. timor. vt. c. i. de re iudi. li. vi. ꝛ. xi. q. iij. c. quatuor.

¶ Iuramentū est affirmatio vel negatio sacre rei assertione vel attestatione firmata ꝟm Gof. vl' adhibita religiōe ꝟm Pla.

¶ Iuramentū assertoriū est cum iurat' de p̄nti vel de ꝑterito sic esse vel nō esse. fuisse vel nō fuisse. Sed iuramentū promissoriū est qñ iurat' de futuro aliquid daturuz vel facturuz. Aliqñ etiā iuratur per execrationem: vt si h̄ nō fecero h̄ accidat michi vel filijs meis aut hmōi. Ponit' ergo triplex iuramentū. scz ꝓmissoriuz. assertoriū. ꝛ cōfirmatoriū ꝟm Hosti. in sum. de iureiur'. et Bar. in. l. si quis eo. ff. de fi. instru. ꝛ. xxij. q. ij. per totum. Et habet' li. iij. senten. dis. xxxix. De primo in. c. debitores. c. quintauallis. ꝛ. c. veniēs. de iur'iur. De scdo in. c fi. eo. ti. De tercio in. c. cum cōtingat. e. ti. Et iuramentū vergit sex modis in peiorē exitum. vt no. archi. xxij. q. iij. si aliquē. Et dz iuramentū h̄re tres comites. scz veritatem. iudiciū ꝛ iusticiam. c. ꝛ si xp̄s: de iure iur. ꝛ. c. aniaduertendū. xxij. q. ij. Et Ieremie. iiij. vbi dr̄. Et iurabunt in veritate iusticia ꝛ iudicio. Et iuramentū non extenditur ad illicitum mandatū. c. quintauall'. ꝛ. c. veniēs. eo. ti. īmo prestans ꝛ recipiēs iuramētuz cōtra canones punitur. vt no. in glo. ꝟ. pena. c. grauis. de censi. alias iuramentū est seruandū: nisi fiat in dispendium anime vel per supiorē absoluatur. c si vero. eo. ti.

¶ Iuramentum calumnie est cuz quis iurat se bona fide ꝛ non animo calumniādi agere vel rñdere: nec egisse vl' respondisse vnde illud iuretur qd̄ sibi lis iusta videt'. Et si quereretur verum nō inficietur. Nil ꝓmittetur nec falsa probatio detur vt lis tardetur dilatio nulla petetur. c. de iura. calum. in glo. iiij

¶ Iusiurandum qd̄ cōpetenti' posset dici factum iuramentū vel factum iuratum eo ꝙ super facto iuratur. Vel iusiurandū eo ꝙ sup iure qd̄ iuranti cōpetit iurat' q̄uis iurandū placuit. Tñ vt factū dicat' ius qꝛ sup facto iuris iurat' adijcit' iurandū: qꝛ illud dz esse iuramentū qd antea fuerat iurandū relatiōe facta nō ad id qd̄ fit: sz ad id qd̄ fieri cōuenit. l. ius autē. ff. de iusti. ꝛ iur. Vel vt dicit azo forte ius ponit' pro religione q̄si diceret. iusiurādū. i. religio firmāda. vñ iusiurandū idem est ꝙ iuramentum factū. Et dr̄ qñqꝫ cōuentionale qñqꝫ iudiciale ꝛ necessariū. Conuentionale est qñ a te peto aliquid ꝛ tu negas tñ defers iuramentū vt iurem si in hoc casu iuro vocatur iusiurandū cōuentionale ꝛ voluntarium: qꝛ extra iudiciū ex cōuentione ꝛ voluntate partiū absqꝫ aliqua coactione iudicis prestatur. Iusiurandum iudiciale ꝛ necessariū est cū in casu ꝑmisso iuro ꝙ michi debet' qd̄ peto. s. iudice in iudicio michi ꝯferēte vt iurē. Ex hoc aūt iuramento donatur actio ei qui dū peteret rē suā delato sibi ab aduersario iuramēto vel a iudice suaz esse rem illaz iurauit. ab ip̄o em̄ tunc peteret rem suā in actiōe in factū que

BIU Cujas

oritur ex tali iuramēto. Et dicit gof. ꝙ duplex est iusiurandū. scz assertoriū ⁊ ꝓmissoriū. Et assertoriū triplex est. scz voluntarium vt est cōuentionale. ff. eo. ti. l. iusiurandum. Necessariū qđ necessitate a iudice imposita deferť vel suscipiť. Et non pōt recusari nisi ex iusta cā. vt. ff. de iureiur. l. mandante. Et iudiciale qđ in iudicio defertur vel referť a parte parti qđ nō est necessarium subire. īmo delatum recusari pōt hodie lz olim non potuit recusari sed referri. vñ vide glo. in. c. fi. de iureiur.

¶ Iurisdictio est ptās de publico introducta cum necessitate iur] dicēdi vel equitatis statuēde ſm Azo. ⁊ dr̄ a noībus ius ⁊ ditio. i. ptās. Hec aūt qñqz est ordinaria qñqz delegata. Itē alia est plena. scz soli⁹ ꝑncipis. Alia aūt semiplena aliorū vicz a ꝑncipe. De h̄ vide spec. eo. ti. C. eo. ti. l. iij. Et nota ꝙ q̄ttuor dant iurisdictionē ordinariā. Primo lex inaniata vel canon. ⁊ h̄ in dubio: secus si apparet velle dare delegatā. Scđo lex aniata. scz papa vel imperator ⁊ nō inferior nisi ep̄us suo vicario. Tercio ꝯsuetudo. Quarto vniuersitas approbata: vt mercatorū cerdonū: ⁊ aliorum artificū qui pñt de suo corpe creare ⁊ eligere iudicē ordinariū. Silr̄ vniuersitas facultatū artium vel iuristarū. De hoc no. circa. c. cū ab ecclesiarū. de offi. ordi.

¶ Iuridicus est qui iura dicit. ſm Isi. li. x. ethi.

¶ Iurisprudētia est diuinarū ⁊ humanarum rerū noticia. iusti atqz iniusti sciētia. iusti scz ad faciendū. iniusti ad euitandum: qz nō sufficit scire quid sit iustū vel iniustū nisi ⁊ ipsarū rerum ꝯ̄riarū vel corporaliū habeat quis notitiā ſm quam ſm varias ꝯditiones varia iura sunt statuēda. insti. de iusti. ⁊ iur. in prin.

¶ Iure ꝓprio dr̄ aliq̄ res vendi in instr̄o venditionis qñ ꝓprietas transfertur in ementem.

¶ Iurgiū dr̄ q̄si iur] garriū eo ꝙ hi qui dicunt iure cām disceptāt. c. forus. de ꝟ. sig. ar. ꝙ iurgia nō ꝑtinēt ad p̄sbyteros: qz nō tenentur esse iurisperiti. xxxviij. dis. qz ipsi Nec pñt aduocari nisi in certis casib⁹. de postu. c. fi.

¶ Iusticia est ꝯstans ⁊ ꝑpetua volūtas ius suū vnicuiqz tribuēs nō q̄ntū ad actū sed q̄ntū ad effectū. insti. de iusti. ⁊ iure. in rubro ⁊. nigro. Iusticia eñ est animi dispositio ⁊ mētis affect⁹ q̄ quis dr̄ iustus. vt a grāmatica grāmatic⁹ dum sine ꝑsonarū acceptione vel distinctione velit cuilibet q̄ntū in se est ius suū tribuere Et quot modis dicatur iusticia. no. archi. xxiiij. q. i. c. vbi sana fides. Nam dicit ibi. Iusticia est equitas tollerādi inopiam. ⁊ tꝑantiā hr̄e in abundātia. Item est patriā ⁊ socios defendere: qz vera iustitia cōpassionē hz. et non ex odio: sed bono zelo exercēda ⁊c. vt ibidem. Item iusticia sic describiť. Est habitus bonus tribuens cuiqz suam dignitatē. deo religionē. parētibus obediētiā. maioribus resistentiā. paribus ꝯcordiā. minorb⁹ disciplinā. sibi ipsi castimoniā. et pauꝑibus seu miseris cōpassionē operosam. Dicit ergo tullius ꝙ iusticia est habitus animi cōmuni vtilitate ſuata suā vnicuiqz tribuens dignitatē. Itē sic. Est animi cōgrua dispositio in singulis rebus recte dijudicans cās. vide glo. insti. vbi. s̄.

¶ Ius hz multa significata. Primo. i. rigor. l. i. C. de legi. et talis rigor iuris in ecclesiastic] negocijs nō est seruandus. sz sola equitas. c. inť posita. de appel. Scđo id est. verborū cōceptio vt cū dicim⁹ ꝙ in stipulationib⁹ versatur ius. vt. l. si vnus. § pactus ne peteret. ff. de pact. Tercio. i. rectū vel iustū: qđ deriuať a iusticia. Quarto. i. aqua pinguis. Quinto capiť pro toto corpe iuris. Alia plura significata ponit Io. an. de reg. iur. in p̄n. li. vi. Breuiter ius significat qđ subiecta maťia vel vsus cōis id recipiēdi in tali loco in quo ꝓferť significare declarat. Unde ei⁹ ē nomē generale: ⁊ lex iuris species. Et dicitur ius quasi iustum. l. dis. ius autē. Et ſm Isido. li. v. ethi. Omne autem ius legibus ⁊ moribus constat ſm Isido. vbi s̄. c. ij. Et diffi

BIU Cujas

nitur sic. Jus est ars boni ⁊ equi cui⁹ me/
rito quis nos sacerdotes appellat. id est.
sua iura cuilibet ministrātes. ff. de iusti. et
iur. l. i. ij. rūlo. Hoc est dicere q⁹ iusticia est
collectio legitimoꝝ ꝓceptoꝝ que artāt
nos ad obseruandū bonū ⁊ equum. i. vtili
tatē ⁊ equitatē seu veritatē. Quāuis enꝫ
vsucapio ꝓtra equitatē videatur introdu
cta tñ subtili cōsideratione maxime iuniti
tur equitati: cum p̄cipue equū sit q⁹ publi/
ce vtilitati debuit. Vel dicitur q⁹ in vsuca/
pione vel ꝓscriptione ex cā ⁊ ꝓ bono
publico inducit q̄ꝫ rigoꝝ cōtra natura/
lem equitatē vt dꝫ glo. i. di. i. ius autē. vbi
datur q̄ꝫ ius qđ non est iustū vel equū.
vt ibi exempla plura. Dicitur autꝫ ius a
iusticia. Et aliter sic diffinitur. Jus est p̄/
ceptū seu ordinatio ꝓncipantis seu dñi
circa subditos quantū ad ea que p̄nt sub
esse ptāti subditoꝝ. Talis aūt vel est deꝰ:
⁊ tunc dicit ius diuinū. Vel est natura tūc
autꝫ dicitur ius naturale. Vel est homo
⁊ tunc dicitur ius humanū quod regitur
duobus. vt in ꝓnci. decre. Et sic ꝑm tri
plicē graduꝫ summoꝝ distinctum est tri
plex ius. scꝫ ius diuinum. quod est ꝓcce
ptum seu ordinatio diuina. ⁊ ius natura
le ⁊ ciuile.

¶ Jus naturale est quod est cōmune om
ni nationi eo q⁹ vbiq⁹ instinctu nature ha
betur nō aliqua cōstitutione facta ab ho
mine. sed ab ipso nature conditore. vt ma
ris ⁊ femine coniunctio liberoꝝ. successio
scilicet in bonis parentum. Vel etiaꝫ per
carnis ꝓpogationē. non per hereditatē
quia illa successio non est naturalis vt est
glo. super v er. successio distin. i. c. ius aūt.
vbi ponitur hec diffinitio. puerorū educa
tio cōiuncta omniū possessio q⁹ iure na
turali omnia sunt communia. i. cōicanda
tēpore necessitat⁹. c. sicut. xlvij. dis. ⁊ omnium vna libertas. acquisitio eorum que
in celo. terra. mari capiūtur glo. dicit Dec
eñ ⁊ alia que in nullius bonis sunt cedūt
occupāti. ꝓcedunt rei depositę vel pecuie.
commodate restitutio: violētie per vim re
pulsio. Nam hec ⁊ si quid huic sile est nūq̄
iniustum: sed naturale equumq̄ habetur.
ꝑm Jsi. li. v. c. uij. Et est text. totus. c. ius
autē. dis. i. ⁊ ibi vide glo. huꝰ diffinitōis.
Item ius naturale est qđ in lege ⁊ euāge
lio ꝓtinetur quo quis iubetur alteri face/
re qđ sibi vult fieri. ⁊ ꝓhibetur alteri infer
re qđ sibi nolit fieri. dis. i. in ꝓnci. ⁊ l. dis.
pōderet. alias ꝓsideret in ꝓn. ⁊ in auctē.
cum de ap. cog. §. ceterū. c. dilecti. de ma/
ioꝝ. ⁊ obe. Unde. quod tibi vis fieri mihi
fac. qđ non tibi noli. sic poteris in terr⁹ vi
uere iure poli. Vel aliter. Jus naturale di
citur vno mō motus ex instinctu nature ꝓ
ueniens quo singula aialia ad aliquid fa
ciendū inducuntur. Est eñ debituꝫ quod/
dam qđ natura ciuilibet repsentat. Et hoc
debituꝫ ꝑm Jsido. cōe est omni nationi eo
q⁹ instinctu vbiq⁹ nature vel naturali con
ditione habetur: ⁊ non ex cōstitutione ali/
qua facta ab hoīe Item ius naturale dici
tur instinctus nature ex rōne proueniens
⁊ ꝑm hoc ius oīa dicuntur cōia. i. cōican/
da. vt. §. dꝫ. Item ius cōe dꝫ industria ho
minū statutuꝫ. Item ius naturale dicitur
equissimū. Item precepta naturalia sunt
que in lege ⁊ euāgelio cōtinentur: vt non
furtum facies. nō mechaberis: sed qđ tibi
vis. ⁊c. c. prealle. Jus autē aut naturale
in glo. vbi ꝑma descriptio data est ꝑm mo
tum sensualitatis. Alie autē ꝑm motū ra
tionis. Item nota q⁹ ius naturale scōm
glo. i. insti. de iur. natu. gen. ⁊ ciui. pōt dici
quatuoꝝ modis. Uno mō ius gētiū. insti.
de re. di. §. singulorum. Secundo ius pa
ctoꝝ. ff. de pac. l. i. Tercio eius ꝓrium. scꝫ
q⁹ rescindit pacta: vt restitutio minoris. ff
de mino. l. i. Quarto ꝓ instinctu nature:
vt qđ in lege moysaica vel euāgelio ꝓtinet
Item ius naturale in quatuoꝝ differt ab
aliis iuribus. scꝫ in origine. in dignitate. i
amplitudine. et sententie rigore. vt declara
rat glo. i. dis. v. nam cepit ab exordio natu
ralis creature. ⁊ nullam patitur imminuta
tionē. ⁊ ipsi oīa cōia sunt nec ꝺ ipm fit di
spensatio. sed de aliis iuribꝰ secus vt ibi.

BIU Cujas

¶ Jus ciuile inuenitur accipi diuersimode. vt dis. i. c. ius naturale. Ciuile aūt ius vno mō est ꝙ quisq; ppl̄us vel queq; ciuitas sibi propriū diuina humanaq; cā ꝯstituit ꝑm Jsi. li. v. Scdo dicit̄ ius ciuile lex xij. tabularū. Tercio dicit̄ ꝙ ex legib⁹ plebiscitis. ꝯstitutionib⁹. senatusconsult] p̄ncipum decret]. vel auctoritate prudentiū inuenitur. Quarto dicitur ius qd̄ non est p̄torium. Quinto dicitur disputatio prudentū q̄ fuit facta sub lege. xij. tab̄. Sexto quicq̄d habem⁹ scriptū de iure. Septimo quicq̄d iure naturali vel iure gentiū subtrahitur. vel qd̄ nō est ius naturale nec gētiū. ⁊ sic capiendo ius canonicū dr̄ ius ciuile. Et sic sumit̄. i. di. Jus aūt aut naturale. vt ī gl. i. no. in fi. Et qr ita diuersimode ius ciuile inuenitur accipi in iure. de p̄ma acceptiōe hēs insti. de iur. na. §. i. De scda hēs. ff. de iusti. ⁊ iur. l. ius ciuile. §. b̄ igit̄. De tercia et q̄nta. ff. de ori. iur. l. ij. §. disputatio. De quarta. l. ius ciuile. p̄alle. in p̄n. De sexta. ff. de va. et ex̄or. cog. l. i. §. ꝓinde De septima insti. d̄ vsuca. in p̄n. vt est glo. iij. §. sed ius quidē ciuile insti. de iur. nat̄. gen. ⁊ ciui. Item ius ciuile dr̄ tripl̄r. Primo ex eo ꝙ in vnaquaq; ciuitate seruatur ⁊ sic dicitur in genere. Scdo in specie dicitur ius propriū certe ciuitat]. ⁊ sic loquit̄ §. alle. insti. Tercio dr̄ per excellentiā iur] romanoꝝ qñ nō exprimit̄ ꝓpriuz nomē ciuitatis. ⁊ sic in v̄si. sed ⁊ quotiēs. insti. ti. p̄alle. ⁊ sic ꝯcor. §. oēs ppl̄i. cū dicto versi. in quo. §. dicit. ꝙ oēs ppl̄i regūtur legib⁹ emulgatis ab imꝑatore in ver. dicitur ꝙ vnaqueq; ciuitas iure suo ꝓprio vtitur. sz primū intelligit̄ de generali. ꝑm de particulari.

¶ Jus aūt gentiū est sediū. i. hostiliū occupatio. munitio. bella. captiuitates. seruitutes. postliminia. federa. paces. inducie. legatoꝝ nō vetandoꝝ vel violandorū religio cōnubia inter alienigenas prohibita. ⁊ ideo ius gentiū appellat̄: qr eo omnes fere gētes vtuntur. c. ius gentiū. i. di.

¶ Jus aureoꝝ anulorū ꝑm quosdā dicit̄ ꝙ olim liberti anulos aureos ferre nō poterant. Sed ꝑm azo. est priuilegiū qd̄ ꝯcedebatur libertis in signum semiplene ingenuitatis. Uiuebāt em̄ vt ingenui: sz moriebantur vt liberti. C. de iur. anu. aur. in rubrica.

¶ Jus militare est belli inferēdi solennitas federis faciēdi nex⁹: signo dato: egressio in hostes ⁊ pugne cōmissio. Itē signo dato receptio. Itē flagicij militaris disciplina si locus deferatur. Et ꝑm canones qui fugit in bello publico infamis est. vi. q. infames. Et ꝑm leges capite puniūtur ff. de re. mili. l. cause. §. que in acie. Itē stipendiorū modus. dignitatū gradus. p̄miorum honor veluti talis corona vel torques datur. Itē prede diuisio pro ꝑsonarum qualitatibus ⁊ laborib⁹ iusta distributio. ⁊ p̄ncipis porcio. vt di. i. ius militare. Et ꝑm Jsido. li. v. c. x. Et ergo nō om̄ia q̄ in bello capiuntur sunt p̄ncipis: qr dr̄ b̄ p̄ricipis portio. sed ipse tenet̄ ea diuidere ꝑm numerū seu naturā personarū. sic etiā rex cui⁹ sunt oīa. xxiij. q. v. dicat.

¶ Jus poscendi est ex habitatiōe domicilij ⁊ cōitatis.

¶ Jus patronat⁹ est auctoritas siue potestas quā p̄ronus hz in libertū. Alit̄ ꝑm gof. est auctoritas siue ptās ꝓueniens ex bñficijs ante ꝯsecrationē eccl̄ie collatis. Et prouenit ex tribus. scz fundatione. dotatione. ⁊ edificatiōe. vel sola collatione. vt. xxvi. q. vij. filijs. ⁊ c. quicūq;. xviij. q. ij. abbates. vñ. Patronū faciūt dos edificatio fundus. Cōpetit aūt patrono aliq̄d honoris. vt si ecclesia nō fuerit collegiata p̄ñtet. Sed si fuerit collegiata tunc nō electioni prelati faciēde. sed iam facte honestius patroni postuletur assensus: nec ex spāli ꝯcessiōe obtineat: vt partes suas interponere debeat: electioni tradēde. c. nobis. de iur. pa. Item hz aliquid honoris: qr prim⁹ in processione incedit. vt. xvi. q. vij. pie mentis. Habet aliud oneris qr tenetur defendere ecclesiā ab omnibus oppressionibus. vt. xvi. q. vij. filijs. Et habz

BIU Cujas

aliud vtilitatis: qꝛ si migrat seu alias ver
gat ad inopiam alendus est de bonis ec-
clesie: vt. c. filijs preal. ⁊. c. quicūq̄. Unde
Patrono debetur honor om̄is vtilitasq̄
Presentet presit defendat alatur egen⁹.
Potest etiam patronus preter egestatez
aliquos redditus moderatos habere ab
ecclesia cui⁹ patronus existit sine p̄ntatio
ne institui nō dz in ea eccl'ia q̄ patronū hz
Et si spretis patronis hoc factum fuerit
ꝑm rigorem iuris institutio est retractāda
eo. ti. c. illud. vel irrita nuncianda. Et ad
instituētis verecundiā institut⁹ amouen-
dus est. Et alius quē patron⁹ dignus ele
gerit ordinandus. vt. xvi. q. vij. decreuim⁹
Sed si laicus presentet vnuz: ⁊ postea va
riet alium p̄ntando videtur a p̄mo disce-
dere posteriorē p̄ntando. ff. de procur. l. si
cut. §. vlti. Et tunc videtur arbitrio ep̄i re
linquendū quis eorū alteri preferatur. ij.
dis. c. ecclesiastici. vide. c. qđ aūt. de iur̄pa.
vbi de hoc. c. cum autē aduocatus. Item
ius patronat⁹ q̄nq̄ aduocatio q̄nq̄ vice
dominatus. vel custodia. vel guardia. vel
ius est freq̄ntatōis vel ꝓcessionis: ⁊ q̄nq̄
gr̄a vt in glo. i. c. qꝛ clerici. de iurepa. ⁊ ꝑm
Gof. in sum. eo. tit. vbi ponit supradicta.
Et nota q̄ ius patronat⁹ non perdit quis
per damnationē vel ꝯfiscationē iudic̄ se-
cularis. glo. est in ꝟsi. subiecte. §. rursus. i
fi. c. pastoralis in cle. de re iudi. ⁊ est nota
dignum. Unde vbi fit ꝯfiscatio bonorum
nō ꝯfiscatur ius qđ nō transit ad heredes
ex̄neos sed tm̄ ad filios. l. i. ⁊ ibi glo. C. de
bo. q̄ li. ideo nō ꝯfiscatur ius patronatus
libertorū: vel emphiteosis ecclesiastica. vl'
feudum. vt ibi ꝑm bal. ⁊ in. l. qui se patris
C. vnde liberi. Item p̄ntatus ab eo q̄ ius
p̄ntandi habz ⁊ idoneus non admissus a
prelato si patronus nō variet habz ius in
re. ⁊ pōt agere ꝯtra institutū a nemine vel
a falso patrono p̄ntatuz. de re iudi. cū ber
toldus. et. c. decernim⁹. xvi. q. vij. Si autē
verus patron⁹ variat prim⁹ p̄ntatus non
habz ius ad agendum cōtra secundū pre-
sentatum ⁊ institutum. sed pōt agere con-
tra prelatum qui eum presentatum ⁊ ido-
neum maliciose nō admisit differendo eū
instituere ⁊ difficultates ingerēdo vt pro
uideat ei in beneficio competenti. iuxta. c.
pastoralis. eo. tit. Item ius patronatus
transfertur in alium gratuito titulo cum
sit spirituali annexum nisi cum vniuersali
tate transeat. vt. c. seculuz. eo. ti. Unde ver
sus. Iura patronatus transire facit no-
uus heres. Res permutata donatio ven
ditioq̄. Item plerumq̄ hoc nomen eccle
sie pro iure patronatus supponit. xvi. q.
vlti. si plures. xv. q. iij. nemini. ⁊. c. i. de iu-
re patro. Et ergo si quis vtatur tali sim-
plicitate verborum. dono tibi ecclesiam:
vel concedo: intelligitur donare ius pa-
tronatus quod habet in ea. c. qđ autem.
eo. ti.

¶ Ius publicum constat in sacris sacer-
dotibus ⁊ magistratibus ꝑm Isido. li. v.
ethimo. ff. eo. titu. l. i. §. publicum. ⁊. i. dis.
c. ius publicum. vbi glo. dicit. Qui ledit
sacerdotes. vel res sacras ab omnibus
tanquā pro publico crimine accusari po-
test. ij. q. i. in primis. Uel sic ius publicuz
est quod generaliter alias principaliter
ad publicam deseruit vel spectat vtilita-
tem veluti ne in portis vel muris ciuita-
tis. ⁊ alijs sacris iudicibus. vel sacerdoti
bus vel magistratibus aliquid committa
tur vel inferatur.

¶ Ius priuatum dicitur quod specialiter
ad singularem vtilitatem pertinet. Secū-
dario tamen etiaz ad rem publicam. vt in
pactis ⁊ cōuentionibus mutuis priuato-
rum specialiter initis conspicitur. insti. de
iusti. ⁊ iur. §. ij.

¶ Ius reipublice. scilicet alterius q̄ ro-
manorum quod est ius cuiuslibet ciuita-
tis indubitanter scđm omnes: quia ciui-
tates regulariter vtuntur iure priuatorū
vt. ff. de verbo. sig. l. cum qui. ⁊. C. eo. ti. in
Rubrica. ⁊. l. i. in. glo. i. li. xi.

¶ Ius quasi naturale est quod dominus
vel patronus habet in seruum et liber-
tum.

BIU Cujas

¶ Jus quiritiꝫ dicitur a quirino. id est. a Romulo. Et est ꝓpꝛie romanoꝝ. qꝛ nulli tenent hoc ius nisi quirites. i. Romani. ſm Jſido. li. v. etymo. t. i. diſ. c. ius quiritum. in qno agitur de legitimis heredib⁹. de tutelis. de curationib⁹. de vſucapionibus. Conſtat aũt ius quiritũ ex legibus t plebiſcitis. t ſenatuſconſult⁹. ꝑſtitutionibus ꝑncipum. edictis ſenatoꝝ. t reſponſis prudentiꝫ. Vel ſm Jſi. ibidem. t diſ. ij in ꝑn. vbi de ſpẽbus romani iuris dc quibus oĩibus videlꝫ lex plebiſcitũ. ſenatuſ conſultũ. pꝛetoꝝ edicta. rñſa prudentũ. Et cetera que ſunt require loco ſuo. t inſti. ō iur. natu. gen. t ci. §. conſtat. t ſeq̃nti. vbi hoc ius apud romanos tm̃ reperitur. diſ. i. ius quiritũ. Et dicuntur romani omnes qui romano imperio ſubſũt: ꝓut dꝫ ꝓpꝛiũ romanoꝝ eſt hꝫe filios in potestate. Et etiã gẽtiles ſunt ſub romano imperio. Nam imperatoꝛ eſt ꝓnceps toti⁹ mundi. vt ibi glo.

¶ Jus ſibi facere vel dicere qđ manifeſte ſpectat ad iudicis officiũ. ſcꝫ qđ a iudice faciendũ ſit veluti qui rem ſuam ꝓpꝛia rapuit auctoꝛitate putans ſibi ꝺ licere et in iure cõfitetur ſe hoc feciſſe. De quo queriť vtroqꝫ caſu ipſe facit vnde dꝫ ſuſtinere cõtrariũ calculuꝫ. i. ꝓtrariã ſententiã: vt pro debito quo teneris alicui. Js pignus tuũ capit te inuito ius qđ ſibi iure competebat amittit.

¶ Jus hꝫe in re t ius hꝫe in rem ſunt diuerſa. de ꝓceſ. pꝛeb. li. vi. c. fi. t cle. vnica. de ſequeſ. poſſeſ. ver. t nichilominus.

¶ Jus pꝛetoꝝiũ eſt qđ ꝑtoꝛes induxerunt adimẽdi. ſupplẽdi vl̃ coꝛrigẽdi. iuris ciuilis gꝛa. vt. ff. de iuſti. t iur. l. ius aũt. Hoc etiã ius honoꝛariũ dr̃. qꝛ qui honoꝛes gerũt ſcꝫ magiſtratus auctoꝛitatẽ hui⁹ iuris deꝛunt. vt inſti. de iur. na. gen. t ci. §. pꝛetoꝝiſq; edicta.

¶ Jus ſuccedendi hꝫ heres. Jtẽ patron⁹ in bonis liberti.

¶ Jus verſutũ dicũtur ꝑſtigia veſtigia ſiue captiões ꝓboꝝ qb⁹ obũbꝛant delicta t dñr ꝓſuta ſm aꝫo. qꝛ qs repellebatur ab actiõe ꝑ quaſdã ꝓſutias. i. machinationes ꝓboꝝ vel ſm martinũ dꝫ ꝓſutũ ad exẽplũ veſtimẽti qñ eſt illud int⁹ qđ dꝫ eſſe ex̃ tc. Sic etiam erat verſutũ ius illud qđ erat puniendũ abſoluebat. Et quod erat abſoluendũ puniebatur.

¶ Juris auſpiciũ. i. exoꝛdiũ litis. vt in. c. paſtoꝛal. de cau. poſ. t. C. de excep. l. pe. t de codicill. l. vlt. ꝓmo rñſo.

¶ Juris ꝑcepta tria ſunt. ſcꝫ honeſte viuere. alterũ nõ ledere t ius ſuuꝫ vnicuiqꝫ tribuere. inſti. de iuſti. t iur. §. iur] ꝑcepta. t ꝓcoꝛdat. c. cũ decuotiſſimã. xij. q. ij. vbi dꝫ qꝛ ſummũ bonũ in terris eſt iuſticiã colere t vnicuiqꝫ tc. Dꝫ q̃ritur vtrũ ſeipm quis ledere poſſit. t videtur qꝛ ſic. qꝛ qđ de vno ꝓceditur de altero negatur t ecõtra. xxv. diſ. q̃lis. xvi. q. iij. c. ex eo. ff. de iudi. l. cũ ꝓtoꝛ. ff. ō ꝓdi. t demõ. l. cũ ita legatũ. t glo. in. c. nõne. de ꝑſump. Dꝫ ꝺ dꝫ alterũ nõ ledere. ergo videť ꝓmiſſũ ſeipm ledere facit ad ꝺ. l. t ſi damnũ. §. ſi pf̃. ff. ō pecu. Et ſic videť qꝛ clericꝰ ſe vulnerãs anio irato nõ ſit excõicatus. Cui⁹ q̃rũ tenẽt doctoꝛes. per. l. omne delictum. §. t ſi ſe. ff. de re milit. Et videtur ex alio qꝛ nõ permittitur militi armate militie: vt manus violentas in ſeipſum ĩmittat. ergo nec militi ſpirituali. Etiam nullus eſt dñs ſuoꝝ membꝛoꝝiũ. l. liber homo. ff. ad. l. aquiliaꝫ. Solutio dicit Johannes fabꝛi qꝛ quis ledens ſeipſum non incidit in canonẽ. ſiquis ſuadente tc. xvij. q. iij. qꝛ ille loquitur vbi alius eſt agens. t alius patiens. Et ſic credit talem non eſſe excommunicatũ: ſed alias grauiter puniendum. Sed oppinio doctoꝝum dicens contrariũ eſt verioꝛ. ſcilicet qꝛ talis ſit excommunicatus. Jtem tenet Joh. an. in. c. cum contingat. de ſenten. excom. Etiam mutilans ſeipſum eſt irregularis ſicut mutilans aliũ. c. i. de homi. Et ſi ꝓhibituꝫ eſt ne quis alium ledat: multoforti⁹ nec ſe ipm: qꝛ charitas incipit a ſeipſo. c. niſi ſpecialis. de vſupa. de penis. diſ. iij. qui vult. t. c. ſi non licet. xv. q. v.

BIU Cujas

¶ Jus canonicum diuidit in decretū ⁊ de
cretales quarū volumen dicit extrauagās
in quinq; libris maxime respectu iuris ci
uilis. Quorum librorū materia his habe
tur versibus. Pars prior officia creat ec
clesieq; ministros. Altera dat testes ⁊ cete
ra iudiciorū. Tertia de rebus ⁊ vita presbi
terorū. Dans thorū quarta mulieq; qui do
cet ea. Ultima de vitijs ⁊ penis tractat eo
rum. Vel in vno versu. Judex iudiciū cler⁹
sponsalia crimen. Quilibet aūt liber habz
plures rubricas siue titulos in quib⁹ pre
mittitur materia in generali de qua tracta
tur in capitulis sequentibus in spāli. Sub
qualibet autē rubrica sunt vnuz aut plura
capitula que dicūtur decretales vel consti
tutiones. Et aliqñ in capitulis sunt. §. vn
de qñ allegabis aliquid ex decretalib⁹ non
allegab librū sed titulū ⁊. c. in eodē. Et si sit
capitulū longū dices. c. tali circa ꝓncipiū
mediū vel finez. Vel si sint in capitulis pa
ragraphi allegab tali. c. §. i. vel. ij. Et post
ꝓpositiones quinq; librorz dictorū per ma
gistrum Raymunduz capellanū Gregorij
pape nom circa annū dñi. M. cc. xxxi. elap
sis multis annis. videlicet āno a natiuita
te vel incarnatōis dñi. M. cc. xc. vij. nonas
martij pōtifica. Bonifacij. viij. anno. iij.
cōpilatus ē liber sextus. Nō quidā sextus
cū alijs quinq; ptialibus predictis in vno
volumine. Sz liber spālis cōtinēs etiā ān
q; ptes ⁊ supplētes defectus casuū emer
gentium in libris decretalium nō compre
hensorum. Deinde clementis cōstitutiones
a clemente papa quinto. sub anno domini
M. ccc. xi. in concilio viēnensi: quod ser mē
sibus tantū durauit. cōcepte ⁊ edicte sunt
licet idem clemēs morte preuentus ad pu
blicum nō perduxerit. Sed iohānes papa
vigesimus secūdus depost cōpleuit: corre
xit. mutauit: ⁊ executiom demandauit. Et
fuerūt promulgate anno dñi. millesimo tri
centesimo vigesimo nono. Kalendis nouē
bris. De hoc vide glo. in ꝓhemio clemēti.
sup ꝓbo nouēbris. ⁊ verbo pontificat⁹. Et
dicit Jo. an. q; iste liber nō dz allegari sep
timus: sed dz intitulari clemētine. s. cōstitu
tiones clemētis quinti. Sz decretuz quod
magister Gracianus circa annū dñi. M. ll
lesimo centesimo. ⁊ nono compilauit dui
ditur in tres partes. Prima dicitur distin
ctiones: quia est distincta per centū ⁊ vnā
partes quarum quelibet habet vnū vl̄ plu
res canones. Que vlterius subdiuidūtur
in paragraphos. et ꝓsiculos. Sz secunda
pars decreti noiatur cause: qz cōtinet in se
triginta sex causas. a quib⁹ nomen accepit
Que vlterius subdiuidunt in questiones.
Et he in canones. Qui vltra in paragra
phos: ⁊ versiculos subdiuidi possint. Tra
ctatus aūt de pnia imponit in causa trige
sima tertia. In questione tertia. Et hz sep
tē distinctōes: q̄ruz quelibet canones plu
res: cū paragraphis ⁊ ꝓsiculis suis. Ter
tia ⁊ vltima pars decreti nūcupatur de cō
secratione. Et habet sub se q̄nq; distinctio
nes cū canonib⁹ vel caplis pagraphis vel
versiculis. vnde Decretū dat centū distin
ctiones ⁊ vnā. triginta causas ⁊ sex addit
tibi mixtas Distinguit septē penitentia cō
secrat quinq;. Auctor ē quaruz tibi declaro
gratianū. Et in dictis quattuor libris sat⁹
pz modus allegandi qui in fundamentis
alūnoz iuris ponꝫ sueunt q̄re b̄ supsedeo.
¶ Jus vero ciule diuidit i q̄ttuor libros
ꝓncipales. s. ff. C. Jnsti. Auctē. Quib⁹ addi
tur collatio decima: seu liber feudoz. Pri
mus ergo liber iuris ciuilis ē digest⁹. qui
continet leges ⁊ statuta romanoz. Et di
uiditur in tres libros principales. s. dige
stum vetus quod habet libros ptiales vi
ginti quattuor. Jnfortiatuz quod habet li
bros partiales quattuordecim. ⁊ digestū
nouū quod habet libros partiales duode
cim. Quibus cōnumeratis erunt libri par
tiales quinquagīta digesti veteris. Jnfor
tiati. ⁊ digesti noui. Et vocatur digest⁹ etī
am pandecta: vel liber pandectarum. vide
supra de. D. Secundus liber iuris ciuilis
vocatur. Coder. qui continet statuta: san
ctiones ⁊ pcepta imperatoris. Et fuerunt
tempore Justiniani iperatoris tres codi

BIU Cujas

ces.s.codex gregorian⁹: hermogenian⁹ et theodosianus.de quib⁹ codicib⁹ extrauagantib⁹ diuū iustinianū animū suū ad īperiales ꝯstitutiones dirigens vnū codicem fieri fecit:quē suo felici noīe intitulauit codex iustiniani:vt in Rubrica ꝓhemij codic] Et diuiditur iste liber in duodecim libros partiales:quoꝝ nouem p̄mos doctores legere solēt. Sed vltimi tres qui longe post primos nouē cōpositi sunt raro legi ꝯsueuerūt. In quoꝝ allegationibus hoc ē spāle qđ ad ti.⁊ ad.l.cum.§.addit̄ numer⁹ videlz liber.xij.xi.⁊c.vt.C.đ manu.⁊ muli.l.⁊c.li.xi.⁊.C.de dignita.l.si vt ꝓponis.li.xij. Tertius liber p̄ncipalis dr̄ auctēticū: vel auctenticoꝝ. Et sunt quedā excerpta quasi p̄dictorū librorum summula.⁊ diuiditur iste liber in nouē collationes.quaruz quelibet subdiuiditur in titulos ⁊ tituli nō in leges sed in paragraphos. Et differūt auctēticū ⁊ auctētica.qꝛ auctenticū volumen est per se.sed auctentica est lex vna: vel paragraphus incorporat⁹ libri codicis: ⁊ antiquo iure supaddit⁹. Et allegat̄ sic.C.de episcopis ⁊ cleri.auc.generaliter.C.de sacrosan. eccle.auc.multomagis Sed in auctentico simpliciter allegat̄ titulus ⁊ paragraphus vt in auctentico vt iudices sine quoqꝫ suf. §.tali sufficit.vel tali. Item decima collatio intitulatur liber feudoꝝ. Et hab et duos libros partiales. Quoruz quilibet subdiuidit̄ in titulos. Et isti in capitula ⁊ paragraphos. Quartus liber principalis legum dicitur institutiones vel instituta. Et iste diuiditur in quattuor libros partiales Et ē introductorius in ius ciuile ⁊ canonicum maxime quo ad declarationē termīorum in vtroqꝫ iure vsitatorū qui tauq̄ hostium in domū prebet introitum in sapientiam iuris. Quare consulitur oībus quasi modo genitis iuris alūnis lac iuris cōcupiscentibus per institutiones documenta sua primordialia capescere nutrimenta vt tali doctrina primitus informati securi us mereantur īherere sanctioni iustiniani imperatoris cristianissimi. Nullus ergo presumptuose sine institutionū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitates tēptet ascendere ne corruat ex alto qui satagit volare sine pennis. Et hee de noībus diuisionib⁹ qꝫ libroꝝ p̄ncipaliū iuris vtriusqꝫ sufficiāt Quoꝝ modū allegādi in singulis cū exemplis suis vide ī fundamēto iuris. Et nota q̄ ius ciuile tripliciter se habet ad ius naturale ⁊ tres opatiōes circa ipsum ⁊ eius materiā exercet. Aliter tñ ⁊ alit̄:naz ius ciuile primo addit supnaturali determinatōni p cōgruos modos vt ē videre in delict] verbi gratia. Jus naturale ⁊ eius rectitudo dictat delicta puniri.insti.de oblig.q̄ ex deli.nas.in prīcipio.ff.de fur.l.i. Et ita omnia precepta decalogi sunt a iure naturali super illis principijs fundata que ponit̄ iurisconsultus de iusti.⁊ iur.ff.eo.t.l.iusticia §.i.et in prohemio decretaliuz scz honeste viuere alteꝝ nō ledere:ius suū cuiqꝫ tribuere. Secūdo rectitudo naturalis vult nemini subtrahi quod suū ē.et ius legale distinguit actus ab illa rectitudine deriuātes.s. actum furandi:fenerandi:rapiendi.⁊c. Et vltra hoc ostendit quomō vnus illoꝝ actuum plus deuiet a rectitudine nature.⁊ s̄m illud maiores siue minores penas statuit. Tertio declarat. Nam iure naturali] rectuz est neminem cum alterius iniuria vel detrimento locupletari. Non tamen habetur de eodem iure si sit possibilis euentus in quo quis locupletari posset cū alterius iactura sine tamen eius iniuria sicut in prescriptionibus:⁊ in vsucaptione. De ista triplici opatione loquit̄.l.ius ciuile.ff.de iusti.⁊ iu.

¶ Justum ē qđ ex p̄cepto vel supioris ordinatione alicui cōcessum ē.⁊ sic iustū ē illud qđ ordinat̄ iure.l.iuste.ff.de acquiren. possessi. Sed iusticia est habit⁹ seu virtus supioris ad p̄cipiendū bonuz subditorum Quare.⁊c.

De Ka

Kalende sunt certi dies mensium a calon grece quod est voco latine:vt notat̄ in.l.q̄ ante kalēdas:⁊ in lege q̄cum

ff. de ꝟbo. obli. qꝛ ꝓmissio talis. Promitto ante calēdas dupliciter accipi potest. s. ante finitas, et in dubio interp̄tatio debet fieri cōtra stipulatorē. l. veteribus. ff. de pac. l. quicquid astringende. ff. de ꝟbo. obliga. Ergo perinde est ac si promisisset ante calendas finitas. ⁊ tunc bene sequitur. quicquid promisit ante calendas sit illi similis qui promisit calēdis. Et allegātur isti tex. cum ratione p̄missa in argumētū ad testes cōcordandos: quorū aliqui deponunt ante guerram alij post: vt qui dixerūt post intelligantur post inceptam: ⁊ qui ante intelligantur ante guerram finitā. et hoc fuit dictum Angeli ⁊ Jmole. l. si quis perēptorie super. i. glo. et docto. l. ij. §. pe. ⁊. l. iij. §. cuꝫ quid. ff. si cer. pe. per. Bar. in. l. i. C. de vsufruc. l. insulam. §. pe. ff. solu. matr. per Jac. butr. in. l. sed ⁊ si possessioni. §. item si iurauero. Jmo. ff. de iureiuran. in. l. inter stipulantē. §. i. ff. de ꝟbo. obli. Jnno. in. c. cū contingat. de offi. dele. in. c. cum tu. ⁊ glo. magistralis in. c. in nostra de testi. et aliqui dixerunt ꝙ testes tales ideo ꝯcordant̄ ne puniant̄ de falso nō vt probēt: vt ꝑ doctores in legib⁹ allegatis. Alij dicunt ꝙ concordant̄ vt probent vt per glo. in dicto. c. cū tu. Sunt ergo calende prima dies in quolibet mense etiam dicte a colon: quia ātiqui colebant primum diem mensis: ⁊ sic dicūtur quasi colendi. Vel dicūtur a verbo greco calo id est voco: quia romani habebant precones quos prima die mēsis mittebāt per terrā dicentes. Vocat vos senator ad nundinas preparate vos. de hoc ē glo. notabilis in. l. cum bisextus. ff. de. verbo. sig. que etiam declarat nonas ⁊ idus: de quibus vide in fine primi libri computi cirometralis ⁊ in alijs. Jtez in fine. li. vi. i glo. i. super data libri.

De La

Labra sunt imagines que distillant: aquam salientē: scilicet aque ⁊ fistule que salientibus pingitur

¶ Lanio onis. est macellarius vel beccarius a laniādo sic dict⁹ quia dilaniat ⁊ dilacerat aīalia ⁊ ꝑ frustra carnes incidit ⁊ vendit. Vel ē ille qui lanā separat a corijs bestiaruꝫ ⁊ exuit siue scoriat bestias. Et sic dr̄ a lanificio. sꝫ glo. in. l. cū de lanionis. ff. de fun. instru. ⁊ instru. lega.

¶ Lata culpa est nō intelligere quod omnes bene ītelligunt et non facere quod omnes faciunt vel maior pars: vel id facere: quod nulli vel pauci faciunt. ff. de verbo. signifi. l. late.

¶ Latitare ē se maliciose occl̄tare aīo fraudendi creditores suos agere volētes. ff. quibus cau. ī possessio. ea. l. fulcimus. §. quid sit latitare. ⁊ habetur in glo. c. consultationibus. ij. de offi. delega.

¶ Latini sunt vel dicebant̄ olim quid aꝫ q̄ ita erāt a dn̄is manumissi: vt erāt in vita liberi ⁊ gauderant plenaria libertate in bonis suis: sꝫ in morte serui erāt: q̄re post obitum eoꝝ nō poterāt succedere parentib⁹: ⁊ bona eoꝝ tanq̄ seruoꝝ a dn̄os deuoluebāt̄ et heredes eoꝝ nichil p⁹ mortē eoꝝ ꝯsequebantur. sꝫ ꝯriā hn̄t ꝯditionē dedititij: vt supra dictū ē in littera. D. ⁊ in desuetudinem abierunt: quia pessima conditio erat vnde insti. de liberti. versus. Vita latini gaudēt dedititij morte.

¶ Larue sunt deformationes hominū ꝓpter appositionem coloris.

¶ Laudū est sn̄ia arbitri. Et laudare ē sententiā arbitralē ferre. Jtē laudare dꝫ arbiter in loco vbi cōpromissum ē factū: alias nō valet laudū. l. si cuꝫ dies. §. si arbiter. ff. de arbitris. Sed quomō loc⁹ accipiat̄. Dicit Ludo. de roma. ꝙ ꝓ ciuitate. ⁊ allegat. Speculator singularit̄ in. ti. de arbi. ꝟ. itē querit̄ an stricte. ⁊. §. sequit̄. Jtē laudū arbitroꝝ nō pōt rescindi p̄textu instrumētoꝝ de nouo reꝑtoruꝫ si equiparas arbitramētū trāsactioni. Si autez vis equiparare reductioni appellationis tūc posset sicut in appellatione in qua non probatum probabo Dicit Fredericus de senis in concilio suo. cc. xxxvij. quod incipit petrus testatur.

De Le

¶ Leuis culpa: vt in. §. preterea: qui. mo. res contrahi. ob insti.

¶ Leuissima culpa nō est preuidere quod sapientissim⁹ preuidisset: vt posui rē in capsa. ⁊ cū claue clausi: ⁊ credebā esse clausam claue āmota nō probans an esset clausa. Et similiter de leui depositari⁹ nō obligatur si res deposita perdetur nisi ꝑtes sic cōuenerint. Sz de lata culpa semper tenebitur. et etiam ē lata culpa nescire iura ciuilia. l. leges. C. de legib⁹: vbi casus ad litterā: qꝛ omnes debēt scire iura ciuilia. Nō ergo excusatur dicēs: nesciebā ꝙ lex ꝓhibebat. Etiam in maleficijs ignorātia crassissima ⁊ negligētia maxima lata culpa ē que dolo cōparatur. Sed casus fortuit⁹ est inopinate rei euētus q̄ nullo hoīm remedio ꝓuideri pōt: vt. C. de pigno. act. l. q̄ fortuit⁹ ⁊ insti. eo. ti. §. item is cui. vide. s̄. Culpa.

¶ Legatus ē ille cui certa patria vel prouincia ꝯmittitur gubernāda: vt in. c. nouit. de appellat. Pōt etiam dici legat⁹ quicunqꝫ ab aliquo ad aliquos ē missus. Alr Legatos dicim⁹ eosdem quos aduocatos vl patronos causaꝝ qui in forensib⁹ negocijs preeminentib⁹ litigantib⁹ suū prebent patrociniū. ¶ Et nota ꝙ sunt tria genera legatorum. Quidam de latere domini pape mittunt. vt cardinales: quos appellāt fratres. Et tales possunt absoluere homines sue ⁊ alteri⁹ ꝓuincie in ꝓuīcia ⁊ extra ⁊ equipant ꝓ ꝯsulib⁹. Alij sunt nō de latere: sz datiui. illi simplicit in legationē mittuntur: vt prelati qui tantū absoluunt prouinciales: ⁊ in ꝓuincia non extra cōstitutos. Et equiparantur presidibus prouinciarū. Tertij sunt natiui: q̄ suarum ecclesiarum pretextu legatione fungunt: vt archiep̄s cantuariēsis: de quo in. c. i. de offi. delega. li. vi. Et tales sunt quattuor. s. archiep̄s eboracensis Cantuariensis. Remensis. ⁊ Pisanus. vt nota. in allega. c. i. eo. ti. li. vi. a llega. Et legatus per litteras de sua legatione fidem facere debet si exigatur: vt. C. de māda. ꝑn. l. vnica. Et eius vice fungitur a quo destinatur ⁊ vicem alterius gerit. quare honorandus ē sicut ille cuius vicez gerit. lxxxix. distin. c. vlti. vbi dicitur ꝙ dyacon⁹ non debet sedere ante presbiterū nisi locū habuerit sui patriarche: tunc em̄ sicut illius locuz tenēs honorabit: vt. xciiij. dis. c. i. Itez legatus generalis pōt cognoscere per simplicem querelā ⁊ per appellationē de causis subditorum suffraganeorū suorum: vt nota. in glo. cause illorum. c. eo. t. Et legatus a latere conferre potest ecclesias vacātes si est cardinalis: alias non. vt nota. in. c. i. eo. titulo libro. vi.

¶ Legatus ꝓcōsulis est cui ꝓconsul post q̄ prouinciā ē ingressus mādat iurisdictionem determinatam ⁊ assignatā: aut quandoqꝫ in itinere morā passus: vel necessariā trahens: vt in. l. aliqn̄ de offi. ꝓcon. ⁊ lega.

¶ Legatum ē donatio quedaz in testamēto a testatore relicta. insti. delega. §. i. ⁊. ff. delega. ij. l. legatum. Vel ē deliberatio hereditatis q̄ testator ex eo ꝙ vniuersum heredis foret alicui quid collatū velit esse. in l. legatum. ff. delega. i. Et relinquitur legatum non vt heredi. sed cui placet: vt dicendo: hoc illi delego. vel relinquo idem dandum dispono. Vigebat autem legatū olim pluribus modis. Quandoqꝫ per venditionem his verbis. Ille ammodo vendicat a me illam rem sibi vt suā vt dicat suam esse et petat vt suam. Quandoqꝫ per dānationem his verbis. Heres meus damnatus esto. i. obligatus esto hoc illi dare. Quandoqꝫ scd̄m quosdam legatur per cōdemnationem qn̄ a testatore aliq̄d relinquit in penā ⁊ in damnū heredis. hoc mō. Si heres meus titiā duxerit i vxorē in damnū suuz ⁊ penā centū lego. Qn̄qꝫ vigebat legatū per ꝟbū finēdi his ꝟbis. sino illi hāc rē. i. ꝑmitto illū hr̄e: si ꝟo res apud illū eēt apt⁹ esset hic mod⁹ legandi vt sineret eū hr̄e qd̄ apud eū tunc esset. Qn̄qꝫ ꝑ preceptationē. s. cum duos vel pl̄es heredes īstituit: ⁊ alteri eorū p̄legauerit aliq̄d adhuc idē p̄ceptaret: ⁊ pre alijs haberet. Et nota ꝙ legatū rl̄ariter trahit ab hr̄de: ⁊ fideicōmissū fere idē ē qd̄ legatū. Sz ē dictū fideicōmissuz. iō qꝛ

BIU Cujas

olim pendebat ex fide heredū. Sed modo quid iuris est in vno idem ⁊ in alio.

¶ Legatari⁹ est cui aliquid legatū ē: ⁊ qui legatum accipit. Et talis potest esse testis in testamento: vt institu. de testamen. ordi. §. legatarijs. Sic etiam fideicōmissarius: vt ibi dicitur.

¶ Legare ē vltima volūtas testatoris de singulis rebus disponere ⁊ legatū ab here de prestandū alicui relinquere. Etiā legare alia significatōe ē mittere ⁊ sic inde dr̄ legatus, id ē missus: sed cū significat relīquere venit inde legatū. Et legare omnes pn̄t qui testamētū facere possunt: ⁊ legari pōt oībus illis q̄ possunt heredes institui. Itē legari pōt res testatoris ⁊ heredis: etiam res extranee ꝑsone. Et si qn̄q̄ testator sciebat rē alienam esse. Et tūc debet rem illaz emere a dn̄o ⁊ tradere legatorio: ⁊ si dominus vendere noluerit debet heres legatario tradere estimationez. Item possunt legari fructus futuri. Item iura actiones et seruitutes. sz nō res que non ē in rer̄ natura. vt hypotheutaur⁹. Et ea de quibus nō est cōmerciū vt forū romanuz. basilica vel templa. ⁊ que publico vsui destinata sunt. Item pōt legatū relinqui quibuscūq̄ verbis aptis tn̄ ⁊ idoneis vt si dicat testator lego: dare iubeo. impero mādo. p̄cipio. ⁊ sic de alijs. Item relinqui pōt legatū pure in diem ⁊ sub ꝯdictōe. Et pōt testator huiusmodi legatis apponere ꝯdictionē quā voluerit. qz heredis īstitutio ē caput ⁊ fundamentū testamēti. Et qz sine heredū institutione nō valet testamentū. Ideo multū interest tabellionū de herede ꝯsiderare et inquirere. Secundo de hereditat⁹ diuisione. Tertio qui possunt ⁊ debēt īstitui. Quarto quomō ⁊ qualiter fiat heredum institutio.

¶ Legitime ꝑtes heredū his versibus cōtinentur. Quattuor autē. j. dant natis iura trientē. Semissem vero dant natis quinq̄ vel vltra. Arbitrium sequit̄ substantia certa patris. Quarta tibi satis ē si sis extraneus heres. Tūc trebellaris cū reddere cuncta rogaris. Tunc de falcaris cum ꝑ legata grauaris. De istis partibus vide glo. in c. raynucius. de testa.

¶ Legitimū dicit̄ sex mōis. Primo q̄ nō est ꝓhibitum ⁊ sic ꝑ abnegationē ꝓhibiti vt successio de legitima. Secūdo districtius quicq̄d ē ꝑmissum nō ꝑ abnegationē ꝓhibiti. sz ꝑ positionem liciti. Tertio in positiuo digniori. s. a iure ciuili cōcessum capiendo ius ciuile largissime pro p̄torio ⁊ oībus ꝑtibus iuris ciuilis. Quarto ꝯcessum a iure ciuili restringendo ⁊ nō ꝯprehēdat pretorium. sz oēs alias partes scz senatusconsulta: principū placida: ⁊ responsa prudentum. Quinto adhuc plus restringēdo ius ciuile solū ꝓ lege. xij. tabular̄. Sexto maxīe restrīgēdo solū ꝓ lege. xij. tabular̄ exclusis responsis prudentum et edictis p̄torū. ita notatur in. l. vnica. C. quando non pe. par. petenti. acti. hec catho saccus.

¶ Leno ē qui p̄ciū pro ꝯparato stupro accipit vel damnatā de adulterio duxit vel q̄ eam adulterio subijcit vel adulteruz se facit vel questuz de adulterio vxoris accipit vel qui mancipia questuaria habet scz qui taberne vel alicui negociationi ꝓponit meretrices vt plus lucretur. Et hic ē infamis vel qui vxorē deprehensam in adulterio in mr̄imonio retinuit: vt. C. ad. l. iuli. de adulte. l. crimen lenocinij. Et in glo. de multis modis lenocinij concordantie allegantur C. de specta. seui. lenoni. l. i. s̄. lenones li. xi.

¶ Letamen ē sterquilinium a letando dictum quia letas facit segetes.

¶ Letale idez est qd̄ mortiferū: vn̄ dicitur de aliquo vulnerato ad mortē: q̄ letale vulnus habet. Et venit a letum id ē mors. vn̄ Boleti leti causa fuere mei.

¶ Lex ē cōstitutio ppl̄i qua maiores natu simul cū plebibus aliq̄d sanxerunt s̄m Isi. li. v. ⁊ dis. i. c. lex ē. Et dicit glo. q̄ olim popul⁹ statuit leges. Sz hodie transtulit hāc potestatē in īperatorez. insti. de iur. natur. genti. ⁊ ciuili. §. sz q̄ principi. Vel alit̄. Lex ē species iuris. ⁊ ponūtur qn̄q̄ stricte. scz pro eo q̄ populus roman⁹ senatorio magistratui interrogatione veluti cōsule cōsti

BIU Cujas

tꝛebat. insti. de iure natu. gen. ⁊ ciui. §. constat aũt. Nam cõsul ẽ qui senatoꝛ erat ⁊ populum ꝓsulebat an eis placer et ita statuit: ⁊ ppls respondebat ita. Et etiã sic diffinit Lex est cõmune pꝛeceptum viroꝝ pꝛudentum cõsultatio delictoꝝ que spõte vl ignoranter cõtrahuntur cohertio cõmunis rei publice spõsio. ff. de legi. l. i. Quãdoqꝫ ponitur large pꝛo oĩ rationabili statuto. Vñ etiam dicitur lex ẽ sanctio sancta iubẽs honesta pꝛohibens contraria: que sumitur ex lege greca. ff. de legi. ⁊ senatusco. Lex etiam quandoqꝫ dicitur cõsuetudo. i. q. i. c. iĵ. Quandoqꝫ ratio. i. dis. consuetudo. Quandoqꝫ ius scriptũ siue cõstitutio quecunqꝫ. Oñqꝫ constitutio ciuilis tñ ⁊ q̃lis debeat esse lex habetur in. c. erit. uĵ. dis. ℞si. dicitur Erit autẽ lex honesta: iusta: possibilis ꝑm naturã: ⁊ patrie ꝓsuetudinẽ: loco tẽpoꝝqꝫ cõuenies: necessaria vtil: ⁊ manifesta: ne aliquid ꝑ obscuritatẽ in captiõe contineat Et ibidẽ in. c. seq. §. leges dĩ ꝙ nõ ẽ iudicã dũ de legib⁹: sꝫ ꝑm ipas. Et leges instituũt cũ promulgant: ⁊ firmãtur cũ moꝛib⁹ vtentiũ ꝓbant. nã lege nõ tota pspecta in ciuile ẽ iudicare vel rñdere. ff. de legi. l. in ciuile. Et leges ipe canones sacros imutantur in auctẽtico ꝺ eccle. ti. §. i. colla. ix. de iudi. clerici. c. i. de iuram. calũ. ⁊. c. i. de no. op. nũc. vbi subditur sacroꝝ statuta canonũ principum ꝓstitutionib⁹ adiuuant ⁊ sic ecouerso in mafia ciuili. Ius canonicum cedit ⁊ imitatur. Lex alia ꝑuata: alia publica. Lex publica ẽ que a sanctis pꝛib⁹ scripturis ẽ ꝓfirmata vt lex canonuꝫ. Lex ꝑuata ẽ que ex instructu spũssancti in coꝛdib⁹ fideliũ ẽ scripta scilicet charitas que digniꝛ est pꝛima. xix. q. ĵ. duc' sunt.

¶ Leguꝫ auctoꝛes seu inuẽtoꝛes ponunt dis. viĵ. c. moyses. ⁊. c. fuerũt. vsqꝫ in fi. dis. eusdẽ vbi dĩ. Moyses gentis hebꝛee pꝛimis oĩm; diuinas leges sacris litteris explicauit. Fꝛoneꝰ rex primus grecis leges iudiciaqꝫ cõstituit. Mercuriꝰ trimegistus primꝰ egiptiis leges tradidit. Et dicit glo. ꝙ trimegistꝰ ꝓpter tres potẽtias. eloquẽtiam. sciẽtiam. ⁊ virtutẽ. Solon primus leges athenẽsib⁹ edidit Ligurius pꝛimꝰ lacedemoniis ex appollinis auctoꝛitate cõiunxit. Numapõpilius qui romulo successit primus in regno leges romanis edidit. Qñ cũ populus seditiosus magistratꝰ ferre nõ posset decem viros legib⁹ scribendis creauit cui leges ex libꝛis salonis de greco in latinũ ꝑmonem translatis duodecim tabulas exposuerũt. Fuerunt aũt hi decez viri. Apius. Claudius. Genicius. Veterꝰ Julius. Manilius. Sulpiciꝰ. Sextus. vel Sextigius. Curacius. Rumelius posthumus. Hi decem sunt electi ad scribẽdas leges ꝑm Jsi. li. v. ethi. Leges autẽ in libꝛis primus cõsul ponpeius redigere volut: sꝫ nõ pseuerauit obtrectatoꝝqꝫ metu. Deinde cesar. s. Julius cepit idẽ facere: sꝫ ante iterfectus ẽ. Paulatim aũt antique leges vetustate atqꝫ incuria abolueruꝫ. quaꝝ ⁊ si iam nullus vsus sit, Noticia tñ necessaria videtur ꝙ Jsido. li. v. ethi. ⁊. c. iĵ. di. viĵ. vbi glo. dicit cãm q̃re noticia illarũ. legũ ẽ necessaria. Et ẽ vt sciatur cã quare tollãt. C. de cadu. tollẽ. l. vnica. qꝛ papa argut etiã ex abꝛogato iure. c. nouit. de iudi. Vel ideo noticia taliũ ẽ necessaria vt repꝛobent maledicta. xxxvĵ. di. legim⁹. ⁊. c. qui de mensa

¶ Leges noue: ⁊ leguꝫ codices: ⁊ a quib⁹ receperũt habeꝫ. c. fuerũt. ꝑal. dũ dicit. Jsi. vbi. §. Noue aũt leges a cõstantino cesare ceperunt: ⁊ reliquis succedẽtib⁹ erant pmixte ⁊ iordinate. Postea ꝙ theodosius minoꝛ augustꝰ ad similitudinez gregoriani et hermogeniani codicẽ factũ ꝓstitutionuꝫ a constantini tpibus sub pꝛopꝛio cuiusqꝫ imperatoꝛis titulo disposuit. quez libꝛũ a suo nomine theodosianum vocant.

¶ Leges quibus nõvtimur quomodo fuerint facte. Requi. ff. ⁊ insti. de exheredã. libe. per totum: ⁊ in multis passib us. Nã vt dicitur distin. ĵ. c. quedam. Leges quedaz dicuntur ab his qui condiderunt vt consularcs. Tribunicie. alie. Aquilie. Cornelie. Et pꝛecipue lex pompeia. lex papia. a papio alias a papinana: lex falcidia. ⁊ ꝑplu

BIU Cujas

res alie de quibus infra. Quedam etiã dicuntur a locis: vt lex rodia: ⁊ consimiles.

¶ Lex aquilia loquitur in eo casu cũ quis culpa sua alicui dãnũ dederit: veluti equũ seruum: vel aliud animal occiderit vel vulnerauerit: seu vestem suã sciderit: aut illis rebus damnũ dederit. Et in hac lege venit culpa leuissima: vt si quis ex alto se precipitauerit ⁊ super aliuz ceciderit tenetur lege aquilia. Casus vero etiam occidentem excusat insti. de leg. aqui. §. ĩiuria. Et si putator ramũ deiecerit ⁊ non proclamauerit: ⁊ sic aliquem occiderit tenetur ea. l. sz nõ tenetur lege cornelia de sicca. ui. quavenit tm̃ dolus. ff. ad. l. aquil. ⁊ ad. l. corne. de sicca. Require supra Actio legis aquilie.

¶ Lex cõmissoria ꝓprie non ẽ lex neqz senatusconsultũ sed potius pactum ⁊ habet locum cũ ita venditor conuenit cũ emptore vt si nõ fuerit solutum precium totuz vel pars cum quedam precio statim soluta ẽ. vt in tali die vel tẽpore sit res inempta vel inuendita si dictum sit vt redeat possessio vel dominium ad venditorem. Tale autez pactum non habet locum in pignoribꝰ sed in emptionibus: vt. ff. de le. cõmis. l. vlti. et l. si fundus. Et quod res dr̃ inempta ita accipitur. Si venditor inemptã esse velit cuius causa id cauetur. alias frauderetur vẽditor si exusta villa in potestate emptoris esset non dando pecuniam inẽptam facere fundum. tex. est in. l. ij. ff. eo. ti.

¶ Lex cornelia de falsis penã irrogat his qui falsum testimoniũ dixerunt vel falsum testamnentũ vel aliud quodlibet instrumẽtum scripserunt aut sigillauerũt aut alias falsum comiserunt. puta in moneta vel mẽsura. Et est dicta lex cornelia a Cornelio inuẽtore. Dicit̃ etiam testimentaria: ⁊ eiꝰ pena ĩ ꝟuos ẽ vltimũ suppliciũ ĩ liberos ꝟo ꝺportio ĩsti. ꝺ pu. iu. §. itẽ lex cornelia ꝺ fal.

¶ Lex cornelia de siccarijs loq̃tur de his qui dolo malo interficiunt. scilicet telo vel iactu furtiue ⁊ huiusmodi: vel etiã dicitur lex cornelia de bñficijs a veneno puta quãdo quis alium interfecit veneno aut magicis susurris vel incãtationibus. vl̃ quia mala medicamenta publice vendit. Et dicitur de siccarijs a sicca acuta vel cultello eo ꝙ significat ferrum vel cultruz: vt insti. de publi. iudi. §. siccarij autez. vnde dicit glo. ibidem ꝙ sicca est cultellus vtrinqz incidens quem portant peregrini quandoqz in baculo quodaz ita ꝙ non patet: vnde versus Est sicca mucro latẽs siccarius indevocat̃

¶ Lex duodecim tabularum fuit origo totius iuris ciuilis. scdm̃ glo. insti. de iur. natur. gen. ⁊ ciui. §. ex non scripto in ver. origo. ff. de ori. iur. li. ij. §. i. Et dicitur lex scripta in. xij. tabulas. Quarum decem a ciuitatibus atheniensium ⁊ lacedemoniorum a decem viris fuerunt ablate: ⁊ due ad illarum declarationem per eosdem decem viros postea addite. vt dicit glo. in. ꝟ. decem viros. §. deinde. c. moyses. di. vij. Cũ enim leges propter discordiam plebeorum cuz nobilibus fere ꝑ. xxx. annos in desuetudinem abijssent creati fuerũt decem viri. qui transtulerunt leges grecorum in latinum. ⁊ eas in decẽ tabulis eburneis scripserunt Et hi decem viri postea vidẽtes in illis decem tabulis multas leges deesse accepta potestate corrigendi diminuẽdi: interpretandi: addendi: ⁊ supplendi duas alias tabulas addiderunt. Et deinde dicta est lex duodecim tabularum. Postea cum predicti viri sibi magistratum vsurparũt a ppl̃o sunt creati: ⁊ sic ꝯsules sunt facti: q̃ senatus cõsulta ꝯposuere postea p̃tores constituti sunt qui edicta pretoriũ fecerũt. Et. lex. xij. tabularum sic dicitur: ⁊ hoc nomẽ olim accepit cum romani iura penes se nõ habuerunt: sed essent penes grecos. Ipsi leges scriptas desiderãtes a grecis: miserunt nũcios ad grecos: q̃ supplicarent eis. vt iura traderẽt qꝺ greci romanis rẽnuerũt. Mittẽtes greci ex eis sapiẽtẽ quendã. vt exploraret an digni essent romani legibꝰ q̃ cũ romam venisset: romani excogitãtes q̃d fieri poterat quẽdã stultũ ad disputanduz cum greco posuer̃t: vt si ꝑderet derisio eẽt. Grecus nutu disputare ĩcepit ⁊ leuauit digitũ

BIU Cujas

vnū significans ꝙ vn⁹ esset deus. Sz stultus credens ꝙ vellet cū vno oculo cecare: duos eleuauit digitos scz iudicē ⁊ mediuz qui etiā ad iuramentū necessariū leuantur ⁊ cum eis etiā pollicez sicut naturaliť euenit: quasi grecū cecare vellet vtroqz oculo Grecus aūt credidit ꝙ trinitatē ostēderet Iterū grecus apertā manū extēdit: vt ostēderet oīa nuda deo. Stult⁹ aut timens ala pam seu maxillatā sibi dare pugnū clausū quasi repercussurus leuauit. Grecus intellexit ꝙ de⁹ oīa clauderet palma. Et sic credens romanos dignos legib⁹ abijt ⁊ decē viris discretis a romanis electi quos greci dignos iudicauerūt. leges īpetrauerunt Et sic greci tradideřt ipis. x. tabulas eburneas in quibus ꝯtinebať tam ius scriptuz qđ in ciuitate athenarū frequentabatur ꝙ nō scriptū quod in altera ciuitate. s. lacede monoꝝ erat in vsu. Postꝙ ꝟo insti. x. viri fuerunt sic cum decē tabulis reuersi ab ipso populo romano habuerunt potestatem super illas decē tabulas examinādi addēdi. ⁊c. vt. s̄. de hoc in glo. l. i. ff. de ori. iur.

¶ Lex falcidia. dis. ij. c. quedā in fi. ꝓhibet ne quis in testamēto plus extraneis legare possit ꝙ vt quarta pars sit heredib⁹ data. Dr̄ aūt falcidia a Falcidio tribuno auctore. Vel ſm Azo. dicta ē a fabrifalce. i. a diminutione: qꝛ in primo singularibus reserat legata. vt falce resecanť segetes. Naz olim licuit cuilibet totā hereditatē suā alteri reliquere. Sz postea falcidius statuit ꝙ quarta pars hereditatis deberet relinqui heredib⁹ legitimis ⁊c. vt. s̄. de. F. Triplex ē falcidia vna debita iure nature. alia iure īstitutionis. tertia dr̄ quarta trebellianica que cōpetit heredi instituto q̄ rogat⁹ ē hereditatem alij restituere. dis. ij. c. respōsa de testa. c. raynucius. ⁊. c. raynaldus.

¶ Lex fauia de plagiarijs eos persequiť qui liberos aut ſuos vel filios alienos ab vrbe: vel de vna prouincia ad aliaz subducunt ⁊ eos vendūt fraudulēter inscijs dominis ⁊ pr̄ibus suis: vt. ff. ad. l. fal. de pla. l. i. ⁊. l. lege. ⁊. l. eum.

¶ Lex fusia alias susia: vel suffia canina nō ꝑmittebat in testamēto manumissiōes fieri nisi vsqz ad certū modum vel numerū seruoꝝ: licet īter viuos fit. sz hodie ista sublata ē: ⁊ multo magis h̄ liceret ī vltima volūtate. Et dr̄ canina forte a quodā inducta qui canis vocabať. nam canis naturā seruabat q̄ stat in palea. quā nec sibi hr̄e pōt nec alij fauet. vt sit cōsonās rei nomē insti. de dona. §. ē ⁊ aliud. Talis ergo moriebať tanꝙ canis: quia nō poterat tenere seruos nec libertatez patiebatur eis dari. insti. de. l. fusi. ca. tol. in glo. i.

¶ Lex helyascētia dedititiorū ē de lata libertate. de qua insti. q̄ ⁊ qui. mo. manumit. nō pos. §. eadē lege. Helyascētia qua domino minori. xx. ānis nō aliter manumittere ꝑmittitur. quā si vindicta. id ē virga pretoris apud cōsiliuz. id ē apud locū consilij super hoc iusta causa manumissionis approbata fuerīt manumissi vt ibidē tex. inquit.

¶ Lex iulia de adulterijs ⁊ stupro persequitur adulteros ⁊ eos qui sine vi virgīes viduas. aut honestas. aut honestate viuētes corrūpūt aut violant. Et nō solū temeratores aliaruz nuptiaꝝ gladio punit. sed etiā eos qui cū masculis nephandā libidinē exerceret audent siue non verētur. insti. de publi. iudi. §. itez lex iulia. de adulterijs ⁊ ibi per totuz de legibus hic positis: quia publica iudicia sunt.

¶ Lex iulia de ābitu punit eos qui ꝑ ambitū seu ambitionem muneribus datis ad honores. ad officia publica accedunt. seu succedūt. de quo insti. publi. iudi. in. §. sunt preterea. ī glo. ⁊ in. l. i. ff. ad. l. iul. de ambi.

¶ Lex iulia lese maiestatis eos punit qui in p̄ncipem aut in rē publicā aliquid cōmittunt ⁊ machinanť. Et ē cōtra tales statuta pena capitalis. Item ꝙ vsqz ad quartā ꝓgeniem nō succedūt nati ab eis nisi per p̄ncipem dispensetur cum eis. ⁊ sic pena eius aīe amissionē sustinet: vt. C. ad. l. iul. ma. l. q̄squā: ⁊ insti. de pub. iud. §. publica. autē.

¶ Lex iulia repetundarū loquitur de his plectendis q̄ tepore administrationis ali-

BIU Cujas

quid acceperint vt iudicarent vel non iudicarent. vel aliquē in vincula deijcerent: vel nō. Ad h̄ em̄ cōpetit vt datum reseruetur ⁊ ꝙ alter puniatur. vltra h̄ etiā cōpetit ꝯtra eosdē illis q̄ ab ipsis aliquā violentiā passi sunt: vt si coactus fuerit quis a talibus vendere rem suā minori precio q̄ valebat. et in silibus casib⁹. ff. ad. l. iul. repe. l. i. iij. iiij. et. v.

¶ Lex iulia de residuis punit eos q̄ officium publicū aut administrationē habuerunt. Et tpe administratiōis sue publicaꝫ pecuniā quam acceperūt in quodcūqꝫ negociū erogandū retinuerūt et nō erogauerunt. vel qui rempublicā quam acceperūt tradendā in cōi erario nō reposuerūt ibidem: sꝫ penes se furtiue et dolose retinuerunt. vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. ij. et. l. iiij. §. lege

¶ Lex iulia de vi pb̄lica punit eos q̄ vim cum armis fecerūt vel intulerūt. et est pena deportionū. vt insti. de pub. iudi. §. itez lex iulia.

¶ Lex iulia de vi priuata punit eos qui sine armis vim inferunt in publicatiōe tercie partis bonoꝝ. Si aūt vi rapt⁹ virgis vidue vel sanctimonialis. aut alias fiat. faciētes ⁊ oportet flagitio dātes pena capitis puniūtur. insti. de pub. iudi. §. itē lex iulia. de vi. pri.

¶ Lex iulia norbana loquitur de latina libertate. vt insti. de lib̄. §. libertinorū aūt

¶ Lex iulia de annona cōpetit ꝯtra illum qui facit vel ꝓcurat annonā fieri cariorez quia in hoc leditur respublica. vt. ff. ad. l. iulia. de anno. l. ij.

¶ Lex iulia peculat⁹ cōpetit ꝯtra illos q̄ pecuniā vel rempublicā vel sacrā vel religiosam furātur pena vt. s̄. vt insti. de pub. iudi. §. lex iulia.

¶ Lex iulia viscella: alias vistellia hꝫ locuꝫ qn̄ maritus relinq̄t vxori in testamēto aliq̄d sub certa ꝯditiōe si alteri nō nupserit. Et ꝯditiōe nō seruata nō tenet̄ heres dare relictū ꝑ istā legē. ⁊ q̄lē facit cautōez vide in auct̄. cui relictū. C. de indict. viduitate. ⁊ de. l. iulia. vistel. tol. l. i. ibidem.

¶ Lex ortēsia lata. i. facta ⁊ a rege nomē sortita est qui eā statuit ⁊ fecit q̄ ꝯcordauit inter plebē ⁊ ppl̄m ⁊ pricipē qua ꝯstituitur vt nō min⁹ aut plus valeāt plebiscita q̄ lex ppl̄i. de quo insti. de iur. na. gen. ⁊ ciui. §. sed ⁊ plebiscita.

¶ Lex papia patrū ꝯtinet p̄mia pro suscipiēdis liber. et dr̄ a papio auctore. alias papiniana a papiniano auctore. vid̄ de h̄ instit̄. per quas perso. no. ius acqui. in. §. sancitum etenim.

¶ Lex pōpeia de patricidijs. alias paricidijs punit eos q̄ pr̄i aut matri aut auo proauo. aut alteri de ꝯsanguineis aut parentib⁹ suis mortē infligūt Et statuit illa lex penam acerrimā ꝙ tales in culeo idez corio bullio ꝯsuātur in quo ponatur vipa cū symia cane ⁊ gallo gallinacio ⁊ in mari vicino sic proijciātur. vel in flumīe propinquo si mare nimis rēote fuerit De his oībus no. insti. de pub. iudi. §. alia deinde

¶ Lex populi anthomastici dicitur lex ꝑ excellentiam.

¶ Lex publiciana dicta est a publiciano p̄tore auctore. Re. s̄. actio publiciana.

¶ Lex rodia de iactu subuenit his quorum merces cā cōis piculi euitādi eiecte sūt ⁊ ꝓpter iactū nauis salua fctā ē. q̄bus datur actio ꝯ magr̄m nauis vel eos quorum merces sunt salue. Et dr̄ rodia ab insula rodo alias rodisis in q̄ antiq̄tus pluriū fuit vsus mercatorū. Et dicit glo. h̄ uniq̄ssima ē. scꝫ ꝙ patiētib⁹ naufragiū om̄ia auferūt inhabitatores. vt. l. modestin⁹. ff. e. ti. hodie aūt excōicati sunt hac lege vtētes. vt dis. ij. c. quidā. ⁊ sequen.

¶ Lex satira est q̄ de pl̄ib⁹ sil̄ loq̄tur reb⁹ dicta sic a copia rerū ⁊ quasi a saturitate. Uñ ⁊ satiras scribere ē poēata varia ꝯdere: vt oratij. iuuenalis. ꝑsij. ⁊c. dis. ij. c. satira. Et scd̄ꝫ Isi. li. v. de q̄. C. de lati. lib̄. tol. l. vnica in prin.

¶ Lex atilia loq̄tur de cōmissione tutele in ꝓuincijs ⁊ p̄sidib⁹ earū rome p̄cario vrbani ⁊ maiori ꝑte tribunorū pleb̄. de quo vide insti. de atilia tu. per totum.

BIU Cujas

¶ Lex vitellia loquitur de liberto appetente ea que ingenuis tm̄ cōpetunt: puta honores ⁊ dignitates asserēdo se ingenuum esse. De quo. ff. de stat. homi. l. ingenuum.

¶ Lex viarū dr̄ solitaria excellentia.

¶ Lex municipalis dr̄ quaz aliq̄ ciuitas cōstituit sibi ⁊ ē ius ciuile insti. de iur. na. gen. ⁊ ciui. §. in tex. ⁊ glo.

¶ Lex canonica appellat̄ diuīa. c. nimis. de iur̄iur. ⁊. c. i. de iura. cal̄. Et lex ciuilis dicit̄ lex hūana. c. ij. de p̄scrip. li. vi. pōt tn̄ ius canonicū etiam dici lex hūana: qz sunt in eo multa ab hoībus statuta lz respectu aliorū iuriuz ciuiliū dicat̄ lex diuīa. Sil̄r lex ciuilis pōt dici diuīa aliquo respectu: īmo sacra dr̄ ⁊ ꝑ ip̄az q̄s religiosus efficit̄ vt. C. de legi. ⁊ cōsti. l. leges. Quare impator dr̄ religiosissim⁹ in ꝓhe. instit̄. vide. c. quo iure. di. viij. ⁊. l. fi. C. de p̄scrip. lon. tē. Et arch̄. in ꝟ. humane. c. fi. de p̄scrip. li. vi vbi dr̄ q̄ leges diuinit⁹ per ora p̄ncipum sunt ꝓmulgate. xvi. q. iij. nemo. xi. q. iij. imꝑatores. Et aliqn̄ vocātur leges publice. iij. q. v. c. de accusationib⁹. Aliqn̄ leges exteroꝝ vel leges seculi vt ibidē. Sz canonice diuine dicūtur. iij. q. v. qz suspecti. ⁊ canonib⁹ ⁊ legibus quilibz studere deberet qz nō ꝑmittūt̄ quenq̄ in eis ꝑituz in pauꝑtate viuere vl̄ in anxietate mori. vt inquit iuriscōsultus in auct̄. de heret̄. ⁊ fal. §. fi. col. i. Et in ꝓhemio. ff. vbi dicit tex. Leguz oratores ditissimi efficiūtur. §. nos vero. ⁊ glo. in ꝟ. ditissimi ponit versus. Dat galien⁹ opes ⁊ sanctio iustiniana. Ex alijs paleas. vt. s̄. de A. in dictione ars.

¶ Legius. Re. s̄. homagiū legium.

De Li

¶ Libellus plurib⁹ modis accipit̄. vt no. spe. in tract̄. libel. Qn̄qz em̄ dr̄ paruus liber vel codicill⁹ vel cedula in q̄ actor cāz ⁊ actionē exp̄mit. Et est duplex. quidā est accusatio nis: ⁊ ille in crīalib⁹ locū hz. Et quidā ꝯuētionis: ⁊ ille in ciuilib⁹. vt ē glo vnica in prin. c. i. de libel. obla. Et debent plura ꝯtineri in libello: vt in his versibus ꝯtinetur. Quis. quid. corā. quo. quo iure petatur a quo. Recte cōpositus quisqz libellus habet̄. Nam libellus ꝯuētionis dz ꝯtinere nomē actoris. s. quis sit q̄ ꝯueniat Et quid petat̄. s. rez q̄ petit̄: Et nomē iudicis. s. corā quo agit̄. Et ius quo res petit̄: ⁊ sic cāz petēdi. Et nomē rei scz a quo res petitur. Etiā tp̄s ⁊ dies ī quo libellus datur. Sz in libello accusatiōis cōtineri debēt nomē accusatoris nomē rei ⁊ iudic]: ⁊ crimē de quo agitur. Et qn̄qz ꝑsona cū q̄ crimē dr̄ cōmissuz. ⁊ locus in quo. ⁊ dies accusatiōis corā iudice ⁊ mens̄ in quo crimen est cōmissuz: sed diē ⁊ horā ibi ponere nō est necesse s̄m gof. Qn̄qz ⁊ scd̄m ponitur pro pane azimo seu subcinericio: vt C. de epis. audiē. l. iudices. vbi tex. inquit q̄ incarceratis dz victualis sub̄a mīstrari vel tradi libellis duob⁹ aut trib⁹ diurnis Et dicit ibi glo. id ē panib⁹ a libū libi: vel a liba libe qd̄ est panis alb⁹ vel subcinericius. Et sic libell⁹ est diminutiuū. vn̄ dicit̄ Puer noluit libum a sacerdote accipe: in auct̄. ibi alleg. Qn̄qz ⁊ tercio capit̄ pro p̄cib⁹ p̄ncipi oblat]. C. qn̄ libel. p̄nci. obla. fa. lit. ꝯtes. Quarto pro iudice delegato. ff d̄ offi. ꝯsul. l. ne q̄sq̄. Quīto pro scriptura demādatoris. sexto pro scriptura recusationis. Septīo ꝓ scp̄tura quā vir dat vxori quā repudiat. ⁊ ille dr̄ libellus repudij. Octauo pro scriptura appellatiōis. ff. de appel. l. i. Nono pro scriptura quaz iudex dat appellāti. s. apostol̄: de appel. c. cordi. li. vi. Decīo pro scp̄tura infamatoria q̄ dr̄ libellus famosus quā nullus scribere dz nec dictare sub pena capitis. scd̄m leges. Proprie tn̄ libell⁹ est scp̄tura agēt] questionē ꝯtinēs ⁊ futurā actionē depromēs Et dicit Cy. q̄ est breuis scp̄tura intentionez actoris vl̄ accusatoris ꝯ reū clare depromēs. Et sic libell⁹ nō dz esse ꝟbosus. vel vtēs sup̄fluis. nec obscur⁹. vel altenatiu⁹. qz alternatiua ponit obscuritatē. vt no. glo. in. l. si rē. ff. de rei vēdi. Est tn̄ libe

lus incertus admittēdus vbi incertitudo
ꝓuenit ex facto aduersarij. iux̄ nota. in. c. si
gnificātib⁹. de libel. obla. Et ꝙ qñq̄ libel
lus alternatiuus admittatur. no. ibidem.
vicz de ꝯsuetudine. nunq̄ tñ de rigore iur⁹
insti. d̄ act̄. §. sunt ⁊ alij. alias. §. sz iste qui
dem ⁊ ea q̄ sunt ꝯsuetudinis obseruātur.
ff. de edil. edic. l. q̄d si fugitiu⁹. §. apud la-
beonē. ⁊ meli⁹ eo. ti. qd̄ si nolit. §. qui man
cipia ⁊ glo. in. c. abbate sane. de re iudi. li.
vi. in glo. in ꝟ. dominij vel q̄si. que est ele-
gantissima: ⁊ aurea dicēda. Vel sic. Libel
lus est breuis mēbrana actoris petionē ⁊
cāz ꝯtinēs ⁊ actionē cōplectēs. Dicit̄ aūt
libellus a libro diminutiue ꝓpter sui bre-
uitatē. sicut codicillus a codice: scd̄m spe.
in ti. de libel. ꝯcep. in p̄nc. Vel dr̄ a libra. i.
iusticia. vñ iudex dz stateꝛā equa lance mi
nistrare. xlv. dis. oīs. xxiiij. q. i. offeram⁹. ⁊
c. abbate sane. de re iudi. li. vi. in. §. p̄fat⁹
ergo. ⁊. c. i. eo. ti. li. vi.

¶ Libellus repudij. Require Repudiuz.

¶ Liberalis cā ē qñ p̄ncipalit̄ mota q̄sti
one ab aliquo dr̄ aliq̄s seu alius suus ser
uus esse ipse vero ꝯtēdit se esse liberū. Si
vero ꝯfiteat̄ se esse seruū nō actoris sed al
terius: nō est cā liberalis: sed cā dominij.
Et cā hic ponit̄ pro iudicio.

¶ Liberi sunt qui ex ingenuis nascuntur.
Fiūt aūt liberi q̄ manumittūtur. ⁊ dicunt̄
a lib̄tate. ⁊ sunt filij ⁊ filie. ⁊ ceteri oēs in
recta linea descēdētes vsq̄z ad trinepotes
Et vlteri⁹ dicūtur inferiores seu posterio
res. Sil̄r parētes dicūtur oēs ascēdētes
per paternā seu maternā cognationē nob̄
ꝯiuncti vsq̄z ad tritauū. Et vlteri⁹ dicūtur
supiores seu maiores. Appellatiōe ergo
liberoꝝ intelligūtur nepotes ex filijs ⁊ a-
lijs descēdentib⁹. ff. de ꝟ. sig. l. liberoꝝ. Et
hoc ex masculis. Sed appellatiōe filioꝝ
regulariter non cōprehendūtur nepotes:
insti. qui. da. tuto. pos. in fi. ⁊ est glo. super
ver. liberi. in cle. vnica. de bapti. facit glo.
i. in. c. in p̄ntia. de proba.

¶ Libera. Hec dictio significat posse fie-
ri libere quod mandatur. Non tamē signi
ficat vltra mandatum generale. Et sic nō
viderentur concessa que requirunt māda-
tum speciale. Et hoc de vsu communi. licz
secus ex significato attento de iure scp̄to.
Tunc enim significat posse fieri quod sine
mandato speciali nō fieret excepta deno-
tatione. l. procurator cui generaliter. ff. de
procurat. iuncta. l. filius. ff. de dona. Si-
gnificat ergo ꝙ posset alienare quod nō
possit procurator cui est concessa genera-
lis administratio non expresso verbo libe
ra. cui⁹ significatū addit̄ ⁊ operatur. Non
autem significat donationem. quia dona-
tio ex natura est gratuita. Unde nota. s̄m
Bar. l. qui rome. §. calimach⁹. ff. de ver.
obli. Verbuz libera in illo tm̄ opat̄ ad qd̄
refert̄. verbi gr̄a dicendo. Constituo te ꝓ-
curatorem ad agendum ⁊ defendendum
litem contestandam dans ⁊ concedens li
beram potestatem ⁊ c. non videtur conces
sa administratio cause. sed solum iustan-
tie: quia hoc verba important. Et de cau-
sa non possum trāsigere: sed solum de in-
stantia. Item ibi. Constitui procuratorē
ad recipiendā solutionem dans ei liberaz
potestatē ꝙ potest prorogare terminum.
facit de procura. qui ad agendum. lib̄. vi.
⁊. l. duo. ff. de adminis. tuto. Item de ver-
bo plena. l. si procurator. §. ꝙ si plenā. C.
de procurato. Idem si dominus concessit
ꝙ procurator possit qd̄ ipse dominus licz
non expressit verbum libera vel plena po
testate. l. creditor. §. lucius. ff. mandati.
Idem si dominus promisit se ratum habi
turum quicquid per suum procuratorem
actum fuerit. l. i. ff. de procura.

¶ Liberatio sumitur pro dispositione li-
beratoria: ⁊ significat diuersimode. Nam
ibi testator legat debitori suo qui solus
est liberationem significat ꝙ debitor age
re possit contra heredem vt eum liberet ꝑ
acceptilationem. l. iij. §. nunc de effectu. ff
de libe. lega. Quia quando testator dicit.
Volo liber ari. vel lego liberationem. si-
gnificat̄ ꝙ vult ab herede liberari ex com
muni modo intelligendi.

BIU Cujas

Item ibi. Duo sunt rei promittendi qui te
nentur ad idem debitū quilibet insoliduz
testator legat vni liberationē significat ꝙ
ille possit agere ꝯtra heredez vt liberetur
per pactū. Sed alter nō liberatur nisi ille
vn⁹ liberaret̄ ex maiori vi. vicz acceptila-
tione. nam tūc etiā alter liberatur sicut ac
ceptilatio capitur pro tali solutiōe ꝙ vno
soluēte alter liberatur. secus in pacto. Sz
certe pactū liberatōis in simplici rōne va
let tantū sicut acceptilatio. Itez duo sunt
rei ꝓmittēdi socij vni legata est liberatio
significat qd̄ etiā ille cui⁹ nomē ascriptuz
nō est hētur ꝓ legatario. Et sic agere pōt
vt liberetur sicut ille qui noīatus est. Et h̄
si testator ei ꝓuidere voluit qd̄ probatur
ex silibus ꝯiectur] sufficiēter: qꝛ in ꝯhēdo
socij sunt. Et intellige socios ſm Bar. q̄-
bus om̄e lucrū ⁊ damnū est cōe in illo de
bito. Item ibi. duo sunt rei promittēdi nō
socij facti debitores ex pecunia q̄ proueīt
ad vtrūqz vel ꝯuersa est in cōem vtilitatē
testator legat liberationē vni non libera-
bitur per acceptilationē: sed per pactum.
Et istud pactū proficiet etiā alteri in ꝑte.
scz mediāte debiti. Et sic intellige qd̄ no.
glo. in. §. nūc de affectu preal. Cōclude er
go aut sunt socij ⁊ liberatio fit per accepti
lationē. Et sic facta vni prodest etiā alte-
ri. sed iste alter nō legatari⁹ nō pōt agere
nisi vbi testator ei prouidere voluit. Aut
nō sunt socij. ⁊ tūc liberatio fit ꝑ pactū de
nō petēdo ⁊ prodest alteri īmediate vt in
altera medietate tm̄ ꝯueniat̄. Itē nota ꝙ
pactū factū vni prodest alteri prout actuz
est: ⁊ nō alias. naz si est actū ius ex eo q̄ri
tantuz illi cui fit illi q̄ritur tantū. Si vero
actū est ius q̄ri vtriqz tūc q̄ritur vtriqz In
dubio ꝟo pactū factū reo prodest fideius
sori. Sz nō pactū factū fideiussori ecōtra
prodest reo nisi vbi fideiussori fit accepti-
latio: ⁊ p̄ncipalis obligat⁹ est re. qꝛ tūc h̄
acceptilatio respectu p̄ncipalis ꝯtinet pa
ctū: qd̄ sibi prodest. l. ⁊ ꝑ iusiu. §. ⁊ si fide-
iussori. ff. de accep. Posset tm̄ dici ꝙ p̄nci
palis liberatur ipso iure: qꝛ h̄ fit ꝑ ꝯseq̄n-
tiam vt ibi no. In acceptilatione aūt si fit
p̄ncipali: prodest fideiussori. Facta aūt fi
deiussori prodest ei tm̄ si h̄ est actū. In du
bio ꝓdest p̄ncipali lz nō sp: prout no. in. l.
siq̄s reū. de libe. lega. ⁊ finalr̄ ꝯcludit̄ ꝙ li
b̄atio vni ꝑsone ī vna re vl̄ ī vno d̄bito ad
aliā ꝑsonā aliā rem vel aliud debitū exten
ditur. Si h̄ disponētē quouis ꝓbabili me
dio voluisse significat̄. Et liberatio gene-
ralis nō comprehēdit q̄ ibi nō ꝯtineri ali
qd̄ mediū ꝯcludit. Et liberatio ꝯcessa spe
cialit̄ generalr̄ int̄ viuos ⁊ vltima volūta
te significat qd̄ significare quoduis medi
um probabile declaret.

¶ Libertas ē res spūalis. ⁊ ideo pōt ve-
nire in cōmutationē cū alio spūali de re. ꝑ
mu. c. ad qōnes ⁊ de ser. nō ordi. c. null⁹ in
glo. vlti. Itez libertas est naturalis facul
tas ei⁹ qd̄ cuiqz facere libet nisi qd̄ vi aut
iure ꝓhibetur. insti. de iur. ꝑso. in p̄n. Et h̄
facultas q̄uis late pateat tm̄ ei qn̄qz resi-
stitur de facto. ⁊ qn̄ nō possum⁹ desidera-
mus vel de iure: vt qn̄ nō facere furtū aut
rapinam prohibemur.

¶ Libertas latina fuit libertas q̄ hēbat
ꝙ si moreret̄ ille cui dabat̄ libertas tūc te
nuit sz si supuixit tunc nō tenuit. sed hodie
est correcta per. l. i. C. de la. li. tol. Req̄re s̄
latini. Et dicebāt latina ꝑ silitudinē. Naz
vt romani noīati sunt qꝛ romanis subijcie
bātur ⁊ incolumes mittebātur lz ſm rem
latini vel romani nō essent. ⁊ illa libertas
latina dr̄ cū nō esset vera libertas.

¶ Libertas dedititia. Re. s̄. dedititia.

¶ Libertas fideicōmissaria est quā testa
tor directe nō voluit competere: sed ꝑ ma
numissionē alteri⁹ cui⁹ fidei h̄ cōmisit. scz
vt manumitteret.

¶ Liberbertas testamētaria est q̄ ex ipso
testamēto directe competit. vt. C. de testa.
ma. in p̄n. in glo.

¶ Libertas vindicta est q̄ fit ꝑ vindictā.
C. de vin. liber. in prin. glo.

¶ Liberti siue libertini sunt qui ex iusta
cā a seruitute manumissi sunt. Nec est int̄
eos dr̄ia lz quidā min⁹ prudēter dicunt li

BIU Cujas

bertinū esse filium liberti. Unde libertus meus vel libertin⁹ dicitur ille, qui seruus meus fuit sed manumisi eum. Et ego ipse dicor patron⁹. de quo super ver. in seruitute. insti. de liberti.

¶ Libertus abortiuus est qui in testamēto ei⁹ qui abortus est. i. mortu⁹ manumittitur.

¶ Libertus assignatiti⁹ est quē patron⁹ ei⁹ ex liber] suis esse velit ipsuz assignauit.

¶ Librarius est qui in libra apponendo pondera causas reruz determinat: vel est libros vendens ⁊ custodiens.

¶ Libripens idem est ꝙ librari⁹. de quo glo. insti. de testa. or. in prin.

¶ Liberatio sumitur pro dispositiōe liberatoria ⁊ significat diuersimode. vt supra habetur. H. D.

¶ Liceri vel licitari est rem appreciare. Vñ dr̄. nō curo centū grecos vno obolo liceri. Sed licere actiuū significat rem precio mensurabilē estimare quanto p̄cio valeat. Unde ꝟsus. Diues in orbe licet pauperem sed nemo licetur.

¶ Liceor em̄ est actiuū in significatione. ⁊ passiuū in voce. Sed liceo ꝯ. vñ. Non licet asse michi: qui me non asse licetur. Inde licitare est frequēter estimare valorem rei vēdibilis. Et licitator. i. suasor vel prouocator: seu proseneta.

¶ Licitatio est vēditio ꝓposita. vt cuz aliquis emptor in re ab altero volente emere preciū auget. Vñ qñ aliqua res publice venalis exponit̄: ⁊ vn⁹ offert decē: ⁊ alt̄ quindecim qñ proclamatū est ꝙ qui plus offert eam habebit ille qui plus offert dr̄ aliū vincere licitatione. vñ cum alterū sic intendit superare plus offerendo in quacunqz negociatione licitatio est. vt qui licitatione vincit rem feret. C. de sacrosanc. eccle. autē. qui res. ⁊. C. de fi. instru. ⁊ iure haste fiscalis. l. quicūqz. li. x. Est ergo licitatio subastatio. vel oblatio ad subastationem. vt in. l. licitatio. ff. de publi. iudi.

¶ Licitarij dicūtur qui emēdo. vendēdo vel ꝯducēdo rem aliquā: vel negociando aliquod aliud plus offerendo: alter alterꝝ ꝯtendit superare.

¶ Licētia multiplex est: vt no. Arch. xxiiij q. ij. si abstineret.

¶ Lima est instrumentū fabrile ⁊ ferreū: quo metalla roduntur. poliuntur. minuūtur ⁊ purgāt̄. vij. q. i. §. cū ergo vbi ferrū. ⁊ est glo. in. c. pastoralis. de re iudi. in cle.

¶ Limites sunt fines vel termini regionum. Inde limitare: terminare dicitur. vel restringere. vñ limes est termin⁹ agris positus vel prat] seu cāpis. vel etiā dr̄ meta. Sed limen est introit⁹ dom⁹ dictū a limite. Nam limina sunt ediū: limites vero regionū: vel finiuz. de quo insti. qui. mo. ius pa. po. soluitur. §. dictum est autem.

¶ Limitati dicuntur qui ꝯstituti sunt int̄ castra ⁊ ciuitates: vel cōfinia opida vt limites defendāt ⁊ colāt. vt. C. de fun. limi. l. vlti. in fi. li. xi. Et dicit Accur. sup̄ Rubri. ibidem ꝙ quidā habēt pro limitosis limitrophis. a trophos. i. descp̄tio. ⁊ limites. id est. descriptis ad vsum limitū: alias militum qui imperiū custodiūt.

¶ Liminarche dicūtur p̄ncipes locoꝝ in quibus sunt diuersarū prouinciarū aut regnoꝝ diuersoꝝ limites ⁊ termini. Inde etiam dicūtur coliminarche qui ꝯfinia oppida vel ciuitates tenent trans limitē locoꝝ

¶ Linea est collectio p̄sonarū ab eodem stipite descendentiū diuersos gradus cōtinens ⁊ numeros distinguēs. vide nota. Jo. an. super arborem consanguinitatis.

¶ Linthea non dubitatur velum vocari.

¶ Linthearij sunt qui lintheas nauis vl̄ nauium vel linthearеoꝝ negociationē exercent. ⁊c.

¶ Linthearia: dicitur talis negociatio.

¶ Linthearіosa vel linthearіū est negociatio linthearіoꝝ.

¶ Litem pēdere est litis ꝯtestationē esse: vel litem in incerto esse cum tñ ambiguus sit eius exitus ⁊ euentus. Nam litis ⁊ iudicioꝝ euentus est incertus. ff. de pecu. l. quod debetu. Pendere autem dicitur lis p̄ appositionē: vl̄ recusationē. ꝯsultationē

BIU Cujas

vel relationem vel q̄diu ꝺiffinitiua ſenten
tia nonſeſt lata. De quo per doctores. vt
lite penden. per totum.

¶ Item ꝓteſtari dicit quādo actor ꝓpo
nit intentionē ſuam ⁊ actionem coram iu
dice ꝓtra aliquē ⁊ ille ſtatim negat tūc eſt
lis ꝓteſtata. Et dicit pēdere: nam in ſuſpē
ſo ſunt oīa donec lis ſopiatur. i. terminet.
vel ad ſuperiorē negociū tranſmittat. Et di
citur lis pendere quo ad hoc vt nichil in
nouetur quatuor ꝓcurrētibus. Primo q̄
citatio emanauerit. Scōa q̄ a iudice com
petente. Tertio q̄ ad partē peruenerit vel
parte impediente quo minus peruenerit.
Quarto q̄ in ea talia ſint expreſſa per que
pars inſtruatur ſup quibus ꝓcedatur. vt
in cle. fi. vt lit. pendē. Et pōt addi quintū.
vt ibi no. qō emanet ⁊ ꝓcedat debito tpe.

¶ Litis ꝓteſtatio: eſt negocij principalis
ab actore ⁊ reo hincinde facta narratio.
Quam narrationē p̄cedere ꝺz libellus ni
ſi forte de cōſenſu partiū remittatur. Fuit
aūt litis ꝓteſtatio coram iudice per narra
tionē actoris ⁊ ꝓtradictoriā reſponſionē
rei: vt q̄ negat. vel per aliquā exceptionē
opponit anio ꝓteſtādi litem. i. ea mēte vt
in causa p̄cedat vel deſiſtat. Eſt ergo litis
ꝓteſtatio ſm gof. hincinde apud iudicem
negocij p̄cipalis facta narratio per p̄n
cipales perſonas non per aduocatos ni
ſi forte p̄cipales adeo fuerint indiſcreti
vt eoꝝ defectus de licētia iudicis p alios
ſuppleatur. vt in. c. paſtoralis. de iudi. Et
litis ꝓteſtatio eſt inicū actionis ⁊ conflic
tus in cauſa. De hoc vide glo. bonā in. c.
dudum. ij. in ver. ꝓpoſitam. de elect. quō. ⁊
quando fiat litis conteſtatio.

¶ Litigioſa res eſt mobilis vel imobilis
vel ꝛes ſe mouens de cui? dōmo cā mouet
inter petitorē ⁊ poſſeſſorē conuentiōe iu
diciaria p̄cibus vel p̄cipi oblatis ⁊ in
dicibus inſinuatis. ⁊ per eum futuro reo
cognitis. C. de litigio. auctē. litigioſa. Fit
autē res litigioſa incōtinenti oblato libel
lo. Alij dicunt rem litigioſam non eſſe an
te litis conteſtationem. de hoc glo. in. c. i.
vt lite penden. li. vi.

¶ Lis a contentione limitis prius nomē
ſumpſit de quo virgilius. Limes erat po
ſitus litem vt diſcerneret agri. c. forus. de
verbo. ſig. ad mediū. Et lis dicitur mota
cum fuerit conteſtata. c. ex parte. ij. de ver
bo. ſig. et aduerſario. de excep.

¶ Litis quaſi conteſtatio eſt qñ aliquis
cōuentus in iudicio ſuper rebus mobili
bus quas poſſidet nomine alieno nomi
nat dōm in iudicio ⁊ accipit inducias ad
denunciandū dōo: vt ad iudicē veniat vel
mittat: ſi ipſe dōs non comparet in termi
no ſibi dato: tunc lis quaſi ꝓteſtata eſt cō
tra dōm ſiue habetur pro cōteſtata ad in
terrumpendū longi temporis preſcriptio
nem. vt in. c. quoniā frequēter. §. in aliis.
ver. qō ſi ſuper. vt lite non cōteſta.

¶ Litteris dicitur obligatio contrahi qñ
quis confitetur aliquam in aliquo inſtru
mento ſe recepiſſe pecuniam quam non
dum recepit ſub ſpe numerationis future
ſibi faciende prout a creditore eidem pro
miſſum extitit. Illi competit actio nō nu
merate pecunie ſi exigitur ab eo debitum
anteq̄ recepit.

¶ Littere de rato dicunt procuratorie q̄
cōſtituens procuratorē ſemper adiecit in fi
ne q̄ quicquid procurator fecerit ſup cau
ſa ad quam datus eſt ratum gratum ⁊c.
habebat. vt in. c. cum dilectus. de reſcri. do
mi. in glo.

¶ Litigatoris nomine non ſolum actor
ſed etiam reus intelligitur. vt. c. i. de lit. cō
teſta. li. vi.

De Lo

¶ Locatio eſt perſone vel rei ad vſum fa
cta conceſſio vel mercede vel pecunia nu
meranda conuēta alioquin de alia re erit
cōtractus nominat?. de quo vide no. per
doc. de loca. ⁊ cōduc. ſuper rubrica.

¶ Loculus eſt burſa vt marſupiū. in. c. ñ
ō depoſi. in glo. dōs loculos habuit. vt in
digentibus ſubueniret. xij. q. ij. Dominus
loculos faciat.

¶ Locator eſt ille qui rem aliquam pro

certo precio vel certa mercede alicui vtendam pcedit vel alium re sua mercede sibi cõuenta vti permittit: vt cum loco tibi domũ meaz ad habitandũ in ea ego dicor locator. Tu vero qui sic vteris seu ad vsum recipis conductor nũcuparis. vt in. c. i. de loca. ⁊ conduc.

¶ Locati actio. Re. s. Actio locati.

¶ Locuples. Re. s. bona liberor.

¶ Locus religiosus. Rc. j. Religio.

¶ Locus sanctus dicitur qui firmus est: ⁊ virtutib⁹ munitus dño quidẽ q̃ sanctũ est. s. a sanguinib⁹. i. a peccatis ĩmolari dz de quo insti. de re. diui. §. sancte q̃z res.

¶ Locus insignis ſm Jo. an. in. c. statutũ de rescrip. li. vi. est ciuitas. lz ibi nõ sint' periti. Et de hoc dat ibi rationẽ. Sed scõm Inno. Hosti. Abba. non sufficit esse ciuitatem nisi sit ibi copia peritor. Cõpo. dicit sufficit si de vicino pñt loco hẽri piti. Paulus de lizar. in cle. vnica. de fo. cõpe. dicit insignẽ locũ in quo põt copia hẽri necessarior pro cõpo familia ⁊ equitib⁹ suis licet non sit copia peritor.

¶ Loci adiectõ signficat diuersimode disponi. Vbi gra. testator dicit. Titio lego cẽtũ q̃ sibi volo solui de pecunia quã habeo in tali loco puta tali castro tali arcba. Et si in illo loco nichil est: tũc nichil debetur. si min⁹ est nichilomin⁹ tota pecunia debeť l. quidã testamento. ff. de. l. i. l. lucius. ff. de ali. ⁊ cibo. lega. vbi testator legauit alimẽta libertis postea scripsit q̃ ex certis fundis percipiãtur si nõ pñt pcipi ex illis fundis alunde debẽt suppleri. facit. l. paulo calumacho. §. fi. ff. de. l. iij. Ratio: qz locus hic apponiť ad demõstrationẽ vñ solutio fieri possit: ⁊ non ad taxationẽ seu restrictionẽ legati ẽrc legatũ nõ restrigiť. Etiã qz legatũ fuit factũ i genere ⁊ sic remanet in genere: ⁊ adiectio loci refertur ad designationẽ fiende solutionis. Et q̃ delegato dicť. idẽ in cõtractu intelligiť paritate rationis. vt si dicatur. promitto tibi centum soluenda de pecunia quam habeo in tali loco. Et ibi lego vel promitto decem que habeo in archa si nichil est nichil debetur. Si minus est illud tm̃ debetur. l. si seruus. §. qui quinq⁹. ff. de. l. i. Quia locus adiicitur summe imediate. ⁊ p̃ b̃ significat q̃ illa summa que ibi ẽ debebať ⁊ nõ alia. Unde testator vel promissor se refert ad illud corpus pecunie qõ ibi est. Et ideo si nichil est nichil debetur vel quatenus est ea tenus tm̃ debeť. Cetera multa exẽpla ponit petr⁹ burgũdi. §. sacramẽta. l. interstipulantẽ. ff. de ver. obli. Et finaliter loci adiectio optatur qõ ratio dictat vel lege disponitur vel prout volũtas disponẽtis dictat quã quoduis mediũ probabile declarat. vt. l. cum certus. ff. de vi. tri. ⁊ ole. lega. l. si debitor. §. i. ff. de ptrahẽ. emp. ⁊ vẽ. l. eus q̃ kalendis. ff. de ver. obli. l. legatũ. §. vim. ff de annu. lega. l. ex eo. ff. de vi tri. ⁊ olc. leg. cum similibus.

¶ Logographus. i. scriptor publice rationis. Et dicť a logos sermo. vel lexis ratio: ⁊ graphos scriptura. Et scõm accur. in rubri. C. de tabel. scri. ⁊ logo. li. x.

¶ Longa consuetudo est que. x. vel. xx. annis inducitur. ⁊ multomagis longiori tẽpore. vt si. xxx. vel. xl. annis perdurat.

De Lu

¶ Lucrificare. i. acquirere.

¶ Luere. i. liberare vñ dr. pign⁹ luitur. i. liberatur. Alio modo accipitur pro puniri. vnde dicitur. luio penas. i. punior. vnde Ere luo pignus. penas cruce. luce tenebraſ. Dicitur ⁊ luere qõ saltur vt outs. de primo significato vide insti. de lega. §. sed ⁊ si rem.

¶ Lugubrare. i. vigilare. ⁊ nocti proprie attribuiť. sic dicit. luna habz radios lugubres. ⁊ sol claros. vide insti. de lega. §. nostra. in tex. ⁊ glo.

¶ Lustrum est spacium quinq⁹ annorum Unde dicitur. Indictio cõstat ex tribus lustris. id est. durat ad. xv. annos. vt de fide instru. inter dilectos. vide supra indictio.

¶ Luxuria. nota Archidia. de consuetu. c fi. li. vi.

De Oda

BIU Cujas

Machinatio vide supra dolus. Et est quasi astutū ingeniū. Quid em̄ est q̄ hō sel' dedit' malicie non adinueniat: in auct'. vt hi qui obse. hr̄e perhi. res mino. post prin. coll'. vi.

¶ Magister nauis. Require. s̄. actio exercitoria. ⁊. C. eo. ti. l. vnica. li. xij.

¶ Magistri scrineoꝝ dicebant' q̄ scrineis sacri imp̄ij p̄positi erat. Vel sunt pragmaticarij sic dicti. qꝛ pragmaticas sanctiōes illas scꝫ q̄s p̄ncipes faciebāt ⁊ statuebāt ꝯsilio procerū suoꝝ scribebāt ⁊ exēpla eorum in scrineis reposita ad memoriā custodiebant.

¶ Maior dr̄ ille qui. xxv. annoꝝ impleuit etatem. de quo no. insti. de cu. per totū. ⁊ ꝑ doc. de resti. in integ.

¶ Maiuma est lud' qui vigebat in maio Et dicūtur a maio. vel maiuma grece: latine ingressus scꝫ estat] qn̄ herbe frondesq̄ virentes letificat. Inde venit maius. C. de maiuma. in rubri. li. xi.

Maior pars attenditur quo ad numeruꝫ ⁊ sanior quo ad zelū iudiciū. Vel pōt dici maior pars q̄ maiori innititur rationi. vt xi. di. sana. ⁊. c. multi.

¶ Magones siue vētilarij sunt q̄ in s̄uis emēdis vel vēdendis mercationē exercēt

¶ Magi sunt qui vulgo malefici ob facinoꝝ magnitudinē nuncupant': hi sunt q̄ ꝑmissu dei maleficio elemēta ꝯcutiūt. Turbant mentes hominū mui' ꝯfidentiū ⁊c. xxvi. q. v. Nec mirū. Et ibi q̄ sunt nigromātici. idromantici ⁊ de augurijs ⁊ auruspicijs q̄ oīa ibi reprobātur. Dicit em̄ Aug'. ex libro de ciuitate dei. ibi ad finē. Qd̄ ido quisq̄ nō dꝫ eis credere, qꝛ aliqn̄ eueniūt que p̄dicunt, aut sanare vidētur infirmos aut ledere sanos. aut qꝛ hoc ꝑmissu dei fit vt ipsi qui hoc audiūt. vel vidēt ꝓbentur. Et appareat quali fide. vl' deuotione sint in gratia erga deum. Hec ibi.

¶ Maccellare est mactare vel trucidare. Inde dicuntur maccellarij qui pecora vel quadrupedia mactāt: vt est glo. v. in cle. i. de vita ⁊ hones. cle.

¶ Magister dicitur qui pre ceteris alicuius rei siue negocij curam gerit. Et interpretatur sillabaliter quasi in maiori statu existens. Sed litteraliter sic. quasi manuꝫ acram gerens inter scolares tenens eos rigide. Scd̄m glo. vero. c. i. de magistris. dicitur a monendo: siue a monstrando: vt. ff. de verbo. signi. l. quibus vim.

¶ Maledicus est qui obloquitur de hoīe detrahendo ei: ⁊ eum obloquijs deprimēdo. vt. c. i. de cleri. male. Summa autē iniquitas est detrahere. Et omnis qui detrahit fratri suo homicida ē. vi. q. i. c. summa. Et detractores fratruꝫ homicide sunt. de pe. dis. i. homicidioꝝ. Non tamē semp peccant maledicentes. vt. xxiij. dis. c. in nomine dn̄i. in fi. vbi ponitur longa maledictio Quia maledicoꝝ duo sunt genera. c. cum sancti. xxiiij. q. iij. Omnis em̄ blasphem' dei ⁊ sctōꝝ maledict' est. c. statuim'. eo. ti.

¶ Malleatores adulterine monete sunt qui falsam monetam malleant.

¶ Mancipiū est seruus vel ancilla. ⁊ est neutri generis in voce: sed cōmunis generis in significatiōei ⁊ dicitur quasi manucapium. Et dicit' mancipiuꝫ om̄e qd̄ manu capi potest: sicut homo. equ'. ⁊ hoc generalr̄ sed specialiter tm̄ significat hoīes: qꝛ tales erant serui capiētium eos in bello iusto.

¶ Mancus est defunctuosus. Et scd̄m Catholicum dicitur quasi manu carens. vt cui manus abscisa est. vel is qui est in becillitate dextra facilius vtitur sinistra. ff. de edil'. edict. l. qui clauum. §. penulti.

¶ Mandatum scd̄m Azo. est officium ab eo qui gratuitum gratis suscipit exhibendum. Et dicitur mandatum: quasi manu datum. Quod enim aliquis per se facturus erat alij gerendum committit. Et contrahitur solo consensu. Et nota q̄ mandatū posteri' factū nō derogat p̄uilegio nisi de h̄ faciat mētionē. c. graue. de offi. ordi. Itē ꝑ mādatū gn̄ale nō ꝓhibēt' nisi illicita c. sup q̄busdā de v̄b. si. Itē tm̄ valet māda

tū gñale quo ad oīa: quātū ſpāle ad quedā
ō vo. ꝛ vo. redē. c. magnc. §. rei. Itē rei tur-
pis mādatū nullū eſt. ff. man. l. uj. Item qñ
mandatū vel pactū vnū ꝓtinet i ſe duo quo
ruꝫ vnū eſt poſſibile ꝛ alterꝫ ipoſſibile non
obligat in ꝓctib⁹ vt ſi ego eriſtēs Rome, p
mitto tibi bodie dare. r. erfordie. Sꝫ qnqꝫ
obligat in iudicijs vt ſi iudex mādat alicui
qđ ꝓpareat coꝝ eo die ipoſſibili tūc tenet
ꝓparere die poſſibili ſm hoſ. c. dilecti ō do.
ꝛ ꝓtu. Itē q̄ exequit mandatū nō debꝫ exce
dere fines mādati: inſti. manda. §. ſi is qui
Itē mandatū ſpale derogat gñali. Etiaꝫ ſi
de eo nō facit mētionē. c. paltoral' ō reſcri.
ſm Ber. i queſtiomb⁹ ꝛ hoc fallit in quat-
tuor caſib⁹. Prīo in mādatis gñalib⁹ que
ſunt effectu ſpālia. c. ex pte. de of. dele. Sc
cūdo in ꝓuilegijs. de reſcrip. cū ordinē Ter
tio qñ res nō eſt itegra. Quarto in legatis
ff. de ſuppel. le. l. uj. Et differūt mandatum
uſſio ꝛ ꝓceptū qz uſſio ipoꝛtat neceſſitatē
nec finit morte tubētis: qz ſucceſſoꝛ id face
re tenet. Mandatū ꝝo ipoꝛtat liberā obſe
quēdi volūtatē ꝛ finit morte. vnde. ꝓceptū
nō ꝓcipitat morte ꝓcipiēt. Mandatū man
datoꝛe cadente cadit. vt no. de reſcrip. cā te
ꝛ. c. in his. de ꝝbo. ſig. Quidam tñ dicūt q̄
tam ꝓceptū q̄ mandatū finitur morte ſi no
minibus expreſſis ſcribentur ſm Jo. and.
rubj. q. i. quod ꝓcipitur.

¶ Mandatoꝛ dī ille q̄ aliud mādat alicui
vt ſibi vel alij aliq̄d faciat. Re. ſ. fiducīſoꝛ

¶ Mādatariꝰ eſt q̄ mādatū ſuſcipit adim
plendū ꝛ qñ mandatariꝰ accuſatꝰ de crimie
ꝓuenire poſſit ex ſua ꝓſona vide. l. non ideo
min⁹. C. de accu. ꝛ no. in. c. mulieres. ꝛ. c. vt
fame. de ſen. exc. ꝛ inter iſtas oriunt actio-
nes hinc inde: qz illi cui ſic mandat alteri
ꝓtra illū qui mandatū ſuſcipit adiplenduꝫ
Cū prīo cogi nō poſſit q̄ reciperet manda
tū. Cōpetit actio mandati directa inquan
tū eis interfuit factuꝫ fuiſſe qđ mandabat
Rurſus ipſi mandatario q̄ mandatū ſuſci
pit ꝓpetit actio mandati ꝓria ſi quas expē
ſas fecit vel ipenſas rōe mandati ſuſcepti
inquātū nō exceſſit fines mandati. Si ꝝo
mandatū exceſſit ipenſis factis ipſas non
repetet per actionem mandati contrariaꝫ
Sed inquantum vtiliter expendit p actio-
nem negociorum geſtoꝝ repetet.

¶ Manifeſtū eſt publica vel famoſa, pcla
matio ex certa ſcientia ꝛ certi auctoꝛitatib⁹
pluriū. ꝛ pōt manifeſtū, pbari per mltos
teſtes vel auctoꝛes nō tamen p tot quot fi-
at notoꝝ vide glo. uj. in. c. cōſtitutionū de
ꝝbo. ſig. li. vi. ꝛ. vi. q. j. c. placuit. Spe. t. de
noto. crim. §. ſequit de manifeſto. circa ꝑn.
vbi dī manifeſtū ē qđ pꝫ plurib⁹ ſꝫ nō oīb⁹
Sed notoꝝ omnibus patet. Et nota in
l. caues. C. de appe. p Bul. ꝛ Butrigarū.

¶ Manifeſtū vel palā teſtari dī q̄ nō i pu
blicū ꝑedē noiat. ſed coꝝam teſtibus qui
ad ſolennitatem ſufficiunt teſtatur.

¶ Manet. i. tenet vel aſtringit. c. cū laicis
de re. eccle. non alie. Vbi dī q̄ laicis q̄uis
religioſis diſponēdi de reb⁹ eccleſie nō eſt
data ptās apud quos obſequendi manet
neceſſitas nō auctoꝛitas impetrādi de cō-
ſti. c. eccleſie ſancte marie.

¶ Manſer ē illegitim⁹ ꝓprie de ſcoꝛto na
tus ſm hoſ. q̄ſi vulgo queſit⁹. vñ ꝫ Abba.
Manſerib⁹ ſcoꝛtū notis mechus dedit oꝛ-
tū. Ut ſeges a ſpica ſic ſpuri⁹ fit ab amica
Dant naturales que nob ſunt ſpāles. c. mi-
ſi cū prīdē. de renū. in. §. pſonc. i fi. vbi glo.

¶ Manſus ſm vulgare ut alicoꝝ dicitur
quantitas terre que duobus bobus ſuffi-
cit in anno ad laboꝝandum.

¶ Manumiſſio ē datio libertatis. i. detec-
tio. ff. ad acqui. re. domi. l. adeo. §. cū quis
in fi. Sꝫ ſm Placē. Jo. ꝛ azo. datur ſeruo
libertas qua prius nō habuit alias nō di-
ceretur dari ſibi. ff. de acti. §. ſic itaq;. l. i. et
glo. i iſti. de ꝝ. dato libe. i vbi vide vtrū q̄s
det quod non habet. ꝛ. c. i. de ſup. neg. pla.
vbi prō et contra de dño dante vſufructuꝫ
formaleꝫ ꝛ de creditoꝛe tranſferente domi
nuꝫ pignoris. Et manumiſſus dicitur qui
eſt liberatus a manu ꝛ poteſtate dñi. Nam
quādiu in ſeruitute eſt ſub manu ꝛ poteſta
te dñi ſui eſt. Sed poſtq̄ manumiſſus eſt
ab illo liberabitur: ergo dicit q̄ſi extra ma-

BIU Cujas

mm.l.poteſtatē domini ſui miſſus. Et talis dr libertꝰ dñi ſui: ꝛ dñs patronꝰ eius.

¶ Manumiſſio teſtamentaria dici pōt oē illud qdcūqꝫ ex cā teſtamenti p̄eſtat. Vel ꝑpr teſtamentū ꝓtingit. Et nota de hoc qd̄ fiat manumiſſio int amicos req̄runt quinqꝫ teſtes. C. de lati. libel. tol. l. vni. §. ſancimus. Verū eſt in vltima volūtate. Sed ad manumittendū inter viuos ſufficiunt duo teſtes. vt no. in glo. ꝛ. §. ꝛ. l. p̄ealle.

¶ Mannalis obedientia. no. de maio. et obe. his q̄ de reſti. ſpo. olim cām quā ſubdi ti tenētur p̄latis ſuis ſine ſcriptura ꝛ iuramento. vt no. i. c. legebatur de maiori. ꝛ obedientia.

¶ Mappa ē oꝛnamētū equi ꝛ ſunt lintheamina alba quibus cooperiuntur equi cardinalium cum faciunt p̄ceſſionem.

¶ Manipula eſt qd̄daꝫ oꝛnamentū quod impatoꝛ. Cōſtantin⁹ cardinalib⁹ conceſſit. Alij dicūt manipulā eſſe mitrā epiſcopalē vide ſpe. in rōnali diuinoꝝ. li. iij. ſub Rubꝛica de manipulo ꝛ videbis pulcherrima.

¶ Maſſaritia eſt idez qd̄ ſuppellex videlz oē vtenſile dom⁹ cui⁹ appellatiōe veſtis nō ꝓtineꝛ. vt. l. ſi qs in fundi. vocabło. ff. ōle. i.

¶ Maſticonium eſt domus vbi lepꝛoſi cōgregantur.

¶ Maſculinū ꝓcepit femininū. ff. de lega. iij. l. qui duos. ꝛ. c. gñali. de elec. li. vi. ꝛ. l. q̄ cunqꝫ. C. de ſer. fugi. ꝛ ſignificaꝛ p dictionē maſculini generl. ℞ bi gꝛa ibi. Filijs meis do tutoꝛes: etiā filie ſignificanꝛ. ff. de teſta. l. ſi ita. Rō eſt volūtas ex equali affectione ꝓuidendi eis vt tueanꝛ ꝛ bona ſua ꝓſeruēꝛ. Sz ibi filios meos exheredo. maſculinū nō ꝓcipit femininū: qꝛ filia nō ꝓpꝛehēditur. l. i. §. q̄ritur. ff. de ven. i poſ. mittē. qꝛ maſculinū de ſe, platū nō ſignificat femininum nec eſt ibi aliqua coniectura, ꝓbabilis qua hoc cōcludaꝛ: ſz eſt odiū exheredationis qd̄ dictat ſignificatū ℞ bi nō extendi. vt in regula odia. de regu. iur. li. vi. Item ibi q̄ cunqꝫ ut vel ꝓpꝛicit de nocte p feneſtā nocēs ſoluit decem. ſignificaꝛ etiaꝫ feꝛa. l. q̄cunqꝫ p̄al. Et ſumꝛ ſignificatū ex paritate delicti Sic ibi. Virū ſanguinū ꝛ doloſum abhoꝛmunabiꝛ dñs ꝓpꝛehendiꝛ etiā femina rōne delicti qd̄ odit ēt deus in mulieꝛib⁹. Iz ceteris paꝛib⁹ magis peccet maſculus q̄ femina qꝛ rō naꝛaliter in eo plus dñatur. Et ergo in crimine leſe maieſtatꝰ crimino ſus punitur ꝛ filij ſui: vbi ēt filie cōpꝛehendūtur. Mitus tñ puniūtur femine. l. quiſquis. C. ad. l. iuꝛ. maie. Item ibi ſi michi filꝰ natus erit ex beſſe: heres eſto. ꝛ ex triēte vꝛoꝛ. Si vero filia naſcetur ex triente: heres eſto. et ex beſſe vꝛoꝛ ꝛ filius ꝛ filia naſcuntur hereditas diuiditur in ſeptem ꝑtes: vt filius quattuoꝛ: vꝛoꝛ duas: ꝛ filia vnā habeat. et ſic vꝰ voluiſſe teſtatoꝛ. nam appellatione filij nō continebatur filia. l. ſi ita. ff. de liber. ꝛ poſthu. Nec ibi ſignificatur femina dicēdo quis poteſt eſſe aduocaꝰ in etate. xvij. annoꝝ. patet ex edicto de poſtulando quo ꝓhibentur femine poſtulare ſaltem ꝑ alias l. i. §. ſexum. ff. de poſthu. Et idez de pꝛocuratoꝛe quo ad eſſe pꝛocuratoꝛes in iudicio l. femine. ff. de pꝛocura. Idem etiam in teſte ad teſtamentum iure ciuili romanoꝝ vt i. §. teſtis. inſti. de teſta. imo quod plus eſt ſi exp̄imatur nomen cōmunis generis vbi aūt numerus teſtiū nō adhibetur duo ſufficiunt. l. vbi numerus. ff. de teſti. ꝛ continetur etiam mulier. Idem in omni materia in qua ratione vel lege: ſtatuto vel vſu non ſit differentia inter virum ꝛ mulierem quia tunc ad paria iudicāt̄ur Aut enim eſt adiectiuum ipſum maſculinū: vt quicunqꝫ quiſcqꝫ quidam ꝛc. ꝛ concipit femininū: qꝛ intelligitur homo vel perſona: vt. l. metuꝝ. §. animaduertēdū. ff. quod me. cau. ꝛ. l. vni ca in fi. C. de rapt. virgi. Aut eſt nomen appellatiuum: vt filius: ꝛ tunc ſi de fauoꝛe cōtrahitur concipit. ſi de odio non concipit. vt no. in. l. quicunqꝫ. C. de ſer. fugi. p̄ealle: ꝛ in. l. i. ff. de verbo. ſig. vbi glo. ponit exceptiones. Sz econuerſo femininū non concipit maſculinū: quia appellatione femini nō ſignificaꝛ intelligi maſculinū: niſi eui dētiſſime appeat ſicut ſub vno noīe appellatiuo aliud ſignificatur. l. ſi quis in fundi

BIU Cujas

vocabulo.ff.dele.i.cũ ibi.no. Et h̄ dicta intelligũt de masculio.i.de dictiõe masculini generis. Sz masculinũ quãdoqz significat masculinũ. ꝟbi gratia. Testator legat ancille libertatem si primo pareret filiũ peperit ⁊ filiam ex eodẽ vtero: ⁊ incertum est quis primo natus sit. dicit tex. ꝙ filius cẽsetur prius editus .l.si fuerit. §.fi.ff.de re. dub. Ratio quia de natura masculus fortior est femella eiusdem etatis.

¶ Masculinũ est dignius feminino: quod concipit ad mentem legislatoris: nõ quãtum ad ꝟba: vt.l.i.ff.de verbo.signi.vbi bona glo.

¶ Matematici sunt qui dicunt se scire aliquã artẽ diuinandi. ⁊ dicunt̃ a matesis media longa: quod est diuinatio. ⁊ profertur penultima ꝓducta sine aspiratõne. Sz mathesis penultima correpta cũ aspiratiõe significat quadruuiuz. vnde Scire facit mathesis. sed diuinare matesis.

¶ Materfamilias est que in honestate viuit vnde. Nec nuptie nec natales faciũt matremfamilias: sed boni mores.

¶ Matricula est cartula in qua scribit̃ aliquid ⁊ p̃cipue liber vniuersitatis. ĩ quo nomina suppositorum conscribũtur ⁊ ĩmatriculantur. ⁊ est diminutium a matre.

¶ Matertera est matris soror. vt instit. de gradi.cog.in glo.ꝟ.patruus.

¶ Matertera magna ẽ auie soror sicut ꝓmatertera proauie soror.

¶ Matricularius dicitur habens officiuz pulsandi campanas vel qui habet matriculare studentes.

¶ Matrix ecclesia ponit̃ ꝓ maiori baptismali q̃ generat baptismũ sicut mater vt est glo.in.ꝟ.matricẽ.in cle.i.de sen.excõi.

¶ Maturare qñqz significat festinare: qñqz est ꝑ solem digerere: vt fruct⁹ maturant̃.

¶ Matrimoniũ idẽ sonat qd̃ nuptie. ⁊ est legitia maris ⁊ femine ꝯiũctio indiuiduã vite cõsuetudinẽ retinens.xxvij.q.ij.§.i.et de p̃sump.c.illud de cõuer.infi.ex litter.et subaudi hoc.s.ad ꝓpositũ in quo debẽt esse tp̃e quo nubunt vel mr̃imoniũ ꝯhunt insti. de pa.po.in p̃n. Et mr̃imoniũ est duplex.s. verꝝ ⁊ p̃sumptũ. Verũ qd̃ ꝯhitur inter ꝑsonas legitimas ꝑ ꝟba apta nullo ĩpedimẽto subexistente. Presumptũ dr̃ qñ ĩter ꝑsonas legitimas inuenit tractat⁹ de ꝯhẽdo vel ꝟba apta in euentũ tñ ꝯditionis vel arbitrij alieni et succedit copula carnalis vt inquit gof. Et nõ dr̃ p̃rimoniũ lz a digniori debeat fieri denoĩatio ⁊ tm̃ votuz habet vir in liberos sic̃ mater.l.liberoꝝ.ff.de ꝟb. sig. Ideo qr mater maius exercitiũ vel officiũ exercet circa liberos q̃ pater.c.fi.de cõuer.cõiu.qr ante ptũ onerosa in partu dolorosa: ⁊ post partum laboriosa. Igit̃ ad honorem eius dicitur matrimonium vt etiam de conuer.in fi.c.ex litteris. Et nota ꝙ matrimonij tria sunt substantialia que dicuntur bona eius.vt de condi.appel.c.vlti. ⁊.xxvij.q.ij. Omne itaqz.l.fides ꝓles: ⁊ sacramentũ. Et si apponitur conditio cõtra aliquod bonum matrimonij vel eius substantiam nullum est matrimonium. Exemplum de primo si dico contraho tecuz: si te pro questu adulterandam exposueris non est matrimonium: quia est bonum fidei qd̃ consistit in eo ꝙ alter coniugum suum corpus quod suuz non est sed consortis sui nõ exponat vel det alteri: alias est adulter fur ⁊ fidei fractor. Exemplum de secundo vt si dico. Contraho tecũ si generationem prolis euites si veuenũ sterilitatis accipias nõ est matrimoniũ quia contra s̃m bonũ eius scilicet bonũ prolis propter quã multiplicandum fuit matrimonium a deo institutũ Exemplum tertij si dico. Contraho tecum donec ditiorẽ vel pulchriorem habebo nõ tenet matrimonium quia est contra sacramentũ indiuiduitatis quia nullũ debet eẽ diuortiũ inter coniuges. Sic eodez modo dic qd̃ ꝓfessio religionis nõ tenet dũmodo fit ꝯtra bona vel substãtialia religionis. q̃ sunt ẽt tria.s.castitas: obediẽtia ⁊ abdicatio ꝓp̃etatis. ⁊ de his pone exẽpla suo mõ vt.s. Itẽ si dico. Cõtraho tecũ si furtũ feceris si digito celũ tetigeris ẽ matrimonium qr turpis ⁊ ĩpossibilis ꝯditio q̃ nõ ẽ ꝯ sub-

BIU Cujas

ſtantiã matrimonij habetur ꝙ nõ adiecta. c.i.t vl.de ꝓd:.ap. Et nota qñ ꝟbꝫ mſi-monũ:t qñ ſpõſalia de futuro:declaratur ex ſignificato ꝟborꝫ platorũ t actuũ ſequẽ-tiũ. Qñ verba formalia mſimonij ſunt illa qñ vir dicit.accipio te in meã mulierem:et mulier accipio te in meũ.c.ls.de ſpon.duo t.c.ſi mt.de ſpõ. Siliter ẽ mſimonius ſi ꝗs iuraret:ꝙ aliquã ab hoc tpe,p cõiuge teneret t ei ſicut vxori fidẽ ſuaret:t ipa cidẽ iu raret ſe illũ,p marito habiturã:t ſibi tanꝙ viro,ppio ſeruaturã:vt in.c.ex pte de ſpõ. Nã ls ibi nõ exprimãt ꝟba formalia:tñ idẽ eſt ſi ꝺ eꝙpollẽtib⁹ fiant:vt.l.certũ.ff.ſi cer. pe. Dicũt etiã ꝗdaꝫ doc.ꝙ ꝟbũ habituruꝫ hic ſignificat ꝓteritũ nõ futurũ. Silr dicen do,pmitto tibi ꝙ nunꝙ habebo aliã in vxo rem niſi te.vel volo te t nõ aliã in vxorẽ vl cõſentio in te ſicut in meã vxorẽ vel,pmitto ꝙ volo te habere in vxõrẽ.vel placet michi te habere in vxorẽ.vel,pmitto ꝙ tibi ſerua bo fidẽ ſicut vxori mee.vel volo ꝙ ab hac hora in antea ſis mea vxor.vel iuro ꝙ ha-bebo,te,p legitima vxore.de ꝟb̃ vide.xxij.q. iij.ſ.vlt.ꝟ.eſt ẽt. Itez ſi dixerit iuro vel,p-mitto tibi tanꝙ vxori dũmodo ꝟba mulie ris ſequant ꝟbꝫ mſimonũ ꝙ quẽlibet ꝓdi ctoꝝ modoꝝ vt no.ibi.Spe.eo.ti.ſ.i.item ibi. t dicat vir iuro ꝙ tu es vxor t mulier ecõtra iuro ꝙ tu es vir me⁹.dicũt ꝗdã ꝙ nõ fit matrimonũ de pñti:ſz ſpõſalia de futu ro capiẽdo es,p eris.ff.de.ꝟ.ſig.l.verbum erit. Nam t ſi ſint verba pñtis tpis: non tñ ad mſimonium apta.ergo alij dicũt ꝙ nec ſpõſalia ꝟbant. Sz ibi,pmitto ꝙ te ducam in vxorẽ t de cetero tenebo te vt vxorẽ ſunt ſpõſalia qz ſenſus ẽ ego te ducam t ex quo te duxero de cetero te tenebo.ar.ca.ex lris ij.de ſpon. Sec⁹ ſi nõ addito ꝟbo ducã di-cat,pmitto ꝙ tenebo te de cetero in vxorez Etiam dimiſſo hoc ꝟbo de cetero: qz tunc eſt matrimonũ vt.c.ex parte de ſpon.pal. item ſi dicat,pmitto ꝙ te tenebo in vxorem donec terra ponat ſup oculos ⁊ meos t mu lier codẽ mõ rñdeat t vir intelligit decep-torie.i.donec ſibi placuerit qz dũ nõ place bit ponet terrã ſup oc̃los ſi ſibi appareret de diſſenſu nõ eſt matrimonũ:alias ſic qz iſta verba donec terra.tc. ſignificant tps mortis. Silr donec oculi t os michi clau-dũtur.c.ex litteris.i.de ſpon. Item ſi vir cõ trahit cũ vna ſub cõditione:t cũ alia pure t cõdnio ſub qua cũ prima,cõtraxit:erit in dicandũ eſt pro matrimonio ſecundo ꝓtra cto.c.ſup.eo.c.de illis.t.c. per tuas de cõ di.ap. ⁊m hoſti.qz matrimonũ purum pre fertur ſuſpenſo t conditionali. Alij dicunt iudicandum pro ꝑmo:qz per primũ partes ligarunt ſe ſub conditione.nec habet in po teſtate ſe ſoluere donec cuenat cõdnio: et per ꝑns nõ cum alio contrahere.l.potior. C.qui po.in pi.ha.t dicunt ꝙ dictũ precẽ-dẽs eſt potius ex ratione ciuili inductũ,p-pter melius bonũ matrimonij ꝑſentis t cer ti:ꝙ futuri t incerti. Alia exempla vide ſu pra de condi. Itẽ nota de matrimonio bea te virginis ꝙ ipſa cõceſſit in copulam car-nalem cũ ioſeph.nec illam cõmittendo:nec appetẽdo:ſed diuina inſpiratiõe in vtroꝙ obedien do.xxvij.q.ij.ſ.cũ ergo nã ꝓpoſuit ſe ſeruaturaz virginitatẽ in corde :ſz votuz virginitatl ñ exꝑſſit ore.ſubiecit ſe ei diſpo ſitiom diuine proponens ſe pſeueraturam in virginitate niſi deus ei aliter reuelaret: ſcõm Goffre. de ſpon.

¶ Matrona dicitur que iam nupſit quaſi que in matrimonio conuenit.

¶ Maxime quandoꝙ dicitur cõparatiue Aliquando pro tm̃.de fil.preſ by.c.ad abo lendam. Aliqui legunt maxime pro magis t ſic tenet ꝓprie ⁊m bern.ibidẽ. Item maxi me ſuppõit idem i alio caſu ſz maiorez eſſe rõnẽ in exꝑſſo. C.vñ libe.l.ſi. Aliqñ ſubau-ditur.vt.l.vex in ꝑn.ff.pro ſo. Ad primũ fa cit.ff.de.pba.cũ ocide.in ꝑn.ibi t marie de peni.t re.c.officio.in fi.de ſpon. c.ſpõſam vide hic no.c.pal.ad abolendam.in addi. glo.i.t per Jo.an.ſup ea.etiã no.de hoc in c.cũ ꝓtingat.de fo.cõpe.in glo.i.de elec.cũ inter.t.c. quoniam frequenter.ſ.porro.vt lite non conſ.t proprie implicat idez in cõ trario ſenſu.

BIU Cujas

¶ Medographia. i. lr̃a. Inde medographus id est medicine scriptor. sic accipitur C. de tabula scriben. li. x.

¶ Medium dicitur hec vita. xxiij. q. iiij. b autem vita. ⁊ no. Jo. an. in prohemio. cle.

¶ Mendaciũ. Re. s̃. dolus. vnde Augu. dicit. Mendaciũ est falsa vocis significatio cũ intentione fallendi: qd̃ sic debet intelligi. cũ intentione fallẽdi: que tunc ibi est vel postea aduenit: qñq; em̃ aliquis aliquid ꝓmittit non tamen voluntatem fallandi actu habet: sed postea acquirit.

¶ Mendicãtes dicũtur quos in publicuz questum intuta mendicitas vocauit. ⁊ illi reficiebant̃ publicis annonis. Ualidi aũt ⁊ robusti nõ debent mẽdicare: ne miseris ⁊ debilibus panẽ auferãt. C. de vali. mendicã. l. vnica. li. xi. ⁊ in auc. de q̃sto. coll. vi. Conceditur tñ aliquib⁹ a papa occupatis circa doctrinã fidei. vt de elemosinis fidelium viuãt. sicut et apli dixerunt qui seminãtes spiritualia temporalia metere poterãt quasi de iure naturali: vt dicit Apostolus.

¶ Menium: vel meniariũ idem ẽ quod vestibulũ: ⁊ menibus sumptũ. Et dicitur ido quia menibus adheret scd̃z Hugo. Alij ponunt manerium.

¶ Mensor est qui metitur agros columnas vel signa: vel homines: vel frumẽtum vel menia iuxta castrũ vel hospitia: vel etiam quia omnia officia assignãt secundum Accur. C. de mens. in rubri. li. xij.

¶ Menia dicũtur ꝓprie edificia muroruz ciuitatis sic dicta: qꝛ muniũt ciuitatem. Et interdum dicũtur menia abusiue oĩa edificia. vel dicũtur a mene grece. i. defectus latine qꝛ deficit murus vbi sunt menia.

¶ Mera donatio. Require. s̃. donatio.

¶ Meretrix dr̃ que multoꝝ libidini paret i. obedit. xxxiiij. di. vidue vel cui⁹ turpitudo publice venalis est. xxxij. q. iiij. meretrices ⁊ in glo. ij. c. inter opera. de spon. Dicit. n. Augusti. in questionibus deut̃. meretrices esse ⁊ meretrices accedere prohibet dominus: quarũ publice venalis est turpitudo In decalogo aũt mechie noĩe nõ videt̃ hoc ꝓhibuisse aperte quoniaz mechia non nisi adulteruz esse solet: seu intelligi solet. ⁊ etiam in. c. prealle. meretrices.

¶ Metus ẽ instantis vel futuri ꝑiculi causa mẽtis trepidatio: vt. ff. eo. ti. l. i. Et no. ꝙ licet nõ sit necessariũ ꝑiculum esse presens tñ exigitur metũ esse p̃sentem saltez pro futuro periculo. ff. eo. ti. l. metum. ij. nam per metũ nõ quẽlibet timorẽ accipim⁹. sed maioris mali: vt in. l. metũ. p̃all. Et dr̃ met⁹ qꝛ mẽtem tenet vel terret seu impedit. Qui. n. timet nõ semꝑ gerit in corde qd̃ hz ĩ ore. de hoc vide glo. ij. c. ad audientiã. de his que vi me. ve. cau. fi. Inde meticulosus. i. metu plen⁹. s. qui metuit timẽda ⁊ nõ timẽda. Et sic dr̃ iuramentũ meticulosum. ⁊ vtruz hoc obliget ipso iure. ꝙ sic vr̃ de iureiu. c. si ꝟo ⁊ c. verum. ꝙ nõ patz qꝛ votum factum ꝑ metũ est nullũ ipso iure: cuz volũtas in vouendo debeat esse libera. c. ĩtegritas. xxxij. q. ij. ergo ⁊ iuramẽtum pari ratione Inno. cõcludit si iuramẽtũ ẽ impositũ turpiter et sup̃ re turpi. s. occidere innocẽtem vel non ministrare alimẽta ꝑentibus. ⁊c. Tũc nullum ẽ ipso iure: nec obligat iurãtem: ⁊ licet cõtrauenire ꝓpria auctoritate. c. inter cetera: ⁊ male ꝓmisisset. xxij. q. iiij. Sed si iuramentũ sit turpiter emissum nõ tñ sup̃ re turpi. s. dolo vel metu sic obligat ipso iure. Sz absoluto põt impetrari ex supioris vl̃ iudicis officio. c. si ꝟo ⁊ c. verũ. p̃al. Addit idẽ si iurans metu põt sibi ꝓuidere ꝑ aliã viaz q̃ per viam absolutionis a iuramẽto melius est ꝙ soluat ꝙ iurauit ⁊ deinde repetet. Nam que fiũt ꝑ metũ tenẽt ipso iure ſz gof. sed rescindũtur ꝑ actionẽ qd̃ metus cãsi sunt ꝑfecta. Si vero imperfecta. tunc per exceptionẽ. ff. eo. ti. l. metum. §. sed pretor. Exceptis sex que ꝑ metũ nõ tenent ipso iure: vt ꝯtractus matrimonij: ꝓmissio dotis: aditio iudicis: p̃statio auctoritatis. alienatio rei ecclesiastice: ⁊ ꝓnunciatio sententie Et dicit Jo. an. qui venit ꝯ iuramentũ meticulosum nõ peccat mortalit̃. licet peccet venialiter vt in. c. verum ad fi. de iureiu. de

BIU Cujas

hoc vide glo. pleniorem in. l. extat. ff. eo. ti. Et distingue metus: qz alius est ꝓbabilis qui cadit incōstantem virꝝ ⁊ aīosum: ⁊ hic excusat vt est metus pene mortis: ⁊ cruciatus corpis metus stupri id ē ꝟuitutis. Alius est nō ꝓbabilis. s. qui nō cadit nisi in hominē pusillanimē ⁊ formidolosum. ⁊ h̄ nō excusat. vt in. c. cū dilecti: eo. ti. Et regulariter vt predictū est ea que fiunt ꝑ metum valent ⁊ obligant: vt dictū est seu vt no. xv. q. vi. auctoritatē. ⁊. c. abbas eo. ti. Fallit tn̄ in casibus ibi notat ad quos adde casum c. vni. eo. titu. li. vi. Etiā ꝟm coactionem absolutā vel cōditionalē distinguit excusatio met⁹. De hoc vide. s̄. coactio. Sed vtrū metus excōicationis sit iustus met⁹. Qd̄ sic videtur quia cōtinet corporis et aīe detrimētū. vij. q. i. de manifesta. xi. q. iij. audi. vbi dicitur ꝙ per excōicationez mutat status de corpore ecclesie in ptātem dyaboli. Timēda est ergo q̄si mors eterna. xi. q. iij. nemo. ⁊. c. i. Quod nō patet: qz ē medicinalis nō mortal. vt. c. i. de sen. exc. li. vi. ⁊. ij. q. i. multi. Et si est iniusta vacua est. nec curāda: qz nō ligat quo ad deū. Si est iusta imputet sibi q̄ meret excōicari. Igit nō est iustus metus nec excusat excōicatio ei⁹. l. si mulier. ff. e. t. Et no. gof. i sū. d̄ his q̄ vi me. ve. cau. fi.

¶ Mentoria dicūt diuersoria vel diuerticula. i. secreta edificia alias montoria.

¶ Mercis nomen ad mobilia tantum pertinet. ff. de verbo. signifi. l. merces

¶ Metallū ⁊ es sunt noīa gn̄alia mineras significantia. Et differunt metallū ⁊ opus metalli. Vn̄ ille dānat in metallū q̄ ligatur cū ferro ⁊ onere ⁊ labore grauat vt nō liceat ei facile abire. Sz ille damnat in opus metallicū q̄ ibidem liberas hz habenas: et alijs metallū fodientibus ministrat ⁊ illi⁹ leuior est pena alteri⁹ aūt grauior de quo glo. no. insti. q̄ mo. ius. pa. po. sol i. §. pene seruus.

¶ Metallarij sunt qui affluentiā exertitij metalloꝝ habent vt. C. de metal. ⁊ metal. ⁊ ꝓcu. mer. ꝟm accur. s̄. Rubri. li. xi.

¶ Metassi. alias dicunt metharij purpurei. C. q̄ res vena. nō po s. l. i. Vl ē color q̄dā

¶ Metrocomia est vilis mensura q̄ datur trāslatis iussu p̄ncipis. vt. C. de iur. fis. l. ꝯ. vn̄ metros grece mēsura latīe dr̄: ⁊ comos villa. inde metrocomia quasi mensura ville Inde ēt coēdia. i. villana vl rustica laus ꝟz Accur. C. ne lice. habita metro. coloca. sua ad extra trāsfer. sup rubri. li. xi. Etiā metrocomie sunt parrochie vel dioceses

¶ Metropolitani a mensura ciuitatū dicunt. qz decē vel vndecim dn̄t sub se habere ciuitates. vij. q. iij. Vel dr̄ a metros. i. mr̄. qz metropol est mater aliaꝝ eccl̄iaꝝ: ꝟz gl. ibidē. Etiā metropolitani singl̄is ꝓuincijs p̄eminent: quoꝝ auctoritati ⁊ doctrine ceteri sacerdoti subiecti sunt sine quibus reliquis ep̄is nichil agere licet de his que spectant ad totam prouinciam scd̄m Glo. xxi. distin. cleros. §. metropolitani

¶ Merū imperiū est habere gladij ptātez ad puniendū facinorosos. Unde meꝝ imperiū dr̄ quedā ptās summa ꝑ quā ea que sunt iurisdictōis maxime explicant. Et merum dr̄: qz separatū a cognitione pecuniaria eo ꝙ idē nullū sequitur cōmodū pecuniarū: vt insti. de pub. iudi. in p̄n. Hec autē sunt meri imperij facinorosos punire: deliquentes incarcerare. mēbra mutilare: penā capitalē īponere. ⁊ h̄ pēa ē triplex: vt dicit Hosti. de iureiuran. c. veniens. s. mors: exilium: ⁊ relegatio. ff. de publi. iudi. l. ij.

De Mi

¶ Mixtū imperiū ē ptās media ꝑ quā ea q̄ sunt i iurisdictiōe media explicant. Et dr̄ mixtū q̄si ex iurisdictione ⁊ mero īperio eo ꝙ hz cōmodū pecuniaꝝ: ⁊ ꝑtinet ad ipsum bonoꝝ possessionē dare: in possessionē mittere: iubere: cauere pupillis tutores dare. Et oēs alie pene graues p̄ter penā capitalem ⁊ mutilationē vt est relegatio: fustigatio: vl grauis correctio. ff. de iurisdi. om. iudi. l. i. in glo. ⁊ in tex. Aliter distinguit prout recitari solet circa. c. qd̄ sedem. in glo. i. de offi. ordi. Merū imperiū est quedā summa ptās ⁊ alta ex publico inducta. vt gladij potestas aīaduertendi in facinorosos:

BIU Cujas

et est apud principes principaliter. scilicet papam ⁊ imperatorem. Et in spiritualib⁹ merum imperiū est. vt depositio: trāslatio sedium episcopalium: ⁊ diuisio duaꝝ ecclesiarum cathedralium vel diuisio vnius in duas: vt in. c. quod translationē. de offi. le. vbi vide plura in glo. Sed in secularibus merum imperiuꝫ est pena capitis: vt supra que principaliter est apud principes seculares scilicet reges: duces: marchiones comites ⁊c. Et etiam apud archiepiscopos patriarchas. ⁊ episcopos tāq̄ apd̄ missos vt in. c. solite. §. subditi. de maio. ⁊ obe. cuꝫ suis cōcor. Mixtum vero imperiū est quedam bassa vel media potestas ex publico inducia: partem capiens ex mero imperio ⁊ partem a iurisdictione. vt est in spiritualibus dedicare ecclesias: vel altaria consecrare. ⁊ virgines velare. et talia possunt cōmitti nō habenti iurisdictionem: vt in glo. preal. ⁊ ea que sunt meri imperij expediuntur iudicis officio nobili: ⁊ p̄ncipaliter tendunt ad bonum publicum.

¶ Mixti imperij etiam expediuntur iudices ex officio nobili: sed p̄ncipaliter tēdūt ad bonum priuatum. Sed ea que sunt simplicis iurisdictionis expediuntur iudicis officio mercenario: ⁊ tendunt etiam ad bonum commune. Venit ergo ab imperio imperiolū. id ē paruū imperiū qd̄ hn̄t iudices īferiores. d̄ hoc no. in. c. si diligenti de foro compe.

¶ Miles est q̄ iurat se nō euitaturuꝫ mortem ꝓpter reipublice salutē. Vel q̄ iurauit a signis nō recedere. C. qui cau. maio. l. pe. Et scriptus in mr̄icula vbi alij milites scripti sunt. ff. eo. ti. l. i. per to. Etiam dicitur a malo: quod sustinet pro alijs. Unde scd̄m Azo. miles dicitur a milicia. idest duricia. Vel a mille: quia de mille forte soluꝫ vnus eligebatur in militē ⁊ sic dicitur quasi millesimus. Et nota adhoc ꝙ quis dicat̄. verus miles sex sunt necessaria. Primo vt nō sit negociator. C. ne mili. nego. l. i. li. xij. Secundo vt examinetur. C. qui mili. nō po. l. i. Tertio ꝙ ei ensis cingat̄. ff. de tes. mili. l. iij. Quarto stigma. i. nota publica dꝫ suo brachio inscribi. vel īponi. C. de fabricē. l. iij. li xi. Quinto in numero aliorū debet poni et scribi. ff. de testa. mili. l. ex eo. Sexto. ꝙ talis habeat p̄uilegiū legis cōcesse militib⁹ vnde Stigma mucro: scriptuꝫ: genus: examen: sacramentū. Hec sex q̄ dixi possunt in milite q̄ri. vt nota insti. de testa. mili. in p̄n. circa glo.

¶ Mimi sunt iaculatores: vel dn̄oꝝ seruitores seipsos īuitantes. iuxta illud. Musca: canes. mimi: sunt ad ꝯuiuia p̄mi. Non inuitati. veniūt prādere parati. De quibus dicit lodo. de roma. Si tales aīalia fera ꝓ ut cōiter fit. vꝫ leones: vrsos: simias ⁊c. et ab his aliquis occiditur puniri debet pena ducentoꝝ solidoꝝ. tex. ē singularis in. l. q̄ vulgo. ff. de edil. edi. iūctis legib⁹ p̄cedentibus. ⁊ non debetur eis pena mortis q̄uis q̄ occasionē mort⁹ dat occidisse videatur: tn̄ hoc est ꝓpter tacitū cōsensum ciuiuꝫ qui illos cū aīalib⁹ ciuitatē intrare: ⁊ in ea manere ꝑmiserunt. Hec ille in singularib⁹ suis

¶ Minor est qui nondū impleuit. xxv. annum. ⁊ talis restituit̄ integrū vsq̄ ad quādriennīū nō in delictis atrocibus: sed quatenus miseratio etatis ad mīorē penā iudicē īduxerit Alias mīor sumit̄ gn̄alit̄ ꝓ quolibet īferiori dū dr̄. Minor assurgat maiori nec sedeat stāte maiore. xciij. dis. oportet s̄m gof. ī sum. de maio. ⁊. obe. Maior p̄cedat. mīor seq̄turin sledēdo ⁊ subscribendo. xvij. dis. §. vlt. In incedēdo tn̄ romana ꝯsuetudo s̄uat ꝯriū. qꝛ mīor p̄cedit vt ibidē ī sū.

¶ Minima cā est cā duoꝝ aureoꝝ. qꝛ ꝓ ea nō datur actio de dolo vel. x. aureoꝝ alias x. solidoꝝ. vl̄ que ad sumpt⁹ iudiciales nō sufficit. ij. q. vi. anteriorum. §. illud de hoc est glo. vnica in. c. de appel. ti. de appel.

¶ Ministeriarij dicebantur forte a ministrando quia preerant castris principum. C. de castren. ⁊ ministe. li. xij.

¶ Misterium dicitur illud quod secretam ⁊ rē conditā habet dispensationem hoc est occultam ⁊ inuisibilē virtutē ⁊ gr̄am a deo

BIU Cujas

dispensatā ꝛ collatam.i.q.multi vbi datur differētia iter misteriū sacrū ꝛ sacramentū

¶ Miserabiles dicūtur oēs illi quib⁹ nos ex natura mouemur ad miserandū ppt̄ fortuz iuriam:puta:senes decrepiti:debiles in diurno morbo fatigati:ctiā sic sunt diuites vidue:etiam religiosi inter psonas miserabiles computantur.

¶ Missilia: alias missalia dicūtur dona lia vel quedā pstationes quas nouus pretor creatus mittebat in vulgus vt q̄ quisq̄ apprehēderet eius fieret ꝛ in coronatione papevel imperatoris fieri solet vt p hoc pressura minuatur de quo glo.in.§.ꝟ amplius.institu.de re. diui.

¶ Mittere in possessionē est possessorē facere:aut in possessionē ducere vt rem custodiat.vbi gratia.Cōtendisti mecū fundum castellanū esse tuū:ꝛ pbasti:ideꝛ per executorē mittit te in possessionē.i.facit te possessorem.Itē volui agere cū tutio qui citatus noluit venire ad iudiciū:ideꝛ me mittere dz in possessionē fundi quez petebam: nō vt possideā sed vt custodiā rem.ꝛ manear in fundo vt ipse tutius tandē tedio affectus veniat ꝛ litem suscipiat donec pbauero illā rem esse meam.vide glo.fi.in.c.contingat de dol.ꝛ ꝓtu.quod opatur missio in possessionē in actione realī ꝛ psonali ex.i. ꝛ.ij.decre.Et nota q̄ ptoꝛ missionē in possessionē ex secūdo decreto sibi specialit̄ reseruauit.ꝛ sic legatis aut sub delegatis nō est concessum dare vel cōfirmare missionē in possessionem vt no.in glo.fi.c.qō trās lationem de offi.dele.de hac materia vide in c.quoniam frequēter.vt lite non cōte.circa medīū vel p⁹.ꝛ glo.in.c.contingat prealī.

¶ Mittere in possessionē noīe ventris est mittere in possessionē noīe eius qui ē in vētre:vt cū mulier pregnans mittit in possessionem noīe filij vel filie heredis quez vel quam habet in vtero ex marito premortuo Et nota adhoc q̄ iudex actoꝛem mittat in possessionē vel bona vendat vel cuz soluat reqrunt̄ quattuoꝛ necessario. Primo q̄ citet reū absentem trina citatione vel vna peremptoꝛia ad domū.Si nō reperitur citentur amici vel affines generali interdicto.ꝛ si nō cōparet aliquis procuratoꝛ vel defensoꝛ ex primo decreto.i.mandato mittit actoꝛ in possessionem cā rei seruādc q̄ missio nō tribuit ius sz solū detētoꝛem: vt reus tedio affectus veniat respōsur⁹. Quare dicitur possessio tedialis ex prio decreto. Secūdo requiritur cōgruū tēpus inter primā ꝛ ante secūdam missionem qō est arbitrariū postq̄ in iure nō inuenitur determiatū vel annale ꝛc. Tertio q̄ absens maliciose noluit comparere ꝛ animo fraudandi creditoꝛes.Secus si maliciose tātū videlicet ppter maleficiū aliquod nō tamē aio fraudandi.Quarto q̄ pstet de debito legitime per veras et plures probationes.nec sufficit iuramentū calūnie cū agitur de magno preiudicio rei absentis: quibus oībus habitis mittitur actoꝛ in possessionez vereex. ij.decreto.Et sic missus in possessionez habebit omne ius dominij vel quasi quod habuit reus: īmo reus postea nō est audiendus nisi nō fuisset propter cōtumaciaz absens:vt in.c.cōsultationibus.de offi.dele. Cuius est hec materia ꝛ ibi glo.bona.

De Modo

¶ Modus est moderamen dispositionis per appositionē oneris tā q̄ cause finalis vt patet ex legibus de ipso loquentib⁹.Et dicitur moderatio ad differentiā cōditionis que nō est moderatio sed suspensio.Dicitur tā q̄ cause finalis.verbi gratia. Promitto vel lego vt illud facias. Nam si dico promitto ꝛ illud facias.tunc nō esset illud p modū cause sed alterius dispositionis.Et hoc capiendo modū specialiter:Sed gñaliter est omnis dispositio vel qualitas adiecta dispositioni.l.obligationez.§.modus ff.de ac.ꝛ ob. Fit aūt mod⁹ p illas dictiones vt dūmodo ne.i. vt nō ad ꝛc. Sz qua facit causam ꝛ si cōditionem:vt.s̄.de cōdi. nā modus significat̄ per oēm dictionez vel oratiōnem ex suo ppio significato vel alias moderationē importātem.verbi gratia Dono vel lego equū vt des illi equuz.C.de

BIU Cujas

his que sub mo.lega.relin.l.ij.⁊.l. cuz ab eo.ff.de ꝯtrahen.empt. ibi veluti seu hoc modo vbi dicit ꝙ si emēdo fundū pignori obligatū a te hoc modo dicam vt liberes tunc liberare tener]. Et sic modus fit per dictionē:vt etiam in dictione dummodo eadem est significatio:vt dicta.l.cū ab eo. Idem in aduerbio ne:vt dicendo. titium heredem instituo ne fideicōmissa ex testamento sempronij retineat:quia dictio ne exponitur prout nō.⁊ sensus est vt non retineat.l.cuz pater.§.titio.ver.plane.ff. de lega.ij. Idem in p̄positione ad:vt dicēdo. Lego illi mille ad monumentū meū edificandū.qꝛ sensus est vt edificet monumentum.l.quibus diebus.§.fi.ff.de ꝯdi.⁊ demon. Idem in dictione pro:vt lego decez pro cura corporis mei sustinēda.l.lucius §.fi.ff.del.ij. Idem in p̄positione in:vt dicendo.in cura corporis mei in monumento faciēdo ⁊c. Sed si diceretur. Lego vxori mee in tēpus liberoꝝ: tunc faceret conditionē. Idem in dictione nomine:vt dicēdo.nomine dotis puellarum pauperū vel redemptione captiuoꝝ lego ⁊c. Ubi nō significatur ꝯditio sed mod⁹.l. mille.C.de epis.⁊ cleri. Ratio:qꝛ captiui semp sunt capti:⁊ puelle semp sunt pauperes. Secus si relinqueret nomine dotis certe persone vel redēptionis certe persone: qꝛ tunc faceret conditionem. Et idem dic in omni alia parte orationis que ad hoc significatuz pōt adaptari ex se vl subiecta materia

¶ Moduli dicūtur quedā formule ⁊ mēsure cemētarioꝝ per quas modi ⁊ quantitates lapidum cōprehenduntur.

¶ Monachus est vni⁹ anie custos a monos qd est vnū ⁊ icos custos. Et dicit fieri de regula.c.i.li.vi. Dicit etiaz creari.c.vlt eo.ti. Et dicit recipi.c.indēnitatibus.§. si vero.de elec.eo.li. Item dicitur ordinari. xvi.q.vlti.c.fi. Et est mūdo mortu⁹.deo viuens:extra claustrū sicut pisc] extra aquā in vita spūali subsistere nō potest.xvi.q.i. placuit. Et non potest habere proprium. de statu mona.c.ij.⁊.c.cuz ad monasteriū vbi habens propriuz in morte sepeliri debet in sterquilinio. Item nō potest esse aduocatus in causa.c.i.⁊.ij.de postu. Nec ꝓcurator nisi consentiēte abbate ⁊ in vtilitatem monasterij que duo debent concurrere.xvi.q.monachi.⁊.c.religiosus.de procur.i.in cle. Et no. Lodo.de Roma ꝙ etiā nec pro amico sui monasterij nec laico ꝑm Inno.in.c. cum i ⁊ a.de re iudi.nisi habita licentia vt s̄. Item non pōt deserere prioratum vel administrationē sine licentia abbatis.c.porrecta.de cōfir.vti.vel inuti. ⁊.c.ij.de sta.mo. Sed potest se transferre ad strictiorē regulam petita licentia: licz nō obtenta.c.licz.⁊.c.non est de reg. ⁊.l.q̄ pretextu.C.de sacrosan.eccle.vbi glo. Sz ad laxiorem regulaz non potest ire sine licentia pape: imo ꝑm Lodo.de Roma ad parem est multū dubium cui⁹ licentia tūc requirat. Inno.in.c.si.de renunci. Archi. xix.q.iij.statuim⁹. Io.an.in.c.si religiosus de elec.li.vi.⁊.c.ij.de testa.eo.li.in nouell. Pau.de liaza.in cle.fi.de elec. lapus abbas allegatione.lxij.⁊.c.xxx.variant. Lodo.de Roma dicit suo videri ꝙ requirat licentia abbatis.non em̄ sufficit habere a priori cōuentuali:quia pater totius ordinis est abbas. Dubium tamen facit.c.fi. de pac.li.vi.a simili ratione ⁊ glo.in.c.cuz singula.de preben.li.vi. Hec lodo.de Ro. in singularib⁹ suis. Item in refectorio carnes edere non possunt.c.cum ad monasterium prealleg. Quidā tamē monachi ꝑm quosdam ar.a ꝯtrario sensu. Extra refectoriū possunt:qd nō est verum nisi ex cā. vt ꝓpter infirmitatē vel debilitatē:vt no. Fran.zabar.in.d.c.cum ad monasterium pal. Adhuc quidam instant ꝯtra per.c.regule.xxix.dis.vbi dicit. ꝙ a carnibus quadrupedū debeant se abstinere.⁊ sic permitti videt de bipedibus:vt perdricib⁹.gallinacijs.⁊c. Hosti.dicit. ꝙ huic intellectui contradicit ratio naturalis:vt prohibitio de quadrupedibus fortius intelligitur de bipedibus in quibus maior ratio ꝑm hoc dixit de quadrupedibus propter commu

BIU Cujas

niorem frequentiaz talium. Alij dicunt q̄ ꝓpter minutionē ꝯcedi pōt quibusdā monachis vsus carniū. Et dicit Vincē. reuelatuz per angelū qui minuit. xiij. februarij non morieť illo anno ex febrili distemperantia.

¶ Monogamus. est vir vnius vxoris: sicut bigam⁹ duarū vxoꝝ. R. s̄. Bigamus.

¶ Monomachia. Require. s̄. Duellum.

¶ Monopoliū est alicui⁹ negociationis aut officij supioris vnica exercitatio cum p̄rogatiua ⁊ singl'ari inito pacto. vbi gr̄a. Causa negociatōnis aliqui inter se paciscuntur ne possessio aliqua precio minori vendatur q̄ ipsi inter se ꝯstituerūt. vel venditores panni vel cuiusq̄ negociationis inter se pacti sunt vt rem aliquā venalem vtilem ⁊ necessariā reipublice non debent pro minori precio q̄ ꝯuenerunt vendere. vel ne aliquos instruāt in arte sua nisi filios vel nepotes vt ipsi solum cōmoduz artis vel negociationis faciant ⁊ habeant. Isti em̄ dicuntur monopoliū exercere. Et grauissime puniēdi sunt: qz directe hmōi cōuentiones sunt ꝯtra p̄ncipem. Et dicit̄ s̄m azo. a monos qd̄ est vnum ⁊ polys. i. ciuitas: quasi vna negociatio in ciuitate. Et inde dicitur monopolia plural'r ⁊ monopolos: ⁊ est qui vult esse solus in ciuitate venditor. scz is qui impetrat q̄ sibi soli liceat in ciuitate aliqua specialia vēdere, emere vel facere. Vel monopoli sunt q̄ impetrant q̄ ipsis solis liceat hmōi facere etiam in vendendis rebus certum preciū statuere ꝯtra qd̄ nemini licz vendere. ⁊ dicitur a monos. i. vnū ⁊ polis ciuitas quasi vnus tm̄ in ciuitate vel societas vna ex pacto. Vel dicitur monopoliū a monos ⁊ palatim. i. venditio quasi vno modo facienda venditio. ⁊ talia cōmercia sunt prohibita. C. d̄ mono. ⁊ illi. ꝯuē. nego. l. vnica. Eodē modo binopolium dicit̄ a binopolis ⁊ binopola quasi bino modo facienda emptio.

¶ Monumentum est illud repositoriū in quo mortui reponūtur scz sepulcrum sine corpore. ⁊ dicitur a moneo qz ex̄tat ad memoriam defuncti. l. monumentuz. ff. de religi. ⁊ sumpt. fune.

¶ Morbus est habitus cuiuscūq̄ corporis ꝯtra naturā qui vsum eius ad illud faciat deteriorez. Cui⁹ causa nobis natura sanitatē dedit siue in toto corpe vt febris. siue in parte vt cecitas. ff. de edil'. edic. l. i. §. sed sciendū. ff. de re iudi. l. i. §. sed q̄situz

¶ Mores dicuntur frequētes actus hominū. s̄m Jo. theo. in prin. decre. in glo. et i. dis. mos.

¶ Morbus sumpticus alias sonticus ē: qui cuiq̄ rei nocet. ff. de ver. sig. l. morb⁹. ⁊ dicit glo. ibi cuiq̄ rei agēde vt. ff. d̄ edil'. edic. l. fi. §. fi. ff. de re. iudi. l. quesitū.

¶ Mortuus est reb⁹ humanis exempt⁹. de offi. dele. q̄uis. ⁊. c. si delegat⁹. eo. ti. li. vi. Vel est viam vniuerse carnis ingressus c. si subdelegato. eo. ti. ⁊ lib. Vel de medio sublatus. c. licet eo. ti. nam mediū dicitur hec vita. Et quare sic dicat̄ no. xxiij. q. iiij c. hec aūt vita. vt. s̄. Dicitur aūt quis mortuus sex modis. Primo spūaliter. Et sic dupliciter scz bene ⁊ male. Bene duplicit̄ per baptismū de ꝯsecra. dis. iiij. ostēditur. xv. q. i. nec is ⁊c. Male triplicit̄. Primo baptizat⁹: ab ecclesie tm̄ vnitate diuisus. d̄ conse. dis. ij. xp̄s. Scd̄o baptizatus in ecclesie vnitate ꝯsistens tm̄ criminosus. iij. q iiij. hi qui. vbi dicitur. Nolo mortē peccatoris ⁊c. ⁊. c. canonica. ea cau. q. v. Tercio baptizatus ⁊ eternaliter damnat⁹. de conse. dis. iiij. filius Scd̄o ciuiliter vt ab hostibus captus. seruus effectus. libert⁹ in seruitutē ab ingratitudinē reuocatus. ⁊ dicitur econtrario viuere: qz inaniter occisus est propter fidez christi. Quare mors sanctoꝝ frequēter dicitur ab ecclesia natalis eoꝝ quasi ad vitam nati sint. Tercio secularit̄ vt monach⁹. vt. s̄. ⁊. xvi. q. i. placuit. i. Quarto effectualiter vt paulus mortuus fuit: vt ait. Michi mundus crucifixus est ⁊ ego mundo. xxvij. q. i. que christo. Quinto carnaliter. ⁊ sexto corporal'r. Qui duo modi poni possunt pro eodem. ⁊ sic laza-

BIU Cujas

rius mortuus erat.xxiiij.q.i.si quē forte.
¶ Mortis causa donatio Require supra donatio.
¶ Mortuariū dicitur qđ quis reliquit in morte.vt no.in.c.cōquerēte.de offi.iu.or.
¶ Moliri est conari.c.quia ex eo.de pac. li.vi.
¶ Minus no.Pau.in cōmento decretal' ⁊ si vnanimiter.de postu.prela.
¶ Mos est longeua consuetudo de moribus tractatur.c.mos autem. dis.i.
¶ Motu proprio gratia fieri censetur qñ hoc expresse cautum est in eadem nec sufficit si probetur ꝙ papa motu proprio fecerit nisi contineatur in litteris.c.si motu ꝓprio.de preben.li.vi.⁊ ibi concor.ī glo.fi.
¶ Moretenus.i.ad mortē.xxxiij.q.v.notificasti te moretenus infirmatū.
¶ Mox qualiter capiat' est glo.in.c.quia propter.de elec.super ver.mox.⁊ in.l.ff.si cer.peta.

De Mu

¶ Muco est vicium panis.vnde dicit'.panis mucescit.vel mucidus fit.
¶ Mucro est ensis de hoc vide arch.in.c fi.de excep.li.vi. Et sumit' qñqꝫ pro excōmunicatione.vt.xvi.q.i.c.visis vbi in fi.dicitur.felici mucrone ep̄i sacerdotū piacula resecentur.i. salubri excōmuicatiōe ep̄i sacerdotum crimina puniātur.xxiiij.q.iij. corripiantur.
¶ Mulcto est aniaduersio vel pena pecuniaria arbitrio iudicis inflicta ad correctionem maloꝝ moꝝ. Pena est autez certa imposita a lege quam quis euitare potest:vt no.in.l.quandocunqꝫ.in glo.super ver.vel tercio.C.de ser.fugi.⁊ in.l.mulcta ff.de condi.⁊ demonstra. vbi glo.dicit ꝙ sit pena extraordinaria pro arbitrio:⁊ ibi a testatore imponitur.Dicitur autem mulcta illa pena q̄ nō est a lege statuta vel expressa.nam iudices in pluribus casibus legibus non scriptis sic mulctare possunt litigantes. Ex hoc patet differentia inter mulctam ⁊ penam.Nam pena generaliter sumitur tam pro pena pecuniaria q̄ pro pena corporali seu capitali. Sed mulcta pro pena pecuniaria:⁊ per sententiam a iudice irrogata.vnde bene appellatur a mulcta non autē a pena.l.si qua pena.ff.de verbo.sig. Item mulcta non iuducitur nisi a maioribus magistratibus:sed pena a quolibet iudice.
¶ Mulctare est punire pro pecunia:⁊ aliqñ ponitur pro abbreuiare.C. de modo mulcta.l.i.
¶ Mulio est custos muloꝝ. Unde. Mulio muloꝝ:agazo ducit asellos.l.idem iuris.ff.ad.l. aquil'.
¶ Mulcere est lenire placare vel blādiri.
¶ Municipium est oppidum in italia vel in prouincia aliqua constitutū in quo pacis obseruande causa milites constituti erant. Si autez in municipio nati sunt nō minus dicuntur municipales.vt.l. municeps.ff.de verbo.signi.
¶ Municipes dicunt' qui cuiuscunqꝫ municipij manerij lociue tenent custodiam. Et dicitur a munere ⁊ capio non obstāte ꝙ munus non capiatur. Et tnmē municipes dicunt' qui in eodem municipio nati sunt.vt.l. municipes. prealle. Vel dicunt' q̄ in municipio faciūt mūera:sꝫ abusiue.
¶ Munucipium est ciuitas ⁊ municipes cuiuscūqꝫ ciuitatis ciues appellantur.ff. ad.l.iul'.de an.l.i.
¶ Municipalis honor est administratio reipublice cuꝫ gradu dignitatis siue cum sumptu siue cum erogatione continēs.ff. de munc.⁊ hono.l.honor.
¶ Municipalis magister dicitur ille qui preest municipibus.
Municeps originari' dr̄ ab origine p̄ris nō sua cā.vt in.l.fili'.C.de mūici.orig.li.x
¶ Multotiens ⁊ totiens.no.Archi.ix.q iij.non est.
¶ Multiplicatio ē qñ dispositio iterat' seu multiplicat'.vbi gr̄a.Testator plib' her̄dib' institut] legat ab vno.x.titio ab alio.x. ⁊ sic đ alijs a quolibꝫ hr̄de.x.ī solidū debētur.l.si plib'.§.i.ff.de l'.ij.qꝛ significatū sumit' ex multiplicatiōe dispositionis iūcto

BIU Cujas

q̄ qualitas est multiplicabilis. ideo ex q̄libꝫ dispositione debetur q̄libet q̄litas adiecta. Item ibi. testator ab herede instituto legat. x. titio. ⁊ si heres nō erit substituit seium ⁊ ab eodem legat. x. eidem titio: institut⁹ nō est heres: ⁊ substitut⁹ tenebit̄ tm̄ ad. x. ab ipso relicta vl̄ ab instituto qd̄ idem est. ar. l. licꝫ. ff. de legi. ⁊. l. seruo. §. si quis apud. e. ti. Ratio: qꝛ substitutio significat substitutū esse appositū loco instituti. Item ibi: testator legat. x. titio in testō: ⁊ eidem titio legat. x. in codicillis: singula debētur: qꝛ multiplicatio significat̄. l. quinquaginta. ff. de proba. Sed ibi testator legat. x. titio in testō post in eodem testō legat titio. x. semel tm̄ debētur: vt. l. plane. § sed si nō. ff. de l̄. i. Quia ex eodem testamēto ⁊ eadem q̄ntitate cōcluditur testatorez q̄ntitatē nō voluisse multiplicare nisi euidenter ꝓbaretur ꝯtrariū. Sed ibi testator legat. x. titio postea in eodez testō legat titio. xv. vtraqꝫ q̄ntitas debetur. l. plane pre allegato. Et a cōtrario sensu cum dicit eadem. ⁊ est ratio ex diuersitate quātitatis. Secus si diceret titio cui legaui. x. volo p̄stari. xv. tunc enim. xv. tm̄ debentur. Item dic in ꝯtractibus prout quodlibet probabile mediū concludit. Item multiplicatio deberi significatur. verbi gratia. Numerauī tibi. x. ⁊ incontinēti stipulor. xx. illa debentur. l. si ita. ff. d̄ noua. ⁊ dele. quia significatū sumitur ex stipulatione facti incontinenti post numerationē. Item ibi: promitto tibi. x. bis tenentur: quia si intelligētur de eisdem decem promissio secunda esset frustratoria: qd̄ nō ē dicendū. ar. l. si qn̄ ff. de leg. i.

¶ Munus est duplex. Aliud publicum. Aliud priuatum. Publicum est quod in administranda republica cum sumptu sine dignitatis titulo subministrat̄: vt. ff. de mune. ⁊ hono. in prin. Et differunt mun⁹ ⁊ donum: qꝛ mun⁹ est cum aliquid dat̄ cā p̄cedente. donū vero sine cā vt. ff. de v̄. sig. l. inter donū. ⁊. c. peccatū. de reg. iur. li. vi. Et inquit Paulus. l. i. munus. ff. de verb. sig. munus trib⁹ modis dicitur. Uno modo donum. altero modo onus. inde immunitas appellatur. tercio officiū. vnde munera militaria. inde municeps qui mūera ciuilia capit. Unde dicitur. Dat meritum munus: sed confert gratia donū. Munus cum causa datur: donū sine causa. de hoc etiaz per Jo. an. in glo. in. c. accusatus. de heret. li. vi.

¶ Munera patrimonialia ⁊ mixta. Req̄re spe. de censi. ⁊ exac. in tractatu libellorꝫ §. nunc autem dicendū. versi. que aūt sunt munera. Item munerū alia sunt sordida: vt arene fodiende. calcis coquēde que in dignitatibus ꝯstitui nō ꝯsueuerunt. Alia sunt sordida ꝯtrario modo se habentia.

¶ Murex est quoddā genus piscis. inde murilegus quasi legens murices. Sunt autē murices pisces ex quorꝫ sanguine fit atramentū imperiale: in quo purpura tingebatur. ⁊ ſm Accur. in. l. i. C. q̄ res ven. non pos. Etiam coquiliū est anīal sile. Et vtrunqꝫ debet simul comburi ⁊ simul teri. vt ex eis fiant signa.

¶ Murilegus dr̄ seru⁹ auctoritate iudicis manumissus quē dn̄s liberos grauando manumitti disposuit. liberi tm̄ mortuo p̄re seruū istū nō manumittūt: ⁊ sic tanq̄ mus ꝑ foramina liberat̄. i. libertatē ꝯsequitur. qꝛ iure ptāte manumittit̄. C. de murile. in rubri. li. xi. ſm accur. vbi dicūtur murilegu li serui qui capiūt pisces qui dicūtur murices. vt. s̄. Et in illis seruis partus non sequitur matrē: sed succedit patri in officio ⁊ ī hoc est spāle: vt. l. qui aūt patrē. ⁊. l. hi qui. lib̄. ⁊ ti. p̄al. ⁊ hoc de iure romano. secus aūt de iure lōgobardorꝫ qꝛ semper in deteriorē trahitur statū vt sit matrimoniū Si aūt ꝯcubinatus seruat̄ ius romanorū q̄ sequitur ventrē. insti. de inge. in glo. iij.

¶ Musio. id est. fatuus.

¶ Munimenta dicuntur probatōes ⁊ instrumēta que cām muniunt. vide de elec. c q̄uis. in glo. fi. li. vi. Alias monimenta dicuntur eo quia monent ⁊ informant iudices quid facere debent.

BIU Cujas

¶ Mutatoria dicũtur vulgo diuersoria: vel fullonica quasi secreta edificia. Et ponuntur etiam pro vestimentis pluribus mutationem habentibus.

¶ Mutatio capit pro variatiõe in facto. verbi gra. Testator legat ciphũ vel poculum. & fit massa vel econtra legatũ non perimitur imo debetur massa poculo legato vel ecõtra. l. seruũ filij. §. ĩ pocula. ff. de. l. i. quia nõ significat volũtas testatoris mutata. & qz poculi ad massaz & masse ad poculum facilis est reductio: & sic nõ magna imutatio etiã nec in estimatiõe est magna distinctio. Item ibi. testator lanam legat: & inde facit vestimentũ legatuz perimit. l. lana. ff. de. l. ij. qz ex mutatiõe rei significatur voluntatis mutatio. Et sumitur significatũ ex hoc: qz lane ad vestimentũ nõ est facilis reductio. Etiã qz quo ad estimationem magna est distinctio. sicr quo ad aptationẽ: qz vestimentũ vni aptuz alteri vix adaptatur. & si adaptatur hoc fit cum magna diminutione sui sed ibi testator lanaz legaut heres de illa vestimentum fecit legatum nõ perimitur. l. seruum. §. item si lana. ff. de. l. i. scõm intellectũ glo. ibidez. Ratio qz mutatio facta per heredem nullatenus significat voluntatis testatoris mutationẽ. Et idem dic in aliena lana legata ponẽdo q dñs ex ea vestimentũ fecit: nam ex hoc nõ significat mutatio volũtatis testatoris nisi alias appareat. Nõ est tñ dicendũ q debeat vestimentũ sed estimatio lane. Item ibi. testator legauit aream: deinde domũ desup edificauit: domus debetur. l. seru' filij. §. aree. ff. de. l. i. qz area ẽ fundamentũ & pars potissima. Etiã qz testator mutãdo videtur in eadez remanere volũtate. Nec impositio edificij sufficit ad mutationẽ volũtat. imo qz volũtas remanet in legato & edificiũ seq̃tur suũ significatuz q testator legat domũ. Itẽ ibi. testator legat domũ: dom' ad aliam areã reducitur. area debetur qz legatũ tenet in tota re & q̃libet sua parte. ergo & si in parte rei perimitur tenet tñ in parte remanẽte: hoc addito q ex mutatione rei nulla significatur voluntat' mutatio. Sed si testator legat domũ q̃ ad areaz reducat: deinde aree edificiuz imponit nichil debet. l. si ita. §. si dom'. in fi. ff. de. l. i. Ratio qz alia dom' est & nõ illa quã testator legauit. Item ibi. testator legauit nauem: destruit' nauis: & ex eisdem tabulis reficit. debetur. l. si res. §. aream. ff. de solu. Ratio quia est eadẽ nauis ex eisdem tabulis refecta.

¶ Mutilare est aliqd membz amputare vel aliqd integrũ detrũcare. vt hoi manũ. vel pedem vel aliquod membz auferre.

¶ Mutuũ est qd alicui pstatur vt tpe suo reddat. Et dicitur quasi de meo tuũ. vnde est nomẽ cõpositus ex corrupto & integro quia qd meũ fuerat mutuando tuũ facio. Unde res q̃ ponderãtur vt argentum & si multa que numerãtur vt pecunia. & q̃ mensurantur vt frumentũ mutuari possunt: vt l. ij. ff. si cer. pe. §. mutui datio. vbi dicitur. q mutui datio consistit in his rebus que ponderę. mensura. numeroue cõsistunt. in sti. qui. mo. re ptra. obli. in pn. veluti oleo frumẽto. pecunia nũerata &c. Et ꝛ vsura sit quicqd accidit sorti in mutuo ex pacto: vel intentiõe principal' tñ in aliis rebus puta vestib' vel aliis nõ in mutuo psistentibus etiã vsura cõmittitur vt. xiij. q. iij. c. plerique. & c. se. Usura est vbi ampli' requiritur q̃ datur Pro quo distingue duplicẽ vsurã. vt. j. de lra V. Sed nunqd erit mutuũ si q̃s oues ad numerũ dederit. Rñdet q nõ: qz in mutuo inspicięda est natura et psuetudo rei mutuate. Nam pecunie psuetudo natura & aptitudo est vt ad numerũ detur. l. i. ff. de ꝓben. emp. & vendi. & sic de frumẽto. Sed lubri oues. & silia nõ dãtur ad numerũ: nec sic ad põdus vel mensurã eo q res mutuata nõ est eadem sed psilis reddi debeat. Et in hmõi reb' nõ põt omnimoda silitudo inueniri ita q res semp omnino similis vendatur.

¶ Mutuũ eñ dantes & nichil inde sperãtes. &c. de vsu. c. ꝓsulunt. &. c. nauigãti. e. ti. in glo.

BIU Cujas

De Na

Nancisci est aliquid acquirere consequi vel adipisci. Unde dicitur. nactussum illā. id est. adeptus sum: vel acquisiui cam.

¶ Natura dicitur multis modis. Quāqz vis insita rebus similia de similibus procreans. Scdo stimulus vel instinct⁹ natuee ex sensualitate proueniēs ad appetendum. procurandū vel educanduz. Tercio instinctus nature ex ratione proueniens. vt est glo. i. dis. ius autem naturale.

¶ Naturalis dicitur filius ex concubina que in domo propria tenetur vnica quasi loco vxoris. Et ita is in bonis patris ab intestato succedit ī duas vncias paterne sube si alij filij legitimi nec vxoris extent in bonis autem maternis cum filijs legitimis succedit.

¶ Natale dicitur scriptura cū annis dñi. ⁊ p̄conizata q̄ dicebat luciū esse natum ingenuū. ⁊ sic in legendis sanctoꝝ ⁊ intitulatur natalis sancti Johis qñ morit̄ quasi tunc nascatur nunq̄ moritur⁹. vel dr̄ prima natiuitat⁹ q̄ ē de iure naturali. Et oēz hominē dicit liberū. vnde cōstitutū est nō efficere manumissionē natalibus. i. ingenuitati. insti. de inge. in fi. Item dicim⁹ seruus iste restituitur natalib⁹. i. libtati quā habet ex iure naturali. ff. de nata. l. ij.

¶ Nauliū est vectura siue preciū qd̄ p̄statur pro eadez facta collatōe int̄ vectores vehētes pro mercede nauigationis illis qui nauigiū exercēt vel ducūt. Uñ Lodo. de ro. in singularib⁹ suis dicit ad qōnez talem nautam conduxit: vel mulionē aut galeam ad portandū familiaz meā. Quid si moriātur aliqui in naui vtrū p illis nauta dēat naulū vl̄ pēsionē habere. Sub distinctione si fit cōuentio de illis ducendis vel ad talē locū deportādis. tūc pro mortuis non debet solui naulū. Si vero fit de illis pactū in naui ponendis. tūc secus. Tertio si dubitat̄ de verbis tūc etiā debetur naulū. tex. est sing. in. l. si vehēda. in prin. ff. ad l. ro. de iac. Sil̄e dicetur de infante nato in naui. ff. locati. l. si adest. §. siquis mulierē.

¶ Nauta est qui ministrat naui vel ducit nauem eā gubernās. ⁊ ea que ad vsum ei⁹ pertinēt faciens. ff. nau. cau. sta. l. i. §. ij. ff. fur. aduer. na.

¶ Nauticus thiberinus est q̄ nauigat in flumine rome vehendo in romā vel extrahendo ad castra. vt. C. de nau. tib. l. ad castra. li. xi.

¶ Nauticū fen⁹ est quod propter nauticā: pecuniā vel quasi nautica exigit̄. ff. d̄ nau. fe. per totū. et. C. e. ti. libro cuz proponas.

¶ Nautica pecunia est q̄ pericculo creditoris in nauigio, suscepto datur trahenda. Sed quasi nautica est cū piculū mutuate pecunie in me recipio si aliqua cōditio nō existat puta si piscator nō capiat pisces et hmōi vide glo. C. de nau. feu. in Rubrica.

¶ Naufragium est naue fracta submersio reꝝ siue corpoꝝ ⁊ dicit̄ quasi nauis fragiū id est fractura. C. de naufra. li. xi.

¶ Nauicularij seu naucleri sunt qui transportant publicas spēs scdm Accur. C. de nau. publi. spe. transp. li. xi. in Rub. Et dicūtur etiā illi qui ante nouarias spēs a susceptorib⁹ in prouincia accipe ⁊ romā vel in castra. vbi erāt milites deferre debebāt

¶ Nausochonium est domus in qua iuuenes educantur.

De Ne

¶ Necessitudo est parētela vl̄ cognatio. l. nō ē singul̄. ff. de reg. iu. vbi glo. sic expoit.

¶ Ne prout nō capit̄. ff. de acquirē. posses. l. qui absenti. §. i. De hac dictiōe vide. C. de indictio. vi. tol. in auctē. cui relictum.

¶ Nec. implicat sensum cōtrariū expresse vt no. in. l. iuris ignorātia. C. qui admi. ad bono possessio. poss.

¶ Negociuz est triplex. scz cōe. publicū. ⁊ priuatū. Cōmune qd̄ ptinet ad dispositionem alicui⁹ regionis. Publicū qd̄ ptinet ad regionē alicui⁹ ciuitat⁹. sz p̄uatū qd̄ ptinet ad priuatā psonaz. Et istis trib⁹ negocijs correspondet triplex dispensatio. scz politica que ꝯsistit in prouisione plurium seu toti⁹ cōmunitatis. Et hoc docetur in

BIU Cujas

octo libris politicoꝝ aristo. Iconomica: q̃ consistit in dispositione familie. ⁊ habet in duobus libris iconomicoꝝ Aristo. Et monastica vel ethica: que consistit in regimine suipsius tm̃. ⁊ illa tractat in decem libris ethicoꝝ eiusdem.

¶ Negociatio est in cõmerciis sicut negocium in dispensatione. vnde tam negociatio q̃ negociũ aliq̃n signficãt actionẽ alicui⁹ rei: cui⁹ ꝓtrariũ est ocium. Aliq̃n actionem esse idem qđ urgũ litis. ⁊ dicit q̃si negans ociũ. c. fozus. §. negociũ de ẏ. sig.

¶ Negligentia est cuius qđ fieri debet vel potest obmissio.

¶ Negatiua apud iuristas est improbabilis: vt. vi. q. i. actoz. C. de proba. l. actoz. de elec. bone memorie. j. vbi dz, Negantis factũ nulla est probatio: subaudi directa: qz qđ nichil ẽ nõ cadit i sensũ. Vñ sciendũ multiplex est negatiua. s. facti: dicti: iuris equalitat: et quedã pura. Unde negatiua facti duplex est. s. pura: q̃ habet determinationẽ tẽporis: loci: vel alterius rei puta qz est coartata ad certas personas ỏ qua est casus. c. iij. loco de probat. vbi coartatur ad personas capituli. Et illa probari potest indirecte. verbi gratia. Si instrum entum exhibeat ꝓtinens stipulationẽ factã tali die vel loco. arg. ca. ex tenore. de testi. Aut nõ habz aliquam talũ determinationem; ⁊ tunc probari nõ põt directe vel indirecte: vnde onus probandi transfertur in aduersariũ. ⁊ hoc ido: qz negationũ nõ sunt cause nec circũstantie q̃ sunt necessarie in probatione. vt si quis dicit se nunq̃ ꝓfisse cũ bertha. vel nõ cognouisse berthã q̃ dz negatiua explicata. ỏ fri. ⁊ malefi. c. i. Vel dicitur negatiua positio. Est em̃ positio negatiua implicita: vt pono q⁹ in electione tm̃ quattuoꝝ canonici presentes fuerunt: vt in. c. cum ecclesia. de cau. posses. et proprie. Quas positiones negatiuas iuris rigoꝝ repellit. sed equitas admittit si iudici videbitur: vt in. c. i. de confessio. lib. vi. Etiam ibi. Si aliquis dicat se esse non catuz ⁊ negatiua facti mixta dicitur que cum affirmatiua implicita miscetur: vt illa que habet affirmatiuam implicite dicendo. Ego non renũciam sponte: quasi dicat: renunciani coactus vel inuitus. Et hoc debet probari ab eo qui negat. c. super hoc. de renuncia t. Sed negatiua iuris probari potest. vt si dicat quis alicui. Non potes esse testis: debet hoc probare. Similiter si negetur emancipatio rite facta. ⁊ negans aliquis iuste factum debet hoc probare q⁹ non sit factum de iure: sed contra ius: vt in. l. ab ea parte. §. i. ff. de ꝓbatio. vbi dicitur ab ea parte que dicit ad uersarium suum ab aliquo iure prohibitum esse specialiter lege vel constitutione probari oportere. Item respondet si quis negat emancipationem recte factam probationem ipsum prestare deberet.

¶ Negatiua vero qualitatis duplex est. scz aut qualitatis intrinsece. aut qualitatis extrinsece. De qualitate intrinseca. vt cuiz homo nascitur. ⁊ tunc presumitur negatiua: nisi probetur affirmatiua. Unde si negetur scientia probandum est hoc examinatione iudicis. de preben. cum scõm. apostolum. Si etas per aspectũ corporis in legitimitas aut ergo is cui legitimitas opponitur est de hoc infamatus. ⁊ tunc cogitur se purgare. c. bone. preallega. Dicẽdo ergo. Ille non est idoneus. non est legitimus. non est soluendo. ⁊c. probari debet ab eo qui dicit. quia quilibet presumitur idoneus. bonus ⁊c. nisi contrariũ probetur. de presumpt. dudum. de scruti. in or. fa. c. vnico. ⁊ nisi ius presumat in contrarium. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. quintus. ff. de probatio. si pactum. ⁊. l. si cirographum. Etiam iudex qui habet hoc ex officio suo cuncta rimari. c. iudicantem. xxx. q. v. et. xxiij. q. viij. occidit. de offi. delega. super questionum. §. intentionis. Potest ⁊ debet si viderit expedire. ⁊ interrogare super negatiua. argu. ff. de interroga. actio. l. vbicunq⁹. ⁊. c. cum iohannes. de fide instrumen. vbi iudex facit interrogationẽ quam etiam pars facere non poterit, cum

BIU Cujas

esset in causa conclusuz: faciunt nota. per Hosti. ⁊ Inno. in. c. sup his. de accu. ⁊ maxime sup negatiua vbi agitur de salute vl' piculo anie. arg. de re iudi. c. lator. ad finē Ex p̄dict] elicitur ꝙ quis in iudicio excusatur a respōdendo positioni negatiue. iō qꝛ qui negat nō ponit sed remouet siue sit negatiua implicita siue explicita quā faciunt he dictiones tantū solum ⁊c. ⁊ spe. ti. depo. §. viij. Sic probat neutrā p̄dictarū poni posse. Nam positiōes succedūt in locuz probationū. vt in auctē. de his qui in gredi. ad app. §. fi. vnde id soluz veniet in positione qd̄ in probatiōe. Sed negatiue vt p̄dicitur nulla est directa probatio. ergo nec positio. Et dat Bal. rationē: quia respōsio ad positionē fit ad releuandū ab onere ꝓbandi. Sed positiōes negatiuas nō habz necesse probare. ergo nō est ei respondendū. Et ita dicit sentire glo. in. l. ij. in. §. qd̄ obseruari. C. de iura. ca. Si vero h̄ret necesse probare tunc deberet responderi. vt. c. i. de confes. li. vi. Idem dicit negatiuam positionē esse in qua ponitur dictio absqꝫ. vt no. Cy. in. l. actor. C. de ꝓba. in. iij. qōne. hoc veruz qñ ista dictio absqꝫ venit ad exclusionē alicui⁹ affirmatiue. et ita ex se nō implicat affirmationē. Secus si implicaret illā. verbi gr̄a. Pono ꝙ res fuit absqꝫ eo ꝙ titiū tali die percuteret. qꝛ tota die fui absens alibi. Nam talis positio nō dicitur mera negatiua. qꝛ oritur ex affirmatiua. s. fui alibi. Et hoc tenet spe. in ti. deposi. §. videndū. ver. viij. fa. no. insti. de inuti. sti. §. item verboꝝ. Item quia ponens illud qd̄ ponit si negatur necesse habz probare. l. actor prealle. que est canonizata. vi. q. vlti. actor. in qua dicitur actor qd̄ assueuerat probare se non posse ꝓfitendo reum necessitati monstrādi ꝯtrarium non astringit. Cum per rerum naturam factū negantis probatio nulla sit. Et sicut propositio negatiua vt predictū est: sic etiam positio negatiua est triplex. s. facti. iuris ⁊ qualitatis. Et facti scz duplex. simplex ⁊ pura que non habet determinationē loci. temporis vel rei consimilis: vt illa pono me non cognouisse bertham. c. i de frig. ⁊ male. ⁊c. De tali em̄ in. c. cum ecclesia sutrina. de cau. posses. ⁊ proprie. Et alia impura vel mixta. videlicz que est certo loco coartata: vt in. c. proposuisti. de ꝓba. vbi per loci inspectionē probatur non cognita. Et habet in se sensum affirmatiuum implicitum. vt non cognita. i. virgo. Et dicit Bar. de sax. in. l. quicunqꝫ. preal. se semper defendisse. ꝙ qui proponit negatiuam debet eam probare etiam si non sit coartata loco vel tempore. qꝛ intelligitur coartata persona proponentis per. c. plerique. ij. q. vij. vbi boni viri sufferunt peccata aliena ⁊ tacēt: qꝛ que sciunt iudicib⁹ probare nō possunt. Et hoc ipse idem concludit. C. de ser. fugi. l. preallega. Ponat actor quicquid velit affirmatiue vel negatiue pro intentione sua fundāda hoc probare debet. Et nota ꝙ antiqui doctores negatiuam probari non posse intellexere per testes. Sed hodie iudex pōt admittere positiones negatiuas que non possunt probari nisi per confessionē aduersarij si saltem hoc videatur ei equuz ⁊ expediēs. De hoc de tempo. ordi. dilectus. de eta. et quali. c. vlti. ⁊ glo. antepenult. in. c. i. de cōfessio. li. vi.

¶ Nepos est fili⁹ filij vel filie. sed neptis filia eorundem. Etiaz nepos capitur pro filio fratris. c. ij. de arbi. c. fundamēta. de elect. li. vi.

¶ Nepos posthumus est qui post mortē aui natus est superstite suo patre.

¶ Neophitus dicitur nou⁹ in fide. xlviij. dis. quoniam. a neos quod est nouum et phitos quod est fides. Item dicitur nouus in religione. ea. dis. sicut olim. Et prohibetur talis ordinari duabus de causis. vt ponit Goffredus in sum. de temp. ordi. §. sequitur.

De Ni

¶ Nisi quot modis capiatur: vide per Dy. in regula peccati. lib. vi. ⁊. l. actione. C. de transac. Nam quando dictio nisi se

quitur negationez: tunc stat inclusiue. ⁊ sic ponit respectus excipiēdi: vt in. c. postulasti ⁊ in. c. sedes de rescripti. c. romana. ꝟ. ij. de ap. li. vi. Si ꝟo p̄cedit affirmatiue ⁊ hoc respectu excipiēdi: tunc p̄uat. c. i. de ap. c. si vero de sen. exc. cum similib⁹. Itē ⁊ adijcit orationi affirmatiue priuat: de testi. c. de testibus in fi. Qñq; nec ponit nec p̄uat. ij. q. i. hec est rō. Nam oro p̄cedens nō complectebatur illū casum. Interduz ponitur pro sed. xxviij. dis. si deinde. Qñq; ꝓ si nō: vt. c. preterea. ij. de ap. ⁊. c. q̄cunq; de sen. excō. li. vi. Unde quando ponitur nisi in sententijs ⁊ in vltimis voluntatib⁹ videtur inducere cōditionem secus in cōtractibus. De hoc vide ꝑ dñm Dy. vbi supra. Et dictio nisi cōponitur ex ni. i. nō ⁊ si: quasi nō. Et sumitur tripliciter. Primo cōditionalit. Secundo exceptiue. Tertio his modis simul Item cōditionaliter. tripliciter: vel quo ad resolutionez vel quo ad dispositionē. Quo ad resolutionez ibi. Uendo tibi fundū pro decem nisi alius infra mensez attulerit meliorem cōditionez. Nam venditio est pura solutio cōditionalis: quia resoluitur vel rescinditur si alius infra mēsem attulerit maius precium: sed nō stabit venditio. l. ij. §. si in diem. ff. ꝓ empti. Item ibi. Lego decē nisi nauis ex Asia venerit infra mensem dispositio est conditionalis: quia sensus est si nō venerit legatū valeat ⁊ ꝑficiatur. Similiter ibi. Lego nisi noluerit dispositio conditionalis ⁊ legatū cōditionale. Et est sensus lego si heres nō ꝯtradixerit seu reprobauerit sicut apposita conditione. si capitoliuz non ascenderit. l. fi. ff. de condi insti. Item ibi. Lego decez adimo nisi nauis ex asia venerit: ademptio est ꝯditionalis. ⁊ ē sensus. adimo legatum: ⁊ nolo tenere ip̄m si nauis venerit: ⁊ qꝛ adēptio est sub ꝯditione vr̄ datum sub cōtraria cōditione. l. quibus diebus. §. qui titio. ff. de cōdi. ⁊ demōstra. Significatur etiam exceptiue qñ eximit seu tollit aliquid qd̄ est in oratione precedenti. vt nō sit idē ius vel idem effect⁹ Et hoc dupliciter. vt p̄missum ē. s. affirmatiue post oronem negatiuā: ⁊ negatiue p⁹ oronem affirmatiuā: vt null⁹ hō currit nisi sorcrates. oīs homo mouetur nisi plato. facit l. i. C. de trāsac. ⁊. l. si eū. in fi. ff. si quis cautio cū ibi nota. Itē in p̄dictis vbi refert ad resolutionē ⁊ ademptionē facit cōditionez Et significat etiaz aliq̄liter exceptiue. ⁊ sic cōditionaliter significat ⁊ exceptiue simul

¶ Nichilominus ⁊ nichilomagis differūt qꝛ p̄mū includit affirmationē ꝟm negationē: vt insti. qui. nō est ꝑmis. fa. te. §. i. in glo.

De No

¶ Nomiator. i. elector officialiuz. vt. C. de peri. nominato. l. i. ⁊. ij. li. x.

¶ Nomen qñq; idem ē ꝙ ius debitoris: vt in. l. a diuo pio. §. in plurib⁹: vbi dr̄ ꝙ prio debent venire. i. vendi mobilia. secūdo immobilia. tertio noīa. i. iura debitoꝝ cōdemnatoꝝ ⁊ specialiter in. §. sic quoq; ⁊ seque. Item qñq; nomē idē est qd̄ fama. vt dicendo. Melius est nomē bonum q̄ vnguenta p̄ciosa. Eccl. vij. Etiā qñq; capitur ꝓ noīe rei ꝓprio vel appellatiuo. ⁊ sic dr̄. Nomen consonans dz esse rei. xxi. di. cleros. de preben. cum scd̄m aplm. insti. de dona. §. est et aliud genus. xvij. q. i. si cupis. De nomine proprio dicitur ꝙ similitudo nominis inducit affectionez. ff. de lega. ij. l. cum filius §. pater. iuncta glo. ⁊. ff. de lega. i. si quis in fundi vocabulo: vbi dicitur ꝙ de nomine ꝓprio non est cura: vel de cognomine: duz in substantia nō erretur: quia nomina hominum mutabilia sunt: rerum autē īmobilia.

¶ Nobilitas scd̄m Bar. de saxofer. in tractatu de nobilitate quem composuit circa l. si vt ꝓponis. C. de digni. li. xij. post quattuor opiniones de nobilitate quas reprobat. Nobilitas est qualitas illata per principatum tenentē qua quis vltra honestos plebeios acceptus ostenditur. Primo dicitur qualitas quia potest adesse vel abesse preter subiecti corruptionem nam mulier plebeia nubens nobili nobilis efficitur l. mulieres. C. de digni. ⁊. l. femine. ff. de sena. ⁊ hi quibus imperator de nouo concedit dignitatem. vt in to. ti. p̄a lle. Ita muli-

BIU Cujas

er nobilis nubens plebeio efficitur ignobilis. sicut ille q̄ propter delictū perdit dignitatem. l. quotiens. ꝛ. l. iudices. C. eo. ti. Et sic in aliquo tempore quis est nobilis: in alio ignobilis. imo in vno loco nō in alio vt sarracenus nobilis captus a christiano est ignobilis ꝛ seruus ꝛ ecōuerso. Dicitur illata quia nullus a seipso potest habere dignitatem vel nobilitatem: sed oportet q̄ per alterum conferatur. immo qui sua auctoritate assumeret in crimē falsi incideret vt in. l. iuliam maiestatis. ff. de fal. ꝛin reg. iur. c. i. li. vi. vide no. per bar. in. l. vendatur C. de profes. ꝛ mod. ꝛ in. l. i. C. vt dig. ordi. seruetur. ꝛ bal. i. l. data opera. in. xvij. coll. C. qui accu. non pos. vbi ponit denominante se comitem qui non est: ꝛde creante not. cum nō habent not. Etiam quia dignitas infertur in alium ex mera gratia concedentis: scilicet principis qui nō recognoscit superiorem. alias enim superior cogeret inferiorem vt daret dignitatem sic esse ex debito. Possunt tamen precedere aliqui causse ex congruo impellentes concedentem vt sunt virtutes ꝛ act⁹ virtuosi. ff. de orig. iur. l. ij. in penul. ꝛ vlti. colūna ꝛc. Dicitur per principatum tenentem. Sed principatum omnium tenet deus: qui quandoq; nobilitates et dignitates temporales immediate instituit. quādoq; alius princeps nō recognoscens superiorem temporalē. Nam baro qui nō est miles potest certo casu facere militem: licet cōtrarium notat: Cy. in. l. ij. C. de here. tu. ꝛ bar. in. l. fi. C. vnde liberi. vbi dicunt q̄ qui nō est doctor nō potest facere doctorem, nec militem qui nō miles Possunt tamen reges vel duces extra regnum suum in alienis partibus facere milites: quia ea que sunt voluntarie iurisdictionis vt est facere militem possunt exerceri extra territorium. l. i. ꝛ. ij. ff. de offi. procons. ꝛ lega. Dicitur qua quis vltra honestos plebeios. qua plebeiorum quidam sunt honesti. quidam viles. l. mulier. C. eo. titu. Licet ergo honesti plebei sint magis accepti, nō tamen sunt nobiles, quia nobilis est acceptus vltra honestos plebeios. Et dicitur acceptus quia nobilitas consistit in hoc q̄ princeps facit quem gratum ꝛ acceptum: licet in ciuitatibus que regnantur per populum nobiles sint interdū minus accepti. ꝛ plus puniantur in penarū impositione. Dicitur vltimo ostenditur: quia si quis per mille annos viueret cum omnibus virtutibus ꝛ princeps eum summe diligeret et acceptū haberet tamen plebeius remaneret donec in eum infertur dignitas nobilitatis per principem qua ostenditur acceptus vltra plebeios. Et potest ostensio fieri verbis expressis hoc continētibus l. ille autem. §. cū verbo. ff. de lega. iij. Quā doq; etiam non exprimuntur verbis. ꝛ tunc debet fieri aliquo actu hoc casu de necessitate importante. l. pro herede. §. pomponius. ff. de acquir. heredi. vt si conceditur alicui officium quod haberet dignitatem vel nobilitatem annexam vel comitatum ducatum ꝛ cetera. Cetera de nobilitate. vt dicit quattuor opiniones. ꝛ tres nobilitates. Et qualiter aliquis debeat probare nobilitatem. vide in tractatu practice Et vtrum nobilis propter ingressum religionis perdat nobilitatem. vide Lodo. de ro. in singularibus suis. Bal. in. l. deo nobis C. de epis. ꝛclc. ꝛquod nō facit. ff. de re. iur. l. iura. que dicit iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt. Et nobilitas ē quoddam ius sanguinis quod est incommutabile: vt in. l. iuus agnationis. ff. de pac. vide glo. ord. xxvij. q. ij. scripsit. xx. q. iij. presens clericus que volunt q̄ sic. quas approbat Spe. in titu. de statu. mona. §. i. ver. xi. Etiam dominus de ro. inter quos talis questio de facto fuit mota allegabant duas glo. a parte volentes monachum nobilitatē perdere. Primaz in. c. i. de purga. ca. super. ꝟ. ingenuus non est. Secundam in. c. ea que de test. reg. ver. sup personaꝝ delectu. Quibus tamen non obstantibus domini de rota cōtrarium determinauerunt per rationem vt supra.

¶ Non obtemperare idest non obedire: vt

BIU Cujas

qui sciens non paret vocans a domino vel iudice. ff. si quis ius di. non optem. in rubro ⁊ nigro.

¶ Non significat negatiue communiter. qꝛ aduerbium negandi. Quandoqꝫ tamē etiam significat affirmatiue: vt ibi. Promittis michi. x. ⁊ respondes quare no. l. i. §. i. ff. de verbo. obli. Nam sensus est ꝙ promittis ⁊ cōsentis significato sumpto ex dictione quare iuncta dictioni non quasi dicens Non est ratio negandi. i. assentio. Et idem ibi. si interrogatus an velim adire hereditatem michi delatam respondeam cur non videor adire hereditatem. Secus si dicerē hec hereditas non displicet. nam tunc nō videor adire: quia non sequitur non displicet. ergo placet. quia est medium inter non displicere ⁊ placere. scilicet non placere sic est medium inter velle ⁊ nolle. scilicet non velle. Nec obstat. l. cum ātea. C. de arbi. vbi tex. nō displicet. Et partes sentētiam ab arbitro latam videntur approbare quia ibi non displicere capitur pro placere: et hoc ex approbatione arbitri. Etiam quādoqꝫ duplicatur dictio: non tunc significat affirmatiue. l. duobus. ff. de verbo. signi. Nam due negationes faciunt vnam affirmatiuā quia negatio destruit negationem nisi probabili medio proferentis inferatur voluntas. vt. l. i. C. de ser. fug. ⁊. ff. de offi. prefec. vr. l. promulgatis. ⁊. ff. de sena. l. femine. et de iureiur. ⁊ si christus. in p̄ncipio.

¶ Notabilis idest notatus vel infamis. c. ex parte ade. de testi.

¶ Non admitti ad partem capitur pro ipso quod est non admitti facta distributione a parte: quando pars cui facta est non admittitur. Vel ideo quia in rerum natura non est: vel quia alias admitti non potest verbi gratia. Legatum relictum est michi ex posthumo. Postumus existens in vtero licet non admittitur ad partē significatur tamen me tantum admittēdum ad partem. l. si duobus. in prin. ff. de lega. i. Ratio quia michi pars tātum relicta est. Et si dicatur deficit cōiunctus quia non admittitur ergo pars eius michi accrescit ex dispositione legātis. vt patet in materia coniūctionum ⁊ sic admittar ego ad totum Respondetur ꝙ nō deficit coniunctus in casu premisso quia est spes cum nasci ⁊ admitti. Item ibi Testator michi ⁊ ei qui capere non potest legat. x. ego ad. v. tātum admittar. l. si titio. ff. de lega. ij. ⁊ intelligit Bar. ꝙ capere nō potest: quia aufertur ei res a testato tāq̄ indigno: ⁊ si nō admittitur. loco eius admittitur fiscus: ⁊ sic pars eius non deficit nec michi accrescit. Item ibi testator legat michi ⁊ seruo suo proprio. ego admittor tantum ad partem. l. plures. §. si coniunctum. ff. de lega. i. quia ex parte tantum michi relictum est: et pars coniuncta nō omnino deficit: quia naturaliter seu de equitate sibi debetur. Sed ibi legatur michi et illi qui non est in rerum natura nec esse speratur admittor ego ad totum. l. si duobus preallega. §. fi. ff. de lega. i. Ratio quia pars coniuncta omnino deficit. Idem ergo in omni casu in quo pars totaliter deficit vel quia coniunctus moritur ante testatorem vel relictum est posthumo qui nascitur abortiuus vel si coniunctus repudiat: quia tunc pars coniuncti omnino deficit: et ideo propter cōiunctionem alteri parti accrescit: licet de cōsuetudine quarundaꝫ ꝑtium: vt francie cōiūctio nō significat ius accrescēdi. Ideo quātūcūqꝫ deficit ꝑs vniꝰ alt̄ tm̄ ad ꝑtē admittit̄. s. sibi relictā. Significat ergo nō admitti ad ꝑtem ip̄m coniunctum ad partem tantum vel ad totum admittendum ꝓut hoc quodlibet mediuꝫ probabile declarat.

¶ Nolle ⁊ nō velle differūt: qꝛ nolo importat p̄cise resistētiā ꝯtēptū ⁊ oīmodā ꝯdictionē vel repudiationē: ⁊ nō solū absentiā volūtatis. Sꝫ nō volo tm̄ aliqualē ⁊ nō oīmodā īportat ꝯdictionē: vt no. Jo. an. de offi. dele. c. prudētiā. §. sexta. sup. ꝟ. nō velit. Et q̄nqꝫ capit̄ nolo vt ēt non īportat p̄cise resistētiā ꝓ n̄ volo. vt i. c. finē litib⁹ de do. ⁊ ꝯtu. ibi nolit aut neq̄at ꝟm Jo. an. ⁊ sequit̄. Vin. Silr dormiēs nō vult legere tūc ⁊ tm̄ exp̄sse

BIU Cujas

se legere non legat: vt no. de spō. c. ij. Et dicto nolle cōponitur de non velle. Alij tamen ponunt differentiam dicentes q̄ non velle significat priuatiue idest nō esse voluntatē seu motū voluntatis. Sed nolle significat positiue idest esse motum nō fieri vel non obtinere illud de quo queritur. Et per hoc dicunt doc. q̄ si heres deliberādo de adeundo dicit se nō velle adire, hec verba non significant repudiationez: quia nō velle adire est nō habere motum animi ad eundum. nō autez per hoc sequitur q̄ repudiet. secus si dicat. nolo adire. quia sensus est q̄ habet motū animi ad nō habendam hereditatem. et ideo significat repudiationē. facit. l. filij. §. i. ff. ad tertu. ꝓpter hoc dixit lex q̄ inter velle ꝛ nolle est medium scilicet non velle ꝛ nō nolle. l. i. §. scientiaz. ff. de tribu. ac. ꝛ hoc de. ꝓprio, significato verbi. Sz ex circumstantijs possunt recipi alia significata.

¶ Nota est idem q̄ infamia. l. i. ff. de his q̄ no. infa.

¶ Notare quandoq̄z est reprehēdere. c. fi. de sortil. Quādoq̄z infamare. c. accidēs de purga. cano. Quandoq̄z considerare. c. cū olim. ij. de of. deleg.

¶ Notari⁹ ē publica ꝑsona. q̄z eius officiū ad publicam vtilitatē inuētum ē. ꝛ dī a notando qđ est negocia hoīs publice ꝛ auctētice in publicā ꝛ auctenticam formā redigere. Et idē dī scriba a scribēdo. ꝛ tabellio seu tabellarius a tabula. Rc. s. locis suis.

¶ Nothus dī illegitim⁹. ꝛ ꝓpe de adulterio nat⁹ sicut dī notha febris que affligit vt quartana. nō tamē est vera quartana vt nota. glo. in. §. persone vero. in fi. c. nisi cuz pridem. de renunci. Etiaz dicitur a nota. i. infamia. quia talis infamiā incurrit.

¶ Notoriū est triplex. Quoddam est notoriū ꝓsumptionis. scilicet quod est de euidentia iuris vehementis ꝓsumptū vt paternitas. filiatio. vbi nō requiritur alia ꝓbatio. c. quoniam. de fil. presby. Nā de hoc q̄ quis sit alicuius filius nō potest vere ꝓbari. l. lucius. ff. de condi. ꝛ demon. vnde filius est quem nuptie demonstrant. ff. de iu. vo. l. quia semp infi. nā ꝛ vir ꝛ vxor aliquem infantē nutriunt ꝛ dicūt eum filiū eorum esse. tunc ꝓsumitur eoruz filius. Est ergo notoriū ꝑsumptionis euidentia rei euidente a iure ꝓsumpta. Aliud est notorium iuris. et est clara iudicialis confessio incōuincibilis ꝓbatio: et irretractabilis diffinitio. de quo scilicet notorio quis dānatus est. vel in iure confessus. Et sic illud est duplex. videlicet ꝙ cōfessionem factā in iure. ꝛ per sentētiam iudicis: vt in. c. vestra de cohabi. cle. ꝛ mulie. Tertiū ē notoriū facti scilicet quod cōmissum vel factuz nō dubitatur a populo vel maiori populi parte et per euidentiam rei nulla potest tergiuersatione celari. nec oportet q̄ omnes circūstātie facti sint note: vt. c. vlti. de coha. cle. ꝛ mul. ea. cum dilectus. de purgat. cano. in fi. ij. q. i. manifesta. ꝛ. c. se. Et illud notorium est triplex scilicet ꝑm triplicem distinctionem facti. Quoddaz est facti permanētis ꝛ continui. vt q̄ deus solis stat in palatio papiēnsi continue. c. dilecto. de appel. ꝛ illud nō indiget ꝓbatione. Aliud est facti transeuntis: vt q̄ quidaz in publico palatio occidit coram populo. Tertiū est notorium facti interpellati vt qui a usurari⁹ vna die tenet mēsam patā. alia non Et illud sic describitur. Est quoddam intellectuale et notū sic q̄ nō potest aliqua tergiuersatiōe celari. ꝛ qđ ꝑsbyter cognoscat cōcubinā cū qua hz aīalia gradiētia circa focuz panem poscētia. De ꝫ plen⁹ no. ꝓ doct. in. c. vestra ꝑal. vbi tractat materia notorij q̄ est adeo intricata q̄ dicit Jo. de ligna. ꝛ dīs q̄nto. de butri. q̄ multi loquūtur de notorio qđ sit notoriuz ignorātes. Et in cōsilio basiliensi in sessione. xx. additus est quartus modus vltra tres communes notorietates. scilicz quādo sacerdos mulierem de incōtinētia suspectam ꝛ infamatā tenet ꝛ per suum superiorē admonit⁹ ipsaz cū affectu nō dimittit. vt in decre. quod incipit. Quicunq̄z clericus in quo etiam notorij concubinarij a ꝓceptione fructuum omniū bñficioꝝ suoꝝ

BIU Cujas

trium mensiū spacio ipo facto suspendunt quos fructꝰ supioꝛ ꝓuertat in fabricā: vl in aliam euidentē vtilitatē ecclesiarū ex q̄bus isti fructꝰ ꝓcipiūtur: ꝛ nisi monitus cōcubinā dimittat aut aliam non resumat omnibus beneficijs priuetur. Et nota q̄ moderni ponūt nouem gñaꝝbationū: que in ure forma lr differūt. vt sunt argumētū: p̄sumptio: iudiciū: fama: rumoꝛ: occultum pene occultū oīno: manifestū ꝛ notoꝛium. Unde argumentū est ratio rei dubie faciens fidē de ꝑeret. cū ex iniuncto de ꝑbo. sig. c. fœlus ℙresumptio ē q̄dā meduꝛ intellectuale veritatis eliciende ex circumstancijs insurgens: de p̄sumpti. ex studijs. De illa q̄ sunt iuris tm̄: ꝛ q̄ iuris: ꝛ de iure: no. in. c. is qui fidez de spon. vbi glo. no. de q̄ntuplici p̄sumptione. Judiciū est mediū intellectuale ex aliqua singulari circūstantia insurgens C. ꝛ. ff. de rei ven. l. iudicia. Fama est illese dignitatis statꝰ vita ꝛ moꝛibus cōprobatꝰ ꝑoc verū de fama ꝑois: sicut ifamia lese dignitatis status vita ꝛ moꝛibus reprobatꝰ Sꝫ fama de aliquo negocio est medium veritatis eliciende: ꝛ cōmunis ꝛ clamoꝛosa insinuatio insurgēs apud totā vel maioꝛem partē populi ex incerto auctoꝛe ꝓueniens. Rumoꝛ est particularis insinuatio clamoꝛosa ab incerto auctoꝛe consurgēs. ℙene occultū quod ꝓbari pōt: sꝫ difficulter Occultū oīno ē quod nullatenus ꝓbari pōt ꝛ subijcitur iuri diuino: de simo. sicut. vi. q. i. si omnia. Manifestuꝫ dicitur q̄ de facili ꝓbari potest ꝛ notoꝛium. s. descriptū est De quo et datur exemplū de statua ꝛ ꝓcussione. vt no. in. c. super eo. de testi. cogē. tm̄. l. ciues. C. de appellatio.

¶ Nouatio ē prioris debiti a prioris obligationis partibus hoc volentibus expresse in aliam obligationē transfusio vel trāsactio. verbi gratia. Debui tibi centū aureos sub ꝺditione si nauis venerit ex asia placuit inter nos nouare obligationez: vt illō quod debui tibi sub cōditione: pure ꝛ sine cōditione debeā. Hec est nouatio ita q̄ prioꝛ obligatio cōditionalis transit in posteriorē p̄ nouationē. Eodē modo pone exēpla in sūbus. vt. ff. de noua. et. C. e. t. p toī.

¶ Nouale est terra preciosa alias prętermissa que per annū cessat. Alij dicunt q̄ ex silua que arboꝛibus exturpatis ad cultū redigitur fieri nouale dicatur. ꝛ vtraq; illaꝝ interpꝛetationum colligit ex legibus ciuilibus. Sꝫ apud notarios romani pontificis nouus vsus obtinuit q̄ nouale etiā dicitur ager de nouo ad agriculturā redactꝰ ꝺ quo nō extat memoꝛia q̄ aliq̄n cultꝰ erat vt in. c. q̄ ꝑ nouale: de ꝛbo. sig. vbi de hoc

¶ Nouum opus facit qui aut edificando aut destruendo: aut foueā faciēdo p̄stinaz faciē operis immutat. Secus si veꝰ reficiat vel incremētum imponat: quia tunc non videtur nouum opus facere. ff. eo. titu. l. i. §. nouum. ꝛ. §. si quis edificiū.

¶ Noui operis nunciatio ꝑm hostiū. est ille qui de nouo edificat in pręiudiciū alterius facta legaliter. l. i. ff. de no. ope. nūc. Et ꝑtinet ad ea tm̄ que sunt solo ꝓiuncta: vt in. l. i. pręalle. Fit autez tripliciter. ℙrimo solo verbo dicēdo. Nuncio nouum opus: ꝛ hoc in loco edificij ipso ꝺño noui opis. Secundo per iactum lapidis vel lapilli. Tertio p iudicis ꝓhibitionē. ℙrimo modo nūciās perdit possessionē. ꝛ facit aduersariū possessoꝛem. verbi gratia voluisti domū edificare in funduz meū: ꝛ nunciaui tibi quod non faceres. dicendo nouum opus nuncio idest ꝓhibeo. nunciās vero secundo ꝛ tertio modo retinet possessionez ꝑm ber. in. c. ex parte de verbo. signifi.

¶ Nouum opus nūciare est ꝓhibere ne edificiū fiat: vt quādo nuncio tibi ne edifices in fundo meo vel per iactuz lapilli pręsentibus testibus. Hec nunciatio habet talem effectum q̄ si edifices ibi spreta nūciatione mea absq; hoc caueas de opere demoliendo seu destruēdo. Si te apparuerit iuste edificare quicq̄ postea edificaueris siue iuste siue iniuste totuz debebit destrui. vt. l. i. pręalle. §. opus nouum. ꝛ. §. nunciamus. Et si aliq̄d in publico fiat. omnes ciues opus nouū nunciare possunt. Naz rei

publice interest q̃plurimos ad defendẽdũ causam suam admittere.l.iij.in fi.ff.de no. ope.nũc.Et dr̃ in.§.opus p̃al.q̃ b̃ edictuz nõ ꝯplectitur oĩa opa.vt.s̃.de interdictis.

¶ Noxa dr̃ qd̃ nocet vel nocuit. vt seruus ꝛ ceruus aut aliud animal nocens.vt.ff.de noxa.ac.in Rubrica.

¶ Noxia dicitur ip̃m delictũ maleficiũ vel damnũ datũ:vñ noxia delictũ delinquens noxa vocatur.vt insti.de nox.ac.in glo.

De Nu

¶ Nullatenus.vide ĩ cle.vni.de sequestra. in glo.per ordinarium.

¶ Nullitatis sententie sunt multi modi.vt no.Joh.and.de re iudi.c.i.vbi remittit ad Spe.de sen.ꝓla.§.iusta ꝛ sentẽtia nulla nõ meretur habere nomen sentẽtie de re iudi. c.fi.li.vi.ff.co.ti.l.iiij.§.cõdemnatũ.Et est glo.finalis in cle.vni.de sequestra prealle.

¶ Numerata pecunia duobus mõis dicitur.Uno mõ respectu creditoris qui ꝓprie dicitur numerare pecunias debitori vt sibi reddatur.Alio mõ respectu debitoris qui ꝓprie dicitur soluere creditori ꝛ improprie dicitur numerare cum soluit qd̃ debet. Datur autem exceptio nõ numerate pecunie a creditore principali debitori vel fideiussori.Sz numeratio pecunie large ponit̃ hic ꝓ omni re quã quis numerauit vel soluit

¶ Nũmisma s̃m quosdam est idem qd̃ moneta currens ꝛ specialis.vel ẽ idem qd̃ nũmus.Sed olim nũmisma ꝛ aureus ꝛ solidus auri idem erant.vt.C.de vete.l.i.li.xi. et.C.de spor.l.ij.Et in euãgelio mathei et dicit ph̃s li.v.ethi.q̃ nũmisma factum est nõ ex natura rei sed ex lege.

¶ Nummularius est nũmoruz numerator vel malleator.Quoniam et ipse accipit pecuniã et erogat sicut campsor.: ꝛ inde facit scripturam ad quaz frequenter recurritur in dubio:vt per eam data ꝛ accepta ꝓbentur hinc etiam argẽtarius dicitur vt supra de littera.A.

¶ Nũmus idest denarius de quo dicit philosophus.v.ethico.q̃ est mensura omniuz reruz:quia est fideiussor nobis in omni necessitate ꝓ qualibet re qua indigemus.

¶ Nuncius est qui vicem gerit epistole et que sine mandato litteris mittitur qui ẽ velud pica ꝛ organum ꝛ vox domini mittentis ipsum ꝛ large quilibet nuncius potest dici ꝓcurator sed non econuerso.

¶ Nuncupatio est quam in cereis tabulis recitat testator dicens q̃ hoc vult in his cereis tabulis que scripte sunt ita dico ita lego ita q̃ vos ciues michi testimonium perhibeatis.

¶ Nuncupare est palam nominare vel vocare ꝛ confirmare s̃m Isido.li.v.Require infra testamentũ nuncupatiuũ.

¶ Nunq̃ quandoq̃ idem est quod raro.i. q.i.nunq̃.

¶ Nundine sunt generale forum ad quod vndiq̃ homines confluunt ꝛ concurrunt. C.de nundi.l.vna.l.clam.§.qui ad nundinas.ff.de acquire.pos. Aliqnãdo etiã nundine dicuntur epule.l.cum societas .ff.pro socio.

¶ Nuptie sunt matrimoniũ:vel viri ꝛ mulieris coniunctio indiuiduam vite consuetudinẽ retinens diuini ꝛ humani iuris communicatio.xxx.q.v.nullaz. Et dicuntur nuptie ex eo quia nubentium capita in solenni benedictione velabãtur:ꝛ quasi nube cooperiebantur ea.q.nostrates.ꝛ.c.femine. Et illud indiuiduã vite consuetudinẽ tantum valet sicut cõsortiũ omnis vite.ꝛ hoc quãtum ad propositu quia hanc intentionem habere debent vt perpetuo simul manere debeant:q̃uis post ꝯtrariũ matrimonij ante carnalem copulam possit alter altero inuito religionem intrare.Et quando nuptie sunt prohibite celebrari:habetur in c.capellanus.de ferijs:ꝛ in his versibus. Aspiciens veterez circum quasi quis benedicta.Non licet hic:licet hic:hic non licet. licet hic:hic non.

¶ Nuptie secunde dicuntur omnes que sequuntur primas.licet sint tertie:quarte vel quinte ꝛc.vt quando aliquis nubit alicui post p̃mas nuptias.C.co.ti.l.si q̃s.§.tale.

¶ Nurus est vxor filij.ꝛ eius appellatiõe

BIU Cujas

pronurus ⁊ deinceps componitur. ff. de ꝟ. signi. l. nurus. l. ij. §. nurum. ff. qui satisda. cog. ⁊ etiaꝫ sponsa. ff. de gradi. cog. l. labeo l. seruus contrarium videtur. insti. de nup. §. ⁊ si qua.

¶ Nunc no. arch. lxiij. dis. ego. ⁊ glo. xxxiij. q. v. si audieris. Et similiter vni. de offi. de lega. c. prudentiam. §. sexta.

De Ob

Obligatio est iuris vinculum: quo necessitate astrigimur alicuius soluende rei ꝟm nostre ciuitatis iura: insti. de obliga. in prin. Et est duplex scilicet ciuilis ⁊ pretoria. Ciuilis que aut legibus cōstituta: aut certo iure ciuili comprobata est. Sed pretoria est quam pretor ex sua iurisdictione constituit. Que etiam oneraria vocatur.

¶ Obtemperare est obsequi vel obedire: vel iussu iudicis cōparere. ff. si quis ius dicit. nō obtempe. in rubri. ⁊ nigro.

¶ Obaudire est quasi de mente deducere ꝟm Jo. an. de elec. li. vi. c. fundamenta.

¶ Obscuritas est illa q̄ fit in dictione. Sꝫ ambiguitas que fit in oratione. vt no. glo. iij. in. l. veteribus. ff. de pa. verbi gratia Uēdidisti michi fundum: vt dictum est accedere stichum. non apparet de quo sticho: ergo non sit condemnatio in actione contractus nisi ostendatur de quo sticho vēditor intellexerit. l. si in emptore in prin. ff. de contrahen. empti. ⁊ ven. quia ratio dictat actorem probare ⁊ quia emptor agit ⁊ probat de sticho. sed non de quo. stat reo declaranti obscuritatez. Ceteris enim paribus reo fauenduꝫ est potius q̄ ⁊c. vt in regulis cuꝫ sint de reg. iur. li. v. Item ibi. Uendidisti tibi domum locatā per me cuidam: et dixi ꝙ pensionem primi anni haberem: ⁊ sequentium annoꝝ tu haberes: ⁊ dixi ius pignorum vtrunqꝫ secuturuꝫ. Dicit tex. ꝙ ius pignorum primo pertinet ad me pro pensione primi anni. ⁊ si q̄d supest tūc ꝑtinet ad te ⁊ sic fit interp̄tatio pro ꝓferente. l. insula. ff. de pig. qꝛ in p̄ncipali ego michi ꝓuidi p̄us retinēdo pēsionē p̄orē ex quo eligit ⁊ declaratur obscuritas que ē in accessione ⁊ significat ꝙ ꝓ illa pensione volui etiā prius ius pignoris retinere. Item ibi. Si quis stipulatur. x. kalendis, intelligitur de prioribus l. eum qui. kla. ff. de ꝟbo. obl. Ratio qꝛ qua ratione intelligerentur de secundis. eadeꝫ ratione de tertijs ⁊c. ⁊ sic stipulatio redderetur inutilis. Item ibi actor petit stichum in iudicio sed dixit se intellexisse de nigro. ⁊ actor de albo. statur dicto actori. l. inter stipulantē. §. i. ff. de verbo. obli. quia ibi actor ostēdit de quo intellexerit. ⁊ qui sibi debetur. ideo pro eo dꝫ ferri sententia. nec debet reus audiri quia de alio ītellexit. quia nō est oneris impediēdi ꝓcessum iudicij et iusticie. nec interest rei ꝙ statur dicto actoris. cū ꝓbat sibi deberi ⁊ sic de alijs.

¶ Obrepere est q̄si latent̄ subītrare. lxi. di. nullus inuitus. de cele. mis. cū creatura et c. ne in agro. in p̄n. de statu monacho.

¶ Obrepticium rescriptum: ⁊ obreptio. require infra rescriptū.

De Oc

¶ Occasio differt a causa: vt in. c. solite. de maio et obe.

¶ Ociū philosophicuꝫ est studiū qꝛ ph̄us ociatur qn̄ studet. Sꝫ ociū vulgare qn̄ vacatur ab ope seruili. Et nota ꝙ ociū est triplex. s. destitoriū qd̄ est ribaldorum q̄ apud athenas suspēdebant̄. Et de h̄ dr̄ ꝙ occiositas ⁊ voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras aīas capiēdas de renū. nisi cū pridem. §. verū sꝫ ꝓpter. Ergo dicit Hiero. ad rusticū monachū in. c. nunq̄. de cōse. di. v. Semper aliquis operis facito: vt te dyabolus inueniat occupatū. Scdꝫ est restitutoriū quādo quis cessauit a labore: ⁊ iterū accedit ad opus. Tertium retributoriū: qd̄ datur emeritis ⁊ senibus.

¶ Oculus est quadruplex. vt nota archidiaco. xxxij. q. v. nec solo.

¶ Occupare capit̄ qn̄qꝫ ī mala. ⁊ qn̄qꝫ in bona significatiōe. Et proprie mobilia occupantur ⁊ īmobilia inuaduntur. vt ī glo. super hoc verbo in. c. generali de elec. libro sexto vbi concor.

BIU Cujas

¶ Occultum oīno vt premissuz est dr̄ quia nulla ratione ꝓbari potest. ⁊ tale vocatur secretū vel latens. vide. j. probatio.

¶ Occultum pene est quod per paucos ꝓbari potest ⁊ quod pauci sciunt. vide supra notorium in generibus probationum.

De Of

¶ Officium dr̄ multis modis. Primo ministerium. Secundo obsequiū. Tertio actꝰ ꝑsone corrigētis. xxi. q. i. monachꝰ. Quarto plebania de sta. mo. quod dei. itez aliqñ sumitur pro dignitate vel ꝑsonatu de p̄bē. ad hec. de cle. nō resi. quia. de cōces. p̄ben. c. ij. §. i. Aliquādo ꝓ litigio. xxi. q. i. de p̄sentium in fi. vbi litigātes dicūtur officiū exercere. Itē is cui cōmissa ē dispensatio habz officium. Item qui habet potestatē secularem ⁊ tabellionatū. Itē dicitur p̄positura. Sz ꝓprie ē aliud a dignitate ⁊ a ꝑsonatu. Et dicitur simplex officiū quādo quis habet administrationē aliquaruz rerum sine aliqua prerogatiua in choro vel capitulo vltra alios sui ordinis ratione huius officij. Et sic habet onus annexuz sine honore vel prerogatiua honoris: vt sindici: procuratores: gastaldi. i. q. iij. salinator. ꝟ. in nomine. Item vice dñs qui habet episcopatū disponere: dicitur habere officiū. xc. dis. §. officiū. i. q. i. si quis episcopus. i. respōso Hec et plura vide per Archi. de consue. c. i. in glo. Et hoc erat contra iura: vbi tractat de dignitate personali ⁊ officio. vt hic dictum est. Item officiū ꝟm Car. est potestas existens in iudice exercendi oīa ea que pertinent ad eius iurisdictionē. Et capit̄ hic iurisdicto generaliter vt includat oīa pertinētia ad merum ⁊ mixtū imperiū. Et loquitur de officio iudicis cuius iurisdictio officio iudicis mr̄ est sicut obligatio actionis. Nec est vera opi. Pe. de bella parti: ꝙ officiū iudicis sit exercitiū vel executio iudicis: quia magis stat in habitu q̄ in actu Nec ꝟm opi. Marti. appellari dz actio cuz differunt surrogatū ⁊ cui surrogatur insti. de actio in p̄n. in glo. iiij. Item officiū proprie dicitur ꝙ homo debet homini ex natura: vt in. c. cum in officijs. de testa.

¶ Officiū iudicis ꝟm gof. ē potestas iudicis a iure sumpta. Et habet locū tā in his que ante iudiciū fiunt q̄ in his que in iudicio occurrūt facienda. Et imploratur loco principalis actionis cū alia ordinaria actio deficit. vt in. c. fi. de offi. iudi.

¶ Officiū iudicis ē duplex. s. nobile ⁊ mercenariū. Nobile ideo appellatur: qz a se ipso interponitur: nec iure actionis siue obligatiōis vt puta si mīor petit se restitui in integrū hoc nō petit iure obligationis: quia iudex non fuit obligatus: nec iure actionis sed iudicis officiū misericorditer imploret ⁊c. Mercenarium iudicis officiū est seu sic appellatur. quia deseruit actioni intentate puta peto a te. xx. actione mutui iudicis officium deseruit michi hac actione. quia cōdemnat te: vt restituas michi. xx.

¶ Officiosa dicūtur que cōtinēt pietatez q̄ nulli obsunt ⁊ alicui prosunt. Sicut a contrario testamētū dicitur inofficiosuz quod est contra officium pietatis. distin. xi. si ad scripturas in glo. i.

¶ Officiales iudices. Re. vt. s̄. assessor.

¶ Officina est quasi tuguriuz vel tegmen quādo vz palee. i. stramina ponūtur super arbores vt pastores subtus existentes: ab hymbribus protegantur.

De Ol

¶ Oloberus est vestis totaliter deaurata. ⁊ dicitur ab olon. i. totū. Et differt a vestibus deauratis quia illa fiūt in auro optimo. quod in vulgare dicitur fuluum: in legibus obrisiatum. illa de quolz auro. licet hec de auro toto similiter in totū est: ⁊ alia vestis que habet aurū tm̄ in ꝑangadis. vt. C. de vesti. olobe. ⁊ aurea li. x. in Rubrica. secundum Accur.

¶ Olfacere ē nasum ad culum ponere: ita exponit glo. in ver. olfacit. in. l. agazo. ff. si quadru. pau. fe. di. Ubi agazo duxit equū ad tabernam: qui mule olfecit que calcitrauit ⁊ agazoni crus fregit. Et dicitur ꝙ ibi dñs male tenetur de pauperie. alias gñaliter olfacere ē odorem odorare. ⁊ olfactus

BIU Cujas

odoratus. Et ab oratorib⁹ ponit̄ ꝓ scire vt dicēdo. Tāta sunt ī me tua bñficia: vt quo his pacto corrñdeā neutiq3 olfacere pñt.

De Om

¶ Omnino tāgit Archi. de p̄ben. ca. si bñficia. li. vi. et plenius ī. c. l3 canon. de elec. et glo. in cle. i. de vi. ⁊ ho. cle. et etiā glo. in c. et si xp̄s. de iureiurando.

¶ Oīa cōprehendit singula. Nā si ep̄s dicat. Do tibi talē villā et oīa iura que hēo: ibi singula iura cōprehēduntur. S3 nō intelligit dare decias ⁊ aliqua iura que sunt mere spūalia. q2 dictio oīa l3 se extēdat ad singula. nō tñ ad ea que sunt penitus nature alterius ⁊ iuris q̄ ius ad ea que principaliter transferūtur. Sed qñ dat̄ aliq̄d qd̄ h3 tp̄alia ⁊ spūalia iura cū oīb⁹ ꝑtinētijs suis. vt prebēda habēs possessiones et decimas. tūc oīa trāsferūtur simul scd̄m hosti. i. c. lr̄as de iure patro.

¶ Omologare est idē qd̄ cōfirmare vel ratificare. Et sic dr̄ q̄ arbitriū sit omologatū. Alij dicūt omologiare idē qd̄ ꝯsecrare.

De Op

¶ Opera est diurnū officiū. s. q̄ quis exhibet alicui ꝑ diē artificialē et nō naturalez. sicut dr̄ Geñ. i. c. Vespere ⁊ mane dies vn⁹ Aliquādo ponitur ꝓ breui temporis obsequio vel est idē quod obsequium. Dr̄ ergo Opere officiū tēpore limitatum. vt. l. i. ff. de opere liberto. Limitatio autē stat in disponētiū voluntate. quia per contrahentes potest limitari maiori vel minori tēpe: puta q̄ dies capiatur ad ītegrā: vl̄ ad mediam noctē: vel ad vesperam tm̄. quia disponant contrahētes et erit lex. Itez in testatore: et qñ aliud non apparet de die artificiali intelligitur: q2 ad hūc cōiter fit relatio. Sed improprie operatio accipitur pro reuerentia: vel obsequio. vt no. in. §. libertus. l. non sortē. ff. eo. ti tu. ⁊ sic d̄ alijs.

¶ Opinio. scd̄z Spe. est dubia particularis arbitratio: que a doctoribus alicuius scientie auctoritatem habet. Hec tamē nō est preponenda veritati. Sed scd̄m Geñ. est probabilis arbitratio doctorū non nisi ob instructionem studentiuz in scriptis redigenda Et dicit q̄ habēs pro se opi. doc. in aliquo casu licet succumbat: tñ auctoritate illius opinionis releuatur et excusat̄ a condemnatōe expensarū. Ratio q2 iure doctor habet auctoritatem interpretandi pro suo videre.

¶ Opinio cōmunis est aliud q̄ fama. Nā opinio cōis facit ius. C. de re. iud. l. i. Fama vero non facit ius. Item opinio cōmunis probat. fama vero non. Item opinio cōmunis differt a notorio. q2 opinio communis est de longe preteritis que probari non possunt de facili. s. per testimonium visus ⁊c. sed notorium est de presentibus: vel ꝓxime preteritis: que de facili probari pñt per testes diuisim. Et q̄ opinio veritati p̄feratur est glo. cū concor. pro. et contra abundās in iuribus in. c. nuper. d̄ biga. super ver. tanq̄. Concludit tamen ibi quod casuali vt opinioni poti⁹ stetur quā veritati in fauorē contrahentiū testamentatorum: sniaꝝ: vel prolis. Alias regulariter veritas prefertur opinioni scd̄m berñ. in glo. iij. in. c. ad audientiā de spon. Etiaz veritas prefertur auctoritati. l. nēo iudex. C. de sen. ⁊ interlo. om. iud. Itē consuetudini. c. si consuetudinem: cuz sex capitulis sequentibus. dis. viij. vbi dicitur. Veritas valet ⁊ īualescit in eternuz: et viuit ⁊ obtinet in secula seculorum.

¶ Optimates sunt quasi meliores ⁊ ditiores de ꝓpl̄o ab opibus dicti.

¶ Oportet aliquando dicit necessitatem iij. q. ix. nō oz. Aliqñ honestatez. Itē oportebit significat tam pñs q̄ futuruz de ver. sig. v̄bū. ⁊ no. glo. xxv. q. i. ⁊ glosa. iij. c. i. de prescrip. li. vi. super ver. oportet.

¶ Opus nouum. Require supra. Nouum opus: et opus laudat magistrum. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. contra autem. sic in auct. de mona. §. sancimus coll̄. i.

De Or

¶ Orbus dicitur qui sine liberis ē vl̄ sine matrimonio: vt. s̄. celebs.

¶ Oraculum id est rñsum q2 predicando

BIU Cujas

impetratur.ca.per tuas.de maio.⁊ obe.

¶ Ora sine aspiratione significat finē vel extremitatē rer̄.p̄cipue regionū vel vestium.i.Regū.xxiiij.Dauid orā p̄scidit clamidis saulis.ij.q.vij.de his.Gen̄.xlij.ad hebre.xi.scd̄m Jo.an.in clemē.ij.de vi.et hone.cle.

¶ Orphanotroph⁹ ē orphanor̄ et pupillor̄ tutor.⁊ adolescētiū curator:q̄ eos facultatib⁹ ⁊ parentibus q̄si destitutos suscipit alendos.

¶ Orphanotrophū.est loc⁹ in quo talib⁹ alimēta administrātur.xxiij.q.viij.tributū §.q̄uis.⁊ spe.i.ti.de his q̄ alie.no.in iudi. interue. vbi ponit q̄d sit p̄curator cōiūcta persona. defensor:excusator:sindicus:iconom⁹:actor:vicedominus vicecomes:gastaldus:tutor.curator ⁊c. Et de orphanotropho remittit ad.l.orphanotrophos.C. de epis.et cle.

¶ Ort⁹ olerarius. ē ort⁹ i quo ol⁹ crescit.

¶ Ordinarius est qui iure suo vel principis beneficio vniuersalit̄ iurisdictōnē exercere pōt vbilibet. Itē ē is cui vniuersitas causarum cōmissa est.vñ s̄z spe.officiales ep̄or̄ ordinarij vocant̄. Itē s̄m Goffre.ordinarius iudex ē,qui a collegio eligitur.et a superiore confirmat̄:vt elect⁹ in rectorē: qui p̄ cōfirmationē sortitur iurisdictionez sicut et ep̄s in oībus preter ea q̄ maiorem discussionē exigūt. Itez scd̄z spe.ordinari⁹ est legat⁹ in prouincia super decretuz. Et sunt duplices. Quidaz h̄nt administrationem:vt ep̄i h̄ntes episcopatus quos actu regūt et isti habent restituere in integrum. Alij sunt ordiarij nō habētes administrationez:sed tantū facultatem iudicandi: vt scd̄m iura ciuilia que honorē tm̄ et dignitatem habēt rōne cuius iudicare possunt si qui in eos cōsenserit.l.i.ff. de iud. s̄m iura canōica sunt ep̄i renūciātes loco ep̄ali non dignitati retinentes honorem sine administratione d̄ renū.nisi cū pridem. de ordi.ab epi.qui re.epis.c.i. Item ep̄s cui⁹ episcopatus oīno destruct⁹ esset qui esset ep̄s nullius tamen episcopatus s̄m Goffre. in sum.de in integr.rest.

¶ Origenarius. Require supra Colon⁹ Nam origenarius colonus et ascripticius idem sunt in re.s.eiusdē conditiōis homo. sed rōne differūt. Nā ascriptici⁹ dicitur q̄z sic ascriptus est terris colēdis q̄ non pōt a cultura recedere sine voluntate domini sui. Sed colonus quia tenetur colere terrā ⁊ origenarius. q̄z ex origine sua adheret glebe vt supra.

¶ Ordinarij locor̄ sunt nō tm̄ ep̄i,sed etiā quicūq̄z inferiores qui habent institutionem et destitutionē.c.cū ecclesiarū. d̄ offi. or.et.c.iij.§.in cōferendis eo.ti.li.vi.

¶ Ordinaria onera sunt illa que ex cōstitutōe vel cōsuetudine prestantur:vt quod quilibet talis fundus vl̄ domus quolibet anno tantū debeat prestare dño suo vl̄ p̄ncipi. Sed extraordinaria onera sunt q̄ extra cursum et morē ex inopinato euentu vl̄ casu seu necessitate emergenti inducūtur: et si dñs velit maritare filiam suā vel guerre immineāt. et ideo a suis subditis exigatur aliquid.

¶ Oriūdus de ciuitate vel loco ⁊c.dr̄ is q̄ vel ibi vel in vico ciuitatis illius ortus ē. ff.ad mūicip.l.qui ex vico. Vel si pater ei⁹ īde duxit originem. C. eo.ti.assumptio.§. filius.et.C.de mūicip.⁊ ori.l.i.et.l.filios. li.x.Et no.iu.c.vsurar̄ de vsu.in versi.alienigenas.li.vi.

De Pa

Pactum vel pactio dicitur a verbo paciscor.et sic describitur. Est consensus duorum vel pluriū in idem placitum.s.ad dandū vel faciendū aliquid alteri ab altero eor̄.ff.de pac.l.i.§.i.Et dr̄ q̄si de pace factū vel pacis actū ⁊ ponitur ibi in diē placitum. Nam nō fit in eodem vero vel falso: q̄z si d̄uo vel plures consentiant in hoc vero titius est hō:vel in hoc falso titius est asinus non erit pactum: quia non esset obligatorium.talis.em̄.cōsensus neutrum obligat alteri. Itē s̄m quosdam pactū est contractus:quia paciscendo diuer-

BIU Cujas

sas in diem cõtrahimus volũtates. Et capitur quãq; late pro eo quod nõ transit i cõtractũ noiatum vt venditio ꝛc. Et sic oẽ pactũ potest dici contractus innoiatus vt trãsactio do vt des ꝛc. Quãq; stricte p simplici pacto gratis facto: vt promitto tibi x. ꝛc. Et a transactione et pollicitatiõe differt. qz pollicitatio solus offerẽtis. Et assignatur dña inter pactũ et transactionẽz: quia pactum est de re certa et nõ litigiosa et gratuita. Transactio vero de re incerta et litigiosa ꝛ ñ gratuita. Et quid sit pactũ habes etiã de verbo sig. c. pactũ. vbi dicit pactũ est iter ptes ex pace cõueniẽs scriptura legib⁹ ac moꝛib⁹ approbata. Naz sepe ad probationẽ pacti iterponitur ꝑm glo. ibidem.

¶ Pactoꝛũ diuersa sunt genera. Nam pactuz conuẽtum dz qd̃ sub certis verbis et forma factũ expressum. vt redactum ẽ. verbi gra. Nam claruz est pactuz in verbis. qz si verba sunt obligatoꝛia pactũ est obligatoꝛium: si sunt liberatoꝛia est liberatoꝛiuz: si exceptionis inductiua tunc est exceptionis inductiuuz. vt si creditoꝛ tradit instrumentũ debitoꝛi ex hoc significatur pactuz liberatoꝛium factũ a creditoꝛe debitoꝛi. vt l. labeo. ff. ꝺ pac. Ratio. quia vt redditio instrumenti aliquid operetur. s. volũtatẽ creditoꝛis liberare volentis debitoꝛem. Sed ibi creditoꝛ pignus reddit debitoꝛi non significatur liberatio. vt. l. sequenti. ff. eo. ti. quia hec redditio põt aliquid operari scz conferre vtilitatez debitoꝛi i vsu pignoris. Secus in casu precedẽti i quo nõ operatur nisi vt dictũ ẽ. ex quo patet quod redditio pignoꝛis non significat remissionem eoꝝ. Item si instrumentũ debiti reperitur penes debitoꝛez ex hoc significatur redditio creditoꝛis nisi cõtrariũ probetur. l. si cyrographuz. ff. de pign. qz instrumentũ presumitur peruenisse ad debitoꝛem per redditionem et voluntatẽ creditoꝛis: et hoc si debitoꝛ est extraneus. Si vero familiaris in domo creditoꝛis cõuersans tunc secus quia presumitur q̃ faciliter potuit haberi iscio creditoꝛe. l. vnica. §. illc. C. de lati. li. tol. Item si aliqua bona conductoꝛis sunt per cum inuecta illata vel reducta ꝛc. Ex hoc concluditur pactũ quo pignus constituitur locatoꝛi. vt. l. certi iuris. C. de lo. et conduc. et hoc ex cõi modo agẽdi quo inuecta atq; illata sunt locatoꝛi tacite obligata: quia contrahentes videntur se referre ad communem modũ seu moꝛem. Etiã hoc verum simpliciter non solum i predio vrbano sed in rustico sed tunc demuz sunt obligata: cum domin⁹ scit inuecta et illata esse bona conductoꝛis.

¶ Pactũ tacitum dicitur quod in verita te non est expresse factum sed ex aliqua lege speciali ac si fieret statutum ex casu habere iubetur: verbi gratia. Cõduxi domuz a scio tres meas intuli i hoc casu res mee illate pro mercede domus debentur scio iure hoc statuente vl iubente lege pignoꝛi ita esse obligate ac si specialiter et expresse inter nos concoꝛdatum esset et conuentum dato tamen q̃ non conueniemus ꝛ super hoc diximus. Unde sic. Pactum tacitum dicitur quod non est factuz expresse vt cum cõduxi domum non pangendo de precio dando iam scẽz leges adhuc venit precium danduz acti pacisc̃edo ita fuisset expressum.

¶ Pactum adiectionis in diem tale est. vt vendo tibi domum: et si potero habere maius precium ad vsq; mensem ego repetam ipsam domum.

¶ Pactum legis commissoꝛie est. vt vendo tibi domum et si non solueris infra mẽsem volo q̃ sit inempta: vt. C. de pact. inter empto. et vendito. Item ibi. Creditoꝛ pacisc̃itur cum debitoꝛe q̃ a debitoꝛe non petat. tali casu intelligitur quod etiam non petat ab herede. quia pactum quo quis sibi prouideat solet extendi ad heredem. quia per hoc videtur etiaz heredi suo prouidere et per hoc contractus conditionalis transit ad heredem. insti. de verbo. obligatio. §. ex conditionali. Si vero creditoꝛ dicat debitoꝛi pacisc̃endo non petã.

BIU Cujas

a te. significat personam tantū fieri videli cet ꝙ a te tantū non petā. sed non min⁹ ab herede petere possum. et hoc faciunt ꝟba a te: que sic restringunt. vt. l. qui i furtis. ff. de pac. Sz si per pactū vnus obligat se al ter: facere domū transit ad heredes. l. oēs C. de contrahen. et cōmit. stipul.

¶ Pactū personale est quod nō gn̄aliter fit: sed tantū pro vna persona vel duabus. Et dr̄ ꝓ tāto ꝑsonale: qꝛ fit persone soli sic ꝙ tali et non alteri ꝓdesse possit. vt si paci scor pecuniā a te michi debitā nō petiturū a te sed a tuo herede: tūc illud pactū tantū personam tuā tuetur: et non heredem tuū.

¶ Pactū reale vel in rem est generale: et nō cōtinet spāliter vnam duas vel plures ꝑsonas sed generalit̄ cōplectitur oēs ad quas illa res pertinet vel pertiere pōt. vt cū debitū meū oīno remitto tā tibi ꝙ here dibus tuis: ita vt oēs liberemini. tu et he redes ⁊ fideiussores et nullus michi reser uetur regressus ad pecuniam vel ad rem petēdā. Itē pactoꝝ aliud nudū aliud vesti tū. Et q̄ plenē vellet hoc examinare trahe ret magnā caudā et cōtrouersiā inter doc. hic tamen cum paucis sufficiat.

¶ Pactū ergo nudū dici pōt ꝙ ab oībus iuris solēnitatibus destitutū est. i. tā solē nitate verboꝝ que solet concedi et attendi in stipulationibus ꝙ̄ etiā ꝑ cōceptionē lit teraꝝ. s. qn̄ cirographū non interuenit: nec aliud instrumētū super hoc confectū: quo nudū pactū cōfirmaretur. et dr̄ nudū a cā que sufficere pōt ad perfectam obligatio nem: vt do vt facias: facio vt des ⁊c. cuius modi cōuentōes dicuntur cōtract⁹ inoīa ti. Itē dr̄ nudū a foro negocij. vt qn̄ nego ciū nō incidit ī certū nomē cōtractus. vt ī noīe emptiōis: vēditōis: locatōnis ⁊ simi liū. Item nudū dicitur a rei interuentu. vt tali nō intercedat res que posset suo inter uentu ꝑfectā reddere cāz obligatōis sicut in mutui datione. Itē dr̄ nudum a cōtinen tia. qm̄ si in cōtinēti post contractū adijcia tur pactū ex p̄cedenti obligatōe vires con trahit vt videatur inesse contractui et cāz vestiture. vt pactū qn̄ semel factū ē: et post traditionē intercedit res sic vestitur inter uentu rei. Item pluribus alijs modis dr̄ scd̄m diuersas opi. doc.

¶ Pactū vestitū dr̄ sex modis: scd̄z ꝙ sex modis vestitur. scz re: verbis: litteris. con sensu: cōtractus coherentia: et rei iteruen tu. vt ꝑm Goffre. isti. de verbo. ob. Et dicit Goffre. ꝙ pactū in rē ē qn̄ generaliter pa ciscor ne petā. et in persona ne a ꝑsona pe tam. ff. eo. ti. l. idem. §. pactū ⁊ n̄ minus ex verbis ꝙ̄ ex mēte cōtrahentiū ē estimādū an pactū in rē vel in personam fit. Plerū qꝫ em̄ in persona pactū inseritur non vt ꝑ sonale sit pactū. sed vt demonstretur cum quo sit pactū. ff. eo. ti. l. i. §. pactorum.

¶ Pactoruz aliud vtile aliud īutile. scz rō ne ꝑsonaꝝ: vt furiosi: qui nec tacite nec ex presse cōsentire pn̄t q̄re mr̄imoniuz cōtra here nō pn̄t: nec ad religionē se obligare: et hoc de cōtinuo. secus si hz lucida inter ualla: vt. vij. q. i. q̄uis. Quō eni reus cōsti tuitur qui nesci t q̄d facit. xv. q. i. aliquan tos: Itē pupillus q̄ nōdū ē doli capax vbi vult obligari: secus si vellet alium obliga re quod pōt. Itē in ꝓdigo. Itē monachi ⁊ regulares ꝓfessi ⁊ conuersi nisi ꝓ cōtēpla tione monasterij paciscātur: cui per tales acquiritur. Itē viri et vxores qui sibi do nare nō possunt sed vendere. Item ratiōe potestatis. Itē in legatis dū legatōe fun guntur. Item inter patrē et filiū: nisi in ca strensi peculio vel quasi. Item si res in pa ctū deducta nō sit in rerum natura nisi mo ra precesserit. Itē si homo res sacra vel re ligiosa deducatur in pactū. Itē cessat pa ctū in collatiōe rerum spūaliū. i. q. i. q̄pio et ī rebus prohibitis. etiā si iuramētū fue rit appositū vt in aīe detrimentū vergenti bus. Itē pactū turpe: aut rei turpis: aut ī possibilis de iure vel de facto nullam ob ligationē inducit. c. vlt. eo. ti. ꝑm Goffre. in sum. Dr̄ aūt pactū a pactōe. ff. eo. ti. l. i. pa ctio vero a pace et actu. nā q̄ paciscūtur ex diuersis et ꝯrijs moribus aīoꝝ. post mul ta variaqꝫ certamīa in vnā cōsonantemqꝫ

BIU Cujas

sententiam conuenire dicunt. C. de rescin. ven. l. si voluntatem. ff. eo. ti. l. i. §. conuentions. Et hoc pactus generale est ad oia que contrahuntur vel aguntur inter partes causa cõtrahende vel tollende obligationis. sed nomen cõuentiõis generalissimum est. nam et scholares in scholis: clerici in capitulo: populus in foro conuenire dicuntur. vt in. §. prealllega. cõuentõis. Vel dicitur pactũ a pcutiõe palmarũ. Ve teres enim cũ se obligabant palmas pcutiebant: in signũ imuiolande fidei. vnde dr pactũ quasi palme ictus. Item pacto priuatoꝝ iure publico minime derogatur. et qñ quis posset renũciare iuri publico. vide in. c. si diligenti de fo. compe. et est glo. no. i auc. vt sine prohi. matres. collat. vij. que exponit hunc articulus satis clare.

¶ Pactũ p donatõez. Reqre. j. trãsactio.

¶ Pagani dicũtur in iure qñq; incredduli seu heretici. Itẽ qñq; dicuntur priuati homines vt villani: et oẽs qui neq; milites neq; magistri sunt: a pagos grece quod ẽ villa latine: vt instituta. de mili. testa. §. illis autem temporibus in fi. vbi glo.

¶ Pagamicũ aduentitium est peculiũ qõ ex prospera fortũa aduenit veluti ex testamento cognatoꝝ vel etiam agnatoꝝ.

¶ Palliũ est insigne ornamẽtũ archiepi vel episcopi si ex primlegio sibi concedat sumptũ de corpore beati petri in signũ plenitudis põtificalis officij vt de elec. significasti. et de auctoritate vsu pallij prealle. c. ij. vnde añ pallij receptionem eccla dicit viduata: vt. c. dist. quomam. in papa vero designat plenitudinem potestatis.

¶ Palatini aliter dicuntur vicarij: quia quodammodo gerunt vicẽ principis scoꝝ Accur. i Rubrica. C. d palla. sacra. l argi. li. xij.

¶ Palatin⁹ comes dr qui curam gerebat precipuam: vt missis notarijs suis negligentiam iudicus argueret. C. de offi. recto. l. nullam. Require supra comes.

¶ Palla dicitur vestis qua altare cooperitur vz lineus pann⁹ consecratus qui sup altare ponitur super quem extenditur corporale. Sumitur etiaꝝ quandoq; pro cortina vel panno serico. vnde. Letitie causa cibus est non serica palla.

¶ Papa idem est quod admirabilis. Et dicitur a pape interiectione admirantis: quia vices dei gerit in terris. Et vicarius illius est cuius est terra et plenitudo eius c. tua. ij. de deci. t. ix. q. iij. cuncta per mundum. homo est vicarius christi. clc. roma nt de iureiu. c. p hmuani. de hom. li. vi. c. ij. et. iij. de translato. Et qñq; dr vicarius petri. vt. l xiij. dist. ego lodo. tunc est impropria locutio. vel exponitur. i. gerit vicariã quã gessit petrus. Naz vicari⁹ nõ dat vicariũ de offi. vic. clericos. Unde poeta anglicus goffredus i poetria noua incipit. Papa stupor mundi si dicero papa nocenti. Accephalũ nomẽ tribuaz tibi: si caput addam hostis erit: et in fine subdit. Nec de⁹ est nec hõ: sed neuter es intervtrunqz. Vel dr papa qsi pater patruz fm Jo. and. sup ver. papa. in prohemio cle. Et illud qõ fit auctoritate pape dr fieri auctoritate dei. t hoc estveꝝ si fiet iusta de cã de trãsla. inter corporalia. Naz papa nõ subiacet legib⁹. C. d legi. l. dignavor. et. ff. eo. ti. l. princeps. et dat auctoritatez canonib⁹ qui ab eo vigorez sumũt: et nõ ecõuerso. c. significasti i de elec. in. glo. i. c. si aliqñ de sen. ex. et cius pñtia supplet oẽm solẽnitatẽ. C. de testi. l. omni. Etiã papa solus ẽ ydoneus testis. c. cum a vobis. de testi. ßz an locũ habeat i his que papa viderit anteq; venit ad papat⁹ apicis pmotionẽ. dicit Lodo. de roma per Eugenũ quartum qsitum fuisse a qttuor auditoribus quoꝝ ipse vnus erat: et subdit q; certe multi multũ musitauerũt finaliter reperit ipse duas glo. Jo. an. singulares tenẽtes q; sic. de quo multũ gaudisus accessit ad dñz apostolicuz sibi dicẽs. vna est i. c. i. de renũ. li. vi. alia in. c. ad apostolice. de re. iud. eo. li. et ita fuit iudicatũ. Itẽ ponitur pape in nũero pl̃i. c. si a roma noꝝ. §. decretales. i fine. xix. dist. vbi dr qs btissimi pape diuersis tpibus ab vrbe ro-

BIU Cujas

mana dederunt. Item papa ꝓprie non hꝫ
dñium reꝫ eccliaꝫ hꝫ hoc dicit glo. in. c. cū
venissent. de iudicī. et Hosti. dicit q papa
mutat dū vuit quadrata rotundis ⁊ in oi
bus ptātē hꝫ ꝑterq; i fide violāda. Dicunt
ergo doc. dictā glo. dānando q papa solū
est admīstrator et dispensator reꝫ eccle-
sie neq; pōt alienare sine cā rōnabili igit
non dñs. immo scōm Archi. xij. q. ij. nō hꝫ.
Papa peccat mortaliter si alienat res ec-
clesie: quod est valde notādum scōm dñm
Pau. Quid ergo de inferioribus plat a-
lienātibus ⁊c. Ita papa scōz cōem opinio
nē hꝫ vtranq; iurisdictōem. s. tpalē ⁊ spua
lē quantū ad habitū: nō tñ ꝺz quātū ad ac-
tū vel exercitiū mittere falcez i messez im-
peratoris in gladio tpali. c. duo sunt et. c.
si iperator. xcvi. dis. c. hꝫ ex suscepto. ⁊. c. ex
transmissa. de fo. cōpe. Nam exercitiū iuris
dictionis sclaris devolūtate cōmisit impe
ratori. c. solite. de maio. ⁊ obe. pz primū q
vtrūq; gladium hūit xps uxta illud. Ecce
duo gladij: sed xps suā ptātē dedit pape
petro suo vicario: vt. xxij. d. c. i. quam suis
successoribus admisit. xl. dis. c. i. Scōm pz:
qua dicit: converte gladiū in vaginā. non
dixit proijce. quasi diceret tene gladiū tpa
lem in bitu: nō tñ eo vtere in exercitio. q̄re
papa vti non debet gladio tpali nisi i defe
ctum vel principis negligentiā secularis:
et tūc habitū deducit ad actū. vide bonam
glo. iuersi. discernit. in. c. qñ. dis. x. ⁊ glo. ij.
c. nouit de iudi. Et rō quare papa non de-
bet hīc gladiū tpalē in exercitio vel i actu:
qua sacramētum altaris repñtat vnionez
xpi ad ecclesiam et aie ad corpus. sed muni
ster xpi et ecclesie q̄lis est papa qui se scri
bit seruum seruoꝝ dī. c. relatū. de sen. excō.
et in prin. decre. talis non ꝺz hīc gladium
quo aia diuidit a corpore. Sunt ergo duo
principia in ecclesia. et. c. solite. prealle. p
solem et lunā designata. Nam imperator
potestatē habet a deo approbatie sed nō
immediate: qua per medium ordinatus a
deo videlicet ꝑ papā a quo hꝫ ptātem col
latue. Dunc est q impio vacāte iurisdictō
terrarum imperij cōpetit pape. c. hꝫ. ex sus-
cepto. de fo. compe. sed nō ecōtra. vꝫ q va
cante papatu iperator succedat in spūali-
bus. c. qualiter. de iudi. ꝑm Zodo. de ro. q
etiam q̄rit quid i legato sedis aplice an et
dem etiam cōpetat talis iurisdictio vacan
te iperio. ⁊ videtur q sic. qz de gremio pa-
pe. c. sub militibus. ij. q. vi. et eius vice fun
guntur. Dicit idez q cōtrariū est verus ꝑm
Spe. in ti. de lega. §. nūc oñdēdūversi. xix.
Ratio qz nemo ꝺz ponere manū auctorita
te generalis commissionis i his q̄ spāli p-
rogatiua pape ꝓpetūt. c. quod transla-
nē de offi. dele. sed ꝺ est pape spāliter con-
cessum in signū ꝑeminentie singularis. er-
go ⁊c. Dec Zodo. in singularibus suis. Et
vbi papa nō habet tpalem iurisdictionez:
ibi non pōt tollere legē quo ad forum ciui
lē: nisi in his in quibus vertitur periculuꝫ
fame: vbi tollere pōt legem quo ad vtrūq;
forū. c. nouit. de iudi. c. vlti. de ꝑscrip. et. c.
fi. de fo. cōpe. li. vi. Sūt enim ptātes distin
cte. di. x. qñ. vbi de hoc: et di. xcvi. cū ad ve
raz. et. c. cāz. ij. qui fi. sint legi. Et tenet Jo.
an. in regula possessor. de reg. iur. li. vi. Zo
alij dicant q indistincte quo ad vtrūq; fo-
rum papa possit legez tollere. x. di. cōstitu
tiōes. et. c. cū esses. de testa. Et q̄uis pa-
pa sit dñs mundi: et imperator dñs mūdi di
catur. ff. ad. l. rodi. de iac. in. l. de precatio.
et. vij. q. i. in apibus. et in cle. pastoralis ꝺ
re. iudi. ꝑm Jo. an. Differenter tñ sunt dñi
mundi qz imperator sicut luna sub sole ita
sub apostolico dño est. quia ē filius eccle-
sie et inclinant caput suuz epi scopis a q̄-
bus excōicari potest. vt dis. xcvi. c. si impe
rator catholicus est. et. c. certum. dis. x. in
glo. iij.

¶ Pandecta. Require. s. digestum.

¶ Parabolam sunt medici q ad curāduz
egra mēbra vel corpora debilīū deputant
dicti parabolam. a pabola: qz plura ꝑmit
tūt hoib⁹ q̄ faciūt: et qua sepius parabo
lis vtūtur. vt. C. de epis. et cle. l. parabola-
ni. vbi ter. Parabolani qui ad debilīū ⁊c.
et ibi sexcētos precipimus constitui.

BIU Cujas

¶ Parafernalia bona: vl res paraferna les dicũtur res q̃s mulieres uxta dotẽ in ferũt in domũ viri. a para id ẽ iuxta: et ferna quod est dos vel donatio. inde paferna le dr quicquid mulier hz vltra dotẽ vendecũq;. Et si est consuetudo potest talia retinere, p se. nec maritus dz se de his ītromittere muliere inuita secũdũ Hostien. de do. ppter nupt. Et mulier ppter fornicationẽ non solũ pdit dotem sed etiaz dotalicium. i. pafernalia. vt est glo. singularis in verbo dotalitiũ. i. c. plerũ de dona. int vir. t vxo.

¶ Parentes sunt illi qui nobis cognatione sunt iuncti per cuiuscũq; etiã lineam sexus hoc fiat. Scõm etiam; interpretationem iuris dicuntur omnes ascendentes siue descendentes in supmum siue infimum per paternam siue maternaz cognationẽ. Sed scõz Azo, ppe dicũtur parentes vsq; ad tritauum. Et vltra dicũtur maiores: Et idem est de liberis in descendendo.

¶ Pares curie dicuntur vasalli qui hñt cõsimilia feuda a dño. illius feudi de quo agitur, put no. in. c. ceterũ. de iudi.

¶ Pancratiũ ẽ colluctatio cũ fustibus vl loc? lignis circũdatus in quo certo ordie stant pugnantes: vt in pugilibus videm? glo. est i. l. qua actiõe. §. si quis in collucta tione. ff. ad. l. aql. Requre. s. colluctatio.

¶ Paranumphus. vel pha. dr parans vl pcurans sponsalia. Req. ifra Prosencta.

¶ Paraferede indeclinabile dr a para. i. iuxta: et ferede equo ducẽte redaz. a vehis. erc. et reda. scõm Hug. et bubulci et aurige dom paraferede dicũtur ẽm Accur. C. de cursu pub. l. i. l. rij.

¶ Parafidicus cõponitur a para vel parũ: et fid? id est fidelis. et ideos custos. q̃si parum fidelis ad custodiendũ et iob seruãdum que obseruare debet: vt colligitur. C. eo. ti. et. libro.

¶ Paripus dr a parũ et pus puris. qđ ẽ custodia quasi parũ custodiẽs mandata: vt in. l. paripuz. C. eo. ti. et li. pralle.

¶ Participiuz significat put tẽpus eius vl aliud mediũ significare declarat. verbi gra ibi. Lego stichũ seruum meũ fugitiuũ: hoc participiũ fugitiuũ significat conditionẽ. qz sensus est seruũ q̃s me? est si erit fugitiuus. l. itaq;. ff. si cer. pe. et. l. stichuz. ff. dele. a. Sed ibi Lego stichũ seruum meuz pñtẽ vel receptũ ex testamento titij vel factũ artificẽ. et sic de alijs nõ facit conditionẽ: quia hec pticipia sunt pñtis et pteriti temporis: nõ nõ põt cõprehẽdi significatiõ cõditõis. Itẽ ibi. Lego heredi vt acceptis centũ a titio restituat hereditatẽ significat conditionẽ. l. attestatos. ff. de condi. et demon. qz participiũ acceptis ablatiuus casus etiam significat futuz lz sit preteriti tpis: qz sensus est si acceperit centũ in futurũ tc. Itẽ ibi vendo tibi certa vina tc. hoc pacto q̃ erunt degustãda infra certuz diem. hoc participiũ degustanda nõ significat cõditionẽ: qz vẽditio est pura: et si staret per emptorez q̃ nõ degustaret: tũc die tali preterita periculũ esset suũ. l. si quis vina. in prin. ff. de peri. et cõmo. rei vẽdi. Rõ scõm Bar. lz hoc pticipiũ sit futuri tẽporis: nõ tñ fuit adiectuz dispositioni sed exactioni. Etiam habent limitationem certi tpis. Alij nituntur dicere q̃ ibi significet cõditio resolutoria. s. sic degustãdo reprobentur vel approbentur vina.

¶ Participatio cũ excõmunicato duplex est: q̃dam inducit maiorẽ excõicationẽ. s. q̃ fit in crimiẽ. de sen. excõ. si pcubine. t. c. nuper. alia inducit minorem. s. que fit in locutione osculo solutatione mensa thoro et simulibus. xi. q. iij. ipso iure cũ excõicato: t q̃ cõicauerint: et a quibus repellentur he excõicationes habes. iij. q. iiij. en geldrudaz et de excep. c. a nobis. et de clc. exco. mini. c. si celebrat. Sũt autẽ quedã pone excepte que sine hac pena excõicato participãt. scz vroz: filius. seruꝰ: colonus tc. xi. q. iij. quomã multos. de sen. excõ. qđ in dubijs. et. c. inter alia scõm Specu. t Barbaz. mittẽdo nunciũ vel litteram excõicato incurrit minorẽ: qz q̃si loqui videt. ff. đ cõsti. pecu. l. lz. et est glo. in. c. statuimus. t. c. cõstitutiones. de sen. excõ. li. vi.

BIU Cujas

¶ Pater est ille quem nuptie designāt. i. presumūt esse vt dicit Azo. in sum. C. de in ius vocan.

¶ Paterfamilias dicitur is qui ē sui iuris ⁊ ptātis ꝓprie cuiuscūqꝫ sit etatis. sꝫ filiusfamilias ecōuerso. Require loco suo.

¶ Patres etiā dicti sunt quos plebs sibi creauit vt ipsi plebem excederent

¶ Patres cōscripti dicebantur quorum nomīa in tabulis aureis scribebantur.

¶ Patria potestas scd̄m Azo. in sum. C. eo. ti. est ius quoddā qd̄ habēt hi qui sunt de imperio romano in liberos naturales et legitimos: quod ius alij non habent: vt insti. de pa. po. per totum.

¶ Patricij dicūtur ideo: qꝛ pretorie potestati presunt ꝑm Isi. li. ix. c. iij. Etiam patricius est is quē iperator sibi elegit ī pr̄em: vt insti. qui. mo. ius. pa. po. sol. §. filiusfamilias et. C. de cōsor. eiusdē li. l. fi. Itē ī alia significatōe dicti sunt patricij quidam nobiles de ciuitate. et oliꝫ dicebantur patres principū scꝫ ad cōsilia prestanda.

¶ Patricida est qui patreꝫ occidit: alias in iure ciuili ponitur parricida. C. de his qui pa. vel libe. occi. l. vnica.

¶ Patricidiū alias ꝓarricidium est homicidium nephandum quod committitur in parentes: in liberos: ī proximos: collaterales: et affines. Re. s̄. ad. l. pōpeiam.

¶ Parrochia est locus in quo degit populus alicui⁹ ecclesie deputat⁹ ꝑm Goffre. in sum. eo. ti. Et parrochiarum diuisio incepit a dyonisio. xiij. q. i. c. i. cōsistit autem ius parrochiale in hoc scd̄ꝫ Goffre. ī sum. eo. ti. ꝙ oēs parrochiani in diebus dn̄icis et festiuis missaꝫ audiant in eccl̄ijs ī quarum parrochijs habitāt: vt. c. i. eo. ti. de cōse. dis. i. si quis. etiaꝫ consistit in decimis ꝑsonalibus que ecclesie parrochiali debentur. xvi. q. i. si quis laicus. et in oblationibus que dande sunt sacerdoti parrochiali qui pro populo orare debet. x. q. i. quia sacerdotes.

¶ Patrinus vel patrīa dr̄ filius vel filia spūalis compatrum vel cōmatrum mr̄is vel pr̄is quem vel quā quis de fonte baptismatis leuauit: vel ad sacramentum confirmationis tenuit.

¶ Patruus dr̄ frat̄ patris q̄si pat̄ alius.

¶ Patruus magnus est frater aui.

¶ Patrueles dicti sunt quorum patres inter se germani vel fratres fuerunt.

¶ Patrueles sorores sunt duorū fratruꝫ filie. sed vtrū appellatione patrui contineat̄ patru⁹ magn⁹ videt̄ ꝙ nō: vt ī. §. patru⁹ magn⁹ in. l. iuriscōsultus. ff. de gradi. sed ī oppositū ꝙ sic aliqui defendere nituntur: quia differentia addita generi cōtrahit ipsum ad spēm sub illo genere: vt aīal rōnale species est aīalis: sic et patru⁹ magnus species patrui eē ꝓbat̄: simile. ff. de adop. l. i. vbi adoptio filij qui sui iuris ē species est adoptionis.

¶ Patruus est frater ꝓaui ⁊ abpatruus est frater abaui.

¶ Patruus ꝑm canōes dr̄ ille qui hꝫ ius pn̄tandi aliquē ad bn̄ficiū eccl̄iasticum: sꝫ ꝑm leges est qui manumisit seruū suū spōte a dn̄o: qui seru⁹ dr̄ libertus ei⁹ a quo sic manumissus est. Etiaꝫ patronus qn̄qꝫ dr̄ aduocatus vel ecōuerso aduocat⁹ patronus causarū: qꝛ patrociniuꝫ p̄stat vel patrocinat̄. et in pr̄io significato tria faciunt patronum. vnde. Patronuꝫ faciunt dos: edificatio: fund⁹. Re. s̄. ius patronatus.

¶ Passuꝫ. i. īdifferēter de ap. cū sit romana. et. c. pastoralis. de offi. dele. ī. glo. iij. in c. īptractandum de iura. calum.

¶ Pauperies est dānū sine iniuria faciētis ipsum dānuꝫ vt ab aīali quod sensu caret factuꝫ: vt si equus tu⁹ segetē meaꝫ pauit: vel aliter dānum michi reddit. Nō enī potest dici iniuriaꝫ fecisse cū sensu careat. insti. si qua. pau. fe. di. §. pauperies. vbi dicit glo. ꝙ est mirabilis expositio et legalis. Differunt autem damnum: maleficiū: et pauperies. nam damnum fit cum animo iniuriandi: vel ab habente animum iniuriandi: licet non vtatur. Alia patēt locis suis. De pauperie actione. Require supra actio.

BIU Cujas

¶ Pauliana actio. Require ibidem.

¶ Pax ꝑm Goffre. ē discordie finis. vt. c. i. de treu. ⁊ pa. in glo. i. Item pax est vinculum caritatis. vt in. c. nouit. §. sed forsan. d̄ iudi. ⁊ sunt sex cause ꝓpter quas nō est pax inter homines. Prima quia non puniuntur maleficia. Secunda abundantia tēporalium. Tertia quia non pugnamus cōtra demones. Quarta quia nō consideramus damna litis vbi diuitias corpus et animā perdimus. Quinta dubius euentus belli qui nō consideratur. Sexta quia nō seruamus precepta dei nec soluimus decimas. ⁊ sic quod non capit christus tollit fiscus. xvij. q. vij. maiores. Hec est glo. no. de re iudi. li. sexto ad apostolice.

De. Me

¶ Peculium est pusilla substantia vl' pecunia separata a rebus et ratiociniis patris vel domini data vel promissa filio vel seruo. ff. de pe. l. depositi. §. peculiū. Et est multiplex. scilicet castrense: vel quasi castrēse: ꝓfectitium: aduentitium: paganicū non paganicum. C. de bo. que libe. l. cum oportet. l. cum multa. l. cum nō. Item peculium dicit' res parafernalis. ff. d̄ iur. do. l. si ego §. dot. Item peculium ponitur pro hereditate: vel patrimonio. C. de epis. ⁊ cle. l. si q̄s presbyter. ff. ad trebel. l. cogi.

¶ Peculium castrēse est quod miles acquirit dum militat in castris. ⁊ illud est filij pleno iure tam quo ad ꝓprietatē q̄ quo ad vsufructū.

¶ Peculium palatinorum dicitur etiam castrense. scilicet militum palatij qui principem sequuntur scd̄m Accur. C. eo. titu. li. xij. in rubrica.

¶ Peculium quasi castrense. dicitur illud quod aduocatus acquirit prestando clientulis suis patrocinium in causis: vel quod magister grāmaticus logicus vel rethoricus: in scolis suo lucratur exercitio. in. l. fi. C. de inoffi. testa.

¶ Peculium aduentitiū est quod filio aduenit ab auo paterno vel materno: vel ab altero vt ex prospera fortuna: ⁊ ex testamēto agnatoꝝ vel cognatorū: ⁊ qd̄ filio aduenit ipsi' est quo ad ꝓprietatez: patris vero quo ad vsufructū. Et d̄r alio noīe paganicū aduētitiū. Item aduētitiū si ab imꝑatore vel augusto datuz fuerit cōꝑat' castrensi peculio. in. l. cū multa. C. de bo. que liber.

¶ Peculiū ꝓfectitiū d̄r illud qd̄ de rebus paternis vel dn̄icis ꝓficiscit' ⁊ filio vel seruo datur vt in eo negociet'. ⁊ illud est p̄ris quo ad ꝓprietatē: sed filij vel serui quo ad vsufructū. ⁊ ēt alias d̄r paganicū ꝓfectitiū

¶ Peculiū clericorū est p̄rimoniū clericorū. naz peculiū patrimoniū appellat'. ff. ad trebel. l. cogi. in p̄n. vñ illud qd̄ a clerico velud ꝓpriū possidet' ei' peculiuz d̄r scd̄o mō tm̄ ⁊ vsualit' peculiū dici solet filiorum ⁊ seruorum patrimoniuz quod eis a dn̄o vel patre datur. vt. ff. eo. ti. per totum.

¶ Peculiū clericoꝝ profectitium est q̄ de bonis ecclesie ꝓcedit. vel quod ecclesie cōtemplatione acquiritur.

¶ Peculiū aduētitiū eorūdē est quod acquiritur ex opa eoꝝ vel alias ꝓuenit ex intuitu persone. ⁊ hoc no. Goffre. in sum. eo. titu. ⁊ dicitur peculium a pecunia.

¶ Pecunia appellat' totū qd̄ hoīes hn̄t: ⁊ d̄r a pecorib' qꝛ quicq̄d antiqui habebant totū in pecorib' ꝯsistebat: vt. i. q. iij. totuz ⁊ sic sumit' cōiter. Qn̄qz tm̄ capitur proprie ⁊ stricte solū ꝓ numerata pecunia. vt. xiiij. q. iij. c. putāt quidā. ⁊ ibi glo. Alias appellatione pecunie oēs res ꝯtinent'. C. de cōsti. pecu. l. ij. etiā ꝓculus ait. nois pecunie appellatiōe rē significari. ff. de v̄bo. sig. l. etiā v̄bi gr̄ a. Heres faci' hereditate adita vendit eā ⁊ emptori ꝑ stipulationē ꝓmittit quāta pecunia ex hereditate ad ip̄m ꝑuenit ⁊c. appellatōne pecunie oīs res significat'. qꝛ sensus ē. oēs res q̄ ex hereditate ad me ꝑuenit. ⁊ capitur significatū ex dispositione p̄cedenti. s. vēditione hereditat' que om̄es res significat Itē ibi late significat dicēdo heres mi volo restituere titio pecuniā meā i. hereditatē meā. vñ ꝑinde ē ac si dicat hereditatē bona vel res meas: vt. l. nāqz. §. fi. ff. ad trebel. sz ibi significat strictissime duz

BIU Cujas

filiofamilias ꝓhibet̃ mutuari pecunia: qꝛ significat pecuniã numeratã. l. i. ff. ad sena. consul. mace. iuncta. l. sed ⁊ si. § pecunie. eo. ti. Rõ vtriusq; : qꝛ in priori casu subiectus fuit ex fauore ergo ampliandus. sed hic casus subiectus est ex odio ergo restringendus: vt in regula odia. de re. iur. li. vi.

¶ Pedanei iudices. Require supra iudices pedanei.

¶ Pedagia dicũtur que dant̃ a transeuntibus in locũ cõstitutũ a ꝑncipe. ⁊ capiens pedagiũ dꝫ dare saluũ conductũ: ⁊ territorium eius tenere securũ: adeo ꝙ si aliquis derobet̃. i. spolietur: ⁊ est vulgare gallicoꝝ tenetur ei dñs terre rapinam resarcire ſm Bal. in vsi. feu. de pa. iura. fir. in. §. conuẽticulas. facit. l. ne quid. ff. de incen. rui. na u fra. ⁊ no. Archi. xxxiij. q. v. si quis peregrinorum. sed guidagia. Require supra.

¶ Pecoris nomine cõtinentur boues.

¶ Pecorum ad aquam appulsus est ius adducendi vel appellandi pecus ad aquã fontis alieni iure seruitutis.

¶ Pediculi dicuntur quedã argentea sustentacula quibus vasa vel res quelibꝫ velud pedibus sustẽtatur: ita ponitur in. l. pediculis argẽteis. ff. de au. et argen. le.

¶ Pedetentim vide in glo. i. in cle.

¶ Pedagog⁹ ẽ ille q̃ ab initio instruit pueros: et dr̃ a pedos. i. puer ⁊ gogus ducere quasi ductor siue gubernator pueroꝝ. insti qui ex cau. manu. nõ pos. §. eadẽ. l. elyascẽtia. vbi glo. põt̃ em̃ minor. xx. annis maior tñ. xvij. manumittere pedagogũ suũ. vt ibi dicitur.

¶ Pedamẽta dicũtur sustentamẽta pedũ vinearum: et dicuntur gallici paxilli.

¶ Pena ⁊ supplicium differunt. vt no. Archy. xi. q. iij. nemo per totum.

¶ Pene. i. quasi. ⁊ no. iij. q. vij. c. qui sine.

¶ Penes notat plene Jo. cal. in cõmento decre. postulatis. de cõces. prebẽ. Et differentia ĩter penes ⁊ apd̃. vide ꝑ Jo. linconiens. in. l. si q̃s in tantã. C. vñ. vi. vbi dicit ꝙ illd̃ est penes aliquẽ cui⁹ possessionẽ hꝫ: sꝫ illud ẽ apud aliquẽ: cui⁹ solã detentionẽ hꝫ vt depositarius ⁊ cõmodatarius: ⁊ dicit ꝙ in dicta. l. apud sumitur improprie: vt in l. penes. ff. de verbo. signi.

¶ Peius notat Pau. in cõmento. c. in litteris. de restitu. spo.

¶ Penit⁹ no. Jo. an. c. i. de sup. neg. prela.

¶ Pena ẽ delictoꝝ debita cohertio vel satisfactio: q̃ lege vl̃ a ministris legis ĩponit̃.

¶ Penam committi est penam debere.

¶ Penitentia ſm Am. est ꝑterita peccata plãgere: ⁊ plãgenda iterũ nõ cõmittere: vel sic ſm Augu. Est quedam dolens vĩdicta puniens in se quod cõmisisse dolet: de quo plura vide in tractatu de pe. dis. iiij. ⁊. iij.

¶ Penula est q̃daꝫ vestis qua nõ vtebantur nisi ciues romani: q̃ fuit data pr̃i paulo: qꝛ societatẽ ꝯxerat cũ romanis. ⁊ etiaꝫ beat⁹ paulus aduersus iniustos romanuꝫ ciuẽ se appellauit. c. si in adiutorium. dis. x.

¶ Pensio est idẽ qd̃ census vel tributum.

¶ Pensiones publice ſm Azo. in sum. C. si ꝓpter pub. pen. ven. dicũtur annue actiones tributoꝝ vel vestiũ auri vel argenti: q̃ a certis ꝑsonis ꝑstabant̃ fisco sꝫ pensiões publice dicũtur q̃ ad viarũ vel pontiũ refectionũ ꝑstandã sunt a possidentibus vt sic fiat omnium datorum quedam collatio: ⁊ sic pensitatio est quasi pensionis solutio.

¶ Pentatheucũ est volumẽ cõtinẽs quinq; libros moysi: a penta. i. quinq; ⁊ theucũ mandatũ q̃si ⁊c. vt in. c. i. de deci.

¶ Perangaria est seruit⁹ ꝑsonaꝝ ⁊ rerum ⁊ dr̃ q̃si ꝑfecta ⁊ magna angaria. Est autẽ angaria seruit⁹ ꝑsonaꝝ ⁊ nõ rerũ. Itez ꝑangarie dicũtur exactiões ⁊ ꝑstationes patrimonioꝝ. s. onera quedã que ꝑdio incũbunt vel imponũtur ⁊ erãt forte exactiões equorũ vel vecturaꝝ ad portãdũ annonã militib⁹. vt colligit̃. C. de cursu. pu. an. ĩ rub. li. xij

¶ Perãgada ẽ vestis de auro vulgari ꝙ a gaudis vestimẽtoꝝ vel clamidũ poni solet vel vestis q̃ hꝫ auꝝ tñ in suꝑficie. Re. s̃. olober⁹. ⁊. C. de vesti. clo. ⁊ de aura. li. xi.

¶ Peregrinãtes large dicuntur illi qui a loco sui domicilij ꝓficiscũtur. C. de incol. l. ciues. ꝓpric autem dicuntur romipete apo

BIU Cujas

stolorum ꝛ aliorum sanctoꝝ limina ꝛ ora/
toria visitantes.xxuij.q.iij.si quis rompe
tas.ꝛ.c.paternarū.ꝛ.c.illi qui. Etiaꝫ dicū
tur illi qui accedunt ad presentiam domi
ni pape:ꝛ codeꝫ titulo.c.vnico.ꝛ.ij.q.vi.ar
guta.

¶ Peregrini dicūtur omnes qui non sunt
de episcopatu ordinādi siue sint clerici siue
laici ſm Gof.in sum.de cle. peregri.qꝫ ta
les recipi nō debent ab epō alieno ad ordi
nes vel dignitates aut eccleſiastica sacra/
menta vt.lxxi.di.per totum.ꝛ in ti.de cleri.
peregri. Unde clericus peregrinus est qui
in alia prouincia ordinatur.

¶ Peremptorium dicitur a perimēdo eō
qꝫ oīno perimat:vt terminus peremptori
us vl tra quē nō dantur vlteriores dilatio
nes. Similiter exceptio peremptoria dici
tur que perimit actionem Etiam dicitur ci
tatio peremptoria:quia omnes alie citatio
nes debent fieri anteꝙ aliquis tanꝙ con
tumax puniatur. iudex tamen perempto
riam citationem vel peremptorium dictū ex
tante causa statī mittere potest. Et idē ope
rabitur quod alie tres citationes; possunt
operari.

¶ Peremptorium soluitur.id est possibili
tas ferendi sententiam.

¶ Per notat Archi.xuj.q.ij.c.ebrō.ꝛ pau
lus de liaza.plene ī cle.i.de sum.trī.ꝛ fi.ca.
ꝛ Jo.an.de elec.dudū in fi.ff.de ꝟbo.sig.l.
vrbana.§.pnoctare:vbi dictio per notat p
fectionem:vt habetur in.l.si tu.ff.dele.i.

¶ Pergula ē tugurū vl obūbratio frōdo
sa ꝛ ponitur in glo.§.contrahentes.c.i. de
fo compe.li.vi.

¶ Perequator est q̄ boies ꝛ territoria pe
quat.i.valde equat:vel qui predium propter defectum equa pensione vt prius assi
gnat nouo possessori.vt.C.de fun.patrimo.
l.fundi.li.xi.

¶ Perduelliones. Require supra crimē
lese maiestatis.

¶ Peripsima est purgamentū :vel cortex
pomi vel piri.vñ Tolle peripsimā ede pnl/
pam spernens atullam.

¶ Permitti dicitur aliquid trib⁹ modis:
Primo qō nullo iure ꝓhibetur. Secūdo
quod contra humanas cōstitutiones idul
getur. Tertio illicitum vt magis illicitū vi
tetur:vt est glo.cum exemplis in .c.omnes
distin.iij.

¶ Permutatio ſm Gof.est vnius rei pro
alia vicaria prestatio:vel vicaria prestatio
ne mutatio Et cōtrahitur sicut plerisqꝫ pla
cet quando inter aliquos cōuenitur:vt cer
ta species pro certa detur. C.co.ti. quoniā
asseris. Si em̄ cōuenirctur vt certa species
daretur p incerta vel econuerso nō esset p
mutatio sed cōtractus innoiatus.sꝫ dovt
des ꝛc.ꝛ pmutatio cōtractus ideo fuit in
uētus quia sepe poterat aliqs habere ali
quid inutile sibi vel parū cōmodi quod al
teri multū valere poterat:ꝛ econuerso. Et
prius ignorabatur q̄liter res vni⁹ alterius
fieri poterat:ad quod inuentus est ille con
tractus permutationis.

¶ Perpetuum quandoqꝫ idem est quod
generale:de electi. c.massana.ꝛ.c.vt circa
eo.titu.li.vi.vt dicendo edicto perpetuo.i.
generali prohibemus.

¶ Perplexitas est cōstringens ꝛ incuita
bilis necessitas peccādi que prouenit ex er
ronea volūtate.vt.c.i.ī fū.dist.xuj.vbi glo.
bona. Etiam de differentia inter mortalia
ꝛ venialia:ponitur ibidem exemplū de iu
deis crucifigentibus christum.ꝛ si quis re
spondet querenti inimicū si sit in loco. Jtē
si vir denegat vel reddat vxori debitiꝫ pe
tenti. Et declarat ibi q̄ nullus potest eē p
plexus inter duo mala.ꝛ sic pplexio est so
lum ad stultam opinionē alicuius. de hoc
vide i.c.nerui testiculorum .xuj.distin.vsqꝫ
ad finem distinctionis.

¶ Perpensius idest pfecte pensatus ꝛ de
liberatus.de pact.c.vlti.circa medū.li.vi.
Et sic dicitur in ꝓhemio cle.iuris . sanctio
ppensa digesta consilio.

¶ Persone quedā dicūtur ꝓuate ipropē
vt ille q̄ sunt exēpte a iure cōi vt dis.xij.pri
uilegio.vbi dī q̄ ꝓuilegia sūt leges ꝓuatoꝝ

BIU Cujas

Quedam vero dñr ꝓprie priuate: vt ille q̄ non habēt dignitatem. iiij. q. v. q̄ cōtra. vñ clerici non dñr p̄uate persone: cum habeant dignitatē. i. ordinem ecclesiasticū: vt in c. p̄uilegio p̄al. ⁊ dis. iiij. quicq; ſm Jo. Itez ſm Alanū quedam ſunt ꝑſone publice que ſunt ī officio publico: vt tabellio iudex baliuus. Alie p̄uate q̄ nō ſunt ī officio publico.

¶ Periuriū ꝓprie dr̄ qñ aliq̄s iurat cōtra canonica ſtatuta vel temerarie. Et dicunt multiplicit. Prīo. i. falſa iuratio q̄ ſi ignorantur adhibita omni diligentia facta fuerit ſic nullum peccatum eſt. xxij. q. ij. hoīes Secundo dr̄ transgreſſio liciti iuramēti: et ſic eſt morale. vi. q. i. quicūq;. Illicitū autez ſciēter iurans peccat. ſed non ꝯtraueniens Tertio dicitur in diſcretū iuramentuz. ⁊ eſt veniale. xxvi. diſtin. §. criminis in fi. Quarto dicitur mendacium iuramēto firmatum ⁊ eſt ſemper mortale. xxij. q. ij. quod ait. ⁊ ē crimē adeo magnuz ꝙ clericus ꝑiurus ab officio ⁊ beneficio ſuſpendi dz. c. ꝑuenit. de fideiuſ. c. inter dilectos. de exceſ. prela. ⁊. c. querelam de iureiuran.

¶ Perſonalitas ſignificatur ꝑ has dictiones: tu michi: ego tibi: cuz alio ſignificato qđ ꝓbabilit cōcludit ⁊ ſi nullomō ꝯcludat tūc ē ipſonalitas. qr actū viciat: ꝓut rō dictat. ꝟbi gratia. Ago ꝙ cōſtituas te michi ſolutoꝝ debitū a titio. reſpōdens impſonaliter dicēdo. ſatiſfiet tibi ab illo: vel ſimpliciter ſatiſfaciet. hec impſonalitas ſignificat te nō ꝯſtituere michi: ⁊ ꝙ nulla ſit obligatio. l. aut ſi qñ. C. de cōſti. pecu. Rō qr h̄ ꝟba nō ſignificāt aliū obligari: nam alius aliuz obligare nō poteſt: nec veriſimile eſt quē iactare ſuū. l. cū de indebito. ff. de probat. facit. l. arrian⁹. ff. de ac. ⁊ obli. vbi non fit facilis īterp̄tatio ꝓ obligatione. ⁊. l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ff. de ꝟbo. ob. nā cōiter quis ſibi acquirere cupit. ideo veriſimiliter ſtipulans vult acquirere ſibi: quare lz q̄s dicendo ꝓmittis decē. nō exp̄mat ꝟbū michi vel tibi. ⁊ alter rñdet nō dicēdo tibi tñ ꝟba michi ⁊ tibi ſupplentur ⁊ ſufficienter intelligūtur ꝓpter cāz dictā: vt in. l. ſtipl̄o prealle. Item ſi q̄s ſtipulatur decem dare ſibi alter rñdet dari: ſed nō dicit a me valet ſtipulatio. l. fi. §. fi. ff. ſi certū peta ⁊. l. illa ſtipl̄o. ff. de ꝟbo. obli. ⁊ ē ſenſus ꝙ dabitur per ipſum ꝑmittentem vel per alium quia hoc ſignificat illud verbum imperſonale paſſiuum dari. Ex quo ſequitur ꝙ nō eſt obligatus ad dare ſed tenetur ad factū per quod detur: ſecus in illo qui promittit dare quia tenetur rem accipiētis facere: qr hoc verbuz importat ꝙ ipſe dabit. Et ſi diceres heres qui iuſſit facere ꝙ titius centum habeat tenetur per ſe dare. l. ſi heres. ff. de leg. i. ita in propoſito ꝙ promittēs dari debeat per ſe dare. Reſpondetur ꝙ hoc verbum habeat ſoluit hoc contrariū quod ſignificat iure dominij. ſed ex promiſſione nō tranſfertur dominium ergo ⁊c. Item teſtator legauit titio ſeruos quos ipſe teſtator manumittere non poterat vt manumitterentur manumitti non poſſunt. hec impſonalitas ſignificat ꝙ legatarius ſeruos non habebit: ſed remanebunt penes heredem vt. l. ſi quis. ff. de lega. iij. Secus ſi diceret vt manumitteret: quia tunc remanerent penes legatarium in. l. ſi quis eū quez ff. de condi. § demon. Ratio quia ex ſignificato verbi perſonalis imponitur onus legatario ⁊ ſi non tenet onus emolumentuz penes eum tamen remanebit: ⁊ ſic de alijs

¶ Pertinere ad nos dicūtur que ſpectāt aliquo titulo nō cauſa pignoris ⁊ que noſtra non ſunt ſed eſſe poſſunt. l. verbū ꝑtinere. ff. de verbo. ſignificatione.

¶ Pertinatia in malo ꝑſeuerantia in virtute dicitur. Nā ꝑtiuar dicitur valde tenēs vel imprudenter dur⁹ irreuocabilis indocibilis ⁊ obſtinat⁹ ſz Jo. an. in cle. i. de ſū. tri.

¶ Petitio hereditatis omnibus illis cōpetit qui iura veteri vl̄ nouo heredes ſunt vel fiunt contra poſſeſſores vel pro herede qui poſſident nec poſſunt dicere quare poſſident veteri iure veluti. xij. tabularum vel ex teſtō nouo iure velut ex ſenatuſcōſulto q̄ ꝟo cū ti. poſſidēt hereditatē nō tenēt petitōe hereditat] niſi ī trib⁹ caſib⁹: vt ſi vēditor

BIU Cujas

nō apparet vel modico distraxit vel de pre
cio nō est factus locupletior q̄bus causis
vtilis petitio hereditatis liberis competit
cōtra testamētū ꝑentū ⁊ parētibus ꝯtra te
stamētum liberoꝝ ⁊ fratri cōtra testm̄ fra
tris: qui turpē ꝑsonā instituit heredez. hec
autē de inofficioso vtilis ē: qꝛ cōpetit a tpe
adite hereditatis vsq̄ ad q̄nquēnium ex he
redato nō domino contra scriptum here
dem aditione iam factū dominum.

¶ Petitio hereditatis fideicōmissaria cō
petit ei cui fideicōmissaria hereditatis re
stituitur ex senatusconsul. trebelliano.

¶ Petitio hereditatis possessoria que di
citur bonorum possessio. j. annū vtilis da
tur emancipatis vel suis heredibus. j. cen
tum dies ceteris vsq̄ ad. xxx. annos ꝑdu
rat. insti. de bo. pos. in. §. liberis.

De Ph

¶ Philantrophū: idem est qd salarium.

¶ Philateria dicunt̄ carte in quibus con
tinentur incantationes. xxvi. q. v

¶ Pphitones sunt incantatores vel diui
natores dicti a phitone q̄ fuit auctor diui
nandi.

¶ Phisis idem intelligit̄ in verbo omni
modā: vt in cle. i. de fo. compe. sed an possi
dens ecclesiaz pleno iure possit eius bona
cōuertere in vsum ꝓpriū. ⁊ dr̄ q̄ nō in glo.
v̄bi ad mensam. in cle. i. de exces. prelato.

De Pi

¶ Pignus est res mobilis vel se mouēs
apud creditorē a debitore tradita ⁊ colla
ta ad prestādum securitatē de soluendo de
bito vel adimplendo ꝓmisso. Vel sic. pign⁹
ē res obligata pro debito ad securitatē cre
ditoris. ⁊ dicitur a noīe pugnus: qꝛ pugno
vel manu traditur. ⁊ constitit in re mobili
proprie q̄uis hypotheca sit ꝓprie obliga
tio rei īmobilis. Et dicit̄ hypotheca ab hy
pos quod ē sub ⁊ thesis positio q̄si suppo
sitio. Item pign⁹ s̄m Pa. est quod dat̄ pro
pter rem creditā que dum reddit̄ statim pi
gnus aufertur cuius possessionē ad tēpus
solū cōsequitur creditor ceterum dominiū
penes debitorē est ⁊ ponit idē differētiam
dicēdo. Pignora natorum dicunt̄ pigno
ra rerum subdens. sed vtraq̄ cōfundit au
ctoritatem lectoris.

¶ Pignus pretorium dicitur illud qd̄ ali
cui a iudice dat̄ ꝓ maiori securitate rei pe
tite ⁊ adiudicate: vide. l. si. decreto. C. qui
po. in pig. ha. ⁊. l. i. C. de pre. pig.

¶ Pignus cōmitti est in eum statū ꝑueni
re vt debitor dn̄iuz pignoris amittat. verbi
gr̄a. Tradidi vel mutuaui tibi pecuniā sub
pignoris ꝯditione: ⁊ nisi statuto die pign⁹
luas vel redimas debitum soluendo q̄ ip
sum cōmittatur idest amittatur.

¶ Pignus ē duplex p̄torium ⁊ iudiciale.
p̄toriū est qn̄ mittitur actor in possessionez
ꝓpter cōtumaciā rei in nō cōparendo ante
lit. cōtes. vel post. Sed pignus iudiciale cō
stituitur qn̄ post sententiam mittit̄ actor in
possessionē ob victi cōtumaciā in nō soluē
do. tunc em̄ victor statim acquirit natura
lem ⁊ ciuilē possessionē. de hoc no. per do
ctores in. c. cōtingit. de do. ⁊ cōtu.

¶ Pignorare ē rē aliquā pro debito obli
gare creditori: vt securior sit de solutiōe de
biti vel ē facere cōtractum sic dictum.

¶ Pignoraticia acto. Re. s̄. actio pignor.

¶ Pistores olim dicebātur facientes pa
nem palacij qui suberant comiti horreorū
vt. C. de pisto. li. xi. scd̄m Accur.

¶ Piscina locus dr̄ pro nutriēdis piscib⁹
⁊ cōseruandis piscibus deputatus vt quā
do placuerit domino de ipsis capiat.

¶ Pileus dr̄ a pilis: qꝛ pilos capitis te
git ⁊ strīgit s̄z Jo. an. in cle. ij. de vi. ⁊ hone.
cleri. pōt ēt dici a pilis: qꝛ de pilis fact⁹ est

De Pl

¶ Placere. i. arbitrari s̄m volūtatē ratio
ne regulatā ⁊ est actū ponere in placentia
vt in arbitrio: vt in. l. thays ancilla. §. soro
re. ff. de fideicōmis. lib. vbi relicta libertate
si heredi placeret inspicit̄ q̄ bono viro pla
ceret: ⁊ ꝑ hoc decidit̄ questio pone. Cōdu
xi famulum vsq̄ ad annuz pacto apposito
q̄ si michi displiceret. j. annū possim ipsum
expellere nisi ex causa ex qua vir bonus ex
pelleret: sed ex vsu cōi intelligēdi significat

BIU Cujas

meram volũtatẽ. ⁊ forte idem de iure scrip to per. l. ex placito. C. de reruꝫ ꝑmu. Ratio quia certum est ꝙ placitũ significat ibi voluntatem faciendi. §. penult. insti. de ꝯhen. emp. vbi recipitur ꝓ mera voluntate sꝫ non obstat. §. sorore prealle. qꝛ ibi significat arbitrium ratione subiecte materie. s. libertatis vt facilius valeat. Item paria sunt actuꝫ ponere in alterius libito. vel voluntate l. fideicõsensus. ꝓpe ꝑn. ff. de fideicõmis. libe. in versi. sed ita scriptum. vbi est idem dicere. lego libertatem si heres voluerit: vel si ei libuerit.

¶ Plagiarij sunt illi qui liberos homines seducũt vel seruos alienos surripiũt ⁊ vẽdunt a plaga maris. C. ad. l. fa. de pla. l. fi.

¶ Plagium est plaga vel dolor qui parẽtibus vel dominis infertur de surreptione filiorũ vel seruorum ab episcopis plagiarijs. aufertur eñ dominis vel patribꝰ per tales facultates filiorũ vel seruorum. ⁊ dicitur a plaga: quia est magna plaga patri vel domino: ꝑm glo. ĩ rubri. C. ad. l. faui. de plagiarijs.

¶ Plagiarius. alias plegiariꝰ etiã ẽ idez ꝙ fideiussor. vt ĩ. c. venientes de iureiurã.

¶ Placet licet videatur importare oĩmodam volũtatem ꝓferentis: tamen includit arbitrium boni viri. l. thays. §. sorore ꝑal. nam licet dicam faciã quecũqꝫ tibi placẽt intelligitur tamen iuxta arbitrium boni viri. l. si sic. ff. de lega. i. vbi ꝑ Bar. ⁊ no. in. c. de quo vult deo. de iudi.

¶ Pleno iure exponitur id est quo ad tẽporalem ⁊ spiritualem iurisdictionez. c. cõquestus. de fo. compe. ⁊ hoc si concedens habet potestatem vel iurisdictionem vtrãqꝫ. idem in. c. quoniam. de ꝑui. ⁊. xvi. q. ij.

¶ Plebiscitum est quod plebeo magistratu idest tribuno interrogãte an omnibꝰ placeat plebs instituit dictum quasi statutum orta enim inter plebem ⁊ maiores ciuitatis romane discordia plebs sibi leges constituit: que dicte sunt plebiscita vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. hisdem. reliqui vero populus cũ senatoribus ⁊ patritijs ius sibi constituit. quod dicitur lex populi anthonomice idẽ ꝑ excellentiam. scdm Isi. li. vi. ⁊ dicitur plebiscitum eo ꝙ plebs fiat ⁊ sciscitetur vl̃ cogat vt fiat distin. ij. plebiscita.

¶ Plus petitio est solius offerentis promissio. ff. eo. tit. l. iij. vel est plus et aliter ꝙ̃ pactum fit exactio. Et fit quattuor modis vnde. Plus petitur causa: tempore re: quoqꝫ loco. vt no. in. c. i. de plus peti.

¶ Plerũqꝫ idest regulariter. insti. de legi. patro. tute. in fi. cũ glo. impropriatur. ff. cõmodati. l. si is qui. §. fi.

¶ Plebs differt a populo vt species a genere: quia populus cõtinet minores ⁊ maiores nobiles ⁊ ignobiles. plebs vero tm̃ minores: ⁊ inde plebiscitũ idest per plebez statutum insti. de iur. na. gẽ. ⁊ ciui. §. plebs autem.

¶ Plus sub se minus continet. verbi gratia. Licet patri vel marito occidere adulterum cum filia vel vxore deprehensum. per hoc significatur ꝙ etiã licet vulnerare: vel iniurijs afficere. l. ne mea. §. ius occidendi ff. ad. l. iul. de adul.. quia plus est occidere ꝙ̃ vulnerare: vel iiurijs afficere. quia illi cõtinentur et significantur sub verbo occidere. Item iudex defert iuramentum in litem ⁊ taxat vsqꝫ ad certam quãtitatem. tamen licet ei cui defertur iurare in minori quantitate. l. videamus. §. pe. ff. de in lit. iuran. Item vendidi vinuꝫ quod est in dolio apposita est dies in qua vinum tollere debes non tollis: vel die non apposita te interpellato ⁊ expectato sufficienter nõ tollis indigeo doleo quia sunt vindemie. Dicit tex. ꝙ licet michi totum vinum effundere: ⁊ tamẽ non licet tantum partem vini effundere. l. i. §. licet. ff. de periculis. ⁊ como. rei ven. qꝛ effundendo tantum ꝑtem de dolio ita parum me iuuare posset. ac si michil effunderem. ⁊ ideo rõ non dictat tantũ ꝑtem effundendam ergo si ꝑtem tãtum effudero obligor emptori. si totum effundam nõ tenebo licet rogatus possim bene dimittere ꝑtem ⁊ sic de alijs.

¶ Pluralis locutio plura significat: duo

BIU Cujas

sarū tamen nnmero cōtenta est.c.pluralis li.vi.de reg.iur.Quandoq; autem plura significat geminatiue ī suas singulares. sic q; quelibet singularis in vno solo verificatur.Quandoq; autē non geminatiue sic q; vna singularis per se non attēditur.sed ipsa pluralitas simul,put singulare concludit:vel quodlibet aliud probabile meditz verbi gratia.testator dicit.Lego stichum t titum si mei erunt cum moriar.tunc altero alienato t altero non.iste non alienat' potest pcti a legatario:licet enim sermo pluralis sit.oportet tamen accipi ac si separatim dixisset:si stichus meus erit cum moriar:t si titius meus erit tc.vt.l.falsa.§.fi.ff. de condi.t demon.Ratio Bar.quia hec separatio respicit diuersos effectus t separatos.i.dominū legatarij ī quolibet. et q; sunt duo serui distincti:ita duo nomina distincta t separata: t sic separati effectus. Etiam ideo quia legans quemlibet nomiatim: t sic refertur ad quēlibet distincte. et hoc ex fauore legati t testamenti. Sed ibi Testator duobus impuberibus institutis filijs suis dicit.si vterq; impubes decesserit titium substituo.tunc si vnus moriat impubes substitutus non admittit:imo vt admittatur requiritur vtrūq; decedere in impuberi etate.l.pe.C. de ipubc. t ali.substi. Ratio Bar.est ex dictione vterq; que ē collectiua. Alij tamen dicunt q; fauore institutionis dictio collectiua sumitur distributiue.l.hoc argu.ff.de here.instī.modo omnis substitutio est conditionalis institutio ergo tc.t sic Bar.in.l.heres.§.cum ita.ff. ad trebel.dicit q; ī dicta.l.pe.vno filio morente impubere remanet alter filius testatoris qui ex presumpta voluntate excludit extraneum substitutū.ar.l.cum acutissimi. de fideuf.ideo vno moriente impubere nō extitit cōditio substitutionis:t sic de alijs exemplis.

De Po

¶ Pondus differt ab onere:quia pōdus dicitur quoddam leue t quoddam graue: vnde dicitur pondus meū.i.corpus ego ferro quocūq; venero:sed onus dicitur quia semper onerat t deprimit.

¶ Punctiones dicūtur quedā naues. Vñ dicitur.Si punctionibus trajiciatur id est mare trālferatur vel manibus transeatur.

¶ Pontifices olim dicebantur imperatores.xxi.dis.cleros.dis.vi.de capitulis.

¶ Pontificale est ornamētū episcopale.t scōm Hosti.est auctenticus iste liber: vt de ser.non or.c.consulit.t nota.Jo.an.in cle. vnica de iureiuran.

¶ Porcarius.i.suarius.Requi.j.suarius t dicebantur olim qui custodiebāt porcos ciuium vrbis romane in pascuis.t excusabātur a muneribus sordidis:vt in. C.de sua.fusce.l.i.li.xi.scōm Accur.

¶ Portorij dicitur quedā pstatio q; dat p nauium applicatione seu statione t mercatione quacūq; facta in portu. Vnde differūt pedagia:t gudagia:t saluiaria.Re. quodlibet loco suo Et ista omnia dicuntur portoria.C.de vectiga. t cōmis.l.iij.t.c.super de verbo.signi.in glo.vi.

¶ Positio scōm Goffre.est dictus q; loco interrogatōis ponebat olim.hodie de plano ponitur t positiue fit sicut olim interrogatiue fiebat.verbi gratia. Si volebam te conuenire hereditario iure:tunc sic dicebā Domine index interrogetis hunc an ipse sit heres talis:t ex qua parte sit heres hodie vero sic dicetur.Pono te esse heredez talis.Item pono ipsum ex asse heredem.s. extitisse.sed quia hodie simpliciter fiebant seu fiunt interrogationes super positionibus.igitur aliter describitur a Spe.co.tit. sic:Positio est breuis verborum formula mentem ponentis continens ad veritatez eliciendam concepta.t habuit hoc verbum ortum non solum ex vsu hominū diu in causis molito.sed ex antiqua lege.ff. de leg.iij. l.offendimus.§.ex diuerso.ibi pone ergo. Positio igitur nichil aliud est q; dictus de credulitate asserta in vim prestiti iuramenti faciens ad probationem aut ipsam āminiculans habens annexam interrogationē aut iudicis suppletionē.ar.ī auc.ō his

qui ingre. ad ap. §. fi. coll'. v. sic dicte ex cō-
munī cōsensu: nō tñ sine rōne. ff. de suppel.
lega. l. labeo: inuēte vt ptes exponerentur
pbationib⁹ ꝛ ne fatigentur laborib⁹ ꝛ ex-
pensis. vt. §. fi. palle: vel positio dz dictum
facti nōdum pbati p articulos distinctum
rite loco pbationis ppositum spectās dire
recte vel indirecte simplr vel āmunculati-
ue ad intentionem ponētis quod itendit p
bare ponens p cōfessionem aduersarij sui
vel eius procuratoris. ar. de elec. dudū. ij. de
testibus presentiū de cōfes. statuim⁹. li. vi.
nec debet poni nisi hoc quod est facti. ff. de
dote ple. l. i. C. de legi. l. leges. vñ q vocant
pōnes in curia ecclesiastica dicunt articu-
li in curia seculari. et differūt a rationibus
quia rationes sunt iuris. sed positiones vt
articuli sunt facti. Item positiōes differūt
ab interrogationibus licet tā positiōes q⁹
interrogatōes fiant vt per cōfessionem ad
uersarij reueletur ponēs ab onere probā-
di quia positiones fiunt assertiue ꝛ a par-
te sed iterrogationes fiūt interrogatiue et
a iudice: ꝛ ad positiones dz respōdere ps
nō aduocatus. ꝛ quādocunq; sunt faciēde
pbationes fieri possunt positiones siue an
te lit. cōtes. siue post. de hoc vide glo. in. c. i.
de pfes. li. vi. que plures ponit pcor. ꝛ alle.
cum exemplis de positione ante lit. cōte. et
etiam post. §. de exceptione q⁹ actor sit excō
municatus ponit reus hoc modo. ℙono
q⁹ pcussisti talem in tali pte corpis tali lo-
co tali die talibus presentibus. Item tur-
batus ex tali causa aīo inuriādi illum qui
tunc erat clericus ꝛ erat in possessione cle
ricatus: ꝛ sciebas eum clericum esse. Item
vidisti eū ferentem coronā habitū ꝛ tonsu-
ram clericalem deferentē quibus per acto
rem pfessatis pbata est excōmunicatio an
te lit. cōtes. sed post lit. cōtes. ℙone q⁹ petā
aliquem ab ecclesia quā cōtra iura retinet
remoueri: dicam pono iuramento quod ha
bet ꝛ possidet ecclesiā sancti. m. Itez q⁹ ha
bet ꝛ possidet ecclesiā sancti. p. Item queli
bet earuz habet curam animar: ꝛ eas post
cōcilium acq̄sunt hoc cōfessato succumbit
reus nisi dispensationē vel iustam causam
ostendat. Item debēt fieri positiōes super
cōtentis in libello. Et nota q⁹ multiplices
sunt positiōes. Una dz positio ptinens ꝛ ta
li coget iudex respōdere: vt in. c. presentium
de testi. li. vi. ꝛ si dubium est an ptinens sit
vel ne inclinabit se iudex ad id quod verisi
milius est ꝛ in dubio tutius est q⁹ facit rñ-
dere: vt de cōfes. l. statuimus. li. vi. ff. de in-
terro. ac. l. de etate. §. ex causa. ꝛ. l. vbicūq;
eo. ti. Alia est positio ipertinens cui nō co
gitur quis respondere. Item quedā est ne
gatiua positio ꝛ talis debet admitti: q; ver
bis affirmatiuis ponenda ē. Nam negati-
ua nō probatur ꝛ id quod ponitur si negā-
tur ponēs ipsuz pbare habet. ff. de proba.
l. ij. ꝛ. C. eo. ti. l. actor. ꝛ de pba. quomā con
tra falsam. Fallit quādo alias quam p ta-
lem positionez pbari nō potest. c. statuim⁹
palle. vel super facto pregnanti vbi iudex
te pbatur. c. ex tenore. de testi. ꝛ. C. de cō-
trahen. ꝛ cōmit. stipu. l. optimā. Item posi
tio que nō reuelat ponētem: vel ei nō pdest
nō dz admitti. quia nō dz quis ad pbandū
id admitti. quod p batus ei nō pdesset. l. ad
pbationem. C. de proba. c. dilecti. de excep.
Item positio que nō facit ad causam: vel q⁹
nō est super re de qua agitur in libello: vel
sup eo q⁹ repellat agentem si ponitur ex p
te rei dicitur impertinens ꝛ nō est admitten-
da. Item positio que dependet ex alia que
fuit negata vel cōcessa non est admittenda
quia super eo nō est amplius querēdū. ar.
ff. nau. cau. sta. l. licet ne respōsioni sit ꝓra
rius sicut nauta vētis cōtrarijs naugans
vt in auc. de his qui ingre. ad ap. §. i. colla.
v. ꝛ in. c. per tuas de pbatio. l. generaliter.
C. de non nu. pecu. Item positio implicita
nō dz admitti ꝓpter piculū pīurij. Et ideo
debet diuidi vt certum ꝛ verum respondeā-
tur. ar. ff. de inter. act. l. de etate. §. q⁹ autē
ꝛ. §. nichil: quia etiam iudex cauere debet
ne sit anceps pīurij. C. si. aduersus vēdito.
l. i. c. si vero. de iureur. C. de indi. vidui tol.
l. ij. Item nota q⁹ effectus positionū est. qui
eas pfitetur habetur p cōuicto. C. de pfes.

BIU Cujas

l.vnica.§.i.et positionibus nō rñdēs ha-
betur pro cōfesso.c.fi.de iura.calū. de cō-
fes.si post pstitū li.vi. Item positionibus
vbi iuramentum est de veritate nō pōt re-
spōderi per pcuratorē nisi sit causa vnuer
sitatis vel cōuentus.c.pñtiū de testibus p
alle.c.pastoralis cum sua glo.de iudi. Itē
positionū vtilitas est:qz aliqñ quod dire-
cte negatur:idirecte conceditur i toto vel i
pte.vt de iureur.c.cū ipositionibus.li.vi.
¶ Pollicitatio ē solius offerentis pmis-
sio.ff.de.pollici.li.iij. et differt a stipulatō
ne et a pacto quod est duorum consensus
atqz comuentio.
¶ Possessio fm Azo.C. de acqui.et reti.
posse. est corporalis rei detētio corporis
et animi t iuris āmmiculo cōcurrente. Vt
sic. Est ius quoddaz quo aliquis rem cor
porale vere i ptāte hz. Et dz corporal' rei
iō:qz sola corporalia possidentur. Incor
poralia autem dicuntur qñ possideri:et q.
si tradi per pacientiā et vsum. Nam incor
poralia nō possunt corporaliter apprehē
di sicut iura et seruitutes:et iō nō possidē-
tur.c.conqñst'. de fo.cōpe.in glo.ff.de vsu
cap.l.sequitur.§.si vina.ff. de acqui. poss.
l.iij.in.pzm.et tñ pscribūtur.c.cū ecclia.de
cau.pos.Jō regula in sexto dicit sine pos-
sessione prescripto nō pcedit. et dz intelli-
gi ēt de qñ poss.et ibi hoc nota. Itē impos
sibile est plures eandē ecclesiā vel bñfici-
um insolidū possidere.c.lz de.pba.de elec.
vt quis duas. li.vi.cle.si duob'.vt lite pē.
vbi glo.vide ēt in.c.cūvenissent.de.pcura.
Et iō bene dz detentio:qz res naturaliter
tenetur ab eo q corpaliter ifistit ei. Itē dz
corporis animi et iuris: quia hec tria vt
quis vere dicatur possidere concurrere de
bent scz act':corporis:affect' animi.t am
miculū iuris.nam opus est vt quis cor-
pore adipiscatur:vel saltem oculis. Suffi
cit enī plerūqz visus oculorū et animi affe
ctus cū voluntate tradentis quia ipse ani
mi affect' necessarius est.nō aūt per se cor
pore:aut per se aio possidetur:quia certuz
est possessionez solo aio amitti. puta si qs
se posse repelli suspicetur. Item oz q ius
reprobet.nam lz quis sacre rei vel religio
se corpore t aio insistat:non tñ de iure pos
sidet:qz res sacra vl religiosa nec ab igno
rante nec a sciēte possidetur. Et dz posses-
sio quasi pedum positio.
¶ Possessionum alia est iuris tantū: a-
lia facti tantum. alia facti et iuris simul.
Et hec interdum habet plus iuris: mi-
nus facti. interdum econuerso: vt no. de
cōcess.pben.cū nris.t. C. de acquir.poss.
l.i. Itē Hu.de porta rauennata dz iaz po-
sunt inter possessionē vacuam et vacantez.
vt i glo.ij.C.vñ vi.li.fi.et Jo.ibi reprobat:
et sic glo.cōcludit q ñ differūt. Sz vacua:
[illegible] vacans ē q a nemīe possidetur aio vel
co[illegible]er longū tps:vel ppter oblioni-
nem ei[illegible]o t[illegible]e. Et nota q si quis propa
auctoritate posset ingredi possessionē ali-
cuius rei:et accedendo iudicem ab eo im-
petrat licentiā igrediendi.talis p statutuz
si oppositū caueatur ñ punitur. qz potuit
sine auctoritate iudicis. ergo mltomagis
cū eius auctoritate ingreditur. hoc colligi
tur ex glo.ℵ si.in trāsitu.§.multis modis.
insti.de libe. Itē possessio cuius qñqz re-
quescit sup naturali: vt si tu possides no-
mīe meo:vel pcario a me. Qñqz nō requie
scat. vt in vsufructuario meo qui naturalē
hz possessionē ex iure: sed ego dñs hēo ci-
uilē rōe dominij non requiescentem in na
turali vsufructuarij.
¶ Possessor bonorū require.s.bonorum
possessor:vt filius emancipatus vel agna
tus:qui dicūtur bonoz possessores et bo-
norū edictali t decretali. nam statī vt hñt
edictaz t decretā possessionem ex hoc hñt in
terdictuz decretū ad hoc vt consequantur
hereditatis possessionē. Differūt heres t
bonoz possessor:vt.s.bonoz possessio.vñ
aditis hereditatibus heres nō desiderat
auctoritatez iudicis.sed bonorum posses-
sor requrit auctoritatē et pacientiam iudi
cis.insti.de bono poss.§.quis autem.
¶ Possessorū iudiciū est triplex.s.p pos-
sessione adipiscenda:retinenda: recuperā

BIU Cujas

da.vt in.c.pastoralis.de.cau.poss. in glo.
iiij.et vide supra interdictum.
¶ Possidere naturaliter dr̄ quis cū ē ī re
vel eius parte:vel saltē cū res est in cōspe
ctu eius vt ip̄az videat vel ptē ei⁹ ſm Azo.
in sum.C.de acqui.et reti.pos.
¶ Possidere ciuiliter dr̄ quis cū nec est in
re nec res in conspectu eius: sed possessio
nē solo animo hz et rez de iure retinet.s.q̄
talis sit persona in quam cadere possit hi⁹
possessio:vt no. Jo.an.ī regula sine posses
sione.li.vi.et allegat ibi iura. Naz laici qñ
q̄z de facto possident decimas et spūalia:
vt no. Bar.brix.xiiij.q.i.ī pri.in glo.mag
na in fi. Naz aliud est possidere et aliud le
gitime possidere.de resti.spo.ad decimas
li.vi.. Et nota q̄ possessio ciuilis et natu-
ralis simul vel ciuilis tm̄ requiritur ad p̄-
scriptionez sz naturalis tm̄ nō sufficit nisi
alias ciuiliter possideret: vt tractat plixe
Dy.in regula sine possessione li.vi. Et ē ra
tio:quia hñs naturalē tantū acq̄rit eā clā
p̄ introitu3 qñ dñs est absens quem credit
sibi q̄stionez motur̄.et sic mala fide habet
naturalē.ergo non p̄scribit.§.qui ad nun-
dinas.l.clam possidere.ff.de acqui.poss.
¶ Possidere clam est absente dño et fru
ctuario excluso clanculo possessionē īgre-
di:vt dñm possessione p̄uet.
¶ Possidere vi est violenter possidere.
¶ Possidere precario est rē ad petitiōes
vel p̄ces meas michi ꝯcessam ad vsuz pos
sidere q̄diu patitur is qui concessit.
¶ Possidere pro indiuiso est aliquam rē
ita possidere: vt nullam partē ī ea habeat
ab alijs diuisam vel vt nulla sit pars quaz
possideat separatam siue diuisam.
¶ Possidere p̄ herede est ita possidere q̄
putat se heredem ver̄ cum non sit.
¶ Possidere pro possessore dr̄ ille qui ita
possidet q̄ scit se nullā causaz iustaz possi
dendi habere vt si interrogatus fuerit q̄re
possideat vel quō nullam rationem pretē-
dit quare possideat:sed dicit possideo.
¶ Possideri proprie dicūtur immobilia
eo q̄ eis pedibus quis insistit: vnde a plā
ta venit ista possessio.
¶ Possidetur autē hoc iure quod iuste:ꝫ
iuste:quod bene.quod autem male possi-
detur alienū est. Male autem possidet q̄
male suis vtitur vel aliena p̄sumit.de ver.
sig.ius dictum est.
¶ Possessorez facere cause rei seruande:
aut in possessionem mittere est. verbi gr̄a.
Cōtēdisti talē fundum esse tuuz ⁊ proba-
sti:iudex per executorem suū mittit te ī pos
sessionem et facit verū possessorem. Item
volui.agere contra.G.et eū vocari feci ad
iudiciū ⁊ contemnit venire.et iudex mittit
me in possessionem illius rei quaz petebā.
non vt faciat me veruz possessorem sed vt ī
fundo maneam cā rei seruande ⁊ custodiē
de et rē illā tenebo donec probauero meā
esse.et si aduersarius meus tandem tedio
affectus moneatur.et de sua ꝯtumacia re
sipiscat.⁊ mecū litem si velit aliq̄d dicere
hēbit.de hoc supra mittere in possessionē.
¶ Posse id est debere.ff.de libe.⁊ postu.
l.placet ⁊ regulariter tm̄ ꝯ ti.ff.de offi.pres.
l.sepe cū sequenti.de re.iudi.nō quicquid.
et.C.quō et qñ iu.l.i. Et multis modis di-
cimur posse. Unde posse q̄dē rebus dant
ius natura ptās. Officiū meritum quītuz
diuina volūtas. De hoc vide glo.in.c.sci-
scitatus.de rescrip.⁊ ibi cōcor: Nam posse
dicimur ēt illud quod licite et sine incōmo
do nr̄o possumus.ff.de.ver.sig.l.nepos p̄
culo.in fi.simile de cōdi.insti.l.filius qui ī
fi.ff.vbi tex.vt generaliter dixerī que con-
tra bonos mores fiūt nec facere nos pos
se credenduz est.vt.xxij.q.ij.faciat hō. vbi
etiam de multiplici possessione.⁊ Inno.d̄
conces.preben.accedens.⁊.ff.de re.iur.l.ī
ꝯdēnatōe.vbi.glo.et.iij.q.vi.hoc quippe.
C.de.legibus.l.non dubium.
¶ Post quandoq̄z etiam notat statī post
inchoatiōem:vt.l.ij.§. itē.mutuū.ff.si cer.
peta.
¶ Potest necessitatem importat interdū.
ff.de offi.presi.l.sepe.⁊.l. sequenti. de hoc
ff.de.iudi.l.nō potest.vbi plene. et est glo.
in ver.non potest.in regula beneficium de

BIU Cujas

reg.iur.li.vi.

¶ Postliminium est ius amisse rei recuperande ab extraneo et in statū pristinū reducende quam quis propter captiuitatez vel per seruitutem amisit moribus et legib⁹ īstitutū: vt colligit. ff. d̄ capti. ⁊ postli. reuer. l. postliminium. i. responso. Unde ꝑ hoc ius recuperat quis cuz a captiuitate reuertitur iura que amiserat et ipso reuerso fingit b̄ ius ipsum semꝑ in ciuitate fuisse. Unde breuiter postliminiū est ius quo restituitur res vsucapta vel prescripta ab aliquo alicui quam ꝑ captiuitatez amiserat. xvi. q. iij. preterea. Dicitur autem a limen et post. i. iuxta: quasi iuxta limen domus sue semper fuisset ⁊ possedisset. vl' qꝛ captus ab hostibus: ⁊ vltra limīa meri imperij deductus postea infra limina reuertitur. Nam sicut limina sunt in domo q̄ finem quendam faciunt. ita et imperij limina veteres voluerunt esse scd̄m Azo. C. de capti. et postli. reuersis. et instit. qui. mo. ius pa. po. sol. §. dictū autē ē postliminiū. Et dicit lex ꝙ oībus eque postliminiū est. non soluz his qui pugnare possunt: sed oībus q̄ eius nature sunt: vt cōsilio vel alijs modis vtiles esse possint: vt. ff. de capti. et postli. reuer. ⁊ d̄ voto. ex multa in glo. vi.

¶ Posterior lex. vel posterius statutum: rescriptū: vel pactū: derogat priori qñ concurrunt. v̄bi gr̄a. Lex precedit: et lex cōtraria sequitur: tūc p̄or tollitur. etiam de ea ñ facta mentione. l. non est nouum. et. l. sed ⁊ pastores. ff. de. legi. dum dicit lex. Licet cōtrarie sint. de hoc. c. i. de consti. li. vi. Rō ē voluntas cōdentis legē. Et sumitur significatuz ex scientia prioris legis: et ꝯrietate posterioris. nam condens posteriorez scit etiaz priorē. quia princeps habet oīa iura inscrinio pectoris sui. c. i. p̄al. et. l. oīum testamentoꝝ. C. de testa. ideo condēdo posteriorem contrariaz: videtur tollere priorem. quia si vult valere illam: vult valere nō istam illi contrariam: alias etiā incōpassibilis. Ex hoc colligitur ratio cur taz varie rescriptuz posterius non reuocat p⁹ nisi expresse fiat de priore mentio. et tamē constitutio posterior etiaz non faciēs mētionem de priori: tamen derogat ei: vt hic d̄r: quia princeps ex certa sciētia p̄oris cōstitutionis habens iura in pectore suo reclusa presumitur scire priorē: et facere posteriorem. Sed quia rescripta continēt facta que non sunt in pectore prīcipis reclusa quia factoꝝ omniū habere memoriaz ⁊ in nullo deficere diuinitatis est potius q̄ humanitatis. C. de vete. iur. enucle. l. i. §. i. siquidem ergo princeps non p̄sumitur cōscius primi rescripti concedendo secūdū. vt dicit Gof. in sum. §. derogatur. de cōsti. Sed vbi cōsuetudo in aliquo loco: vel statutum municipale precedit: et lex prīcipalis generalis sequitur: contraria certe p⁹ non tollitur. c. i. in secundo dicto. de cōsti. lib. vi. quia non apparet principem scire illam consuetudinem vel statutum illd̄ immo verisimile est eum ignorare cuz ex alieno facto inducatur. Ideo non potest concludi ipsum tollere voluisse: quod verisimile ignorabat. obtinebat ergo lex illa locuz tantum in non contrarijs priori cōsuetudini vel statuto: vt. c. i. preal. Sed si in lege tali posteriori cauetur ꝙ valeat generaliter et specialiter non obstante quocūqꝫ statuto contrario vel consuetudine: tunc tollitur prior consuetudo vel statutum. ar. l. si quis in dubio. ff. de lega. iij. iuncta. l. quotiens. et. l. rescripta. C. de preci. īpera. offe. Et est ratio ex tenore posterioris legis qꝛ clare patet in posteriore tollere velle priorem consuetudinē v l' statutū: licet ignoret.

¶ Posthumus: vel posthuma dicuntur qui vel que posthumationem. id est postq̄ pater datus est humo nascitur. Impropē autem quilibet dicitur posthumus: qui nascitur post testamentum: scd̄m Azo. C. co. tt. posthum⁹ ēt d̄r nepos posthūationē aui nat⁹ ē ꝓprio p̄re supstite. ⁊ ille proprie dicitur neposthum⁹ q̄ si nepos posthum⁹

¶ Postillatio. est alicuius persone ad dignitatem vel societatem fraternam canonica facta vocatio. vel persone ad

BIU Cujas

eligendū petitio: que eligi nō pōt. Vel sic. ſm Goffre. Est gratie petitio. vt cū ex gr̄a petitur aliquē intelligibilem licēter eligi. Et est duplex postulatio. s. solēnis q̄ est alicuius inhabilis aliter q̄ ꝓpter crimen a supiore ad bn̄ficiū vocatio: et admissionis petitio: vt i. c. vnico. de postu. p̄lato. li. vi. Et h̄ cōfirmata habet vim electiōis. Alia nō solēnis est petitio sacra a superiore vt tollat obstaculū aliquod eligi ⁊ ad bn̄ficium acceptandi illa presupponit electionē ante vel post fieri: vt monachus electus n̄ pōt cōsentire sine licentia sui abbatis ⁊ sic postulatō licētie ab abbate nō dr̄ solēnis. ergo postulatio solū est inuēta ꝓpt̄ icapaces vt illegitimos et nō sufficientis etat⁹: vel pri⁹ bn̄ficiatos. Naz qui capax est dignitatis nō dz postulari sed eligi. q̄re postulatio nō multū differt ab electōe. Et nota q̄ postulari debent ⁊ nō eligi sextuplices ꝑsone. Prīo archiep̄s ad aliū episcopatū. de postu. p̄lato. bone. Scd̄o ep̄s ad ep̄atū vel alium archiep̄atuz. c. ⁊ si vnanimiter eo. ti. Tertio laic⁹ ad dignitates. lxi. di. h̄ ius. Quarto clericus ī minoribus ordinibus cōstitut⁹: c. preterea. de eta. ⁊ q̄li. Quīto illegitime natus. de elec. innotuit. Sexto qui nō est in etate legitima constitutus. de elec. cum in cunctis. ⁊. c. cū nob̄.

¶ Postulare: vel aduocare est aliquē desideriū suuz: vel amici sui coraz indice: vel apud eū qui iurisdictioni p̄est in iure exponere. vl̄ alterius desiderio cōtradicere. ff. eo. ti. l. postular̄. et. iij. q. vij. §. tria. versi. ē aūt. et. C. de procu. l. i. et. C. de postu. l. ij. ⁊ c. cū sacerdot⁹ de postula. in glo. iij. vn̄ pretor inquit qui nō hz aduocatū ei dabo. ff. de postu. l. i. §. ait p̄tor. et intelligitur si habere non ꝓōt. Dabit em̄ feminis pupillis debilibus et his qui sane mentis nō sunt: ꝓpter potentiam aduersarioꝝ aduocatos inuenire nō possunt. ff. de offi. ꝓcon. l. nec quicq̄. §. vlt. et h̄ pro salario cōuento a ꝑte vel statuto a iudice iuxta facūdiam aduocati moduz litis ⁊ fori consuetudinem quātitate nō excedente. vnde aduocare et salarium recipere ꝓ aduocādo bene lz. xi. q. iij. non lz. et. xiiij. q. v. nō sane. vbi Aug. ad macedoniū inquit. Non dz ideo iudex vendere iustū iudiciū: aut testis veꝝ testiōniū. qz vendit aduocatus iustū patrociniū et iurisperitus veꝝ cōsiliū lz Guil. dixerit cōtra: q̄ nichil possit recipi ꝓ iusto patrocinio: vt no. in. c. nō lz. prealle. Itez aliqui ꝓhibentur postulare per edictum p̄toris. Vn̄ versus. Nō cuicunqz datur vt postulet i. aduocet: īmo vetatur. Addict⁹ pene: seruus: puer: actor arene. Luminib⁹ casus: mulier: muliebria passus. Caueant autez aduocati postulantes ne causas desperatas assumāt. et si forte a principio assumpserint ignorant̄ cū de vitio cause patuerit cessent ⁊ salaria iam recepta restituant. C. de iudi. l. rem non nouā. Et nota q̄ q̄ttuor sunt obseruanda aduocatis. Prīo vt cause qualitatem examinent: et iustam si voluerint assumant: iniustaz vero repudient. Scd̄o vt modestiaz veritatez et legalitatē seruent in aduocando. Tertio vt salarium cōueniēs petant. Quarto vt nec a principio conueniant de certa ꝑte litis vel cum graui damno litigatoris. nec post ceptam litē vllū pactū ineant: cū eo quē in ꝓpria fide receperunt secūdum Goffre. in sum.

¶ Potestas quīqz modis accipitur. ff. d̄ ver. sig. l. potestas. Itē potestas qn̄qz capitur ī femīno genere. vt. c. fi. de iudi. ⁊ sic capitur substantiue in abstracto. et addit̄ ei adiectiuū: vt ibi florentia potestas. Qn̄qz in masculino genere: vt. c. tua de homi. et sic sumitur cōcretiue significans officialem ciuitatis hn̄tem iurisdictionem vel potestatē prīo modo dictam: et sic iteꝝ addit̄ sibi pronomen possessiuuz dicendo noster vel vester potestas.

De Pr

¶ Pragma grece dr̄ latīe causa. vn̄ pragmata negocia dicūtur. inde pragmaticus i. causidicus vel actor negocioꝝ et causarum scd̄m Isi. li. v. et. x. q. ij. h̄ ius porrectū in fi.

¶ Pragmatica sanctio dr̄ causa in ꝯsisto

BIU Cujas

rio principis ventilata corā ꝓ ceribus sacri palatij: et est ꝯstitutō quā iperator consilio procerꝫ statuit seu sanxit. Qñqꝫ etiam dr̄ ꝯfirmatō in scriptura facta ab iperatore cū cause cognitōe super contractu permutatiōis: vt. c. i. de re. permuta. in glo. et pragmaticuꝫ sacrū est principis rescriptū: vt in. c. fundamenta. de elec. li. vi.

¶ Pragmaticarij sunt qui scribunt pragmaticas sanctiōes. ⁊ alio mō dicūtur scriniarij vel magistri scriniorꝫ vel scriniorum mēoriales eo ꝙ adeptā scripture sanctōeꝫ ī scrinio positā custodiebāt ad memoriaꝫ.

¶ Prebēda est ius ꝑcipiēdi ꝓuent⁹ ī ecclesia collegiata exactōe proueniens ꝯpetēs alicui tāq̄ vni de collegio quod ius ex canonia descendit: nō dꝫ enī canonic⁹ sine prebēda eē: vt ī. c. relatū. eo. ti. et ꝓcedit ex institutōe ⁊ officio. qꝛ ex ꝟ ꝙ facit q̄s officiū dꝫ ꝑcipere p̄bēdam et bñficiū. sꝫ canonia quere. s̄. d̄. C. vt ī. c. cū. m. ferrariensis de cōsti. ī glo. vi. Itē p̄bēda qñqꝫ capit̄ large ꝓ iure qd̄ alicui nō tāq̄ de collegio sed rōe mīsterij officij pauꝑtat⁊ vel vtilitat⁊ cōceditur vtendo et fruēdo inuita sua certis rebus ecclie vt redditibus quos canonici recipiunt vel alij. de tali habetur ī. c. qꝛ nō nullis. de magistris. xvi. q. i. possessiōes. ⁊ §. illud. Et laici maxīe nobiles hñt tales prebēdas secūdū Compo. in. c. cū. m. ferrariens̄ prealle.

¶ Precariū ſm Azo: eo. ti. in sum. ē id qd̄ precibus vtēdū conceditur petēti tandiu q̄diu patitur q̄ cōcessit. sed ſm Goffre. in sum. eo. ti. ē illud pignus obligatū creditori: et a creditore ipsi debitori ꝯcessuꝫ ⁊ vtēdum q̄diu patitur ⁊ ꝑmittit q̄ cōcessit. vt ē tex. in. l. i. de preca. ff. vbi dicit. Vulpianus qd̄ ꝟ genus libertatis ex iure gentiū descēdit. et subdit ibidē differt autē precarium a donatiōe: qꝛ qui donat sic dat vt nō recipiat illud quod dat sed qui precariū cōcedit prīo sic cōcedit vt recipiat qñcūqꝫ placebit. Vel precarium est cōtract⁹ int̄ dñm et colonū: et est cōtractus gratuitus et similis cōmodatio in tm̄ vt q̄dā dicerēt hos cōtractus ñ differre nisi verbis: qui tamē etiam differūt in re. nam lꝫ in multis cōueniant precariū et cōmodatū. differt tñ precariū a cōmodato. nā ꝯmodatuꝫ fit ad certū vsum: nec potest reuocari vsu expleto p̄cariū vero quādocūqꝫ placuerit potest reuocari. Itē precariū qñqꝫ dr̄ cōtractus de quinquennio in q̄nquēnium reuocandus. Et si quinquēnio elapso sub taciturnitate pretereatur tunc reuocari intelligitur talis contractus. dicitur autem precariuꝫ iō quia est cōtractus ad preceps factus.

¶ Precaria ꝟba sunt hec: rogo: volo: mādo: fido: cōmitto: iubeo autem preceptiuū est. C. cōmunia delega. l. ij. in prin. mando quandoqꝫ ē verbuꝫ precarium. ar. ij. q. iij. mandastis. vbi episcopus mandat pape. qñqꝫ tñ mando ponitur preceptiue: sicut etiā rogo. vt. xi. q. iij. rogo. qñqꝫ mandatīe vt. ff. d̄ neg. ge. l. fi. mei rogatu. i. mādato suscepistis. Item quandoqꝫ dep̄catiue: et sic vt frequenti⁹ ponitur.

¶ Precaria dicitur donatō ad preces facta vsqꝫ ad mortē recipientis. xij. q. ij. sepe xvi. q. iij. clerici. et ē contractus ille affinis emphiteosi. Itē precarie dicuntur quedaꝫ prestatōes seu cōcessiones vsufructus ad preces facte in recōpensatōem eius ꝓprietatis q̄ datur ecclesie cuius forma habet̄. x. q. ij. precarie.

¶ Preceptum. Require. s̄. mandatum.

¶ Preco ē q̄ apud acta aut in ciuitate publice ꝓclamat vel pronūciat aliquid faciēdum dimittendū per quez plerunqꝫ fiebat edictorꝫ narratio. id est recitatio et publica in ius vocatio ⁊ citatio alicuius matrimonij vel reiuēdēde nūciatio ⁊ substitutō

¶ Precise ſm cardinalez in rescriptis tm̄ valet sicut absolute et sine cause cognitōe. vt de heret. c. ꝯtra christianos. li. vi. Et dicit cardinalis. si ponitur in statuto operatur vt ipsum nō tollatur ꝑ sequens statutū in causa ī quo sublatum fuisset si nō apponeretur. Et dat simile de iuramēto apposito in. l. siquis. in prin. ff. de leg. iij. Bal. autem dicit ꝙ non valeat precise. i. sine cause

BIU Cujas

cognitõe.et qz sic tex.cẽt supflums.nic.ij.ꝺ rescrip.vbi ponitur exp̃sse p̃cise:t ẽt sine cãe cognitõe. Saluãdo tñ primũ dictũ ꝺ q̃ ille tex.ponitur declaratiue.vel expositi ue et p.i.quod dictũ magis placet doc.

¶ Precipitiũ fit sine mõ.et cum periculo de sepul.ex pte.et p̃m Jo. an.in cle.pastoralis de re.iudi.

¶ Prediũ ꝺz fundꝰ:vel ager.Re.s.Ager.

¶ Prediũ vrbanum:t prediũ rusticũ.Re quire ibidez t etiam actio finiñ regũdoꝝ.

¶ Prediũ dotale ẽ qñ ista duo cõcurrũt. scz q̃ matrimoñ cõtractũ est: et traditio p̃ dij inuenit p̃m Azo.de fun.dota.C.i sum.

¶ Prediũ canatũ p̃m Jo.t Accur. C.co. ti.in rubri.fiut prediũ i quo fuerũt cellule. vñ canatus.i.cella.nã cana grece cellarũ ꝺz latine. Uel aliter erant tũc predia scripta vt redderent inter cellulas p̃m Azo.ibi dez.li.xi.t coꝝ coloni dñr canati vel dñici coloni.qz dicta predia erant in pratis.

¶ Prefectus augustus:vl augustalis ꝺ prefectus egypti:vt.ff.de offi.prefect. augusta.l.vna.C.co.ti.l.qz iperator:nam ipator maximus augustus in egypto prio prefecti potestatem introduxit.

¶ Prefectꝰ pretorio ab initio magr equitũ creatus ẽ cum dictatoꝛes sibi antiquiꝰ magistros militũ eligerẽt qui principali solicitudini associati sumaz post dictatoꝛes gerebãt ptãtem.hoc crẽplo principes ad quos gubernaculuz reipub.peruenit post ea elegerũt prefectos pretorio quibus publice disciplineemendatio concessa ẽ.quorum auctoꝛitas ita ẽ ampliata et adeo approbata vt nec ab eoꝝ sententijs appellari:nec in integrũ restitutio facile posset postulari. Et erant quattuoꝛ scz prefectus pretorio orientis.prefectꝰ pretorio affrice cuius sedes est in carthagine.prefectus pretorio illustris.t prefectꝰ vrbis.ff.de offi. prefecti.preto.l.i.t ibi nota.

¶ Prefectus vigilũ idem est q̃ prefectꝰ nocturnus.horum autẽ officium est de nocte facere excubias prefuerũtq; incendijs arcendis:qui etiaz cauebant: inquirebãt: et puniebant incendiarios:fures: grassatoꝛes:effractoꝛes:misi delinquens esset tã famosa persona vt ad p̃fectum vrbis debe ret mitti puniẽda:poterant etiam iudicare de capsarijs:qui in balneis vestimenta custodienda susciputi:si aliquid dolo fecerũt.vt.ff.de offi.p̃fe.vigi.l.ij.§. cognoscit.

¶ Prefectus annone dicebatur qui ꝺ annona.i.de blada curam habebat.Require supza edilis cerat.

¶ Prefectus vrbis dicebatur cui ab ipeatoꝛe concessa est vrbis admiñistratio q̃ ceteris magistratibus ex quacunq; causa ab vrbe proficiscentibus et recedentibus in vrbe relictis ius dicebat t omnibus dignitatibus in ciuitate antecedebat sua dignitate.qui cum abvrbe ꝓgrediebatur nõ habuit iurisdictionem.quaz prebere tamẽ potuit in ciuitate:Sed p̃m Azo.C.co.ti.et extra vrbem intra centesimum miliare habet iurisdictionẽ.vide de offi. prefec. vrb. per totum.

¶ Preiudicium est quasi q̃dam prelatio vel prepositio siue prelocutio vnius rei respectu alterius .Nam aliquid preiudicari alteri est illud illi preferri:tamen hoc ꝛ̃bũ preiudicare alterius modi cõstructionẽ t ampliozem significationem habet q̃ hoc verbum preferre. ꝺz enim personaliter ex propria confessione in iudicio michi p̃iudicaui.i.confitendo michi ipsi in iudicio p̃iudiciũ feci.Hoc cñ preiudiciuz non significat cõmoduz meũ esse factũ: sed incõmodum:vt si iudex non sequatur veritatẽ:sed meã confessionem.ita ꝺz res iudicata veritati facere preiudiciũ non vt veritas rei iudicate preiudicet.i.preponatur:sed res iudicata veritati preiudicaret:igitur est:alicui aliquid preponi:et sic dicimus rem iudicatã veritati facere preiudiciũ.i.eiq̃ preiudicandũ est dato q̃ nõ sit verũ nã dato q̃ ita ñ sit sicut iudicatuz est tñ preponitur veritati.

¶ Preiudiciales actiões pro tanto dici possunt q̃ i ipsis tractat de magno p̃iudicio:vl q̃a q̃ñ mote p̃iudicãt.ꝛ̃bi gratia.

BIU Cujas

Agis cōtra me ꝛ aliq̄d petis. oppono tibi
qōem statis dicēdo ꝙ tu es fili⁹ meus vl
ſeruus meus in ptāte mea cōſtitutus. aut
libert⁹. ꝛ ſic de ſimilibus.

¶ Prepoſitus pōt dici qlz q̄ alijs preeſt.
vſus tñ obtinuit vt p̄poſit⁹ dicatur q̄ quō
daz priorat⁹ curā ſup alios geſſit: de ꝟbo
ſig. quamuis

¶ Prepoſiti labax alias labox vel ſcōm
aliquos labiox a labijs dicūt: qz forte cor
rigebant eos qui male de p̄ncipe loq̄bāt.
dicūtur aūt labax a ſigno bellico quod fe
cit fieri. Cōſtantin⁹ ex auro et lapidib⁹ p̄
cioſis inter alia ſigna bellica: et ꝺeriuatur
a laber. q̄ ergo talibus faciendis prepone
bantur: dicebantur prepoſiti: vt ſupra.

¶ Prepoſiti ſacroꝝ ſcrimox erant illi q̄
preerāt ſcrinijs imperialibus q̄ alias di
cebanturproximi eo ꝙ magis principi ap
proximabant q̄ alij. Tria autez erant ſcri
nia ſiue camere: de q̄bus tractatur. C. eo.
ti. li. xij. Primū ſcriniū erat camera epiſto
lax. q̄ principi mittebantur vel ab eo mit
tebātur. Scōm fuit libellorum ꝓuentualiū
et cōuentionaliū ꝛ cognitionū vel commen
tionū. Tertium erat diſpoſitionum: vt ē re
giſtrū p̄m Accur. i Rub. co. ti. li. i. preal.

¶ Prerogatiua id ē aliquod priuilegium
de quo. j. dicetur.

¶ Precentores dicuntur cantores qui in
choro incipiunt i eccl̄ia collegiata in. c. cū
olim. de conſue. Et dicūtur duo genera cā
tox in arte muſica ſcz precentor q̄ vocem i
cantando premittit. et ſuccētor qui ſubſe
quenter canēdo rñdet et additur cōcētor
q̄ cōſonat predictis: vt. xxi. di. cleros. ver.
finem.

¶ Preſes eſt nomē gñale ad oēs p̄cōſu
les ꝛ legatos ceſaris ꝛ oīnz p̄uinciar ū re
ctorez ſiue moderatorez. vt. ff. ꝺ of. p̄ſi. l. i.

¶ Preſes, p̄uincie ꝺr q̄ i p̄uincijs poſt p̄n
cipē ſummam gerebat ptātem. Naz regna
redacta erant in prouincias: quas recto
res dicebantur preſides. et ſunt clariſſi
mi. vt ballui. ꝛ ſic proprie capitur ſiue ſtri
cte ſed generaliter ſumitur. vt ſupra.

¶ P̄ntes dñtur q̄ in eadez ſunt prouincia.
l. ſi. C. de preſcrip. xxx. anno.

¶ Preſerti pōtur aliq̄n i iure ꝓ maxime.
vt. c. ex lr̄is. ij. de hom. aliq̄n pro tñ: vt ibi
dē i glo. de. pe. di. xij. c. illō. vbi bo. glo.

¶ Prelati noie itelligitur eccleſia ꝛ miſte
riū ppli. et eccleſia ē in epiſcopo: ꝛ nō ecō
uerſo nō tñ noie prelati ſemper itelligitur
eccleſia vt in. c. edoceri de reſcrip. i glo.

¶ Propere propꝛie. i. mimis cito.

¶ Preſbyter grece iterpretatur ſenioꝛ la
tine ꝛ ē nomē dignitatis nō etatis tñ: locz
alibi dicat nomē etat. xcij. di. legum⁹. naz
ppt honorē et dignitatē quā accepit preſ
bit noiatur. et ꝺr quaſi prebens iter: ꝛ non
vt quidā interpretātur quaſi pre ſocijs bi
bēs ter de hoc. xxi. di. cleros poſt medium.

¶ Preſcriptio ſecūdum Goffre. C. codez
ti. Eſt quoddam ius ex tempore ſubſtātiā
capiens id ē firmitatem. Et habet locū in
rebus imobilibus. Et hec diffinitio impu
gnatur ab alijs naz ex preſcriptiōe non cō
petit ius ſed exceptio. Unde ſic diffinitur.
Preſcriptio ē exceptio rei ex tempore ſub
ſtantiam capiens. que diffinitio etiam ab
alijs impugnatur: quia preſcriptō non ca
pit ſubſtantiam ex tempore ſed ex auctori
tate legū. Ideo preſcriptio ab alijs ſic diſ
finitur. Eſt exceptio ex tempore cōgruēs
ab auctoritate legum vim capiēs negligē
tibus penam infligens: et finem litibus
imponens ꝙ omīno magis videtur com
pleta. Inducit autem preſcriptionem: bo
na fides: iuſtus titulus: ꝓtinua poſſeſſio:
et ſine rei vitio. ſcilicet quando res ſit pre
ſcriptibilis ſcōm Goffre. Et nota bonam
glo. vlti. in. c. illō de preſcrip. vbi habes ꝙ
modis fiat interruptio preſcriptionis na
turaliter et ciuiliter. vnde habemus ꝺor
mitiōez: ꝓpetuatōnē ꝛ iterruptōez p̄ſcrip
tōis. Et req̄rūtur ſex ad preſcriptōez ſi va
lere ꝺz. ſ. titulus: poſſeſſio. bona fides: res
p̄ſcribēda: pſona p̄ſcribēs: ꝛ pſona ꝺ quā
p̄ſcribit: inter q̄ poſſeſſio ꝛ bōa fides ſunt
marie ſbalia: vt no. i. c. illō p̄al. Et ſūt. xxxi
caſus i q̄b⁹ nō currit preſcriptō quos hēs

BIU Cujas

in.glo.fi.c.cū nō liceat de pscrip.vide etiā glo.sūme.xxvi.q.iij.de vsu.et pscrip. Item prescriptio ē lōgi tpis cōtinuata possessio int̄ pñtes.x.ānoꝝ:iter absētes.xx.an.l.vlt. Alia est pscriptio lōgissimi tpis.s.xxx. vel xl.annoꝝ ⁊ illa dr̄ lōgissimi tpis. Vñ cū aliq̄s rē aliquā tanto tpe possederit ipsam possessiōis diuturnitatē et tpis ꝯtinuationez prescribit et actorē rēouet siue p vim siue alit̄ siue titulo nact⁹ ē possessionē vel alio quocūqꝫ i iusto pricipio. Sed diceres ex h̄ videt̄ q̄ decie a laicis prescribant̄ diuturnitate possessiōis ⁊ cōtinuatōne tpis. Rñdo notando q̄ seruitutes et alia iura i corpora alia bñ pscribūt̄ spatio.xl. ānoꝝ dū tñ talia sint q̄ ius cōe ñ vetat possidere. alias q̄ possideri ñ pñt d̄ iure ñ pscribūtur: vt sicut decie p laicos:vi.c.phibem⁹ de deci.ex quo colligitur ar.ꝯ laycos volentes se tueri prescriptōe tpis:vt possint decias possidere:vide.c.puenit de cēsi.vbi glo.ecclesia ꝯ eccl̄iam gaudet pscriptiōe.xxx. annoꝝ si sine iterruptōe possideat mōasteriū gaudet pscriptiōe.xl.annoꝝ nec minor exceptō religiosis domib⁹ opponi pōt cū effectu et rōana eccl̄ia cētū annoꝝ gaudet pscriptōe. Itez prescriptō.xxx.ānoꝝ scdz antiqua iura.sz mō.xl.ānoꝝ tollit oēm actionē.et oē ius.c.audit̄ de prescrip. sz nō currit tpe scismat̄.eo.ti.cū nobis.nec sede vacāte.c.de q̄rta.⁊.c.decime ⁊ audit̄.eo.tit. nec ēt tpe hostilitatis.c.ex trāsmissa.eo.ti. Etiā nec currit contra visitatiōem epoꝝ et pcurationē debitā.c.cū ex officij.⁊.c.cū accedēs.e.ti.⁊ ē itroductū ppt̄ desidiam ius suū negligētiū.⁊ q̄ pñt pscribet̄.⁊ q̄ ñ.⁊ ēt q̄ res nō pñt prescribi no.iii.c.cū ñ lz.eo:ti.

¶ Prescript̄ v̄bis dr̄ cōtract⁹ inoiat⁹.et fallit qñ est factū iestimabile vt manumissio: qr iestimabil̄ ē: ⁊ tūc datur actō de dolo:vt i.l.dedi tibi.ff.de ꝯdit.ob cauda.et.l. naturalis.§.qd̄ si facio.ff.de prescrip.nec inde nascitur ciuilis actio:q̄ prescript̄ verbis dr̄.de qua.s̄. Actio prescript.

¶ Prestigiū est qd̄ pstigit:alias prestringit aciē oculorū.s. obūbratio q̄dā videlicz cum videtur alicui se aliud videre q̄ videt: vt in incantationibus. ⁊ sic patet vt legitur ivit̄ patrū de quodā cōiugato nolēte accedere ppriam vxorē: qr videbatur sibi equa:quousqꝫ p quēdā btm̄ tale pstigium fuit sublatū. Dicebāt̄ ēt pstigia captōes v̄boꝝ q̄b⁹ obūbrantur.et iō dicebatur prestigia v̄suti iur̄:vt.s̄.i⁹ v̄sutum. Hec azo.C.d̄ le.adult̄.et de h̄.xxvi.q.v. nec mirum post vnā columnā vbi dicitur de magorum prestigijs que non sunt vera sed fantastica eē probantur.et prestigium dicitur inuenisse mercurius:vt ibidem tex.

¶ Presumptō s̄m spe. eo.ti. est argumentū ad credēdū vnū factū surgens ex pbatōne alterius vt ex coexistētia vel cōiacētia psonaꝝ suspectaꝝ psumitur coitus.c. lr̄is eo.ti.vbi solus cū sola:nud⁹ tū nuda i eod̄ lecto ex presumptōe violenta pbantur copulari carnalit̄. Sz s̄m Goffre.diffinitur sic. Est alicui⁹ facti dubij:aliquotiēs plena:aliquotiēs semiplena inuestigatō: seu pbatio. Itē presumptio ē quoddaz mediū intellectuale veritatis eliciēde ex circūstātijs insurgēs.exēplū pone in.c.studijs.eo.ti. Illa tñ pbatio nō infert d̄ necessario: qr aliter pōt se res hr̄e nisi sit presumptio iuris, et de iure. Vñ sunt tres spēs presumptionis. Una ē temeraria:q̄ cōsurgit a malis hoib⁹:et ex causis pluribus.alias puerilibus. et suspitōibus leuib⁹ ⁊ h̄ repellit̄. et reprobabil̄ ē.vt.ij.q.i.prio.vi.q.i.oues. de sen.excō.inq̄sitōi. Alia est pbabilis siue verisil̄is.que surgit ex mult̄ causis ⁊ suspitōibus.et hec admittitur ad pbatōem semiplenā:vt de presump.i mult̄ capl̄is.⁊ i c.sollicite de resti.spol̄.vñ coadiuuat ad pbatōem si sint alia coadminacula.c.a nobis qui mat.acc.poss. vbi glo. admittit̄ ēt ad purgationē indicēdā.c.siq̄s.de purga. cano.ij.q.iiij. presbr̄. Tertia est violenta: quia que ad pronūciandum vel condēnandū sufficiēs deputatur.xxxij.q.i.dixit dñs. ff.de his qui sui vel alie.iur.sunt.l.filiū.et c.litteris.d̄ presump. Diffinitiōes presūptionū vide plene in:c.is q̄ desponsa.i glo

ij. vbi de quintuplici ꝓsumptione. Et vi-
de no. per Jo. theoto. l. di. c. ferrū. vbi de di
uersis ꝓsumptionibus. Naz ꝓsumptio
violēta subdistinguit. qz alia uris. alia u-
ris: ꝛ de iure. Juris ē cū ius ꝑsumit aliqd:
ſz nō statuit sup ꝑsumpto. ꝛ illa recipit con
trariā probationem. xxxv. q. iij. extra ordi-
naria. xxvij. q. i. nec aliqua. Juris ꝛ de iure
est cū ius fingit ꝛ statuit de ficto: ꝓtra quā
fictionem nō admittitur ꝓtraria probatio
c. ad id. ꝛ c. is. qui de ſpō. ꝛ de cōdi. appo.
c. per tuas. vbi vide cōcor. multas. Et qua
liter ius fingit. vide gof. in ſum. eo. ti. Nam
differūt ꝓsumptio: ꝛ fictio iuris. de quo.
ē. fictio. Et vna ꝓsumptio tollit aliam. c.
cuz int. R. de elec. vide glo. optimā in. l. nō
est verisimile. ff. q mc. cau. Et no. do. regu
lam q ꝑsumptio cōmunis transfert in ali
um onus probādi. l. gñaliť. §. ſi petitū. ẏ ſi.
ſed cū ex ꝓsumptione. ff. de fideicōmiſ. libe.
Item ꝑsumptio ex neceſſitudine ſanguinis
vincit omnes alias ꝑsumptiones: vt ē glo.
in. c. fi. de ſta. vt ſi lego ludo eſſe. ꝛ ſunt duo
eiuſdē noīs ꝓprij. ꝛ cognoīs. ꝓsumitur
ꝓ illo qui michi neceſſitudine ꝓiungitur
ꝛ quia ꝑsumptio ſurgit ex qualitatib⁹ ſcien
dum q quedā ſunt q̄litates intrinſice ꝛ na
turaliter homīn inherētes. Et hāz quedā
adherent aſe: ꝛ quedā corpori. exemplū de
ꝓmiſs. vt bonitas. malicia. ꝛ in dubio ꝑſu-
mit ur ad bonam partē. qz naturaliť naſci-
mur ſine malicia. ar. c. ad menſam. xi. q. iij.
ꝛ talis ꝑsumptio transfert onus probandi
in aduerſariū. ꝛ ſic intellig. c. vnicū. de ſcru
ti niſi ſemel eſſet cōuictus de malicia. talis
eñ ſemper malus ꝑsumitur. ij. q. v. per to.
ꝛ. c. ſemel. de reg. iur. li. vi. vel ſi eſſet infa-
matus. ſic eñ ad eū transfertur onus pro-
bandi. de ſecūdis: vt ſanitas: infirmitas. ꝛ
iterum in dubio ꝑsumitur in melius. ꝛ ne-
gans ꝓbauit: vt. l. nec codicillus. C. de adi.
niſi q̄s fuiſſet infirm⁹ infirmitate aliqua de
ſua natura ꝓpetua: vt epilēta. vel appople
xia. c. cū int. de elec: vel vbi dubitaret de ꝑ-
petuitate infirmitat⁹: vt in furioſo. ideo qz
allegat ꝓriū dz ꝓbari. iij. q. vi. iudicas. Si-
militer ſi negeť q̄s legitim⁹ ꝓbet negans
c. tranſmiſſa. qui. fi. ſint legit. Secūdo aliq̄
ſunt q̄litates extrīſece ꝛ accītales. vt eē di
uitem iuriſcōſultū. muſicū. medicū: cozau-
lam ꝛc. que nō naturaliter aduenīūt. naz na
tura nō facit partem: ſz beneꝑparat fm bal.
ꝛ in his onus probādi incūbit cuicūq; le-
ganti ad fundandā intētionē ſuā ſiue affir
matiue ſiue negatiue. allegat maxime cum
pars aduerſa fundauit intentionem ſuam
nō tamē ſemp ſuccūbit nō potens ꝓbare
ſic q alter ꝓpť iſtius nō probationē ad-
mittatur ad intentū ſuū. nam adhuc. iudex
ex offō poteſt illum refutare ſi ſibi ꝓſtitent
cuz indignū: ꝛ hoc in cauſa in qua vltra al
legationes ꝓtium iudex pōt iuriſpti officiū
ſuū: ſec⁹ in cā vbi de b̄ non poſſet niſi petit⁹
¶ Preter q̄n capitur excluſiue quando in
cluſiue. vide. c. litteras in fi. de ꝑsump. etiā
vide Inno. in. c. dudum. ij. de elec. ꝛ in cle.
i. de ſum. tri. ꝛ fi. catho. p glo. ꝛ Archi. in. c.
ebzon. xiij. q. i. Jtē Bar. i. l. i. in fi. ff. de pig.
ac. ꝛ per alios. i. l. actione. C. de tranſac. et
in regula poſſi de reg. iur. li. vi. Stat eñ in
cluſiue ꝛ augmentatiue quādo cadit inter
res penitus ſeparatas: vt dicēdo Lego ti-
bi oīa vineas meas ꝓter domū. Sed ſtat
excluſiue quādo cadit inter dictiones ſigni
ficantes res ſibi inuicem contētas: vt lego
tibi oīes libzos meos ꝓter ſalicetos am-
bos Rich. ꝛ Bar. vide de hoc. Albzicuz in
alphabeto ſuo. ꝛ no. i. l. medico. §. vzoz. ff.
de leg. i. Jtē ibi capitur excluſiue. Lego om
nes ſeruos meos ꝓter ſempzoniū. Ratio
qz ſempzonius eximitur de oratione ꝓcce
denti: vt ibi nō includatur. l. namq; §. fi. de
penu. lega. ff. ꝛ ſumitur ratio ex hoc: quia ē
voluntas ꝓferentis declarata eo q alias
b̄ verba ꝓter ſempzoniū nichil operarētur.
ſz ibi ſumit⁹ incluſiue. Lego oēs libzos me
os tali ꝓter ciphū argenteū quez apud eū
depoſui. Rō quia hec volūtas ꝓferentis
ꝛ verba ꝓter ciphū ꝛc. aliter nichil oparē-
tur: niſi incluſiue exponerentur. Item poni
tur q̄nq; conunctiue nō incluſiue: vt ibi de
his ſeruis q̄ ſunt in patrimonio ꝓter decez

BIU Cujas

quos legauit titio lego decem seio: qz sensus est: t decē legauit titio. t sic p legatum factū seio nō reuoco factū titio: t sic intelligе hic cōiunctiue. i. ptinuatiue sicut fit continuatio p dictionem t qñ cōtinuat orationes: Nam in predictis legatis t titius t seius non sunt coniuncti coniunctione que facit vnum corpus: de qua in. l. re communi. ff. dele. ij. t ideo si in patrimonio essent tm̃ xv. serui. t titius haberet decē seius tm̃ v. l. ū ita legatus. ff. dele. i. Et est ratio quare significat sic ipsa voluntas proferentis declarata ex cōiectura qđ testatoꝛ. nō vult reuocare nisi expꝛessius apperet. Si enim hoc casu poneꝛet inclusiue: tunc seyus haberet. x. legata titio t cū hoc alia sibi legata. s. seruos in patrimonio existentes: t per hoc esset reuocatum legatū titij: quod non est dicendū. Item ibi cū papa dicit dispenso tecum vt alia beneficia p̄ter obtenta possis obtinere: ꝓponitur etiam cōtinuatiue sine cōiunctiue. Naz sensus est: talia obtinеas cū obtentis: t super istis tentis dispenso ita q obtēta nō includuntur in dispensatione: vt in. c. duduz de elec. qz hoc nō videtur de voluntate proferentis nisi expꝛessius declaretur eo q dispēsatio in casib⁹ odiosa semp restringitur. Itē exclusiue nō excepti ue pontē p sine: vt ibi p̄ter spez. i. sine spe. t sic dī. dilatio danda est illi q̃ p̄ter spem tra hitur ad alienū iudicem. l. si qñ. C. de dila. ibi eñ nō ponitur exceptiue nec inclusiue: qz oratio illa hoc non patitur. t sic tantuz ponitur exclusiue. t sic de alijs.

¶ Preterire ē testatoꝛem omittere aliquē qui suus heres est eo nō instituto sine eo exheredato vt habuistis. s̄. de heredibus.

¶ Preteritio dī talis omissio, vel exheredatio ꝑz Azo. i sū. C. de libe. p̄te. vel ex hec. instī. ō hec. q̃ ab itestat defer. §. cadē. vt. s̄

¶ Pretor est q̃ in vrbe romana iudicio senatus ad dissipandū vel deceptandū dubios actus t causas ordinabat. Et erat ius officiū ánnuū vel annuale: qz solo āno durabat. Et anteq̄ a populo romano ad p̄ncipē trāslata fuisset potestas vel anteq̄ romana potestas sub ip̄atoꝛe veniret habuit potestatem plenā faciendi ius t statuta et edicta. cuius edicta iuris oneraꝛij noie censent: quia huiusmodi honoꝛe auctoꝛitate pollebant: vt. C. de offi. pꝛeto. l. i. t. instī. de iur. na. gen. t ciui. §. pꝛetoꝛū quoq; edicta: t no. in. l. certū. C. vnde legit. q̄ p̄toꝛ viuus potius debet sequi pꝛetoꝛem mortuū q̄ ius ciuile.

¶ Pretoꝛ fideicōmissaꝛi⁹. dicebaꝫ ille qui fideicōmissis relictis cognoscebat t ius dicebat t reddebat dicēs: ius dabo. ff. ō oꝛi. iur. l. necessarium.

¶ Pretoꝛ peregrinus dicebatur ille q̃ inter peregrinos qui in ciuitate affluebāt vl confluebantur ius reddebat.

¶ Pretoꝛ vrbanus dicebatur qui cum cōsules ad bella finitima alias vicina vocaꝛentur ius neceſſariuz in ciuitate reddebat ff. de oꝛi. iuris. l. ij. ꝑlle:

¶ Pretoꝛiū est loc⁹ in quo ius ex moze redditur etiā dī loc⁹ in quo quis p̄fecturā exercet cū suis officialibus: t cām tractare solet. Item ē dom⁹ p̄sidis, puncie assignata: t locus deputat⁹ iudicibus ad cognoscendum t deputandum vel ad sententiādū de causis.

¶ Pretoꝛiū vt in ti. de offi. pꝛeto. ff.

¶ Pretoꝛium dignus dicitur illud qđ alicui datur a iudice:

¶ Primiguus dī qui ex marito mulieris natus est anteq̄ fuisset maritus eius. t econtra.

¶ Primigna dī ꝓpꝛie que ex vꝛoze viri nata fuit anteq̄ esset vꝛoꝛ sua. ē ergo filia vꝛoris ab alio viro pꝛioꝛi genita. t primiguus filius taliter genitus: quoꝛum pater vitricus eius appellatur.

¶ Prevaricatoꝛes sunt qui vera crimina fraudulent occultāt: dicitur autem pꝛeuaricatoꝛ quasi varicatoꝛ a varica cerutice. quia aduersam partem adiuuat ꝓdita sua causa pꝛopꝛia dum huic instat coꝛpoze ex vna parte et illi mente t coꝛde ex altera p̄te: vt. ff. de pꝛeuarica. per to.

¶ Primates pꝛopꝛie loquēdo sunt patri-

BIU Cujas

arche dis.xcix.c.i.τ.ij. Etiam ponitur primas pro archiepiscopo.c.sane.de fo. compe. Nam non est differentia inter primatez τ archiepiscopum q̄tum ad effectum: vt in c.duo de offi.ordi.nam ius canicum nō curat de nominibus.c.petitio.de procur.dis. xxi.cleros.τ.c.prece.vbi est diuisio nominum: cum dicitur archiprimate: siue p̄mates siue patriarche. Primates officiorum sunt qui officijs presunt.

¶ Primicerius dicitur ille qui primo loco scriptus est in matricula notariorum et primum locum obtinet. ꝑm le.vt. C.de p̄mice.li.xij.in Rubri. Sed ꝑm canones est nomen dignitatis: que subest archidyacono: vt.c.vnico de offi.primice. Dicitur em̄ primus in cantu.vel in choro.qui in aliquib⁹ ecclesijs dicitur cantor.siue succentor.

¶ Primipularij dicuntur primi admistrātes.qui scilicet primo actionem sui officij administrant vel ꝑm Hug.qui primiculum portāt.τ vtroq̄ modo accipitur ꝑm accur. C.eo.titulo in rubri.li.xij.

¶ Primogenitū vocat scriptura.nō quez fratres sequuntur sed qui primo natus fuit.de verbo.sig.c.ioseph.

¶ Primitie sunt prime partes fructuum deo offerende. Hinc est q̄ sacerdos primā missam cantans dicitur celebrare primitias.

¶ Princeps quis dicatur.habet̄. Isa.xi. ibi. Deus fortis pater futuri seculi p̄nceps pacis. Interdum dicitur angel⁹. Josue.ix. Ego sum p̄nceps exercit⁹ τc. Interdū papa.de cōse.di.i.corpora. Interdum ep̄s de maio.τ obe.si quis vel alius iudex ecclesiasticus.xvij.q.iiij.diffinit.in fi. Item dr̄ imperator de re iudi.ad apostolice.in p̄n.lib. vi. Et appellatione p̄ncipis intelligit̄ tex. cle.vnica de baptismo. vbi bona glo .et in vsi.feu.scd̄m Bal. Itē p̄nceps dicitur dyabolus: vt Luc.xi.c. In principe demoniorum eijcit demonia. Simile.xxiij.q.viij.§. ecce.v̄.sed notanduz.ibi venit p̄nceps. Jo. xiiij. Item dicitur quilibet secularis dominus: vt.xxxiij.q.v.p̄ncipes. Item dicit̄ principalis ꝑs in quolibet iudicio: vt.ff.de sor: cor.l.i.§.in hoc iudicio. Etiam p̄nceps dicitur quilibet prelatus ecclesie: vt di.xxxv. c.ecce.p̄ncip.τ.c.corpora.preall.

¶ Priuata persona est ꝑsona carens functione publica.vide supra persona.

¶ Priuatum ius est illud quod principaliter ad singulorum vtilitatem pertinet: vt in pactis τ cōuentionibus singulariū personarum. Require supra Jus publi.

¶ Priuata delicta dicuntur qui ciuiliter tractantur: vt si michi furatus sis.x.τ ego rehabeam ago non vt corporaliter puniaris. Sed publica delicta sunt quorum prosecutio ē permissa cuilibet de populo .quale est crimen lese maiestatis: vel accusatio de suspecto tutore vel curatore. in quibus omnes accusare possunt.

¶ Priuati dicuntur proprie qui non sunt constituti in aliqua dignitate.xxiiij.q.i.qui contra. Itez dicuntur omnes exempti a iure cōi siue sit collegiū siue aliq̄ specialis ꝑsona vij.q.i.petisti: τ dis.iij.priuilegia.

¶ Priuilegium est principis beneficium contra ius commune indultū. Non em̄ est priuilegium nisi aliquid indulgeat speciale.c.abbatez.de verbo.signi.τ.c.in his.de priuil.τ dicitur quasi priuans legem vel ē lex priuata.i.vnius ante alios honor vl̄ dignitas aut immunitas que sibi cōuenit eorum que alijs incumbunt: vel que de iure communi allegantur. Nam priuilegium secūdum Isido.lib.vi.inde dictum est q̄ ī priuato conceditur.de hoc.dis.iij. priuilegia. Jus enim commune ad vnam personā directum ad omnes extenditur.xli.dis.miramur.de re iudi.in causis. Dicūtur ergo priuilegia p̄uatorum leges.i.a iure communi exceptorū: vt in.c.priuilegia p̄alle. Et nota q̄ priuilegium non tollitur per ius cōmune nisi de ipso mentio fiat.de rescript.cum ordinem. Nec tollitur vnum per aliud nisi in secundo fiat mentio de primo capitulo veniens.de prescript.vide glo.vltimam.in ca.i.τ rescripti. Et priuilegium est duplex ꝑsonale et reale.c. mandata de presumpt.

BIU Cujas

personale extinguitur cū persona imo quā doqz ante psonā extinguitur. vt cum eo male abutitur: ꝛ seqtur psonā ꝛ hoc verum de cōcesso indeterminate quia cū determinatione loci vel tpis cōcessum nō sequit̄ psonam extra locū. vt ē ꝓnlegiū vsus pallij. c. ex tuaz de auc. ꝛvsu pallij. Etiā extincta re extinguit̄ ꝓnlegiū reale. xvi. q. vij. ꝛ hoc dixim̄s in. c. abbatē. in fi. de ꝟb. sig. ꝛglo. in regula ꝓnlegiū. de re. iur. li. vi. Itē ꝓnlegiuz ꝓditur ꝓpter scr: vt in glo. vnica. in fi. in. c. renouātes. dis. xxij. Et ē duplex ꝓnlegiū. s. gñale ꝛ speciale. Gñale est qđ cōi corpori vel collegio cōceditur: vt in. c. cū ꝛ plā tare. e. ti. vel vniuersitati. xvij. q. viij. si quis suadente. Et qđ cōcessum ē moribus ꝛ ecclesijs circa ꝫctus vel quasi ꝛ circa iudicia Item qđ cōcessum ē mulieribus circa fide iussores. Speciale ē qđ persone cōceditur ꝛ illud extinguitur cum psona. vij. q. i. petisti. ꝛ regula ꝓnlegia ꝛc. Et pone exemplū de ꝓnlegio. ꝟbi gratia. Princeps cōcedit deportato vel alij nō valenti testari scōm ius cōmune romanoz cuile liberam testamēti factionē ꝫ ꝓnlegiū significat q̄ possit testari seruando solennitatē: qui de iure ciuili reqritur in testamēto: vt. l. si qñ. C. de mortis. testa. Et sumitur significatū ex solennitate: q̄ multis vigilijs ē excogitata q̄re nō ē verisimile principē tam faciliter illam tollere velle. ꝛ ex ꝓnlegio siue nata eius est: qz ꝓnat ius cōe ꝛ sic verba debēt recipi in suo significato strictiori. Itē ibi ꝓnceps volenti testari cōcedit liberā testamenti factionem intelligitur q̄ possit testari nō seruata solēnitate iuris cōis ciuilis: dū tñ cōstet sicut de milite. dz q̄ significatū sumēt vt ꝓnlegiū valeat ꝛ aliq̄d cōcedat̄ nisi eñ sic itelligeret̄ nullū esset ꝓnlegiū. Itē ꝓnceps ꝓcessit alicui edificare licere in loco publico itelligit̄ sine alteri9 iniuria vl̄ incōmodo vt. l. ij. §. si q̄s a ꝓncipe. ff. ne q̄d in lo. publ. fi. Rō qz oēs tuetur ab iniurijs verisimiliter nō vult alū ledere nec ꝓnceps vult valere suū ꝓnlegiū qđ ē in alteri9 detrimetū vl̄ qđ tollit ius cōe: vt. l. quotiēs ꝛ. l. rescripta. C. de pre. ipe. of. ꝛ hoc verz nisi in ꝓnlegio fieret renouatio legis derogatiue. s. dicendo nō obstāte. l. tali vel tali. vt. l. fiqs. in ꝓn. ff. dele. ij. idē i quouis casu quo cuidēter appet ꝓncipē velle tollere legē derogātē ꝓnlegio: qz voluntas sua ē lex nisi ꝟrictur legi euangelij: qz hanc tollere non potest.

¶ Probatio scōm Azo. Est rei dubie p argumēta oñio. sed hec diffinitio ꝑm gof. locū solū hz i his q̄ ꝓbātur p instantiā disputatōis nō aūt in iudicio vbi ꝓbatio fit p testes ꝛ instrā. ꝛ plerūqz p inditia ꝛ ꝓsumptiones. Et dz ꝓbatio ab aduerbio ꝓbe. naz ꝓbe facit q̄ ꝓbat qđ intēdit: qz p hoc penas nō probātū euadit. vel ꝓbatio ē rei dubie in iudicio legitime facta declaratio. Quā9 ꝫ diffinitio moderet̄ ꝟrijs ꝛ dz etiaz ꝓbatio q̄si ꝓba actio rōne qua. s. Et nota q̄ ꝓbatio fit simplr. Pcio p aspectū vt in notorio qđ ꝓbat̄ p facti euidētiā. c. euidentiā de accu. c. ꝓpositi. de. pba. ff. de ven. ispi. l. i. in ꝓn. xvi. q. iij. inf̄ memoratos: nec obstat q̄ ocul9 plerūqz fallit̄. c. cām. c. ti xxvij. q. i. nec aliq̄. qz frequēti9 nō fallit̄. de ꝫ vio gof. de. pba. in sum. §. insinuata nobis. Etiā fit ꝓbatio p aspectū in a troci iniuria. ff. dō in iuri. l. ij. Itē in etate vt. l. minoz. ff. de mino. Secūdo fit p testes plēs vel etiā per vnuz cū alijs ꝓsumptionib9 vehementib9 Tertio per instrā. Quarto per ꝓfessionē. vbi quatuor modi ponūtur in. c. cū ad sedē de resti. spo. Quīto fit p scripturā antiquoz librorū c. cū cām. co. t. Sexto per violētam ꝓsumptionē. xxxij. q. i. dixit dns. Septimo p famā cū alijs ꝓsumptionib9 . c. tertio loco co. tit. Naz vicini fama facit probationē. c. vlti. de fri. ꝛ male. etiā per famā cū vno teste. c. sic de proba. ꝛ si iudex dubitat de fama q̄rat a vicinis. ff. de magistr. cōueni. l. i. pōt aūt fama ꝓbari p duos testes. c. in litteris de test. ꝛ magi probat fama q̄ vn9 testis vt dz i. c. sup eo. de cōsan. ꝛ affi. iiij. q. iij. §. sepe. Sz numquid per famam ꝛ vnū testem dz quis ꝓdēnari de crimine. Ber. in glo. c. vemēs. de test. dicit q̄ nō. Rō: qz in crimie debēt cē ꝓbationes aptissime ꝛ merediana luce cla

BIU Cujas

riores: secus in causa ciuili. C. de pba. l. vl. Octauo p iuramētū. Et nota soli sacramēto creditur quando de cōscientia alicuius queritur siue dubitatur de sen. exc. c. si vero aliquis. Item pbatio testib⁹ ⁊ fide tabularum cōstat. c. forus de verbo. sig. vide Gof. eo. titulo. §. species probationum.

¶ Probatoria vel pbatorie officiorū sunt documēta ad pbandum aliquē esse priuilegiatum ad officiū aliquod auctoritate imperiali vt potest colligi. C. de apparito. ⁊ diuer. offō. l. probatores. li. xij.

¶ Proconsul dr̄ iudex ordinari⁹ ⁊ est a populo cōstitutus non a p̄ncipe delegat⁹ nec ab alio. sed ante impatoriā maiestatē creatus cuius officiū erat in pnuincijs dirigi. s. in regno tributarijs vt p eū pnuiciales sua negocia expedirēt hic ꝟo pluries non pōt vti fascibus q̄ sexies. nemo em̄ septimo est creatus pconsul. ⁊ nisi semel pcōsulat⁹ fungebatur insignijs: ⁊ in prouīciam ad eum pertinebat vt ad quoscūq; magistratus respicerent. ff. de offi. pcōsul. l. pconsules.

¶ Procōsul legatus ē cui pconsul prouīciam ingressus mandat iurisdictionem.

¶ Procurator est q̄ aliena negocia mandato sibi a dño facto gerenda gratuite suscipit plura vel vnū. ff. de neg. ge. l. iij. §. negocium. ⁊ ff. vi. bo. rap. l. ij. §. quod ait. ⁊ dicitur gratuite: quia si interuenit merces nō est pcurator sed locator operarū: dicitur mandato dñi ad excludendū tutorem curatorem collegia ⁊ p̄latos ecclesiaꝝ qui procuratores cōstituere nō possunt sed sindicum vel actorem. ⁊ que sit differētia inter pcuratorem ⁊ sindicū actorez ⁊ vicedñm notatur de sindi. c. i. de offi. or. cum vos. ⁊ cōstituitur mādato generali vel speciali. ff. e. ti. l. i. ⁊ ff. man. l. si remunerādi. §. i. Vel sic Procurator dr̄ is qui in iudicio vel mādato dñi negocia administrat agendo vel defendēdo. l. i. §. i. ff. eo. tit. īter quem ⁊ aduocatum: hec ē differentia quia pcurator causam absentis tractat: aduocatus vero causam p̄sentis: vterq; tñ postulare dicitur vel s̄m cano. Oīs admīstrator rite dr̄ seu vocatur pcuratio. vt. i. q. iij. saluator. Nam pcurator ē nomē generale ad quēlibet administratorem ⁊ p sequētia que tradūtur in cōstitutione restringitur ad id de quo agitur oportet etiā offm̄ pcuratoris esse gratuitū quia si quid recipit facit contra bonos mores ⁊ hoc intelligitur quādo paciscitur vt habeat certam ptem eius de quo ē questio quod nō licet: pōt tamē licite recipere salarium pro labore suo. Et nota q̄ duplex est pcuraror. scilicet ad iudicia ⁊ ad negocia que differūt in tribus quia primo procurator ad iudicia nō ꝯstituit pcuratorem aliū nisi post litis cont. cum iam est dñs litis ⁊ ante litis cōtest. alium pcuratorez dare nō potest nec tutorē nisi sit pcurator in rē suaz qui ante ⁊ post lit. conte. cōstituere potest. Sed pcurator ad negocia ꝯstituere potest libere aliū pcurator est. quēcūq; vult. c. i. de cura. li. vi. Secunda differētia habetur in c. qui generaliter in fi. de pcura. li. vi. quia p̄mus nō datur nisi maior. xxv. ānorum secūdus vero post. xvij. ānos. Tertia differētia habetur de rescript. c. ex pte. decani. Et no. optimā rationem p̄me differētie istorū pcuratorum. qr negociū extra iudicium sumit originē a ministro: ⁊ postea trāsit in dominum. l. quecūq; gerimus. ff. de ac. ⁊ ob. sed in iudicio negocium originaliter est in domino: ⁊ postea trāsfunditur in pcuratorem. l. si pcurator meus. ff. de nego. ges. Et dicit Ludo. de roma. in singularibus suis q̄ pcurator cōstitutus ad agēduz censetur etiam cōstitutus ad defendēdum: vt. l. vnicus. §. penam. ff. de pcu. Et hoc verū est in pcuratore actoris: secus in pcuratore rei. quia licet sit cōstitutus ad defendendū: nō tamen ad agēdum. Et dicit idem q̄ de hoc est casus vnicus in. c. cōstitutus. de pcura. legistis penitus incognitus: etiā nō nullis canonistis. ⁊ dicit esse mirabilē tex. bñ menti tenēdum. Procuratoriū: ⁊ mandatū differunt. sicut etiā est differētia inter litteras pcuratorias. ⁊ litteras de rato. de hoc vide de reli. do. c. cū dilectus. in glo. i. de offi. dele. c. coram. Et nota pcuratoriū manda-

BIU Cujas

tū debet fieri legaliter. Ad qđ quattuor exi
guntur. Primū vt dirigat̄ aduersario: cui
etiam madati reuocatio ē insinuanda: vel
saltem iudici cui fides ē facienda. Secun-
dum vt cōtineat noīa instituētis ⁊ instituti
Tertiū nomen iudicis coraz quo ꝓcurator
dz expiri. Quartū causam in qua dum co-
ram iudice eodem plures causas habet in
stituens: qđ a notarijs bene est notandum
¶ Prodigus ē qui neqz: tempus neqz fi-
nem expensaꝝ aduertit. neqz modum. ff. de
cur. furi. l. i. sed bona sua dilapidādo ⁊ dis-
sipando profundit. cui interdicitur bonoꝝ
administratio a iudice per legem. xij. tabu
larū: vel alias a lege vt qꝛ in. l. iul. maiesta.
ꝯmisit. vt. C. ad. l. iul. maiesta. l. fi.
¶ Prodigiū neutri generis est cibus īfra
ꝓximos dies ipsis prodigis cum interdici
tur eis bonoruz administratio plerūqz a fi
sco prestatur: vt. ff. de offi. pretor. l. plebisci
tis. Et accur. in glo. iij. l. qui cunqz pro reli
quis prodigorū. C. de fide instru. li. x.
¶ Probate castitatis dicitur qui non ma
nifeste apparet incontinēs. c. a multis. de.
de eta. ⁊ quali.
¶ Programa secūdū quosdā dicitur pre
cedens scriptura que ꝑ plures ꝓuincias si
ue loca destinatur. Sz ꝟm azo. in sum. C. e.
ti. est scriptura publice proposita: vt ibi di-
citur in. §. mutationes
¶ Proheres est qui putat se heredem esse
cū nō sit. l. pro herede. ff. de peti. here.
¶ Prohemiū ē sermo gn̄alis: p̄ambulās
in ꝑncipijs librorum: ostendens in genera
li que postea cōtinētur in spāli: interdumqz
alia pleraqz ꝯplectens: vt no. Jo. an. in ex
ordio cle. sup verbo. quoniam.
¶ Prohibita ītelligūtur oīa q̄ nō sunt cō
cessa vt in. c. inter corpalia. de trans lat. licz
videatur ar. cōtra. ꝙ omnia intelligantur
cōcessa que non sunt exp̄sse ꝓhibita. Ideo
nota ꝙ vbi aliqua constitutio ꝓmulgatur
affirmatiue. semper intelligitur concessum
quod non inuenitur prohibitum. exemplū
xxxi. q. i. c. vlti. vbi dicitur. Quod si dormie
rit vir eius: cui vult nubat in domino. Non
dicitur duobus vel tribus. vnde potest cō
trahere cum his omnibus. vbi vero ꝓmul
gatur negatiue semp intelligitur prohibi-
tum nisi inueniatur cōcessum. maxime vbi
sint eadem ratio: vt cum dicitur. Non occi
des. hoc nulli licet nisi inueniatur exp̄ssum
vt in iudice cui lex hoc cōcedit ꝟm Ber. in
glo. inter corporalia. p̄alle. Pōt ēt dici se
cundū ꝙ no. ibidez ꝙ hec regula scilicet ꝙ
nō est cōcessum. intelligitur prohibitū ha-
beat locum in iudicijs ⁊ contractibus stri
cti iuris vt in arbitrijs ⁊ priuilegijs ⁊ in re
scriptis licitis. Hec aūt regula ꝙ nō est ex-
presse prohibitum intelligitur cōcessum lo
cum habet in iudicijs ⁊ cōtractibus bone
fidei in bn̄ficijs absolutionib⁹: ⁊ in edictis
ꝓhibitorijs. In illis eī q̄libet admittit̄ qui
nō ꝓhibet̄. vt i edicto de ꝓcu. testi. ⁊ matri.
¶ Proditor ē ille q̄ secreta sibi ꝯmissa re-
uelat de peni. di. vi. sacerdos. ⁊ de pe. ⁊ re-
mis. omīs vtriusqz. Et de multiplici specie
proditorum nota. in. c. clericus. xlvi. di.
¶ Proiectum dicitur quoddā genus edi
ficij quod nulla columna supposita ita edi
bus appēdet vel menibus vt terrā nō tan
gat. Et alio modo dicitur appendix.
¶ Promulgare legem est eam condere: ⁊
cōditam recitare: proferre, ꝓnunciare: pa-
tefacere: prodere vel manifestare.
¶ Promissionē cōmitti dicim⁹ qn̄ ꝓuenit
in eum casum. vt ea aliquid peti possit. ver
bi gratia. promisi tibi equum: si nō darē eū
eo die promisi me tibi daturꝝ centū aureos
si modo eo die nō darem tibi equum cōmit
titur ꝓmissio vel stipulatio centū aureorū.
¶ Promissio ⁊ repromissio sic differūt. qꝛ
promittendo negocium inchoamus: sz re-
promittendo adimpletum cōsolidam⁹. Et
est repromissio quasi iterata promissio: vt
res magis sit in securo: sicut fit in facto vbi
fideiussio interuenit: nam debitor promit-
tit. ⁊ fideiussor repromittit. vel potius ⁊ me
lius debitor promittit sed debitor viceuer-
sa q̄ pluries repromittit.
¶ Pronepos est filius nepotis sicut pro
neptis est filia neptis

BIU Cujas

¶ Proprietarius idē est quod dn̄s. s. qui cuiusq; rei proprietatem habet.

¶ Prorogare ē ꝓlongare producere vel primum tempus extendere. ff. de iudici. l. i. de offi: dele. p. ⁊ g.

¶ Prorogatio fit de tp̄e ad tempus. c. de causis de offi. dele. ⁊ fit etiaz de re ad rem ff. de iudi. l. de qua re. §. i. ⁊ c. cū oli de offi. del'. versus fi. Item de ꝑsona ad ꝑsonaz etiam altera ꝑte inuita. c. i. de alie. in mu. cau. fac. Item fit de iudice ad iudicem. ff. de iudi. l. i. vbi no. ꝙ fundam̄tū ꝓrogationis est iurisdictio: ergo in iudicē nō habentē iurisdictionem nō potest fieri ꝓrogatio qꝛ non entis nō sunt qualitates lꝫ eius qui in prouincia. ff. si cer pe. ⁊ c. ad audientiam. ij. in fi. de ecc. edi. aliud fundamētum est cōsensus ꝑtium. nā si esset error vel titubatio nō fieret ꝓrogatio. l. fi. C. de cōdi. inde. metus enim ⁊ error excludunt ꝓrogationem. l. i. ff. de iudi. quia error excludit cōsensum qui ē causa prorogationis.

¶ Proseneta est ꝑanymphus. i. media ꝑsona per quā aliquis cōtractus celebrandus aut ineundus ꝓcuratur. ⁊ talis procurator in sponsalibus dicitur ꝑanymphus qui explorat volūtatem hominū. qui ⁊ cuꝫ quibus velit cōtrahere: ⁊ que sit facultas cōtrahentium vel cōtrahere volētium: cuius remuneratio vel merces dicitur ꝓseneticum. Et consistit offm̄ eius circa amicitias cōplēdas. ⁊ circa assessores cōquerendos ordinarijs iudicibus. vide. c. i. de hoc in glo. ij. de testi. li. vi. Sed vtrum ꝓseneta vl' mediator talis possit adduci in testimonium ⁊ cōpelli in cōtractu in quo fuit mediator. Rn̄detur ꝙ sic: vtraq; ꝑte cōsententie. ⁊ regulare ē ꝙ in ciuilibus de consensu ꝑtiū admittitur. alias non in auc. de testib' §. qm̄ v̄o. coll'. vij. sꝫ vtraq; ꝑte ꝯdicēte nō admittit'. Quid aūt altera ꝑte volēte ⁊ altera nō. dꝛ ꝙ hoc casu ꝯpelli nō pōt: sed volēs testificat'. vide glo. in. v̄. ciuiliter. c. i. de testi. li. vi. ⁊ Ad p̄n. glo. in. c. dilectorum de testi. cogen. Itē vtrū ꝓseneta ex ꝯctu vsurario teneatur ad restitutionē vsuraꝝ dꝛ ꝙ sic ꝟm glo. singularē. l. si sciente. ff. ad. l. pōpe. de parici. ⁊ bar. facit mētionē in. l. i. §. uicidit. ff. ad tur. Bal. i. c. i. §. si mulier i pe. colū. de ꝯtrouersia iuesti. Feu. ꝯriū ponit rōnē assignās optimā ⁊ dicit. Ludoui. de ro. ꝙ ip̄i ambo nesciūt q̄d dicūt sicut muscipula sup̄ prūas: ⁊ allegat Inno. ⁊ Jo. an. i. c. michael. de vsur. ⁊ Arch. latius in. xliij. di. sicut nō suo. ⁊ Lapus de castiliano in allegationib' suis. xciij. plenī' oībus discutit.

¶ Proscriptio. est aduersus absentē iudicialis ꝓuinciatio vt in posterū ꝓcul agat. i. maneat ab īperio ⁊ talis ꝯ quē fit ꝓnūciatio talis ⁊ cui' bona palā ⁊ apte scribūtur dꝛ ꝓscript': ⁊ debēt oīa bona scribi ⁊ de ipsis inuentariū fieri cōtinens tam mobilium ⁊ se mouētium diuersas species ⁊ qualitates q̄ īmobilia vt mans'. agrorum ⁊ numerum vinearum quantū sit in vineis oliuetis arbustis aratorijs ⁊ pascuis hāc ꝓscriptionem grecovocabulo dicimus pragmaticam questionem licet aliqua significatione questio tormentum dicatur: qꝛ tormentis cōmuniter veritas inquiritur quare tortores dicunt' questionarij: vt infra de questionibus.

¶ Prosocer dicitur mariti auus. ꝓsocrus est vxoris auia.

¶ Protector ē qui stat armatus cū p̄ncipe. vnde Oliuius ⁊ Bellisanus erant domestici ꝓtectores. Justiniani ꝟm Accur. in Rubri. C. de domesti. ⁊ protec. ꝑ totū. li. xij.

¶ Proteruia ē crudelitas vel terribilitas ꝟm Jo. an. in cle. vnica. de fo. cōpe. vbi allegat grecismum dicentē. Improbus ē aliquis verbis: factisq; proteruus.

¶ Pro tutore se gerere dꝛ q̄ munimine tutoris fungit' de iure siue putet se tutorem siue sciat se nō esse fingit tamen se esse.

¶ Prouisio electio postulatio differūt de elect. c. i. li. vi. ⁊ ꝓuisio est latū v̄bū q̄d comp̄hendere pōt noīationē postulationē presentationē ⁊ collationē: vt est glo. in cle. fi. de elect. que allegat iura concor.

¶ Prouincia diuersimode cōsideratur distingui. nā ī materia prescriptionū diuerse

BIU Cujas

cinitates in quibus habentur ⁊ exercentur diuerse iurisdictiones separate dicūtur ꝓuincie. quādoq; diuersitas archiepoꝝ facit aliam ꝓunciā: ⁊ sic ꝓuincie quandoq; modicum distāt. vt Pysana ⁊ Florentia. quādoq; distinguūt ꝓuincie medio freto. vt hyspania: gallia: sicilia. ⁊ sic sumitur distinctio ꝓunciarum. iij. q. iij. §. spaciuz vbi dr q ad ꝓducenduz testes de cadē ꝓuincia dantur tres menses: de cōtigua sex ⁊ de transmarinis nouē menses. de hoc in. c. vltra tertiam. de testi. ſm Jnno.

¶ Prudētia ē carnalis ꝓcupiscētia. xxxij. q. i. nō em̄ alibi appellatur malicia. de spō. impu. c. de illis. ij. sic etiā i delictis. ō delic. pue. c. pueris. de spō. impu. c. tue. in glo. iij.

De Pu

¶ Pubertas. Require. s. Jmpubes.

¶ Publicani dicūtur qui publico vectigali administrāt. vñ eoꝝ nomē descēdit siue ad hoc constituti vt ꝑ publica vectigalia exigāt siue tributa ꝓducāt. ff. de pu. ⁊ vecti. l. i. nam etiā dicūtur vectigaliū ꝓductores fisci vel rerum publicarū. ⁊ qui lucra vl' publica negocia sectā sectātur. ibidē. l. iij. Alter. Publicani dicūtur q̄ publice peccāt vt in euangelio Luc. xviij. c. de phariseo ⁊ publicano.

¶ Publicarij dicūtur q̄ ab aliquo delictū sic enorme in publicū erariū deuoluunt.

¶ Publicaria dicūtur ea que ob aliquod delictum sic enorme in publicuz erariū deuoluunt. ⁊ inde dicitur publicatio bonoꝝ.

¶ Publice honestatis iusticia est, ꝑpinquitas ex spōsalibus, puenēs robur trahens ab ecclesie istitutione, ꝓpter honestatē. Nō em̄ est honestū vt quis eaz ducat quā suus ꝓsanguineus despōsauit. c. ad audiētiaz. ⁊ c. spōsam de spōsa. vñ huiusmodi, phibitio nō ꝓsurgit ex cōsanguinitate nec affinitate cōtracta ex nuptijs cōsūmatis: sed ex quadam publica equitate inductū ē hoc ius, ꝑ hibēs matrimoniū cōtrahi: ⁊ cōtractū diri mēs. Et nota q̄ ideo dr publice honestatis iusticia: quia in matrimonijs nō solum qđ liceat sed quod honestum ē cōsideratur. ff. de ritu nup. l. semp. Et oriatur etiā ex spōsalibus que de iure nō sortiūtur effectū: vt in. c. ad audiētiam ꝓcalle. secus in matrimonio qz affinitas nō ꝓtrahitur ex nuptijs iterdictis. vide gof. in summa. de spon. vbi dicitur q̄ secūdū quosdam in nullo casu locum habet hodie publice honestatis iusticia nisi in spōsa fratris de qua in veteri et nouo testamēto, phibitū esse videtur. quia spōsaz fratris frater habere nō potest. d. c. ad audientiā cum cōcordātijs in glo. trōnem dicūt quia sublata ē in eo casu in quo de maiori equitate locū habuit. s. in sobole suscepta ex secūdis nuptijs cognationi viri nō copulanda ꝓiori de ꝓsangui. ⁊ affini. nō debet ideo ⁊ in alijs reuocata videtur. quia de similibus idem ē iudicium. vbi.

¶ Publica iudicia sunt dicta quasi populica quia cuilibet de populo permissa ē eorum prosecutio. vt supra priuata delicta.

¶ Publicū ius ē qđ principaliter spectat ad publicā vtilitatē. Re. s. Jus publicum.

¶ Publiciana actio. Require supra actio publiciana.

¶ Puberes a pube. i. a pudicitia corpis sunt dicti. Et dicitur esse pubes qui iam cōpleuit. xiij. annū si ē masculus: ⁊ generare pōt. ⁊. xij. si est femina. c. puberes. eo. tit.

¶ Puerpera ē que parit in ānis puerilib' vt inquit tex. in. c. puberes. de spon. impu.

¶ Pueri dicūtur filij nō filie. Secūdo dicūtur etiā omnes serui pueri etiam ferage narij. Tertio dicūtur oēs qui sunt in etate puerili. s. mares a septēno vsq; ad. xiij. annum. ⁊ puelle vsq; ad. xij. annū. ff. de verb. sig. pueri. ⁊ de eta. ⁊ qua. ex rōne i glo. i. de regularibus ad nostram. xxi. q. i. c. i. Quādoq; tamē legātur pueris alimēta pueri ⁊ puelle dicūtur, vsq; ad. xxx. annum. ff. de ciba. ⁊ ali. lega.

¶ Pulsare differt a verberare: qz pulsam' sine dolore: sed verberamus cum dolore.

¶ Pupillus dicitur qui cū impubes ē desinit esse in potestate pīs: aut morte pīs: aut emācipatione patris: ⁊ sic pupillus dicitur etiā si habeat patrē. l. si seruus. §. pupil

BIU Cujas

lus.ff.de ver.sig.vbi dicitur. Si est deffectus etatis patris auctoritas non sufficit ad obligandū nec obligare potest si est in patris potestate etiam patre auctore qđ ē singulariter notandum.§.prealle.quia nō est alibi:nisi in.§.pupillus.in fi. insti.de inuti.stipu.

¶ Pupilla similiter dicitur.j.annum pubertatis emancipata:vel morte patris desinens esse in potestate eius scz.xij.annorum.sicut pupillus infra.viij.annum.

¶ Pupillaris substitutio dicitur que fit ī puberi in euentu mortis eius in etate pupillari:siue ꝟba sīt exp̄ssa siue tacite ītellecta īsti.e.ti.§.i. Propū ei significatū ꝟborū significat vlteri⁹ tacitā vulgarez.vt.l.iā hoc in re.ff.eo.ti.ꝛ ecōtra vulgaris ñ significat pupillarez. Alia vide in substitutio.

¶ Purgatio est de obiecto crimine innocentie ostēsio. Et ē duplex.s.canonica que fit per iuramētuz.et hec approbatur ꝛ vulgaris scz quam sibi vulgus inuenit ꝛ hec fit per ferrum candens per duelluz:per aquam frigidam siue bulientem. et hec reprobatur.vt eodem ti.c.ex tuarū ꝛ per totū ti.eo.ij.q.iiij.mēna. Forma autem purgatiōis hec est ꝙ infamatus iurabit se immunez esse a crimine quo infamat̄ ꝛ ꝯpurgatores iurabunt. Illum veruz se credere iurasse.c.quotiēs.et.c.vltimo.eo.ti. aliter autem deponere non debent ne subeāt anceps ꝑiuriū.ff.de in lit.iuran.l. videamus et numeraus ꝯpurgatorum habetur.ij.q.iiij.omnibus si legitimi.ꝛ.c. presbyter.si a plebe vnde pontificem pariuz manus excusat duodena. Sexta sacerdotez leuitam tertia purgant. Quez plebs infamat.purgabitur ī manifesto. quē chorus ante chorū sua sit purgatio presto. Nam vbi contingit maluz ibi moriat̄.ij.q.i.peccauerit. Hodie nūerus compurgatoꝝ arbitrarius est inspecta persone qualitate et infamie quātitate.c.cū in iuuētute.eo.ti. Ideo alio dātur versus. Hoc hodie restat arbitrio iudicis extat. Maior maiori minor imponēda minori. Nam in penis imponendis sicut ꝛ in purgatiōe indicenda q̄ttuor sunt consideranda per iudicē.s.p̄sona:causa.locus. et tp̄s:vt in.c.fi.de transac. vbi tex. et glo. cōcor. Et hec de forma purgatōnis canonice. Sed de purgatione vulgari patet in eo.ti.per totum.ꝛ:ij.q.iiij. monamachina mennam ꝛ consuluisti. Et est triplex ratio quare huiusmodi purgatio ꝓhibetur. Primo quia hec facta sunt inuidia fabricāte: vt in mēnam preal. Secūdo qui a deus in eodez tentari videtur.vt in eo.ti.c.vlt. Tertio:quia vt plurimū innocēs condēnatur: vt in.c.significātibus, eo.ti.deus autez tētari non debet.xxij.q.ij.queritur.

¶ Puteal est illud quo puteus operitur. Et tantuz de.P.

De Qu

Quadrans est quarta pars assis quā p̄ficiūt tres vntie. Alia nomia req̄re. s̄. As.

¶ Quāuis hec dictio habet ampliare ad maiora expressis in cle.i.de re.iudi.

¶ Quasi q̄ñq̄z est expressiuum veritat̄: vt Jo.primo.quasi vnigeniti a patre.c.parrochianos de deci.vbi glo.et.ff. ex qui. cauma.l.ait pretor.§.item ei.

¶ Quasi sentētia est si quis in iudicio cōfiteatur se furez:secus si extra. vel est cum quis premissis actōibus q̄ nascūtur ex delicto non est damnatus: sed ipse dedit vel dare dz pecuniaz nec cōueniatur illis actionibus.et p̄sumitur ꝙ illud facit ex cōsciētia delicti.excusatur tñ vbi cum iussu pretoris cum eo transigitur.

¶ Quanti minoris actio. Re.supra actō.

¶ Quātitius hoc tp̄e est arbitriū boni viri cū lege vel canone non terminetur.

¶ Quartaꝝ tres sunt species. Una est debita iure nature q̄ dicitur bonoꝝ subsidiū: que hodie est aucta ad trientē ꝛ semissem secūdū nūeruz filiorū. Unde quattuor aut infra dant natis iura trientē. Semissez vero dāt nat̄ q̄nq̄z vel vltra alia ē trebellianica. Tertia falcidia de quibus in.c.rainūtius.de testa.i. glo. super verbo quartam

BIU Cujas

partem et in.c.si pater.eo.ti.li.vi. Et differunt trebelliamca et falcidia in hoc quia testator potest auferre falcidiam ⁊ grauare heredem q̄ ipsam non detrahat: trebelliamcaz vero non potest interdicere sibi.

¶ Querela est ius quoddā rescindendi testamentum vel donationem vel dotē in totum ceptaz: et competeba t reo ex his que acta sunt vel in partem. Non enim est propria actio: quia non agitur vt q̄d detur vel prestetur nec est propria accusatio: quia ñ accusatur quis vt punatur in corpore: sed obtinet mediam viam et apperit viam succendit ſm Azo. in sum. C. de inoffi. testa.

¶ Querela inofficiose damnationis. idu cit ad instar inofficiosi testamenti et competit liberis vel parentibus a domino debito bonorum possessori subsidio iniquo excluso et datur contra illos quibus datum est in vsum secundum Azo. C. eo. titulo.

¶ Querela inofficiose dotis inducitur ad instar donationis inofficiose et competit filijs cum matre cum omnia vel pene omnia in filiorum fraudez dedit pro se vel p filia vel muliere alia scōm Azo. eodem ti.

¶ Querela iofficiosi testamēti datur omnibus qui tempore mortis imminētis ab itestato possiunt succedere exheredatis vl̄ preteritis contra scriptos heredes vel fidecommissarios.

¶ Questio est inquisitio veritatis per tormenta scōm Azonem in sum. C. eo. titu. vl̄ est oratio interrogatiua. alia significatione idem est quod tormentuz: quia tormentis veritas inquiritur: vt cuz seruus torquetur pro crimine fraudati census aut lese maiestatis: vt de domino dicat que nouit: ita capitur pro tortura i. l. si seruus. §. siquis ante questionē. ff. de vsufruct. inde questionarij ⁊ dicuntur tortores.

¶ Questio incidens dicitur illa que ante litem ceptam cōpetebat reo ex his q̄ acta sunt inter reum et actorem: vt pactum de non petendo rem iudicatam.

¶ Questio emergens dicitur ea que proponitur ex his que emergunt in lite: vt si queritur an iste possit testari vel an danda sit dilatio vl̄ consimilia.

¶ Questio proprietatis est in qua de sola proprietate hoc est de dominio vl̄ quasi domino est questio. de cau. poss. ⁊ proprie. cuz dilectus. ⁊ dico quasi domino propter res incorporales que nō possidentur: vt in spiritualibus insti. de re. cor. ⁊ incor. §. incorporalia.

¶ Questio possessionis est in qua de sola possessione cōtrouersia ventilatur. de. or. cog. super spoli.

¶ Questio status mouetur cum quis vē dicatur in seruum. C. de asser. to. l. vnica. in prin. ⁊ lun̄. di. frequens. Itē questio debet esse de dubio. c. cum in iure. de elec. c. de muliere. de spon. ⁊. l. ancille. C. de fur. Itē debet eē de difficili. ff. ad carbo. l. idē.

¶ Questores illustres sic dicti sunt eo q̄ pecunie publice querende per mundum et conseruande siue congregande curā ⁊ sollicitudinem haberent. ⁊ ad hoc creati erāt et dicebātur questores erarij ab ere id est pecunia dicti. ff. de orig. iur. l. ij. §. exactis. deinde regibus post prin. le.

¶ Questores sacri palatij dicuntur in palatio principis qui libris principalibus legendis vacabant. Non dico sententijs: qz illustres tantum illas legebant. Vel dicebāt q̄ idē officiū gerebāt i domo ipatorꝭ. tal̄ et candidatus principis dicebatur. et sic capitur in prohemio insti. ⁊. ff. de offi. q̄sto. l. i. in fi. ⁊. ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde vide Accur. in glo. iij. in. §. cūq; insti. vbi. s.

¶ Questores patricidij dicuntur qui causis capitalibus prefecti vel prepositi erāt. ff. de ori. iur. l. ij. §. preal. Inde exquestor. id est ad questuram positus.

¶ Quincuns. est pars assis. constans ex quinq; vncijs. et nō dicitur respectu totꝭ assis: quia nec multiplicatus. nec duplicatus reddit suum totū: insti. de heredi. insti. §. hereditas in glosa.

¶ Quirites sunt romani sic dicti a quirino id est romulo eorum rege sic dicto vel a quiris id est hasta.

BIU Cujas

¶ Quisquiline dicūtur sordes dom⁹ mundate que scopis eijciūtur. s. lapides: folia stramenta: pulueres: ossa.

¶ Quis vel qui restringit precedentia. ēt quādoq; declarat: vt nota i. l. i. C. de sum. trini. et fide catho. Et refert aliquādo antecedens in genere. C. de iniur. l. dominuz. sicut ⁊ alius. Iuxta illud Et alij duo neq̄. Et qui est relatiuum substātie. C. de sum. ma trini. et fi. catho. l. i. in glo.

¶ Quilibet est distributiuū: vt nota. ff. de duobus reis. l. duos reos. Et aliquando ponitur pro aliquis. vt in. c. de homine de celebra. missa.

¶ Quod iussu. actio. Require. s̄. Actio.

¶ Quod metus causa. Require. s̄. Actio.

¶ Quod vi. aut clam.

¶ Quorū bonoꝝ. require. s̄. de interdict.

¶ Quorum legatorum.

¶ Quo. est idez ꝙ prout. C. de pe. l. siquis in metallo.

¶ Quondam potest significare tria tempora. presens: preteritu: et futurū: vt no. per glo. l. nec emptio. §. fi. ff. de cōtrahen. empt. ⁊ c. cū olim in prin. de offi. delega. c. ex parte. de fo. compe. vbi dr̄. Quondam regina. et s̄m veriorem viam significat presens tempus. in. c. ex parte preal. quia regina dicetur donec nubit inferiori vt ibidem in glo. fi. in fi. Itez dicit Bar. in. l. i. ff. de no. ope. nūci. si tabellio ponat in instrumento. M. quondam filius. p. licet priuat tamē instrumentū perverbū quondam nō viciatur. de quo ꝑ spec. in. ti. de instru. edi. §. restat. ad fi. vnde. Olim iam duduz quōdā tria tēpora seruant. Tempus preteritū presens signantq; futurum.

De Ra

Ratio secundum azo. de edendo est scriptura causa negociatiōis mutue edita de datis ⁊ acceptis: secus si ibi continetur de pignore tm̄ vel de mandato tm̄: vel cōstituta pecunia tm̄. Aliter. Capitur rō dū dr̄ rōnē esse reddēdā de oīb⁹. Argu. de rescrip. si qn̄ inversi. rōnabilē causaz qꝛ testis nō valet nisi causam sui dicti reddat si queratur ab eo. ij. q. i. in p̄mis tūc enī rō sumitur pro cā similiter ibi. Quod rōne caret exstirpare necesse est: vt. lxviij. di. cor episcopi etiam prelatus dz eē paratus rōnem reddere oī poscēti. §. ecce in fi. xxxvi: di. et in. l. si quis. §. sed interduz. ff. de reli. et sumpt. fu. ⁊ intelligitur illud dictū si potest. quia per īpotentiā qn̄q; non est oīum reddenda ratio. ff. de leg. l. non oīum. ⁊ p̄cipue in arbitrarijs vt quod spe. intitulat de teste. in singulari. hoc gre. ix. de testi. s̄m Jo. an ergo dicitur. Sic volo sic iubeo sit pro rōne voluntas.

¶ Ratiocinia sūt rōnū redditōes ad q̄s aliq̄s obligat̄ ex admīstratōe reipublice vl̄ p̄uate quā gessit: vn̄ publica sicut illa q̄b⁹ obligant̄ officiales curie ex admīstratōe aliqua ad rēpu. ꝑtinēte: vt i. l. officialis. C. de epis. ⁊ cle. Priuata autē sunt illa q̄bus obligantur aliqui ex administratōe reꝝ ꝑtinentiū ad priuatos. vt tutores: curatores vel ꝓcuratores: gastaldiōes: et baiuli aliquorum vnde obligatus ad ratiocinia est ad rōnez reddendam. alicui astrictus.

¶ Rancor est viciū carnis sicut mucor panis et accor vini. vnde dicit̄ caro rancescit vel rancida est.

¶ Raptor reruz dicitur ille qui bona aliena vi rapit et aperte. ff. ne quis eum qui in ius. l. sed eximendi. et sic etiaz est raptor hominum: et maxime mulierum.

¶ Raptor et fur ex animo dicuntur insti. vi. ho. rapt. in glosa. iiij.

¶ Rapt⁹ tus. tui. dicuntur reruz: vt. ff. de incē. rui. naufragi. ꝑ to. et hominum: vt. C de rap. virgi. vel vidu. l. vnica. licet quidaz teneant contra p̄mū et loquit̄ solū mulierib⁹ raptis a viris nō de mulierib⁹ rapiētib⁹ viros. ff. de le. l. ita scriptū in prin. q̄a nō est eadez rō viri et mulieris. naz maior castitas requiritur in femina q̄ in viro. C. de. nup. l. a caligato ⁊ ꝓbatur. ff. de ritu. nup. l. palam. §. q̄ in adulti. et ꝙ ibi notat̄.

¶ Rapīa ē violēta receptō reꝝ. vt i. l. i. C.

BIU Cujas

vi.bo.rapt.sed raptus proprie est violenta receptō mulierꝫ ꝑm Goffre.ar.l.i.§.sciēduz.et.§.se.ff.de sepera.ꝛ.l.filiusfamilias.ff.ad mace.ꝛ.C.de iure domi.impe.l.iij.et ff.de eo.quod certo.l.i.

¶ Ratihabitio retro trahitur ꝛc.c.ratihabitionem de reg. iu.li. vi. et hoc est verū si sit tale factū qđ ab initio mandati potuit ꝛ is concedere qui ratuz habuit aliter non. vt in.c.significauit.de regula.et trās.ad relig.et.c.cū virum. Et est duplex ratihabitio.quedam tacita: ꝛ quedam expressa in l.viro ī fi.ff.de solu. C.ad mace.l.fi.ꝛ.ff.đ iudi.li.prima.

¶ Rationalis cesaris idē ē quod procuratore cesaris a ratiōibus gerendis sic dictus.vide consti.gre.C.de rati. oper.pub.

De Re

¶ Receptatores dicitur qui aliquos receptant.et vt frequentius sonat in maluz. sunt eniz illi qui fures raptores ꝛ ceteros malefactores recipiunt:vt.C.de his q̄ latro.l.i.et.ff.de recepta.l.i.sine quibus latere non pñt.vt in.c.sicut ait.đ hereti.vbi hereticorū receptatores anathematizantur. sed receptores ꝑm Inno. dicuntur aduocati.in.c.ex parte de postula.

¶ Recusatio scđm spe.co.ti.est iurisdictionis vel audientie causa suspitiōis proposita declinatio:vt.C.de.iudi.l. aptissimi et dic vt not.ibi.ꝛ.ff.de libe.cau.in.l.fi.ꝛ. C. de iur.doti.l.que etiaz. de fo.cōpe.siquis. et melius de appel.c.ij.in glo.ij.et fit vsqꝫ ad.xx.dies scđz leges:vt.C.de li.con.auc. offeratur.

¶ Recta linea ascēdens sunt pater auus proauus abanus atauus tritauus: sicut in feminis lineam dicimus matrem auiaz proauiam abauiam.

¶ Recta linea descendēs sunt filius filia nepos neptis pronepos proneptis abnepos.

¶ Recisius id est breuius.c.cum sit romana de ap.

¶ Rescissoria actio.require.s̄.actio recis.

¶ Recte notat iustitiam sicut rite solemnitatem.ff.de in offi.testa.l.ij. in glosa. et sic stat aliquid actum esse rite videlicet secundum ordinem vel solemnitatē iuris quod tamen non est actum recte scz scđm iusticiam et equitatez:vt no. Jo.an.ī cle.fi. de appel.et no.in.c.quoniaz contra. de proba.et est glo.in.l.iuste possidetur.ff.de acqui.pos.

¶ Rector ecclesie parrochialis habet tātum ius in ecclesia sua q̄ntum habet prelatus in ecclesia collegiata:vt in.c. vlt. de loca.et conduct.in glo.ver.expelli potuisset.que est singularis:ꝛ dominus Anto.đ bu.dicit eaz alibi non reperire in toto corpore iuris.

¶ Rector vniuersitatis:in italia ē ꝯpetēs in declarando capitaneum ciuitatis periurum ꝑm Lodoui.de ro.in singularibus. licet quidaz ignorātes de hoc dubitēt ꝑm eundē.sed dubitare nō debēt:quia lex punit periurū.ergo iudex secularis potest declarare periurū.l.i.ff.ad turpi.

¶ Re contrahitur obligatio traditionem rei ab altera parte certo pacto. isti. q̄ more contra.obliga.per totum.

¶ Reconuentio vt fiat in criminalibus distiguitur aut reus accusatus subiecit crimen contra suū accusatorē in modū exceptionis.aut in modū accusationis.si in modum exceptionis:tunc excipiens audiet̄. c.cum dilectus.de or.cog. si in modum accusationis obijcit vel recōuentionis.tunc aut nomē rei delati est scriptū ī mr̄icula reoruz aut non. Primo casu potest reaccusare suum accusatorez nisi suam vel soruz ꝓsequeretur iniuriaz. Secūdo vero casu aut reus vult suū accusatorez reconuenire de maiori crimine et potest aut de pari crimine vel minori ꝛ non potest vt probatur.iij. q.xi.neganda.et:c.sequenti. et nota in .c. atsi clerici.de iudi.

¶ Reda est quoddam vehiculū ad eundū et redeundū habile: ꝛ est quattuor rotaꝝ.

¶ Redibitio:est emptōis resolutio: vt. ff. de acqui.pos.l.pomponius.§.preterea in fine.

BIU Cujas

¶ Redibere: est aliquem facere rehabere iterum quod pri⁹ habuit. vt. ff. de edi. edic. et redibi. act. l. redibere. in prin.

¶ Redibitoria actō. re. s̄. actō redibitoria

¶ Refragari est nocere vel impedire siue contradicere.

¶ Referre qñq̄ ē idē qd̄ accusare aliquē.

¶ Referēdarij sunt aduocati qui referūt hoīm negocia.

¶ Regula ſm Azo. est pluriū rer̄ narratione facta cōpēdiosa traditio⁹. vel est cōpēdiosa diffinitio rer̄ vniuersitatē ꝯplectēs. Itē regula qñq̄ dr̄ spālis norma vel modus viuēdi monachorū vel canonicoruz: qr talis normaz recte viuendi p̄bet de stamona. per totū: et inde dicitur regularis. Itē qñq̄ regula dr̄ cōstitutio canonica. xi. dis. hoc vestre indicimus caritati. Itē regula ſm Gof. et legistas ē q̄ rem q̄ est breuit̄ enarrat: nō vt ex ea ius sumatur. sed ex iure qd̄ est regulare fiat: vt. ff. de reg. iu. l. regula. Nam ex regula nō fit ius: sed ex iure quod ē regulare fit regula. alias enim dici deberet ius regularū. et nō regula iur⁹. ⁊ dr̄ regula ideo: quia recte ducit nec aliorsum trahit quasi a rego eo ꝙ recte regat. ⁊ debet regula fieri signo vniuersali vl' indefinito. Aliter in grammatica. Regula ē m l' torū similium collectio vel cōiūctio. Quid sit regula vel potestas eius quis effectus quod officiū eius ⁊ q̄liter perdit officium suū: dic vt. ff. de reg. iur. l. i. eo. ti. in rubrica li. vi. Sed vtrū regula cōprehēdat in se exceptiones: fuerūt opiniones q̄ notantur. ff. eo. ti. l. i. et facit quod no. ī. c. regula. iij. d. Sol. quo ad potestatem verborū que in ea proferuntur vniuersaliter vel indefinite affirmatiue vel negatiue. tunc comprehendit exceptiones: alias non diceretur exceptio: vt oīs homo currit preter equū. nō est exceptio quia equus nō comprehēditur ibi. sz quo ad materiā de qua fit mētio quo ad iuris determinationē exceptio non comprehenditur sub regula quia cōtraria ratio et ius ē in exceptiōe q̄ in regula. de hoc videtur glo. in rubrica de reg. iu. li. vi. Et ꝙ sit officiū et potestas regule an ius nouum constituat: antiquū recitet: datur distinctio ibidem. Nam doctores dicunt tres casus: vel species casuum esse. Quidam determinati sunt: Alij sunt excepti a legis determinatione. et in illis regula non constituit ius: quia in primis inueniaz constitutuz ⁊ scd̄i non claudūtur sub regule determinatōe. Tertij sunt ī quibus est eadē equitas: que etiaz est in casibus a iure determinatis: nec tamen reperiuntur a iure positi. et in illis facit regula ius ꝓpter idemtitatē rationis non patiētis ius similium casuum esse diuersum. Cuius ibi datur apertior distinctio. Aut constitutio iuris precedit traditionem regule vt locum habeat distinctio predictorum casuum. Sed vbi non est constitutio ante regule dispositionem: sed inuenitur sola simplex traditio regule: tūc ip̄a regula ē ius. Sed et finaliter io. an. dicit ꝙ per regulaz non statuitur ius. sed ex iure sumitur regula. et ideo dicitur regula iuris quasi ex iure sumpta. quia necesse ē ius: quod ē materia precedere regule dispositionē. Jus em̄ idem est ꝙ ratio. i. dis. consuetudo. ix. di. sane quippe. ⁊ ab exordio rationalis creature processit. v. di. in prin. Et hec est vera ratio quare regule ponunt̄ in fine decretal̄. ⁊ sexti vt ostenderetur ius non sumi ex regula: sed regulam ex iure. vt. ff. eo. ti. l. i. vbi dicitur. Non vt ex regula ius sumatur: sed ex iure quod est regula fiat. Licet alij reddāt coloratam rationem illam scz que vltimo dicuntur melius memorie commendātur. de conse. di. ij. liquido. vide etiaz glo. in. c. regula di. iiij.

¶ Regula cathoniana. dicit ꝙ legatū qd̄ fuerat inutile: si testator moritur. licet ex ī teruallo moriatur: nō cōualescit: vt. ff. eo. ti. l. i. in prin. et. ff. de legi. l. cetera. §. i. Et n̄ proprie dicitur regula. nec inter eas poit̄.

¶ Regulares scd̄m Goffre. sunt qui ad viuendum se regulariter astringunt: siue sint monachi qui debent vacare diuinis: vt. C. de epis. ⁊ cle. l. generaliter. §. i. siue sint ca

BIU Cujas

nonici regulares nam idē ē iudiciū de ambobus: vt in.c.ex pte.de postu.t.c.nō magno.nec cler.vel monach. et hoc est verum quo ad rem: nō quo ad regulā latiorem: vt in ti.de sta.mo. vñ monach⁹ dicitur a monos id est vnū et icos custos vel a chos.i. tristis: quia sol⁹ debet stare tristis. vt no. C.de epis.et cle.ī rubr.xvi.q.i.c. placuit. ij.vbi dicitur. Quia mūdo mortuus ē: deo autē viuit. Et interpretatur vnus tristis. vt ea.q.si cupis vbi dicit Monachū quez senseris crebro de nūmis tibi loquentem institorem potius habeto. ibi tñ excipitur elemosina que omnib⁹ ē indifferens. Sed canonicus dr a canon.i. regula t icos custos: qz semp debet esse sub regula. ḡre dr regularis. nam regularis est qui per professionem imperio prelati se subijcit.

¶ Rei vēdicatio ſm Azo. C. eo.ti. ē actio quedam que datur sola rōe dñij et possessionis vel quasi vt.l.in rē.ff.de rei ven.l.i. et.ij.C.vbi in rem act. Et dr vel quasi ppt iurisdictionem que rōne quasi dominij datur vt nota.insti.de act.

¶ Relatio ſm spec.C.e.ti. Est iudicis dubitantis de iure ad principē missa consultatio. Et quomō debeat fieri relatio nota. C.de rela.l.i. Et vtrum respiciat ius vl'factū ē casus in.l.quacūqz.§.i.ff.de iudi.

¶ Relegare est aliquē in insulā vel in aliū locū mittere vt ibi propt' delictū aliquod quod cōmisit moram ad tempus faciat.s. per quinquennīū.t est quasi bannire et debet se in loco tali a delictis abstinere alioquin pena augmentatur vel perpetuatur: vt.ff. de pe.l.relega.in prin.et tacite non adimūtur bona nisi exprimantur in sententia: vt.ff.de interdic.et relega.l. relegatorum.§.ad tempus t si adimatur pars bonorū in fisum.C.de re.ali.cau.mor.l.si quis §.si accipitur quod non debet fieri. Si tamen lata fuerit sententia: vt de.l.legatorū etiaz ad tempus deportatus nud⁹ exulat: vt.ff.de capi.dim.l.tutele.§.i.de re.iudi.l. ea sola.t.C.de pe.deportatorum.

¶ Relegatio, est deportatio. Quamuis p ꝓie capiendo differant quia relegatio fit ad tēpus deportatio in perpetuū. vide de hoc.ff.de interdic.et rele.l.relegatorū.

¶ Religiosi, sunt qui vitam regularez professi sunt. Et large dicūtur religiosi qui in propriis domibus religiose viuunt. q̄uis non sint professi. vnde tria substantialia vite regularis proficere debet religiosus. s. obedientiam: castitatem: custodiam: t p prietatis abdicationem. vt.xij.q.i.nō dicatis. xix.q.iij. qui ingredientibus: nec ī his dispensandū est in.c.cum ad monasterium. de sta.mo.in fi. nam professio est solēmis promissio religionis in qua predicta tria concurrunt t religiosi sicut et alij prelati phisicam t leges non legant' neqz audiāt. et si contra fecerint ipso iure sunt excōmunicati.c.non magno.t.c.super specula.ne cle.vel mona.

¶ Religio principaliter ordinata ē ad opa vite cōtemplatiue que in oratōe t studio cōsistunt et secūdario est annexum opus manuum ſm Jo.an.in.c.sane.de regul.in nouella. Et que religio sit maior subdit idem Jo.an.dicēs. Oportet principaliter maioritatem ordinū attendi ex parte finis. secūdario autem propter exercitium: naz finē querimus propter se t exercitū non propter se sed propter finem ex quo sequitur illam religionem maiorē que est ordinata ad finez absolute potiorem vel quia illud est maius bonū ad quod ordinatur: vel qz ordinatur ad plura bona. si vero vtrusqz religiōis sit idē finis attenditur preemine tia secundario nō scōm q̄titatem exercitij: sed ſm proportionem eius ad finem intentuz. Unde beatus Anthonius in collationibus patrū protulit discretionez per quā quis omnia moderat in ieuniis: vigiliis: nuditatibus: elemosinis &c. Nam illa que sine discretione fierent facile annexum haberent deficiendi periculum de quo i.c.nō mediocriter de conse.di.v. quia nō sunt religiones potiores: ideo quia habent observantias artiores. sed ex eo: quia observantie sunt ordinate cū maiori discretione.

BIU Cujas

ad suum finē. hoc declarat abbas Moyses in collatōne patrum dicens. Ieiunia: vigilie: meditationes scripturarum nuditas: ac p̄uatio oīm facultatuz non sunt p̄fectio: sed perfectionis instrumenta deseruientia ad essentialia religionis que tria sunt vt dictum est. naz multi philosophi vt Socrates ꝛc. diuitias contempserunt nō tñ perfecti fuerunt nisi secuti fuissent dñm sed est propriū apostolorū ꝑm beatuz ihero. in omelia super euangelio. ecce nos reliquimus omnia.

¶ Religiose domus sunt domus ꝛ monasteria christiane fidei ꝛ alia similia pia loca ad pios vsus religionis deputata quocunqz nomīe censeant. Et ꝑm Gof. religiose domus dicuntur monasteria: tēpla: hospitalia: ꝛ alia loca vt. s̄. ꝛ in. c. de senodocheis. eo. ti. et. C. de epis. et cle. in. l. orphanotrophos. et. l. omnia oratoria: etiaz illa que aliqui ex deuotione in proprijs domibus episcopi auctoritate constituunt loca religiosa sunt. vt. xlij. di. oratoruz.

¶ Religiosus locus est in quo mortuꝰ sepultus est: vl' etiā caput eius: vt. ff. de reli. et sump. func. per totum. vnde mortuo illato in prediū ipsum religiosum conficitur ꝛ pignori obligari nō potest. C. que res pig. obli. pos. l. i. pōt tñ ius vel vsufructus tal' predij pignori obligari vel ven. et no. ibi fa. l. quid ergo. §. sed si mortuū. ff. de le. i.

¶ Remissio est cause cōmisse ad ꝯmittētē facta missio. Itē qñqz significat id qd idulgētia ꝑm Spe. ꝛ sic sumit' i ti. de pe. ꝛ re.

¶ Remūeratio nō fit ꝑm opera sz quo ad intentiones: naz deus non remunerat bonum quod fit: sed bonū quod bene fit. Iō dr̄ q̄ deus non ē remunerator nominuz sz aduerbiorū: vt de collusi. c. i. vbi glo. neqz ad actus deꝰ respicit: sed ad cor ꝛ ad spōtaneas voluntates. xv. q. vi. c. i. in fine.

¶ Renūciare est remittere vel negare. require. s̄. lex aquila. vñ dicitur liberum: est vnicuiqz iuri suo renūciare. id ē remittere ius suum ꝛ negare eo se velle vti. vt i. c. ad apostolica: de regula. ꝛ. vij. q. i. q̄ periculosum. de fo. compe. si diligenti. nō potest tñ quis renunciare iuri suo cum ex sua renunciatōe etiam iuri alterius preiudiciuz generetur: nec his per que deo ꝛ homini obligatur vt votis. pollicitationibus: iuramētis: conuentionibus: cōpromissis et matrimonio q̄uis iuri exigendi debituz bene renūciare possit. c. quidā de cōuers. coniug. Item renuncians beneficio non potest illud repetere. c. super hoc de renūc. nisi vi vl' metu renūciauerint: tunc ipsum non amittit. vt. c. prox. prealle. et. c. accepta. de resti. spo. ꝛ pōt quis renunciare beneficio personali nō illi quod est collegio indultum de pacto nō facto et de hoc i. c. si diligēti. p̄al.

¶ Renūciatio ꝓprie est rei vel iuris spontanea refutatio ꝛ potest fieri per illum ad quem pertinet illud cui renunciatur alias generaliter renūciatō potest fieri per quē libet de re sua vel iure suo proprio vt. vij. q. i. q̄ periculosum. C. de pac. l. siquis i cōscribendo. c. ad apostolicam. ꝛ. c. si diligēti prealle.

¶ Repetitio capitur in iure pro reacceptione in testamento vel substitutione heredum vt dum queritur de receptione emolumenti oneris conditionis: modi vel alterius qualitatis ꝛ significatur eodem modo quo probabiliter significari conducit'. verbi gratia. Testator heredē instituit qui legata ab eo reliquit ꝛ vulgariter ei substituit ibi repetitio facta censetur a substituto. vt in. l. lz. ff. de lega. i. ꝛ ratio sumitur ex voluntate in substitutione. Item ibi testator heredem instituit titio ꝛ ab eo nomīe proprio legata reliquit vulgariterqz ei substituit ibi nō censetur repetitio facta sustituto: vt. l. i. §. ad quid ibi nominatuz. ff. ad l. falci. de hoc vide no. in. l. licet. preal. per bar. ibi multos ponit casus.

¶ Replicatio. ꝑm spe. eo. titu. de excep. §. multuz est exceptionis facte exclusio. ꝛ sic est quedam exceptio cōpetēs actori cōtra exceptionē rei istaz semper apponit actor et cōtra replicationē actor] dat' duplicatō reo. ꝛ iterꝫ ꝯ duplicatōez rei dat' actori tri-

BIU Cujas

plicatio et sic in infinitum extendere licet. insti.eo.ti.in princi.de replicatiōe vide io. an.per modū summe.in.c.nobis de excep.

¶ Repromissio.est promissionis iam facte confirmatio. vide supra Promissio.

¶ Represalia est potestas pignorandi cōtra quemlibet de terra debitoris data creditori pro iniurijs et damnis. De hijs represalijs dr̄ de iniur.⁊ dā.da.et.c.si pignoratōes li.vi. vbi ꝓhibentur extendi contra personas ecclesiasticas sub pena excōmunicationis vel interdicti. Unde breuiter represalia dicuntur quādo aliquis oriūdus de vna terra spoliatur vel dānificatur ab alio oriūdo ab alia terra vel etiam si debitum nō soluerit ei: tunc enī datur potestas isti spoliato ꝙ ei satisfaciat ꝯtra quēlibꝫ ī terra illa. vnde est spoliator vel debitor.

¶ Repudiū ē renunciatio ab vxore missa marito. vel econtra. quia mittens conditioni alterius petit renūciari. Item dici potest repudium quod sub testimonio trium testium: vel a pñti remittitur. Etiam repudium est residentium discordātia. Inde dr̄ libellus repudij scriptura ī qua alter alterius conditioni renūciat in libello autem repudij scribebātur hec verba scilicet Res tuas tibi habeto. vel res tuas tibi agito: nec tamen potest mulier mittere repudiuꝫ nisi causa approbata. vt si forte maritꝰ ꝓpter naturalem imbecillitatem mīme coire possit in libello vero discutiendoruꝫ spōsaliū hec verba erant in vsu. cōditione nō vtor.ff.de diuor.⁊ repu.l.i. Que autem sit differentia inter diuortium: et repudium: no.ff.eo.titu.in rubri.

¶ Repudiare est spernere: respuere vel dedignari.

¶ Reputatio ſm Plato. est compensatio vt.l.i.ff.de solutio.

¶ Res ē ꝟbū generale: vt.ff. si cer. peta. l.i.et in re sua quilibet est moderator et arbiter. C.māda.l.in re mādata.⁊.C. de his qui vt īdi.l.polla.ī pn̄. Itē res dterior reddita ñ videt.ff.ꝯmoda.l.iij.§.i.et.ff.de positi.l.i.§.res.etiaꝫ res sua nemini seruit.l. in re communi.ff.de serui.vrba.predio.

¶ Res iudicata scdm azo.eo.ti.dr̄ sententia q̄ finē cōtrouersiarū pronūciatione iudicis accipit.vt.ff.eo. ti.l.i. Uel ē quod cōdemnatione: vel ab solutione cōtingit. Et addunt q̄pam si nullo iuris remedio snīa possit attēptari: aut lapsis.x. diebꝰ possit reformari. Sꝫ hoc nō placet Azo. Itē res iudicata est a iudice et ī iuditio eius qd̄ deductū est ratione per eum adiudicatio. vt d.l.i.cū ibi nota. Nam ibi notatur ꝙ res iudicata nō est sententia sed id quod est decisum pronūciatione iudicis. Sententia vero est dispositio vel pronunciatio iudicis legaliter declarata licet ergo ibi glo: videatur hoc ignorasse. Ex quo sequitur ꝙ interlocutoria non potest appellari res iudicata: quia non capit finez controuersiarū lꝫ quandoqꝫ ⁊ interlocutoria causa diffiniatur nec sententie arbitrorū dicuntur res iudicate quia non imponunt finem. naꝫ per solutionez pene potest resiliri.

¶ Res cōmunes naturali iure dicūt̄ q̄ruꝫ vsus omnibus aīalibꝰ ē cōis vt aer aqua ꝓfluēs: ⁊ mare: et eius littora. ſm Azo. ⁊ īsti.de reꝝ diui.§.flumīa aūt.⁊.ff. de acq̄rre.do.l.i.

¶ Res publice dicūt̄ q̄ sunt oīm ppl̄oꝝ ⁊ hoīm tm̄: vt sunt fluīa: et portꝰ: ⁊ q̄ sunt dedicata vsibus populi: vt forum stadium.

¶ Res sancte dicūtur q̄ ab oī lesione mūite sunt vt muri ⁊ porte ciuitat] q̄ iō scē dn̄r qꝛ pena sanguīs ꝯstituta ē contra eos seu aduersus eos q̄ aliq̄d in his delīquūt violādo vel aliud cōmitēdo: vel tales res trāscēdendo scalis admot] vel ēt aliq̄d ī eoꝝ lesionē auferēdo: vel q̄libet alia rōe occupando: vt īsti.de re.diui.§.siquis vero. Nā ciues romanos alias q̄ ꝑ portas egredi nō decꝫ: cū istd̄ hostile ⁊ abhominandum. nam et remus frater romuli occisus tradit̄ ob id ꝙ muꝝ trāscēdere voluit. vñ Lu. fraterno primi maduerūt sanguine muri.

¶ Res sacre dicūtur q̄ rite deo per pōtifices cōsecrate sunt vt edes sacre ⁊ alia dona pia que ad dīna misteria conseruanda

BIU Cujas

dedicata sunt: vt cruces: ⁊ thuribula q̄ etiam alienari ꝓhibētur excepta causa redēptionis captiuorum: vt. C. de postli. reuer. l. ab hostilib⁹ ⁊. l. fi. de hoc vid. c. i. de pigno. ⁊ ibi glo.

¶ Res religiose sepulchra sunt ī q̄b⁹ hoīes sepeliūtur: vt isti. de rer̄ diui. §. religiosum

¶ Res soli. est res īmobilis: vt. ff. de diuer ⁊ temp. prescrip. l. quibusdam.

¶ Res emphitheotica est res emphitheotica cōditione subiecta. s. illa quaꝫ ecclesia vel aliquis dn̄s dominio ⁊ ꝓprietate retēta cōcessit emphitheote quātū ad solā possessionē. vn̄ si hic emphiteota rē illā in aliā ꝑsonaꝫ transponere vult nō potest tradere eam. i. dominiū transferre eo q̄ ipse nec habet nec habuit illud ⁊ ideo alteri dare non potest quia nemo in alium plus iuris trāsferre potest q̄ ip̄e habet vt in regula nemo plus de regu. iur. li. vi.

¶ Resarcire est restaurare vnde dr̄ cōpelli debes michi damnū resarcire. i. restituere.

¶ Restitutio in integrū. Require. s̄. in integrum restitutio. ⁊ dr̄ tam ecclesie q̄ minoribus ratione etatis quare est prioris status vl' iuris reintegratio: qꝛ succurritur per restitutionis auxiliū minoribus. xxv. annorū ⁊ etiam ecclesijs que minorū iure fungi cēsentur. semp̄ em̄ ecclesia dꝫ iure minoris illesa seruari: vt in. c. i. eo. ti. ⁊ restituit̄ mīor vel ecclesia siue ledatur siue decipiatur ip̄e minor siue tutor siue procurator eius vel si prelat⁹ sindicus: vel iconomus ecclesie decipiatur nā delictū ꝑsone nō dꝫ in detrimētū ecclesie redūdare in regula delictū de regu. iuris. li. vi. ⁊ si restitutio fit iure minor differt ab ea restitutione que fit iure maioris qꝛ prima datur officio iudicis deficiente actiōe. Secūda ꝟo hꝫ actionē suo iure. scꝫ vtilē officio iudicis accedēte. vt in. c. cū venissent de in inte. resti. in glo. ꝟbi restituimus: etiaꝫ restitutio quandoq̄ petitur vbi nulla possessio pōt esse: vt cum petitur restitutio consanguinei. vt. c. cū venissent. eo. ti. in glo. in. c. in litteris. de resti. spo.

¶ Restituere in integrū. Require. s̄. de. J.

¶ Res dr̄ in ꝯctu venditōis adhuc esse integra qn̄ res non est in toto vel ꝑte tradita ⁊ preciū in toto vel in ꝑte nō solutū lꝫ ꝯct⁹ sit factus. alit̄ etiā dr̄ res integra respectu iudicij qn̄ lis nōdū sup̄ tali re accepta ē vꝫ an̄ lit. cōtes. vt in. c. ex insinuatione. de ꝓcu.

¶ Rescriptū ſm̄ gof. est mandatū p̄ncipis qd̄ ad instātiā alicui⁹ vel aliquoꝝ siue proprio motu vel ex relationib⁹ absentiū vl' ex suggestionib⁹ p̄sentiū. vel ad alicui⁹ cōsultationē facit vel cū alicui vel aliquib⁹ corpori collegio vniuersitati vel ciuitati aliquid mādatur vel īdulgetur. talia em̄ ius faciūt nō gn̄ale sꝫ spāle in negocijs ⁊ inter personas in quib⁹ ⁊ inter quas ꝓmulgata sunt: vt. C. de legi. ⁊ cōsti. l. ij. Et nota q̄ rescriptū capitur tripliciter. Primo generaliter ⁊ sic q̄libet scriptura cōtinēs aliquā dispositionē supioris dr̄ rescriptū. ⁊ sic idez est qd̄ scriptū. ⁊ scd̄m hoc si papa respōdeat etiaꝫ de iure dr̄ rescriptū. Secundo min⁹ generaliter vt cōcernit. ti. de rescriptis. ⁊ sic scriptū super negocio vel negocijs particularibus alicuius vel aliquoꝝ siue singulorum siue vniuersitatis siue motu ꝓprio siue ad instantiā siue causa cognita siue nō cognita a superiore emanans siue aliquid iuris tribuat: siue tribuat soluꝫ exercitium iuris alicui cōpetentis: ⁊ ita comprehēdit rescriptuꝫ ad lites. de quo de rescrip. in. c. i. ⁊. ij. Si aūt super litteris plerūq̄ similibus et dr̄ rescriptū ad beneficia. de quo eo. ti. c. super litteris p̄al. ⁊ comprehēdit etiaꝫ ānotatiōem ⁊ pragmaticā sanctionez. Tertio capitur specialiter ⁊ stricte ꝓ scriptura continente dispositionez per quam datur iudex nec aliquid aliud conceditur. nisi corā illo iudice ius tibi cōpetens cōsequaris. ⁊ hoc dicitur rescriptum ad lites quod datur alicui ad confirmationem sui iuris. de quo in c. sup̄ litteris. eo. ti. ⁊ sic est species distīcta a priuilegio quod cōcedit aliquod ius ꝑticulare contra ius ꝯmune. ⁊ a rescripto ad bn̄ficia: quod magis ꝓprie cōparatur priuilegio. verbi gr̄a. In rescripto alicui concesso cauetur q̄ iudicem adire pōt. Ex his

BIU Cujas

verbis nō imponitur neceſſitas iudici ſuſcipiende cognitionis: vt.l.ſepe.ff.de offi. preſi.Ratio q2 verba iſta ſignificant in poteſtate eius eſſe cui cōceditur iudiciū adire nō autē in neceſſitate iudicis cognoſcere.Similiter in reſcripto cauetur q̄ adire debes iudicē vt notatur in.l.ſepe. prealle. q2 de iure cōmuni nō imponit aliciu neceſſitas agendi:nec illa verba ſignificant neceſſitatem impoīi iudici ſuſcipiēde cognitionis.Item princeps alicui concedit iudicem extraordinarium quia iſte cui concedit̄ aſſerebat ordinariū ſuſpectū vel impeditum multis negocijs ſiue inuitum et ſic intelligitur obtinere cōceſſionem ſi preces veritati innitantur: vt.l.ſi.C.de diuer. reſcript.Ratio quia conceditur tanq̄ ex vera cauſa.igitur ſi non eſt vera nō conceditur.ex quo patet q̄ ſi cōceditur illo exp2eſſo mendaciter vel per ignorantiaz quo nō exp2eſſo vel tacito illo quo exp2eſſe nō cōcederetur.tunc non cenſetur conceſſum.de hoc vide.c.ſuper lutteris eo.t. Item vbi p̄n ceps concedit alicui q̄ poſſit vti frui rebus ſuis non valet.l.vnica de theſau.li.x.Ratio:q2 nil poteſt opari eo q̄ illud quod cōceditur iure cōmuni habetur. nam fruſtra p2ecibus impetratur quod iure cōmuni cōceditur.l.vnica.preall.t.ff.de mi.l.i cāe.ij. l.cum ſuper.C.de rei ven. Et predicta vera ſunt de vnico reſcripto. Si vero plura ſunt contraria.vel diuerſa:ſiue vnum alteri derogans:vel vtrūq; valet:vel alterum tñ.q̄bi gratia.Quidā impetrauit gratiaz ad bñficia vnius collationis.ipetrat ſcōo aliāad bñficia alteri? collatōis ſi ſecunduz facit mētionez de p2io valet vtrūq;:vt.c.in noſtra.de reſcrip.t reſcriptū in eccleſiaſticis poteſt cōcedere papa:t in ſecularibus imperator.Vñ etiā reſcriptuz dz quod imperator:vel alter p2ecibus t ſupplicationibus alicuius rñdens reſcribit ei fieri vel nō fieri debere quod poſtulat. Et nota q̄ in reſcripto ſemp intelligi debet ſi p̄ces veritati innitatur:vt ſi ita eſt.ca.ij.eo.ti.in tex. t in glo. Et ponitur ibi hec clauſula ſi ita eſt debet referri ad oia p̄cedentia.ſm ber. in.c.olim eo.ti.Ponūtur tñ ibi opt.in glo. Item b clauſula.t quidā alij talis dyoceſis nō extēdit ſe ad illos de ciuitate niſi dicatur.t quidā alij de ciuitate t dyoceſi. ſecus ſi diceretur.talis ep̄atus.vt i.c.rudolphus e.ti.in glo. Itē hec clauſula.ſi p alio nō ſcripſerimus.ſemp dz intelligi in reſcripto:q̄n papa ſcribit q̄ p̄uideatur alicui de beneficio in eccl'ia aliqua etiā ſi non appo natur.Si vero papa velit alicui facere gratiā plenam tunc ſcribat.nō obſtante q̄ alias direxerim? ſcripta noſtra.c.mandatum eo.ti.in glo. Item hāc clauſulam generalē quidā alij nō ponūt plures q̄ quattuor citati:quoz etiā noīa debent in primo citatorio noīari vel exp2imi in.c.cū in multis eo. ti.li.vi.in tex..t in glo.olim trahebātur.tlar.de teſ.cū cauſam.t.c.ſignificauerūt. de cler.exco.mi.c.latores. Et ratio q̄re reſtricta fit citatio ap.quattuor:eſt arbitraria.l. nō oium.ff.delega.potuit em̄ plus:vel minus reſtringi:vel reddere rationē ſimilitudinariā quā habes.de p2ſangui.t affi.c.nō dz. Tñ ſm ber.ſuper re indumſibili ſcz iudicio cōiuui famil'. poſſunt per generalem clauſulam vltra quattuor euocari ad iudicium. Item oīs vltra illos quattuor qui us habēt in re poſſunt agere vel defendere p2o iure ſuo coz̄ illo iudice.ar.de re iudi.cum ſuper.de offi.dele.ſuper eo.de clec. c.i.idez hoſti.t archi. Sed pone quattuor exp2eſſit:poſtea aliū cōuenit:nichil excipitur:an valeat iudiciū. vid̄ ibidē in glo. Itē in reſcriptis debet ſeruari ordo ſcripture. c.cum dilecta.eo.ti.in glo.q̄ſi.tranſponentes. Et Jo.an.ſup hoc plures alias ſentētias infert.de hoc vide de elec.c. generali. li.vi.t tandem dicit q̄ maſculinum ſubiectuz a canone p2ebendat feminas. quod p2obatur.xvij.q.iij.ſiquis ſuadente.iūcto c.mulieres.de ſen.excom.quod eſt verum niſi eadem cōſtitutione ſcīa excipiat ur. vid̄ c.indēnitatib?.§.ſed.cas.de clecti.li.vi.

¶ Reſidere in eccleſia ſm gof. eſt in eccleſia deſeruire beneficio:t eccleſie curam habere re.c.conquerente.de clc.non reſi.parum

BIU Cujas

em̄ est residere nisi residens curam habeat ecclesie in qua beneficiū hz vel ꝑsonatū: vt in.c.quia nōnulli de cle.non residē. dz autem residere per se ipsum: nō per vicariū.c. quia nō prealle.nam ꝑ vicarium deseruire non lz nisi in casibus vt cum ex indulgētia speciali competit alicui nō residere. vel cū cōsuetudo excusat nō residentem: vel cū ecclesia dependet ex prebenda.vel cum ꝑsona sine culpa sua incidit in debilitatem: de formitatem: vel morbuz: vt per se deseruire nō possit.vel cū necessaria profectio imminet.vel etiam volūtaria: vtilis tamen et honesta: vt studioruz: vel peregrinationis causa cum licentia tamen prelati: vel cū cōsensu capituli: vt not.gof.in sum. de offi.vica.§.nunc videnduz. Sunt ergo clerici nō residentes qui in ecclesijs in quibus intitulati sunt non faciūt residentiam.ꝛ si personaliter resident: non tamē deseruiunt beneficio: nec ecclesie curam habent: ꝛ q̄uis vicarius non det vicarium.c.clericos.de offi.vicari.cum illud sit satis absonum et absurdum. Tamen Jo. an.in cle. vnica de of. vica.in glo.super ꝟbo.sacerdotium. putat cōtrarium per.c.cuz ex eo. de elec.li.vi.vbi episcopi generalit̄ cum his qui obtinēt ecclesias dispensant.ꝛ vbi rō communis: ibi idē ius.c.translato.de cōsti.ꝛ sic cū per septemniū dispensatur cum vicario: vicarius non dat vicariuz: sed episcopus dispēsans dat eum.ꝟm Jo.an. ibidem.

¶ Responsa prudentiū sunt que iurisconsulti respōdere dicūtur consulētibus.§.cōstat.ꝛ.c.responsa.dis.ij.vnde etiam respōsa pauli dicta sunt. Fuerunt em̄ quidā prudētes ꝛ arbitri ꝯeq̄tatis q̄ institutiones iuris ciuilis ediderūt quib⁹ dissidentiū lites ꝛ contentiones sopirentur. scdm Jsidoruz libro quinto ethimologiaꝝ

¶ Reus ē qui defendit ꝛ ꝓpulsat actionez vel accusationē nō a reatu dict⁹: sed a re q̄ petit̄ ab eo p̄standa.vel sup qua ipe impetitur. qꝛ q̄uis cōscius sceleris non sit reus tm̄ dz q̄diu in iudiciū pro re aliqua petitur. vt.c.forus.de ꝟbo.sig.ad fi.xv.q.iij.c.vlti. iij.q.xi.c.nō est. Etiā q̄nq̄z reus a reatu dz ille.videlz q̄ cōuincitur criminosus.c.de re iudi.li.vi.vel sic. Reus est ille q̄ necessario se hz defendere.c.dilecti filij.de excep.ꝛ sic dicitur a re quaz ipse defendit.capitulo forus prealleg.

¶ Reus ꝓmittendi dz ille qui stipulatur ꝛ dicitur a re: vel firmitate qꝛ firmit̄ ꝛ oīo verum est.cum stipulatū vel obligatū: naz reus significat firmitatē: vt dicit Virgilius ꝛ Azo. C.de duo.re.stipulan.in sum.

¶ Reuocare domū est allegare ꝛ dicere se nō posse cōpelli eo loco quo ꝯuenitur ad litē suscipiendā sz remitti ad locū quo domiciliū habet. Jnde dicūt legatos qui romaz mittūtur nō debere conueniri ipsis inuitis sed habent ius reuocandi domum: de hoc vide.c.fi.de foro compe.

De Ri

¶ Rigor iuris obseruandus est in duobus casibus.s.cū populus inde scandalizatus est.c.cum teneamur de preben.c.cū nobis de prescrip. Secundo quando multis grassantibus opus est.c.clericorū de vit.ꝛ ho. cle. Et nota q̄ rigor iuris quandoq̄z ponitur pro solēnitate ꝛ ordine iuris cōmunis habito respectu ad rescriptum pape.c.sup litteris de rescrip. Secundo ponit̄ pro austeritate cōtraria dispositioni alias dispēsationi ꝛ misericordie: ꝛ ad alioruz terrorē inducta. Tertio pro stricto ordine iuris cōmunis ꝛ sic sumitur i.c.si clericus de foro. cōpe.ꝛ no.glo.in.c.cōstitueretur.l.dis.

De Ro

¶ Rodes insula est in qua ātiquitus vsus mercatorum fuit.ꝛ inde dicuntur leges rodie.vt no.ff.ad.l.ro.de iac.

¶ Rodius est genus piscis cuius sanguis valet ad tingendum vestes. vt.C.de vesti. ole.ꝛ au.li.xi.

¶ Rogo capitur q̄nq̄z pro precipi o.xi.q. iij.rogo q̄uis qui exortatur mandatoris opera non fungatur.ff.de his qui no.infa. l.ob hec verba.

¶ Rog⁹ vide.xxiij.q.vij.conuenior sup.ꝟ. busto.vbi glo.q̄ bustū dz cuz res ē exusta.

BIU Cujas

rogus cuz comburitur. pira est congeries lignoruz ad comburēdum ibi vide Archy.
¶ Roma est cōis patria. l. roma. ff. ad municipa. ⁊ in. c. exposuit. de dilat' ꝟm Inno. ⁊ c. vlti. de fo. compe. vbi dicitur. Roma mater ⁊ magistra oīm ecclesiarū. c. basilicas. de cōse. dis. i. Et quod dr. Ubi papa: ibi roma. ꝟm Inno. in. c. ego em̄ de iureiur. dicit Lodouic⁹ de ro. ꝓ hoc nō esse in mūdo aliquez tex. lz multi multos allegēt. Et de preeminentijs pape vide ꝑ bal. in rescripta. C. de p̄ci. impa. offer. bene dicit glo. Roma caput auaritie cūctos pueros doli capaces generat. vt in. l. sequitur dicere. ff. de vsuca. glo. super ver. animum possidendi.
¶ Rostrum dicitur forus causarū. vbi cause tenentur vel tractantur.

De Ru

¶ Rudera sunt ea que eijciuntur de menibus discussis: vel a domo mundata cū scopis vel fragmenta lapidū vel demolimenta cemētoꝝ vel folia fauille pulueres.
¶ Rumor ꝟm Spe. de notorio crimine est ꝑticularis assertio: vel īsinuatio ex sola suspitione ⁊ in certo auctore prouenies. capitulo sup eo. de eo qui cog. cōsang. vx. sue. et ꝟ min⁹ ꝓbat q̄ fama qꝛ fama est cōis assertio. rumor vero cum pauci aliquid nō tamē publice dicunt: ⁊ ideo nō probat sed solaz suspitionem: ⁊ presumptionem inducit.
¶ Rusticam sunt idē quod rustici. C. de rusti. li. xi. ⁊ rusticitati ꝑcendū est. C. de testa. l. fi. in p̄n. ⁊ l. ex quacunqz. ff. si quis in ius vo. nō ie. Et dixit do. Catho. circa. l. preal. q̄ cōsuetudo rusticorū est vt nō equitēt ergo expēse in factis alicui⁹ pro equitatu nō debēt eis refici: vt est glo. in. l. idēqz. §. idē labeo. ff. mādati. Itē in. l. seruus. ij. ff. dele. iij. vbi glo. q̄ rustici nō vtūtur panibus albis ⁊ grosso ⁊ alijs caseo et cepis ⁊ fabis ⁊ nō pullis vel alijs cibarijs delicatis ꝟm Accur. ibidē. C. de epi. audi. l. iudices
¶ Rustica predia. require. s̄. p̄dia rustica.
¶ Rura cesa sunt qui ceduntur vl' eruūtur ff. de acti. emp. l. si fundus. §. si rupta.
¶ Rursus id est iterum vel quotienscunqz ⁊ significat prout significatū propriuz. vel aliud meduz significare declarat. vbi gratia. Testator reliquit alicui decem ⁊ si perdiderit rursus ei reliq̄t. dicit tex. q̄ non amplius q̄ semel postq̄ perdiderit est iuuandus. Et sic dictio rursus aliquando verificatur in vna vice. l. fideicōmissa. §. si quis. ff. de leg. iij. Ratio: quia nisi sic significaret heres grauaretur sepius nouam quantitatem prestando quod nō est verisimile testatorem voluisse ⁊ cetera. Et tantum de. R.

De Sa

Saccularii dicuntur qui vetitas artes exercentes ex sacculo partim subducunt et partim subtrahunt vel distrahunt: vt. ff. de extraor. cri. in rubrica.
¶ Sacra que sint. require. s̄. res sacre
¶ Sacrariū est loc⁹ in quo sacra ponūtur
¶ Sacer loc⁹ dicitur qui manet sacer etiā diruto edificio.
¶ Sacrum oraculum dicitur rescriptū imperatoris quod orando quis impetrauit. vel est idem quod rescriptum: vt. s̄. de littera. R. in verbo. rescriptum.
¶ Sacramentū est sacre rei signuz: ⁊ qualiter differāt sacramētū. signū. sacrificiū. et misterium probatur. i. q. i. multi. de ꝯse. di. ij. sacrificiū. ⁊ c. signum. Et nota q̄ sacramentorum veritatē quidaz dicunt non esse apud hereticos. xxiiij. q. i. scisma. i. q. i. extra ecclesiam. Hugo. tamen dicit q̄ heretici habēt veritatez sacramentorum sed non executionem eorum. de conse. dis. iiij. sicut in sacr̄is. et not. i. q. i. qui perfectionez. ⁊ c. dominus. ⁊ xix. dis. c. ij. Item ad sacramētum dignitatis scilicet ordinis: tantum digni: sine crimine sine infamia. ⁊ irregularitate admittuntur. ratio quia illud sacramētum non solum propter se sed etiam ꝓpter alios suscipitur. i. q. §. apparet. Alia autez liberius conferuntur: quia propter se tantum recipiuntur. ⁊ effectus eorum est vt talia sint accipientibus qualia corde ⁊ consciētia sumūtur: vt in. §. p̄alle. ⁊ q̄lia sint sa

BIU Cujas

cramēta reiterabilia. ⁊ que non nota. de sacra. rei super. Rubrica.

¶ Sacra annotatio dr̄ rescriptū: quod imperator ꝓprio mētis motu alicui indulget cōstituens ꝑm p̄ces illius aliquid fieri vel non fieri. Vide supra. Rescriptum.

¶ Sacrificiū dicitur quasi sacrum factum quia p̄ce mistica cōsecratur ꝓ nobis in memoria dominice passionis. i. q. i. c. multo.

¶ Sacerdos hoc noīe intelligūtur quandoqꝫ inferiores: ⁊ noīe clericoꝝ superiores ⁊ cōponitur ex dictionib⁹ greca dyos id ē datio. ⁊ latina sacer. vt. xxi. di. cleros. sicut em̄ rex a regendo. sic sacerdos a sacrificando dictus. est. Et sacerdotes gentiliū dicebantur flamines quasi filamines a filo qd̄ gerebant in capite. in signū sacerdotij. ⁊ aliqui fuerūt ꝓthoflamines. vt in. c. cleros p̄alle.. Et nota ꝙ sacerdos debet eē prudēs triplici peritia. s. sacra scriptura ad subditorum aīas informādas. xxxvi. di. ij. c. ecce c. si quis. ⁊ ꝑ totū ergo in ecclesia metropolitana tenētur doctores theologie. Secundo in seculari sciētia vt sciat discernere. verū a falso. ⁊ viā habeat ad sciētias. pietatis maxime ad triuiū: nō delectationez vel ad voluptatem. s. ad quadruuiū. vt. xxxvij. dis. §. cur ergo. ⁊. §. sed econtra. ⁊. c. turbat Et ergo in cathedralibus ecclesijs haberi debent magistri artiū liberaliuz magis ad triuiū q̄ quadruuiū docendū: cuius ratio patet. s̄. ⁊. xxxvij. dis. si q̄s grāmaticam. vbi dicitur in fi. Grāmaticoꝝ aūt doctrina potest etiam ꝓficere ad vitam duz fuerint meliores in vsu assumpto. Et sic etiam auctores gentiles legi possunt dum bonū ibi repertum ad bonos vsus cōuertatur qꝛ bonum est: nō quia illi dixerunt. c. turbat. pre alle. Et sic paulus sepius in suis epistolis inserit oliquid ex poetis: vt in epl̄a ad Tytum. Illud epimenidis. Cretenses male bestie pigri cordis. Et ad corinth. Sepe bonos mores corrūpunt colloquia praua. et Hier. inserit versus virgilij. c. nunq̄ de ꝯse. di. v. ⁊ auctoritates Gal'. ⁊ hypocra. ea. di. ne tales. Etiam Aug. vtitur versibus. Lucani. c. nec mirū. circa prin. xxvi. q. v. sed deleg. ⁊ phisica. vide. c. sup̄ spe. ne cle. vel mo. Tertio in secularibus negocijs: quia etiaz temporalia debet subditis ministrare ⁊ necessitatem patientibus: vt. xxxix. di. per totū ⁊. l. xvi. distin. c. fratrē. ⁊. c. nisi de renūc.

¶ Sacerdotes in diuinis eloquijs aliquādo dij aliquādo angeli vocātur ⁊ a regib⁹ sunt honorandi nō iudicandi dicente Constantino imp̄atore. Dignuz non est vt nos iudicemus deos. xij. q. i. sacerdotibus. Etiam sumit̄ sacerdos q̄nq̄z in malo. C. de male. ⁊ mathe. l. null⁹ auruspex. vbi ponitur ꝓ incantatore.

¶ Sacrilegiū dicitur q̄si sacrū ledens vel sacrū legēs. i. furās de quo. xvij. q. iiij. per totū. ⁊ maxime in. c. quisq̄s ad fi. Et est crimen mixtū vt. s̄. dictum est de crimine vide bonā glo. in. c. sunt qui opes. xvij. q. iiij. vbi dātur descriptiōes sacrilegij: ⁊ pena cōmittēt ip̄m ⁊ meli⁹ i. c. sacrilegiuz. ea. q. ī glo. i.

¶ Sanguīs minutio necessaria ē ad morbum euitandū in multū repletis. ꝑm hypocratē. de cōse. dis. v. ne tales. vbi Hiero. recōmendat sibi parcitatē ⁊ rep̄hendit gulositatē ostēdēs cōmoda ꝑcitatis. et incōmoda gulositatis: ⁊ de sanguīs minutiōe dicitur ī. c. cū ad monasteriū. de sta. mona. vbi pōt ꝯcedi carniū esus monacho minuenti Et ibi Franc. de za. alle. vinc. dicentē reuelatū per angelū ꝙ qui minuit. xiij. februarij. nō morietur illo anno ex febrili distēperantia. ⁊ dicit ꝙ ꝓpter hoc aliqui faciūt se minui etiā non indigētes quo nichil stultius eē pōt: qꝛ minutione vita decurtat̄: ⁊ sensus visus maxīe offendit̄. h̄ zabarellus ibi.

¶ Sagina sunt quedā herbe quas legati populi romāi portabāt interlocutores pacis quia nemo illas berbas portātes ledebat: sicut delegati grecoꝝ qui solebāt ea q̄ vocātur celicia ferre. ff. de reꝝ diui. ī rubri.

¶ Salariū est vectigal domiciliorꝝ dictuz quasi salariū a noīe solum. eo ꝙ redditur ⁊ impēditur pro solo noīe pensionis. Alias ponitur pro p̄mio vel pro mercede laboris ꝓ remuneratiōe: vt salariū aduocatorum.

BIU Cujas

¶ Salubris dicitur quasi salutis vber. secundum glo. in cle. dudum de sepul.

¶ Salutaria dicũtur ea que datur p̃ sale. Etiã dicũtur portoria. Requi. s. portoriũ.

¶ Saltus tus. tui. est densitas altarũ arborum et dicitur nemus raras habens arbores vbi fere canes ꝛ venatores saltant. Unde est nemus saltus saltẽtis dicitur actus. ꝛ dicitur a salio salis: eo q̃ exiliat i altum ꝛ in sublime consurgat. ſm Isido. lib. xiij. c. vi. ꝛ inde venit fundus saltuẽsis. C. de fun. pac. ꝛ saltuen. li. xi. etiam dicũtur talia loca vinaria ꝛ forestę: vt i cle. ne i agro de sta. mo. ꝛ ẽ duplex saltus scilicet hybernus ꝛ estiuus.

¶ Salgamum ſm Hug. est idem quod cultura dictum a saluo vel salice ꝛ gamus nuptie vel gama mulier q̃ propter talia fiũt culture. scilicet maxime propter mulieres vt in Rubrica. C. eo. titulo. li. xij.

¶ Sanctio dicitur ꝓprie illa cõstitutio vel lex contra quam si factum fuerit pena irrogatur ꝛ imponitur: vt no. iij. dis. in summa. et capitur quandoq̃ late. vt in proh. cle. no. Joh. an. in ver. sanctio:

¶ Sãctio ĩpatoꝝ ẽ cui pẽa sanguis addit

¶ Sãctio pragmatica. Require supra. p.

¶ Sanctio quandoq̃ dicitur quelibet imperialis constitutio vel institutio quando q̃ dicitur toti⁹ iuris collectio. ꝛ sumit etiã stricte. p̃ ꝓstitutiõe penali: vt no. iij. di. i sũ.

¶ Sancte res. Require supra res sancte.

¶ Sanctum dicitur quod defensum ꝛ munitum est ab iniuria hominum. vt. ff. de rerum diui. l. sacrum vnde Justinianus dictus est vir sanctus. idest firmus et virtutibus munitus. martianus autẽ vnus ex auctoribus legis ait q̃ sancti dicuntur a sanguine quasi immolãdo se ad effusionẽ sanguinis deo. alias a sanguinibus sanctus dicitur quod nomẽ herbas significat quas solebant portare legati populi romani siue quis eos violaret. ff. de rerum diui. l. sanctuꝫ sic dicta dicuntur que neq̃ sacra neq̃ prophana sunt sic leges dicuntur sancte.

¶ Samaritanus ꝛ sarracenus differunt; vnde sarraceni scõm Hof. dicuntur illi qui nec vetus nec nouum recipiunt testamentum: qui se nõ ab Agar. ancilla Abrahe de qua fuit eorum origo vocari voluerũt agarenos: sed potius a Sarra vxore eius vt libera se sarracenos vocant. tñ sunt quidã inter sarracenos samaritani vocati a samaria ciuitate qui receperunt quinq̃ libros Moysi. sed prophetas respuerũt: ꝛ quia illos respuerunt ideo. dicitur q̃ contuntur iudei samaritanis. Sapientia est de diuinis: sed scientia de mundanis: et ponuntur quinq̃ habitus intellectuales apud philosophum. vi. ethicorum. Primus sapientia et est assensus alicui⁹ propositionis cuius termini supponũt pro principijs essendi: vt sunt deus ꝛ intelligentie: ꝛ sic theologia et methaphisica dicũtur sapientia. Secundus habitus est intellectus ꝛ est assensus alicuius propositionis per se note ad experientiam: vt illi⁹. oĩs ignis est calidus vel illius quodlibet est vel nõ est: ꝛ generaliter cuiuslibet p̃incipij. Tertius dicitur scientia et est assensus alicuius propositiõis cuius termini supponũt p̃ effectibus secundis naturalibus. ꝛ sic philosophia naturalis est sciẽtia. Quartus ars. ꝛ est habitus essensiuus inclinans intellectum ad recte operandũ. Et dicitur habitus recta ratione factiuus: quia ibi debet apparere bonitas facti vel operati non curando de bonitate operãtis: vt est ars grammaticalis et fabrilis ꝛc. Quintus habitus est prudẽtia que inclinat intellectũ ad debite eligendum ꝛ optunẽdum vt philosophia moralis: sub qua cõprehenditur ius ciuile ꝛ canonicum ꝛ hec notãtur ex. vi. li. ethicoꝝ Aristotelis.

¶ Sapiens presumptio est sapientes non errare. ff. de offi. prefec. preto. l. i. C. de legi. l. humanum. Require. s. diligẽs p̃sumptio

¶ Sarcinator vel sartor. Est ille qui nouit artem sarciendi ꝛ suendi vestimenta: ꝛ dicitur a sarcio. ꝛ differunt sarcinator ꝛ fullo: vt nota. insti. mandati. in fi. §. in glo.

¶ Sarthophagus est locus vel tumba in quo sepeliẽ defunctus. ꝛ dr̃ a sartos q̃ est

caro ⁊ phagin grece.i.comedere latine qꝛ ibi caro hominis comeditur a vermibus.

¶ Sarculus ē instrumētū cū quo ram⁹ ab scindit̄ vel aliqd̄ aliud vt cardones ⁊ herbe iutiles excidūtur ⁊ euellūtur que nascūt̄ int̄ bonas. Isayc.c.octauo. Oēs mōtes in sarculo sartiētur.⁊.i. Reg..xiij.ī fi. ꝟm Jo. an.in prohemio cle.in verbo sarculum.

¶ Saratecta dicuntur edificia que reparatione indigent.

¶ Satisdatio ē cautio fideiussoria vel etiam iuratoria si fideiussorem quis dare nō possit. Require supra cautio.

¶ Satisdare est securitatem per fideiussores dare.ff.(qui satisda).cogan.l.i.vel scd̄m Azo. Est alicuius implere voluntatem.

¶ Satisfacere q̄d sit patet in.l.i.p̄all̄.⁊.ff. de pig.acti.l.si in rē alienā.§.oīs.⁊ satisfactuꝫ intelligit̄ q̄litercūqꝫ satisfiat.ff.q̄ mo. pig.vel hypo.sol.l.itē liberat̄ in p̄n.⁊.ff.de pig.ac.l.si ī rē.p̄al.§.si satisfactū. Et notat Dy.in regl̄a pactū de reg.iur.li.vi.⁊ sic cui remittitur restitutio regularit̄ intelligit̄ restituisse vel satisfecisse vt ibidem nisi in casibus vbi remissio non liberat:vt.c.statutū §.si quidem de rescript.li.vi.

¶ Sausicus morbus est ille qui perpetuo nocet nisi sit curatus.

De Sc

¶ Scena scd̄m vnā significationē ē obumbratio vl̄ velatio ī theatro: vel alio loco in quo hystriones mimi vel ioculatores siue comedi ludos suos exercēt:⁊ sic videt̄ accipi.C.de specu.seni.⁊ leno.li.xi.Idē v̄buꝫ habes.ff.de his q̄ no. infam.l.ij.§.pretor.⁊ xxxiij.di.maritū ibi exponit archidya. Vel scd̄m aliā significationē dr̄ scena qꝛ promptionē hꝫ leuā:alias scenā et expeditoreꝫ. ff.de edil̄.edi.l.qui clara.§.item sciendum

¶ Scisma ꝟm gof.est illicita dissensio diuisio vel discessio eoꝝ int̄ quos vnitas eē deberet. Vel sic.ē illicit⁹ ab vnitate eccl̄ie vel ab vniuersitate discessus. Et dicit̄ a scissura qꝛ ꝑ scisma fit ab vnitate scissura.xxiiij. q.i.scissura. Et differt ab heresi: qꝛ heresis in p̄ncipio sui hꝫ ꝑuersum dogma sꝫ scisma in fine fingit aliq̄ heresim vt recte ab ecclesia videat̄ recessisse:vt dicit Hiero.xxiiij.q. iij.her̄sis. Et sic scisma ⁊ heresis differūt sicut gen⁹ ⁊ spēs:qꝛ oīs hereticus est scismaticus:⁊ non econuerso nisi durauerit.

¶ Sicta sunt ea q̄ plebs tm̄ ꝯstituit. Et vocātur scita eo q̄ plebs ea scit:⁊ sciscitatur: seu rogat vt fiant: scd̄m Isido.li.vi.

¶ Scribe tabularij.ꝟm quosdā olim creabant̄ ad tp̄s trēnij ad scribēdū publica ratiocinia ꝓuinciaꝝ seu ciuitatū ꝟm accur.C. eo.ti.in rubri.li.x. Et ꝓprie sunt illi qui scribunt noīatos ad munera ⁊ honores :⁊ tributa soluta.⁊ sunt tabularij:qꝛ publicis instrumētis p̄sunt in signū ciuitatib⁹.⁊ hi appellāt̄ librarij:vt.ff.de regu.iur.l.si librari⁹ ⁊ tabelliones:vt in auc.de tabell̄.collat.ij. ⁊ sic pōt accipi.C.de bo.libe.l.si quis post §.i.licet.⁊ aliter ibi exponatur. Alias scribe dicuntur qui circa principes : vel alios magnos iudices sunt deputati pro actis ⁊ gestis conficiēdis. Hij quoqꝫ vocātur scriptores:notarij:libellenses:pragmaticales epistolares:exquestores:vt.C.d̄ appellat. l.precipimus.⁊.l.in offerendis.

¶ Scribe logographi ꝟm Accur. dicūtur qui publicis rationibus scribendis deputati sunt.nam logos grece rationes publicas dicim⁹ latine ⁊ graphos scriptura. Hi etiā numerarij appellantur:vt.C.de suscepto preposi.⁊ archa.l.duos.li.x.

¶ Scribe censuales sunt qui scribunt censum.C.de tabu.rubri.li.xij.

¶ Schola dr̄ societas scholariū:vel locus in quo discūt aliq̄ vt scholares scientiam ⁊ prudentiā. Alij militiam:vt tyrones:vt.C. de priuil.schola.li.xij.nam schola grece est vacatio latine.

¶ Scholaris est ꝑsona vacās ab hūanis negocijs scolastic̄ dedita disciplinis: ⁊ dr̄ a scolon grece.i.vacatio latine.⁊ aris virt⁹ quasi virtutibus vacans. Et scolaris proficere cupiens debet habere quinqꝫ conditiones: Primo singula consideret diligenter:quia si certa sunt a significatiōe verborum nō est recedendū.ff.de exerci.act.l.i.§.

BIU Cujas

si is qui nauē. ⁊. l. nō alte. ff. de leg. iij. si dubia nō sunt maligne: sed benigne interp̄tāda. reg. iur. c. ij. ⁊. c. ad audientiaz. de deci. Secūdo ꝙ de ꝓbabili dubio non reddat se certuz sed dubiū: ⁊ interroget certiores vl' periores. C. de inge. ma. l. si durāt. ipse solus excusatur qui quod diceret nō inuenit Tertio ꝙ habeat sensuz capacē: vt in. c. vnico. de offi. pri. nō innitēs prudētie sue ⁊ veram intētionē sentētie nō peruertens. c. ne innitaris. de cōsti. Quarto studiū cōtinuet quia doctrine pater est vsus: doctrine marter est scholaris. vnde. Intercisa perit: continuata vigent etiā. Deficit ambobus: qui vult seruire duobus. Quīto ꝙ nō dedignetur a quocūqꝫ instrui cui magisterij officiū sit iniunctū: vt in. c. vnico. preall'. de offi. primi. xxiiij. q. iij. Sic habes cōtra quosdā ex superbia ⁊ verecūdia interrogare nolētes quod nesciūt: ⁊ minorū dicta ex quadā indignatione superbie despicientes: vt dicit Hostien. c. vnico prealle.

¶ Scissarij. truncarij: ⁊ oratorij: idē sunt.

¶ Scriniarij: ⁊ scriniorꝫ memoriales idez sunt. ⁊ magistri scriniorum etiam scriniarij appellantur tabelliones: vt in. c. ad audiētiam. de prescript. in glo.

De Se

¶ Secūditerius olim dicebat' qui secūduz locū: locū obtinēs script⁹ erat secūdo loco in matricula notariorum vt. C. de primice. ⁊ secundite. l. i. ⁊. ij. li. xij.

¶ Secūde nuptie dicūtur cū aliquis cum aliqua secūdo nubit. ⁊ sunt oēs nuptie que sequūtur sepulturā vel p̄mas nuptias siue sint tertie siue quarte ⁊ sic d' alij. de hoc. C. de secun. nup. in rubri.

¶ Semestre est tempus sex mēsiuz. ⁊ duo semestra faciūt annum. vide insti. de excu. tuto. §. item diuus. in glo.

¶ Semis ex sex colligitur vncijs: ⁊ est dimidia pars assis et dicitur quasi semi as. C. de merca. de. l. hac lege. li. xij.

¶ Seminecis est semimortui: vt in. l. q̄ indignum. C. de testa. vbi dicit. Nō sunt necessaria obseruari momēta ꝟboꝝ que semine cis ⁊ balbutientis lingua profundit.

¶ Sescūs cōstat ex vncia ⁊ dimidia: ⁊ est octaua ꝑs assis: ⁊ dz eius littera tertia scribi. s. ⁊ non. x. vt insti. de here. insti. §. hereditas secūdum Accur.

¶ Sextās est sexta pars assis ex duabus vncijs constans.

¶ Sed capitur quādoqꝫ aduersatiue ⁊ aduersatur in iure. quando autē adiuncta copula aduersatur etiam in facto. ff. de peti. here. l. sed ⁊ si in prin. cū glo. impropriatur tamen vt in. l. ij. in fi. ff. si quis. cau. vbi quādo cū copula ponitur: vt dicēdo. sed ⁊ si aduersatur ad factū nō ad ius: īmo significat identitatem iuris. sumitur illud significatū ex copula que copulat noīa ⁊ nō factum sequēs cū precedenti: quia nō potest cum sit tactū diuersum. copulat ergo quo ad ius: quādo autem sine copula ponitur cū cōditione si vel sine ea. tūc simpliciter signtficat aduersatiue quo ad factum ⁊ quo ad ius: vt in. l. sed ⁊ si. prealle. similiter in. l. ij. ī glo. super verbo fortius. ff. ne q̄s cū qui in ius vo. vi. exi. significat ergo dictio. sed aduersatiue simpliciter vel tm̄ ad factū ꝓut significatū suum vel aliud declarat ⁊ cōcludit.

¶ Senatores dicūtur magistratus populi quasi seniores. nam s̄m Azo. leges prius fiebāt a populo eiusqꝫ interuētu: sed qꝛ aucto populo cepit difficile conuenire in lege cōdēdo. ideo elegit populus centū senatores: vt. C. de peti. here. l. vlti. vt ipsi vice populi cōsulerētur ⁊ quicquid statuerēt lex esset. Senatores autem sunt qui a patricijs et cōsulibus vsqꝫ ad viros illustres descenderunt. et hi soli solebāt dicere sentētiaz in senatu: quare etiā cōsulem romanum vocamus senatorē magistrat⁹: vt. ff. de senato. l. vlti. et insti. de iur. na gē. ⁊ ciuili. §. lex est. Senatores etiā dici debēt senatorum filij ⁊ nepotes ex filijs nati nō autem nati ex filiabus: vt. l. liberos. ff. de senato.

¶ Senatus est cetus iste honestissimus senatoꝝ qui cētum erāt numero. ⁊ dicit azo. C. de sena. con. ⁊ nomē cōsulis parificatur senatu prīcipis: vt puta cuz habeatur vice

BIU Cujas

populi: et ante imperatorem per populū: et post imperatorem per principem constitutus fuit senat⁹. vt. ff. de orig. iur. l. ij.

¶ Senatusconsultum ē quod tm̄modo senatores habito consilio populis consulēdo decreuerunt. ꝑm Isi. li. v. Et nota ꝙ mltiplex est senatuscōsultus: vt infra patet.

¶ Senatuscōsultū romanuz alias sepri manum omnibus ciuitatibus fideicōmissariam hereditatem iubet restitui ⁊ in eaz et ad eam omnes actiones transferri.

¶ Senatusconsultū artificianuz alias artificulianum quo cauetur vt presides prouinciarum cognoscant in prouincijs de libertate licet heres non sit illius prouīcie.

¶ Senatusconsultū claudianū tollenduz statuerat ꝙ mlier libera seruili amore capta si ei denunciatum esset a domino ne cōmisceret seruo suo: ⁊ iudex sup ea cā amonuisset: nec ipsa acquiesceret substantiam suam ⁊ libertatez amittebat: ⁊ fiebat serua vel ancilla dn̄i denunciantis: quod q̄a visum est miserabile et indignū sublatuz ē.

¶ Senatuscōsultum leboneanum eum cohercet qui obstruendā actionem vel testamentū publicam pecuniā acceperit pact⁹ ve fuerit. Item qui perfecto instrumento legatum sibi ascribit. Item heredem q̄ exheredatione aut in alicuius condemnationem legatum ascribit.

Senatusconsultum macedonianum habz locum quando aliquis filiofamilias ī potestate patris existenti mutuo pecuniā tradidit: quia hoc senatuscōsultuz ꝓhibibuit mutuam pecuniam dari filijsfamilias ne onere debitorū pregrauati essent occasio machinādi mortez patri. si autē senatuscōsultū istud quis filiofamilias nūmos tradiderit traditos amittat: nisi ipse filiusfamilias habeat castrense peculium vel q̄si castrense: eo eniz vtitur vt paterfamilias. Est autē dictū macedonianuz scd̄m Azo. C. eo. ti. a macedone pessimo senatore qui tradendo pecuniam et si nō expresse tamē tacite ⁊ velatis verbis suadebat de occisione patris. Et nota ꝙ auxilio senatusconsulti velleyo renunciatur. vt in. l. vlti. ff. ad velleya. ⁊ C. quando mulier tute. offi. fun. pos. in auc. matri. sed macedoniano renunciare non potest. vnde post sentētiā datur exceptio ex eo. ff. ad mace. l. i. ⁊ ratio est. qz primuz senatusconsultū est fauorabile tātum in fauorez mulierum inductū sed scdz in fauorem filiorumfamilias ⁊ in odium creditorum. ff. de condi. inde. l. qui exceptionem. hec Goffre. de renun. §. renūciatur.

¶ Senatuscōsultuz orphicianū ad successionem matris intestate filias vel filios legitimos siue vulgo quesitos vocat: nisi mater sit illustris cuius filiū nomīare spuriū satis est acerbuz vocatqz ex testamento nepotes ⁊ neptes qui omnino preferūtur cō sanguineis et cognatis siue agnatis.

¶ Senatuscō. pagazianū. statuit vt quando scriptus heres rogatus est totā hereditatez vel plusq̄ dodrantrē restituere alicui liceat scripto heredi totius hereditatis q̄rtam partem retinere quo casu onera hereditaria sustineat inter se ⁊ illū cui hereditas restituitur. inter quē ⁊ ipsuz cui hereditatē restituit stipulatiōes solebāt intꝑponi vt cōicent ꝓ rata ꝑte lucruz ⁊ damnū.

¶ Senatuscō. pisanianū. vt si pene obnoxius siue seruus venisset qn̄ aīaduersum sit in eū preciuz venditor prestet emptori.

¶ Senatuscon. plautianum. de liberis agnoscendis loquitur. q̄ post diuortiū educātur per hoc permittitur mulieri si putet se pregnantē denunciare marito suo infra xxv. dies. vel. xxx. post diuortium. ita ꝙ nisi maritus custodes miserit: aut contrariuz nūciauerit ex se eaz non esse pregnataz cogatur partuz agnoscere tanq̄ suuz. si vero si ipsa oppressa fuerit nullum huic partui generat preiudicium.

¶ Senatuscō. iulianuz dicitur quo directam sibi serui accipiunt libertatez cuz illi a quibus libertates erant relicte a pretore vocati nolunt adesse.

¶ Senatusconsul. sillenyanum ⁊ claudianuz puuit sernos capite. qui dominis suis cum vocarentur omnimodam opez vel au

BIU Cujas

xiliū inquantum potuerunt non tulerūt vl' impenderūt cū ipsi hoc viderēt ⁊ audirēt.

¶ Senatusconsul. tertulianum quo cauetur matri non auie de testi. successione deferenda vt mater ingenua trium liberoruz ius habens si libertina quarto filio succedit defuncto non existentibus vltimis liberis vl' emācipatis. nec a patre nec a matre de functi: sed nouo iure. et si solum vnū pepisset siue sit ingenua siue libertina idez ius versatur. Vel senatuscō. tertulianū dicitur cum matres vocantur ad hereditates filiorū per senatuscō. tertu. vt. insti. de testa. per to. ⁊ no. ff. de excep. rei iudi. l. si iur. in princi. ⁊ maxīe. i. l. i. ff. eo. ti.

¶ Senatuscō. trayanum: alias caruianū statuit si inter plures heredes infans sit q̄ fari non possit ⁊ ipsi rogentur seruum manumittere. nō ideo libertas intercidatur. quia fari non potest infans: nec seruū potest vendere. sed estimatis partibus seruū manumittant salua portione infantis.

¶ Senatuscōsul. damasianuz dicitur quo cautuz est si abest ille iusta causa qui libertatem debet. et hoc pronunciatum sit ꝙ ꝑinde libertas ei competit vt si ab ipso directe data esset.

¶ Senatuscon. trebell'. a nouo iure incrementū. ⁊ formam hanc accepit vt excluso senatuscon. pagaziano liceat hereditatez restituenti quartam partez retinere inter ipsum ⁊ fideicommissarium pro rata portione dimissis actionibus contra cōmunē stipulationem. ⁊ si totam hereditatez volens restituerit ad eum: ⁊ in euz omēs trāsfert stipulationes.

¶ Senatuscon. turpilianum. quo statuitur ne quis publici iudicij crimen intētās ab accusatione publici criminis causa ordinata id est post inscriptionem ⁊ fideiussionem datā desistat abolitione non impetrata.

¶ Senatuscō. velleyanum. inductum est in fauorem muleruz scilicet illarum que leuitate sua ⁊ sexus fragilitate se ⁊ sua obligant pro alijs fideiubendo: vel obligationem in se recipiendo. per hoc senatuscon. eis subuenitur ⁊ conceditur vt ipse indemnes seruentur. ⁊ si cōueniantur pro tali obbligatione possunt opponere exceptionez senatuscōsulti velleya. cessat aūt hoc senatuscon. cum mulier renūciauit velleyano. ⁊ omni auxilio. ff. e. titu. l. vlt. Et dictum ē a velleyano consule qui fuit auctor illius statuti. Et nota ꝙ mulier potest renunciare velleyano absq; alia certioratiōe: vt nota in. l. iuris ignorantia. C. qui adimit. ad bo. poss. Et Bald. ibi distīguit tria mēbra aut mulieris intercessio vel fideiussoris ē scdm leges. aut preter leges: aut contra. Primo casu non est querēda certificatō: cum non sit opus renunciatione: ex quo lege permittente fideiussit. Et sunt quīq; casus. Primus si intercedendo aliquaz pecuniam recipit: et sic se obligat. l. antiqua. in prin. ff. ad velleya. Secundus si secūdo intercessit. l. si mulier perfecte etatis. ff. eo. ti. Tertiꝰ si pro dote fideiubeat. l. fi. eo. tit. Quartus si pro libertate alicuius ⁊ in cāpia. Quintus si apud minorez intercedat. ff. de mino. l. si apud. Secundo casu aut est certificata aut non. si primum valet renunciatio seruata solemnitate: videlz cū instrumento publico ⁊ testium subscriptione. si secundū non valet. Fallit tamen in duobꝰ casibus. Primo quando fit renunciatio i iudicio valet calore ⁊ fauore iudicij. Secundo si interuenit iuramentū valet scdm Bar. in. l. sciendū. ff. de verb. obli. ⁊ scdm Bal. in auc. sacramenta puberuz. C. si aduer. vend. Tertio casu contingit contra legem fideiubere duobus modis. Primo ꝓ marito non in sui vtilitatez: sed mariti. Secundo omissa solennitate instrumenti ⁊ testium. Hec addit Bal. super additionibꝰ. Jo. an. in Spe. titu. de dispu. ⁊ alle.

¶ Senatusconsul. iunianū. post vocationem ad libertatē producit propriuz heredē seruum vel emptuz siue dn̄s ex iusta cā absit vel latitet siue non vult manumittere si seruilis conditionis scitis priuat pactis suam velit mutare sententiam siue cō

ditionez pena contra collusorē promissa: et detegenti premia taliter donando vt de iure patronatus nanciscatur.

¶ Senatusconsultū volusianuz statuit ꝙ qui improbe in litem coeunt aut quicquid ex cōdemnatione in rez ipsius redditum siue relatū sit. l. iulia. de priuata vi tenetur.

¶ Senatuscōsultū fauia. ī desuetudiez abijt ītroducēs adoptiōez fieri ꝑ tresmares adoptātes. ⁊ tres ītcedētes emācipatōes

¶ Senatusconsul. largitianū merito ē abrogatū latinam inducens libertatem qua quis morte sua recipiebat extra libertatē.

¶ Sententia ꝑm Azo. in sum. C. quomō ⁊ quando iudex sen. profer. dz. Quandoqz pōt dici cuiuscunqz oratiōis significatio. Quandoqz ponitur pro opinione magrorum. Qñqz dicitur quicquid alicui de re aliqua placet. Quādoqz ē deportatō. Quādoqz excōmunicatio vel interdictū. sed in proprie. quia excōmūicatio vel interdictū potius punit ꝙ finez cause imponit. Ideo potius potest pena dici ꝙ sententia vel diffinitio. Quandoqz sententia dr: quodcūqz iudicantis preceptuz nō nature: non iuri: non bonis moribus contrarium. Et scdm hanc significationē distinguitur quia sententiaruz alia est diffinitiua: alia īterlocutoria: alia conuentionalis: alia que dr preceptum: alia mulcta: alia dispensationis. Et potest sic describi sententia diffinitiua. Est diffinitio iudicialis controuersie finē imponēs. ff. eo. ti. l. i. Et addūt q̄dā ad diffinitionē indubitata. ⁊ que nullo remedio attentari possit per. l. elegāter. §. si post rez iudicatā. ff. de transac. Vel sic describitur sn̄ia diffinitiua. Est diffinitō iudicialis cōtrouersie finez īponēs ex pronunciatione iudicis damnationē vel absolutionez continēs. Et hec principalē diffinit questionē vt qñ auditis vtriusqz partis allegationibus cā terminatur ⁊ finis principali negocio īponitur quaz semel latā iudex reuocare non potest ⁊ iudex esse desinit ⁊ officio suo fungit lz retineat iurisdictionē ad exequendū de offi. dele. c. in lr̄is, ⁊. c. q̄rēti. Sz an corrigere possit si dicat absoluo ꝑ cōdēno. vide goffre. in sū. de sen. et re. iudi.

¶ Sn̄ia interlocutoria ē sn̄ia semiplena q̄ ꝓfertur int̄ principiū ⁊ finē cāe nō sup̄ p̄ncipali sz emergētib⁹ ⁊ incidētibus q̄stionibus: puta sup̄ libello offerēdo vel cōcipiēdo vel danda dilatōe aut deneganda ⁊ silib⁹: p̄ncipali cā durāte: vt qñ iudex non residēs ꝑ tribunali int̄loquēdo īter ꝑtes sine solēnitate scripture aliq̄d ꝓnūciat de plano vel sup̄ aliquo īcidēti vel emergenti extra p̄mū intētū p̄ncipale. ⁊ hanc reuocare pōt iudex siue sit ordinat⁹ siue delegat⁹ siue arbiter. dz tñ cū cāe cognitōe ferri et iudice ꝯcedēte nō ꝓcedēte. iij. q. iij. §. spaciū. ꝑm Goffre. ⁊ sn̄iaz īterlocutoriā fert iudex ꝯtra reū ꝯtumacē qñ citato reo ⁊ non veniente ꝓnūciat actorē fore mittendū ī possessionem rei aut bonorū ꝑ mēsura debiti declarati vel rei petite de emergenti q̄stione vt qñ est q̄stio inter ꝑtes vl̄ aduocatos vtrū aliq̄s sit recipiend⁹ in testiōniū ⁊c. vt supra. Et illa sn̄ia trāsit in rē iudicatā quo ad duo. s. vt remedio appellationis attentari nō possit et vt excipiatur ex ea. c. cum dilect⁹. de elec. ī fi. non aūt vt ex ea agatur actione in factū sicut ex diffinitiua. A quolibet em̄ tali pōt appellari ꝑm canones ñ aūt ꝑm leges gn̄aliter: fallit in casib⁹. l. ij. C. vt lit. pen. vel dr si int̄locutoria sit talis que absorbebat totū ius alicuius. ⁊ instar habeat diffinitiue. ita vt post interlocutoriam nō sit loc⁹ ad appellandū a diffinitiua sic ab ea appellatur. secus si post interlocutoriā saluū sit beneficiū appellatiōis a diffinitiua. Goffre. tenet p̄mū in sum. eo. ti. de sen. ⁊ re. iudi. Itē īt̄locutoria ꝑm eūd̄ est declaratio iudicial̄ sup̄ aliquo articulo sūmarie ius tribuēs inter ꝑtes. Et finalit̄ oē ꝟbū a iudice in iudicio ꝓlatū iudicialit̄ faciēs ad cāz ē sn̄ia int̄locutoria: vt ī auc. de litigio. §. oē coll. viij. ⁊c. Et notādū ꝙ aliud est sn̄ia et aliud est statutū. Nā statutū fertur ꝑ futuris delictis dicēdo. Statuimus vt null⁹ h̄ faciat: et faciēs sit excōicat⁹ ipso fctō vt no. in. c. fi. de ꝯsti. li. vi. Sn̄ia

BIU Cujas

vero prolata sit. Excommunico te si furtū feceris: prohibetur furtū quia tractus futuri temporis nō spectat ad iudicē. de hoc glosa optima de sen. excō. c. romana. li. vi. per hoc ad. c. a nobis. de sen. ex. Item differt sententia. a canone in hoc quia canon archiepiscopi in prouinciali cōcilio ligat subditos totius prouincie. xviij. di. c. vlti. sentētia autez archiepiscopi: dicēdo. Quicunqz furtū fecerit sit excōmunicatus non cōprehendit subditos totius prouintie sz solius diocesis sue: vt ē glo. in. c. romana prealle. Itez sententia excōmunicationis siue iusta sit siue iniusta tenet. xi. q. iij. c. i. nisi in duobus casibus. s. post appellationē legitimaz ⁊ intollerabilez errorem in forma. c. per tuas. de sen. excō. solet ⁊. c. venerabilibus. eo. ti. li. vi. Et quomodo sententia tribus modis dicitur iniusta. scilicet ex causa ex animo ⁊ ex ordine est glo. iij. in. c. sacro de senten. excō. ⁊ illud iteruz verum est in sententia excōmunicationis: in qua est speciale ꝙ teneat non seruato iuris ordine: alias autez sententia lata iuris ordine non seruato non tenet. C. de senten. ⁊ interlo. om. iur. l. prolatā. Itē de diffinitiua et interlocu. est glo. in cle. vnica. super verbo interlocutoria diffinitina de sequestra. poss. Et nota ꝙ sententia lata super verbo possessorio dicitur diffinitiua scdz glo. in. c. fi. de iudi. et intelligitur qnādo causa possessionis est deducta principaliter ī iudiciū: vel habet annexuz petitoriuz. secus si per accidens veniret in iudicium: etiam diffinitiua: prout imponit finem cause nūqꝫ datur super possessione: nisi sit proprietas annexa. vt ibi nota.

¶ Sententia conuentionalis est amicabilis cōpositio: vt quando iudex conuenit aliquē: ⁊ cōmouet eum ne faciat contra cōuentionez. Alias sentētias. scilicet preceptum: mulctaz: dispensationem. Require in locis suis.

¶ Sententia per errorez lata: a qua non est appellatum reuocatur. si error probabilis postea detegatur: vt i. c. fraternitat de frigi. ⁊ male.

¶ Sepcuns septem habet vncias. ⁊ non dicitur ad respectum totius partis assis. Require supra As.

¶ Sepulchruz est locus in quo mortuus cōtinetur: vel sepultus est. Sed monumentuz dicitur idē locus sine corpore. Require supra. M.

¶ Sepulturo scdz Goffre. quandoqz dicitur officiuz quod impenditur sepeliendis. Quādoqz ipsa terra ad vsuz sepulture deputata. Quandoqz tumba marmorea vel lapidea: vel locus concauus in ecclesiastico cimiterio factus: in quo corpus catholici quiescit. Itē sepultura ē ius fenerandi in ecclesie cimiterio. Et nota ꝙ in. xxx. casibus prohibetur ecclesiastica sepultura. Primo in mortali peccato publice decedenti. xlij. q. ij. non estimemus. Secundo latroni: ⁊ furi. c. fures. de fur. Tertio in adulterio occiso. xxiij. q. v. placuit. Quarto ī torneamēto occiso: de tornea. c. i. Quīto raptori occiso. c. sup eo de rapto. Sexto heretico. xxiiij. q. ij. sane profertur. ⁊. c. sacris de sepul. Septimo seipsuz īterficiēti. c. placuit prealle. Octauo excōmunicato etiam minori: de sen. excō. a nobis. ⁊. c. sacris prealle. Nono interdicto. de pe. ⁊ remi. quod in te. Decimo publico vsurario. de vsur. quia in omnibus. Undecimo contēnenti cōfiteri ⁊ cōmunicare. c. omēs. de peni. ⁊ remi. Duodecimo in taberna occiso. xxiij. q. v. placuit. Tredecimo proprietario monacho vel regulari. c. monachi. de sta. mo. ⁊. c. cum ad monasteriū. cū si. eo. ti. Sed si clerici vel boni laici ab hostib⁹ occiduntur: vel submerguntur: vel per parietes opprimuntur: debent habere ecclesiasticas sepulturas. c. sicut dignū. de homici. c. ex pte parentū. de sepul. xxiij. q. v. quid ergo. Est aūt ius funerandi ptās sepeliendi in cimiterio proueniens ecclesijs ex cōcessiōe pontificis. Et sepultura eligenda est apud loca magis religiosa. c. fraternitatem. de sepul. nā sepulture electio in loco nō religioso fieri nō debet. Sed queritur

BIU Cujas

quis legauit predicatoribus.xxx.p sepultura efficitur vsurari⁹: ⁊ sic carebit sepultura. an adiuuatur per legatū. Ñdet Flo. q non. Siliter si legatur pro celebratione misse: et interuenit interdictum ecclesie tenet legatum in pio casu. Ratio qua fratres nō sunt in culpa vel causa. similiter in secundo casu vt no. dūs Bar. de sat. C. de insti. et substi. l. i.

¶ Sept notat regulā ī ꝟbis: vt i. §. ī fraudē. insti. q̄ ⁊ ex q̄. cau. manumit. non licet.

¶ Septa sunt clausure. et dicitur a sepio. vt est glo. in cle. ne in agro. de sta. mona.

¶ Sequela dicitur omne id quod naturaliter sequitur ad aliud: vt umentū: vitul⁹: vaccam: ⁊ sic aliqua prohibentur. non q̄a ex se mala: sed quia ex his mala sequunt. xxij. di. denicz. ⁊. xxij. q. i. in nono.

¶ Sequester est is apud quez res litigiosa deponitur a pluribus ⁊ sequestratur vt ei qui in cā vicerit reddatur. dictus ab eo q occurrenti aut quasi sequēti eos q̄ contendunt cōmittitur res. de ver. sig. l. sequester. vide de iudi. examinata. Est em̄ scōm Goffre. depositarius rei in iudiciū deducte: vt. ff. de po. l. proprie.

¶ Sequestruz ē illud scriptū quod de seq̄stratione cōficitur. et si sit ex causa voluntaria transfert possessionē in sequestrum. secus si causa necesseria. l. interesse. puto. ff. de acq̄. poss. vt nota. in. c. examinata. de iudi. in glo. et in glo. cle. i. de seq̄stra. poss.

¶ Sequestratio est rei de qua agitur. vel controuersia est separatio vel dispositio: vel possessionis interdictō. Interim em̄ q res apud sequestruz ē: nec actor: nec reus possidet: vt. ff. de sta. homi. l. libertus. Non potest autem illa dispositio que sequestratio dicitur fieri nisi a plurib⁹ q̄uis alias ē vnus: et plures deponere possint. vt. l. iz. ff. de positi. nam plures rem litigiosam deponūt quādo de voluntate partū fit. etiaz vnus deponere potest de mandato iudicis: vt in glo. c. examinata. de iudi. ⁊ ibi p doc. Et no. q̄ p̄m goffre. sequestratio fit aliq̄n causa omittende possessionis. et tunc neuter litigantium possidet: sed sequester. Aliquando causa custodie. et tūc possessio remanet penes possidentē. ⁊ gn̄aliter prohibita ē sequestratio. C. de phi. sequest. l. vnica. permissa vero casualiter. Pio voluntate partiū: vt lite finita res victori detur. Secundo ex necessitate ne persona suspecta cū re mobili oufugiat. Tertio ne persona suspecta circa rem immobilez fructus depopuletur vel dissipet. Quarto propter contumatiam nō cauentis de collatione bonorum facienda. Quinto si seru⁹ de possessione seruitus proclamat in libertatem. Sexto cū appellatur ab executore. Septimo cū timetur ō seuitia viri: nec potest sufficienter vxori caueri seq̄stratur vxor. Octauo ne perdatur vēdēdi cōmoditas. Nono cū aliquis ō comittibus presidis furtū patit. nam res sequestratur vsq̄z in temp⁹ successoris presidis. merito enim seq̄stratio fieri non debet nisi tunc demū cū timetur ne possessor vel appellans fructus depopuletur p̄m Goffre. in sum. alios casus in cle. vnica. eo. ti. et. l. i. ff. ō colla. bo. ⁊ p̄m archi. ī. c. q̄z res. xi. q. i. vbi late de hac materia. Et p Jo. monac. ⁊ Jo. an. in regula locupletari de reg. iur. li. vi. vide etiaz glo. fi. in. c. dilectus. de sequestra. poss. cum ibi no. Sed ponamus q̄ ecclesia est apud aliq̄ sequestrata. vtrū ille sequester lite pendente super iure patronatus possit p̄ntare ad illā. Jmo. tenet q̄ sic: q̄z talis ꝟz fructus. c. cōsultationib⁹. de iu. pa. Jmo. consentit ibidem rōe tali motus ponendo diuersitatē inter creditorem cui impignorata tū ē ius patronatus ⁊ sequestrū. nā creditor nō potest p̄ntare aliq̄n q̄ superest verus dūs qui p̄ntare ꝟz. sed sequester pēdēte lite pōt ne eccl̄ia diu vacet: q̄z neutra ptū p̄ntare pōt ante litē sopitaz. facit bona glo. in verbo bñficiū ⁊ cle. vnica. de sequestra. poss. q̄ dicit sequestruz possidere iura bñficij ⁊ bñficiati: et remittit ibi ad no. i. c̄ examīata. de iudi. p Jo. an. Host. tenet cōtrariū q̄ sequester apud quē iuspatronat⁹ sequestratū ē lite pēdēte nō possit p̄ntare.

BIU Cujas

nam non habet possessionez iurispatro. et arguit a fortiori cum creditor cui ipignoratū ē iuspatronatus non possit: qui tñ hz possessionem eiusdez pignoris. ꝛc. Et hoc tenendo dr̄ ad motiuuz Jo. de imo. ꝙ non diu vacabit ecclesia. nā post quattuor menses in laicis: ꝛ sex in clericis eps prouidebit. c. cū propter. ꝛ. c. ea autem. de iu. pa. ꝛ videtur melior hec opi. quia sequester solū custodire debet fructus: vt isti restituat eos qui sniam pro se reportabit que est natura sequestri. sed si pñtet aliquez quomō fructū illum restituet secus vbi nulla deberet fieri restitutio. c. ex litteris. de iure pa. et. c. cū venissent. de in inte. resti. hic articulus satis disputabilis ē. ꝛ no. in. c. exaīata. de iudi. vide cle. pral. de seques. poss. ꝓcipue glo. i ꝟsi. restituat. vbi dicitur ꝙ seq̄ster limitatā habet ptātez de restituendis fructibus qui supportatis onerib⁹ adhuc supersunt. ꝙ non possit illos in emptionez prediorū ꝓ beneficio vel alias in vtilitatē beneficij conuertere. ergo minus videtur posse presentare.

¶ Sensus sapientis nō arbitratur cōtra iura. vñ qñ alter ꝯhentiū paciscitur aliq̄d facere ad sensuz sapiētis alt̄ contrahētiuz tenetur ea facere que de iure fieri debent super illo contractu: quia sapiens arbitrari cōtra iura nō potest alias sapiēs ñ cēt.

¶ Seruitus ē constitutio iuris gentiuz q̄ quis cōtra ius naturale alieno subijcitur dominio. ꝛ quando seruitus inducta sit. vide glo. super verbo seruuz. de iude. ꝛ sarra. c. ita quorundam. optimā glo. sup ꝟbo seruitutes. di. i. ius gentiū. vbi dicitur īducta per ebrietatē vel prescripta septennio sile hr̄. c. sexto die. xxxv. di. vbi dr̄ nēo sciebat a cōsorte nature sue obseq̄a seruitutis exigere: qr manebat añq̄ vinū inueniretur oībus incussa libertas. ꝛ ñ esset hodie seruitus si ebrietas nō fuisset ꝛc. sunt aūt duplices seruitutes. s. prediales ꝛ psonales.

¶ Seruitus p̄dialis ē quedā cōstitutio q̄ prediū p̄dio subiugatur: ꝛ seruitutes prediales: lex realis appellat q̄ sequūt̄ p̄dia ꝛ earꝝ constitutio eatenus tenet q̄ten⁹ expedit p̄dijs. i. ad fruct⁹ eorum percipiēdos.

¶ Seruitutū aūt p̄dialiū alie sūt vrbane et alie rustice: sz has quidē seruitutes lex dicit esse iura cōia que libertatis sunt. vñ no. ꝙ ꝟm Azo. in sum. C. de serui. ꝛ aq̄duc. hoc verbū ius in eadem lege ꝛ in eadē voce suppōit ꝓseruitute. Dictio em̄ semel posita duas qñq̄z īptat significatiōes. s. ꝓp̄ā et impropāz vel vtranq̄z. Proprie aūt ꝟm diuersa dicuntur seruitutes. Naz si nō possem ex edibus meis exire in agros meos vel peruenire ad viā publicā nisi ꝑ agros tuos vel ortos emi a te licentiā eundi. hec licētia dr̄ seruitus itineris: quia predium tuum in hoc michi seruit.

¶ Seruitutes rustice sunt que p̄dijs rusticis debentur veluti: iter: actus: via: aqueductus: aq̄haustus pecoris appulsus ad aquā. ius pascēdi: calcis coquende. arene fodiende: q̄ tria vltīa pñt dici noīate seruitutes rustice: sed superiora ꝓprijs nominibus carent. que oīa req̄re locis suis. Nam iter ē ius quo ex ede mea per agros tuos possuz in vicos publicos exire vel intrare. Sed aquehaustus est vt aquam haurire possim de puteo tuo.

¶ Seruitutes vrbane sunt que p̄dijs vrbanis debētur. s. intuitu alicuius edificij. Nā edificijs inherent velut altius tollendi aut nō tollendi ne deficiat luminib⁹ vel prospectu domus vicini. Itē stillicidiū aduertendi vel non aduertēdi intectuz vel in areā vicini: vt stillicidiū tecti mei cadat in aream vel fundū eius. Itē vt liceat īmittere vel ꝓijcere tignū in parietem vicini. Et nota ꝙ an seruitus sit vrbana vel rustica colligitur ex q̄litate p̄dij cui debetur ipsa seruitus quod pz. Nā talis ē seruitus q̄le est prediū cui debetur. si em̄ stillicidia domus mee q̄ ē vrbanū prediuz ꝓuerto in areā tuā que est rusticū predium dicetur vrbana seruitus et econtra. si tignū edificij mei cā īponēdorū fructuū facti quod ē p̄diū rusticū īmitto in parietez dom⁹ tue dicetur rustica seruitus: etiā si domus tua sit

BIU Cujas

vrbanū prediū. Item nota iuxta p̄mā acceptionē seruitutis q̄ multis modis quis redigit̄ in seruitutez: de q̄bus insti. de iure persona. in tex. ⁊ in glo. Vñ vt liber seru⁹ fiat sunt ista necessaria. Annus viginti iuuenē qui venditur esse. Rursus eū seruum cui venditur esse putare. Et iuuenē preciū quod velit participare. Et q̄ sit liber sciat hoc q̄ venditur iste. Que si defuerint seru⁹ non cogitur esse. Patēt ergo ad hoc quattuor requisita. Prīo q̄ sit annoꝝ viginti. Secūdo q̄ vendatur ignoranti conditiōe libertatis. Tertio q̄ eo aīo vt precij partē habeat. Quarto q̄ sciat se liberū. de h̄ vide glo. §. penul. insti. ti. preal.

¶ Seruus est qui de iure gentiū vel ciuili dñio alieno subijcitur. In hac p̄te ⁊ ius gentiū: et ius ciuile detraxerunt iuri naturali. Et dicūtur serui nō a seruiendo: sed a seruādo. Imperator em̄ vel princeps captos ab hostib⁹ qui serui sunt: capientiū vēderē iubet: et per hoc saluare ⁊ non occidere. hostibus eniz captis ⁊ sic in seruitutez redactis h̄ seruandū est quod vtile ⁊ benignius visum ē. s. eos oēs seruari ⁊ non occidi. hoc em̄ benignitatis ē sed occidi crudelitatis. Ideo etiā dicta sunt mācipia q̄z ab hostibus manucapiūtur: vt insti. de iure psona. ⁊. ff. de sta. ho. l. libert⁹. Sunt ēt seruiverne qui sunt ex ancillis manētibus in domo. l. titie textores. ff. de leg. i. Alij sūt serui lecticarij q̄ faciūt lecticas. eo. ti.

¶ Seruus ordinari⁹ dr̄ qui alijs seruis ē prepositus. s. qui hz alios seruos sub se q̄bus preest: et precipit eis quid vult.

¶ Seruus vicarius ē qui seruo ordiario subministrat.

¶ Seruus mediastinus vel median⁹ est q̄ mediū gerit actū. s. q̄ nec ē ordinari⁹ nec vicari⁹: sz medi⁹ int̄ hos ⁊ illos cōnūerād⁹

¶ Seru⁹ librari⁹ a libra dict⁹ est: s. qui pōderib⁹ p̄est et libre nūmorū ⁊ p̄mutatoruz custodiam hz in domo: domini sui.

¶ Serui insulani: alias insularij sunt qui retinentur in insula. i. in domo. nec mittuntur in agros nec in villam, domus autem insula dicitur eo q̄ insunt ei habitatores. Licet īsula q̄nq̄z dicat̄ in solo. i. ī mari sita.

¶ Serui villici sunt q̄ ad villam mittuntur.

¶ Serui victores sunt quos quis victos habet preparandi causa.

¶ Serui cubicularij dicūtur qui lectum ⁊ cubiculū dñi sui p̄curant: qui vulgo camerarij vocantur a camera.

¶ Serui dedititij dicūtur qui in morte liberi ⁊ in vita sua serui sunt. quoꝝ libertas sublata est. vt insti. de libe. §. libertinorum.

¶ Serui latini sunt qui a dñis erant manumissi: vt in vita essent liberi: et in morte serui: ⁊ eorum bona tanq̄ seruoruz ad dominos deuoluebantur: vt in. §. prealle. insti. de liberti.

¶ Serui atriarij: vel atriēses sunt illi qui atrij custodiam faciunt.

¶ Seruus corruptus dicitur seruus q̄ p̄ alicuius inductionem factus est de bono malus: vel de malo deterior scilicet in anima ⁊ corpore.

¶ Serui corrupti actio. Re. supra actio.

¶ Seruiana ⁊ quasi seruiana actio. Require supra Actio.

¶ Seruus publicus dicitur tabellio. non quia seruus: sed quia publicum exercet officium. ff. de adopt. l. non aliter.

¶ Seruus heres. Require supra H.

¶ Serui artharij. Require supra Artharij.

¶ Seruus ordinatus postea restitutus domino gaudet. c. si quis suadente. xvij. q. iiij. nec matrimoniuz contrahere potest postvotum: de conuer. coniuga. quod quidam. ⁊ hoc not. glo. liiij. di. c. ij. nec iudicabitur a domino: sed ab episcopo. xcvi. di. si imperator.

¶ Sericopulate dicūtur vestimenta que inseruntur ⁊ texūtur serico: vt in. l. si quis. C. de muneribus. lib. xi. scd̄m Accur:

¶ Seu est dictio disiunctiua. C. de sacrosan. eccle. l. generali. Et aliquādo āpliat: ff. d̄ aur. ⁊ argē. lega. l. si q̄s ita ⁊ s̄m Bar.

BIU Cujas

in.d.l. generali.⁊ no .lxiij.di. ego lodo. ⁊ lxxv.dist.c.vlti.in fi.et per Archi.de fo.cõpe.in.c.i.libro.vi.

De Si

Siccarij dicũtur homicide ⁊ interfectores dicti a sicca ferro vel cultro: insti. de pub. iudi.§.siccarij. Etiam dici possunt siccarij qui alicuius vite armis insidiantur de pe. di.si quis cum telo.et de homici.c. sicut dignum in glosa.

¶ Sicca est ferrũ vel cultellus breuis ex vtraq; parte scidẽs ⁊ acut⁹: quo maxime vtuntur. qui apud italicos latrocinia exercent. sed eius interpretatio est larga vt cõtineat telũ: lapidem: lignum: et quodlibet ferrum: vt insti. de pub. iudi.§. Item lex. ⁊ §.siccarij prealle.

¶ Signũ quid sit. et quomõ signuz differt a sacrificio. de cõse. di.ij. sacrificiuz. ⁊. c. signũ. et quomõ multiplex est signũ. vide de cõsue. c.ij. ĩ glo. Et signũ ꝑditõis religiosi est qñ ꝓpter ꝓprietatẽ sepelit̃ in sterquilinio. vt de sta. mona. cuz ad monasterium.

¶ Syllabe error non nocet: vt no. de fi. instru. ex parte. per glosam.

¶ Signare est aliquã formam vel signuz alicui ĩprimere vel notã imponere. vnde testamẽtũ signare. i. notare debet quis vt notũ sit illud quod in testamento scriptum ẽ. ꝑm Isido. li. v. ethi. sed subsignare est subscribere vt si testes vocati ⁊ rogati a testatore subscribantur.

¶ Sigillati. i. singulariter. ita expõit Hosti. in.c. venerabili. de testi. ⁊ archi. in.c. pñtium.§. testes. eo. ti. li. vi. facit ad h̃ de preben. c. ad h̃. licet. xxix. dist. c. singula. in pri. Itẽ ĩ simbolo athanasij. q̃cũq; vult salu⁹ eẽ

¶ Significatio ꝑm Azo. de verbo. sig. proprie est demonstratio facta proprio nomine rei de qua queritur attributo. sed large ponitur si propriũ nomen non interueniat sed tamen res per aliud verbum quod aliquo modo accedere posset ad ostensionez rei notificetur.

¶ Silentiarij sunt idem quod cõsiliarij vl̃ secretarij principis qui silere debent ⁊ occultare principis consilia. vt. ff. de mino. l. verum. et glo. iij. l. illud. C. de coll.

¶ Siluacedua est q̃ ad hoc vt cedatur deputata ẽ ⁊ dr̃ apta cedi qꝛ facile succrescit

¶ Silua pascua dicitur que pascuis pecudum est assignata.

¶ Silua palar] ex q̃ pali ⁊ podimente sumuntur.

¶ Similitudo ẽ rerum differẽtiũ cõparatio ꝑm Boe. et que similitudo ad spẽz vel genus referatur est glo. notabilis ĩ verbo curã animaꝝ in.c. nõ põt. de p̃bẽ. li. vi.

¶ Simile dici nõ potest vbi dissimilitudo subest. xxviij. q. i. sicut enĩz. ⁊. l. iij. ff. de iniusto rup. testa. ⁊ qualiter int̃pretetur h̃ verbum sil̃e. vide. c. olim. de ꝟbo signi.

¶ Symonia ꝑm goffre. est studiosa cupiditas vel voluntas emendi vel vendendi spũale vel spũali annexum quod spũale cẽsetur. ius em̃ ꝑcipiendi prouentus prebẽdales. s. prebẽde vel rõe p̃lature spũali nõ est sz annexũ spũali. s. canonie ꝓpter res tẽporales q̃ illo iure proueniũt scz vt fruct⁹. i. q. iij. si quis obiecerit. sic ⁊ ius patronatus dr̃ annexũ spũali ꝓpt̃ quandã cõfederationẽ: qꝛ cadit ĩ laicũ a quo possidet̃: vt c. de iure. eo. ti. Et dr̃ a symone mago qui fuit prim⁹ auctor huius sceleris in nouo testamento. Ipse enim voluit emere grãm spũssancti a beato petro sic ⁊ giezi in veteri testamento voluit gratiã sanitatis naamansyro vendere: vt. iiij. reg. v. Unde symoniac⁹ dicitur proprie emptor spũaliuz. sed giezitiicus venditor eorũdẽ. i. q. i. q̃ studet. Et est symonia peccatũ enorme respectu ei⁹ q̃ ꝑ symoniam bñficiuz acquisiuit q̃ penitentiã agere non potest bñficio retento. vel dicitur enorme. i. indispensabile: qꝛ dispensari nõ potest cũ symoniaco nisi bñficio resignato sicut in symoniaco in ordine cõtingit. vt. xiij. di. nerui. ⁊ symoniacus etiã occultus in ordine suscepto. qui vicio sum hz caracterẽ. vt. i. q. iij. in quibusdam. suspensus est quo ad se ⁊ quo ad alios. i. q. i. repit̃ ẽt symonia sola intẽtõe absq; pacto vel facto cõmitti: vt in.c. q̃ studet p̃al.

BIU Cujas

¶ Simbolum ē quadruplex. quoddā apostolorū quod scdm quosdā theologos cōtinet. xij. articulos fidei propter. xij. apostolos christi qui vna ⁊ eadem hora instinctu spiritus sancti ipsum cōposuerūt. vnde dicitur simbolū a sin quod est simul ⁊ bolus morsellus: quia quisq; apostolorū suū bolum. i. partez apposuit scdm alios theologos verius ē quod principales articuli fidei nostre sunt tm̄. vij. scdm ꝙ tantū septez sunt dona spiritussancti quos quilibet christianus scire tenetur. clerici explicite laici implicite. vt patet de sum. tri. c. firmiter. in tex. ⁊ glo. Aliud est simbolum maius quod canitur in missa factū in sinodo niceno propter grecos qui nō credebāt ꝙ spiritussanctus procederet ab vtroq; sed a patre tantum: de cōse. dis. v. c. vlti. ⁊ pe. Tertiū simbolum ē athanasij scilicet quicūq; vult saluus esse quod canitur in prima. Quartū simbolum ē iuris scilicet primus titulus de sum. tri. ⁊ fi. ca. vt ait Isi. vij. li. ethi. c. vi. ī quo id qd̄ de fide catholica ⁊ summa tri. in predictis simbolis ꝯtinetur ꝯfirmatur ⁊ repetit̄

¶ Simplex p̄ceptum ē cuz p̄ter lit. contes. iudex cōfessione partiū accedente aliquid precipit. verbi gratia. si quis a reo in iudicio absq; libello cum instrumēto debiti petat decē ⁊ cōfiteatur de plano: tūc iudex sine alia cause cognitione vel cōmissione sibi precipiet vt certo termino soluat. et hoc dicitur preceptum ⁊ nō sentētia qz sn̄ia nō dr̄ nisi quādo ordo iudiciarius ē seruatus

¶ Siliqua est species mōete ⁊ quarta ps assis: sumitur etiā pro superfluitatib⁹ relictis vino expresso de vuis. vnde Miscēs se siliquis cibus vult fieri scrofis.

¶ Sindicus est procurator vniuersitatis vel collegij pro certo salario ad iudicia cōstitutus scilicet qui causam vniuersitatis agit vel defendit. ⁊ dicitur quasi singulorū causas dicens. Est em̄ sindic⁹ grece defensor latine: nā officiū eius ē agere vel defendere noīe vniuersitatis cās p̄ntes vel emergētes: vt. ff. ꝙ quisq; iur. in rubri. ⁊ in glo. i. ⁊ in. c. vnico. eo. ti. ⁊ quādo dr̄ causa vniuersitatis agi per ꝓcuratorez dz exponi id est sindicū vel actorez vt de procur. c. qz in causis. ⁊ de iura. calū. c. cum causam.

¶ Synodus ex greco īterpretat̄ comitat⁹ vel cetus ⁊ int̄ cetera ꝯcilia q̄ttuor venerabiles fuerūt sinodi q̄ totam fidē ꝯplectunt̄ q̄si quattuor euāgelia ⁊ q̄ttuor simbola et totidē ꝑadisi flumina. Prima ī cena tricentorum. xviij. ep̄orū a constantino imꝑatore ꝑacta qua dānata ē blasfemia arriane ꝑfidie de ineq̄litate sancte trinitat̄. nā ſz glo. dicebat patrē maiorē filio ⁊ filium maiorē spūsancto. Secūda centū quīq̄ginta patrū sub theodosio seniore cōstantinopolim cōdemnās macedoniū negantē spiritūsanctū esse deū: ⁊ cōsubstātialem patri. ſz ſm glo. seruū p̄ris ⁊ filij. i. q. i. eos qui. Tertia ephesina centū ep̄oꝝ sub theodosio iuniore. qui damnauit Nestoriū asserentē duas ꝑsonas in christo. ⁊ beatam virginez nō dei sed hominis tm̄ genitricē. Et hoc oñdit in duab⁹ naturis vnā christi ꝑsonā. ⁊ dr̄ p̄ma ad differentiā sinodi eue: siue secūde q̄ fuit reprobata. di. xvi. qm̄ sancte. Quarta calcedonēsis quingentoꝝ centū ⁊ triginta sacerdotū sub Merceano principe damnās. Enthicem cōstantinopolitanū abbatem ꝟbi dei: ⁊ carnis vnā naturā ꝓnunciantem scz diuinam post resurrectionē. di. xvi. c. vi. ⁊ Dyoscoron eius defensorē quōdam alexandrinum ep̄m: ⁊ Nestoriū ep̄m cū reliquis hereticis. De his est tex. ad lr̄am dis. xv. c. canones: ⁊. §. haruz prior. ⁊ ſm Grego. in. c. se. Et de eisdē Gelasius papa in. c. se. De his etiaz vide tex. §. suscipimus. ⁊ in epl'a inter claras. C de sum. trini. ⁊ fide catho.

¶ Si de proprio significato importat cōditionem: nō tamen semꝑ significat. Unde quandoq; facit dispositionem cōditionalem. Quandoq; executionem tantū. Quādoq; significat causaz incertā: q̄ñdoq; certaz. Q̄ñq; euentū incertū nō cōditionalem quia nō suspendentē. Quandoq; accelerationem. et q̄ñq; nichil significat. Exemplū primi ibi ꝓmitto vel nego si nauis ex Asia venerit: vt in. l. itaq; ff. si cer. peta. Secūdi

BIU Cujas

ibi iudex dicit. do tutorez si satisfecerit. qz sensus est q pure datur: z imediate sit tutor sed amministrare nō debet nisi prius satisfecerit: vt. l. muto. §. hanc aute. ff. de tutel. dicitur. Hanc autem conditionem si satisfecerit conditionem non facere. ratio est voluntas proferentis. nam tutor a iudice non potest dari sub conditione. c. actus. legitimi. de reg. iur. libro. vi. etiam quia in uitus datur tutor: ergo nō stabit in voluntate sua per cōditionem nec iudices in decernēdo solent facere iudicia sua conditionalia. Exemplum tertij. lego titio si negocia mea gesserit. Et ē aliud exprimere causam per quia. z aliud per si. nam per quia exprimendo falsa causa nō viciat. sed per si viciat. l. demonstratio. ff. de cōdi. z demō. nisi aliud appareret ex voluntate disponētis. Etiam quandoqz si capitur pro quia: vt ibi. Si deus ē. quia ħ subiecta materia z fides catholica habet q deus creator est omnium certitudinaliter. Quarti. quando ille euentus est de presenti vel preterito: vt ibi: promitto vel lego si rex est parisius: vl fuit tali die. vbi euentus est disponētibus. vel disponenti incertus: nō tamen cōditionalis: quia non suspendit. nā actus purus statim valet: vel non valet: vt. §. fi. institut. de verbo. obli. z sic acceleratione signifi cat. Etiā qñqz nichil significat vt ibi. promitto si talis moriatur. ar. l. pupillus. §. q sub cōditione. ff. de noua. z delega. quia nō potest significare cōditionez que ē de euentu futuro incerto. Sed qz nichil certi? morte: ergo materia subiecta nō patitur. Dicit tñ Bar. q in ultimis volūtatib? opatur cōditionez. dicēdo lego si heres moriatur: vel si sempronius moriatur. nō ex eo q mors sit incerta: sz an legatari? moriet anteq̄ heres. vel sempronius allegat. l. quibus diebus. §. cum dā titio. ff. de cōdi. z demō. vbi dz q legatū tale si mater tua moriatur ē cōditionale Petr? dicit ꝓtra. q ē purū. Et si in ter. allegato dz sumi p cū qđ significat ꝑcipaliter tps: z p ꝓns cōditionē. Item nichil significat vt ibi. promitto si volueris, lego si heres voluerit. l. sub hoc. ff. de act. z obli. qz act in volūtate obligādi ē. z sic nulla ē dispositio vl restrictio fit nisi disponēs videat de eid ere. l. si ita exp̄ssisset. ff. de cōdi. z demō.

¶ Si nō dederis hoc cōplexū sic applicatū duobus ab eodē stipulantib? vel placitus sibi acquirētib?: dicēdo. Tu promittis michi petro si nō dederis hērico. z henric? similit dicat. tu promittis michi hērico si non dederis petro cappā tuaz. Sensus hui? dictionis ē q altero lit. cont. deficit additio p alterum apposita: z existit cōditio p ipm apposita sup re sibi data: aut in. l. si titi?. ff. de. v. obli. Ratio ē volūtas proferentis sumpta ex hoc q ille nō vult rem habere in casu in quo iste habebit. Itē ibi promittis michi stichum: z si eum non dederis promittis michi decem noie pene. vel loco eius significat q si nō detur stichus cuz potest dari. sic q est in mora dandi existat cōditio z stipulatio siue cōuentio penalis q̄ per dationez. r. cōmittitur siue purificatur: vt. l. stipulat?. §. i. ff. de verbo. obliga. Ratio est volūtas proferentis sumpta ex hoc q stichus ē in obligatione primo deductus pure. Et per hoc agitur cum dari cuz poterit: z promissor interpellabitur dare: z sic de alijs. Finaliter autem semper ad mentem disponentis recurrendum est: quia sepe cōtingit q vna dictio vel oratio per vnū capitur in vno significato: z per aliū in alio. Sūt ergo circumstantie attendēde per quas mēs proferenti s declaratur: vt sunt q̄litates psone, ꝛc.

¶ Si capitolium nō ascenderis. si titio nō nupseris: si nauis ex Asia non venerit. Hec conditio per cautionem impletur prout testatorem voluisse concluditur sicut cōditio per illum modū deficit vel existit: per quez deficere vel existere proferens intelligit p. ut ex cōditionis significato ꝓprio vel alio personali medio concluditur ex euentu vel defectu.

¶ Si nō valet hoc iure valet illo. si nō valet iure testamenti valeat iure codicillorum ꝛc. Ne clausule significant si non potest valere ex defectu solennitatis vt testamentū

BIU Cujas

scilicet ꝯ non sunt septem testes vel non sigillauerunt eodem contextu valeat iure codicillorum. si sint quinq; testes. quia disponēs hoc voluit ⁊ lex admittit. significat ergo dictio si apposita his ꝟbis vel alijs qō volūtas disponentis declarata ex verboꝝ significato vel alias quouis modo dictat.

¶ Si peperit hec dictio si applicata verbis diuersimode significat, put diuersimode applicatur. verbi gratia. dicēdo si tres peperit, liber esto significat ꝙ quartus partus sit liber: vt. l. aretusa. ff. de sta. homi. si ergo vnum primo peperit ⁊ secūdo tres ex eodem vtero vel primo duos ⁊ secūdo duos ex eodem vtero: tunc qui quarto nascitur est liber nec potest dici ꝙ duo simul nascuntur: quia natura hoc non patitur: vt in l. aretusa. prealle. alij dicūt si nascitur masculus ⁊ femella masculus presumitur priuatus quia fortior: sed hoc est in contrariū quia femina citius pubescit ⁊ pficitur. alij dicūt ꝙ omnes erunt liberi. l. cuz mater. §. fi. ff. de fideicōmiss. liber. sed hec nō fuit mēs testatoris. ergo primū dictum melius.

¶ Siue euenerit siue nō euenerit he orationes de se sunt, cōtrariorum casuū ⁊ tamē cōiuncte significant puritatez scilicet ꝙ actus qui disponitur his verbis fit pur⁹. Et sumitur significatum ex hoc certū est, alterum casuum euēturum. ⁊ sic dispositio redditur pura facit lex ꝙ si petente. §. vlti. vbi habet ꝙ vēdito facta hoc modo siue nauis ex Asia venerit siue non est pura; vt. l. pupillus. §. qui sub cōditione. ff. de noua. vbi habetur ꝙ qui stipulatur sub conditione oīno extitura pure stipulatur: vt. l. ita ꝙ. ff. si cer. pe. vbi conditio dicitur cū incertum confertur. Et sic patet ꝙ hec conditio nō reddit actum cōditionalem de per se, sz hec oratio applicata dispositiom vltīe volūtatis eam reddet cōditionalem: vt. l. huiusmodi. ff. quan. di. le. ce. vbi dō ꝙ legatuz hoc modo factū siue illud factū fuerit siue nō est cōditionale. et intellige siue non fuerit infra certū diem ne in infinituz expectetur. Et licet certum sit alterum casuū euenturum tamen incertum est an viuente legatario vel non. ⁊ hec incertitudo facit cōditionem in vltimis volūtatibus. fa. lex. i. ff. de condi et demon. secus si in cōtractu qui cure transmittitur siue factū, existat siue nō ergo contractus factus cum ille moriet̄ nō est conditionalis sed in diem. l. nam ⁊ si moriar. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ sumitur in his significatum ex communi modo intelligendi nisi aliud certe apparet ex voluntate testatoris vel contrahentium

De So

¶ Sobrini ⁊ sobrine. dicuntur qui vel que ex patruelibus fratribus vel sororibus cō sobrinus vl amicis, pgeniti vl pgenite sunt

¶ Sobrinus propior ⁊ sobrina, ppior sunt patrui magni vel amite magne filij filie ve ⁊ sobrinus nascitur ex sorore.

¶ Socer est pater mariti vroris in. l. sicut autem. ff. de re iudi. etiam est pater vroris mariti. vt. e. l.

¶ Socrus est mater mariti vroris. proso cer: proauus ⁊ psocrus proauus mariti.

¶ Societas. Require supra actio pro socio. nam vera societas fraternitatem inducit. vt in. l. verum. ff. pro socio.

¶ Solutio secōm Goffre. est rei que debetur redditio. insti. quo. mo. tolli. obli. in pn. vel large est ab obligatiōe liberatio. ⁊ alia est naturalis siue vera que fit per redditionem eius qō debetur. alia ciuilis siue imaginaria. Et fit multipliciter per nouatiōez delegationem acceptilationem vel cōpensationem de quibus in locis suis.

¶ Soluēdo esse ē hze vnde soluat vel vnde soluere possit insolidū per se vel alium. ff. de verbo. sig. l. soluendo. et sic dicitur qs esse soluendo. econtra. non soluendo dicitur ille qui soluere non potest.

¶ Solēnitas sumitur pro actu reali vt solemnitas stipulationis dū quis fideiubēdo se obligat interrogatiōe precedente ⁊ rīsione sequēte. insti. de fideiuss. §. fi. Et hoc est notandum pro intellectu huius si scriptuz reperiretur aliquez fideiussisse sub hoc verbo significatur solēnitas stipulatōis nisi

BIU Cujas

fieret in patria tali in qua efficax est simplex ꝓmissio. sicꝛ in auctētico instrumēto si reꝑitur ibi scriptū aliquē ꝓmisisse sub hoc verbo includitur solennitas stipulationis l.i.C.de vsur.⁊.§.si ita scriptum insti.de inuti.stip. Et sumitur significatū ex solēnitate instrumenti quod significat actū ibi contentū solenniter factū. etiam ex parte notariatus quia notarij nō redigūt instrumenta in scriptis publicis. nisi de actibus corā eis solēniter celebrat] alias promissio non facit de se solēnitatem stipulationis. secus de fideiussione dū saltem apparet inquantū pro quo ⁊ penes quez. alias etiam nulla eēt fideiussio. l.cū de indebito. ff.de ꝓba. §.fi.iuncta.l.i.de fideius.⁊ sic de alijs in q̄bus includitur solēnitas vel nō.

¶ Solus est cui nullus ē cōtrari⁹ dis.viij. si solus christus audiendus est nō debem⁹ attendere ꝙ aliquis ante nos faciendū putauerit.⁊.viij.q.i.sciendum.in fi.

¶ Sola est que fidei possidet meritu3 obedientia.

¶ Solū idem est quod terra. vnde. Sit tibi terra solū quo possunt viuere solum. vbi primū est substantiuū neutri generis. secūdum adiectiuū masculini generis. vnde dicitur. Quicquid plantatur seritur vel edificatur. Om̄e solo cedit radices si tamē egit insti.de re.diui.§.cum in suo.

¶ Solidū idest firmum. Et cōponitur cu3 in: vt insoliduz. id est quilibet eorum per se solum. vnde locū habet in promissionibus stipulatione vallatis. que stipulatio accipitur per verba futura: vt inserit insoliduz se daturos vel seruaturos.

¶ Sors ē ars diuinandi. Diuinatio autē ꝓprie in malo sumitur. Item etiaz sors ibidem est ꝙ sortilegiū: vt extra de sorti. Itez sors est portio hereditatis: eo ꝙ ꝑ sortes solent distingui hereditatum portiones. de preben. cum scd̄m apostolū.xxi.dis.cleros. sumitur etiaz pro fortuna vel euentu.xxvi.q.ij.sors. Item pro capitali capitur. vt de vsur.c.i.⁊.ij.⁊ de hoc vide glo.ī prohemio cle.in verbo sortis.

¶ Sortilegiū est quando aliquid per creaturam diuinatur. Et species diuinationis numerātur.xxvi.q.iij.c.igitur.⁊ ea.q.v.episcopi.⁊.c.nec mirum etiam omnis diuinatio quocūq3 modo fiat: ⁊ q̄litercūq3 vocet̄ est prohibita ⁊ damnata: vt.xxvi.q.v.per totum.

¶ Sortilegi vel sortilegiste sunt diuinatores. vel isti qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas sanctorum vel apostoruz vocant sortes. vel diuinationes sentētiam vel scientiam profitentur siue diuinationis. Aut quarūcunq3 scripturaꝝ inspectione futura promittunt. vt.xxvi.q.i.c.i

¶ Sotulares dicūtur quasi subtalares: a sub ⁊ talo. Et aliud subboti: genus calciamenti: vt in cle.ne in agro.de sta.mona.

De Sp

¶ Spectacula sunt que fiūt in loco vbi ludebant tragedi et comedi: vt dicunt greci. ⁊ habetur in auc.de cōsulibus. Et spectaculum prohibitum est: prout importat effusionem sanguinis. C.de gladi.l.i.li.xi.et.l. legatum.ff.de vsu.⁊ vsufruc. Sed ludi permittebantur ad letificationē populi: vt comedie: ⁊ similia.l.i.ij.⁊.iij.C.de spec.li.xi.

¶ Specus est altus locus supra terraz. ꝑ quem ducitur aqua.ff.de riuis.l.i.§.spec⁹. Itē ponitur pro fossa qua colligitur aqua et est ampla ⁊ rotunda.ff.de aqua plu.arcen.l.supra iter. Ibi glo.ponit differentiaz inter specus ⁊ cuniculum. vide supra.C.

¶ Species significat terminum significatiuum plurium differentium numero: vt homo. ille terminus significat omnes homines inter se differentes numero. qui terminus homo significatur per hoc nomen species prout est vnum de quinq3 predicabilibus. Sed secūdū legistas sumitur species quandoq3 pro indiuiduo: vt seius: stichus: fundus cornelianus: dicitur species prout ex significato vl' quouis alio medio concluditur proferentem significare voluisse. vt si dicat testator. Titio lego omnes seruos: seio lego stichum. ibi seius in sticho prefertur lege vxorem. §. felicissime.

BIU Cujas

ff. de leg. iij. nam spēs expressius legatur q̄ genus: ⁊ legatū speciei preualet. ⁊ aliquid significat ⁊ operatur. Similit̄ ibi. Lego titiū vnū de seruis meis seio lego stichū: sei⁹ ī stichū prefert̄. l. cū ita. §. i. ff. de op. ⁊ elec. lega. nō obstat. l. si heres. §. i. eo. ti. quia ibi optauit de facto. Sed ibi Lego titio fundum sempronianū: seio eiusdem fundi vsufructū: seius in vsufructu nō prefertur. immo inter vtrūq; cōmunicatur. l. si alij. ff. de vsufru. lega. Sed si iudex diuidendo dicit. Titio assigno fundum sempronianuz seio eius vsufructum: solus seius habebit vsufructum. l. ⁊ puto. §. i. ff. famil. hercis. Ratio est voluntas iudicis sumpta ex natura diuisionis qua agitur recedi a cōmunione nam si vsufructus remaneret cōmunis nō fieret diuisio: nec recederet a cōione. Et h̄ diuisio ⁊ sentētia iudicis esset euident̄ iniqua. qua in fundo eque vni adiudicaret̄ tota proprietas. ⁊ cum hoc pars vsufructus ideo sumitur intellectus talis q̄ vnius sit ꝓprietas: ⁊ alius vsufruct⁹: quia hic nulla apparet inequalitas. Item ibi. Testator legat omnes seruos cuidā non capaci. puta deportato ⁊ stichum seruū titio capaci titius habebit stichum. nec derogatur legato generis ꝑ legatum speciei q̄ legatuz generis nullū est ipso iure: ⁊ sic nō ei derogat̄ vt. l. nam ⁊ si. ff. de inius. rup. ⁊ irri. test. vbi Quod nullū est rumpi non potest. Itez ibi Papa concedit gratiā alicui ad primū beneficium vacaturū in prouincia: alij ad primum vacaturū in diocesi: etiam prior prefertur ad primū vacaturū in diocesi propter ius prius acquisituz priori cui papa ꝑ secundā gratiam nō vult derogare. nā papa specifice nominat diocesim ad ipsi⁹ gratie restitutionē: vt in illa diocesi gratia tātum habeat effectum. Etiam q̄ hec gratia potest habere effectum absq; hoc q̄ deroget gr̄e gn̄ali: secus in legatis vbi omnes serui vni legant̄: ⁊ alteri stichus legat̄: q̄ nisi deroget̄ legato gn̄is: legatum speciei non habebit effectum ⁊ nichil oꝑabitur.

¶ Sperant. i. putant. insti. qui ⁊ a qui. manumit. nō lice. §. in fraudem. ꝟsi. sepe.

¶ Spoliatio ē a possessione rei īmobilis violentia ⁊ iniuriosa deiectio vel rei mobilis ablatio dr̄ violenta. quia si quis sponte possessionem suā renūciauerit vel abiurauerit locū non habebit spoliatio: ⁊ ꝑ cōsequens restitutio. Nam restitutio spoliatorū est ablatoruz ī iudicio reintegratio. et q̄ credendum canones loqui sano intellectu spoliat⁹ intelligitur in casu quo crimīaliter accusatur. q̄ tota sua substātia vel maiori ꝑte ipsius se per violētiam destitutum affirmat q̄ nec nudi cōtendere nec īermes inimicis nos apponere debem⁹. habet em̄ spoliatus priuilegiū vt nō possit exui iam nudatus vt est tex. in. c. frequēs. de restitu. spolia. li. vi. vnde. Cātabit vacuus corā latrone viator. vide Goffr. in sum. de restitu. spolia. vbi predictam diffinitionem spoliationis subtiliter declarat.

¶ Spōsus ⁊ spōsa sunt qui īter se de futuris nuptijs ꝓmittūt ꝑ ꝟba de futuro a spōdeo sic dicti. i. ꝓmitto. vt. l. iij. ff. de spon.

¶ Spōsa dr̄ etiā quā pater spondet alicui futurā spōsam seu vxorem: vt. l. ij. ff. eo. tit.

¶ Spōsalia sunt futuraꝝ nuptiaꝝ conuentio ⁊ repromissio. ff. eo. ti. l. i. ⁊. xxx. q. v. nostrates. ⁊ ita iste cōsensus est de futuro matrimonio. Consensus vero nuptiarū est de presenti matrimonio. Sed dicit placen. eūdem esse cōsensum sponsaliū ⁊ nuptiarum Sponsalia aūt dicta sunt a spōdeo: nā moris fuit veterib⁹ stipulari ⁊ spōdere sibi vxores futuras. vt. l. ij. ff. eo. ti. Inde sponsa q̄ a populo facta est ⁊ certa stipulatio pōt interuenire sed non est necessaria. Et nota q̄ spō salia dissolui possunt pluribus modis scd̄m Jo. an. in tractatulo suo super quarto decretali. ⁊ no. super Rubri. de spon.

¶ Sponsalitia largitas dr̄ quod dat spōsus spōse. sine aīo tamē recompēsandi sed oīno gratis vel ecōuerso. Et ista donatio dicitur cōtractus iure ciuili. Et illorū sunt quattuor. scz stipulatio litterarū obligatio cōtract⁹ emphitheoticus ⁊ spōsalitia largitas. vt in. §. ius autez gentiū. insti. de iu.

BIU Cujas

na.gen.⁊ ciui.in glo.super verbo pene.

¶ Sportule sunt salaria apparitoruz vel ꝟm Azo.C.eo.ti.forte apparitores ista nō sibi sed pro fisco recipiebāt. ⁊ illa reponebātur in sporta vel in aliquo simili vase vt corbe in quo cōsueuerūt aliqua portari et ita sub tutac ustodia fisco cōseruabātur et sic cōtinentia ponūtur pro contentis:vt.C de spor.⁊ supra.l.iiij.in rubrica.

¶ Spurius est filiꝰ ex incestuosis nuptijs natus:⁊ dicitur a grecavoce sporas quod est vulgo ꝯceptus vel sine patre nomē sumpsisse. vt.ff.de sta.homi.l.vulgo cōcepti.vl' est natus de ꝯcubina.vt de renūc.c.nisi cū pridem.§.persone vero in glo.q̄ distinguit nothū spuriū manserem ⁊ naturalem.

De St

¶ Stabularij dicuntur qui aduocatis hospitibus ⁊ stabularijs preponūtur a stabulis sic dicti.Qui vero sic receperūt hospites ⁊ sine equis vocātur caupones.

¶ Stationarij dicūtur milites qui vt alicui teneāt stationem sunt cōstituti.possunt etiam dici librorum vēditores.quia stationem faciūt pro libris vendēdis.Item dicūtur elemosynarum questores.in.c.cum ex eo.de peni.⁊ remissio.vbi prohibetur talibus p̄dicare et ponitur ibi forma de verbo ad verbū eoꝝ que tales dicere debēt ppl'o

¶ Stadium est octaua pars miliaris italici qd̄ vt historiace refertur hercules vno anhelitu currebat et postea stabat.⁊ ē spaciuz centū et triginta passuū ꝟm Azo.insti.de re.diui.§.vniuersitatis.ī glo.ꝟ.stadia.

¶ Status est conditio hominis in qua vt plurimum pōt vt ait Plato.

¶ Statꝰ liber ē libertas ꝯcessa sub cōditōne vt dicēdo.lego seruo meo libertatē si nauis ex Asia venerit.l.i.de ꝟbo.obli.ff.⁊c.

¶ Statuimus bene significat sn̄iam diffitiuam:vt.c.in his de verb.sig.Et importat cōmuniter nouuz ius secus decernimus ⁊ īnouamus.vt in.c.decrnimus de iudi.⁊.c.innouamus de treu.et pace.Nam decernimus discussionez dubij:īnouamus antiqui iuris renouationem:⁊ statuimus noui iuris ꝓmulgationem importat.

¶ Statutum est ius ab homine positū vel dispositio ex qua ius ꝓducitur insti.de iure na.gen.⁊ ciui.⁊ significatur ius statuti ex verbis in statuto positis que significant quod sonant aut strictius aut extensius vl' alit' ꝓut obscuritas eoꝝ declarat' seu quouis medio probabili concluditur. Nam in quibusdam statutis verba clare sumuntur in suis proprijs significatis non restringēdo:nec extendēdo vt ibi statutum imperatoris dicit ꝙ iudex qui dimittitur ab administratione nō soluat pecunias vsure ab eo debite nec ab eo exigantur:nec a fideiussore.l.constitutionibus.ff.ad municipa.⁊c. Quādoqꝫ autem restringuntur verba statuti vt ibi statutuz est ꝙ vir si manumiserit seruum dotalem de volūtate mulieris teneatur mulieri soluto matrimonio restituere quicquid peruenerit ad ipsum a libert o.et etiam heres eius si ad ipsum peruenerit.in quo statuto solum comprehēditur vir ⁊ heres eius.sed nō socer pater viri.l.si vir.§.de viro.ff.sol.ma.Quādoqꝫ significat extēsius.verbi gratia.Statutum est ꝙ conductores domorum habitēt in illis:⁊ nō conducāt alijs nec alios secum in domo cōducta pro precio vel gratis teneant:vir cōduxit domum taliter:certe extēditur ꝙ potest inhabitare cum vxore ⁊ familia sua tota: nec facit contra statutum:vt.l.si ita stipulatus fuero.ff.de verbo.obliga.Bar.hic decidit hanc questionem.statuto cauetur ꝙ quicūqꝫ fecerit effundi sanguinem in palatio capite plectatur:barbitonsor fleubotomat aliquem an incidat in penaz. Et dicit ꝙ non:quia statutū intelligitur quicūqꝫ iniuriose ⁊c.Etiam pena nō debet imponi nisi pro delicto:sed barbitonsor in tali nō cōmittit delictum igitur ⁊c.nisi appareret de mente statuentis ꝙ vellet prohibere de se licitum puta effundere sanguinem etiam licite per fleubothomiam propter loci honestatem:nam tūc bene staretur verbis statuti.⁊ sic contra faciens incurreret penam damni ⁊ non lucri appositam si statutū ve

BIU Cujas

lit prohibere de se licitum in dubio non est tenendum nisi clare hoc pateat. Et predicta intelligūtur de extensione vel restrictione vltra quaz verba significāt de se. Si autem verbum habet plures significationes tunc illa eligitur quam elegendā ſignificatum verbi declarat vt quando⁹ lex dicit naturales filios esse in potestate patris⁹ intelligitur de naturalibus ⁊ legitimis quia alijs legibus declaratur q̄ filij naturales tantum nō sunt in⁹ patris potestate. Et no. q̄ significatio propria verbi dicitur illa in qua communiter capitur ipsum verbuz. vt in. l. labeo. ff. de suppelle. lega. Item statutū imponens penam pecuniariam p adulterio. vel homicidio pro quibus est pena mortis de iure communi: vtruz valeat. Archidi. in. c. duo ista nomina. xxiij. q. iij. ⁊ in c. fi. ne cle. vel mo. li. vi. ⁊ hosti. ⁊ Jo. an. in l. fi. de consuetudi. decidunt q̄ nō valet qz constitutio debet esse iusta equa ⁊ vniuersalis. iij. distin. c. erat autez lex. sed ista est iniqua: quia per eam datur occasio facile delinquēdi. l. ii vnus. §. illud ꝟo. ff. de pac. c. quēadmodum. ⁊. c. si christus. versi. quedam enim de iureiurando. nil enim magis appetimus quā saturare voluntatem nostram cum possimus. Cum ergo quis scit se pro homicidio non morituz citius facit nec suam culpaz pertimescit cū sperat posse redimere eam. Bal. solus apud legistas in. c. i. §. iniuria. de pa. iur. fir. in vsi. feu. dicit sine aliqua allegatione hoc statutum in ualidum esse quando imponit penaz pecuniariam paruā ⁊ sic non contemptibilem: alias sec⁹ et nichil allegat. Sed Zodo. de Roma probat per tex. in. §. pena. instit. de inrur. vbi dicitur q̄ valida erat lex. xij. tabularum olim que propter delictum imponebat penam pecuniariam. et hoc propter magnam veterum paupertatem. Item allegat glosam dicentez. Qui rustico aufert porcum aufert sibi oculuz. l. illicitas. ff. de offi. presi. Item rustici non audent optare pecunias in comitatu florētino vt. l. domini predioz̄. C. de ag. ⁊ censi. libro. xi. Item statuta cōmuniter fiunt q̄ qui steterit in ciuitate p tot ānos efficitur cuius q̄ si nō steterit cōtinue sed p maiorz pte tēporis an locum habeat statutum. tex. est singularis in l. cum delationis. §. sabinus. ff. de fun. instru. instr. q̄ leg.

¶ Statutū siue lex puniēs vnū delictuz ⁊ presupponēs aliud nō valet in illū in quo nō verificatur delictū presuppositum glo. vnica. in. l. mācipia in verbo aduocandum C. de ser. fugiti. verbi gratia. Statutum dicit turbans aliquem in possessione puniatur pena centum: ⁊ restituat possessionem punit eū turbantē: ⁊ p̄supponit possessionem iniustā. si ergo quis non abstulit possessionē nō punitur pena statuti per hoc dicit Zodo. de Roma q̄ lucratus fuit sex florenos. Item rome erat statutuz q̄ quicūq̄ nō exequeretur dispositionē defuncti infra ānuz priuaretur omnibus beneficijs suis ⁊ excōmunicaretur ⁊ statim restitueret bona testatoris. iuxta. c. si heredes. de testamen. quidā relictus executor ex testamēto nunq̄ habuit bona in posse suo: sed erāt penes heredēnō fuit executus infra ānum: ⁊ cū fuisset beneficijs priuatus ⁊ excōmunicatus. Dicit Zodo de romaſe determinasse q̄ male fuerat excōmunicat⁹ quia p̄suppositum statuti scilicet q̄ habuerit bona in posse suo non verificabatur in eo: vbi dicit hoc bene notādum. Item statuti causa cōpromitti nō potest. casus est in. l. nō distinguemus. §. deliberati. ff. de arbi. ⁊ ca. causa de in integr. restitu. potest de ea incidenter cognosci casus singularis in glo. cū ponas. C. de re. credi. qz idem ē in arbitrio quod iudice de quo i. l. quotiēs. C. de iudi. Item statutū phibet habētē vnū officium acceptare aliud: si acceptat pena habet vt careat acceptato: ⁊ puatur officijs seu bñficijs ⁊ salario p̄mi tex. singularis ē in. l. quisquis. ff. de cohar. p̄n. li. xj. ⁊ ibi p bar. Itez statutū ē q̄ credat testib⁹ deponentib⁹ de credulitate an valeat. Dicit hosti. et dominus anto. de butri. in. c. i. de appella. q̄ nō valeat. De hoc secundum Zodo. de Roma in. l. i. ff. de vē. inspi. ⁊ in. l. quid tamē. ff. de ar. et

BIU Cujas

plene per dñm anto. in. c. quotiēs. de testa. vbi nō valet dictū testium p verbum credo Jtez statuta ciuitatis inder seruare iurat queritur an iudicās cōtra statutum continēs id quod ius cōe sit periurus. ⁊ recidit in hoc an statutū cōtinens id quod ius cō mune sit ius cōe municipale bal. l. ij. ff. ō cō sti. pecu. dicit esse casum singularē. l. magi stratus. ff. ad mump. ⁊ dicit Lodouicus de Roma hoc nescio extendere. Jtem statutuz prohibet aliquando ne doctores salariati vadāt ad allegādum seu aduocādū ⁊ si fa ciunt debēt deponi a matricula aduocato rum ⁊ priuātur salario illius anni ſm bal. singulariter in. l. placet. ī fi. C. de episcopis et cle. īmo dantes licētiam doctoribus sti pendiarijs republi. aut armigeris cum nō possint quia cor officiū ad hoc nō extendi tur vt vadant ad balnea naturalia vel alia loca similia. Salariū illius temporis quo licētiam dederūt ipsi officiales de proprio soluere tenētur. casus est singularis in. l. p hanc. C. de eroga. milita. an. li. xij. ſm Lo do. de ro. Jtez no. q in statutis cōmuniter locum habet. ar. a cōtrario sensu hoc tamē est limitādū nisi ar. illud sumatur q statuē tes in penam inciderēt tūc em nō valet vt est glo. in cle. i. super verbo. facere ⁊ exqui situs de vsuris.

¶ Stellio dz qui animo incōstans ⁊ vari est verbo vel facto vel qui rē aliquam obli gauit alicui ⁊ deinde impignorat alij non facta mentione de primo ⁊ generalit q in his criminalibus casus dz dolus in ciuili bus dicitur stellionatus. Stellio em ppria est aial varijs maculis plenum ⁊ venena tum simile lacerte et est corpe pictum lucē tibus guttis vi. de hoc. ff. crimē stellionat

¶ Sticus est proprium nomē.

¶ Stigma est signū vel instrumētum quo brachia fabricēsium figurabantur cui erat impressum nomē imperatoris facies vero eorum nō figurabantur. vt. l. si quis. C. de pe. scōm Jo. an. c. si iudex laicus de se. ex. li. vi. in glo. verbi agnoscitur.

¶ Stipes est psona a q alij originē ducūt

¶ Stipulatio est firma verborū cōceptio qua quis aliquid se facturū daturum vel p mittit alteri sup hoc ipm interrogāti ⁊ dici tur a stipulon grece quod est firmuz latine denotatur etiam a stipite. Cōstat autez sti pulatio ex interrogatione premissa ⁊ rñsio ne subsequēti quēadmoduz cōtradictio ex affirmatione et negatiōe hoc modo promit tis vel dabis michi. x. promitto vel dabo tibi quādoq dicitur stipulat ille qui promittit p stipulationem passiue. Vel sic stipulatio est solēnis promissio facta interrogatione precedēte ⁊ responsione sequēte.

¶ Stipulationum alia est pura alia cōdi tionalis et alia in diem.

¶ Stipulatio pura. Est que nec fit sub cō ditione nec in diem sed pure vt dicendo da bis hoc dabo

¶ Stipulatio cōditionalis bz fieri sub cō ditione b modo promittis michi dare centū si nauis ex Asia venerit ⁊ rñdes promitto.

¶ Stipulatio in diē fit hoc mō dabis mi chi. x. in kalendis Julij ⁊ respōdes dabo.

¶ Stipulatio aquiliana est q nouat oēm cōtractum: vt sic quicquid michi debes ex quacūq causa idem michi promittis: si enim ex mutui datione michi debitor sis velim q acceptū ferre id est per acceptilationem remittere non poterit res expedire nisi per obligationem que in rem contrahitur. Re qui supra aquiliana actio.

¶ Stipatus. i. vallat fulcit ſm Jo. an. in cle. pastoralis. vſi. notorium de re iudi.

¶ Stinarij dicuntur amatores idem dicū tur carnearij.

¶ Stratū dicitur generaliter omne genus vestis vel omne indumētuz vt. ff. de verbor signi. sed magis proprie vestes cubicula res dicimus stratum a sternēdo vnde etiā via publica strata dicitur.

¶ Stratores etiam a sternēdo dicūtur q custodientes in carcere reos cōdemnatos puniebat vel stratores dicūtur esse isti qui stabulis vl equis stantibus in eis presunt et dicitur a stratorio secūdū Aso. C. de stra to. libro. xij. in Rubrica.

BIU Cujas

¶ Studium vt dicit Azo. est vehemens ⁊ assidua ad aliquaz rem agendaz cum summa voluntate occupatio ex qua voluntate labor in opus defertur ⁊ perdit laboris tediū versus in oblectamentum.

¶ Studiū liberale ⁊ latinuz olim tm̄ erat ratione et cōstantinopolis. in alijs autem locis nō nisi ex priuilegijs. vt. C. de stu. li. in rubro ⁊ nigro. li. xi. ⁊ in ꝓhemio. ff. hec autem tria hodie īperio scisso studiū ī multis locis fit ⁊ maxime bononie que legal' studij obtinet monarchiam. sed vtrum ī festis ⁊ diebus dn̄icis liceat studere. io. an. dicit ꝙ sic: dū studium fiat sine solēnitate nō propter lucrū cuz non sit opus seruile sed cū solēnitate puta in publicis scolis n̄ licet. anto. de hut. dicit ꝙ causa consilij dādi vbi necessitas suadet. s. quia causa est tēpore ꝑitura vel de loco longīquo tūc licet studere etiam ad lucrū alias nō nec in sciētijs positiuis que ad lucrū vel honores tēdunt sed in theologia ⁊ speculatiuis sic. et addit panor. etiam in iure canonico cū sit theologia practica quia talis laborat ī vinea dn̄i ⁊ efficitur per hoc speculatiuus ⁊ abstrahitur a vicijs non autē cultus diuinus vel officium per hoc pretermittatur. sanius enīz est maioribus studere ⁊ mentes occupare quaz ociū insequi vel in laruis vagari immo melius esset domi manere q̄ festa ecclesiarum propter dn̄as visitare: vt no. c. i. de feri. ⁊. c. odi. ⁊ proiecit festiuita. vr̄as. xxiiij. q. i. vbi etiaz vidua q̄ in corbanū duo minuta posuerat a saluatore omībus p̄fertur. qꝛ dn̄s nō ea que offerūtur: sz volūtatē offerētiū respicit. Studeat ergo diligens scholaris diebus feriatis ⁊ alijs: quia nō sufficit diu fuisse in studijs: sed bene ⁊ laudabiliter vixisse cōmendandū est. xij. q. ij. gl'ia ep̄i in fine. Nec aliquis repēte fit summ⁹. de peni. di. ij. §. hec quo de charitate ⁊ glo. in. c. cū ex litteris. de in inte. resti. Et non pōt quis modico tp̄e multū addiscere. lxviij. distinc. §. i. q̄uis ingeniuz ī bn̄ studentib⁹ interdum suppleat tp̄s. lxxvij. dist. monachus vbi dr̄ Quantū de tēpore decerpit' morū hoc docetur hr̄e ꝓbitas ꝙ prolixior ꝯsuetudo nō contulit. aduertat etiā dictū iuriscōsul. ff. de fideicōmis. liber. in. l. apud iulianū vbi dicit. Si vnū pedem tenerem in sepulchro adhuc discerem.

¶ Stuprū est illicita virginis de floratio. q̄uis in vidua cōmitti dicatur. nisi sit meretrix. vel illicita cōcubina scd̄m. l. ff. de cōcu. l. in cōcubinatu in fine. Itez committit' in pueris. ff. ad. l. iul'. de adul. l. stu.

De Su

¶ Suarij. Require supra Porcarij.

¶ Suasio accipitur in bona parte vel in mala. ff. de seruo corrupto. l. i. §. ꝑsuadere et. C. de fur. ⁊ ser. l. siquis.

¶ Subgrūda est vna pars tecti vniuscuiusqz domus que incūbit extremis capitibus tignoꝝ tectualiū vt. ff. de his q̄ deiec. vel effude. l. si vero. §. p̄tor ait. Et alias dicitur sub grauida: vel subgrādia.

¶ Subrogare ē aliquem in locum alteri⁹ substituere: vel constituere. vt officiales vl' iudices alios subrogant. Et potest scribi r. pro. b. cōmutando. vt surrogare.

¶ Subornatio est informatio facta per aliquē de veritate tacenda: et falsitate dicēda ꝯz guil. de mō lau. ī cle. testib⁹. de testib⁹

¶ Subsignare est subscribere vt testes in cirographo solent signare ⁊ quasdam notulas subscribere. Et quando subscribēs se cōsentire dicatur: ⁊ qn̄ non ē bona glo. in. c. presbyterorum in verbo subscripserit. de reb. eccle. non alie.

¶ Substitutio est secūda ꝯditōalis institutio. quia institutio dicitur primus gradus ⁊ substitutio scd̄us. Et lz substitutiones in infinitū de vno in aliū pn̄t ꝓcedere tn̄ oīs institutio post primam dr̄ substitutio. ⁊ scd̄us gradus: sicut secūde nuptie dicūtur oēs que sequūtur prīas. Et diuiditur quia substitutionū alia est directa. alia obliqua. Et nota dr̄am inter verbum directum: obliquum: ⁊ cōmune. Vnde directū est quod significat vt ille cui relīquitur: vl' ī quē dispōit' sua manu recipiat vt ē ꝟbū ī

BIU Cujas

stituo: vt patet. ff. de here. insti. Item illud heres esto. vt ibidē. Item accrescat silr ꝟbū capiat vel accipiat. sz verbū obliquuz ē quod significat vt ille in quē dispōitur: vel cui relinquitur de manu alterius accipiat vt est verbum restituo. facit. l. institu. ff. ad trebell. ⁊ per to. ti. Item volo ⁊ qñ ꝑ fidei cōmissuz pars hereditatis est restituēda. l. pater filiū. §. fi. ff. de lega. iij. Itē verbū rogo ⁊c. sed verbū cōmūe ē quod vtranqz significationē: siue de manu sua siue de alteri⁹ recipiat: vt est verbum substituo. sicut ī l. centurio. ff. de vul. substi. Habet eñ qñqz directā significationē: qñqz obliquā. Substitutio directa dicitur cum nullo mediāte quis capit hereditatē deficientis: et directe efficitur heres ipsi testatori qui īstituit eū. īsti. d vul. substi. §. quo casu. Et hec sub diuiditur. quia alia est vulgaris: alia pupillaris: alia exēplaris. alia breuiloqua. siue reciproca. alia compendiosa.

¶ Substitutio vulgaris dr̄ qz de vulgo ⁊ a quolibet fieri pōt. dum tñ ꝫ testamentū facere. et illo ex testamento capere possit. Et hec diuiditur. q̄a quedā ē vulgaris expressa ⁊ q̄dam tacita. Substitutio vulgaris expressa ē que fit verbis negatiuis expressis hoc modo. Titius heres esto. ⁊ si heres ille non sit. vl' erit: seius heres esto. i. fit. sic enī instituo te michi titiū heredem et si te noluerit: vel nō potuerit esse heres. sit heres seius. Substitutio vulgaris tacita fit per verba affirmatiua veluti cū verbo miles puberem ⁊ impuberem heredes instituit: et cōi verbo eos substituit. ꝫ mō. seij īpubes ⁊ meuij pubes heredes estote: vl' sunto. quos vnanimit' inuicē substituo. vel sic. et in idē redibit. puberē seyū. ⁊ īpuberem heredes facio. ⁊ eos sibi inuicē substituo. qua substitutione colligo ꝙ si vnus nō fuerit heres. vl' si vnus moriatur alius ī solidū sit. Et dr̄ vulgaris. qz fit a quolibz de vulgo. siue sit in ptāte siue non. Et dr̄ tacita quia puberē tacite vulgariter impuberi substituit. que substitutio magis esset pupillaris nisi ꝓpter adiūctā personā. Sz in milite talis substitutio pupillaris est ꝓpter preuilegiū militis. que substitutio q̄tū ad puberē vulgaris est q̄tū ad īpuberē pupillaris. quoniā si pubes hereditatē adeat ꝑ parte sua non euanescit substitutio pri⁹ facta. sed si impubes hereditatez adeat priusq̄ expleuerit pubertatez. vnde sub expressa pupillari continetur tacita vulgaris. ff. eo. ti. l. nam hoc iure.

¶ Substitutio pupillaris est que soli pupillo ⁊ impuberi fit. Et ē etiā duplex. alia exp̄ssa alia tacita. sustitutio pupillaris expressa fit hoc mō iste filius me⁹ impubes heres esto ⁊ si heres non erit aut si heres erit et infra pupillarē etatez decesserit ille heres esto vel sic instituo michi in heredē. T. filium meū pupillū et si nō erit ⁊ si erit heres: et infra annos pubertatis vl' in pupillari etate decesserit substituo ⁊ seiū: hec dr̄ expressa substitutio: qz in eo omīa verba exprimūtur que exprimi oportet.

¶ Substttutio pupillaris tacita. Est hec filius me⁹ īpubes heres esto ⁊ si ille non erit iste heres esto vel sic q̄squis michi heres erit sit heres filio meo. hec dicitur tacita: qz verba quedā nō expressa ꝫ tacite sub intelliguntur q̄ exprimūtur in expressa substitutōe pupillari. Nam ꝑ hanc tacite intelligitur ꝙ si fili⁹ decesserit in pupillari etate ille qui erit heres parti erit heres filio. Et debentur ille pupillares substitutiōes solis pupillis in potestate parentū exñtibus ⁊ ab ipsis parentib⁹ fiunt ꝑ quod euidenter patet ꝙ nō a matre sz a solo patre fiūt cū mater filios nō hēat in ptāte. Sed nunq̄ substitutus ex pupillari expressa repellitur a matre pupilli ⁊ substitutus ex tacita repellitur a matre pupilli ⁊ succedit ipsi pupillo mater. Itē qui est substitutus ex pupillari substitutōe fit heres ipi pupillo Ille vero q̄ est substitutus ex vulgari fit heres ipsi testatori. Itē pupillari tacita intelligitur eē vulgaris expressa q̄ mater substituit' pupillo. Et hoc propter priuilegiū matris. Item eodem modo quando quis pupillo vl' alij substituit' ꝑꝑ adiūctā ꝑsonā

BIU Cujas

¶ Substitutio pupillaris cōpendiosa est que fit ꝟbox cōpēdio q̄verba in pupillari expressa sunt plurioza. Et ex b̄ dr ꝓpediosa ꝛ hz fieri b̄ mō. Instituo tituꝫ filiū meū michi m heredē ꝛ q̄cūq; decesserit sine filijs substituo ei Seiū: vel sic. Iste filꝰ ipubes heres esto ꝛ quocūq; tpe decesserit ille heres esto que substitutio tm̄ locū hz in multe de hoc in. l. precibus. C. de ipub. ꝛ alt. substi.

¶ Substitutio breuiloq; siue reciproca. Est que cōtiet duas vulgares ꝛ duas pupillares substitutiōes vt cū duo ipuberes instituti a parente q̄ hz eos ī ptāte iuicem substituūtur b̄ mō. S. ꝛ T. filios meos impuberes michi istituo heredes ꝛ eos inuicē substituo. Uñ qz ꝓtinet exp̄ssam pupillarem si aliqs p̄dictoꝝ decesserit ī impuberi etate mr̄ in puberis descēdentis oīno repellitur ꝛ succedit substitut. Et hanc substitutionē ler appellat reciprocam et oēs quattuoꝝ exp̄esse sunt.

¶ Substitutio exēplaꝛ vel exēplaria. Et que fit a pentib⁹ vtriuscz sex⁹ filio furioso vel mente capto. Et dr exēplaris qz fit ad exēplū pupilli substitutōis qz sicut paꝛpuidet filio pupillo qui testari ñ pōt de ꝓprie rede. Ita puidet filio mētecapto vel furioso ꝛ fit b̄ mō. T. filiū meū furiosū vel mētecaptū michi heredē istituo. Et si decesserit furiosus vel mētecapt⁹ añq̄ ad sanam mētē puenerit substituo ei talē filiū suū vl̄ fratrē vel aliquē alienū si deficiat filius vl̄ frater.

¶ Substitutio obliqua siue non directa. Et ē fideicōmissaria ꝛ ē illa que fit p fideicōmissum vt b̄ quicūq; vīm sine liberis decesserit rogo vt ei⁹ portio ad supstitutē puenat. Et q̄n quis istituit heredē ꝛ eius fideicōmittit vt q̄cito possit eius hereditatē adeat ꝛ eā alteri certe persone cui ꝛ q̄n testatoꝝ voluerit restituat. videlicz tali die vel sub tali cōditiōe si decesserit sine filijs vt si forte in ea conditōe fuerit q̄ testatoꝝ magis diligat eū ꝛ ex testamēto eius dirꝫto michil capere possit puta qz directe ꝛ imediate capax nō ē q̄lis est spurius saltē hoc mō aliquid capiat ꝛ cōsequatur ex hereditate vel tota ipsaꝝ hereditatē. vt. C. ad trebel. p to. quasi ꝛ. ff. eo. ti. in multis. ll. ꝛ in c. Raynūcius. ꝛ. c. Raynaldus de testa. Et nota q̄ in substitutiōibus fideicōmissarijs locū hz q̄rtarū deductio. in directis aūt nō c. Si patet. de testa. li. vi. vbi ē casus ꝛ ibi vide glo. de his substitutionib⁹ ē glo. in. c. Ramūcius. prealle. ꝛ insti. de vulga. ꝛ pupil. substi. per totum.

¶ Substitutus heres. Require supra heres substituꝫ. Et nota q̄ ī oībus substitutionib⁹ prio precedere debet istitutio sicut primus grad⁹ ꝛ postea pom debet substitutio vt secundus. Hinc est q̄ dicitur institutus primus heres et substitutus secundus. l. cum proponas. C. de heredi. instituꝫ.

¶ Subhastari est rem venalē propōi hasta supposita quod frequēs ē circa predia que nūciantur vel censentur fisco vacare ꝛ sic p subhastationē plus offerenti debeꝫ.

¶ Subsidiaria actio. Require supra actō subsidiaria.

¶ Subpunctare litteram est eam damnare punctis suppositis: vt quando littera superflua inferius punctatur. vt habetur supra de littera. C. in versi. cancellare.

¶ Successio quandoq; fit de capite in caput. ꝛ quandoq; de gradu in gradum secundum Azo. in sum. de success. edic. C. ꝛ ff. eo. titu. l. i.

¶ Successio de capite in caput est cuꝫ deficiente primo capite liberoꝝ oritur ꝓm caput agnatoꝝ ꝛ isto deficiente succedit tertium caput cognatoꝝ ꝛ cognatis deficiētibus succeditur quarto per ordinem vnde vir ꝛ mulier ꝛ vxor: vt. C. in titu. vnde vir ꝛ vxor. in auten. preterea.

¶ Successio de gradu in gradum est quādo plures persone sunt in eodem capite in diuersis gradibus. vna prioꝝ altera posterioꝝ nam prioꝛe repulsa spe vel repudiatione sequens succedit. vt. ff. de succes. edi. l. i. et. C. eo. titulo. per. azo. in sum.

sñ

Et ad plenioꝛē.ſ.doctrinam ſucceſſionum ab inteſtato.ſic eſt diſtinguēdū. Aut dubitatur q̄liter deſcendētes ſuccedāt aſcēdentibus. Aut q̄liter aſcēdētes deſcēdentib⁹. Aut q̄liter collaterales collateralib⁹. Prio caſu aut ſuperſunt legitimi ⁊ naturales. Aut legitimi tātuz. Aut adoptiui. Aut naturales tantū. Aut nati ex illicito coitu vt ſpurij ⁊c. Si legitimi ⁊ naturales. aut ſunt tm̄ filij p̄mi grad⁹ aut vlterioꝛes. Primo caſu aut oēs emācipati. aut oēs inteſtate ſunt et tuncq̄ure veteri ⁊ nouo ſuccedūt eq̄liter ſublata differentia ſexus. vt l.xij.tab.⁊ inſti. de here. que ab inteſta. de fe. §. emācipati. C. ō ſuus ⁊ legi. here. l. vlt. et autez. in ſucceſſione ibidē. Aut ſupſunt quidā emācipati ⁊ q̄dā in poteſtate. ⁊ tūc iure veteri digeſtoꝝ vocabantur emancipati de iure pretorio exiſtentes in ptāte et de iure ciuili oēs equaliter: ꝛ diuerſis iuriꝫ vocarēt. C. de legit. here. l. memīmus. ibi. Cū igr̄ p̄toꝛem filiū emancipatuz ⁊c. ff. de bo. poſſ. l. ſed cū patrono. §. bonoꝝ. In iure vero autenticoꝝ vocabātur etiā emancipati cū ſuis equaliter: vt in auten. de here. que ab inte. defer. §. reliquū ibi. In illa ⁊c. Si vero ſupſunt vlterioꝛes aut erāt cōcenti viuente eo de cuius hereditate agit aut eo moꝛtuo: ſi eo viuente: aut naſcuntur eo ſupſtite per quē conunguntur: aut conſtat eos excludi ſi velit ille adire hereditatē: qz precedit eos in gradu. ſed ſi nolunt: vel non poſſunt: qz moꝛitur anteq̄ adeant vocantur vlterioꝛes p cū comūcti ⁊ ſi ſoli: et code gradu vocantur equaliter ſi cū patruus vocātur in ſtirpes iure veteri ⁊ nouo. Idem ſi naſcūtur moꝛtuo patre. qz paria ſunt eū nō eſſe moꝛtuuz: ⁊ repudiare: ⁊ eū moꝛi anteq̄ repudiat: ſi nō erant cōcepti moꝛtuo eo de cuius hereditate agit nec pretorio nec ciuili iure vocantur: nec excludūt ſequētes: vt hec oia eiudēt pbātur. C. de ſuis ⁊ legit. here. l. nepotes. ⁊ in auc. in ſucceſſione ibidē. pal. ⁊ inſti. de here. q̄ ab inteſta. defe. §. cū filius ⁊ in auc. de here. q̄ ab inte. defe. §. reliquū p̄al. colt. ix. ⁊. ff. de iniuſt. rup. irri. te. l. ſiq̄s. filio. Sane tm̄ b̄ intelligāt ee vera nō eq̄litate tituli. C. de his qui añ appa. ta. l. vnica ⁊ de cadu. tol. l. i. §. in nouiſſimo eo caſu qm̄ ius cōpetebat adulto filio. vt. C. ad ſenatuſcōſul. oꝛphi. l. vlti. p̄dicta. pcedūt ſi naſcūtur eo exīte i ptāte p quē conūgūtur. Si vero fit emācipatus ⁊ nepotes reponant. i. remaneāt in ptāte eius de cuius ſucceſſiōe tractat. Cōſiderato iure ciuili antiquo preferuntur nepotes. ſz p edictū de cōiūgendis cū emācipato liberis cius vocantur ſil. ⁊ tm̄ pſeq̄t filius q̄tū oēs nepotes ex eo nati: vt apparet. ff. de cōiunge. cū emanci. l. eius. §. int ip̄m. ff. de ꝓtra. tabu. l. i. §. q̄ hēant: ⁊. l. qui bz. ⁊. l. q̄ emācipat⁹. §. ſi p̄. Sz iure nouo auctēticoꝝ preferūt filij: qz prioꝛes in gradu cū ſublata ſit dīa patrie ptāt. Et ſic ē correctus ille titul⁹ de cōiūgē. cū emāci. vt no. co. li. i p̄n. ⁊. C. de ſuis ⁊ legit. hec. l. fi. et auctē. in ſucceſſiōe ibidē: q̄ō intellige vt ibi dī. naz titulus ille adhuc hodie manet ſm Jaco. de raueñ. alias de rauani. ſ. quo ad ſucceſſiōes ex teſtamēto. ſi aūt moꝛtuo aſcendēte ſupſunt aſcendētes legitimi tm̄: vt adoptiui. tūc ſi dantur in adoptōez deſcēdentib⁹ p lineā maſculinā vel femininā ſuccedūt eis ex teſtamēto ⁊ ab inteſtato ex hereditati hūt q̄relā. Si dant extraneis i adoptōez aut moꝛitur p̄ adoptiu⁹ teſtat⁹ aut inteſtat⁹. ſi teſtatus regl̄r nichil relinq̄re cogitur. Fallit in caſu ſi arrogat⁹ ſit impubes cui cogit q̄rtā relinquere ex ꝓſti tutiōe diui pij. vt. l. papinian⁹. §. ſiquis. §. de offi. teſta. ita ſimpl̄r dixit Cy. Sed q̄d ſi erat fact⁹ pubes an debeat ſibi q̄rta dic. no. C. de adop. l. ij. Si aūt moꝛit⁹ p̄ adoptiu⁹ inteſtatus: aut ſine legitimis ⁊ naturalib⁹ ⁊ tūc ſm oēs ſuccedūt adoptiui. Aut extāti b⁹ legitimis ⁊ naturalib⁹ ⁊ tūc repꝛobata quoꝝūdā opiōne q̄ dixerūt p̄riū vocā tur et cū legitimis ⁊ naturalib⁹ eq̄lit. ſi tpe moꝛtis repiāt̄ur in ptāte. b. pbāt. C. de ſuis ⁊ legi. hec. l. fi. Tertio caſu qm̄ moꝛtuo aſcendēte naturales tm̄ ſupſunt. aut extātibus legitimis: aut nō extātibus. prio caſu aut

BIU Cujas

decedit pater testatus. aut intestatus. Si decedit testat⁹ tunc pōt eos instituere ī vncia: vt in. l. ij. ⁊ ī auc. ibi. posita. C. de natu. libe. si intestatus in nichilū succedūt: sz aluntur in auc. de natu. libe. §. si vero. ⁊. C. de natura. libe. auc. lz. scdo casu qñ non extantibus legitimis filijs naturales supersunt extātibus parētib⁹ aut non extātib⁹. Si extante aut descēdit testat⁹ ⁊ tunc pōt naturales instituere in solidum parentib⁹ relinquendo legitimā: aut intestatus ⁊ nō supersit cōiunx legitima ⁊ tunc succedunt in duas vncias vt in autē. lz preal. Quarto casu qñ supersunt spurij: aut tractat̄ de successiōe linee paterne aut materne. si paterne spurij ex illicito coitu nati nulli succedūt in auc. Qui. mo. na. eff. fi. §. vlt. Si materne aut tractatur de successione matris. aut successione coniūctorū per matrem. si matris aut nō ē illustris aut illustris. Si primū videlicet non illustris. Aut supersunt spurij vulgo quesiti. aut supersūt spurij incestuosi vel nepharij. Si sunt vulgo quesiti succedūt matri indistincte. vt. ff. ad turpilia. l. i. §. i. Et isti. eo. ti. §. Nouissimo. Si sunt suscepti ex damnabili coitu nō succedunt vt in auc. qui. mo. na. ef. fi. sui. §. fi. Si vero mater ē illustris tūc aut extātib⁹ iustis filijs aut nō. Et dic. vt. C. ad senat. cōsul. orphi. l. siquis. Si vero de successione coniūctoꝝ per matrem indistincte succedūt. ⁊ eis succeditur: vt. ff. vnde cogna. l. si spurius. et. l. in hac pte. Secundo casu principali. s. quando agitur qualiter ascendentes succedant aut superest pater ⁊ mr̄ vel mater tantum aut vterqꝫ simul cum frībus vtrinqꝫ coniunctis: aut cum cōiūctis ex altera parte tantum aut supersunt au⁹ vel auia vna cū fratribus. Prīo casu iure veteri preferebatur pater mater si fili⁹ fuit in potestate quia oli occupabat iure peculij ⁊ qꝛ erat agnat⁹ mater vera cognata vt ff. ad turpil. l. vlti. Itē b̄ erāt tunc vera ī naturali ⁊ legitimo pr̄e. secus in naturali tm̄ quē nō hz ī ptāte ⁊ sic nō hz bn̄ficiū manumissoꝝ. Itē secus in legitimo. vt. ff. ad turpil. l. si pr̄em. hodie vero filius hz heredez et nō occupat iur. pecu. vt in auc. de here. que ab intest. defe. §. i. Itē sublata est dr̄ia agnatōis. ⁊ cognationis vt eo. ti. §. nulla et ideo pater et mater pariter vocātur. vt C. ad turpi. in aūt. defuncto. secundo casu locū hz insti. ad sena. consul. orphi. §. i. q̄a hodie simul vocātur in portiones viriles: vt in auten. de here. que ab intesta. de. §. cōsequēs ⁊ in autētica defuncto p̄al. Tertio casu prefertur pr̄ ⁊ mater fratribus cōiūctis ex altera parte tm̄ vt in auc. preal. defuncto ⁊c. Quarto casu ē opinio int̄ Bulgaꝝ ex vna parte ⁊ martinum ⁊ iohēm ꝑtibus ex altera vt in iaz alle. auc. defuncto. Tertio casu principali cū tractat̄ de successiōe collateraliū aut sunt frēs vtrinqꝫ coniūcti tm̄ ⁊ succedūt. vt. ff. d̄ suis ⁊ legiti. he l. i. §. vlti. aut supsunt cōiūcti ex altera ꝑte tm̄: vt vterini tātū vel cōsanguinei tantum tūc aut supsunt ex legitīo nati matrīonio aut nō. Si p̄mū tūc succedūt. vt. C. de suis et legiti. here. aūt post fratres. Si secūdū aut sunt cōiūcti ꝑ pr̄em tm̄ ⁊ nō succedunt vt ī auten. qui mo. na. effi. sui. §. filiū. Si ꝑ matrē succedunt etiā spurij. vel ex vulgo q̄siti vt. ff. vñ cogna. l. ij. aut supsunt vterini tantū ⁊ cōsanguinei tm̄ ⁊ tūc pariter succeduut in bonis a se quesitis. quia cognatio hodie ab agnatione nō differt: vt in autē. post frēs p̄al. Sz in bonis quesit] a pr̄e p̄ferūtur cōsanguinei et in q̄sitis a matre p̄ferūt̄ vterini. vt. C. de suis ⁊ legiti. here. l. de emācipatis. Et ī b̄ nō remanet illa lex incorrecta aut supersunt vtrinqꝫ coniūcti cū cōsanguineis tm̄ vel vterinis tm̄ et preferūtur vndecūqꝫ quesitis: vt ī autē. itaqꝫ. Cōia. de succes. Naz duplici iure vtuntur: vt in corpe vñ sumūtur aut supsunt frēs. ⁊ filij fratrū ⁊ tūc succedunt eadem distinctione seruata vtrinqꝫ cōiūctoꝝ ⁊ non cōiunctoꝝ: vt ī autē. Cessante. C. de suis ⁊ legit. here. dic. vt ibi. vel supsunt etiaz nepotes fratrum vel vlteriores: ⁊ tūc qui prior est in gradu potior erit in iure auten. post fratres preal. s̄m Dy. cuius fuit b̄ distinctio

BIU Cujas

pancis per Cy. additis qui hāc ponit ad
ſram. C. cōia dq̄ſucceſ. in auten. Itaq̄ p̄al.
Et datur ſup. C. auctoritate. de concel. pre
ben. li. vi. Ex dictis de ſucceſſione hereditaria talis oꝛiꝝ q̄ſtio. Utrū qui preferātur
in ſucceſſione inter pueros fratris ex matre tm̄ ex vna et inter pueros filie ſoꝛoris
pſis vl̄ pueros file fratris patris aut pueros filij ſoꝛoris patris partibus ex altera
In hac queſtione incidens caſus eſt talis
quidā. h. fuit frater ex parte matris tātuꝫ
cuiuſdam. g. vxoꝛis. b. idez. h. cū quadā. l.
famula ſua gñauit duas filias in ſtatu ſoluto de poſt ꝓtraxit. h. cuꝫ. l. matrimoniū. et
ipſa. l. in celebratōe matrimonij ſuas tenuit filias ſub mantello ſurgit ex hoc queſtio an iſte filie ſint legitiate. ꝛ poſſint ſuccedere vel ne. Et reſpondetur q̄ ſic videlꝫ
q̄ ſint legitimate ꝛ ſuccedunt ac ſi fuiſſent
legitie a principio generatōnis: fa. §. dubitatū. in auc. de inceſt. nupt. coll. ij. Quia legitimati per ſubſequens matrimoniū hñt
oēs ſucceſſiones quas habent illi qui ſūt
ab initio legitimi et naꝯales ita dicit bar.
in §. dubitatū ꝓcal. facit etiam. §. tribus i
autē. qui mo. na. effi. ſui. ℞ſi. reliquuꝫ col.
vij. vbi dicit bar. q̄ tales ſic legitimati effi
cūtur ꝓiogeniti ſiue poſtea alij liberi naſcantur ex eodē matrimonio ſiue nō ꝛ ſuccedunt illis pſonis q̄bus ſuccedūt illi qui
ab initio legitimi nati fuerunt. facit ad l.
l. cum quis. C. de nat. li. ꝛ inſti. de nupt. §.
fi. vbi glo. ſuper verbo iterdictū cū gl. pe.
Item in. c. tantū in prin. qui fi. ſint legi. Et
ad queſtionē ꝑncipalē. q̄ in caſu preſenti
pueri filie ſoꝛoꝛ [patꝛ] pueri filij fratꝛ] pꝛiſ
ꝛ pueri filij ſoꝛoꝛ] pꝛis ſūt i eod̄ gradu: tūc
filia frīs ex vna pte prefertur i ſucceſſiōe
pueris ſupradictis. patet hoc. C. de legit.
here. aut poſt fratres. cum ſi. vbi dicitur.
Quando defunctus non reliquit fratreꝫ
vel ſoꝛoꝛem [ex vtraq̄ parēte: nec eoꝛūdez
fratris ꝛ ſoꝛoris liberos ex tunc preferū
tur in ſucceſſione fratres ꝛ ſoꝛoꝛes ex vna
parte: ꝛ eoꝛundez liberi ꝛ ſunt in gradu vi
cinoꝛi q̄ pueri ſupradicti ſcilicet filie ſoꝛoꝛis patris: ꝛ pueri filie fratris patris:
et filij ſoꝛoꝛis patris: vt in auten. de here.
ab inteſta. veni. §. reliquum. ꝛ §. illud pa
lam. Idem dicit bar. de ſalice. in autē. poſt
fratres p̄al. ꝛ probatur. C. de leg. here. in
auten. poſt frēs. ij. vbi habetur q̄ poſt fratres et ſoꝛoꝛes ꝛ eoꝛū liberos ſuccedēt p̄mo alij ſcōm gradus ſuos. nam puer fratris ex vno parente eſt in tertio gradu conſanguinitatis. ſed ſupradicti pueri ſunt in
quarto gradu. et qui vicinioꝛ eſt in gradu
preferetur in ſucceſſione: ergo ꝛc.

¶ Suffragiū eſt ꝓprie patrocinīū quod p̄
ſtat aduocatus: aut conſiliū: vel ſeruituꝫ
rij. q. ij. ſuffragia. Quandoq̄ ponitur pro
ſalario quod debetur aduocato ſm Azo.
C. de ſuffra. Q̄ñq̄ eſt conſenſus in ſcript]
redact⁹. ſ. cū dicitur ego b noīe p̄ in prelatum. et ſic ſumitur de elect. c. perpetuo. li.
vi. Eſt etiam auxilū deprecationis p aiabus factū. Et ſic ſunt quattuoꝛ modi ſuffragandi pro aiabus ad quos oēs alij
dicūtur. ſ. oratio beatoꝛum hoīm: ſiue amicoꝛum. ieiuniū. elemoſina: et ſacramentum
altaris. vnde Miſſa. p̄ces: dona. ieiunia:
quattuoꝛ iſta. Abſoluunt aias quas purgans detinet ignis. de hoc vide glo. in. c.
cum creatura. de cele. miſ.

¶ Super. hec p̄poſitio de ſuo ſignificato
ſignificat in iure ypothecatōem: ꝛ per hoc
ſi teſtatoꝛ legat Annua decē ſuper tali fundo: ſenſus eſt q̄ ipſum fundum ypothecat
pro illo legato. et idem in promiſſione: nā
ypotheca dicitur ab ypos. id eſt ſub ꝛ theſis poſito quaſi ſuppoſito. Item dictio ſuper quandoq̄ nō ſignificat ypothecatōez
q̄ñq̄ aliquid impedit. verbi gratia. Concedo tibi decem annua ſuper tali re tranſferens in te dominiū ex hac cauſa per tranſlationez dñij impeditur ypotheca: vt in. l.
pignus. ff. de re. iudi. Item dictio ſup quandoq̄ ponitur p de: vt i. c. ſuper ſpoliatōe.
de ordi. cog. c. ſuper lris. de reſcript. c. ſuper eo. de elec. ꝛ ſic dicit Alexander. Cum
ſuper eſt pro de ꝛc.

¶ Q̄ñq̄ pōitur ꝓpter: vt no. i dict] iurib⁹

¶ Suffragari id est auxiliari. Inde dicũtur suffraganei. id est auxiliarij dyocesano rum eporũ. de elec. c. suffraganeis. vbi epi dyocesani dicuntur archiepiscopi metropolitam et possint eo tñ cõfirmato nondum consecrato nec palliato de mandato eius consecrari: vt ibi dicitur.

¶ Supinũ habet duos casus tantũ accusatiuũ et ablatiuũ. in ablatio significat terminũ a quo. vt minor natu: vt in. l. iij. §. minorẽ. ff. de mino. nam tps legis cõputatur a tempore natiuitatis vt a termino a quo. Sed in accusatiuo significat terminus ad quem: ratio quia volũtas defuncti. s. ei obtẽperari est terminus ad quẽ: ꝛ nec isto casu nec precedenti significat conditionẽ qz nichil quod suspendi possit subest. Supinũ ergo in vtroqz casu scz accusatiuo ꝛ ablatiuo sumptũ de se solo non importat conditionẽ nisi addatur ei verbum: vel participiũ futuri tpis: vt vẽturus vel iturus. tũc em̃ ex adiũcto quod cõtinet euentũ: conditionem significabit: sed non ex suo proprio significato: quo tantũ significat terminum a quo vel ad quem.

¶ Superficiales: edes sunt que i solo cõducto vel empto sunt posite quarum ppinquitas seu proprietas ciuili ꝛ naturali iure eius ẽ cuius est solum. vt. ff. de superficie. l. ij. vel edificia super soli faciem facta. puta quia dñs soli ex locatione cõcessit super solum suum edificia fieri.

¶ Superficies. de superficie in rem actõ. Require supra de actionibus.

¶ Suppellex ẽ domesticũ patrisfamilias instrumentum in quo continẽtur mense: scyphis. cephalia: subsellia: cultra: ipuria: vasa: oraria: aquaria: pelues. aquinaria. traha: vasa: estuaria: vulgaria. i. ad certum officiũ attributa ꝛc. instrumẽta dom̃: vt scribit pompon̄. D f aũt suppellex vt labeo aut. quia bñ q̃ i legatõe mittebãt scõm suppellectiles deporta bant vt i. l. labeo. ff. de suppel. lega. Que aũt p̄hẽdant sub vocabulo suppellectilis determiat bal. in. l. i legatis. C. de lega.

¶ Supplicarij dicũtur qui ob aliquod delictũ enorme in publicũ deuoluũtur erariũ que deuolutio dicitur bonorũ publicatio.

¶ Supplicatio: est petitio veme p̃oris errozis. Vel est q̃dã benignitat̃ ip̄i⁹ supplicãt̃ implozatio. Et ponũtur tres dñe iter supplicatõem ꝛ appellatõem: vt in glo. iij. c. ex lris. de ite. resti. Et sumitur supplicatio stricte p ea que porrigitur aduersus sniaz que petitur reuocari q̃uis alias capiatur large p qualibet precũ porrectione. Et ponit Butri. quartam dñam qz non licet tertio appellare: sed bene lz tertio supplicare quã dñam Joan. and. quẽ sequitur. Bar. reprobat dicens. But. errasse. quia si ĩtelligitur q̃ post duas supplicationes tertia admittitur: tũc ẽ cõtra casuz. l. si aduersus. C. de preci. ĩpe. offe. si sedo ĩtelligitur post duas snias latas in cã appellatõis liceat postea loco tertie snie facere supplicationez. Item falsum est: qz q̃ non licet tertia vice appellare nec licebit supplicare. Alia dicta licet in appellatione a sententia diffinitiua secus tamen in interlocutoria non sit necesse exprimi causam aliquam: tamẽ in supplicatõe necessario apponitur causa saltem colorata alias superior non debet admittere supplicationem. Item differunt. quia solus princeps superior concedere habet supplicationem sed appellatio etiam fit ab inferiori.

¶ Surreptio. Est repẽtina ꝛ festina alicuius falsitat̃ suggestio. Et dr a sub ꝛ repo. de b̄ notatur i. c. sup lris de rescriptis.

¶ Suspẽsio excõmunicatio ꝛ exiliũ differũt qz põt suspẽsus sine pctõ cõmunicare aliis homib⁹ ꝛ alij sibi. secus in excõmunicatione et exilio que tñ differũt inter se qz excõicat⁹ põt manere in ciuitate lz p̃uetur hoiz cõmunione sz in exilium missus repellitur taz a ciuitate q̃ a cõtione hoiz. vt suspẽsus celebrans perpetuo deponi debet. c. clericorum. de vi. ꝛ ho. cle. ꝛ. c. clerici. ꝛ latores de cle. excõmu. ministran.

¶ Suspensum dicatur id quod excedit domos vel vltra eas extẽdit. Qõ si ceciderit

BIU Cujas

et alicui nocuerit vel damnum intulerit in via publica eunti tenebitur domin⁹ dom⁹ illius de q̄ dānū illatū est. vt. ff. de his que deiec. vel effu. per totum.

¶ Suspectus dr̄ qui non ex fide administrat vt insti. de suspec. tuto. §. suspectus.

¶ Su⁹ quis dicatur. Cū dr̄ quis ꝓsequi ī iuriā suoꝝ vide ī. c. de cetero. de test. ⁊ in. l. si femīa. C. ad turpil. nā dr̄ ille q̄ ēt admittitur ad successionē ab intestato siue iure agnationis: siue cognatōis de quo aūt in. l. negāda. C. qui accu. nō pos. canonizatā. iij q. xi. c. negāda. Bal. ⁊ moderni dicūt illuz eē suū ꝓ quo pōt q̄s agere sine mādato cū sola cautiōe de rato. vt sunt oēs agnati cognati filij liberti patroni ⁊c. Cōtra quos nō pōt q̄s ꝯpelli testificari ī cā crimīali vt notatur in. c. de cetero p̄alle. Itē alit̄ capitur cū quis dr̄ eē su⁹. i. sue mēt⁹ vel apud se vt ī. l. fulcini⁹. §. adeo aūt latitatio. ff. q̄ ex cau. ī pos. Et ē ibi pulcher mod⁹ loquendi ꝙ furiosus ebri⁹ dormiēs pupill⁹ ⁊c. dr̄ ñ esse su⁹ nec patit̄ vēditōem alias vendicatōez de qua ibi. Nā nō se occultat qui suus nō est vt ī. §. adeo p̄al. Itē suū ē verbū ambiguū. Ideo dicēs suū ñ eē adijcere dz neqz sibi cōe. ff. de. verbo sig. l. pupill⁹ in fine ⁊c. et si quod cōe est meū dici pōt vt. l. serui electio. §. adeo. ff. de lega. i.

De Ta

Tabellarius siue tabellio. Est publica ꝑsona sacramēto astricta ī ciuitate vt rōnes ⁊ acta in formā publicam redigata p̄ncipe ad hoc officiū deputat⁹ ⁊ confirmat⁹. Vel sic est ꝑsona publica hñs officiū scribēdi instrumenta sup̄ ꝯctib⁹ vel alijs rebus ad faciēdā fidez sup̄ eisdē ⁊ tabellionat⁹ officiū ꝑ bñficij subtractiōez appellatōe postposita interdicti dz clericis ī sacris ordinib⁹ ꝯstitutis. c. sicut. T. ne cle. vel mona. Et dat ibi glo. rōem qz gen⁹ negociatōis est. Et finalit̄ tenet glo. ꝙ in cā ecclīastica vel sp̄uali pōt exercere officiū: vt. c. qm̄ de ꝓba. ⁊. xxvij. q. ij. Multoꝝ. Itē tabellio dz eē requisit⁹ ⁊ rogat⁹ vt ī Spe. de īstru. edi. §. ij. ꝟ. Sz pone. ⁊. §. iij. ī p̄ma colūna: vt ē glo. in verbo requisitis. in cle. romana. de iuriur. Itē tabellio cōpellitur cōficere īstrumēta si rogetur. Sz pone mādato supioris ñ vult cōficere quid erit. Rñdetur ꝙ p̄uat̄ officio tabellionat⁹ ꝟm bal. in. l. ꝓuidendū. C. de postula. Et est rō qz ē seru⁹ public⁹ h̄ tñ limitat̄ nisi vna cū officio notariat⁹ hēat aliud officiū annexū ⁊ illd̄ ꝑ quinquenniū exercuerit tūc eni inuitus rogari nō pōt. Casus est vnic⁹ ⁊ singular⁹ vt ibi notat āgel⁹ ī. l. i. C. de tabul. li. x. Sed queritur vtrū tabellio qñcunqz vult possit renūciare officio tabellionat⁹. rñdetur ꝙ nō rō qz nemo potest renūciare suo officio nisi in manus supioris cōcedentis. l. legātis. ff. de offi. presi. c. admonet de renunc. et. c. qd̄ in dubijs. eo. ti. Bal. ad h̄ inducit l. filijs. ff. de fur. Itē queritur an tabellioni cui tp̄e rogatus fuit solutuz de mercede cōfectiōis instrumenti debeat iteruz solui qñ pars velit habere copiam instrumenti. Rñdetur ꝙ sic. glo. ē no. ī. l. fi. §. exēplaria. C. de principi. agen. in re. li. xij. quod ē mēti tenēdi secūdū Lodo. de roma. quia quotidianū. Cetera q̄plura vide. supra de I ⁊ N. Et quot personis equiualeat tabellio ī fide scriptis adhibenda. est glo. in verbo duos viros in. c. qm̄ contra falsam deprobat. Et nota licet sacerdos nō debeat exercere officiū tabellionatus. c. sicut te. preallega. tamen si conficit valet. scd̄m Bar. in l. vniuersis. C. de edē. Sed pone sacerdos scribit legatum sue ecclesie vt tabellio: an talis scriptura valeat et probet. Respondetur ꝙ sic. c. cū inter nos. de re. iudi. vbi determinatio. an. ⁊ ꝓbatur quia potest eē testis. c. rainūtius. de test. nō ob. ꝙ pater nō potest conficere instrumentum pro filio: vt ē glosa singularis ī lege impuberis. §. i. ff. de fal. quia non est eadaz ratio in patre et sacerdote. Itez punitur tabellio qui accipit aliquid ēt a spōte soluēte vltra ꝓpriū salariū scd̄z bal. ī autē. sed hodie. C. de epi. ⁊ cle. Itez scribēs falsum instrumētuz immunitatis debet puniri pena ignis

BIU Cujas

casus in.l.i.C.de mu.cõcef.li.x.Et scribẽs illicitũ instrumentũ perdit manum.c.imperialez.§.scriba.de.pbis.alie p Federicum Itẽ scribẽs instrumentũ vsurariũ ẽ puruſ t nõ põt amplꝰ ꝓficere.t põt ꝓnũciari infamis ꝑm hoſti.in ſum.de vſur.in fi.§.finali.ꝑſi.q̃d de notario.t Archidyaco.de hoc xxxviij.diſtin.c.ſicut.

¶ Tabularij etiã ꝑm accur.ſunt q̃ facien dis publicis inſtrumẽtis publice ꝓſunt in ſingulis ciuitatibus.Require.ſ.Scribe.t xxxvi.q.iij.§.põt ad fi.t.C.de tabu.li.x.

¶ Tabernarius dicitur qui tabernam exercet:vinum vendens.

¶ Tabule teſtamenti inde vocate ſunt.qz ante cartarũ vſum in tabulis tã teſtamẽta q̃ cplẽ ſcribebãtur:quarũ poſſitores tabularij vocabãtur ꝑm Jſi.lib.v.Et tabule teſtamenti,ꝓpꝛie ſunt teſtamẽtũ editũ in ſcriptis ſignatũ t pfectũ.Sed abuſiue etiã illa teſtamẽta vel tabl'as appellam? q̃ falſa ſunt t illicita ꝑm azo.i ſũ.C.de tabu.exhi.

¶ Taciturnitas ẽ qñq̃ habẽda,p cõfeſſione.Etiã qñq̃ tacitus habetur,p expſſo.ff.ſi cer.peta.l.cũ quid t.c.gratũ de offi.deleg.

¶ Tacere hoc ꝑbũ de ſe nec ſignificat conſenſum:nec diſſenſuz:ſed tenet meduũ. vnõ no.q̃ ẽ dare cõſenſum diſſenſuz t medium quod nõ eſt ꝓſenſus:nec diſſenſus:vel aliter:nã habemus velle t nolle t meduũ qõ nõ ẽ velle:nec nolle:nã velle ẽ ꝓſentire:nolle ẽ diſſentire ſiue reſiſtere p motuz animi: vñ in vtriſq̃.ſ.velle t nolle ẽ motus animi ad hoc q̃ vult vel nõ vult.i.reſiſtit. Dz nõ velle,ſiue nõ nolle ẽ cũ nullus ẽ motuſ animi ad vnũ vel ad aliud ꝓ vel ꝓtra facit.l.i.in.§.ſciam.ff.de tributa.act.vbi dicit vulpi.Scientiã hic cã accipim? que hz volũtatem.Sed vt ego puto nõ volũtatem :ſz patientiã.nõ em̃ velle dz dñs:ſed nõ nolle:ſi igitur ſcierit:t nõ ꝓteſtatur t non ꝓtradicit.tenetur tributoria actione ſi vero diſſentit nõ tenetur;illa actione:tenetur autez ſi cõſentit.autem ſi nõ cõſentit:ſi tñ non diſſentit:vt ibi dicitur.Sequitur ergo q̃ tacere de ſe nec ꝓſenſuz nec diſſenſuz ſignificat

Oñq̃z aũt ſic.qñ ſignificat aliũ de ſumpto quous ꝓbabili medio cõcluditur tacente ꝓſentire vel diſſentire.ꝛbi gſa Facta locatione ꝑdĩ ruſtici vſq̃z ad annũ:finito anno tacente locatorie cõductor remanet in fundo.cõcludit rem recõduxiſſe ꝓ alio anno t ſi prima locatio erat ad maius tempus puta q̃nquẽnũ.ſecũda videt facta tñ ꝓ illo anno.Jn prediis etiã vrbanis videtur facta noua locatio:ſz alr q̃ i ruſticis:quia tñ ꝓ tpe quo ibi habitat:niſi prima locatio eſſet facta in ſcriptis:qz tũc ſecũda nõ videtur fieri:eo q̃ nulla ſcriptura inuenitur que videtur requiri ſicut in prima.l.item queritur.§.fi.ff.de loca. t ꝓduct.Patet ergo ex hoc tacens habetur ꝓ cõſentiente.rõ ſumitur ex ſcientia:t patientia in habitatõis.Sed ibi facta locatiõe ad annum.ſi in fine anni locator efficitur furioſus.t eo exiſtente furioſo anno finito conductor remanet.dicit tex.q̃ cõductio nõ renouatur t ſic tacere nõ ſignificat cõſenſuz l.cũ ad certa.ff.locati:qz non põt ꝓcludi in furioſo ꝓſenſus.certuz ẽ em̃ q̃ nõ hz ꝓſenſum ſaltẽ validũ ad diſponendũ minus ex patientia ſua cõcluditur.Et lz ex pte cõductoris remanentis bene cõcludatur cõſenſus.non tñ ſufficit ad ꝛctum niſi ꝓcurrente cõſenſu prioris locatoris:qui nõ concurrit ꝓpter fauorẽ.Itẽ pater ꝓ dote dotalitio noie filie põt agere ſi filia nõ diſſentit.Et ſi filia ẽ furioſa põt agere qz tũc nõ diſſentit.lz etiam nõ ꝓſentiat.l.ij.§.voluntate.ff.ſolu.ma.Nec ob.tex.ibi dicens q̃ creditur ꝓſentire,qz dz intelligi q̃ ſimile ẽ q̃ conſentiret ſi furioſa non eſſet:vel cenſetur cõſentire quo ad effectũ qz quo ad materiam illius.§.idem eſt effectus filiã nõ diſſentire t eã conſentire.cum vtroq̃z caſu paſſage poſſit.licet quo ad rei veritatem non cõſentiat nec diſſentiat.Itez res aio furandi ſurripitur tacenti.t pone abſenti hoc tacere.nõ ſignificat ꝓſenſuz nec diſſenſuz:quia nichil mouet aiam ad ꝓſenſum vel diſſenſum.t tñ hoc nõ ipedit furtũ cõmitti.lz furtũ dicatur ꝛctatio rei aliene dño iuito.ſed

BIU Cujas

subaudi vel nō volēti. pz qꝛ furioso dño fie
ri pōt furtum. lz vere iuitus nō sit sed vere
non volens ē. Nec ob. §. vetare in. l. q̄ phas
ff. de fur. vbi dr̄. Vetare dr̄ qui non ꝯsentit.
vt. s̄. de filia furiosa qꝛ vetare videtur quo
ad effectū vel dr̄ ꝙ re vera dissentit. dissen-
su gñali quo q̄libet vult res suas retinere
et nō surripi. ⁊ dissentit sibi eas auferri. et
iste dissensus q̄ semel fuit in aīo: semp̄ vide
tur perseuerare. Et ergo absens dormiēs
ignorās furiosus. dissentire videtur dissen
su gñali ⁊ veniente casu ꝑticulari habetur
pro ꝑticularit̄ dissentiente ⁊ sic in furto ne
cessario nō req̄ritur volūtas vel dissensus
sed sufficit nō ꝯsensus vt pz in semp̄ furio-
so ⁊ in infante q̄ nunq̄ꝫ habuerūt motū ani
mi in dissensum. Itez si frater vnus rem cō
munez cū alio fratre suo ipso pñte ⁊ tacen-
te donat vxori sue. s. donātis alter frater ta
cens videtur ꝯsentire. Et sic valet donatio
pro ꝑte illius tacentis ⁊ non pro ꝑte donā
tis qꝛ inter virū ⁊ vxorem est vt in. l. Si ser
uus cōis. ff. de dona. īter vir. ⁊ vxo. Itez si
sciente creditore ⁊ tacente debitore vendit
pign⁹ nō ideo videtur creditor pign⁹ remit
tere. l. sicut. §. Nō videtur. ff. qui. mo. pig. vl̄
ypothe. sol. qꝛ ex illo actu non pōt īferri cō
sensus creditoris in iure pignoris nec ex il
lo actu ius creditoris leditur. Item si ven-
dis fundū in quo habeo ius seruitutis pa
ritate rationis.

¶ Tacite intellectuz diuersimode capitur
in iure. s. per modū dispositionis ꝯditionis
vel aliter ꝓut ex diuersificatione significati
vel clausula ꝯcluditur. vbi gratia. in ꝯctu
societatis facta ꝯuentione ꝙ vnus socioꝝ
habeat duas ꝑtes lucri. Intelligitur etiaz
tacite ꝙ habeat duas ꝑtes damni. Et hoc
tacite ītellectu capitur ꝑ modū dispositio-
nis seu ꝯuentōis. vt in. §. illud. insti. de so-
cie. Et sumit̄ significatū ex equali mēte pa
ciscentiū in tacito ⁊ exp̄sso. Item ibi conce-
dendo aq̄ haustū ītelligitur cōcedi iter ad
illū. Et hoc tacite intellectū sumitur etiam
per modū dispositionis sed nō p̄ncipaliter
sed accessorie seu cōsecutiue vt in. l. iij. ff. de
serui. ru. pre. Rō qꝛ in itinere nulla est vtili
tas nisi inquātuz deseruit ad aque haustū
Item ibi ꝓmitto partū filie vel fructuz fun
di ītelligitur si nascantur. l. Interduz. ff. de
vbo. obli. qꝛ nisi nascātur nichil ē in lega-
to vel ꝯuentione ⁊ sic vtilitas esse non pōt
Item ibi debitū sub ꝯditione acceptū fer-
tur simpl̄r intelligitur tacite si cōditio debi
ti extiterit quo ad effectuz acceptilationis
nō quo ad dispositionē. vt. l. Sub cōditio-
ne. ff. de accepti. Itez ibi ꝓmitto tibi. x. ītel-
ligit̄ si petieris nō ꝑ modū ꝯditionis sed ꝑ
modū āmonitōis. ⁊ interpellationis vt an
te nō sim in mora postea sic. l. si cū petieris
ff. de vbo. obli. Iūcta. l. mora. ff. de vsu. Ra
tio qꝛ debitor non est in mora retinēdo de-
bitum volēte creditore sed eo inuitato quā
do fit interpellatio. Itez ibi patronus ope
ras stipulatur a liberto simplicit̄ intelligi-
tur cū fuerint indicte que adiectio requirit̄
in operis sicut in alia stipulatione intelligi
tur cum petieris ⁊ est ratio quia patronus
stipulatur operas ad vtilitatem suam.

¶ Tacite inesse multipl̄r ꝯtingit. vbi gra-
tia cōuenio cū depositario propter āmissio
nem rei deposite nō agaz ꝯtra ip̄m. In ista
cōuentione tacite inest vel cōtinetur remis-
sio quia nō ꝑ doluz ꝑdidit agere nō possuz
depositi. sz pono facio cōuētionē ꝙ nō agā
de dolo dicit tex. ꝙ nō valet cōuētio. Et sic
valet tacita remissio ⁊ exp̄ssa non. l. Si vn⁹
§. illud. ff. de pac. Et sic exp̄ssio coꝝ que ta
cite insunt nichil ibi opatur. rō qꝛ exp̄ssum
alit̄ significat qꝛ in prīo casu significat̄ re-
missio doli nō simpl̄r sz ꝓut ꝯtinetur in obli
gatione sine actione depositi. Ideo ꝓ dolo
non pōt agi actione depositi sed alia actio
ne. s. rei vendicatione qꝛ dolo desijt posside
re vel actione de dolo. Sed in secūdo casu
dolus simpliciter remittitur. Et sic si cōuē
tio tenere nō possit pro dolo agi aliqua ac
tione ⁊ sic remaneret impunita. Ideo non
tenet cōuentio quia daretur occasio delin-
quendi. vt. l. Conuenire. ff. de pac. do. Itez
ibi concedo rez precario simpliciter tacite
ītelligitur quod durat donec voluero si re-

BIU Cujas

nocauero.l.i.de precario.ff.¶Etiam morte mea non finitur.l.iiij.ff.locati.quia in precario simpliciter concesso intelligiter voluntas scilicet q per voluntatem cōtrariam si ue reuocationē nō perseueret t q perseueret donec reuocetur sed morte non reuocatur.ideo perseuerat. Sed quādo conceditur quandiu cōcedens voluerit tunc significat q durat quādu voluntas adest. Sed morte quis desinit velle. Idco tunc finitur precarium. Item ibi iudex condemnat que pena capitis siue deportationis ad quam tacite sequitur pena ademptionis bonorū Pone condemnatus appellat pendēte appellatione moritur ipsa pena principalis tollitur t etiā accessoria scilicet ademptionis bonorum. Tunc morte illius pena principalis scilicet deportationis tollitur t etiam accessoria scilicet ademptio bonorum. vt in.l.iij.C.Si pen.ap.mors interue. Ratio.quia tacitum intelligitur accessorie et cōsecutue:modo sublato principali expresso aufertur t accessorium. Sed duo duo exprimuntur que ambo principalia sunt. ¶Et ad sublationem vnius nō aufertur aliud sicut dum pena imponitur in duobus factis vtrumq; est eque principale. Alij dicunt q etiam in isto casu pena ademptionis tollatur quia expressio vt dicis nō fit nisi ad maiorem declarationem. ¶Etiaz pene in dubio sunt moliende de pe.di.i.§.pene.licet forte secus in vsuris. ¶Est tamen in arbitrio iudicis cuius mens attendi dz quia scōm eius mentem vel arbitriū morte finitur vel non. Item ibi lego alicui simpliciter intelligitur presenti die.t si exprimo in presenti die tūc significat quod verba sonāt scilicet q presens dies isti legato apponit:t hec expressio si illud nō esset nichil operaretur aliud q̄ tacitū:nec aliud tacitum quaz expressiz Sed ex clausula postea apposita scilicet legata quibus dies non est appositus volo solui ānua bina tria die aliud significat in tacito:aliō in expsso:q2 ex tacito cui clausula apposita nō ē vt dies ex clausula] secuta debetur ānuaz binaz. In expsso vbi dies est appositus dicēdo pūti die ad ipm legatuz pdicta clausula nō refertur q2 istt legato dies est appositꝰ.vbi autē tacite intelligitur nō est appositꝰ.licet idez operaretur si aliō nō sequeretur. Sed si dicat legata quibus apposui verbū pure volo solui post annuz tūc operatur q legatū relictū pure hoc verbo expresso debeatur post ānuz vt legatuz simplicit relictū debetur statim:q2 b mens testatoris significata ex verbis. ¶Item ibi lego tibi pure intelligitur si volueris. hoc tamē non facit legatum conditionale. nec impedit transmissionē legati si legatarius ante moritur:t tñ exprimēdo hoc in legato dicēdo lego tibi pure si volueris:legatū ē cōditionale.l.si ita expssum.ff.de condi.t de mon. Item ibi filiū meum exheredo intelligitur tacite cōditio:si heres adierit. Sed pone q hec cōditio exprimatur:dicit tex.q exheredatio viciatur.l.si quis.ff.de here.instit. Rō ꝑm doc.quia aliter itelligitur.t aliter exp̄mitur.naz itelligitur quo ad effectū scz vt exheredatio habeat effectuz si heres adierit nō autē intelligitur q exheredatio sit ꝓditionalis.sed qñ exp̄mitur tunc refertur ad dispositionē:t sic exheredatio est cōditionalis.ideo viciat:q2 est actꝰ q̄ nō recipit ꝓditionē p.c.actus legitimi:de reg.lib.vi. ¶Et est rō diuersitatat] in lego.t inexheredatiōe:q2 verisimilit nō videtur testatorem legatū velle facere cōditionale per expressionē illius cōditiōis. si heres adierit si apponat illa.secus i exheredatione quā testator videtur velle facere ꝓditionalē dū apponit cōditionem talez vt magꝭ restringatur. Sed per appellationem conditionis viciatur lege positiua ideo nō valet cōditio ergo expressa ad dispositionem viciat.sed tacite intellecta ad effectum non viciat:etiam quādo apparet de mente exprimentis q per expressionez vult aliud significare scilicet facere actum conditionalem q̄ nō est ꝓditionalis ex tacito itellectu.tūc actꝰ ē ꝓditionalis.q2 exp̄mēs b vult q̄ ad b ꝓditionē exp̄mit:t sic tūc legatū relictuz

BIU Cujas

si heres adierit ē conditionale. ⁊ verisimi-
le est ꝙ conditio exprimatur sicut intelligi
tur ad maiorez declarationez. ⁊ sic licet ac
tus nō recipiat cōditionem per illā tamen
expressionem nō debet viciari quia solum
quod tacite inest exprimitur: ⁊ lex positiua
nō admittens conditionez videtur intelli-
gi de cōditione extranea. ⁊ non de illa que
inest que exprimitur ex abundanti. Sic eti-
am exheredatio pōt esse cōditionalis quā
do testator sic voluit: sed quia nō recipit cō
ditionem viciatur. etiā acceptilatio erit cō
ditionalis ꝓpter volūtatem acceptū feren
tis: sed quia etiā nō recipit cōditionem vi-
ciatur. Et ita in his debet attēdi mens di-
sponētis: ⁊ seruari quod vult: ⁊ prout vult
nisi vbi lex positiua hoc īpedit. Item vbi iu
dex dat tutorem pupillo simplicit̄ intelligi
tur tacite ꝙ mīstret si satisdederit. Sz po-
no ꝙ iudex in dando tutorē hoc exprimat.
dicit textus quod valet datio. ⁊ eo mō ītel
ligitur quo exprimit̄. l. muto. §. hanc autez
ff. de tuto. Et hec. l. facit ꝓ predictis. Et est
ratio huius legis: qz verisimilit̄ exp̄mitur
sicut ītelligitur in dubio hoc iūcto ꝙ si face
ret cōditionē act⁹ viciaretur qd̄ nō est dicē
dum in dubio: maxime in hoc casu propter
periculū qd̄ pupillo īmineret si tutoris da-
tio nō teneret. Itē ibi ꝓmitto. x. simpliciter
ītelligitur tacite ꝙ soluā cuz petier is dicit
tex. qd̄ idē significat nec aliud opatur. vt. l.
si cū petier]. ff. de. ꝟbo. obl. qz etiā intelligit̄
sicut exprimitur: nec habet aliud significa
tū q̄ exp̄ssiuz ex cōi mō intelllgēdi. Sed ibi
lego illi si capitoliū ascēderit b̄ ꝯditio taci
te ꝯtinet̄ si voluerit: qz volens ascendit: ⁊
tñ exp̄mendo hanc ꝯditionē aliud opatur
qz legatū viciatur: qd̄ nō viciaretur tacite
ītellecta. l. nō nūq̄. ff. de con. ⁊ demō. Et ē
rō qz aliud significat ꝯditio si ascenderit: ⁊
si voluerit. nā legendo sub ꝯditione expres
sa si voluerit legatū ponitur in sua libera ⁊
mera volūtate. ideo viciat̄ ꝑ legē positiuaz
statuentē ꝙ legatū nō possit poni in libera
volūtate. secus in illa ꝯditione si ascende-
rit. qz si ascenderit siue libere volēs siue nō
tñ ꝯditio īpletur: ⁊ sic de aliis exempiis.

¶ Tacitū ꝓprie ⁊ vere dr̄ ꝙ nullatenus est
expressum. ⁊ b̄ in iure nichil significat eo ꝙ
nō est significatū eius. nec apparet. Dr̄ aūt
in iure exp̄ssum quod aliter q̄ ꝟbis expres
sum est: nā int̄ modos significandi ꝟba ob
tinēt p̄ncipatū. ideo verbis exp̄ssum dr̄ ꝟe
exp̄ssum. ⁊ quod dico ꝟbis idez dico scrip
tis qz illa ꝯtinent ꝟba. Aliter aūt exp̄ssum
quā ꝟbis dr̄ tacitū ad differentiā expressi
ꝟbis. Et hoc ē tacitū iuris quod non ē ex-
pressum verbis. ꝟbi gratia. Mutuaui do-
liū vini nō exp̄mitur ꝙ reddatur vinū eius-
dem bonitatis. hoc tñ tacite intelligitur. l.
cū quid. ff. si cer. pe. ⁊ sumitur rō ex natura
mutui cui⁹ est ꝙ res reddatur q̄ eadē in va
lore cum mutuata esse censetur: hoc ē si est
eius dez nature ⁊ bonitatis b̄ tacite intelle
ctū idez significat ⁊ operatur ac si esset ver
bis expressum. l. cum quid prealle.

¶ Taxare est idem quod estimare.

¶ Tanq̄ Est nota similitudīs. c. solite de
ma. ⁊ obe. aliquando nota veritatis. c. ex
parte de sponsa.

¶ Talis. i. ille. C. de sum. tri. ⁊ fide cath. l. i.

De Te

¶ Theatrū est locus in ciuitate cōis ⁊ pu
blicus ad spectacula: dr̄ a theorando. i. in
spiciendo vt in foro vel palatio cōmuni.

¶ Tegule sunt lateres differūt tñ qz tegu-
le dicūtur a tego q̄si tegentes ⁊ nō sunt co
cte sed ligna sub lateribus posita pro eorū
substentatione. Sed lateres funduntur ex
lapidibus ⁊ archilla ⁊ coquuntur.

¶ Telū non dr̄ tantū. quod ab arcu mittit̄
sed etiā quod a manu eo ꝙ in longū mitta
tur ergo lapis lignū ferrū noīe teli ꝯtinen
tur. tex. ē insti. de pub. iudi. §. telū aūt scd̄m
Gy. interpretatione legis. xij. tabu.

¶ Telum grece tributū dicitur latine. In-
de teolonium idem est quod tributum. Et
etiam dicitur locus in quo exigitur.

¶ Teolonarius dicitur qui exigit theolo-
nium.

¶ Temulentia est ebrietas. l. vnica C. si q̄s
imper. male.

BIU Cujas

¶ Templarij sunt p̄ceptores vl' ꝯmēdatarij ⁊ ꝑsone religiose vt.cle.de reli. domi.et cle.cū ex eo.de sen.exc.ꝑ Jo.an.in rubri.de regula ⁊.c.Eccl'ia sancte marie.de cōsti.tales deputātur ad administrationē ecclesiasticam.Et sic possunt agere ⁊ defendere iura eccl'ie vt cle.i.de rescrip.Et possunt etiā esse ꝑsone incognite ⁊ de lōginquis partibus.c.Cum deputati de iudi.⁊ quandoqꝫ eligūtur et habent ecclesias parrochiales ⁊ sic auctoritas dyocesani debet interuenire fa.c.vnicū.de capel.mona.li.vi.Et nota in dicta cle.i.de rescrip.qñqꝫ non habēt ecclesias parrochiales ⁊ sui maiores habēt eos deputare ⁊ instituere preter cōsensum dyocesani.Et ſm Jnno.in dignitate cōparantur institoribus.c.quod quibusdā de fideicōmisso.qꝛ instant negocijs sibi cōmissis vel etiam cōparātur visitatoribus siue vicarijs missis a superiorib⁹ ad aliqua officia exercenda.⁊ sic queritur q̄s debet preferri in agēdo pro eccl'ia inter tēplariū vel preceptorem ⁊ deputatorē eius.sic ē distinguēdum aut agitur de subiectione ecclesie sic ad maiorem ꝑtinet defenso potest tamē inferior assistere iudicio.c.exposuit de dila.vbi ꝑ Jnno.aut agitur de iurib⁹ ⁊ bonis ecclesie ⁊ hoc duplicit' aut ecclesia est subiecta quo ad bona ⁊ ad preceptorē ipsi superiori qui pro libito post inferiorē remouere sic iterum superior p̄ferendus est aut nō est ei subiecta quo ad prelatuꝫ videlꝫ:quia ꝑpetuus ē nec ad libitū remouibilis sic inferior in agendo preferendus est maioriqꝫ cōmodum ad ip̄m principaliter spectat ar. §.biduū.ꝟ.palā aūt.ij.q .vij.l.i.§.in ꝓpria causa.ff.quando appe.sit.et hoc si inferior talis est idoneus ad defendēdum alias superior agit.c.licet.c.ex trāsmissa de fo.cōpe. hoc no.docto.in dicto.c.Cum deputati.

¶ Tempus cōtinuuꝫ est quod cōtinue currit diebus feriatis ⁊ nō feriatis siue in presentia ⁊ absentia sit copia iudicis vel non C.de rescrip.long.tem.l.fi.

¶ Tempus vero vtile nō currit diebus feriatis ⁊ absentie ⁊ dieb⁹ quibus nō ē agēdi copia.Et istud est multiplex.s.cōtinuū ⁊ vtile quo ad sui p̄ncipiū tantū nō quo ad progressuꝫ ⁊c.vt in glo.cle.vnice.de integ. resti.vbi glo.remittit de conces. prebē.c.ij. ⁊c.qꝛ diuersitatez in fi.vnde tp̄s datur ad eligendū vtile:quia nō currit impeditis de elec.ne pro defectu.de hoc vide gof.i sum. de elec.§.hoc tempus .vbi cōcor.

¶ Tenor litteraꝝ est idez quod sentētia litterarū.Requi.s̄.Sententia litteraꝝ sed tm̄ tenorē litteraꝝ dicimus recte tenorem textus q̄uis titellis scribatur vnde tenor dicitur ipsa sentētia litteralis lꝫ rhetorice plurima scribātur.

¶ Tepidarium est idem ꝙ balneum a tempore aque nomen trahens.

¶ Terguiersator dr̄ qui in vniuerso ab actione recedit quasi tergum vertens.vt in.c. vlt.de collu.deteg.in glo.iiij.⁊ ibi nota.Et differūtꝫ terguiersator p̄uaricator ⁊ calumniator vnde nota bonos ꝟsus.Terguiersator desistit preuaricator verum occultat ꝓfert calumnia falsum.

¶ Terguiersari est in totū ab actione desistere ⁊ dorsum vertere.ff.de aboli.⁊ in glo. preal.in.c.vlti.de collu.detegen.Et h̄ cum fit inordinate nam si fit ordinate est absqꝫ vicio prīo si in accusatione ꝓcessum cognouit esse falsum in quo accusabat ⁊ sic patri cōsensu se absoluūt accusator ⁊ reus.secūdo si p̄nceps ad quē ꝑtinet cura boni cōis quod ꝑ se accusationē intēditur aboluerit.

¶ Terguiersatio qñqꝫ est versutia vel calliditas qua quis inducit alinꝫ vt desistat ab eius inquisitiōe ⁊ sic capit' in.c.vlti.in glo. p̄al.Quandoqꝫ etiaꝫ est frustratio delusio vel colludium.

¶ Terminus ꝑemptori⁹ obtinere dꝫ tantū tēporis quantū tria edicta nisi aliud exigeret iusticia vt in.c.dilecti de dilati.in glo.

¶ Terminos ꝓximi aliquis transgredi q̄nqꝫ modis potest primo cū ꝑrochianū alterius ad sepulturā admittit scd̄o cum alterius subdituꝫ excōicat:vel interdicit.Tertio cū alterius parrochianū ad pn̄iam recipit Quarto cū fidei ꝯrium p̄dicat.Quīto cum

BIU Cujas

termīos ꝓcessionū eueilit.c.i.de sepul.ī gl.
¶ Territoriuz ē vniuersitas agrorū iuxta i.intra fines cuiuscunqꝫ ciuitatis.ab eo dictum ꝙ magistratus eiusdem loci īter eos fines terrēdi.i.ammouendi vel submouēdi ius habet.ff.de verbo.signi. l.pupillus. §.territoriū.Alibi ponitur pro diocesi.xvi. q.ij.c.i.de consti.c.ij.libro.vi.glo. in cle.ne romani de elec.
¶ Testes sunt quos ante iudicium quisqꝫ sibi placitat.ꝛ allegat ne possit librum aut dissimulare aut subtrahere se.Unde etiam legati appellātur.Item testis ē rei geste ꝓbator.Sed testis cogendus ē qui ad testimonium faciendū cogitur.Dicuntur ergo testes quia testimonium adhibere solent sicut signatores qui testamentuz signant ꝑm Isi.li.vi.Item antiquitus superstites dicebantur eo ꝙ super statu cause proferebantur nunc parte nominis ablata per aufere sim testes dicūtur:ꝛ cōsiderantur conditione natura ꝛ vita:vt in.c.forus de verb.sig. ad fi.Et ē dignitas ferre testimoniū.xxxij. q.v.preceptum.Nam testis falsus tribus ē obnoxius.deo mentiēdo.iudici decipiēdo ꝛ demum innocenti:quem falso ledit testimonio de cri.fal.c.i.Et debēt testes secreto ꝛ sigillatim examinari : vt no.de tes.c.in nomine domini.ꝛ.c.licet vniuersis. De cōtrarietate testium ē glo.bona.iiij.q.iij. si testes.ꝟ.si vero.ex his quidem.Testes etiaz continentur sub nomine instrumentoruz.c. peruenit:de testi.cogen.Et testis familiaris non admittitur.c.in litteris.de testi.Et qualiter testis absens examinatur.vide.c. cōstitutus de fideiusso.Nec testis propter hoc ē infamis:cuius testimoniū probetur: vt in.l.lucius.ff.de his qui no.infa.Itez testis inuiti detenti testimonium nō valet.ff. qui testa.fa.pos.l.qui testimonium.§.vlti. ꝛ glo.c.sacris:super verbo coactionem.de his qui vi me.ve.cau.fi.
¶ Testamentum dicitur ideo ꝙ nisi testator mortuus fuerit confirmari nō pōt :nec scire quid in eo scriptū sit.clausum ꝛ signatum.Et ē testamentum quia non valet nisi post testatoris monumentuz scd̄m Isi.li.v. et describitur sic.Testamentū ē voluntatis nostre sentētia iusta de eoꝙ quis post mortem suam fieri vult.ff.eo.ti.l.i. Et addit cū institutione heredis insti.dele.§.ante heredez ꝛ hoc de vniuerso patrimonio vt excludatur singulare relictum. ꝛ codicillus. Et dicitur testmentū quasi statio mentis.vl̄ vltimum eulogium:seu vltima volūtas.Alias dictuz qua quis de rebus suis disponit legatario legata assignanda.Et diuiditur quia aliud est testamētū nūcupatiuū.quod ꝯsistit in sola nuncupatione testatoris : nō in solennitate scripture.tamē septez testes necessarij sunt:ꝛ hereduz nominatio: insti. eo.tit.§.fi.Aliud est in scriptis conditū.qd̄ similiter exigit numerū:subscriptiones : et signacula septem testium.Item testamenti aliam ponit Isido.li.v.scilicet testamentorum aliud iuris ciuilis :aliud iuris p̄torij.
¶ Testamentū iuris ciuilis ē testamentuz septem testium.sigillo signatū:subscriptione firmatum:quod apud ciues fit.Et inde dicitur ciuile.
¶ Testamentuz iuris pretorij ē septem testium signis signatum.Et dicitur sic: quia fit apud pretores:ꝑm Isido.ibidem
¶ Testamentum olographum ē manu actoris totum conscriptum:ꝛ subscriptū.vnde ꝛ nomen accipit ab olon id ē totū:ꝛ graphos scriptura vel littera quasi tota littera scd̄m Isido.
¶ Testamentum irritum ē si ille qui testatus est capite diminutus est:vel captiuitate detentus.aut si non rite contra legem factum ē scd̄m Isidorum.
¶ Testamentū ruptum ideo vocatū est:qꝛ nascēte posthumo:neqꝫ exheredato : neqꝫ herede nominato disrumpitur .ꝑm Isido.
¶ Testamentum surreptuz ē quod in fraudem heredum:seu legatariorum ꝛ libertorum non palam prolatum ē quod si non latet dictis persouis nō prouide suppressuz videtur.Erant autem olim ꝛ tres alie species que hodie in vsu esse desierunt.Quoddam erat pacificum testamentū:ꝛ appella

BIU Cujas

batur calatistomicus: a calos quod est bonum. camicus pax. quia in bona pace fiebat: vel a calatistomicijs. hoc ē bonis conuentibus. a calos bonum ⁊ comicie cōuentus vel conuentiones sapientū. Bone em̄ conuentiones erant que in pace fiebāt. nā faciebant testamenta diebus feriatis propter penuriam hominū. quia alijs diebus non feriatis erāt homines in domibus diuersis negocijs occupati quare testes nō poterāt inuenire. vel dicitur a calo. i. voco: quia personarū vocatio fiebat. aliud erat bellicuz. quod procinctum dicebatur eo ꝙ tempore preliorum cū in prelium exituri essent homines in procinctu faciebant. Postea accessit tertia species. scilicet testamētum per es ⁊ libram quod per emancipationem. i. ymaginariam quandam venditionem quinq; testibus agebatur. et libripende. i. estimatore. qui libripendebāt id ē estimabant. familiaz id ē hereditatem. ⁊ emptor qui erat loco heredis. ciuib⁹ romanis. id ē liberis hominibus et puberibus parentibus: prima duo illorum testamentoꝝ penitus aboleuerūt. Tertiuz vero partim remansit in vsu scilicet quo ad numeruz testium videlicet septenariū. Erant em̄ quinq; testes libripens: ⁊ emptor. Et predicta nomina testamentorum ad ius ciuile referebantur: quia ius ciuile inuenit illa.

¶ Testamentū inofficiosuz ē quod frustra liberis exheredatis sine officio petatis liberalis in extraneas personas redactum ē scd̄m Isidorum libro. v. Item testamentū sic etiam describitur. Est dispositio vniuersalis directa in tempus mortis solennizata his q̄ ponit requirit res ciuilis. vt in. l. i. preal. verbi gratia quis heredez instituit vel legat sub impossibili cōditione valet dispositio ⁊ reijcit impossibilis cōditio. l. obtinuit. ff. de condi. ⁊ demō. ⁊ insti. de here. insti. §. impossibilis. ⁊ sumitur significatū ex vltima volūtate qua cōcluditur testatorem voluisse deridere ⁊ per hoc illā conditionē per obliuionez vl' alias nō ex aīo apposuisse: ⁊ ex magna solēnitate testamenti que ī ip̄o req̄ritur ⁊ significat q̄ testator nō vult loq̄ frustratorie. sz ꝙ impossibilis conditio viciat īstitutionē filij pz in. l. filij. ⁊. l. si titi⁹. ff. de ꝯdi. insti. ⁊. l. cū heres. §. i. ff. de statu. li. b̄ significatum capitur aliūde quo cōcluditur viciare īmo de cōi mō ītelligendi idez ē in oī possibili ī testamento ⁊ ꝯctu qz significat derisionē ⁊ nō esse aīuz disponēdi. Itē aliq̄s legat vina q̄ sunt ī penu sua etiā vasa videnť legare. l. nā qd̄ liq̄de. ff. de pe. leg. ⁊ sumiť significatū ex naťa vini qd̄ ꝑ se subsistere nō pōt sine dolio vel vase: etiam ex testamēto qz disponēs solet esse liberalis eo ꝙ pl⁹ bonis suis nō indigebat. secus ergo in ꝯctu si quis donet vina q̄ sunt in penu sua nō veniūt vasa lz venirēt sūpto significato ex cōi mō ītelligēdi ꝙ ꝑ se vinū sine eis subsistere nō pōt nec cōmode solui dū tn̄ vasa nō sint maioris precij. Itez qualiter vltima volūtas testatoris ē deābulatoria ⁊ an vltima tm̄ sit ꝟuanda nō obstante iuramēto de non mutādo p̄mam. c. cum marthe d̄ cele. mis. de suc. ab īte. c. vlt. ⁊. xiiij q. ij. c. vlt. nēo pōt facere q̄n leges habeant locū ī testamento suo. C. de test. l. testādi. et ff. dele. i. l. nemo pōt. vbi tex. op. nō obstante auc. de nup. §. disposuit. vbi dr̄ ꝙ voluntas testatoris habetur ꝓ lege ergo pōt derogare legi cōi qz intelligiť dū volūtas testatoris sit vnita legib⁹. ⁊ facta ꝟm eas alias facta ꝯ eas nō censeť vice legis. Ideo si dicit testator nō suz perit⁹ volo g⁹ vltimā volūtatē meā valere lz nō ꝟuem solennitates iuris nō valet dispositio vt testamētuz q̄uis valere possit iure codicilloꝝ: vt in dicta. l. testādi vbi glo. Itē nota ꝙ de iure canonico ī testamēto vel relicto ad pias cās sufficiūt. ij. testes. c. relatū de testa. ꝟm bar. ⁊ bal. in. l. i. C. de sacrosanc. eccle. ius ciuile sequitur. Et tenet idez ī pijs causis ⁊ in terris impij. Sz in terris ecclie ꝟo in pijs causis sufficiūt duo testes cū presbytero. c. cuz esses de testa. nō aūt in terris īperio subiectis sufficiūt tres sed requiruntur septē Et sic nō ī pijs causis leges obsequūtur canonib⁹ sz tenēť ad vnguē. Itē statutū dispōit ꝙ testam̄ta n̄ valeāt nisi sint īsinuata ptāti

BIU Cujas

vel officiali ciuitatis .j. iiij. menses a morte testatoris certe testator nō potest hoc statutū tollere dicēdo volo q testamentū meum valeat etiaz si nō in sinuetur infra quadrimestre officialis ratio quia talis insinuatio statuta est ad euitandū falsitatē z sciendo veritatē testamenti. sed testator non potest renūciare legibus datis ad inquirendum veritatez facit. l. iubemus. C. de testa. l. fi. C. de fideicōmis. potest tñ testator tollere ypotecam z ne dominiuz transeat recta via quia z hoc introductū est vt sua voluntas celeriorē finem sortiatur z sic cōmodo suo potest renūciare priuato. Item pōt dare licentiā legatario intrandi possessionem et causa apprehendi p̄ia auctoritate in legato q̄ similiter hoc respicit cōmodum priuatuz q̄ requiratur ordo iudiciarius cui testator renūciare potest vt hec oia no. ff. de leg. 1. l. nemo pōt p̄calle. Item no. de hijs que testari nō possunt z qui phibentur a lege facere testamētum et sunt impuberes. s. masculus minor. xiij. z femina minor. xij. q̄ nō habent anim iudiciū. Item filiusfamili nō potest testari. etiam si pater cōsentiat nisi de peculio castrensi vel quasi castrensi de quibus etiam p̄eter patris voluntatez testari pōt. vt in. c. licet de sepul. in. vi. Itē furiosus z mentecapt? quādiu talis est. Itez prodigus cui bonoz̄ administratio est interdicta. Item mutus z surdus naturaliter. i. a natiuitate sed si accidētaliter ē mutus et surdus z scit litteras pōt suum scribere testamētū z codicillos. sed si ē tantuz surdus bene potest facere testamētuz. item dānatus ad mortem. s. qui ꝯdemnatus est vt efficiatur seruus pene vt. l. i. C. de herc. insti. Item qui dubitat de statu suo scilicet vtrū sit liber vel seruus pater z filiusfamilias. Itē qui damnat? ē p̄o crimine famoso sicut ē crimen contra naturam vel aliud famosum crimē. Item monach? seu canonicus regularis. Item qui cōmisit crimen lese maiestatis. Itē hereticus. Item cec? testari nō potest nisi quadā adhibita solēnitate spirituali q̄ vbi versatur manus periculum dz adhiberi maius consilium. de testamēto vero ceci quomō fiat notatur in. l. hac ꝯsultissima. C. qui testa. fa. pos. vbi hic modus recept? est debent em̄ vocari. vij. testes z tabellarius z cecus cora eis exprimit se velle testari sine scriptis. z debet exprimere noia iudicia z dignitates hercdū quos instituit nc sola noīm cōmemoratio quicq̄ ambiguitatis pereat z dz legata designare z hec oia sunt scribenda a tabellario tunc cora testibus vel si essent ante scripta cora testibus recitari debēt. z cecus debet p̄fiteri illud esse suū testamentū: z ip̄m dispositū esse ex sui animi sinia. z in fine debet vnusquisq̄ testium: z etiaz tabellarius se subscribere: z testum: z tabularij signacula debēt apponi. q̄ si tabellari? inuenti nō poterit octau? testis debet adhiberi vt p eū capiat effectū quod per tabellariū fieri debuit. z hoc testm̄ dicitur nūcupatiuum licet multā similitudinē habeat cū testamēto in scriptis. Et in quibus casibus ecclesiastica psona de bonis ab ecclesia processis possit testari. habes no. glo. in. c. p̄esenti. de offi. ordi. in verbo reseruari. li. vi. vbi bona distinctio. Item an clerici possint cōdere testm̄ .xij. q. iij. c. i. de testi. c. quia nos z. c. relatū. Et an clericus: vel monachus possit in testamēto poni tutor. lxxvi. dis. p uenit. xxi. q. iij. cyprian? .xvi. q. i. generaliter. Item testamentū rūpitur natione posthumi: q̄ si moritur viuo testatore testm̄ recōualescit: vt in. l. posthum? .ff. de iusto. rup. testa. quod ē veruz si testator viuit ciuiliter z naturaliter. secus si naturaliter tm̄ viuat z mortuus sit ciuiliter tunc em̄ non recōualescit. casus est singularis in. l. qui vxorem ff. de p̄eci. impa. offe. qui nō alle. in materia. et ē mirabilis casus ille ꝑm lodo. de roma. Item testamentū nouissimū immobile p̄seuerat: z testatoris obitu cōfirmatur. c. cum marthe. §. ceterū. de cele. miss. Et testamentū facere pōt qui habet annos. xiij. in auc. vt spōsa largi. §. i. Itez alio mō. Testamentū ē lex diuina scripta noua vel vetus. z sic dicimus bibliā cōtinere duo testamē

ta. videlicet testamentū vetus ⁊ nouū. Et testamentū vet⁹ ⁊ nouum est recipiendū a nobis quanq̄ in paternis canonibus nullum eorum ex toto teneatur insertuz. Et inuenitur. c. inter canones sancti pape inoc. cuius auctoritate hoc docetur: vt habetur in. c. si a romanorū. §. item si ideo. xix. dis. vbi subditur. Restat nimiruz q̄ decretales epl'e romanorum pontificū sunt recipiende. ⁊ si non sunt canonuz codici compaginate per. c. beati leonis. xxv. q. i. omnia qd̄ etiam attribuitur damaso pape. vbi omīa custodiri mandantur.

De Ti

¶ Tignus. vel tignuz dr̄ esse omne genus materie lignee: vt in. l. xij. tabularuz. Et azo. in sum. eo. tit. et insti. de re. diui. vnde tignarij dicūtur oēs qui edificant.

¶ Tignus iniūctus. Re. supra. Actio.

¶ Tiguli dicūtur foramīa qb⁹ exit fum⁹.

¶ Tiro est nou⁹ miles: vt. C. de tiro. li. xij.

¶ Tirus est serpens venenosissimus: de quo fit thiriacha magna.

¶ Titubatio est cū ego hincinde duo contraria sciam: nec tamen alicui eorum quia dubito credulitatē meam applico. vnde titubare dr̄ quis qñ suspitionē habet sup eo de quo contēditur. vt in. c. ī nr̄a presentia. de procur. in glo. iij. Etiam titubare est defectuose loqui: vel ignoranter. vñ titubās pro ignorante habendus est. C. de condi. inde. l. vlt. ⁊. ff. de li. ho. exhi. l. iij. §. is qui. ar. c. dñs de secundis nupti. vbi glo. pro ⁊ contra. ⁊. c. proposuit. de ꝯiug. ser. in glo.

¶ Titulus qñq̄ signum dr̄. quandoq̄ cā acquirendi dñij. qñq̄ ipsa eccl'ia: vt titul⁹ sancti petri. qñq̄ clericatus. quandoq̄ canonicatus ī aliq̄ ecclesia. vnde dr̄ quis intitulari. i. clericari: vel canonicari. Item qñq̄ capitur ꝓ cā mobili ad dñij translationē: vt pro locatōe: vt. c. ecclesia sancte. ij. vt lite pen. Itē titulus est iusta causa possidendi quod nr̄m est ⁊ sic exigitur iustus titulus in vsucaptōe ⁊ prescrip. c. si diligēti. de prescript. ⁊ glo. summe. xvi. q. iij. Etiaz titulus possessori cāz tribuit prescribendi vt. c. i. de prescrip. li. vi. et ē vnum de principalibus requisitis ad prescriptionem. Dr̄ etiam titulus quilibet. ordo ecclesiasticus quelibet dignitas. vl' prelatio. ⁊ sic dicitur quis intitulari in aliqua ecclesia. i. ordīari: ſm bern. in. c. dudum. de elec. sup verbo intitulatam. ⁊. ff. si cer. peta. in rubricis.

¶ Titul⁹ possessiōis: vel possidendi ē initiū possessionis. Et cā q̄re quis possideat: vt emptio: venditio: donatio: permutatio. quia ꝑ ēptionē ⁊ sil'ia incipim⁹ possidere.

De To

¶ Tochi ſm azo. dñr sustētatōes pauperꝝ.

¶ Togatos dicim⁹ aduocatos. a toga veste noīatos quaz hēbani oliz aduocati diuersaz a ceteris. vt per hoc cognoscerent.

¶ Tota. i. oīs. ff. de pac. l. si vnus. §. pact⁹ vbi idem diximus.

¶ Torneamenta dicūtur quedam nūdine vel ferie ī quibus milites ex edicto conuenire solent ⁊ ad extensionē viriū suarum ⁊ audacie temere congregari: vel congredi vt. c. i. de torneamen. ⁊ cā prohibitionis ē periculū animarū ⁊ mors hoīm inde proueniens vt ibidem notatur.

¶ Tortura pōt quādoq̄ fieri in domo nō in iudicio quando tabule testamenti pr̄is eorū filiorum quia familia interfectus dicebatur priusq̄ questio de seruis haberet aperte ⁊ recitate sunt vt in. l. si ea questio. C. de his qui vt indi. ⁊ ibi no. doc. c. circa glo. ij.

¶ Tonsura in clerico. vide glo. in cle. qm̄ de vita ⁊ hon. cleri. ⁊. xxiij. di. c. ꝓhibere. c. cleri. c. siquis ex clericis. c. nō liceat quēlibet. ⁊. xij. q. i. duo sunt.

¶ Torrens est aqua in hymbre cum impetu que in estate torrescit et arescit. secūduz glo. in cle. dudum de sepul.

De Tr

¶ Trabea est vestis cōsularis: vt. C. de cōsul. l. i. li. xij. qua veste etiaz vtebatur imperator. Etiam se cōsulē vocabat. vt in auc. de consuli. ciuili. colla. iiij.

¶ Tractatorij erant viri qui tractabant ⁊ contractabant. i. manibus contigerunt et

BIU Cujas

palpauerunt animalia publica. et equos sacro vsui deputatos vel dicuntur tractatoria littere impetrate pro licentia vehendi animalia vel littere date licentie ad tractandum et punendū criminosos ꝑm Accur. C. eo. ti. in rubri.

¶ Tradere duplicem habet significationem vno modo est rem suā in alterū transferre. Corporalis enim res tradi potest ⁊ a dño tradita alienatur hoc patet per ethimologiam dictionis. dicitur enīz trado q̄si transferens dominuz. Et sic bene dicit in instrumentis venditionis iure proprio tradidit id est trafferēs tradidit seu dedit alio modo tradere capitur pro inducere in possessionem siue pro ipa corporali p̄stationem rei vt cum dicitur. possessionem tradidit vel ipsum equum per frenum aut libruz in manibus.

¶ Traha est instrumentuz rusticum quod equādus cespitib⁹ vl̄ freno colligēdo optat

¶ Traijcere est mare trāsire. vnde dicitur si i positionibus mare transitur. i. transeatur Inde traiectuz est per mare transitus etiam aliomodo est nomen ciuitatis.

¶ Traiecticia dr̄ pecuia que locatur vl̄ p mittitur alicui per mare ad quācūq; locuz transuehenda vel reportāda de actu. ⁊ obliga. l. traiecticie.

¶ Transactio est de re dubia ⁊ lite incerta nondū finita dato aliquo promisso vel retento non gratuita pactio vt in. c. super eo. de transac. ⁊ est idem q̄ compositio inter aduersarios ⁊ litem intelligo p̄ntez vl̄ futuram q̄sante litem contest. potest fieri transactio. vt. ff. de condi. indebiti. l. elegāter. §. siquis post. Item litem subaudio iustam vel iniustam. vt. C. eo. ti. l. ij. ⁊ siquis q̄n agit credit se habere iustam cām alias cōtrariū. vt. ff. de condi. inde. in sum. vt tñ inter insistentez et resistentem. vt si actor p calumniam nisi stat nulla sit transactio. sed si reus per calūniam resistat valeat transactio quantū ad eum. C. eo. ti. l. sub pretextu. licet per aliam viam hoc est per actionem de dolo vel replicationem doli consulatur actori vt ibidem dr̄ quādo reus dolo induxit actorem ad transigendū. ⁊ dr̄ in descriptōe nō gratuita pactio. Ideo quia fieri nō potest gratis immo expedit q̄ is cui fit transactio aliquid det vel dare promittat transigenti vnde fieri debet aliquo dato retento vel promisso alioquin transactio non procedit. et in eo quod dicitur aliquo intelligitur etiam de modico quia si questio erat de re valente centū potest fieri transactio pro decē vel pro minori nec pōt dicere transigēs se deceptū quia transigit super incerto. Itē in eo q̄ dr̄ re dubia et lite incerta intrāsitiue ponitur vt sit sensus de re que dubia ⁊ incerta est lite. i. propter litem quia lis q̄diu pendet facit rem dubiā ⁊ incertam. Nam cuius litis ⁊ iudicium incertus est. l. qd̄ debetur de pecu. vnde sup eo quod in questione vertitur lite pendente pōt fieri transactio et ideo dr̄ lite nondū finita. nam si iudicatū esset nec appellari posset nec aliquo remedio sentētia retractari ita q̄ de sententia non dubitaretur certe trāsactio nō valeret vt si q̄s condēnatus ad. x. dicat verū ē me tibi cōdemnatum esse ad decē ⁊ verum est q̄ debeo sed si vis esse contētus. v. dabo tibi in continenti tunc trāsactio nulla esset ⁊ si iudicatuz negaret adeo tñ liquida foret probatio vt non sufficeret negare adhuc ē idē vt. C. de pe. l. qui sniam dicitur enī transactio quasi actionis in amicitiam seu amicabilem cōpositionē transitio transeūt enī a lite ⁊ ab actione qui componunt inter se pacisscentes cū tñ gratis non remittit actō secus si gratis remittitur quo casu non fit transactio sed simpler per donationez pactio: qui enī transigit quasi de re dubia ⁊ lite incerta neq; finita transit. i. cōponit. vt i c. super. eo. ti. in glo. ij. ⁊ sic is transit ab actōne q̄ transigit et is qui ꝓprie agit dicitur trāsigere. vt. C. eo. ti. l. ij. pal. re⁹ autem ip̄ropc. Itē in spūalibus non valet transactio proprio noīe dicta. c. si quando clerici de offi. de lega. ⁊. c. super eo. p̄al. ⁊ est tex. i c. constitutus. ⁊. c. preterea eo. ti. Ratio: q;

BIU Cujas

transactio in spūalib⁹ cōtiet spēm simōie. verbi gr̄a. duo litigant sup aliquo benefi cio eccl̄iastico puta eccl̄ia vl̄ p̄bēda et etiā sup iure p̄ntandi. talis transactio cū sit su per re sacra non valet qn̄ alt̄ illoꝝ dat alte ri decez vel. xx. annuati vt cesset a lite et al ter obtinet ecclesiā seu prebendam seu ius p̄sentandi cū sit ānexū spūali ergo spēs sy monie ē vbi aliud datur vel ꝓmittitur siue retinetur in talibus vt possideatur alias procederet in spūalib⁹ nullo dato retento vel ꝓmisso. Sed tūc ꝓprie nō ē transactio sed circa tp̄alia valet transactio tali modo sumpta. sumitur aūt aliter ⁊ largo mō tras actio pront est amicabilis cōpositio ⁊ sic pōt fieri in spūalib⁹ vt i. c. statuim⁹ de trās act. ar. ca. nisi essent de p̄ben. et. c. vlt. de re rū ꝑmu. ⁊ h̄ dū ex vtraqꝫ parte detur spūa le auctoritate tn̄ superioris vt si aliqui liti gent super ecclesijs ⁊ ep̄s vel archiep̄s cō ponat eos iure. Item nō valet transactio in subiectōe spūali. c. preterea. ij. e. ti. Sub iectio em̄ ē spūale quid. et ideo aliquo da to vel promisso siue retēto remitti non po test. verbi gratia. Iste subiectus est primo abbatie tali scz ecclesie sancti petri. modo vult transfigere id est dare. xxx. solidos vl̄ aliud in certo censu, vt sit exempt⁹ ab abba tie subiectōe qui census est licet esset reco gnitio debite subiectionis. c. omīs aīa de censu. tn̄ nō valet talis transactio propter subiectionē. sz si gratis vellet quis aliquā ecclesiam eximere subiectā bene posset ex eo annuatim aliquid accipere: nec esset si monia. c. cōstitut⁹. de reli. domi. vel sibi cō stituere soluendū censuz ī recognitionē do minij. vt in. c. oīs p̄al. vel ad iudicium per cepte libertatis. vt. c. recepimus de p̄uile. Itē in mr̄imonio cōpositio vel transactio nō valet. c. fi. de transac. Et nota duas re gulas. Pr̄ia affirmatiua ꝙ in oī causa cri mīali: vel in omni crimine pro quo venit ī ponēda pena sanguīs licitū est trāsigere. excepto crimīe adulterij. Rō hui⁹ regule: quia vnicuiqꝫ lz redimere sanguinez suuz. Sed rō exceptōis ē frequentia crīs adul terij. xxxij. q. vij. q̄d ī oīb⁹ graui⁹ ⁊ de iudi. c. atsi clerici. §. d̄ adulterijs. Scd̄a regl̄a [illegible] gatiua ꝙ in alijs crīb⁹ in q̄b⁹ nō venit pe na sanguīs nō est licitū trāsigere: excepto crimīe falsi ī quo pōt trāsigi. Rō regule est ne delicta maneant īpunita. Rō ꝟo excep tiōis: qꝛ nō pōt mai⁹ crimē imponi q̄ falsi tatis: qd̄ adimit oēm honorez. Et h̄ dicta ꝓcedunt de iure ciuili. iure nāqꝫ canonico hic nō licet trāsigere sic: qꝛ ibi nō venit pe na sanguinis īponenda. Itē transigi non pōt super aliment nisi auctore pretore. ff. de transac. li. cū hij in suz. Ergo no. ꝙ qui dā sunt in quib⁹ nec cōpositio: nec dispen satio: nec trāsactio locum hz. Quomō em̄ posset fieri per amicabilē cōpositionē: vel dispositionem: vel ꝑ transactionē vt vir di missa vxore aliam superinduceret. vel vt monachus talis existēs ꝓpriū h̄ret de sta mo. cū ad monasteriū. vel vt subiectus in subiectōe perdurans dn̄o nō obediret: vel supiori in licitis ⁊ honestis. In hijs ergo cū si. transactio locū n̄ hz: vt. c. fi. eo. ti. Ef fect⁹ aūt trāsactōis ē vt oīa instrumēta ad cām spectantia sup que transactū est ne q̄c quid aliud est ꝙ opē ꝑtib⁹ ferre poterat h̄ sit vacuū ⁊ omni veritate cassatum. Et so la transactio validū ꝑpetuūqꝫ robur obti neat. vt. c. i. eo. ti. ꝟm gof. in sum. de trāsac.

¶ Transfuga dr̄ qui transit ad hostes.

¶ Translata legata dn̄r q̄ testator legata rio adēpta transfert in aliū scz auferendo ab eo cui primo legauerat.

¶ Translatio ē de sede ad sedē facta ꝯmu tatio. vt cū ep̄s de vna sede ad aliā trāsfer tur. vn̄ qd̄ h̄ appellat̄ trāslatio: alibi dr̄ mu tatō: vt. vij. q. i. mutationes. vel sic. Est ab vna eccl̄ia ad aliā regl̄arit̄ trāsitio. pōt em̄ aliq̄s de mīori eccl̄ia ad maiorē trāsferri. naz q̄ ꝓuehit̄ de mīore: ad mai⁹ ꝓuehit̄. vt xciij. di. legim⁹ ī fi. ⁊ h̄ maxīe de trāslatiōe ep̄oꝝ. Vn̄ translatōnū due sūt cāe. p̄ma vti litas cū in sua eccl̄ia īfructuosus ē. scd̄a ne cessitas. vt cū ꝑsecutōez patit̄: ⁊ hostilita tē. Et sūt tres cause tansit⁹ p̄ma leuitas. scd̄a cupiditas. tertia h̄ūilitas. de h̄ gof. ī sum. eo. ti.

BIU Cujas

¶ Trāsmigrare.ē de loco ad locū trāsire.
¶ Trapezeta.i.cāpsor:vel mercator.xxiij. distinctio.in noīe domini.
¶ Treuga.est securitas prestita personis et rebus ad tp̄s:discordia nondū finita:vt de treu.ꝛ pace.c.i.ſz par.Re.s̄.de.P.
¶ Tribunal scd̄m Goffre. est loc⁹ maiorū iudicū qui habent meꝝ imperiū ſm Azo. in sum.C.de iurisdi.om.iu.vl̄ est locus vbi iudex pro tribunali sedet.qui alias forus vocatur de ver.sig.for⁹.et est glo.in.c.i.de re.iudi.li.vi.
¶ Tribunus plebis.ē plebeus magistratus sic dictus.qꝛ ppl̄us roman⁹ olim erat dinisus in tres partes.ꝛ ex singulis singuli tribuni procreabantur vel quia tribuni suffragio constituebantur.
¶ Tribunus quiritū.i.militū erat rege ex acto ante dictatores qui p̄fuit equitatib⁹ postq̄ ꝑti ex plebe:ꝛ ꝑti ex patrib⁹ alias ꝑtib⁹ militū creati sūt tribuni ꝯsulari ptāte.
¶ Tributū est census qui prestatur rōe soli ꝓprij a possidentib⁹.Dr̄ aūt tributum iō quia militib⁹ tribuebatur:qui expeditioni publice vacabant.vnde ꝛ stipendiū appellatur.vt.ff.de verbo sig.l.ager.ꝛ.ff.de publi.ꝛ vecti.li.i.§.hic titulus.sup verbo impendant.in glo.Et in tribus non habet locuz prescriptio.xvi.q.iij.§.pōt.ij.versi. ad huc.C.de prescrip.xxx. annoꝝ.l. competit nec compensatio.C.de compensa. l. in ea. et.l.preced.ꝛ.ff.de iure fisc.l.aufertur.§.q̄ compensatōem.vbi dicitur.ꝙ in alijs duobus mensibus probato debito fit recōpēsatio cum fisco preterq̄ in tributis:ꝛ in stipendijs.
¶ Tributarij dicūtur a tributo.quod a tribulatione deriuatur.
¶ Tributaria actio.Re.s̄.de Actōib⁹.
¶ Triens est tertia pars assis q̄ttuor continens vncias.
¶ Trienniū est tempus triuz annorum.vt c.i.de prescrip.Et indicitur triennalis prescriptio que cōiter currit in vsucapione.
¶ Tricēniū est tempus .xxx.annorū Inde tricēnalis prescriptio:vt.c.vigilāti. eo.ti.
¶ Triplicatio est que duplicationez infirmat ꝛ adiuuat actorez.Et sic deinceps q̄druplicatio ꝛc.Requi.supra Duplicatio.
¶ Tripondi⁹ ē as triplicat⁹.s.xxvi.vncie.
¶ Triūuiri capitales dicuntur qui carceris habebant custodiam quoꝝ interuentu aīaduertendum erat in quosq̄z homīes facinorosos quos etiaz dicimus stratores astringendo quia in carcere custodiendos et reos damnatos puniebant.
¶ Trtūuiri monetales dicuntur videlicet eris et argenti. vel auri conflatores quia frustra liberos exheredat ꝛ sine officio naturalis pietatis in extraneas personas reductum est secūdnm Isido.li.v.

De Tu

¶ Tuguriū dr̄ esse tectū quod rebus vrbanis vel rusticis custodiendis est deputatū.vel dr̄ omne edificium quod magis cōpetit rusticis q̄ vrbanis edibus.et dicitur quasi tegularium eo ꝙ tegat.ff.de ver.si.l. domus.
¶ Turtibuli alias tibuli siue tiguli dicuntur foramīa ꝑ que exit fum⁹ caminoꝝ ꝛ idē dicūtur fenestre q̄b⁹ calor balnei euaporat
¶ Turpia v̄ba.i.diffamatoria. Si sūt specialia viciatur legatuz vel institutionez ſz non exheredationem sed generalia turpia sunt apta punitioni ideo dispositionez punientem non viciant non autem sunt apta honori.ideo dispositionem honorantez viciant:nisi vbi voluntatem disponendi significant.verbi gratia testator dicit sic.Titio furti homicide vel adultero lego. x. legatum non valet vt.l. turpia.ff. dele.i. qꝛ his verbis testator diffamat legatarium. et sic sensus est vt ꝙ magis eum vult grauare diffamando quam honorare si volet valere legatum lex ciuilis hanc voluntatē non admittit in odiuz diffamantis vt in.l. turpia preal. Sed ibi testator dicit filius meus impijssim⁹ male de me merit⁹ heres esto valet institutio.l.his verbis.§.i.ff.de here.insti.quia siue sit verum siue falsuz ꝙ sit impijssimus constat tn̄ de persona.ꝛ ratio est diuersitatis in hoc casu ꝛ in p̄cedēti

BIU Cujas

quia primus casus est in verbis specialib⁹ scōus aut in generalibus. alij dicunt q̄ in casu precedēti valet legatus sicut in isto quia ꝓstat de persona ⁊ de legato ei facto nisi aliō ꝓstet testatorē voluisse vel nisi lex ciuilis sic disponat vt supra dictū est. Item ibi filiū meum latronē ⁊ gladiatorez exheredo valet exheredatio. l. ⁊ si peperit ī pn. ff. de lib. ⁊ postu. Rō q̄re valet exheredatō et nō legatū vel institutio sic facta quia ꝑba diffamatoria apta sunt exheredatōi cū sit ad penā vel ad priuationez bonorū. Sz secus in legato vel in institutione.

¶ Tūc significat extremitatez tpis. l. si is legatū. §. fz si ita scriptū. ff. de cōdi. ⁊ de. b̄ facit ad q̄stionem notandaz. Si quis ita testatur. si ip̄erator nō venerit in italiā infra quinquēniū heres meus tunc. x. det titio imperator moritur p̄mo āno an tit⁹ pōt petere. x. solutio certe nō nisi post quinquēniū ad hoc semp allegat tex. pal. ⁊ hoc q̄n tps apponit in cōditōe ptātiua. Si vero ī condītione casuali apponitur si deficiat ñ expectatur. l. b̄ tur. ff. de ver. ob. Fallit nisi addatur dictio tūc ⁊ hinc excerptuz est de elec. commissa. li. vi. vbi de hoc.

¶ Tutela scōm Azo. in summa ē vis ⁊ potestas in capite libero ad tuendū eum qui ꝓpter etatez suam sponte se tueri nequit a iure ciuili data ac permissa vt īsti. de tute. §. aūt. vis aūt dico de facto. et ptās de iure. vt talis sit tutor qui ꝓpria imbecillitate non impediatur nec a iurisdictiōe repellatur qualis sit pupillus furiosus ⁊ qui perpetuo morbo laborant. illi propter ībecillitatē corpis vel animi tutores ee nō pūt. Sed femine que quamis scīūt res administrare pupillares ⁊ ad id exercendū vires hēant tñ a iure īstitutōnū ñ admittūt.

¶ Tutela testamētaria. Est quādo pater dat filio tutorem in testamento.

¶ Tutela datiua. est q̄n vn⁹ dat⁹ ē tutor filio in testamēto ⁊ vn⁹ extantibus consanguineis idoneis ad tutelam iudex ex officio suo dat tutorem.

¶ Tutela legitima est que defertur a lege scōm quam nullus datus est.

¶ Tutor filio in testamēto. q̄ prio loco debet ei succedere ab intestato tenetur suscipere tutelaz hui⁹

¶ Tutele actō directa et ꝯria. Re. s. actō.

¶ Tutor est qui pupillū vel pupillaz morte ꝑis vel emācipatiōe sui iuris factū vel factā tuetur. differt aūt a curatore q⁹ tutor datur ipuberi curator ꝯo puberi vel adulto. s. furioso ꝓdigo surdo muto ⁊ silīb⁹ qui rebus suis ꝑesse nō pūt. Item tutor q̄nq⁹ datur a iudice q̄nq⁹ a testatore. Datur em̄ a testatore ⁊ confirmatur decreto iudicis vel ꝓsidis. ēt datur iuito fz curator nō nisi volēti ꝓter q̄ ad litē. Item tutor nō datur certe rei vel cāe sec⁹ in curatore imo tutor pīcipaliter datur persone ⁊ scōario reb⁹. Sz curator prio ⁊ pncipaliter datur reb⁹ ⁊ scōario ꝓsone. Et no. q̄ q̄dā ē tutor legitim⁹. q̄daz fiduciarius. quidaz testamētari⁹. q̄dā onerarius. tutor fiduciarius ē qui pupilli emancipati cuius pr̄ qui eū emancipauit tutor erat legitim⁹ eo pze mortuo tutelam accipit cum mortis tepore erat in patris ptāte. Ꝟbi gratia. tit⁹ duos filios hūt. s. Seyū. ⁊ meuū. Sey⁹ fuit mior in annis. meu⁹ fuit pupill⁹. seyū hūt ī ptāte ⁊ meum emācipauit ⁊ ipse tutor eius erat mortuus est eo pze mortuo. seyus frat meuj pupilli fiduciarius tutor ē. emancipatōe em̄ perit ius agnatōis ne frīs sui frat legitim⁹ tutor esse possit tanq̄ primus agnat⁹: fz fiduciarius bñ. et sic tutor fiduciari⁹ est frater fratris sui emancipati: vt patuit. sed si pater emācipet vnū de filijs suis in puberē eius ē legitimus tutor. et mortuo pze fili⁹ alter maior: fiduciarius tutor appellatur.

¶ Tutor legitim⁹ est qui lege p̄cipiēte pupilli nanciscitur tutelaz. q̄les sunt primi agnati: et cognati. Regulariter em̄ traditus est fm leges vt ad quē spectat emolumentū hereditatis alicuius pupilli: ad eūdē pertineāt ⁊ oēs tutele ei⁹ntū forte sit mulier q̄ bñ vocatur ad hereditatē morientis. non tñ tutelaz suscipit q⁹ tutrix esse non potest.

BIU Cujas

¶ Tutor onerari⁹ est q̇ datur pupillo vt ipsum defendat a vexatōib⁹ alioꝝ. vel datur nouitat] gr̄a vt alios tutores īstruat. c. venerabilē. de elec. in glo. sup ꝟbo aduocat] vel honorarius dr̄ dat⁹ cā honoris. nō administratōis. ⁊ tales ñ hn̄t on⁹: vt reges: p̄ncipes. comites: barōes q̇b⁹ admittūtur filij cā honoris. ideo illorū tutela vacatōez nō p̄stat. insti. de excu. tu. vl̄ cu. §. item tria onera.

¶ Tutor testamētari⁹ dr̄ q̇ ex testamento tutor filio a patre pupilli. s. qui actu in testamento nominatur et assignatur.

¶ Tutor suspect⁹ ꝟm azo. in sum. C. eo. ti. dr̄ iste q̇ morib⁹ talis ē vt suspectus sic. nō enim facultas: et paupertas: fraudulētia: vel callida cōuersatio in reb⁹ pupillarib⁹ suspectū tutorez cōmendant: vel cōmittāt. Itē in auctoritate p̄standa per tutorem expediens ē vt loq̄tur. facit. l. i. §. pe. de tute. et insti. qui tuto. ī testa. dari pos. ī glo. i. Et facit h̄ ad subtilem q̄stionē ꝟm bar. Pone pupillo est delata hereditas extranei: qui sciente ⁊ patiēte ipso tutore hītauit in domo cuiusdam defuncti: a quo delata est sibi hereditas. q̄ritur an ꝑ h̄ ꝓbetur aditio hereditatis. et vtrum patientia: et scīa tutoris auctoritatē induxisse videatur. et an ī auctoritate sit necesse ꝙ tutor loquatur. Et apparet prīo ꝙ sic. nam talis actus hītandi ī domo defuncti in eo qui pōt per se adire hereditatez induceret presumptiōez aditionis. pro hoc facit. l. gerit. ff. de acq̇. here. Sed pupillo qui non potest adire sine auctoritate tutoris talis actus tutoris auctoritate aditōem nō īducit. vt. l. potuit ff. de iure deli. Sol. dy. dicit ꝙ scīa aut patientia tutoris auctoritatem nō inducit. et sic ex illo actu nō ꝓbatur aditō nisi forte tutor q̄ñq̄z mandasset pupillo vt aliquid faceret in illa domo. nā talis expressio mandati auctoritatē inducit. vel nisi pupillus diu stetisset in domo. s. ꝑ spaciū decem annorū quia per h̄ ꝓbatur aditio. quasi oīa fuissent solēniter acta auctoritate tutoris.

De Va

Vacantia bona dicuntur ea bona q̄ dn̄m nō hn̄t. vel que fisco: vel dn̄io alicui⁹ applicantur. Quod ꝯtīgit multis modis. Q̄ñq̄z ñq̄s ītestat⁹ decedit. vel q̇ testari nō pōt vel faciat ꝓpt̄ quod heres su⁹ succedere nō pōt vel ēt vbi alias de cōsuetudīe bōa alicui⁹ dn̄io applicantur. tūc dicuntur vacare bona.

¶ Vacās possessio. Re. s̄. Possessio.

¶ Vagabūd⁹ est qui nō hz domiciliū: sed hodie h̄ ē. cras alibi. l. iiij. §. p̄tor. ff. de dā. infec. Sz quasi vagabūdus est qui hz domicilium: sed raro moratur in eo: et vagat̄ hincinde. Quomodo conueniantur isti. hētur in. c. fi. de fo. cōpe. ī glo. i. et ibi nota.

¶ Valitudo dr̄ infirmitas in vno significato. c. qm̄ frequent̄ vt lit. nō ꝯte. ꝑ inno. et hosti. c. fi. de testi. l. ij. §. si vero valitudine ff. si quis caut. et. l. vir qui morbo excus.

¶ Valitudinarij dicuntur infirmi qui frequent̄ egrotāt. vel qui laborāt per lucida interualla vt qui modo sani sunt: post horam infirmi.

¶ Varicosus dicit̄ curu⁹: a varice neruo ꝯcto. qz neru⁹ ī senectute reddit hoīez varicosum et curuū.

¶ Vassallagiū ꝟm spe. ī ti. de feu. idez ē ꝙ hōagiū. Quod eni in francia dicitur hōagium: in italia dicuntur vassallagium.

¶ Vassall⁹ ē feudatarius. ⁊ ꝟm vulgare ꝓuincialiū nobiles feudatarij vassalli dn̄r. plebeus ꝟo hō medi⁹ nūcupat̄ ꝟm spe. et vassell⁹ nō pōt vendere feudū si nō volūtate dn̄i ⁊ dū vendit dz rogare dn̄z suū ꝙ ab eo recipiat et alteꝝ emptorē inuestiat. qd̄ si dn̄s denegat: et eum exorare nō pōt det emptori alia bona equiualētia tali feudo iniuste vendito. de h̄ in. c. que ī eccl̄iaꝝ de consti. ⁊ in vsi. feu. per to. Et h̄ veꝝ nisi ille cui vassall⁹ feudū alienat velit supportare oē grauamē. vt ī. l. murilegulo. C. d̄ muril. li. xi. facit. l. ij. in p̄n. ff. o. ma. ⁊ sic vassallus possit alij in feudū dare suū feudū: ēt īuito dn̄o. qd̄ videt̄ nō eē veꝝ ⁊ cōtra casum. ī. c. i. d̄ duo. fra. Sz q̄rit̄ a q̇ cognosci debeat

BIU Cujas

cā feu. Pro quo no. q̄ ſm Jac. de bel. cui
pre oīb⁹ ſtat. i b̄ diſtiguit. aut loq̄tur de vaſ
ſallis miorib⁹ aut maiorib⁹. ſi maiorib⁹ vt
ſūt duces: coītes: marchiōes: capitanei q̄
īmediate ab īpatore īueſtiūtur. tūc de pro
uerſia īpator cognoſcit. c. i. de lecoradi. in
vſi. feu. Itē corā rege de īmediate a rege i
fendatis. Si de miorib⁹ q̄ ab inferiore ha
bēt feuda. vt militib⁹ aut nobilib⁹. Hoc tri
plr aut ꝟtit q̄ſtio īter duos vaſſallos. aut
int duos quoꝝ alt̄ t alt̄ ñ ē vaſſall⁹. aut in
ter dñz et vaſſallū ſi pmū aut ꝓſtat ambos
eſſe vaſſallos: litigāt tñ de pte fendi: vel fi
nib⁹ ſic ē cōcluſio q̄ corā dno cui⁹ ſūt vaſ
ſalli debz cognoſci. c. i. apud quē vel quos
ca. feu. deter. aut ꝓſtat d̄ vno tñ nō tñ d̄ al
tero q̄ nichil hz niſi id de quo qō ꝟtit. tunc
p pares curie dz cā termiari dicto. capi. i.
ep̄ō quē vel quos ꝛc. Aut nō ꝓſtat de alı̄
quo hoꝝ p certo. Qz ambo nichil hñt i feu
dū niſi illud de q̄ qō eſt. Hoc dupl̄r aut p̄tē
dunt ſe īueſtitos ab eodem vel a diuerſis
dñis. Si ſm iudex ꝓpetēs erit ordiari⁹ lo
ci vel ōlegat⁹. c. ij. d̄ le. corā ī pn. in vſi. feu.
Si pmū b̄ duplicit. aut vterq̄ dicit feudū
ſuū ꝓprū. i. ſibi ꝓceſſū et ſic iterꝝ ordinari⁹
erit iudex dicto. c. ij. aut vterq̄ dicit fuiſſe
ſuoꝝ p gentoꝝ ſic dñs cū curia ſua cogno
ſcit nō tñ ſol⁹ pal. c. i. aut vn⁹ dicit feudum
nouū. ſ. ip̄m īueſtitū alt̄ antiquū. ſ. ſuoꝝ p
gentoꝝ ab eodē tñ dño tūc oli ordiari⁹ cō
petens erat iudex hodie p pares curie co
gnoſcit t ſic finalit̄ cōcluditur i prio caſu
p̄ncipali q̄ ſolū vno caſu cognoſcat dñs d̄
cā feudi. ſ. q̄ñ ꝓſtat ambos eſſe vaſſallos.
ſcdo caſu p̄ncipali tenet̄ glo. in. c. cetery de
iudeis. q̄ dicit i cā ordiarū loci i q̄ feudū
ſitū eſt cognoſcere d̄bere. Tertio caſu iterꝝ
p pares curie ſi reperi p̄nt ſi nō eligant̄ alij
Et tales erūt iudices ordiarij q̄b⁹ lex dat
iuriſdictōez ordiariā. Jō ſedebūt p tribūa
li t ſeruabūt iur⁹ ordinē. Si non hñt tribu
nal eligere p̄nt t eo ipſo q̄ dñs iudicat ēt
ſniaz p̄p̄ā exercitōi mādare pōt q̄ feudum
dz ſuū territoriū. Itē ſm glo. c. romana. ff.
de ap. li. vi. ꝓcludit ſi vltra dñz feudi ē ali⁹
proxim⁹ imediat⁹ ad hūc appellatur a ſnia
dñi feudi. Si talis nō ſit tūc ad ordinariū
loci in quo res ſituat ſpectat q̄ dñs feudi
eſt tali ſubiect⁹ vt. §. dz pal. Tñ in vſi. feu.
tex. ē q̄ i tali caſu ad ipatorē appellādū ſit
et ſic ſetit bal. tacite. Primū tamē magis
placet doctorib⁹ vt notat in dicto. c. cetery.
Et intelligunt̄ p̄dicta q̄ñ ē q̄ō d̄ feudo. Sz
ſec⁹ eſt dū q̄ō vertit̄ de cognitōe feudi. ſcz
ad quē ptineat cognitio ei⁹. tal⁹ eni ñ ptiet
ad dñm feudi. ſiue ſit eccliaſtic⁹ ſiue ſecula
ris. Alias eēt iudex in ſua cā t cōtra to. ti.
C. ne quis in ſua cā. q̄z ſic cognoſcēs de co
gnitōe feudi in caſu quo ſibi adiudicaret
cognitionē talē d̄beri. Cōſequent̄ de pro
prietate feudi ſibi adiudicaret. Debet er
go ſuprior ordinari⁹ vel alter de b̄ cognoſce
re vel iudicare. vel pares arbitros eligere
debēt q̄ cognoſcāt vt notat i. c. vez in glo.
iij. de fo. cōpe. Et ibi glo. q̄ vtrū t q̄ñ ſecu
laris iudex poſſit negligentiam ſupplere
eccleſiaſtica in cognitione tali.

¶ Vates mō ſacerdotē mō ꝓphetam mō
poetā ſignificat: xxi. diſ. cleros p⁹ colūnā.

¶ Vaſa ire ſūt oēs pctōres vt. xxiij. q. iij.
nabuchodonoſoz vbi dicit vaſis ire nimq̄
deus redderet interitū ſi nō ſponteneū in
ueniretur hō hze pctm̄..

¶ Vbaldus ſunt hoies certi et ſignantur
clerici vel canonici terre vl̄ eccleſie alteri⁹
de quib⁹ in. l. i. C. de col. illi. vbi dicitur q̄
collegiū vbaldioꝝ ñ pōt ꝓſtituere ſindicū.

De Ue

¶ Vectigal eſt tributū q̄d̄ preſtatur de re
bus q̄ vehūtur vel omnibus negocijs ma
nuum a vehendis mercibus dictum. Idez
eſt quod naulū. vt. ff. de pub. t vect. l. i. §. b̄
titul⁹. Et ſm Azo. in ſum. C. eo. ti. vide. s.

¶ Vector ē portitor q̄ vehit. Et vectores
ſunt ñ ſolū qui vehūt ſz ēt qui vehunt i na
ui ſm azo. in ſū. C. e. ti. et. ff. ad le. ro. d̄ iac.

¶ Vectores p̄nt dici ſiue hēant merces ſi
ue nō: dū tñ opas ſuas magro nauis exhi
beāt ad naugandū. Et ſunt. v. noia q̄ pre
ſtāt actū t paſſionē vt hoſpes zelotypus.
Require ſupra. A

BIU Cujas

¶ Uectura.i.vectigal siue naulū.
¶ Uehiculū ꝑm le.xij.tab.ē via in.viij.pedes ex transuerso anfractu.xvi.qđ nō ē necessariū in actu. Jus trahendi ligna:lapides vero ꝑmittitur hn̄ti actū sed viaz nisi spāl̄r cōuenisset de h̄ ī actu.vide infra via.
¶ Ue pro et ponitur interdū:vt in.l.si fundum sub conditiōe.§.his ꝟbis. ff.deleg.i.
¶ Uel etiam pōitur ꝓ ꝛ iterdū:vt in. l.sepe.ff.de ꝟbo sig.et.l.cū quidaz.C.de verb. sig:etiam ponitur alternatiue vt in.c.inter ceteras de rescript.
¶ Uenatio quid sit hēs ꝑm goffre .ī sum. ti.de cle.vena. Et est triplex.s. oppressiua arenaria ꝛ saltuosa. Oppssiua est hoīz de qua dr̄. Cepit nēroht esse robust⁹ venator coraz dn̄o.i.extictor ꝛ oppressor. Et sic venator est hominū exactor ꝛ oppssor qui aliq̄ venatu opprimit. Arenaria est que fit in arēa: vt cū quis locat opas suas vt pugnet in arena cum alia bestia dentata hāc qui exercet peccat grauiter nisi eam exerceat gratia viriū experiendaꝝ:vt.ff.de postulā.li.i.§.Itē senatus ꝛ.iij.q .vij.tria ꝟsi.infames circa prin. Et de hac loquitur lxxxvi.dis.qui venatoribus cū duobus.c. sequentib⁹. Saltuosa est que fit in siluis ꝛ saltib⁹ ad capiendas feras. Et hec est licita. Sed quomō in clericis liceat in ꝓprijs personis venari deficiente familia.et vendere cū illud n̄ sit vagari sed necessitati ꝛ vtilitati ecclesie subuenire ad quod tenēt̄ clerici.vij.q.i.presentium.et glo.cle. ne. in agro.de sta.mo.ī verbo personale ꝛ ibi cōcor.ꝛ ergo venatio saltuosa ē illicita ex tēpore ꝛ persona. Ex tpe vt ī quadragesima et sabbatinis noctibus.xxxvi.di.an putatis. Ex persona vt in clerico.in quo tamen distinguendū est quoniam ep̄o semp est illicita.xxxiij.dis.quorūdam. Alijs vero clericis licita ē causa necessitatis: vtilitatis et recreatiōis:cū retibus. laq̄is ꝛ canib⁹: dum fit cū silentio:et modestia.nam etiam monacho lz texere litia ꝓ piscib⁹ capiēdis vt de consecra.dis.v.nūq̄.vide goff. ī sum. de cle.vena.

¶ Uendere est rem ꝓ certo precio dare:et sunt bona debitoris vendēda si vrgeat es alienū.et dilatio damnū sit illatura creditoribus vt in.l.fulcinius.§.adeo autez .ff. qui ex cau.in posses.eatur.
¶ Uenditio est de re que hz cōmertium.ꝛ solet poni in instrumētis quod ꝓmittit vēditor emptori rē venditam legitīe defendere auctorizare ꝛ disbrigare.que verba debent sic intelligi quod si de re ipsa lis fuerit facta.orta siue mota emptori:venditor teneatur rem in ipsa lite legitime.scz scđm leges defendere.auctorizare. i. auctor lit] fieri:siue ꝑ se litem agere vel disbrigare .i. litem expeditā ab omī onere reddere. Itē nota qn̄ venditor est certus ꝙ rei vendite pars est ei propria:ꝛ pars cōdititia .i. alicui conditioni: vel alteri dn̄o suba . ignorat tn̄ que:ꝛ q̄ta.tūc ponitur in instrumēto venditionis:sic ꝙ propriū in perpetuuz quod condititium dn̄o subm.hoc est dicere ꝙ est propriū in hac re:ꝛ hēas vt ꝓprium in perpetuū:sed quod ꝯdititiū habeat cū ea cōditōe ad quem pertinet. Ite scđm Azo.in sum.C.de pe.ꝛ cōmo.rei vē.ꝛ gof. in sum.de empt.ꝛ ven.traditur talis regula rotunda et quadrata. Cum venditio fit pure sine scriptis certe speciei: que degustationem non recipit omne periculum spectat ad emptorem excepto casu publicationis nisi pactuz:culpa:mora: calliditas.vel traditio interuenerit. Et quodlibz versum huius regule habet in se pondus de quo vide goffre.in sum.vbi supra.
¶ Uendicare est coram iudice dicere vel ītendere rem esse suam vel allegare vt quādo quis dicit hec res est mea ꝛ est idem ꝙ intentare.s.ad hoc solum intendere vt res sua declaret̄ ꝛ sibi dominium applicetur.
¶ Uelū est quadruplex.s. cōsecratiōis ordinationis:prelatōis ꝛ ꝓfessionis. Professiōis suscipitur a virgine.vel corrupta cū ꝓficet̄ đ altari.vl đ mānu ī.xx.āno adminus.xx.q.i.ꝛ.c.i.ꝛ.q.ij.puella. Consecratiōis īpōitur in.xxv.āno.vt ea.q.i.placuit et.lxxvij.di.placuit. Potest aūt consecra-

BIU Cujas

tio virginū fuerit in die ep̄hiarum: in albis paschalibus. i. tota septimana paschali in apostolorꝝ natalibus nisi sint graui lāguore detente. tūc em̄ alijs tēporibus possunt īmo etiā alijs precipuis festiuitatib⁹ ⁊ diebus dn̄icis. vt in. c. i. de temp. ⁊ quali. or. viduas aūt nullus pōtificum velare p̄sumat xx. q. i. de notis. in fi. sed ip̄emet velum suscipiant de altari. xxvij. q. i. viduas qui capitibus suis imponant. ⁊. c. prelatum de his que vi. me. cau. fi. Ep̄s corrupte velum īposuisse videtur. tñ solum īponere simulauit. velum aūt religionis uel uestem religiosaꝫ de manu presbyteri sumere possunt. xx. q. i. uidua. secus de uelo consecrationis quod solenniter a solo episcopo soli ꝟgini solennibus diebus imponitur. Tertiū est ueluꝫ ordinationis. quod olim dabatur dyaconissis. i. xl. āno. xx. q. i. sanctiōiales. xxvij. q. i. dyaconissam. Quartum est uelum prelationis quod olim dabatur abbatissis in xl. anno. x. q. i. iuuenculus.

¶ Uenditi actio. Re. s̄. actio uenditi.

¶ Uenia etatis datur mulieri in. xviij. anno ⁊ uiro in. xx. l. fi. ⁊. l. omnes adolescētes C. de his qui veni. eta. impe. ⁊ tamē maior etas requiritur in abbatissa q̄ ī abbate. c. indēnitatibus. de elec. li. vi. iūcto. c. cum in cūctis eo. ti. Rō tamen in hoc pōt esse quia mulier auarior est uiro. ar. l. sed si ego in fi. ff. ad uelliey. ubi dr̄. Senatus em̄ obligate mulieri succurrere uoluit nō donanti. hoc ideo qꝛ facilius se mulier obligat alicui q̄ donat. ⁊ ideo gubernatio p̄rionij citius sibi pōt cōmitti. de hoc ꝑ cardinalem in. c. indēnitatib⁹ p̄alle. In scd̄o casu rō est fragilitas sexus. ⁊ qꝛ in sp̄ualib⁹ gubernādis nō ē mulier ita capax ⁊ habilis sicut uir. ⁊ minor etas req̄ritur in muliere in eligēdo uel eligēte q̄ in uiro. ut ī. c. indēnitatibus. p̄al. ⁊ in cle. ut hij. de eta. ⁊ quali. Et in minori etate potest religionem profiteri q̄. uir ratio qꝛ in utroqꝫ casu professus eligit ⁊. mulier citius ꝓfiteri pōt: qꝛ citius pubes est ⁊ capax doli iō citius etiā pōt se obligare.

¶ Uenire diē d̄biti ē posse pecuniā petere

¶ Uenire. i. vēdi: vt. l. fulcini⁹. §. si in diē. ⁊ §. mltis eiusdē legis. ⁊. l. prece. ff. q̄ ex cau. in pos. ea. cum fi. Est em̄ ꝟbum neutropassiuum sub voce neutrali significans passionem. vnde. Exulo ⁊c. Et differūt venire a venio ⁊ venire a veneo. vnde si vis venire cras mane debes venire.

¶ Uentur. Re. s̄. Mittere in possessionem noīe vētris. ⁊ nota q̄ vētris ingluuies ad luxuriā facile ꝓuocat. ⁊ omne bonū opus dissoluit. vñ venter ⁊ genitalia sibimetip̄is uicina sunt vt ex vicinitate mēbrorū cōsideratio intelligatur viciorū. xliiij. dis. §. Non em̄ plus q̄ necesse est debem⁹ corpori seruire: sed solam eius infirmitatē reficere vt ipsum ad vsuꝫ exercende ꝟtutis habeamus vt. c. cōuiuia ea dis. vnde seneca. Non viuo vt comedam. sed comedo vt viuā. Et ideo Bar. cōmedebat ad pōdus vt haberet intellectum pariter dispositū: ⁊ nunq̄ alteratuꝫ. Sic et nos moderate comedamus: nō nimia ciborum egestate: vt in. c. nō mediocriter. ⁊. c. nō dico. cum si. de conse. dis. v.

¶ Uerbum in larga significatiōe ponitur in iure pro qualibet parte orationis. a verberando dictuꝫ eo q̄ aerem verberat: vt dicendo in glo. super verbo īstitutio sup ꝟbo velociter ⁊ super verbo. j. ⁊c. Nō ergo capitur hic ꝟbum sicut in Johāne. c. i. In principio erat ꝟbū. ⁊ sicut in donato. Uerbum est pars oratōis, ꝓut est distincta ab alijs partibus orationis. sed significat dictionem cuiuscuiuqꝫ partis orationis. Ad hoc autem sunt ꝟba ⁊ eorū significata imposita vt per ea significetur mens vel volūtas interior ipsius verbum proferētis. Ne duꝫ autem verbis significatur mens hominis sed etiam factis: signis: ⁊ cōiecturis. licet inter modos significandi verba obtineant principatum eo q̄ clarius ⁊ euidentius significāt. vnde voluntas seu mens proferētis dat significatuꝫ verbo. quia sine mente ꝟbum nichil significat: vt in furioso: qꝛ verbum ab eo prolatum nō habet mentez: nec voluntatem vt in. l. furiosus. ff. de re iudic. Et vsus cōmunis imponit significatū ver

BIU Cujas

bo.patet per.l.labeo.ff.de suppel. leg.que dicit. Verba accipienda sunt ex vsu cōmuni. Et dicit ibi Bar. q vsus communis est triplex scilicet loquendi. intelligendi ⁊ vtēdi. Unde cōmunis vsus loquēdi ē q equ? certe qualitatis vocetur calofredus. Secundo in dictione heres singularis numeri significatur pluralis numerus. de vsu intelligendi. vt.l.in vsu.ff.de ℞bo.signifi. Et in vsu loquendi. ineſt vsus intelligēdi. Tertio de vsu vtendi ponit exemplum: de ponderibus. ⁊ mensuris: vt in.l.excepto.cū ibi alle. C.de loca.⁊ cōduc. De hoc vocabulo verbum vide plura in uocabulario cuiusdam doc. leguz aurilieñ. scōm dominū Jo. de matisco. et incipit. Verbum hic non recipitur. Ex quo opusculo plures additiones excerpsi: quas his expositionibus terminorum inserui. Item uerba sunt accipēda cum effectu: ut.c.relatiz.de cle.nō resi. de pe.dis.i. Nec autem.c.ultimo.de spon.⁊ l.i.§.hec autez uerba.ff.q quisq; uris. Et debent uerba deseruire intentioni. non autem intentio uerbis: cum per uerba exprimatur intentio. xxij.q.v. humane aures. et i.q.i.marchio.c. intelligentia. de uerbo. signifi. cum si. etiam uerba sunt referēda ad cōmunem intelligentiaz: ut in.c.ex litteris. de spon.⁊ l.non aliter.ff.delega.iij. Et uerba generalia sunt generaliter intelligenda ut in.l.i.§.generalit.de.le.prestā.⁊.c.quoniam de coniug.lepro. ⁊.c.maiores. ℞.ad id autem.in fi.de bap. Nec uerbis est utendum. l.ut ℞borum. C.qui adm.ad bo.pos. ubi dicitur. Et uerboruz manuum excludamus captiones ꝛc. Verba etiam cōmēdatoria non obligant: ut. l.si idem filiussa.§. si adolescens. infi. C.q cum eo facit.c. cuz uenissent. de insti. ibi non solum de illo. sed de omnibus redditibus fecerūt. quod placet. Sed enim uerba dubia cōtra stipulatorem interpretāda. ut. l.stipulo ista.§. in stipulationibus. ff. de ℞bo. obliga. ⁊. l. quicquid eo. titu. vbi dicitur. Quod non est expressum censetur omissum.

¶ Verborum forma est consideranda: nec ab ea recedendum sine certa causa: vt.c.ex litteris. de spon. ⁊.c.ad audientiaz de ver. sig. In vltimis autem volūtatibus ℞bum indifferens. vt cum habuerit preterituz vel futurum: trahi debet ad futurum: quia vltima volūtas semper de futuris est: alias a proprietate verborum non est recedenduz nisi constet loquentē aliud voluisse. vel etiam nisi res aliter salua esse non possit. Et sic improprietates non sunt ad cōsequentiam trahende: sed excusande secūdū Bern. in.c.preterea. de ℞bo. signifi. Etiam dicit. l.i.§. si his qui nauem. ff. de exer. ac. q verba sunt intelligenda in proprio significato: licet possint impropriari vt cōuenant materie subiecte. ff. lo. l. fi. ij. responso.

¶ Verbis dicitur obligatio cōtrahi: vt cōdictio certi vt supra de. C.

¶ Verna est ser? ex ancilla in domo nat? Inde dicitur vernaculus: ⁊ est paruus seruus diminutiuuz. delega. iij. l. seruus. §. fi. ff. de rei vendi. l. cum semper.

¶ Vero quandoq; stat inceptiue quando non procedit materia cui iungat sequētem vt de elec. super eo vero. Quandoq; aduersatiue. de hoc in auc. de here. ⁊ fal. in prin. colt. i.

¶ Vepres dicuntur spine que vi prēdūt ⁊ lacerant carnes ⁊ vestes ſm Jo. an. in cle. dudum. de sepul.

¶ Uesanus dicitur qui sine sanitate est sicut vecors sine corde. vt. ff. de verbo. signi. l. male.

¶ Uestiarij sunt qui vestiuz exercent negociationem.

¶ Uestibulum ſm Azo. est locus ante ostium vtriusq; domus vel primus aditus seu introitus vel porticus ꝛc. ⁊ tect? erat quo vt vestimento tegitur homo. vel dicitur ab aue. i. salutatione q̄ fiebat ibidē stantibus

¶ Uestimētū dz oē illud quod induimus.

¶ Uestimenta interpolata dicuntur veteres vestes iterum polite.

¶ Uestis virgata vel partita ⁊ de caligis schacchatis habetur ī cle. ij. de vi. ⁊ hone. clericorum.

BIU Cujas

¶ Uester est verbum fictionis: vt.ff.de vi et vi ar.l.i.§.deiecisse.⁊ per Bar.in.l.si is qui de vsu cap.⁊ glo.in verbo habere videtur in.c.nō minus.de immunita.eccle.

¶ Ueteram sunt milites emeriti.idest extra militiam propter sua merita positi.C. de vetera.in rubri.Et in legēda sancti martini vbi dicitur ꝙ imperator precepit ꝙ veteranorum filij sciētijs militaribus implicarentur.

¶ Uetus ius.Require supra Jus.

De Ui

¶ Uia est ius eundi: ambulādi:vehendi vehiculū:⁊ iumentū ducendi.ita ꝙ ille cui cōpetit ius vie potest illa facere.Et differt ab actu:quia plus ꝯtinet via q̄ actus.Nā via.iter:actuꝫ.⁊ ius:in se cōtinet. Item eo cōtentus est actus vt iumentuꝫ agat quis ⁊ si non vehiculū plus em̄ vehiculum occupat q̄ iumentum.In via necessariū est vtrūq̄ posse agere.Item via habet ius trahendi lapides:ligna vel trabes:⁊ ferendi erectam hastam quod nō habet actus.nisi de hoc specialiter cōuenisset.licet a tergo ducere vellet itinera nō in collo quod potius videtur rigorosum q̄ equū.Itez vie latitudo ad vehendū vehiculum si latior vel angustior nō designetur per cōtrahētes.l.xij: tabu.diffinitur.s.octo peduꝫ perrectū. vbi via ē recta nō tortuosa.sꝫ ī anfuractu.xvi. pedū idest vbi reflexa est:quod in actu nō oportet.vide supra. vehiculum.

¶ Ui bonorum raptorū.Actio vi bonorū raptorum.

¶ Uicarius ſm gof.est qui vices alicuius gerit siue in officio ꝯtētioso siue nō ꝯtentioso.vt.C.de offi.eius qui vi.gerit per totum ⁊ de offi.vica.ꝑ to. ⁊ de offi.archi.c.i.⁊ de offi.archip̄s.c.i.in fi. Et sciēdum ꝙ illi vicarij de quib⁹ in legib⁹ sub illa rubr.positis tractatur sunt non delegati sꝫ subdelegati vel ordinarij iudices.Nā eligebātur in certū tp̄s qd̄ ordinarijs p̄fixū.vt ipsi vices ordinarioꝝ p̄ntiuꝫ ⁊ viuētiū supplerent. erāt alij q̄ gerebāt vices mortuoꝝ ⁊ absentiū q̄ ⁊ suffraganei appellabātur hi oīa poterāt agere q̄ ꝑtinebāt ad iurisdictionē p̄ter vltimū suppliciuꝫ ⁊ menbri abscisionem.vt.C. de offi.vica.l.ij.⁊ vicarius ecclesie est presbyter qui vice p̄ncipalis rectoris deseruit ecclesie.Et sunt quattuor species vicariorum.Quidam sunt perpetui ad parrochiales ecclesias cōstituti.vt in.c.B.perpetuus de fi.instru.⁊.c.exstirpande de prebe. Quidam nō perpetui sed ad aliquos actus cōstituti.vt temporales.de quibus in.c. peruenit de appel.Et isti dicuntur mercionarij.vij.q.i.nichil.Quidā sunt speciales nō ad curam sed ad certum locum. articulum vel actum constituti de quibus in.c.tua.de offi.vica.Quidam nec perpetui nec ad curam nec ad certum actum generaliter dantur ad omnia vt vicarijs ī curijs episcoporum de hoc glo.optima in cle.que de ecclesijs.de offi.vica.Et vide in lectura Jmole Item vicarij dicuntur illi qui vt cuiuscunq̄ vicem compleant vel gerant sunt constituti.vnde vicari⁹ dicitur quasi vicē gerens

¶ Uicecomes scd̄m Specu.eo.titulo dicitur ille cui dominus tēporalis cōmittit executionem iurisdictionis sue in aliquibus castris.⁊ sic talem vocant vulgariter lombardi ⁊ aliqui in patrimonio beati petri

¶ Uicedominus scd̄m Specu.eo.ti. proprie scd̄m iura est qui preest rebus episcopalibus.lxx.distin. colonus

¶ Uictores serui sunt quos q̄s habet victos parandi gratia.

¶ Uictus nomine intelligitur oē illud qd̄ necesse est homini ad viuendum.

¶ Uestis vicez habet victus.ff.de verbo. significa. l.victus

¶ Uidua est.non solum illa que desijt esse nupta vt in.c.vidua.xxxiiij.dis.vbi respect⁹ habetur ad communez vsum loquendi.verum ⁊ proprie est illa que nunq̄ fuit nupta vel qui non habuit uirum.ff.e.l.manifestū Et dicitur uidua quasi uiro priuata uel sine dualitate:ut.l.malum.§.uiduam.ff.de v̄bo.signifi.

¶ Uille dicūtur edificia rustica ⁊ uilla ponitur ꝓ ciuitate de censi.uenerabili.

BIU Cujas

¶ Uillici dicuntur serui qui ad villam mittuntur vel sunt qui in villis morantur. Item villicus est gubernator.

¶ Uidetur interdum est signum ueritatis nō fictionis. l. seruuz filij. §. si quis rem. ff. de leg. i. glo. ꝟ. cōcor. Et quandoqꝫ videtur significat sententiam diffinitiuā: vt. c. preterea requisiti de ap. ⁊ respōdetur de iure per ipsum: vt. c. i. de iudi. li. vi.

¶ Uinum absintheatum est cum melle absintheo cōfectum.

¶ Uinum picenum ⁊ thiriacum dicitur a locis. xxiiij. q. iij. plerique.

¶ Uinariū dicitur indago vbi fere sunt incluse vel dicitur locus in quo pisces seruātur vt ibi viuant scdm Joh. an. in cle. ne in agro. de sta. mo. Et differunt vinarium: saltus: foresta: gerana: insula ⁊c.

¶ Uinaria proprie sunt torcularia seu dolia ⁊ cetera vasa vini que etiā ad aliū vsuz transferri possunt. Et tandiu vinaria dicūtur q̄diu vinum habēt: vt. ff. de ꝟbo. signi. l. vinaria.

¶ Uinarij dicūtur ebriosi. Etiaz vinarius est ortus vbi crescit vinum. l. ediles. §. pedius. ⁊. l. vinaria. ff. de edil. edic.

¶ Uicini ꝟm Bar. i. l. si tertius. ff. de aqua plu. arcen. dicuntur quousqꝫ vox hominis exclamantis audire potest. l. i. §. eodem tecto. ff. ad sille. Et inteligitur de voce cōmuni non nimis gracili nec nimis tubali sicut vox thauri. Etiam dū clamans medio modo sit nec in tecto vel apice turris nec i cellario.

¶ Uindicta dicitur mod⁹ manumittēdi: et dicitur a nomine vīdicta. p̄toris virga qua ipse caput serui tāgebat hec ꝟba solēnia dicēs. Abiuro te liberū more q̇ritū. vñ. Persius, vīdicta postq̄ mens a pretore recessit.

¶ Uindicta ꝟm alios est ipsa libertas que apud iudicem datur ⁊ dr̄ data seruis a iudice seruo vitelliorū: alias liberorū q̇ vindicauit ciuitatē romanam cōiuratione dominorum suorū cōtra rempublicā factā detegendo. propter quod apud consilium libertatem cōsecutus est: siue libertate a populo donatus: siue per cōmodum obtentū est vt omnis illa libertas que a populo datur: vel a magistro qui vicē populi gerit dr̄ vindicta. Hec Azo in sum. C. de vindi. et liber. ⁊ apud consul. manumisisset.

¶ Uir ⁊ vxor dicuntur illi qui matrimonium cōtraxerunt per ꝟba de presenti. de futuro spōsalia. Require supra spōsalia.

¶ Uirginitas est in carne corruptibili perpetua corruptionis euitatio. Item virginitas corrupta restitui non potest. C. de rap. virgi. l. vnica. circa princi. ibi maxime cum ⁊c. ⁊. xxxij. q. v. si paulus. vbi dicit Hieroni. Audacter dicant cuz omnia possit deus suscitare virginem non potest post ruinā: valet quidam liberare de pena: sed non valet coronare corruptaz. Et infra subdit recti⁹ fuerat hominem idest virginez subesse coniugium ⁊ ambulasse per plana q̄ ad altiora tendētem in inferni profunda cadere. ⁊ si dicatur. Deus potest exoculato restituere visum ergo corrupte virginitatē. Respōdetur q̄ nō est simile: quia deus nō potest facere quin illa corrupta sit. quia factū nō potest esse nō factum: vel dicitur q̄ non refertur ad carnis corrupte restaurationē. sz ad virginalis palme retributionē ⁊ sic nō potest. i. nō ꝯgruit eius potentie. ⁊ est ꝯtra iusticiam corruptā coronare aureola. Item virginitatis florem nō amittit per violentiam stuprata. vt. c. itaine ⁊ sequētib⁹. xxxij. q. v. Etiam melior est virginitas mentis q̄ carnis. ⁊. c. tolerabilius. e. q. ⁊ pena capitis punitur que tantū attentare cuz effectu tamē ausus fuerit virgines sacratissimas etiam causa matrimonij iungēdi. vt. C. de epi. ⁊ cle. l. si quis non dicam rapere.

¶ Uirtus scdm philosophū. ij. ethi. est qui habentem perficit. ⁊ opus eius bonuz reddit ⁊ dicitur quasi verū tuens a vitijs preseruans de pe. dis. ij. illa anima. ⁊. c. se. no. Joh. an. in cle. i. de sum. trini. ⁊ fide catho.

¶ Uisitatio quomodo et quando fiat per archiepiscopum: ⁊ que crimina punienda sint: ⁊ in quib⁹ procuratio fiat: vide. c. i. de censi libro sexto.

BIU Cujas

¶ Violator ecclesie dz quicūqz ipsaz eccle siam frāgendo ostia capiendo res suas in uadendo priulegia sua custodiēda vl' cor rumpendo offendit.

¶ Vis etiaz est rei maioris impet9 qui re pelli nō pōt vel cui resisti nō potest supple commode.ff.quod vi.me.ve.cau.l.i.t.ij.t quot modis sumatur t quod actiones vel interdicta introducat no.in.c.ad audienti am.eo.ti.in glo.ij.Cui9 glo.effectus.j.pa tebit est gñalis qñqz.vñ ym gof.t Azo.eo. ti.vis est qntuplex.s.ipulsiua:ablatiua.ex pulsiua.t turbatiua:t ineqtatiua.vide.j.

¶ Vis cōpulsiua est p quā ꝯpellitur quis ad faciendū illud quod nō faceret si esset li beri arbitrij:nec cōpelleretur qui imponit necessitatē ꝯriam voluntati spōtanee t ex hac vi oriř actio qō me.cau.ff. co.t.l.i.in fi.

¶ Vis expulsata.Qñ quis ejcitur de pos sessione sua.Et scōm istam inducitur inter dictum.vnde v'.t est tm̄ rez imobilium vel de his que imobilibus coherent.

¶ Vis ablatiua:est rerū mobiliū t hec in ducit actionē vi.bo.rap.in rebus mobilib9 est em̄ circa mobilia tm̄ vt.ff.de vi.t vi.ar. l.i.§.si fundus.t.§.ij.t insti.vi.bo.ra. §.ſz ne dum talia perullam em̄ alicui9 bona sua vel res sue violenter rapiuntur.

¶ Vis turbatiua est qñ ꝙs turbař in pos sessione sua qui inducit interdictuz vti pos sidetis in rebus soli.sed in rebus mobilib9 inducit interdictum vtrobi cum duo se pos sidere contendunt eandem rem.

¶ Vis inquietatiua est q̄ introcit interdi ctum quod vi aut clam t dz inquietatiua: qz non sinit alium vti re sua quiete t arare vel aliqd facere vel quando alter vult alio muto aliquid edificare in suo solo vel for te iam edificauit nec distinguitur in hoc in terdicto an iuste vel iniuste fecerit: vt si ꝙs a me,phibitus vel putās se phibēdum qd in meo faciat siue ius faciendi habuerit si ue nō:vt.ff.quod vi aut clam.l.i.t dico.ſm Azo.in Rubri.q me.cau.accipitur vis p ut nullo mō potest resisti sed i rubri.de his qui vi me.ve.cau.fi.accipitur prout potest resisti:licet cū piculo.t esti compulsiua hic ibi.Item est quedā vis publica que fit cuz armis.quedam priuata sine armis. de or. cog.cum dilectus.in glo.vij.Item vis ma ioris dz impetus rei cui resisti nō potest:vt supra dictū est. t de his qui vi me.ve.cau. fi.c.ad audienti am.in glo.ij.

¶ Vis negatiua ē qñ res alicui9 inqetatur

¶ Vis publica est que fit cū armis :ſz vis priuata que fit sine armis:instit.de publi. iudi.circa fi.in.§.item lex iulia de vi priua ta.vnde Vis priuata rez deponit ab ordi ne rerum.i.mulctabit in tertia parte bono rum:sed deportatur cū vis armata proba tur:vt in glo.i.c.ij. de ordi.cog.

¶ Vis siue metus cadens incōstantem vi rum.est metus pene vel cruciat9 siue a mis sionis oium bonoz.t ista excusat nisi post ea cōsenserit:vt in.c.de illis.ij.de spō.Alia est vis vel metus nō excusans que non ca dit in cōstantez virū:vt in.c.veniēs.t.c.cō sultationi.eo.t.Et nota q pōt quis vim vi repellere:vt.c.significasti.ij.de homi.t.ca. si vero.de sen.excō.t dis.i.ius naturale.l.i. §.vim vi.ff.de vi.t vi.ar.l.scientiam.§.qui cū aliter.ff.ad.l.aqui.Et hoc verū si repul sio fiat incōtinēti nō ex intervallo :vt.l.idē est.§.cū agitur.ff.de vi.t vi.ar. Dicitur au tē sic fieri incontinenti qñ fit flagranti cri mine hoc est donec animo9 continuus durat t non diuertit ad alios actus.vt.§.vim vi prealle.Secūdo debet fieri cā defensionis nō offensionis vel vlciscendi:vt.§.pe. in.l. scientiā preal.Tertio debet fieri cū mode ramine inculpate tutele.C.vnde vi.l.i.c.vt fama.§.vl.de sen exc.Et datur ubi talis cō clusio q ista defensio est ꝛa t iusta que fit tm̄ t tūc quantū,t quādo est oportunuz:vt in glo.l.i.C.vnde vi.preall.tamen si defen dens modū excedat nō ex ꝓposito nō tene tur.xxxij.q.iij.nō inferēda.Alanus t Jo. distingūt.aut vis fit ꝑsone:aut reb9 de hoc vide glo.in.c.significasti.p alle.t.c.dilecto filio.de sen.exc.li.vi.t in.c. significauit .de pe.t re.vbi ꝓsideratis circūstantijs impo nitur pemtētia arbitraria illi qui se defen

dendo modū excessit. Quarto pōt fieri qñ
hz iustū timorē offense. puta per minas ali
cui⁹ qui minas exequi solebat: aut ꝑ occur-
sum. nō em̄ oportet expectare quousqꝫ de-
tur primus ictus: quia talis posset esse le-
talis. Sed an quis excedēs modum in de
fendendo se vt cum posset euadere vulne-
rando occidit puniatur de occiso. So. si vo
occidere nō tamē occidit nō tenetur sed vt
culpabilis punietur ex arbitrio iudicis: vt
l. si adulteriū cū incestu. ff. de adulte. ⁊ bal.
singulariter in. c. i. de pa. te. in vsu. feudorū
Item si accusat⁹ de homicidio fecit articu-
lum ꝙ hoīem occidit: sed fecit ad suam de-
fensionem. ⁊ ꝓbauit que in articulo conti-
nentur. an debeat absolui per regulaz in. l.
sniam. §. si cuz aliter. ff. ad. l. acqui. ⁊ l. i. C.
vnde vi. ⁊ §. vt vim. ⁊ in cle. si furiosus. de
homici. Bal. singularit̄ dicit ꝙ nō: sed ve-
nit potius puniēdus: vt. l. i. C. de confes. rō
quia etiā in defendēdo dz seruari modera-
mē inculpate tutele. Dz ergo adijcere in ꝓ
batione defensionem necessariam ꝓut no.
Lodo de roma in singularibus suis.

¶ Vir nō habet ptātem sui corpis. sz muli
er: vt in. c. quidā. de cōuer. cōiug. ⁊ xxvij. q.
ij. sunt qui dicūt. Nec potest nisi ob causam
fornicationis vxorem suam dimittere scd̄z
interpretationez sacri eloquij. hoc verū de
his quorum matrimoniuz carnali copula
cōsumatum est: vt. c. ex publico. in fi. de cō
uer. cōiug. nam vir ⁊ vxor per copulam cō
iugalem effecti sunt vna caro: vt. c. ad apo
stolicam. ⁊ c. cum sis preditus eo. ti. Etiaz
vir cogitare debet quō placere possit vxori
ergo minus que dei sunt cogitare valet: cū
quasi diuisus in duo plenam sui nō habe-
at potestatez: vt. c. de diuersis fallacijs. de
cleri. cōiug. Et est caput mulieris. xxxiij. q.
v. cum caput. xxxij. q. vij. nō mechaberis. ⁊
c. duo pueri. de despon. impu. ⁊ glo. in. c. i.
de clandes. despon.

¶ Vix quādoqꝫ denotat affirmationē. nā
ꝙ vix fit fieri tñ dubiuz nō existit: vt. c. ij. de
cog. spi. li. vi. ff. de iudi. l. vix cert] ex causis
⁊ xv. q. i. merito queritur. Qñqꝫ etiā signi-
ficat negationem. i. nullo mō: vt. ff. de lega.
i. si seruus legatus. §. qui qñqꝫ. Sic etiā di
citur. Vix bono peraguntur exitu: que ma
lo sunt inchoata prīcipio. lxi. dis. miramur.
⁊ i. q. i. principatus. ⁊ c. cum paulus.

De Un.

¶ Uncia ē duodecima ꝑs assis. vt nati ex
cōcubinis in domo succedunt in duab⁹ vn
cijs. i. in duabus partibus. xij. partiū assis
si alij legitimi nō supersunt. Cetera nomīa
assis. Require supra Assis.

¶ Unde agnati ⁊ vnde vir ⁊ vxor. Require
supra: Bonoruz possessio. Et no. Lodo de
roma ꝙ viro ducenti duas vxores vel mu
lieri nubēti duobus viris de iure ciuili est
pena capitis. l. cum qui duas. C. de adul.
Sz d̄ iure canonico debēt vxori inscindi ca
pilli ⁊ pāni āteriores ⁊ posteriores. xxxiij.
q. i. de benedicto ꝑm expositionē veram ibi
⁊ approbatam.

¶ Uniuersitas ꝑm Azo. in sum. ꝙ cuiusqꝫ
vniuer. no. est pluriū corporum inter se di-
stantium vno nomini specialit̄ eis deputa
ta collectio. Est etiā studiuz vniuersale pri
uilegiatuz. Sed queritur si vniuersitas cō
gregatur: ⁊ aliq̄s bestialis deridendo ⁊ ri
xando cōturbat totā vniuersitatē: qua pe-
na talis punietur. Respōdetur ꝙ excōmu-
nicatione tridua ⁊ eiectiōe de collegio. tex.
est singularis scd̄z Lodo. de roma. v. q. iiij.
in loco bñdictōis quem dicit esse nō alibi.
Item vniuersitas scholariuz vbi precipue
per scholares regitur disponere pōt ꝙ ali
quis qui nō sit de vniuersitate det vocē: vt
c. scriptum. de elec. ⁊ lxiij. distin. abeūtibus
cum si. Sed nunquid si vnus tantū in vni-
uersitate cōtradicat: ne ille admittatur va
leat actus admissionis. Dominus Lodo.
de roma dicit. Tu qui pauca scis sicut ego
diceres hoc indubitatuz per regulā ꝙ ma
ior. ff. ad municip. l. planc. ff. ꝙ cuiusqꝫ vni
uer. no. ⁊ cle. i. de his que fi. a ma. par. ca.
Sed cōtrarium est verū. nam hoc casu vn⁹
quantūcunqꝫ minimus contradicens red-
dit actum nullum. hoc est dictum singula-
re compostella: quez refert et sequitur Jo.

BIU Cujas

andree in.ca.scriptum.preallega. in nouel la.⁊ cetera.

¶ Uno contextu fieri aliquid est fieri nullo alieno actu interposito nisi fiat ex necessitate ⁊ actu nature vt superflui ponderis depositio vel medicine acceptio: vel breuis languor: vt.C.de tes.l.cū antiquit⁹ hec Azo.⁊ Goffre.eo.titu.

De Uo

¶ Uolūtas coacta etiam est voluntas.xv. .q.i.merito.ff. ꝙ me.ca.l.si mulier.§.si dos §.si metu. Sed hoc intelligitur sic ꝙ nō est libera voluntas que requiritur in matrīonio: vt in.c.gēma.de spon.cum si.l.titia.ff. de verbo.obli.nam volūtas ⁊ ꝓpositum distingunt maleficia.vt.ff.de fur.l.qui in iure.§.i.⁊.l. diuus.ff.de sic.⁊ est glo.in.l.fulcinius:§.quid sit latitare in verbo animus que dat etiam quattuor modos probandi animū alicuius:⁊ dicit lex.voluntates hominum vane sunt:vt.ff.ad trebel.l.qui poterat.i.respōso circa fi.vnde hoc nomē voluntas significat generaliter scilicet cū ratione vel sine ratione:vt.l.cum quidam.ff. de leg.ij. Et in hoc differt ab arbitrio quod significat velle cum ratione.vbi autē actus ponitur in volūtate:voluntas significatur per modum cōditionis:quia sensus est ꝙ actus valet si velit:sicut cū ponitur in arbitrio:sensus est si arbitretur.vnde actus potest poni in volūtate eius cui debet queri ⁊ est cōditionalis ⁊ purificatur conditio declarata sua voluntate:vt.l.si ita expressum ff.de condi.⁊ demon. Sed in volūtate obligandi non potest poni quia obligatio sua natura debet astrīgere necessario quod nō facit actu posito in voluntate obligandi in voluntate alicuius tertij incerti nō potest contractus poni. Et partes non videntur habere animum contrahendi:sic nec eo posito in arbitrio īmo multomin⁹.i.si merces in prin.ff.de lo.⁊ condu. In volūtate vero tertij potest contractus poni ⁊ valet si velit:non valet si non declarat se velle.vt.l.fi. de contrahē. empt.⁊ ven.⁊ si velit stabitur eius dictio siue voluntati. Itē quia non videtur fieri iniuria disponēti.quia sic disponit. Item quia fieret differentia inter arbitrium ⁊ voluntatez. Ultima autē volūtas nō potest poni in voluntate.puta heredis institutio vel legatum vt.l.illa institutio.ff. de here.īsti.l.nō nūq̄.de cōdi.⁊ de. Et hoc est positiuum quia alias in simplici ratiōe potest poni sicut contractus. Et hoc patet ꝙ quo ad omnia idem est in cōtractu ⁊ volūtate vltima.hoc excepto quādo ponitur in voluntate tertij quia cōtractus valet vt conditionalis. Ultima vero voluntas non valet ꝙ est positiuuz. Jo.fabri.dicit ꝙ hoc nomē voluntas ex cōmuni vsu ītelligendi significat idem quod arbitriū. Significat ergo finaliter volūtas vt sua impositio ꝑsona cui iniungitur vel lex ciuilis ei significatū dat seu ꝙ quouis modo ꝓferentis dictat nisi lex ciuilis impediat. Uolūtas prima derogatoria significat prout verba sonant.ꝟbi gratia. Testator dicit cui bis legauero semel ꝺberi volo postea titio legat bis.puta prīo stichū:postea pāphilū legatū tm̄ semel debetur vt.l.si quis in ꝑn.dele. iij.qꝛ clausula derogatorie significat cōsensuz deesse legato eidē ī scdo fctō. Et ꝓtestatio ꝓcedēs ī fctō seq̄nti nocet.vt.l.q̄ in aliena ī fi.ff.de acqui.here.legatū g⁹ ꝑm factū quod alias deberetur nō debetur:quia volūtas testatoris in eo deest ex volūtate prima derogatiua.si ergo testator eidē ab eodem herede in eadē scriptura legat bis eādem quātitatē semel tm̄ debetur:etiam nō precedēte volūtate derogatoria. Si ꝟo testator dicat cui bis ⁊c.ut.s̄.⁊ addit nō obstāte uolūtate precedente derogatoria:uel sic adijcit. Et nolo clausulam derogatoriam hoc casu locū haberet.tunc ualet utrūq̄ legatum quia uerba addita tollūt significatum clausule derogatorie:⁊ faciunt uoluntatem adesse utriq̄ legato. Item ibi testator in testamento dixit sic nolo me posse facere aliud testamētum.⁊c. Uel sic. Nolo me posse immutare hoc testamētū.vel nolo me posse penitere si fecero aliud testamentū valet etiam non expressa priore volunta

BIU Cujas

te derogatoria. Nec bar. sic probat lz predicta verba testator quantū in ipo est aufert sibi liberā testamenti factionez tñ hoc non potest. l. stipulatio hoc modo. ff. de ꝟb. ob. Et sic predicta verba nichil possunt significare: qꝛ talis volūtas nō admittitur iure. Ideo sequens dispositio valet ac si p̄dicta verba nō prediceret. Sz si testator diceret Si fecero aliud testamētū nolo valere: qꝛ hic nō disponit circa ptātem testandi: sed circa volūtatem suā quaz dicit esse in futuro facto: tūc non valeret secūdū testamentū: nisi reuocata clausula derogatoria. Ratio: quia lege ciuili non potest dari vel adimi hereditas ī codicillis. l. i. C. de codicil.

¶ Volo hoc verbum significat prout eius significatū vel quolibet adiunctū vel quelibet circūstantia significare dictat. Nā quādo simplicit̄ profertur significat motū animi ad aliquid prosequēdum. Et cuz nichil adiūgitur seu nō apparet ad id profertur in iure nullus est effectus. Etiā nō dispōit per Bar. in apostilla p̄alle. Et etiam. C. de sum. tri. ⁊ fi. ca. l. i. Et notatur in. l. q̄ se patris. C. vnde liberi. ꝙ volo ⁊ nolo non sunt opposita: qꝛ volo ad oē tp̄s refertur: vt dicendo volo adire hereditatez. sed nolo ad presens tempus. tm̄ refertur. dicēdo nolo adire ītelligitur nūc licet postea velim. Et ideo facit orōnem ambiguā qua ābiguitate de verbo nolo no. do. Anto. de butri. ī. c. litteris. i. de spō. Sed ibi si ille cui relicta ē electio dicit. volo eligere hāc rem significatum illoꝝ verborum est ambiguuz: quia potest intelligi duplicit̄. Uno mō. i. prim⁹ motus meus fertur in hanc rem: nō tamē deliberate. Secūdo modo pro ipso actu acceptōis. i. accepto hāc rez. Si ergo queris in quo horum nostrorū sit retinendū. respondetur si est traditus termin⁹ ad eligēdū seu deliberādum. ⁊ in fine termini respondes. volo eligere hanc rem tūc significatur electio: facit. l. sed si alio. ij. responso. ff. ad trebel. cum dicit post deliberatiōis tp̄s: ⁊ sic deliberationis dat significatū. facit. l. oīs qui. ff. eo. ti. idem si ad īterrogationez eius cuius interest codē modo respondes scilz volo eligere hāc rez significato sumpto ex verbis ꝓ certo: maxime cuz dicis pro certo volo eligere hāc rem si autez non est aliud vñ recipiatur significatū nisi ex ipsis ꝟbis tūc non significatur electio: īmo recipit̄ primo. i. primus motus finitur in hāc rē. Itez ibi legatarius cui relicta ē electio. dicit volo hāc rem: significatur electio vt. l. ij. ff. de op. ⁊ elec. le. qꝛ motus cuz significatur per verbū volo refertur īmediate ad rem ꝑ qđ significatur acceptatio rei. ⁊ idem si heres īstitutus diceret volo hāc hereditatem. qꝛ per hoc significatur aditio. secus si diceret volo eligere: volo adire: quia tunc nō significaretur acceptatio ⁊ aditio: quia motus animi nō fit īmediate ad rem: sed ad actuz eligendi vel adeundi. Item ibi īstitutus dicit volo esse heres significat̄ aditio vt. l. iā dubitari. ff. de here. insti. Et sic aliud est dicere volo adire: ⁊ volo esse heres: quia per secūda verba significatur simplicit̄ aditio semꝑ prima nō. Et idez est dicere volo esse heres: ⁊ volo hāc hereditatem. Itez ibi volo relinquere. significat. i. relinquo: vt in. l. pāphilo. §. ꝓpositum. ff. de leg. iij. Et sumit̄ significatū ex natura vltime volūtatis: cuius est ꝓuidere in futurū etiam fauor eius vt valeat dispositio. Item dicēdo volo per talem geri negocia mea significat mandatum. ff. mandati. l. i. item vēdere volens dicit. volo rem vēdere ꝓ. x. ⁊ emēs dicit volo emere ꝓ. x. significatur emptio ⁊ vēditio qꝛ per verbum presentis tēporis significatur cōsensus de presenti. secus dicendo. vellez vendere: ⁊ vellem emere.

¶ Votum est alicuius boni cū deliberatōne facta ꝓmisso: vel deo facta pollicitatio xxvij. q. i. đ viduis. ij. Et dicitur boni. quia de malo: nec etiā de re bona sine deliberatione nō ꝓcedit obligatio. nā de malo quis nō obligatur quia ī male ꝓmissis rescinde fidem: ⁊ in turpi voto muta drecretū. xxij. q. iiij. in malis. Dicitur cum deliberatione quia votum quod ex facilitate animi potius q̄ arbitrio discretionis emittur non est

BIU Cujas

vsquequaq; obligatoriū. vt. c. veniens. eo. ti. Et est triplex votū. Primū necessitatis quod quis necessario in baptismate ꝓmittit: vt abrenunciare dyabolo: et pōpis ei⁹. tenere fidez: seruare decalogū. de cōse. di. iiij. c. i. Secūdū est volūtatis ꝙ quis volūtarie emittit super his ad que ante votū ñ tenetur vt cōtinētie: abstinētie ⁊c. Tertiuz est votū mixtū ex his duobus. s. partiz necessitatis: et partiz volūtatis. Sed votum voluntariuz subdiuiditur in votū solēne ⁊ simplex. vñ simplex ē cui nulla solemnitas adhibetur. Solū autē votū cōtinētie solēnizat̄. Que aūt vota redimi ⁊ ꝯmutari possunt. vide gof. i sum. eo. ti. Itez votum obligat quē deo. cū dr̄. vouete: et reddite: vt. c. et si xp̄s. ⁊. c. debitores. de iureiur. ⁊. c. magne. de vo. post pri. Sz q̄rit̄ prio nūq̄d votū ante ingressuz religiosi dissoluat̄ ꝑ ingressum de volūtate abbatis. et videtur ꝙ non qꝛ abbas nō videt̄ posse tollere obligationē deo q̄sitā. Sz ꝯriū ē verꝝ ꝑ gof. xx. q. iiij. monacho. Scdo q̄rit̄ an dissoluatur ꝑ cōtractū mr̄imonij accedēti cōsensu alterius ꝯiugū. So. sic ꝑ glo. xxxiij. q. v. voluit. Tertio filiussa. nō obligatur ex voto nisi de volūtate patris. vt. l. siquis rem. §. voto. ff. de pollicitat̄. an hoc sit verꝝ de iur̄ canonico. Sol. ꝙ non per glo. xxx. q. ij. mulier. cuius tres sunt rōnes. nā filiussa. delinquens ēt sine volūtate patris diabolo obligatur. vt c. i. de delic. puero. ergo ⁊ deo obligabit̄. Secūdo vouendo filiussa. ducitur spū dei et que spū dei agūtur non sunt sub regula. xix. q. ij. due sūt. ⁊. c. lz. de regl̄a. Tertio qꝛ votū ē q̄d spūale ⁊ ī spūalibus p̄ria ptās nō curatur vt. c. fi. de iudi. li. vi. et glo. in. l. ait. pretor. ff. de mino. ⁊ i. c. ex parte de re. spo. Itē non vouere sancti⁹ est q̄ votū ꝓut melius pōt nō perficere. Grauius em̄ puniūtur qui votū fecerunt ⁊ non perfecerūt q̄ si sine voto. mortui sunt simpliciter de fide. xij. q. i. §. quicunq;. Vel describitur sic. Votū ē aī cōceptū cū deliberatōe firmatū

De Ur

¶ Urbs sīpl̄r ꝓlata ppl̄i romāi ciuitatē significat anthonomasice. īsti. de iu. nat. §. sed quotiēs. Urbis aūt appellatio muris aut cōtinētib⁹ edificijs finitur: vt. c. significauit. de peni. ⁊ remi. ff. de ꝟbo signi. l. ij.

¶ Urbana p̄dia oīa edificia accipim⁹ nō solū ea q̄ sunt in ciuitatib⁹ vel oppidis cōstituta: sz etiā ī rure nisi forte stabula sint: qꝛ loc⁹ nō facit p̄dia vrbana sz materia: vt ff. de ver. sig. l. i. vide. s̄. predium.

¶ Urbanorū prediorum seruitutes. Req̄re supra seruitutes.

De Us

¶ Usuarius est q̄ alicuius rei vsum hz. vt si tu qui es dn̄s huius serui ꝯsenseris siue cōcesseris michi vt misterio eius salua ꝓprietate ⁊ dn̄io vñ vsuarij dici possunt clerici q̄ nō pn̄t vēdere nec testari siue donar̄ de bonis eccl̄ie: sz victu tm̄ ⁊ vestitu debēt eē ꝯtenti. x. q. ij. ep̄s hēat. et cū constat de pig. s̄m ber. s̄m aliquos ꝟo clerici pn̄t vsufructuario ꝯpari ad quez ꝑtinet oīm fructuū ꝑceptoꝝ ius diuidendi. s. q̄tū vsufructuarij in morte ⁊ in vita sunt suoꝝ dn̄ij et eius debita ex quacūq; cā soluere possunt tñ fallit in p̄latis secularibus q̄ redditib⁹ suis preuenientib⁹ eis rōne p̄latōis soluere nō pn̄t debita nisi eēnt ꝓ vtilitate eccl̄ie cōtracta. Cōpetit ergo vsurario ius ⁊ vsus. sed non pōt vēdere: locare: vel alienare sz solū ad vsum suū: et familie sue pōt vti seruitute tali. vt in ortis: fundis ⁊ similibus. si quis hēat ī hijs seruitutem vsus.

¶ Usus ē ius vtēdi reb⁹ aliēis salua reꝝ substātia: ꝓprietate ⁊ dn̄io. Et quō accipiatur. vide archi. de offi. dele. c. q̄uis. li. vi.

¶ Usufructuari⁹ ē qui fruitur ⁊ vtit̄ reb⁹ alienis vl̄ qui res suas nemini furatur. ff. de vsufruc. l. in iure communi.

¶ Usufruct⁹ ē ius vtēdi. fruendi aliēis reb⁹ salua substātia reꝝ: vt. ff. de vsufru. l. i. ⁊ est ius ī corpore quo sublato ⁊ ipsum tolli necesse est: destructa em̄ domo destruit̄ et vsufruct. q̄ hētur in ea: vt. ff. eo. ti. l. ij. ⁊ no. s̄m azo. ī sū. C. e. ti. ꝙ vsufru. formal̄ dr̄ ius i. seruit⁹ sz vsu. casualis scdz quē aliq̄s hz cāz dn̄ij ñ dr̄ seruit⁹. Et pōit̄ h̄ fruēdi: ⁊ ñ

BIU Cujas

in diffinitione vsus. quia differunt ius vtē
di et fruēdi. vt infra patebit. Et vtendi dr̄
ad dr̄iam creditoris qui hz ius in pignore
non tamē pōt eo vti: imo furtuz cōmittit si
eo vtitur. vel scd̄m vtendi ponit ad dr̄iam
vtilis dn̄ij. qd̄ habetur i reb⁹ alienis sicut
emphiteota ⁊ feudatari⁹ habēt. sed fruēdi
s̄m accur. et ber. dr̄ ad dr̄iam nudi vsus qr
minus est in vsu q̄ i fructu. Dicit̄ i rebus
alienis qr sua res nemi seruit. Salua rerū
s̄ba dr̄ ad differētiaz sup̄ficiarij ⁊ emphi-
theote qui nō tenentur reficere edes. Sed
vsufructuari⁹ tenetur: et etiā tenet̄ ad tri-
butuz. qr ad euz ꝑtinet fructus. Unde ber.
exponit salua rerū s̄ba. i. ne pereat in toto
substātia: Accur. exponit salua substātia:
quia tam diu durat vsufruct⁹ q̄diu durat
substantia. Et no. dr̄iam inter eū qui hz ser
uitutē vsus. et eū qui hz seruitutez vsufru.
quia is qui hz solū seruitutē nudi vsus ita
vtitur q̄ fructus nō percipit sicut possum
vti equa tua: ita q̄ fructus idez nō ꝑcipiat
sic q̄ ꝑtus nō sit meus. sic simliter q̄ habet
vsum tm̄ alicuius fundi nō pōt vti pomis
oleribus: et ceteris fructibus ad vsum suū
quotidianū: ille autem cui competit seruitus
vsufruc. potest omnia hec facere.

¶ Usucaptio est acquisitio dn̄ij vtilis di-
recta rei aliene ꝑ ꝯtinuationē possessiōis
tp̄is lege diffiniti. i. ꝑ spaciū tp̄is a lege dif
finitū: ff. eo. ti. l. iij. verbi gratia. Enim rem
mobilē a nō dn̄o bona fide putans rē esse
vendentis ⁊ ꝑ cōtinuū triēnio possideo si-
ne interruptiōe ipso iure efficior dn̄s illi⁹
rei. directū autē dn̄ium hz verus ⁊ princi
palis dn̄s rei. Sed vtile dn̄iuz dr̄ q̄n quis
in veritate nō ē dn̄s sed hz vtilitatē rei: ac
si esset dn̄s: vt feudatarius: vassallus et si
miles. Et dr̄ vsucaptio qr vsu quodā ⁊ cō
suetudie possidēdi cepi ⁊ acquisiui dn̄iū.
Scd̄o i reb⁹ mobilib⁹ vel se mouētib⁹. naz
immobilia nō dicūtur vsucapi ꝓprie: sz po
ti⁹ p̄scribi i imobilibus em̄ p̄scriptio locuz
hz. Tp̄s em̄ a lege diffinitū ē triēniū in vsu
captōe sz i p̄scriptōe statuit̄ decēniū int̄ pn̄
tes: ⁊ vigēniū int̄ absētes: vt isti. d̄ vsuca.

Et datur vsucapio ne dn̄ia rez sint i incer
to ꝓ publico bono itroducta. vt. l. i. §. e. ti.
Cōtra eq̄tatē naturalē. ff. d̄ neg. ge. l. i. i fi.
et de cōdi. ⁊ de. l. nā natura. Nā locupleta
ri nō dz q̄s cū alteri⁹ dāno s̄m regula locu
pletari. de reg. iur. li. vi. ⁊ sic aliud ē equuz
⁊ alid̄ bonū. vt. C. de pac. ꝯuen. l. hac lege.
Et q̄n oppōitur eq̄tas scripta p̄fert̄ rigori
scripto. Solutio verū ē duz vtrūq̄z scriptū
est i spē. sed i preal. l. nā natura. Equitas
est scripta in genere. ⁊ hic rigor i spē. ergo
prefertur rigori. Etiā in vsucaptiōe vel p̄-
scriptiōe ꝟsatur quedaz equitas natural̄
que suadet postq̄ q̄s iusto titulo bona fi-
de certo tp̄is spacio rez tenuerit dn̄iuz ac
quirere dz ⁊ iputetur dn̄o qui negligens ē
tāto tp̄e rē suā q̄rere ⁊ custodire. Et sic ne
mo debet locupletari. et cetera. nisi subsit
causa vt h̄ ꝓpt̄ cōmunē oīuz vtilitatez ⁊ vt
aliq̄n sit litiū finis. l. fi. ff. ꝓ so. vbi dat̄ h̄ rō:
ideo exceptio p̄scriptiōis ē exceptō lit̄ fi-
nite ⁊ opponitur sicut alie litis finite exce
ptiones.

¶ Usq̄z stat q̄nq̄z iclusiue. vt. ff. de sena. l.
fi. et i. c. i. de or. ab epi. q̄ re. q̄nq̄z ēt exclusi
ue. vt. c. cū dilect̄ de fi. instr. vbi dr̄ q̄ vsq̄z
ad diffinitiue sn̄ie calculū pōt vtraq̄z pars
exhibere istrum̄ta. ē ergo dictio vsq̄z signi
ficatia vltī termi ad quē sicut dictō avl̄ ab
p̄mi termini a quo. itez ibi vendo vel dono
hūc fundū q̄ est me⁹ vsq̄z ad cimiteriuz vel
vsq̄z ad eccl̄iam significat exclusiue. Rō qr
materia subiecta nō patit̄ sensuz iclusiōis
lz h̄ ēt ageret̄ ꝑ disponētē sz ibi ab ecclesia
vsq̄z ad cimiteriuz est loc⁹ diuini iuris vel
religiosus: sumit̄ inclusiue: qr materia sub
iecta iportat sensum iclusiōis. Item exclu
siue vt ambulatoria est vltīa volūtas vsq̄z
ad mortem. vt. l. iij. ff. de adi. lega. sed dicē
dū vsq̄z ad vite exitū verba ponuntur iclu
siue. Itē iclusiue ibi. minori datur tutor vs
q̄z ad pubertatez. Sz exclusiue ibi vēdo ti-
bi agrū vsq̄z ad illum fundū qui ē vicini qr
nō disponit q̄s de re aliena nisi hēat in mā
datis. Itē iclusiue. ibi. do tibi iter vsq̄z ad
kalēdas marcij sz exclusiue ibi ꝓmitto ti-

BIU Cujas

bi dare.x.quolibet die vsq; ad kl'as april'. rō qz volūtas disponent] ꝯiecturat' ī p̄ma ex fauore dilatōis ⁊ debitoris facit.l.arrian⁹.ff.de acti.et obli. Sz in scd̄a ꝯiecturat' ex obligatione q̄ stricte capitur.itē inclusiue ibi.do tibi in penitentiaz dicere septem psalmos singulis dieb⁹ vsq; ad kl'as iulij. Sed exclusiue ibi. sententia lata a iudice de soluendo quolibet die vnum florenum vsq; ad kalendas iulij:

¶ Vsura sicut cōiter dr̄ est q̄cquid preter vsum sorti accidit vel accedit s̄m gof.xiiij.q.iij.plerique. Et addit ipse intētōe vel pacto p̄cedente. Sola em̄ spe vel expectatōe viciū vsurariū ꝯhitur:vt.c.i.⁊.c.ꝯsuluit d̄ vsur.⁊.xiiij.q.iij.si fenerari⁹. Et hoc cū p̄ncipaliter habet' spes et expectatio lucri alias si ob charitatem moueatur q̄s ad mutuandū.et secundario speret de aliqua retributiōe nō putat' vitiosuz:ar.ad b̄.lxxxij. dis. In singul'.⁊.lxij.di.si officia.lxi.di.q̄d proderit s̄m gof. Item vsura est vbi plus recipitur q̄ datū est et diffinitur s̄m Azo. C.eo.ti.sic. Vsura est quod propt' vsum rei cōcesse datur cōcesse.i. date, vel mutuate. vnd̄ vsura dicitur ab vsu ⁊ es eris q̄si vsuera.i.vsu eris data.s.pecunie:cū noīe pecunie quicquid hoīes habēt cōtineatur.i.q.iij. totū.et no.q̄ oīs vsura p̄restatur super facta dilatōe ad annuz vñ q̄dam vsura vocatur centesima illa q̄.s.infra ānū equiparatur sorti.q̄dā vocatur sextupla a sex qd̄ est totum et plica.i. pars vel medietas q̄ etiā alio noīe dr̄ enuliō ab enu quod ē mediū ⁊ olon quod est totuz: et est illa vsura que totuz continet ⁊ medietatē toti⁹.q̄daz vero est triennis.s.q̄ p̄statur vsq; ad tertiā ptē centesime vel sorti.q̄dā seminis q̄ p̄statur ad medietatē sortis. q̄dam bes q̄ p̄statur ad duas ptes sortis. Itē quedā vsura est fen⁹ sortis.⁊ q̄daz fenus fenoris. Nam vsura dr̄ qne vltra sortē recipitur: vt.c.fi.xiiij.q.iij.sz fen⁹ dr̄ lucrū de vsura sumptū vel vsura vbi ad mutuū restituēduz ñ fuit certū tp̄s determiatū. Et fen⁹ vbi determinatuz. Est tñ distīguēdū inter vsuraz:et rē illaz ī q̄ vsura ꝯmittitur nā qd̄ ab vsurario exigitur ꝓprie est lucruz qd̄ vltra sortē exigitur.s.lucruz restituendum. Sz res ī qua vsura cōmittitur est mutuuz de quo lucruz p̄dictum gigintur. Sed vtruz de vsura cognoscat iudex secularis: vl' ecclesiasticus. no.plene per doc.in.c.cuz sit de fo.cōpe.⁊ xi.q.i.in sum.c.ex lr̄is.de iureiur.⁊ est glo. no.que incipit cuz repetuntur.in cle.dispēdiosam.de iudi.⁊.xiiij.q.iiij.quid dicam. Sz breuiter si questio vsurarij est questio facti:iudex secularis cognoscet. si questio iuris solus iudex ecclesiasticus cognoscet. Et infra q̄tuz tempus exceptio vsurarum debeat probari hosti.et io. an. singularit' in nouella dicunt q̄ ifra octo dies a die ꝓposite exceptionis. ar.c.pia. de except.li.vi. Et pro certo est extranea inductio:vt dicit lodo.de roma.nam ille tex.reuera loquitur in exceptione excōicatiōis. Hoc etiam ꝯfirmat lap⁹ abbas in allegationib⁹ suis.alleg.lv.ad fi. Et subdit lodo. de ro.ego rome decidi cōtrariuz. vide pulchrā rōnez q̄ īmo infra.xv.dies ꝓbari debeat.nā q̄ vsuraz exigit vsurator est:latro: et spoliator:vt.c.siquis vsuraz.xiiij.q.iiij. Sed exceptio spoliationis probatur ifra xv.dies: vt.c. frequens.de resti. spo.li.vi. igitur ⁊c.quod est menti tenendum.

¶ Vsurari⁹ manifestus quis dicatur. vi. c.i.et.ij.de vsur.li.vi. Et vltrab̄ dicit Math. q̄ sit ille qui vsurarius ex liberis suis conuincitur.alleg.cle.i.de vsu.et.c.si sincera.xlv.di.c.sane.xxiiij.q.ij.et.l.i.§. editiones.ff.de edendo. Secundo ille qui confitetur coram, sacerdote se esse vsurariuz qz vsurarij iudex est sacerdos: et sic confessus coram suo iudice erit manifestus: vt c. quem penitet.de peniten. di.vi. Jo. an. dicit hoc verum si adsint testes.vt.c.quēq̄ de vsur.li.vi. Itē sequitur io.de ligna.quia iudiciū fori penitentionalis nō inducit illos effect⁹ quos iudiciū fori cotētiose.qd̄ iō sit māifest⁹ qz ꝯfitet' corā iudice aīe nisi adsint testes. Tertio dr̄ ille vsurari⁹ māife

BIU Cujas

stus qui hz altare paratum. Sūt ergo vsurarij triplices. Primi notorij qui habēt altare ꝯtinue paratū semp mutuātes. Scdi non notorij: sed manifesti: q̄ nō hn̄t altare cōtinue paratum: sed interduz mutuātes. Tertij per famam tm̄ manifesti sunt.

¶ Usurpare est aliquē cōtra rationē ius: vsum vel consuetudinē capere. inuadere. vel presumere vide albe. de rosa. in dictio. suo. quasi vsurpatio vbi plene.

¶ Usurpatio est interruptio vsucapiōis. vt. l. ij. et i rubri. ff. de vsucap. et vsur. Et dicit ibi tex. ꝙ oratores vsurpationez frequētem vsum vocant.

De Ut

¶ Uti: ⁊ frui differūt sic. qz vti dr̄ ille q̄ ita vtit̄ re ꝙ fruct⁹ nō ꝑcipit. sicut possunt vti ad vsuz quotidianū ⁊ mīsteriū ē q̄ tua ita ꝙ fructū nō percipiant. s. ꝙ partus nō fit me⁹: sz is q̄ alicui⁹ fundi vsum hz pomis ⁊ olerib⁹ vti pōt ad vsuz quotidianū n̄ tn̄ donare vel vēdere pōt. Frui vero dr̄ ille q̄ fructus ꝑcipit et sic vsurarius hz vsum rei. vt cui dn̄s nemoris constituit vsum nemoris ad necessitatē suā ⁊ familie sue vt accipiat ligna: olera: poma: flores ⁊c. que nascūtur in nemore ꝓ se ⁊ suis cōuiuis. nō tamē vēdere ꝑmittit ip̄m alias frueretur: q̄re clerici dici possūt vsurarij. vt supra dictum est.

¶ Uti possidetis ē quoddam interdictuz cū possessio inquietatur a nō possidente vt iudex ꝓ ipso det sentētiam. Si vnus fuerit tunc pronūciare habet in singulari nūero vt ita possideas vt possides. Si autem plures tunc debet pronūciare in plurali nūero. vt vti possidetis ita possideatis. Hodie tn̄ honoris causa cū hoīes vni tātū loquūtur pl̄i sermone vtūtur dicētes. bene veneritis. transite bene. Et ceperūt isti honorabiles voces a iulio cesare. vnde et illud dicitur. Nos duo turba sum⁹. Hec azo in sū. C. eo. ti. et vide glo. ante pe. in. c. lz de ꝓba.

De Uu

¶ Uulua s̄m archi. xiiij. q. iij. pleriqz qn̄qz illud ē qd̄ ex vulna nascitur: vel ē vēter porci: vel vber farcimen vel ilia scz salsitia.

¶ Uulgaris substitutō dicitur cū quis loco instituti: vel eius cui alias puta ab intestato est ius adeūdi i casu hereditatis nō adite apponitur seu subrogatur. vnde conditio est semp si hereditas nō adeatur. Et dr̄ vulgaris quia in hunc casum seu euētū fieri potest a quolibet qui testari pōt. ⁊ cuilibet qui ius adeundi hz ex testamento: vl̄ ab intestato. qz voluntas talis disponent̄ simplicit̄ admittitur iure ciuili. secus i pupillari et alijs substitutōib⁹ vbi nō simpliciter admittitur ymmo restringit̄ ⁊ limitatur. Et quādoqz penit⁹ nō admittitur iure ciuili scripto. Et no. ꝙ conditio ibi apposita si hereditas nō adeatur pōt dupliciter intelligi secundū ꝙ nō adire dupliciter cōtingit. s. vel propter nolle adire vel ꝓpter non posse. Et istud nō posse multis mōis potest cōtingere: vel qz euenit furor vel deportatio: vel quia bonorum acquisitio interdicitur. Uulgaris enī substitutio semp cōtinet cōditionem de euentu nō adire hereditatē: lz iā i vnū casuz vl̄ plures vel oēs ꝯtinere possit. Cet̄a vide. s̄. d̄ s̄bstitutōib⁹

De Ux

¶ Uxor sortitur foruz mariti ⁊ participat priuilegium ipsius: vt. l. femine. ff. de sena. Sed nō ideo concubina sequitur foruz sui concubinarij. vt. l. de iure. in fi. ff. ad municip. et est ratio: quia castitas matrimonialis aliq̄d mereri debet vltra q̄ fornicatio. sed. d. l. de iure non habet locum in concubina clerici. quia talis sequit̄ forum clerici. De hoc sunt duo no. glo. vna. xxxij. di. c. eos. Alia. xi. q. i. clericū. Rō quia non pōt negari quādo cōcubina clerici sit de familia eius. sed familia clerici sequitur ipsius forum. vt. c. iudicatum. lxx xix. di. et in. l. ij. C. de epi. et cle. et in prohemio. ff. forum. hec Lo. de. ro. in singularibus suis. Itez vxor fugitiua reuersa in breui non diuertisse videt̄: vt. ff. de re. iur. l. quod quicq̄d. qz calore iracundie potius factū videtur s̄m accur. ibidez. Et talē vxorē fugitiuā ⁊ ꝑ cōsequēs furtiuā licitū ē inq̄rere in domo scholar̄ suspecti aucte iudic̄. vt glo. i. l. iij. C. de

BIU Cujas

epi.audi. Et.l.si quis i hoc gen⁹.C.de epi. ⁊ cle.no.in.l.ij.C.de ser.fug.vbi plenius ꝑ doc.de inquisitione cuiuslibet rei furtiue.

De X

Xenia dicuntur munuscula quidā que dātur esculenti ⁊ poculēti que vulgo dicūtur appensationes. ceterarū vero reruz que vsum edilium excedūt magis ꝓprie dicūtur munera. dicit̄ em̄ fieri xeniū de pomis: cuz q̄s hz hospites ꝟm Archi.xiiij.q.plerique.in fi.

¶ Xenodochus est qui xenonem alicuius ciuitatis procurat.

¶ Xenon est domus in qua egrotantes recipiuntur curantur ⁊ alimentis sustentantur. vt.C.de epi.⁊ cle.per totum.

¶ Xenodochū est dom⁹ ad hospiciū peregrinātiū deputata: vt quidā dicūt. Sed tñ xenon ⁊ senodochiū eadē dom⁹ dici potest s.in qua valitudinarij ⁊ senes.i.infirmi recipiūtur ⁊ aluntur. Predicta aūt differentiam faciētes zenon per litterā.z.⁊ senodochiuz dicunt esse scribendū per s vide.c.iij. de reli.do.⁊ varia noīa taliu locoꝝ habes xxiij.q.vlt.sancim⁹ vbi de hoc.⁊.i.q.ij.si q̄s hominem ad fi.in auc.de aliena. emphi.§. quando.in prin.coll.ix.⁊ de ec.ti.§.fi.⁊ est glo.in cle.per litteras de preben.

¶ Xp̄us est rex regum dominus dominātium. vt in cle.pasto.de re iudi.c. cōtra morem in fi.c.dis.⁊.c.tua.ij.de deci.⁊ apoca. ij.c.vltra medium.i.ad thi.vi.

¶ Xp̄i actio nostra instructio demonstrāde elec.c.significasti.de sepul.c.i.xij.q.i.exemplū dñi accipite. facit.ij.q.i.deus omnipotēs.⁊ de conse.di.i.solēnitates.ij. Item xp̄i ad belial. Nulla cōuētio lucis ad tenebras: nulla ꝑticipato iusticie ⁊ iniq̄tat̄ nulla cōicatio null⁹ cōsensus tēplo dei cū ydolis.de pe.di.i.c.si anteq̄ i fi.⁊ dis.ij.c.si em̄ inquit a prin.post mediā colūnaz. Itē xp̄s venerat in virginē post digestuz in for.glo. est in.l.titia.§.scia.ff.de au.⁊ ar.leg.vbi dicit̄. Ab heredib⁹ meis volo iubeoq̄ signuz dei.glo.dicit vt crucē ꝟm hug. Itē.christus mortē elegit in cruce ꝓpter q̄ttuor. Primo vt in illa pendēs in aere se int̄ deū ⁊ hoīem mediatorē oñderet.di.x.c.qm̄ ⁊.i.thi.ij. Secūdo vt damna obuenientia primis parentibus ꝑ lignū vetitū restauraret per lignuz crucis. Tertio vt diabolū qui vicit ꝑ lignū suꝑaret per lignū. Quarto vt euidenter oñderet pro quib⁹ restaurādis patiebatur scz pro suꝑis angelorū ruinis reꝑandis ꝓ iustis de limbo educēdis ꝓ amicis colligendis ⁊ amandis: pro inimicis reconciliandis glo.ē suꝑ verbo crucis.in cle.i.de sum. tri.⁊ fi.ca. Itē christus tres mortuos suscitauit.s.puellā in domo: per quaz cogitatio intelligitur. Puerū in porta ciuitatis. per quē actus intelligitur. Et lazaruz in sepulchro: per quē ꝯsuetudo mala notatur. Unde. Mens mala mors intus malus actus mors foris vsus Tumba puella puer lazarus ista notant. Hāc verbo hūc motu lacrimando suscitat illū. Xp̄us in medio nascitur eger homo.de pe.dis.ij.si sermo.⁊.§.tā q̄.⁊.c.sicut tribus.

¶ Xp̄ianoꝝ nomē prīo ortū ē ante anthiochiam.vbi ignatius fuit ep̄s.viij.q.i.mutationes. Nā prius oēs fideles dicti fuerunt discipuli vel fratres. Sed postq̄ apostoli fecerūt cōsilium anthiocenuz. tūc dicti sunt xp̄iani: vt est glo.xxij.dis.sacrosancta.et ibi tex. Et si xp̄ianus fact⁹ est necessitate egritudinis non pōt esse clericus nisi in duob⁹ casibus. Primus est si deficiāt clerici in ciuitate. Secūdus est si sctitas suadeat ꝯriū puta ꝑ lapsuz biennij: vt.l.v.di.si q̄s in egritudine. Itez xp̄iani faciētes se iudeos qua pena puniantur habes in.l.iudei.C.de iude.⁊ in ti.de aposta.⁊ in ti.ne sanc.bap.rei secundum Lodo.de roma.

De Y

Yconomus dicitur ille cui res ecclesie gubernanda datur.s.episcopalis ⁊ ꝓprie res canonicoꝝ. Etiaz q̄nq̄ est vicedñs vel prepositus

BIU Cujas

i.q.iij.saluator.vide glo.in.c.imperatorū de iura.ca.vbi cōcor.vñ ꝑm Gof. differunt yconom⁹:sindicus:ꝓcurator.⁊ actor Nam yconom⁹ administrat res ecclesie:⁊ aliquā do defendit i causa. Et qñq̄ in ecclesia vacante ad ꝑcipiendos prouent⁹ ⁊ seruādos ad opus futuruz prelati. Sindicus aūt in rebus ⁊ negocijs cuiuslibet corꝑis vel collegij. Et ꝑm leges nō differūt a defensore: ⁊ est vniuersitatis. Sed ꝓcurator est priuate ꝑsone ad vnū negociuz vel plura. Actor aūt pro vno vel pro vniuersitate ad vnam causam ⁊ presentem:⁊ cum de certo constituitur alias vide supra de yconomus.

¶ Ydrephilagij.dicūtur ab ydria. quod ē vas quo aqua deferr̄:vel ab idros.i.aqua ⁊ philaxe custodie q̄si custodes aquaꝝ ꝑm io.an.in.c.si iudex laicus.de sen.excō.li.vi.

¶ Ymmo hec dictio significat qñq̄ correctiue.vt testator dicit.Titius īmo seius heres esto.vt.l.si ita scriptū.ff.de her.insti.ibi tex.dicit.Adijcientes ⁊ detrahētes immo ⁊ mutuātes.Ponitur etiaz copulatiue:vt C.deno.cōpo.l.i.§.quib⁹. Et sumitur significatū ex copula adiūcta.⁊ esset idem dicere etiaz. Sed ibi yconom⁹ qui hoc fecerit īmo fieri passus fuerit ꝑuetur.ponitur alternatiue:vt.l.iubemus.§.yconom⁹. C.de sacrosanc.eccle.qꝛ hz lona:vel ipso alienāte:vel alienari patiente. Pōt etiā ibi accipi correctiue.qꝛ eadē vel maior est ratio in alienāte q̄ in patiente alienari q̄ puniatur Item quo ad decisionem legis ponitur ibi copulatiue:quia pena habet locū ⁊ in alienante:⁊ in patiente alienari.

¶ Ypocrisarius qñq̄ ponit̄ ꝓ sindico:quādoq̄ pro yconomo:vt no.spe.in tit.de his qui alie.non pos.vel non licet.

¶ Ypocom⁹.dicitur ad ypos quod est sub ⁊ comos villa.Inde ypocomi.qui sunt sub villanis.secundum place.⁊ accur.

¶ Ypostasis.dr̄ ab ypos quod est sub ⁊ tasis status vel stans quasi substans.⁊ vtuntur greci sicut nos pro ꝑsona:qꝛ hz substare oībus accidentib⁹:⁊ omnia accidentia ad se recipit:⁊ a nullo tamē īformatur: ꝑm Hugo.glo.est in cle.i.de sum.trini.

¶ Ypotheca est res īmobilis pignori obligata vt dom⁹:ager:fundus.Pignus autē est res mobilis ꝓprie a pugno dictuz:quia a pugno tradi potest. Et sic ypotheca non est aliud q̄ obligatio vel pignoratio. Ius aūt ypothecaꝝ est illud quod competit creditori in bonis debitoris sui sibi obligatis pro debito tacite vl̄ expresse.⁊ dr̄ ab ypos i.sub ⁊ theca positio q̄si suppositio nam debitorē pignoratā creditori supponit ⁊ in ipsa sibi ius ꝯstituit. Qñq̄ ergo rei pignorate vel obligate non transit possessio in creditorem. Et dicitur ypotheca sicut pignus est mobilis que creditori datur.

¶ Ypothecare ē obligar̄:pignorare vl̄ supponere:vt patet ꝑ rubri.ff.de re.eo.qui sub tu.⁊ cu.dū subditur. Siue decretis non pignori supponēdis. Et legato facto sup rebus ypothecatis nō solū res illa intelligūtur ypothecate:sed oīa bona testatoris:vt l.i.C.cōmu.dele.vid̄.s.de dictione Super.

De Ze

Zelotipia est suspitio vel furor.ij.q.v.§.hoc autem. sub c.consuluisti.

¶ Zelotes.qd̄ est celans ⁊ vlciscens:vt in c.nisi cū pridez.de renū.§.ꝑsone ꝟo.vbi dr̄ Ego sum inquit deus zelotes.i. requisitor et exactor castitatis.i.q.iij.§.b̄ vltra..xxiij. q.i.§.i.visitans peccata patrū in filios vsq̄ in tertiā ⁊ quartē gñationē in his q̄ oderunt me.i.ꝯtra me p̄imoniū odiū mittant̄ Et sunt ꝟba dñi ad moysen.exodi.xx.c.

¶ Zizania est seges vel herba puersa scilicet lolium.lvi.dis.c.nasci.xxiij.q.i.c.quam. Et qñq̄ ponitur pro sorde oīm segetū glo: bona ī cle.duduz de sepul.⁊.c.lz de elec. Et ita saluator dicit ad volentes eradicare zizania.xi.q.iij.c.nolite.i.post prin.⁊.xxiij. q.i.§.i.⁊ Mathe.xiij.Sinite vtraq̄ crescere vsq̄ ad messem.i.ad diē iudicij vbi mali eradicabuntur et in ignem proijcientur. A qua eradicatione nos custodiat: qui sine fine viuit ⁊ regnat. Amen.

BIU Cujas

Regiſtrum.

a
vocabularius
quoniam ruuni
cauſa matrimo
actio ſignificat

b
Hec colliguntur
fidem habuiſſe
pillo.vt
t.xxiij.

c
Item arbit'
tomagis
vendi non
verbo.ſig.

d
Et dicitur
cauſa inſtr̃a.
Centſite dicuntur
Publicum uu.

e
ſium petitur
ſatio quaꝝ
les adeo
procurando

f
ſtituitur
Demoliri
Deportare
cum eſſet

g
ter tamen
dit de bonis
nes.c.
Inſtituit.qui

h
Exemplaris
cor in italia
cum in illis
quandoq; etiam

i
fuit ſemp
hereditas
ſcz per de
humilitas

l
tecum matrimo
Principaliter
ſtru.t in.c.
latum ſuum

l
galia fa.
tur. ſine
nitur ſic
aliud vtili.

m
qui acceperũt
lus incert'
bertinũ
certo pre

n
Dis que ſub
rus mortuus
mutatoria
octo libris

o
odoratus
ſas in diem
ſententiam
parafernalia.

p
l.vnica
reg.iur.
rio prici.
agis ꝓtra

q
lus.ff.
Quiſquiline
Redibere
ad ſuum finem

r
populi t
ditionem.
quis leganit
vrbanum predium

ſ
Studiuz vt
Subſtitutio
decedit
Suffragari

t
ta videlicet
tranſactio
quia primus
cauſa feu.

v
vſqueq uaq;
bidare

¶Explicit vocabularius Juris Lugd;
impreſſuz per magiſtrum Mathiam buſz
Anno dñi.M.cccc.xc.xij.kls.Junij.

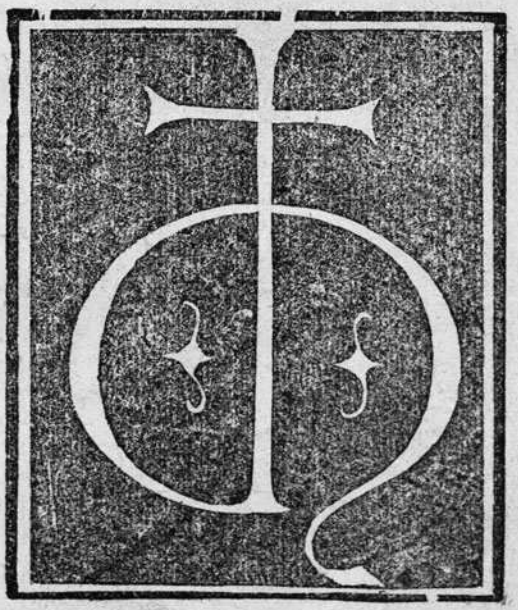

BIU Cujas

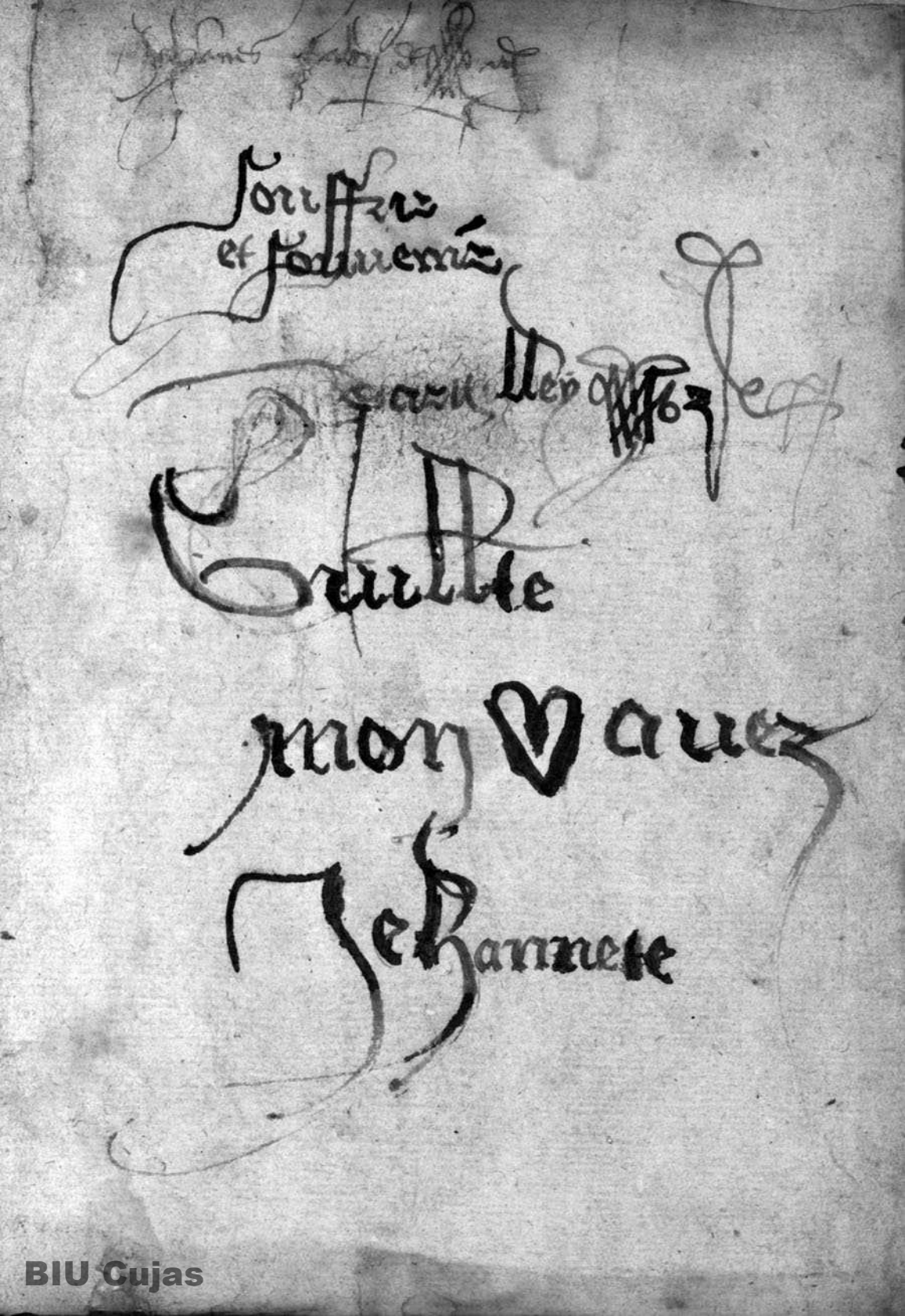

BIU Cujas

Bibl. Cujas

